ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 1er SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10397 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNEE — N° 10.397

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՎԷՀԻՊ ՓԱՇԱ

Բ·

Թուրքն կը պատմէ թէ լսա Վէհիպ փաշայի՝ Անգլիա եւ Ֆրանսա չէին ուզեր յաղթել եւ բացէ ի բաց ղէպի մահ կ'ա– ռաջորդէին իրենց դինուորները : Անոնք կրնային հեռուէն արձակուած ռումբերով քանդել Թրքական ամրոցները , որոնք երբեք հասողութեամբ Թնդանօթներ չու– նէին: Նախապէս մաքրեր էին նեղուցի ափամերձները : Բայց երբ ամէն հնարաւորու– թիւն ունէին յաջողելու , վտանգելէն ձեռք բերուած բոլոր առաւելութիւնները : « Արդարեւ, դաշնակից նաւատորմի ներկայացած կրակը լուռեան դառա– պատած էր մեր ամրոցներու մարտակոց– ները : Երկրորդ՝ բարեբախտաբար մեզի համար, Ֆրանսական մարտանաւերը առ– չեւ անցան, անգլիականները անոնց կը հետեւէին : Երրորդ՝ Ֆրանս. նաւատոր– մը յառաջացաւ եւ Տարտանէլ մտաւ : Այն ատեն է, որ մեզի ի նպաստ պատահեցաւ անապատին: Կատարելապէս յաջողեր է– ին գաշնակիցները , երբ նեղուցները ձգելով ետ քաշուեցան» կ'ըսէ Վէհիպ փա– շա, որ այս երեւոյթին իրրեւ պատճառ ցոյց կուտայ անգլեւֆրանսական մրցակ– ցութիւնը : Ֆրանսացիները կ'ուզէին եւ – զեր, որ առաջին անգամ իրենք անցնին նեղուցներէն եւ գրաւեն Գալլիպոլը, բարձ– րացնելու համար իրենց հմայքը :

Անգլիացիները պատրաստակ բռնելով քա– նի մը մարտանաւերու ընկղմիլը՝ եռ– քալելու հրաման տուեր են, հակառակ բոլոր նեղքերուն: Մինչդեռ յաւելուածական փոքրիկ զօդուածի մը բաւական պիտի ըլլար իր լրումին հասցնելու յաղթանա– կը :

Վէհիպ փաշա ըսեր է թէ Անգլիացիք չէին ուզեր գրաւել Տարտանէլն ու Գալլի– պոլը, քանի որ անոնք խոստացուած էին Պուլկարիա : « Ինչի՞ պիտի ծառայեին այս – քան ձիգեր՝ քանի որ ի վերջոյ օգտուողը պիտի ըլլայ ռուսական աշխարհակալու– թիւնը»:

Եսա իրեն, Թուրքիոյ պինակից Գեր– մաններն կ'ուզեն եղեր, որ Անգլիացիք գրաւեն Տարտանէլն ու Գալլիպոլը, այն յոյ– ժով որ Ռուսիա եւ Անգլիա իրար պիտի ինկային այդ ատեն: Այդ պատճառով ալ Գերմաններ ակիզներէն մերժեր են ետ – քաշ հասողութեամբ Թնդանօթներ տալ Թուրքերուն : Բայց այն օրը, որ հակա– ձեր են Թէ Անգլիացիք նպատակ չունին Գալլիպոլ գրաւելու , մէջ քանակութեամբ Թնդանօթ գրկեր են ... :

Երբ հակառակ են, որ նաւատորմով կա– րելի պիտի չըլլայ անցնել նեղուցներէն , գաշնակիցները գինուոր ցամաք հաներ են, ափերն սկսեր են : Վէ– հիպ փաշա ըսեր է, որ Անգլիացիք գիւ– րաւ կը յաջողէին՝ եթէ յարձակէին Թէ– բակողիի այն խարխին վրայ, ուր հա– մախրտած էր իր բանակը եւ ուսկից՝ Գէլիբոլուի (Ռուսուքճո) կոպերէն սկսը– եալ կը հակէր Մարոաի ծոցին վրայ: Սա – պէս ձեռք պիտի ձգէին Գալլիպոլը : Նպատակն էր պարզապէս անչափ ժուժքի ենթարկել Թրքական ուժերը եւ այն– ուհետեւ ճահիճներ չունենք :

Իրենց Թուրքերն ալ հակառակ էին Անգլիացիներուն նպատակին եւ իրենց դին– ուրերը Տարտանէլէն քաշելով գրկեր էին Անգլիական զօրքերը, բաղկացած մեծ մասամբ Աւստրալիացիներէ եւ Նոր Զե– ղանդացիներէ (Անզաք), գրկուելու համար «եգիպտական բանակ»ին, որ 1918 Սեպտեմբեր 30ին Գալիսոլիի ճակատին վրայ պիտի ջախջախէր օսմանեան բանակը՝ զօրավար Ալէնպիի հրամանատարութեան տակ :

Ֆրանս· դինուորները երկու զօրաբա– ժիններ փոխադրուեցան Սելանիկ, ուր կազմեցին «Արեւելեան բանակը»՝ օղնե– լու համար Սերպերուն: Նոր ճակատ մը բացին Մակեդոնիոյ մէջ՝ Թուրքերուն եւ իր դինակիցներուն դէմ :

Վէհիպ փաշա ինք ալ ուրիշ ճակատ փոխադրուիլ ուզեր է եւ դինքը գրկեր են կովկասեան ճակատ, ուր կռուելէ է նախ Ռուսերուն, յետոյ Հայերուն դէմ :

Կ'արժէ քննել հարցը պատմական փաս– տաթուղթերով :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՀԱԺՈՂՈՎ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Երկու ժամերու խորհրդակցութիւննե– րէ ետք, Թաղաւորը որոշեց Զօրեքշաբ– թի օր հրաւիրել «գահաժողով» մը, ա– սինքն՝ բոլոր հին վարչապետներէն կազ– մուած ժողով մը: Տակաւին յայտնի չէ Թէ արդեօք Փափանդրէու պիտի մասնակ– ցի՞ ժողովին : Քանիցս կրկնած է որ Նովասի եւ Ձիրիմոքոսի վարչապետու– Թեան հանգամանքը կը մերժէ, տրուած բլլալով որ չեն կրցած վստահութիւն ա– պահովել: Սահմանադրականօրէն սակայն իր առարկութիւնները ի զօրու չեն , մա– նաւանդ որ Ձիրիմոքոս կը մնայ տակա– ւին Թաղաւորին «պատասխանատու խոր– հրդականը » : Կուգանք կրկին Թագա– ւոր – Փափանդրէու վէճին, Թէ ո՞վ պի– տի առնէ առաջին քայլը, կը մնայ տա– կաւին հարցական. կրնանք վստահօրէն հաստատել սակայն, Թէ այնքան առեն որ այդ վէճը չէ լուծուած, չի կրնար իր լուծումը գտնել նաեւ յունական տագնա– պը :

Երեքշաբթի առաւօտ, կեդրոնի համա– խմբումէն բաժնուած 36 երեսփոխաննե– րը ժողով մը կը գումարէին , որմէ ետք Ձիրիմոքոս կը յայտարարէր.— « կը մեր– ժենք անմիջական ընտրութիւնները· տագնապին լուծումը պէտք է փնտռել անձնաւորութիւններու կառավարութենէ մը աւելի քաղաքական կառավարութեան մը կազմութեան մէջ » :

«Գահաժողովին» հրաւէրը, առայժմ , ենթադրել կուտայ «ազգային համագոր– ծակցական» կառավարութեան մը կազ– մութիւնը եւ կրնայ այդ պաշտօնը տրը– ուիլ «Ազգային Ամմատական Միութեան» պարագլուխին՝ Գանելլոփուլոսի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ . Նախկին վարչապետը , Աւտնաւուրը, երեքշաբթի, ընտրական ցոյցի մը առիթով խօսք առ – նելով, անդրադարձած է Ֆրանսա – ա – րեւմտեան Գերմանիա փոխ – յարաբերու– թիւններուն· « կը յուսամ , բաած է նախ– կին վարչապետը, որ Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր կառավարութիւնը պիտի բանակցի Ֆրանսայի հետ : Ֆրանսայի հետ բարեկամական դաշինքը կը մնայ գո– րաւոր հիմ հասարակաց արտաքին քաղաքականութեան մը : Այդ դաշինքը հարկ է կրկին վերահաստատացնել, այս կը պահանջէն մեր երկրին շահերը » :

ՓԱՐԻԶ.— Երեքշաբթի կէսօրէ ետք նախագահ տը Կոլ կ'ընդունի Միացեալ Նահանգներու պիւտճէտէն Ճորճ Պալը, որ, այս առիթով, պիտի յանձնէ նաեւ նախագահ Ճոնսընի անձնական նամակը Ֆրանսայի նախագահին :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Նախագահ Նասր, որ պաշտօնական այցելութեամբ Խորհ· Մի– ութիւն կը գտնուի, Մոսկուայի միջազ– գային համալսարանի արար ուսանողնե– րուն առջեւ խօսք առնելով, յայտարարեց Թէ իր կառավարութիւնը խիստ միջոցնե– րու պիտի դիմէ՝ խեղդելու համար Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դէմ կազ– մակերպուած դաւադրութիւնները : Նա – խապահը նշեց Թէ վերջերս «Մահմետա – կան եղբայրներու» դաւադրութիւն մը դիմակազերծ եղած է Գահիրէի մէջ :

ՆԻՈՒ ՏԵԼՀԻ.— Վարչապետ Շաաթրի յայտարարեց Թէ տակաւին ժամանակը չէ եկած , որ Հնդկաստան մտածէ հիւլէա – կան ռումբի մը շինութեան : Այն հարցու– մին, Թէ ի՞նչ կը մտածէ Հնդկաստան , քանի որ Չինաստան տէր է արդէն եւ Փաքիստանն ու Ինտոնեզիան ալ կրնան իրենց հիւլէական ռումբերը ունենալ , վարչապետը պատասխանեց Թէ անկարելի չէ որ Հնդկաստան վերաբերութեան են – Թարկէ իր քաղաքականութիւնը եւ նոր ո– րոշումներ առնէ :

ՉԵՐՄԱՔ.— 90 գործաւորներ, ձիւն – հալին պատճառով յառաջացած դէմնի եւ սառնարանի մը տեղափոխութեամբ Թաղ – ուած կը մնան իրենց աշխատատեղերին մէջ: Հակառակ հազար հոգիի տարած ազատարար աշխատանքներուն, Թաղ – ուածներուն վիճակը կը մնայ յուսահ – ատական : Կ'ենթադրուի նոյնիսկ որ բա – լորն ալ մեռած բլլան : Նոր սառնարան – ներու տեղափոխութիւններ կը սպառնան նաեւ ազատարարներուն :

ՊՈՆ.— Վարչապետ Էրհարտ յայտա – րարեց Թէ իր կառավարութիւնը կը մտա– ծէ «անկեղծ խօսքեր» ուղղել Արեւմտեան Գերմանիոյ գաշնակիցներուն , փորձելով յառակացնել Եւրոպայի ապահովութեան ապընչութեամբ անոնց տարբեր մտածե – լակերպերը : «Դաշնակցային Գերմանիան, բաւ վարչապետը, պատրաստ է ընդու – նելու Գերմանիոյ կապակցութեամբ որեւէ արտաքին լուծում: Չենք ուզեր հիւլէական զէնքեր , կ'ուզենք սակայն վստահ բլլալ մեր ապահովութեանը :Խոր– հրդային Միութիւն, փոխանակ փաստե – լու Թէ խաղաղութեան կը ձգտի, կը փոր– ձէ միջամտել բլլալ Աւտնաւեան Ուխտի նեղքին զօրձերուն եւ ապրիլ Արեւմտեան– ներու հիւլէական ինքնապաշտպանու – Թեան եղանակին վրայ :Ոչ միայն պար– տականութիւնը, այլ Դաշնակցային Գեր– մանիոյ իրաւունքն է ձայնը բարձրացնել իրրեւ աղդարարութիւն այս ընթացքին դէմ » :

ՊԵԼԿՐԱՏ.— Լատտաեպեակ ապրիւրնե – րու համաձայն նախագահ Թիթօ Սեպ – տեմբերին պաշտօնական այցելութեամբ պիտի մեկնի Պուլկարիա :

ԼԻԻՔՍԷՄՊՈՒՐԿ.— Եւրոպայի Խոր – հրդարանին ընկերվարական համախմբ – րումը Սեպտեմբեր 1-3ին Նիւրէմպէրկի մէջ պիտի գումարէ ժողով մը :

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Չեխ համաձնաւոր կու – սակցութեան ու կառավարական պատ – ուիրակութիւն մը Սեպտեմբերի սկիզբը պաշտօնական այցելութեամբ պիտի մեկ– նին Խորհ· Միութիւն, համաձնաւոր կու– սակցութեան Կ. Կոմիտէին ու կերպարան խորհուրդին նախագահութեան հրաւէ – րով :

ԳԱՀԻՐԷ.— Ֆրանսայի դեսպանը , Ժակ Ռոս, երեքշաբթի օր կէս ժամուան հանդիպում մը ունեցաւ եգիպտոսի փոխ– նախագահ Ամէրի հետ: Ասիկա առաջին պաշտօնական հանդիպումն էր այն օրէն ի վեր, որ մամուլը հաղորդեց Ամէրի մա– տայուտ մեկնումը Փարիզ :

ՔԱՇՄԻՐ.— Տատնրհնդ օրուան մէջ երրորդ անգամն բլլալով, Կիբրակի օր հնդկական ուժերը անցան դինադադարի դիծը, կարելու համար Հնդկական Քաչ– միր մտած Փաքիստանցիներու նահանջի ճամբան : Հնդիկները ունեցան 22 մեռեալ եւ 18 վիրաւոր: Փաքիստանցիները կը հաշուեն 38 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր :

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ծանր ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Պոլ– սոյ Սուլթան Ահմէտի բանտին մէջ: 250 բանտարկեալներ ապստամբեցան եւ մա – նուկ բանտարկեալներու բաժինը մտնե – լով, 150 տղաք պատանդ առին :

Ըմբոստութեան զրդիչներէն մէկն է Յակոբ Մխայիլոզլու, որ ամիսներ ա – ռաջ, Պադրըխուղի մէջ խժդժօրէն ոսպաննեց իր քեռայրը՝ Ազամ Պալըրն ,յետոյ խոյս տուաւ մեղադիրք Թուրկուտի հետ, բայց ձերբակալուեցաւ վերջերս :

Յակոբ եւ Թուրկուտ բանտի տնօրէն – նին կարզապրութեամբը՝ խուցի մը մէջ դրուած էին: Սակէ Չգայնացած՝ երկու չարագործներուն ընկերները ապստամ – բեցան եւ խռովութիւն յարուցին: Գիչերը բանտին երրորդ եւ չորրորդ բաժանում – ները դուրս խուժեցին եւ սկսան պոռալ կանչել, որպէսզի Յակոբ եւ Թուրկուտ դուրս հանուին զնոանէն: Բանտին տնօ – րէնութիւնը մերժեց եւ ըմբոստները կո – պրտեցին դռները եւ պատուհանները, եւ ապագ բաժինէն 150 անչափահաս բան – տարկեալներ պատանդ առնելով իրենց կողմը տարին: Մաս մը բանտարկեալներ ալ պարտէզ իջան եւ պոռացին .— Կու – սակալը կ'ուզենք, Ապահովութեան Տնօ – րէնը կ'ուզենք :

Բանտը ոստիկանական եւ դինուորական չգթայի տակ առնուեցաւ: Հարկ եղաւ օգ– նական ուժ ուղել ոստիկան զօրաց հրա – մանատարութենէն, ըմբոստութիւնը զըս– պելու համար :

Ապստամբները ապագը առեւանգելով չբաւականացան, այլ ապտոս հայհոյիներ արձակելով քարեր եւ փայտի կտորներ նետեցին աչ ու ձախ, իրենց ընկերներուն ապատութիւնը պահանջելով :

Ընդհանուր Դատախազը եւ օդնական – ները, ոստիկան զօրաց հրամանատարը եւ Ապահովութեան Տնօրէնը դէպքին վայրը փութացին եւ խիստ հրամաններ տուին , կարգապահութիւնը վերահաստատելու համար: Բանտին չրջակայքը դիրք բռնե– ցին մասգէրներով եւ դնդացիրներով դին– ուած ոստիկան դինուորներ, եւ չրջակայ փողոցներու մէջ անցորդներու մուտքը արգիլուեցաւ :

ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԻ ՅՈՅՑ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Թէ Միաց – եալ Արաբ Հանրապետութեան Նախագահ Նասրը դիմաւորելու համար, բազմաթիւ դիւանագէտներ եւ դեսպաններ իրը հրա– ւիրեալ փութացած էին Մոսկուայի Վնուքովօ օդակայանը :

Հրաւիրեալ դիւանագէտներէն վեց ան– ձեր, ի նշան բողոքի հեռացան պաշտօ – նական չքախումբի վայրէն, որովհետեւ Խորհ· հիւրամեծար պաշտօնեաները ի – րենցմէ առաջ վիէթքոնկի ներկայացու – ցիչներու տեղ տուած էին :

Հեռացողներուն մէջ են Թուրքիոյ , Ցունաստանի, Շիլիի, Սէյլանի, Մաւրի– տանիայի եւ Սոմալիի դեսպանները :

Ինչպէս յայտնի է, Խորհ· կառավա – րութիւնը օրինաւոր իշխանութիւն մը կը նկատէ Վիէթքոնկը, (Հարաւային Վիէթ– նամի Ազգային Փրկութեան Ճակատ), ա– ռանց պաշտօնապէս ճանչնալու զայն :

Վեց դեսպանները երբ տեսան որ Վի – էթքոնկի ներկայացուցիչները իրենցմէ առաջ տեղ գրաւած էին, իսկոյն հեռա – ցան իրենց յատկացուած տեղերէն :

ԱԽՈՅԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Գիտութեան վաստակաւոր գործիչ, ակադեմական Կարապետ Մելիք – Օհանջանեան հայագիտութեան այն նշանաւոր դէմքերէն է, որոնք իրենց գիտական ուղղութիւններով եւ ըմբռնումներով դասական ու արդի հայագիտութեան շաղկապող օղակը կը կազմեն :

Կարապետ Մելիք – Օհանջանեան ծընած է Մեղրիի շրջանին Կալեր գիւղին մէջ 1893 թուականին: Նախնական ուսումը կատարած է Գանձակի մանչերու գիմնազիոնը, ընդունուած է յետոյ Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը՝ աշակերտելով նշանաւոր հայագէտ Կարապետ Կոստանեանին : 1914ին կ'անցնի Գերմանիա եւ կ'ըլլայ Պերլինի համալսարանին ազատ ունկնդիր՝ աշակերտելով յաջորդաբար աշխարհահռչակ հայագէտներ Ժողէֆ Մարկուարտին, Էդուարդ Մայերին, եւ ուրիշներու : Հմտանալով հին պարսկական ու հին յունական լեզուներուն, գրականութեան ու մշակոյթին, Մելիք – Օհանջանեան 1920ին կը վերադառնայ հայրենիք եւ իր ամբողջ եռանդն ու կարողութիւնները կը նուիրէ Հայաստանի գիտական ու մշակութային կեանքի վերելքին: Կ. Մելիք – Օհանջանեան կը գործէ իբրեւ Խորհ. Հայաստանի առաջին գիտական հաստատութեան նախագահ (1921), յետոյ յաջորդաբար կ'ըլլայ պատմութեան եւ գրականութեան հաստատութիւններու քարտուղար, հին գրականութեան եւ բանահիւսութեան ճիւղերու վարիչ, Երեւանի պետական համալսարանի եւ մանկավարժական հաստատութեան դասախօս: Հիմա թոշակառու է այլեւս եւ հակառակ պատկառելի տարիքին, պատանեկան ոգեւորութեամբ կ'աշխատի հայագիտական կարեւոր խնդիրներու վրայ :

Երբ դեռ սան էր Լազարեան Ճեմարանի, Կ. Մելիք – Օհանջանեան կը գրէ «Մամիկոնեաններու նախարարական տոհմը ըստ Փաւստոսի պատմութեան» ռուսերէն առաջին ուսումնասիրութիւնը, որ կ'արժանանայ յատուկ մրցանակի : Անկէ ետք, երբ գիտական առաջնակարգ պատրաստութեամբ ընդլայնած են իր մտային հորիզոնները, նոր եւ աւելի կարեւոր խնդիրներ կը բացուին իր առջեւ : Ան պատմաբանասիրական լոյսի տակ կը դիտէ ու կը մեկնաբանէ հայ հին պատմիչներու՝ Ագաթանգեղոսի, Բիւզանդի, Խորենացիի, Յովհան Մամիկոնեանի եւ ուրիշներու պատմութիւններուն մէջ պահպանուած հայ հին ժողովրդական վէպերու հատուածները, կը վերականգնէ անոնց ամբողջութիւնը, կը մեկնէ անոնց ընկերային գաղափարախօսութիւնը եւ այլ ժողովուրդներու վիպական ստեղծագործութիւններուն հետ ունեցած յարաբերութիւնը: Ասոնցմէ են, օրինակի համար, «Տիգրան – Տրդատի վէպը ըստ Փաւստոս Բիւզանդի», ուսումնասիրութիւնը (1947), «Գ. Լուսաւորչի վէպին» նուիրուած իր արժէքաւոր եւ մեծածաւալ անտիպ գործը, որուն մէկ մասը միայն, «Ագաթանգեղոսի բանահիւսական աղբիւրների հարցի շուրջ» խորագրով, տպուեցաւ դեռ վերջերս : 1934ին գրուած «Ֆիրդուսին եւ Իրանի վիպական մոտիվները Շահնամէում եւ հայ մատենագրութեան մէջ» շահեկան ուսումնասիրութիւնը մեր օրերուն գրուած գրականութեան ու բանահիւսութեան լաւագոյն համեմատական ուսումնասիրութիւններէն է :

Սակայն հայ վիպական բանահիւսութեան հանդէպ Մելիք – Օհանջանեանին ունեցած գիտական շահախնդրութիւններուն ծաղիկը հայ ժողովրդական նոր վէպն է՝ «Սասնայ ծռերը»: Իր մեծ ուսուցիչ ու բարեկամ Մանուկ Աբեղեանին առաջարկով ու գործակցութեամբ, Մելիք – Օհանջանեան Աբեղեանի հետ միասին կը ձեռնարկեն «Սասնայ ծռեր» վէպին գիտական հրատարակութեան : Ծանրը, տքնաջան աշխատանքներէ ետք երկու բարեկամները, որոշ ընդհատումներով, մեծ յաջողութեամբ գլուխ կը բերեն այդ գործը :

Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան նկատմամբ Մելիք – Օհանջանեանի շահագրգռութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն անցեալի բանահիւսական յուշարձաններուն մէջ: Մեր մէջ առաջինն է ան, որ յատուկ ուշադրութիւն դարձուց նոր ժամանակներուն ստեղծուած ժողովրդական բանահիւսութեան վրայ, գիտականօրէն բացատրելով անոր բնոյթը եւ առանձնայատկութիւնները :

Մելիք – Օհանջանեանի գիտական զբաղումներու միւս կարեւոր մարզը հայ հին գրականութիւնն է, զոր տարիներ շարունակ դասաւանդած է ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններուն մէջ եւ ենթարկած գիտական խոր ուսումնասիրութեան: Այս ուղղութեամբ հրատարակած է «Էջեր հայ միջնադարեան գեղարուեստական արձակից» գիրքը եւ «Կորիւնը եւ նրա Վարք Մաշտոցին» ռուսերէն ուսուսումնասիրութիւնը :

Իր այս գիտական մեծարժէք եւ շօշափելի վաստակին հետ միասին ակադեմական Կարապետ Մելիք – Օհանջանեանը մարդու եւ քաղաքացիի իր լայնախոհ, ազնիւ բնաւորութեամբ դարձած է քանի մը սերունդի ուսուցիչն՝ ու դաստիարակը: Արուեստագէտ գիտնական մըն է ան, որուն անհատականութեան մէջ խտացած են մարդու, գիտնականի, քաղաքացիի եւ հայրենասէրի վեհ եւ օրինակելի գիծերը :

Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԵԾԱՏԱՂԱՆԴ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԳԻՍ ՊԷՅ ՊԱԼԵԱՆ

«Ազգային Ջոջեր»ը գրքին մէջ, նրբամիտ ու սրամիտ երգիծաբան Յ. Յ. Պարոնեան, իր յառաջաբանը կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով :—

«Մենք այս հրատարակութեամբ աշխատած ենք մեր ազգին մէջ գտնուած երեւելի անձերուն կենսագրութիւնները ընելով՝ անոնց թերութիւնները ցոյց տալ այն անաչառութեամբ, որ կենսագրէ մը կը պահանջուի, առանց սակայն դուրս ելլելու հեգնաբանութեան սահմանէն :

«Կը համարձակինք ըսելու թէ ոչ զոք վիրաւորել ուզած ենք եւ ներկայացուցած ենք անձերն այնպէս՝ ինչպէս որ են, եւ ոչ թէ ինչպէս որ կ'ուզեն իրենք»:

Արդարեւ, առանց հեգնաբանութեան սահմանէն դուրս ելլելու, անուանի հեղինակը իր գիրքին մէջ առած է օրուան մեծագոյն դէմքերը եւ զանոնք ներկայացուցած այնպիսի ոճով եւ ասութիւններով, որ ամէնէն խիզախ վերադրումներն անգամ չեն ունեցած վիրաւորիչ հանգամանք մը :

Բամբասանքը հով մըն է որ կուգայ կ'անցնի: Վա՛յ անոնց որ ամէն հովէ կը շարժին, կ'ըսէ Պարոնեան :

Բայց երբ կարգը կուգայ օրուան ջոջերէն Ս. Պալեանի, անուանի երգիծաբանին գրչի արտայայտութիւնը հիմնովին կը փոխուի եւ կը ստանայ յարգալից հանգամանք մը :—

«Ներելի՞ է արդեօք հեգնական գրիչի մը յանդգնիլ գրելու այսպիսի հանճարաւոր եւ հռչակաւոր անձի մը փառքը, զոր կը պատմեն արդէն երեսունէ աւելի հատորներ, որոնք մեր հրատարակած գիրքերուն պէս թղթակազմ չեն, ոչ ալ լաթակազմ, այլ քարակազմ են : Արդ, երբ քարերը կ'աղաղակեն, ի՞նչ հարկ կայ որ տկար փետուր մը այդ հոյակապ շէնքերուն շուրջը տարուբերի :

«Ուրիշներու պէս ես ալ համոզուած էի, որ խօսքը բառերէ կը շինուի, իսկ երբ ակնարկ մը կը նետեմ այդ հոյակապ շէնքերուն վրայ զորս բարձրացուցած է Նորին Վսեմութիւնը՝ կ'ըսեմ, «խօսքը քարերէ կը շինուի»: Եւ ի՛նչ դիւրութեամբ եւ արագութեամբ : Ես ալ երբեմն բառեր կ'առնեմ, կը կոփեմ, կը տեղաւորեմ, նորէն կը հանեմ, տեղը ուրիշ բառ մը կը դնեմ եւ երբ կը կարծեմ թէ գեղեցիկ խօսք մը շինած եմ, կը տեսնեմ որ Նորին Վսեմութեան շինած մէկ հաւնոցը իմ շինած խօսքէս շատ աւելի գեղեցիկ եւ վսեմ է: Սակայն իմ գրիչը որչափ ալ անզօր ըլլայ՝ դոնէ անկարող է նսեմացնել Նորին Վսեմութեան համբաւը, որ, ինչպէս կ'ըսէ խմբագիր մը, քարէ շինուած է: Եւ այս իսկ է որ կը քաջալերէ զիս իր կեանքը գրելու »:

Սարգիս Պէյ Պալեան Պէշիկթաշ ծնած է 1835 Փետրուար 17ին: Բնութիւնը զինք օժտած էր տաղանդով, ազնուութեամբ եւ գեղեցկութեամբ: Այնպիսի համակրական դէմք մը ունէր, որ համբոյրներով կը լենար: Զուարթ էր եւ չէր այն մանուկներէն, որոնք ծնելուն պէս կը սկսին լալ եւ զոր բնութիւնը կարծես չախելով զրկած է աշխարհ :

1843ին առաջին անգամ ըլլալով Փարիզ գնաց եւ երկու տարիէն վերադարձաւ :

1847ին երկրորդ անգամ գնաց Փարիզ, որ այն ատեն պաշարման վիճակի մէջ էր: Հոն Սէնթ Պառպի վարժարանը մտաւ եւ իր շրջանը յաջողութեամբ լրացնելէն ետքը Էքօլ Սանթրալ արձանագրուեցաւ, ուր իր սրամտութեան շնորհիւ՝ քիչ ֆամանակի մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ընելով Էքոլ տէ Պօ զՄր մտաւ, ուր ամբողջացուց արհեստն ու գիտութիւնը :

1855ին վերադարձաւ, ուր իր երջանկայիշատակ հօրը քով սկսաւ իր հանճարը ցոյց տալ արքունական շինութիւններու մէջ :

1866ին Կարապետ Գալֆա վախճանեցաւ եւ Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ, որ ինչպէս Կարապետ Գալֆային բարեմասնութիւնները՝ նոյնպէս ալ Սարգիս Պէյին տաղանդը լաւ կը ճանաչէր, կայսերական պալատին ճարտարապետ անուանեց Նորին Վսեմութիւնը :

Այս բարձր պաշտօնին գլուխը անցնելով՝ փորձով ցոյց տուաւ Նորին Վսեմութիւնը, որ Սուլթան Ազիզ լաւագոյն ընտրութիւն մը չէր կրնար ընել : Մենք փոխանակ երկար բարակ գովեստներ կարդալու կը շատանանք անոր գործերը հոս թուելով :

Պէյլէրպէյի պալատը, Զըրազանի պալատը, Պէյքոզ, Թոքաթի քէօշկը, Այէմտաղի քէօշկը, Հէքիմպաշի Չիֆթլիկի քէօշկը, Գալէնտէրին քէօշկը, Երլտըզի քէօշկը, Պէյքոզի մէջ Էօժէնի կայսրուհւոյն համար շինուած շէնքը, Քեաղրթհանէի պալատը, Գանտիլլիի սուլթաններուն պալատը, Աքսարայի Վալիտէ մզկիթը, Կիւմիւշ Սույի զօրանոցը, Կալաթա – Սէրայի դպրոցը, Քեաղրթհանէի մզկիթը, Վալիտէպաղի քէօշկը, Այդազայի քէօշկը, Պալմոմուի չիֆթլիկը, Զատըր քէօշկը, Քիւչիւք Չէքմէճէի քէօշկը, Իզմիթ Սուլթանի ազարակին մէջ շինած գեղջկական շէնքը, Պէշիկթաշի դպրոցը, Մաչքայի զօրանոցն ու պահականոցը, Մաչքայի զինանոցը, Զինճիրլիքույուի քէօշկը, Պէշիկթաշի մէջ թաղ մը կէս քիլոմեթր երկարութեան վրայ :

Այս եւ իր շինած ուրիշ շէնքեր այնչափ արհեստով եւ գիտութեամբ կառուցուած են, որ զանոնք դիտողը կը հիանայ եւ ինքնիրեն կը հարցնէ թէ արդեօք Փարիզէ՞ն բերել տուած են այս շէնքերը :

Միայն ճարտարապետական ասպարէզին մէջ չէ որ իր գործերը յաջողութեամբ պսակուած են: Շինած է թաւալոզական մեքենայ մը: Տան մէջ ունի աշխատարան մը, որ լեցուն է բնագիտութեան եւ տարրալուծական գործիքներով: Եւ բոլոր ա-

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄՕՐ ՍԻՐՏԸ

Մի տաք աշունք էր: Կալից, խոտից, ամէն բանից պրծել էինք, բայց մէջը բան չկար,— ձախորդ տարի էր: Դէ մենք էլ առատ տարին ինչ էինք որ ձախորդ տարին ինչ լինէինք : Աշունքն էլ ինչքան որ քաղցը լինի՝ նրա կեանքը կարճ է լինում ձմեռը սարերիցը կամաց կամաց ներքեւ էր գալիս ու իրեն հետ ցուրտ ու սով բերում: Հէրս գնաց անտառապետի մօտ, փող տուեց, իրաւունք առաւ, որ ծառ կտրենք, տախտակ քաշենք, տանենք Ալափարս հացի տանք :

Մենք էլ անասունների հետ ձմեռնոցումն ենք ապրում: Մի առաւօտ հէրս եղբայրներիս հետ կացին, սղոց, ուրագ վերցրին ու գնացին Բակատեղերում ծառ կտրեն: Հէրս ինձ պատուիրեց .

— Ադա, ա՛յ սարսաղ, կխտարի բանի չգնաս, էդ մոզենին Ասատուրանց տղի առաջն արա, էգուց արի Բակատեղերը, համ հաց կը բերես, համ էլ քոմագ կ'անես :— Եդանաս ոչ, հա,— ձայն տուեց նա դիմացի անտառը մտնելիս :

Միւս օրն առաւօտեան մեր անասունները Ասատուրանց տղի առաջն արի, խուրշինը շալակեցի ու որբի պէս վիզս ծուռը կանգնած չէմքում, խեղճ – խեղճ մտիկ եմ անում սնիցը կախած հրացանին :

Մայրս հասկացաւ ու իրեն պէս սրտալի չանչ արաւ վրէս :

— Ի՛, ի՛, պակսես զու, էլի աչքդ էդ սատանի յաջութումն ա՞... դէ, կորի՛, թէ չէ երկիրը գլխիդ կը հաւաքեմ :

Ասի.

— Նանի ջան, հրացանը թող տանեմ, որսի գնացողը չեմ, զուցէ պէտք է գալիս հօրս, զուցէ ծառ կտրելիս զող է գալիս, զաչաղ է գալիս, հօ հինդ տղամարդով ոչխարի պէս վզներս դէմ չենք տալու, որ մորթեն :

Դա կակղեց, համոզուեց ու իրեն պէս անիծեց .

— Զհանդամի սեւ յատակը տանես ... — ասաց ու խռոված գոմը մտաւ :

Դա նշան էր, որ համաձայն է : Մօրս խիստ բնաւորութիւնը դիտէի, նրա անէծքի միջից հարկաւոր էր համաձայնութեան նշանը գտնել :

Հրացանն ուրախ – ուրախ վերցրի ու ճամբայ ընկայ դէպի Բակատեղերը :

— Ադա, այ դալի, ճամբին մլուլ չանես հա, ախպերտինքդ սոված են, — յետեւիցս ձայն տուեց մայրս :

— Չէ, նանի ջան, ուղիղ Բակատեղերն եմ գնում, — հանգստացրի ես ու ծմակի ճամբէն բռնեցի գնացի :

Գնում եմ, համա ուշք ու միտքս անտառի ձայներին է, մի ճշտոց, մի ճըռթոց, մի թրըմփոց, եւ ես վեր եմ թրռչում, ձեռքս հրացանիս տանում : Ամէն կոճղ աչքիս արջ է երեւում, ամէն քար՝ կխտար, ամէն զուշ՝ աղաւնի: Դէ, ինչ ասեմ, որսորդ պէտք է լինէք, որ հասկանաք, թէ որսկանի սիրտը ոնց է թըրթըռում հրացանը ձեռքին անտառով զընալիս :

Գնացի դուրս եկայ Աւետի թալումը : Ճամբէն անցնում էր բացատի միջով ու էլի ծմակը մտնում : Մէկ էլ տեսնեմ — հրէն հեռուից մի կով է դէպի ինձ փախած գալիս, յետեւիցն էլ հինդ վեց չուն ընկած: Դրանք առաջը կտրում են, ծուլ են լինում վզից, մէջքից բռնում, պողն էլ պողահարելով, ոտնահարելով, գոռգոռալով հարան ենք գցած գալիս է :

Որ մօտեցաւ, սիրտս տեղիցը վեր թըռաւ. «Գէլեր են »— անցաւ մտքովս, խուրջինը վեր գցեցի, չոքեցի ու կովի վզից կախուած գէլի վրայ կրակեցի : Որ կրակեցի՝ դա կովի ոտների տակն ընկաւ, մնացածը փախան, դէ մոսինի առաջ գէ՞լ կը կանգնի... դրանք փախան, քամակներիցը նշան բռնեցի ու կրակեցի : Գէլերից մէկը վազելիս ծուլ էլաւ ու էլի փախաւ: «Վիրաւորեցի»,— անցաւ մտքովս :

Փրկուած կովը ներքեւ՝ գոմերի կողմը գնաց, ես էլ չոքեցի, ուրախանալով գէլը մաշկեցի, տիկ հանեցի: Յետոյ էլ ազբի մօտ նստեցի հաց կերայ, ջուր խմեցի, մի քիչ հանգստացայ, մէկ էլ վեր կացայ չոր տերեւների տակից մի քիչ տճար ու խնձոր հաւաքեցի — կերայ : Մի ժամանակ մտիկ անեմ տեսնեմ արեւը կախուել է, մայր է մտնում : Դէ աշունքուայ օրումը ո՞ւր է հալը. մարդ որ առաւօտը հացի է նստում, մինչեւ կշտանալը մրթնում է :

Ասի՝ էս վախտ որ գնացի, ինչով պիտի օգնեմ մերոնց, աւելի լաւ է վերադառնամ ձմեռանոց, մորթին Դիլիջան կ'ուղարկեմ փափախչի Ասատուրի վրայ ծախեն, ես էլ կը հանգստանամ ու գիշեր հանա կը գնամ Բակատեղերը :

Էդպէս էլ արի : Ինձ համար շվշվացնելով ուրախ – ուրախ ձմեռանոցը մտայ ու դիտմամբ էս ծերիցը տուի էն ծերիցը դուրս եկայ, որ գոմերի բոլոր հարսներն ու աղջկերքը տեսնեն սպանածս գէլը: Դէ մոզի ժամանակս էր— լոպպազանում էի: Մէրս Ուրախութիւնս կարճ տեւեց : դեռ հեռուիցը ձեռքը ճակատին գրեց ու սկսեց .

— Ծօ բեմուրազ ես քեզ ծառ կտրելու եմ ուղարկե՞լ, թէ՞ գէլ սպանելու :

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ԴՎՈՒՀԱԶՈՏ ԽՈՂԱԿ

ԵՎ ՀՈՒՆԱՐԻ ԿԵՐԿԱՍԸ

— Մեկի ետ։ Սակայն շատ խորհրդա-
որ ես կրկնեցի, իսկ ես վերադարձ
գրկեր մեկուկես, ես ետ ուրախ
ստիկանի։

— Ո՞ւր էիր գնում, ընկեր, այդ ժա-
մին։ Ինչո՞ւ տարար քեզ հետ այդ
պարկը։

— Փաստորեն, ես իրեն, ինչո՞ւ տարար
պարկի մեջ ինչ-որ իրեր, որոնք պատ-
կանում էին ինձ։

— Ես ոչ մի կապ չունեմ այդ գողու-
թյան հետ։

— Ես էլ։ Ինչպես նաև ոչ ոք։

— Ուրեմն ինչպե՞ս ես հայտնվել այդ
պարկի մեջ։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ։ Ես ուղևոր էի
և ճանապարհին ինձ հրավիրեցին մի
տեղ խմելու։ Ես համաձայնեցի։ Ինչ-
պես հետո հայտնվեցի այդ պարկի մեջ,
չգիտեմ։

— Ես էլ։ Ես էլ չգիտեմ։

— Ես էլ։

— Ես էլ։

— Ես էլ

Տէր եւ Տիկին Աղէկ Շմաւոնեան եւ զաւակը՝ Աշոտ, Քաջ Շմաւոնեան եւ զաւակը՝ Վահանիկ, Տէր եւ Տիկին Արամ Լորոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռեբեկա Անդրանիկեան, Այրի Տիկին Արշալոյս Գոնոզեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Կարմիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գառնիկեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գառնիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Էմիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գոնոզեան, Զատիկ Շմաւոնեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Արամ Շմաւոնեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աղաւնի Շմաւոնեան եւ զաւակները (Լա Սիոթա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Լորոսեան եւ զաւակները (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Շարապխանեան, Փափուճեան, Խրիմեան, Պաղտասարեան, Կարապետեան եւ Դաւիթեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԷԼԷՔ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մէլէքեան, Մեծ Նոր Գիւղցի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 29ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի (Սեպտ. 1) ժամը 15·30ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4 Ռիւ Թրուա Շանթիէ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վիրոֆլէյի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Արաքսի Սարեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Վարդուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոս Սարեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սարեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Զարուհի Փիլեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Զարդար Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Հայաստան) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնին, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԵԱՆԻ
(Սէօլէօզցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ, յետ երկար հիւանդութեան, Օգոստոս 30ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի (Սեպտ. 2) առաւօտեան ժամը 10·30ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 4, Ռիւ Թրուա Շանթիէ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վիրոֆլէյի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Պաղտասար Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Թօփալեան եւ զաւակները՝ Սերժ եւ Իրէն, Այրի Տիկին Նուարդ Երամեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Յարութիւնեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Անթուանէթ Թօփալեան, Կարպիս Թօփաքեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Միրիճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Աշրդեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Յովհաննէսեան ցաւով կը ծանուցանեն կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ
(Ծն. Թօփալեան, Ամասիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 28ին, իր բնակարանին մէջ, 62 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Սեպտ. 1), ժամը 13·30ին, մեկնելով բնակարանէն 10 Ռիւ տիւ Մատրիտ, Ալֆորվիլ), Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի խումբը կը հասնի 3 Սեպտեմբերին, Ուրբաթ գիշեր ժամը 23, Լիոնի կայարան:

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի խումբերը կը հասնին 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·55, Լիոն – Փեռաշի կայարանը:

Մարսէյլի խումբը կը հասնի 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 14·32, Սէն Շարլ կայարան:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ քուրսիէ:

Մնայուն աշխատանք:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը զրկող անձէն կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան: Իր անունին տեղը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ տնական սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ: Դիմել խմբագրութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի շէք–փոսթալի թիւին վրայ զրկել գումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու:

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի շէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող գումարներու համար (բաժնեղին, ազդ կամ գործակալութիւն):

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր գումարները զրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով:

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3·15ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Ռընաժի եւ Լանսէյի ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ Ռոմանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուի նաեւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ գիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆրանսացի օրիորդ մը:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 2 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10398

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.398

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Գ.— ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

1914 Օգոստոս 1ին Գերմանիա պատերազմ կը յայտարարէր Ռուսիոյ դէմ :

Յաջորդ օրը (Օգոստոս 2) Թուրքիա մէկ կողմէ չէզոքութիւն կը յայտարարէր, միւս կողմէ պատրանքի կը հնձէր Գերմանիոյ հետ՝ ընդդէմ Ռուսիոյ եւ ընդհ· զօրաշարժի կ'ենթարկէր բիւրը, բացի Արաբիայէն :

Թուրքիոյ հետ դաշնակցելով, Գերմանացիք կը յուսային անչարժութեան մատնել ռուսական ուժերու մէկ մասը Անգլօ-Ֆրանսական մէկ, խոովութիւններ յարուցանել Ռուսիոյ Իսլամներուն մէջ եւ յատուկ ջիհատին օգտագործել երկու հարուածներու թուրք բանակ մը :

Իսկ Թուրքերը կը յուսային դերմանացիներուն յաղթանակէն վերջ իրենց համաթուրանական երազը ,— այսինքն օսմ· կայսրութեան մականին տակ միացնել կեդրոնական Ասիոյ Թրքական ցեղերը եւ կազմել մեծ Թուրանը :

Օգոստոս 3 – 4 Թուրքերը ականներ դնելու Տարտանէլի նեղուցին մէջ , մինամանակ պաշտպանողական պերքեր դրուելին Նեղուցներու, Գալիփոլիի եւ Կոմկալէի ճակատներուն վրայ :

Օգոստոս 11ին գերմանական Կէօպէն եւ Պրէսլաւ մարտանաւերը, որոնք Միջերկրականի մէջ էին եւ կը հալածուէին անգլիացի ծովակալ Փըրսիվալի նաւատորմիղին կողմէ, Տարտանէլ ապաստանեցան եւ Թուրքերու աջակցութեամբ ազատով կերպով մտան Մարմարա : Էնվէր փաշա թոյլ չտուաւ, որ անոնք· մարտանաւերը անցնին նեղուցներէն :

Անգլիացիք յարդելին Թուրքիոյ չեզոքութիւն»ը եւ չհետաքրքրուեր «չէզոքութիւն»ը եւ չհետաքրքրուեցան, որովհետեւ գերմանական երկու մարտանաւերը, որոնք «գնուեցան» Թուրքերուն կողմէ եւ մկրտուեցան Եաւուզ եւ Միտիլլի անուններով : (Եաւուզ – կէօպէն՝ չինուած 1910ին՝ ծերացած ըլլալով չափազանց ածուխ կը սպառէր) :

Այս առիթն էր, որ վախցուցին Անգլիացիները Տարտանէլի մէջ :

1914 Հոկտեմբեր 29ին կէօպէն եւ Պրէսլաւ զինակոծեցին Օտեսան, Սեւաստոպոլը, Թէոդոսիան եւ Նովորոսիյսկը, ընդդիմութիւն ռուսական նաւ մը : Թուրք կառավարութիւնը տեղեակ չէր :

Թուրքիա պատերազմի մէջ մտաւ՝ կառավարութեան գլխաւոր դերման ծովակալ Զաւիանի եւ պատերազմական նախարար Էնվէրի : Նոյեմբեր 3ին անգլ· մարտանաւ մը 76 ռումբ արձակեց Տարտանէլի ամրոցներուն վրայ : Անօգուտ :

1914 Նոյեմբեր 23ին Զաբրէլ առաջար կեց անգլիական դեսպանին յարձակիլ Տարտանէլի նեղուցին վրայ, Եգիպտոսի դիմացն հեռացնելու համար Թրքական պատնէշի սպառնալիքը, գրաւել Գալիփոլի կամուրջին վրայ, Տարտանէլ ապահովելու համար Ճիհատը (խոյա – ֆրանսական ուրբ պատերազմ) խայֆա – Ամման ուրբ պատերազմ) խայֆա – Ամմանի միջոցաւ, Սեւ Ծովու համ – պանիան

ԱՅՑ ՄԸ ԱՐՄԱՇԻ ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Աստուածածնի տօնէն միջնեւ հաչվեբաց տօնը Արմաշ, որ գիւղ մրն է իր դպրեվանիովը ծանօթ, կը լեցուէր բազմութեամբ, հազարա-ւոր ուխտաւորներով: Այսօր աւերակ մր՝ մշակոյթի եւ հաւատքի այդ վայրը: Գրքագէտ — ուսուցիչ Վահրամ Պուրմայեան, բնիկ Ատափազարցի, ծանօթ Արմաշի փառքին, ահա կը նկարագրէ այսօր-ուան վիճակը յուզումով ու խոր տրտմութեամբ.—

Իմ մրթմրթէն անդին՝ դէպի հիւսիս արեւմուտք՝ մեր կառքը կը թաւալի հալումաշ խճուղիի մը երկայնքին, փոշիի ամպեր բարձրացնելով իր եռին:

Նեղկուակ եւ անխնամ խճուղիին վրայ աչ մէկ երթեւեկ: Հազուագիւտ օրերէն կը հանդիպինք աննշան դիւղերու, որոնց մէջ կը պակսի աշխատանքի եռուզեռը, ապրող, արտադրող կեանքի մը կենսունակ ոգեւորութիւնը: Երբեմն փոքրաթիւ խարխիչահեր մանուկներ կը խաղան կիսաւերակ դռներուն առջեւ, իբր մեակ ապացոյց հոն գոյութիւն ունեցող մարդկային բնակութեան:

Նոր վայրեր, նոր բաներ տեսնելու ծարաւի մեր աչքերը ի զուր կը փնտռեն մշակուած արտեր, ոչխարի հօտեր բլուրներու կողքին, եղներ ու կովեր, որ բառաչելով դոմերուն ճամբան կը բռնեն ու քրանաթոր գեղջուկները, որ սայլերու վրայ հեծած կամ հետիոտն, գերանդի մը ուսերնուն զարկած՝ դանդաղ ու յոգնած քայլերով վերադառնան իրենց հոլի աչխատանքէն:

Գիւղերու մօտիկ, ճամբաներու վրայ բացառապէս միայն կը հանդիպինք գեղջուկ կիներու, որոնք ծածկուած լայնածաւալ սեւ պարեգօտի մը մէջ, իրենց ուսերուն վրայ կրելով խոշոր պղնձեայ դոյլեր, ջուր կը կրեն ծառերու զովաշունչ հովանիին տակ ապաստանած պապպա-ջուն աղբիւրներէ: Անծանօթ ու քաղքենի մարդու մեր հետաքրքիր ակնարկներէն հալածուած՝ անոնք կը փութան ալ աւելի խնամքով ծածկել իրենց մարմինն ու դէմքը, իրենց աչքերուն միայն թոյլ տալով որ բաց մնան:

Իրենց տարագէն ու պղինձէ դոյլերուն մանաւանդ ձեւէն ու մանաւանդ ակնարկներէ խուսափելու եւ ծածկուելու իրենց մոլեռանդ պահպանողականութենէն կը կռահենք, որ Բումէլիի կոմիտէին այս վայրերուն մէջ տեղաւորուած զաղթականներ են որոնք յամառօրէն կը պահեն իրենց հնամենի սովորութիւնները:

Անվերջ իրարու յաջորդող բլուրներէն կը բարձրանանք ու կ'իջնենք եւ ահա վերջապէս հեռուն մանիչակագոյն մշուշին մէջ ծրարուած, ծառերու մոայլ կանաչութեան եռեւ կիսովին ծածկուած սպիտակ լանջքը կը նշմարենք լայնատարած չէնքի մը, որ Արմաշի պղրեվանքին ու աւանդարանն էր առհնօք:

Հետզհետէ կը պարզուի Արմաշի պիւղին համայնապատկերը իր մանրիկ միայարկ չէնքերով, որոնց վրայ կը թագադրէ երբեմնի ուսումնարանը, լայնքին փռուած իր մեծաւարած կառոյցով: Անիկա տարօրինակ հակասութիւն մը կը կազմէ հեռուէն դիտուած չրջապատող պատճառ խրճիթներուն հետ, քիչ մը դատուած անոնցմէ, մեկուսանալու հակում նալի միտումով, իբր նախկին ժառանգաւորաց հաստատութիւն:

Բանի կը մօտենանք, յուզումէն ամբ-կացած մեր աչքերուն դիմաց կը պարզուի անոր վաղեմի ծանօթի մաերիմ դիմագիծը, բաւական ձերացած ու խորչոմած:

Վանքին դպրոցն է աս, միակ վերապրող դպրեվանքի չէնքերէն, որ կը թուի ողջունել մեզ իր պատուհաններուն բազմաթիւ կարօտալից աչքերով եւ որ կը չարունակէ ապրիլ պատմչէին վրայ, իր սրտառուչ պարապականութեան դլուխը, չարունակելով լոյս մատակարարել այս անդամ ուրիշ ուսումնատենչ հոդիներու, որոնք եկեր հաւաքուեր են Արմաշէն ու չրջակայ դիւղերէն, անոր հիւրընկալ ու այլասէր երդիքին տակ:

Աչնանամուտի դալուկ արեւ մը տըրմօրէն կ'ոսկեզօծէ անոր վաստակաբեկ ճակատը, խոհերով բեռնաւոր, հին օրերու յիշատակներուն յուզումովը սարսռուն ...:

Մեր սիրտը կը տրոփէ անբացատրելի յուզումով:

Ցիսուն տարուան հեռաւոր բացակայութենէ մը ետք՝ ահա կրկին կը մտնենք Արմաշէն ներս, կոխելով մեր աչքերուն այնքան ընտանի անոր կարմիր հողերուն վրայ, անոր խորտուբորտ քարերուն վրայ, որոնք հին օրերուն Թրծուած կ'ըլլայ, ու լային յարդի ու Թրիքի հոտերով:

Հետզհետէ կուգան մեզ դիմաւորել դիւղին տղաքն ու մարդիկը, տեսնելով օտարական այցելուներու ժամանումը, որ անսովոր երեւոյթ է իրենց դիւղին համար: Չաճելի է խօսիլ իրենց հետ, քաղքենի մարդոց բարդ հոգեբանութենէն հեռի, պարզամիտ ու բարեացակամ այս չինականներուն, որոնք մեզ կը պատուհասրեն Թէյով ու Թանով, անաեղակ մեր հոգեկան վիճակէն, մեր սրտերը ալեկոծող կարօտի անբացատրելի յորդումէն:

Կ'ըսեն Թէ իրենք Եուկոսլաւիայէն եկած զաղթականներ են, Թէ հոս եկած առեններն այսպէս աւերուած զառ են Հայոց վանքին չէնքերը:

Աւերակ չէնքեր, այո: Սարսափով կը դիտենք այդ աւերակները, ապրելէ զադրած մարդկային դիակներու պէս փըտուած, փչրուած, խոռոչացած այդ պատերը, իրենց յենարաններէն կիսովին պրկուած, բացօթեայ մնացած այդ սանդուխները, վայրի խոտերու տակ ծածկուած, քայքայուած այդ չէնքի մնացորդները դիւղացիներու կողմէ իբր նանիթ օգտագործուած ըլլալով՝ անոնց մեծագոյն մասը բոլորովին անհետացած է ու մէջտեղը մնացած են միայն վիհացրանի մնացորդները:

Զկան վանքին չերամատունը, մատնաթարանը, փուռը, ուխտաւորներու յատուկ հակայ Թաղերը եւ ուրիշ յարակից չէնքեր: Ուսումնարանի չէնքին մօտիկ, որ անվթար պահպանուած է իբր դպրոց, կիսովին կանգուն կը մնայ միայն եկեղեցին, անդամահատուած, հաչմուած, անճանաչելի վիճակով, մզկիթի վերածուած: Կը մտնենք ներս խնամ հետաքննութեամբ: Կինս որ կ'ընկերանայ ինծի, կը ծնրադրէ յանկարծ ինքնաբեր չարժումով մը, եւ կը սկսի աղօթել: Գիւղացիները կը նային զարմացած, պոռնատկութեան տարօրինակ դպացումով մը, որ յայտնի կ'երեւայ պարզամիտ մարդու իրենց աչքերուն մէջ:

Զկայ եկեղեցիին համբաւաւոր դմբեթը, որուն ներքեւ կ'արձագանդէին դըպրեվանքի աանէրուն ալէյուները: Զկան հետաքրքրութեամբ բռնկած ուխտաւորներու խռնուներամ ու խանդավառ բազմութիւնները, որոնք հազար դիւղէ ու գաւառէ հաւաքուած կուգային ցնծութեամբ լեցնել Արմաշի դիւղն ու վանքը, Հաչի տօնին:

Ո՞ւր է Զարեհեան Աստուածածինը իր անուշ ու մեղուշ, իր կարեկից նայուածքով, զոր մայրօրէն կը տարածէր իր չուրջը, իր ոտքերուն տակ փռուած և եղկելիօրէն իր զթութիւնը հայցող իր հը-բաչքին փայլատակումբ աղերսող, ապաքաղդ, ոռնացող, ճչացող ու կապկան ձող ամենազգի ցաւագարներու Թշուառ ու տարտափելի ամբոխին վրայ:

Լուռ է հիմա եկեղեցին, ակամայ զա-ւանափոխի իր ցաւագին լռութեամբ: Ուռնկի բոյրերով յագեցած իր պատերը հիմա արձագանդ կուտան ուրիչ ազօթք-ներու: Զկան նորափեսաւոր արեզակները իրենց աղնուական ազատութի խորհրդաս-քով կնդուղներով չար ի չար կանդնած երկու դասերուն մէջտեղ:

Լռած է զանդակին խռովիչ ձայնը, որ կ'արձագանդէր յաւերժական օրհներգի մը պէս, ուխտաւորի մեր ջերմեռանդ սրտերուն մէջ:

Ով կ'ըսէ Թէ Օրմանեաններ, Դուրեաններ, Գուշակեաններ եւ ամբողջ պատուելի փաղանդը նուիրեալ հոդիներու, եկեր անցեր են այս հոդիերուն վրայէն, այս աւերակներուն մէջէն, ապրեր ու չնչեր են աչխարհի ժխորէն մեկուսացած այս անապատ մթնոլորտին մէջ, ծառայելով, վաստակելով, տառապելով:

Յոյզերով ու յուչերով ծանրացած կը նստիմ քարի մը վրայ ու կ'երազեմ կոր-սուած Արմաչը իր կորսուած դպրեվանքով:

Երեւակայութենես մէջ կը տողանգեն Խաչվերացի չէնդող տօները, ուխտաւոր-ներու եռուզեռը, խրախճանքները, դըպրեվանքի սաներուն, աթլետաչներուն ու վարդապետներուն կարդալ մատեքը ժա-մուն մայր դանչն ներս, Եղբայր Միխա-էլ՝ իր լուսապսակի չապիկին մէջ՝ իր ան-բաժան գաւակով եւ վերջապէս՝ այն ան-չէզ հոգին, որ սահզծեր է այս ամէնը, որ ամենով ոսկի Թափեր է այս հեռաւոր հոդիերուն վրայ, որ մշակոյթի անմար ջահը ձեռքին՝ քալեր է դարերուն մէկէն դարմանալի համբերութեամբ ու անբնա-ճելի յամառութեամբ:

Ո՛վ պիտի պատմէ այս բոլի չինական-ներուն, Թէ իրենց բնական այս հոդիերուն վրայ ատենօք ապրեր է ժողովուրդ մը իր չինարար ու ստեղծագործ բնազդին բո-վանդակ խանդավառութեամբը, լոյսին հանդէպ անուցած իր առնական տա-ւտաքրքիր:

Ո՛վ պիտի պատմէ, Թէ այս հոդիերուն մէջ կը բաբախէ անոր սիրտը, անոր ոգին բայց ներկայ, Թէ սա կիսաւեր անվըղի ապրիլը իր կենսատու ջուրը կը պարգե-ւէր պապակած բերանները, Թէ սա ցամքած այդիները իրենց ոսկեզոյն չր-դատատ հունձքովը կը խայտային աբե-ւուն դիմաց:

Տխուր բան է խորհիլ, որ սերունդները կուգան ու կ'երթան՝ իրենց հետքերուն վրայ Թողլով իրենց գործերը, զորս ժա-մանակը կը մաչեցնէ փչուրներ մինչ ձգելով անոնց տեղ: Ի վերջոյ, այդ փչուրներն ալ կ'անհետին ու անոնց տեղ կը մնայ միայն խորհուրդ մը, հոգի մը, որ կը մնայ անկորնչելի եւ որ կը տատանի պատմութեան հորիզոնին վրայ, իբր Թանկագին ներչնչարան ապրող ու գոլո-սերունդներուն:

Այս է ահաւասիկ միխիթարութիւնը այդ հոգիին ծնունդ տուող ստեղծագործ ժո-դովուրդներուն:

Իրիկնամուտի տատանները կը սկսին ծածկել աչքերս՝ ինչ որ կը մնայ հոն իբր յուչարար կենսայորդ ու վատնդ անցեալի մը:

Ցամբարար կը հեռանանք քայքայուած ու դատարկուած Արմաչէն, մտքի ու հո-գիի այս անմոռանալի օճախին, որ մեր եկեղեցական ու վարչական վերածնունդը պատրաստեց, մինչեւ կէս դար առաջ համայնքին նուիրելով իր արժէքաւոր հոգեւորականները իբր հովիւ ու առաջ-նորդ:

ՎԱՀՐԱՄ ՊՈՒՐՄԱՅԵՑԻ

Ազատութեան ծառը կ'աճի միայն արեան՝ երբ կ'ոռոգուի բռնակալներու արիւնով:

ՊԵՐԹՐԱՆ ՓՈՓԼԻՆ

Ազատութիւն՝ կը նշանակէ պատասխանատուութիւն: Ատո՛ր համար շատեր կը վախնան անկէ:

ՊԵՌՆԱՐ ՇՈՒ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄՕՐ ՍԻՐՏԸ

— Ա՛յ մէբ,— ասացի, — Թող մի տուն դամ, խի՞ ես էս խալխի առաջ խայտառակ անում ,— ասում եմ ու կարմրած —քրտնած, աչքիս պոչովը մեր հարեւան Մացակի աղջկան եմ մտիկ անում , իմ խելքովը սիրահարուած էի վրէն ...

Մէբս Թէ

— Կը խայտառակեմ էլ, հլա աչքդ էլ կը հանեմ, էդուց ձինը դուռը կարեց՝ հաց ես ուղելու չէ՞. էդ չան մաղը քեզ համար հա՞ց է դառնալու ...

Սուս արի, մէբս սիրտը հովացրեց ու սկսեց կլանքը վառել: Ես առնելս հանեցի ու Թախտին Թինկը տուի: Գնում է պալխս, ուզում է բան ասի, պիտիմ որ մէբը է էլի, սիրտը ցաւում է, ուզում է ասի՝ ինչ տամ ուտես, մէկ էլ չի ուզում իրեն կտորը դցի, ուզում է, որ ես հաց խնդրեմ: Ես էլ ադուէսի պէս սուտմեռուկ եմ տուել, սուս արել, մթամ Թէ չատ եմ բեզարած ու չատ էլ նեղացած եմ:

Վերջապէս տեսայ Օլաջայի (խրճիթ) մի քունջում, տաչտի առաջ երեսը դէնը չոքած, ինչ որ բան է անում:

— « Չամա լազաթ կը տայ, որ արա — ժան քաչի, հա» — անցաւ մտքովս, բայց դէ արաժանը պատուով բան է, կամ հիւր պիտի դայ որ համբ տեսնէք, կամ աչքը-ներս դցենք վարդավառի տօնին:

Չէ, կաւէ ամանով արաժանն եկաւ ա-ռաջս:

— Առ դնկատուի··· — ասայ մայրս խստութեամբ:

Աչքերս պապղացին չկիսաբ տեսած կա-տուի աչքերի պէս, համա մօտ չեմ դալի:

— կեր, ինչ զալաթ արել ես, արել , կեր քենի, որ էդուց գործի դնաս,— մեղ-մացած ասայ մէբս:

Խո՛ղճ իմ մէբս, խո՛ղճ իմ մէբս··· Անի-ծում էր, բայց ոսկի սիրտ ունէր, որ փուչը ոտքս մտնէր— հոլին դուրս կը դար:

Միւս օրը ծէղին խուրջինն ուսս դցեցի ու էլի ոտներս առաջ չնն գնում, ուչքս միտքս հրացանի կողմն է:

Ասի .

— Նանի ջան, էրէկ մի զալաթ արի, էրէկուանը հէչ, հօ ամէն օր ճամբէն վրայ դէշ չի պատահել որ սպանեմ, հրացանը տուր ···

— Ի՛ ի՛ չատ երես ունես, չան··· եա-բար էս ում ա քաչել սա :

Ու մայրս սկսեց դանդատուել իր բախ-տից, որ ինձ նման «բեդովլաթի» ժառանդ ունի :

Ասի .

— Նանի ջան , պապի գերեզմանը վր-կայ, ճամբիցը դուրս եկողը չեմ : Ա՛յ մէբ, քեզ եմ ասում, բալքի ճամբի մէջտեղը մի կիսաբ պատահեց — սպանեմ ոչ — մերոնց խորոված հասցնե՞մ, բալքի ···

— Բալքին էլ դլխովդ դիպչի, խոր-վածն էլ, ասում եմ ձեռ քաչի էդ սատա-նի հաչաթիցը :

Շատ որ երես դէմ արի, անիծելով հրացանն իջեցրեց :

Վերցրի ու պո՛ւմ , դէպի Աւետ Թա-լէն: Որ հասայ Աւետի Թալի պունկին, մի կաթ սկսեց իմ նեբսում, «սարսախ» Ոսկանն ասում էր.— «Ա՛յ բալամ, երէկ աչքովդ տեսար, որ դէլը կրակոցիդ ծուլ էլաւ, էդ հօ դիպչելու նչան է, ոտդ չի կտրիլ, գնա գնդակի խփած տեղը տես , գուցէ հրէ էն Թփի տակ վեր ընկած է, մաչկի բեր, փետանից ինչ կը գնայ » ··· Նամուսով որդին ասում էր.— «Ամօթ է, այ լոպպագ, մօրդ առաջ երդում ես կե-րել, արուտով գործիդ գնա, խեղճ եղ-բայրներդ քու ճամբէն են պահում »:

Ու կարծես նրա խօսքը հաստատելու համար Բակատեղերի կողմից լսում եմ կացնի ձէնը՝ Թը՛խկ, Թը՛խկ··· Թը՛խկ, որ կարծես ինձ նախատում է, կանչում:

Կռնեն իմ ներսում բաւական երկար տե-ւեց, վերջը որսորդը յաղթեց, քանի որ նրա ուղածը մի մեծ բան չէր, գնամ կը-բատած տեղը նայեմ, եա գամ: Ու գնացի դէլերի փախած տեղը տեսնելի.— Օհօ՛, դեղնած խոտերի վրայ սառած արիւն կայ: Մի քիչ էլ առաջ գնացի՝ տեսնեմ դէլն արիւն տալով գնացել է: Ծմակը մտայ, էստեղ գործը հէչատցաւ. հոդի վրայ դէլերի ոտնատեղերը պարբեւում էր :Գնացի — գնացի, էնքան տարուած գնացի, ինչպէս որսորդը դնայ վիրաւոր որսի հետեւից: Մի տեղ ուչքի եկայ՝ տեսայ ճաչն անց է կացել էլի գնացի: Գէլը տեղ տեղ վեր էր բնկել ու արիւնը դէօլ էր տուել. պարզ էր, խէն էր :

Իրիկնադէմի Աստղնայ քարի տակին տուի փրկի մէջ մի բան ժամ կաւ: Մտիկ արի՝ տեսնեմ դէլը ջրտուրմ-ուր փաթաթուել է Թփին, ընկերնե-րը գնացել են, ինքը մնացել է :

Հիմի էդ անտէրը ոնց է ժողմնացել, նում, ծառս լինում, տատմնկին էնպէս չեկչեկացնում, որ փշաքաղում եմ: Էլ հրացանիս լուլէն բերանն եմ կոխում, ջղայնացնում եմ, իմ խելքովը հանգ-անում : Մէկ էլ գա վրայ գչեց, կը գ-էս անտէրը վրայ կը պրծնի, ինձ էս վերուկն տեղը, կաց մի գատա-տան անենք — վերջանայ: Աւեղի, չ-ցանի լուլէն բերանը խոթեցի, ոտը գ-չեցի, հանգստացայ :

Մորթին ուսս գցած ուրախ – ուր-ճմեռանոց մտայ :

ՎԱՀԹԱՆԳ ԱՆԱՆ

(2 Շար.)

ԱԿԱՆԱՒՈՐ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

Հայ գիտնականների, հայրենական ու համաշխարհային գիտութեան ականաւոր գործիչների պանծալի անուանացանկում, որոնցմով կարող է պարծենալ հայ ժողովուրդը, անտարակոյս պէտք է դասել նրա փառապանծ դաւակ Փրոֆ. Գուրգէն Մուսինեանցի անունը :

Նրա ամբողջ կեանքը իր հայրենիքին, հայրենական գիտութեանը, իր ժողովուրդին անհունօրէն ծառայելու օրինակ է :

Գուրգէն Մկրտչի Մուսինեանցը ծնուել է Երեւանում 1895 թուականին : Հայրը՝ Մկրտիչ Մուսինեանցը գինեգործութեան ականաւոր մասնագէտ էր, աշխատում էր Շուստովի կոնեակի գործարանում, իսկ մայրը՝ Աշխէնը, ուսուցչուհի էր :

1913 թուականին Գուրգէնը արծաթէ մեդալով աւարտեց Երեւանի գիմնազիան, մեկնեց Մոսկուա եւ ընդունուեց բարձրագոյն տեխնիկական բաժանմունքը : Այդ ուսումնարանն այդ ժամանակ Ռուսաստանի լաւագոյն ուսումնական հաստատութիւնն էր, որտեղ պարբերաբար գիտահետազօտական աշխատանքներ էին կատարւում գիտութեան ու տեխնիկայի տարբեր ընդաւառներում, մասնաւորապէս օդուժի եւ օդագնացութեան ասպարէզում :

Ուսումնարանում գիտական նախաձեռնութիւնների ու փորձերի ոգին էր ռուս մեծ գիտնական ու նորարար Նիկոլայ Ժուկովսկին՝ «Ռուսական օդանաւորդութեան հայրը» :

Ն. Ժուկովսկու նախաձեռնութեամբ ստեղծուած «ուսանողների օդագնացութեան խմբակը» մեծ, բազմակողմանի աշխատանք էր կատարում օդանաւային գիտութեան մի քանի ընդաւառների հետազօտման, մասնաւորապէս փորձառական աէրոտինամիքի ասպարէզում : Հէնց այդ խմբակում էլ սկսեց աշխատել ուսանող Գուրգէն Մուսինեանցը :

Բարձրագոյն տեխնիկական ուսումնարանում իր ուսման հէնց առաջին իսկ ամիսներից Գուրգէնը յայտնի դարձաւ որպէս ընդունակ, շնորհալի սովորող : Աէրոտինամիքի լաբորատորիայում յաջող ուսումը հասարակական գործունէութեանը զուգորդելու համար պրոֆ. Ն. Ժուկովսկին ըստ արժանւոյն գնահատեց Գուրգենին : Նրան եւ խմբակի մի այլ անդամի՝ ուսանող Վ. Վերտչինկինին (այժմ ակադեմիկոս, գիտութեան եւ տեխնիկայի վաստակաւոր գործիչ) տրուեց հելիկոպտերի պտուտակ ստեղծելու առաջադրանք, որի աշխատանքները յաջողութեամբ աւարտուեցին 1914 թուականի Փետրուարին եւ Գուրգէն Մուսինեանցը այդ օրուանից դարձաւ պրոֆ. Ն. Ժուկովսկու օգնականներից ու սիրելի աշխատակիցներից մէկը :

1914 թուականին ծագեց առաջին աշխարհամարտը, եւ Ժուկովսկին լաբորատորիայի ու իր աշակերտների ամբողջ գործունէութիւնն ուղղեց երկրի պաշտպանութիւնն ամրապնդելու նպատակին : Խմբակի անդամներն իրենց զեկավարի օրինակով ոգեշնչուած, աշխատեցին օր ու գիշեր՝ չխնայելով իրենց ուժերը : Նրանց ուժերով իրագործուեցին Ռուսիոյ ռազմա – օդային նաւատորմի՝ «Ֆարման – 27» ինքնաթիռի ամրութեան ստուգիչ հաշուարկների պատուէրները, իսկ դրանից անմիջապէս յետոյ կատարուեցին մի շարք աէրոտինամիք հաշուարկներ, ռազմական ինքնաթիռների տարբեր սիստեմների, նոր օդանաւային ռումբերի փորձարկումներ :

Այդ պատուէրների կատարման շնորհիւ Ժուկովսկուն վերջապէս յաջողուեց համոզել կառավարութեանը՝ Ռուսաստանում ստեղծելու գիտահետազօտական միասնական կենտրոն, որի բացակայութիւնն այնքան զգացւում էր պատերազմի ժամանակ : Այդ կենտրոնը սովետական իշխանութեան հաստատումից յետոյ վերականգնուեց կենտրոնական աէրոտինամիք ինստիտուտ (ՅԱԳԻ) : Նրա աշխատանքային ու գիտական գործունէութիւնը ահա արդէն քառասուն տարուց աւելի է, ինչ կապուած է հէնց այդ ինստիտուտի հետ :

Ինստիտուտում իր ամբողջ աշխատանքային գործունէութեան ընթացքում Գուրգէն Մուսինեանցը մշակել ու ստեղծել է բազմաթիւ մէկը միւսից տարբեր աէրոտինամիք ու չափիչ սարքեր :

Այդ բոլոր տարիներին Գուրգէն Մուսինեանցի գործունէութիւնն անցնում է սերտ համագործակցութեամբ խորհրդային այնպիսի ականաւոր օդանաւային կառուցողների հետ, ինչպէս Ա. Տուպոլիսը, Ա. Արխանգելսկին, Ա. Յակովլեւը, Ն. Պոլիկարպովը եւ ուրիշներ :

Միաժամանակ Մուսինեանցն իր ուժերը նուիրաբերում էր օդանաւային ճարտարագէտների, սարքաշինարար ճարտարագէտների եւ օդանաւային փորձարարների պատրաստման ու դաստիարակութեան գործին, ինչպէս կենտրոնական աէրոտինամիք ինստիտուտում, այնպէս էլ Մոսկուայի օդանաւային ինստիտուտում :

Հայրենական մեծ պատերազմի ժամանակաշրջանում Գուրգէն Մուսինեանցը գործօն մասնակցութիւն է ունենում Խորհրդային բանակի Ռազմա – օդային ուժերի համար առաջնակարգ մարտական ինքնաթիռների ստեղծման գործում : Աշխատելով ստեղծագործական սերտ համագործակցութեամբ Ա. Տուպոլիսի, Ա. Միկոյեանի եւ օդանաւային այլ կառուցողների հետ, նա անդնահատելի աւանդ է մուծում խորհրդային օդանաւային տեխնիկայի զարգացման մէջ : Շնորհիւ Գուրգէն Մուսինեանցի, Ս. Զապլիգինի, Վ. Վետչինկինի եւ այլ աէրոտինամիք – գիտնականների, խորհրդային օդանաւային արդիւնաբերութիւնը սկսեց այնպիսի մարտական ինքնաթիռներ թողարկել, որոնք իրենց թռիչքային յատկութիւններով գերազանցում էին հակառակորդի ինքնաթիռներին : Պատերազմի տարիներին խորհրդային օդանաւային գիտութեան զարգացման գործում կատարած արժէքաւոր ներդրման համար Խորհրդային կառավարութիւնը Գուրգէն Մուսինեանցին պարգեւատրել է «Կարմիր Աստղի», «Հայրենական պատերազմի առաջին աստիճանի» եւ «Աշխատանքային Կարմիր դրօշի շքանշաններով : Դեռ 1938 թուականին նրան շնորհուեց պրոֆէսէօրի աստիճան, իսկ 1946 թուականին վաստակաւոր գործչի կոչում : Հէնց այդ նոյն տարում նա արժանանանում է նաեւ պետական մրցանակի՝ օդանաւային գիտութեան մէջ կատարած գիտական արժէքաւոր ներդրման համար :

Այսպէս, օդանաւային տեխնիկայի արշալոյսին սկսելով դէպի օդանաւային գիտութիւնը տանող իր ուղին, Գուրգէն Մուսինեանցը ժառանգեց այն բոլոր պատգամները եւ այն ամբողջ դեղեցիկը, ինչ ունէր իր ուսուցիչ Նիկոլայ Ժուկովսկին, դարձաւ ականաւոր փորձարար գիտնականներից մէկը եւ Ժուկովսկու գործի արժանաւոր շարունակողը մեր օրերում :

Գուրգէն Մուսինեանցը իր հիանալի կեանքի յիսուն տարին նուիրել է հայրենական օդանաւային տեխնիկային, այն բանին, որ հայրենական օդուժը ծառայի խորհ. երկրին ու աշխարհի խաղաղութեան գործին :

Գուրգէն Մուսինեանցի պանծալի եօթանասունամեակի օրը, մենք՝ նրա հայրենակիցները եւ բարեկամները, միայն մի բան ենք ցանկանում .— Թող նրա ուսանելի կեանքը օրինակ դառնայ մեր հայ երիտասարդութեան համար, բոլոր նրանց համար, ովքեր նրա նման պատրաստ են իրենց բոլոր ուժերը, գիտելիքներն ու եռանդը նուիրաբերել հայրենիքին :

Խ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆՑ
Տ. ԴՐԱՄՓԵԱՆ

ԵԹԷ ՈՒԶՈՒՄ ԵՍ ԱՌԻՒԾ ԴԱՌՆԱԼ ...

«Արմենիա» հիւրանոցի հանդիպակաց մայթին կանգնած դիտում էի շատրուանների ցայտքը, երբ ուսիս զգացի մտերմիկ ձեռքի հպում : Ետ դարձայ : Նա էր : Լիրիկայի ասպետը :

— Ի՞նչ ես մտորում, ամո՞ւր ես կանգնել ...

— Սեփական ոտքերի վրայ :

— Լաւ է : Ուրիշի ոտքերով կանգնողը՝ գլորւում, ջարդուփշուր է լինում ...

Այդ բոպէին մի երիտասարդ մօտեցաւ եւ, ինչ որ թերթ նրան մեկնելով, յարգալիր ասաց .

— Յիշո՞ւմ էք երկու ամիս առաջ ձեզ ներկայացրած իմ բանաստեղծութիւնը : Ահա՛ նա լոյս է տեսել...

— Իսկ դուք յիշո՞ւմ էք իմ ասածը . «Եթէ ուզում ես գրականութեան մէջ առիւծ դառնալ, նախ գրադարանի մուկը պիտի դառնաս» :

— Շնորհակալութի՛ւն, որ յիշում էք ինձ ...

— Այո՛, դու եթէ լաւ գործեր գրես, մարդիկ կը յիշեն քեզ :

Երիտասարդը զուարթ տրամադրութեամբ հրաժեշտ տուեց, իսկ ես համակրանքով ասացի .

— Այնուամենայնիւ, երիտասարդը շնորհալի է երեւում : Չէ՞ որ երկու ամիս անց դուք նրան յիշում էք :

— Ա՛յ թէ ինչ,— քմծիծաղեց նա, — ինձ մօտ եկող բոլոր սկսնակներին ես այդպէս եմ խրատում . «Եթէ ուզում ես գրականութեան մէջ առիւծ դառնալ, նախ գրադարանի մուկը պիտի դառնաս» :

ԱՂԱՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ

Ընկ. Արմենակ Սէլվեան կը խնդրէ մեզմէ, փարատելու համար շփոթութիւն մը, արձանագրել հետեւեալ ճշդումը .—

Արմենակ Հայկազունի եւ Արմենակ Սէլվեան, երկուքն ալ Մոնմորանսիի Հանգստեան տունէն, երկու տարբեր անձեր, երկու ընկերներ են եղած : Հայկազունը մեռաւ Օգոստոս ամսուն, ինչպէս հաղորդուած է ժամանակին (տես Յառաջ, Օգոստոս 21) : Իսկ Սէլվեան կ՚ապրի :

Արմենակ Հայկազունի, բնիկ Կովկասցի, ծառայած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, մասնակցած հայ կամաւորական գունդերուն ռազմական գործունէութեան :

Արմենակ Սէլվեան, բնիկ Պոլսեցի, ծառայած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ եւ իր «Յուշերը» հրատարակած է մասամբ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, (1908ին դատապարտուած, Սիպիր աքսորուած, աքսորական իր ութ ընկերներէն միայն ինք ողջ մնացած է) :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ

Ի յարգանս Գալուստ Կիւլպէնկեանի, երկու նոր դրոշմաթուղթեր տպուեցան Փորթուկալի մէջ : 1 եւ 8 էսքուտոս արժող այս երկու դրոշմաթուղթերուն արտակարգ հրապարակումը տեղի պիտի ունենայ Գալուստ Կիւլպէնկեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ : Դրոշմաթուղթին վրայ կ՚երեւի հայ մեծ Կրեսոսին դիմանկարը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Արդարեւ, պատասխանեց բարեկամս :

— Ինձ կը թուէր, պարոն Փուարօ, որ ձեր մասնագիտութիւնն էր մասնաւորաբար ոճրային պրպտումները :

— Ամէն տեսակ խնդիրներով կը հետաքրքրուիմ, լորտ Էճվար : Կան, այո՝, ոճրային խնդիրներ, բայց կան նաեւ ուրիշներ ...

— Անկասկած : Իսկ ի՞նչ է բնոյթը մեր խնդրին :

Ինձ կ՚ըմբոստացնէր իր ծաղրական եղանակը : Բայց Փուարօն ուշադրութիւն չէր դարձներ ատոր :

— Ես եկած եմ ձեր տրամադրութիւնները շօշափելու Լէյտի Էճվարի կողմէ, ըսաւ Փուարօ : Լէյտի Էճվար ամուսնալուծուիլ կը փափաքի եւ խնդրեց ինձմէ, որ խօսակցութիւն մը ունենամ ձեզ հետ :

— Պարոն, այդ կէտը ոչ մէկ խօսակցութեան կը կարօտի :

— Այդպէս, ուրեմն. կը մերժէ՞ք :

— Ե՞ս : Բնաւ երբեք :

Առաջին անգամ ըլլալով ապշահար վիճակի մէջ տեսայ բարեկամս : Բերանը կիսաբաց, ձեռքերը տարածուն, յօնքերը բարձրացուցած՝ իր իսկ երգիծանկարը ըլլալ կը թուէր :

— Տեսնենք, բացականչեց յանկարծ : Որոշակի եղէք :

Կը համաձայնի՞ք ամուսնալուծման :

— Պարոն Փուարօ, ձեր երեւոյթը կը զարմացնէ զիս :

— Ըսէք, ուրեմն, կ՚ընդունի՞ք ամուսնալուծում պահանջել ձեր կնոջմէն :

— Այո : Եւ կինս վստահ է այս մասին : Ես նոյնիսկ գրած եմ իրեն վեց ամիս առաջ :

— Ուրեմն, ոչինչ կը հասկնամ... ինձ կը թուէր թէ սկզբունքով դուք հակառակ էք ամուսնալուծման :

— Այս մասին իմ ըմբռնումս միմիայն ինծի կը պատկանի, պարոն Փուարօ : Արդարեւ, ես մերժած եմ ամուսնալուծուիլ իմ առաջին կնոջս հետ : Իմ խիղճս կ՚արգիլէր այդ ընել : Երկրորդ ամուսնութիւնս, կ՚ընդունիմ, մեծ սխալ մըն էր : Եւ երբ կինս ուզեց որ ամուսնալուծուինք, ես բացարձակապէս մերժեցի : Վեց ամիս եղաւ արդէն, որ կրկին առաջարկեց նոյն բանը, աղաչելով որ հրաժարիմ սկզբունքէս : Ան կը փափաքէր ամուսնանալ կարծեմ շարժանկարի դերասանի մը կամ այդպիսի մէկուն հետ : Այդ ժամանակ արդէն իմ մտածելակերպս ըղդալի կերպով փոխուած էր եւ ես այդ ուղղութեամբ զինքը տեղեակ պահեցի նամակով մը, զոր գրկած էի իրեն Հոլիվուտ : Այսպէս, չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ գրկած է ձեզ ինձ մօտ : Կ՚ենթադրեմ որ այս ձեւին տակ նիւթականի հարց մը գոյութիւն ունենայ :

Արհամարհական ժպիտ մը ուրուագրծուեցաւ իր շրթներուն վրայ :

— Տարօրինակ է ... տարօրինակ... կը կրկնէր Փուարօ : Գաղտնիք մը կայ այստեղ :

Լորտ Էճվար շարունակեց .

— Կինս իր յօժար կամքով ձգեց զիս : Եթէ հաճոյ է իրեն ամուսնանալ ուրիշի մը հետ, ազատ է, բայց չեմ հասկնար թէ ինչու պէտք է տամ իրեն նոյնիսկ մէկ փեննի :

— Նիւթականի հարց չկայ երբեք այստեղ ...

Լորտ Էճվար կիտեց յօնքերը .

— Ժանն պիտի ամուսնանայ ուրեմն հարուստ մարու մը հետ, ըսաւ հեգնանքով :

— Ի զուր կը ջանամ յստակօրէն տեսնել խնդրին խորքը, մրմնջեց Փուարօ : Ես կը կարծէի թէ Լէյտի Էճվարը բազմաթիւ դիմումներ կատարած էր ձեզ մօտ, օրէնքի մարդոց միջոցաւ :

— Արդարեւ, այստեղ նամակներ ունիմ ստացած ամերիկացի եւ անգլիացի փաստաբաններէ : Բայց վերջ ի վերջոյ, ինչպէս ձեզ յայտնեցի քիչ առաջ, ինք իր ձեռքով գրեց ինծի :

— Մինչեւ այդ՝ դուք հակառակած էիք ամուսնալուծուելու :

— Ճիշդ է :

— Բայց, իր նամակը ստանալո՞վ է, որ փոխուեցաւ ձեր մտադրութիւնը, լորտ Էճվար :

— Ոչ թէ իր նամակով, այլ որովհետեւ իմ մօտեցումս ամուսնալուծման դաղափարին, նոյնը չէր մնացած :

— Ի՞նչ պատճառներու բերմամբ փոխեցիք արդեօք ձեր մօտեցման եղանակը :

— Այդ իմ գործս է, պարոն Փուարօ : Եթէ կ՚ուզէք՝ ընդունինք որ ըմբռնեցի առաւելութիւնը խզելու միութեան մը որ անարժան էր ինծի : Ներեցէք ինձ պարզօրէն խօսելու համար : Իմ երկրորդ ամուսնութիւնս մեծ ձախողանք մը եղաւ ինծի համար :

— Լէյտի Էճվարն ալ միեւնոյն ձեւով կ՚արտայայտուի :

— Իսկապէ՞ս :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի խումբը կը հասնի 3 Սեպտեմբերին, Ուրբաթ դիշեր ժամը 23, Լիոնի կայարան :

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի խումբերը կը հասնին 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·55, Լիոն – Փեռաչի կայարանը :

Մարսէյլի խումբը կը հասնի 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 14·32, Սէն Շարլ կայարան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Էքս – Ան – Փրովանսէն Օգոստոս 10ին, ժամը 19ին «Յառաջ»ի տարեկան բաժանորդագրութիւնը զրկող անձէն կը խնդրուի անյապաղ իր անունն ու հասցէն հաղորդել վարչութեան : Իր անունին տեղը կտրօնին վրայ գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ ֆուրսիէ :

Մնայուն աշխատանք :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ դրատան :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան, թէ Սեպտեմբեր 5ին, Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ Տէր Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան : Ներկայ պիտի ըլլայ Դպրաց Դասը իր լման կազմով :

ԿՆԻՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE, SCIENCES EXPERIMENTALES, MATHEMATIQUES ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ զրկել դումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու :

Անդամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դումարներու համար (բաժնեղին, ազդ կամ գործակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դումարները զրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անդամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72 :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3·15ին, դպրոցի սրահին մէջ :

Ռընաժի եւ Լանսէյի ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ Ռոմանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուի նաեւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը : Բացակաները նկատի պիտի առնուին : Կարեւոր օրակարգ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ դիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆրանսացի օրիորդ մը :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻԻՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

Կազմակերպուած

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE գործակալութեան կողմէ
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

Վայելել Հայաստանի «Ոսկի Աշունը» մասնակցիլ, Վազդէն Կաթողիկոսի գահակալութեան 10րդ տարեդարձին (3 Հոկտեմբեր) շքեղ տօնակատարութեան եւն :

25 ՕՐ

18 օր Հայաստան, 2 օր Վրաստան (Թիպիլիսի), 2 օր Լենինկրատ եւ 3 օր Մոսկուա, Թուպոլեւ 104ով : ԳԻՆ 2420 ՖՐԱՆՔ

Մեկնում.— Սեպտեմբեր 29ին Պուրժէի օդակայանէն, ժամը 12·30ին, ժամանում Մոսկուա ժամը 18ին :

Վերադարձ.— Հոկտեմբեր 23ին

ԿԸ ՄՆԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵՐ, ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15

Կանխավճար կատարողները լրացուցիչ գումարը, երեք նկարներով եւ հարցարանով զրկեն ուղղակի ԱԺԱՆՍ ԼԱՖԱՅԷԹին :

Արձանագրութեան պայմաններու համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ.— Գործակալութեան՝

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 07-25

ԼԻՈՆ.— Ճ. Պահատուրեան.—
3, Ave. Grande Bretagne — 20, Rue Villeroy

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը զնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 3 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԵՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10399

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNEE — N° 10.399

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Պ.– ՄԵՆ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ

Անգլիոյ պառլեմանական ծրագրերուն – մաս մըն ալ կազմէր Տարտանէլի ճակատէն յարձակում մը՝ բանալու համար Սեւ Ովի ճամբան : Ֆրանսա համաձայն էր Անգլիոյ հետ եւ սկիզբէն իր մասնակցութիւնը բերաւ նաւային զօրածոյութեանց :

1911ին Տրիպոլիսի պատերազմին ա – ռաջ իտալացիք յարձակած էին Տարտանէլի վրայ եւ Թուրքերը ականներ դնած էին նեղուցին մէջ, արկելու համար իտալական նաւատորմին մուտքը Մարմարա :

1914 Նոյեմբեր 3ին ցուցական յարձա – կում մը փորձեր էին Անգլիացիք նեղուցի ամրոցներուն վրայ վախցնելու համար Թուրքերը, որ դաշնակիցներուն հետ ի – րենց պետական յարաբերութիւն – ները խզեր էին :

Այդ փորձը ապարարաւթիւն մրն էր : Թուրքերը արթնցան եւ ամրոցի վեց ա – ռաջ պառաւաւոցան՝ զերման մասնա – գիտներու օժանդակութեամբ :

1915 Փետրուար 26ին, երբ թրքական ամրոցները լուռեան դառապար – ած էին, անգլիական ֆլոտաձեռ գա – ղթ կան Սէտտիւլ Պահր եւ Քում Քալէ՝ ժամակով քանդելու համար մնացեալ ամրոցները : Զրահաւորներ ամէն օր նե – ռուէն նեղ մտնելով կը ամրակոծէին երկու կողմի ամրոցները՝ քանդելով զա – նոնք :

Այս նախապատրաստական գործողու – թիւնները տեւեցին մինչեւ Մարտ 17 : Յաջորդ օրը պէտք է յարձակէին Քիլիաք Պահրի եւ Զանաքքալէի վրայ, որոնց բանդումէն վերջ ճամբան ազատ էր դէպի Պոլիս :

Այդ օրերուն մայրաքաղաքին մէջ կա – ռավարութիւնը իրարանցումի մատնո – ած՝ կը մտածէր Սուլթանն ու նախա – րարները փոխադրել Գոնիա :

Ռազմական Քարտէն հետեւողացած էր եւ յարմանոատարութիւնը յանձնուած Սըր Ուոլըլ ար Ռոպէքի : Ֆրանս . նաւատորմ – ին կը հրամայէր Ծովակալ Կէվրթ :

Մարտ 18ին սկսաւ դաշնակիցներու մեծ յարձակողականը, բան Քարատնէլի ծրա – գրին : Ասոնցէն մարտանաւերով անցնիլ նեղուցները, առանց դիմադրութեան :

Այս ծրագիրը ձախողեցաւ : Դաշնա – կիցները 18ի վերջ հօթը պրահաւոր կոր – սցուցին , մէկ մասը ամբողջութեամբ ընկղմած, միւսները ականներու բախելով : Ուր շարք ականներու ցանողն մէկը միայն երեք էին մաքրել պաշտակից ականա – ցուցները :

Այս ձախողութենէն վերջ, որոշուեցաւ ցամաքէն դրաւել Նեղուցներու շրջանը : Նոր յարձակում վերջ, Ապրիլ 25ին նոր յար – ձակումով մը դաշնակիցները յաջո – ղեցան տեղաւորուիլ եւ կամրջակապել մը ընել ցամաքի վրայ :

Ծովակալ Քարոն հետեւողացած էր եւ յարմանոատարութիւնը յանձնուած Սըր Ուոլըլ ար Ռոպէքի : Ֆրանս . նաւատորմ – ին կը հրամայէր Ծովակալ Կէվրթ :

Մարտ 18ին սկսաւ դաշնակիցներու մեծ յարձակողականը, բան Քարատնէլի ծրա – գրին : Ասոնցէն մարտանաւերով անցնիլ նեղուցները, առանց դիմադրութեան :

Այս ծրագիրը ձախողեցաւ : Դաշնա – կիցները 18ի վերջ հօթը պրահաւոր կոր – ցուցին , մէկ մասը ամբողջութեամբ ընկղմած, միւսները ականներու բախելով : Ուր շարք ականներու ցանողն մէկը միայն երեք էին մաքրել պաշտակից ականա – ցուցները :

Այս ձախողութենէն վերջ, որոշուեցաւ ցամաքէն դրաւել Նեղուցներու շրջանը : Նոր յարձակում վերջ, Ապրիլ 25ին նոր յար – ձակումով մը դաշնակիցները յաջո – ղեցան տեղաւորուիլ եւ կամրջակապել մը ընել ցամաքի վրայ :

Այս նախապատրաստական գործողու – թիւնները տեւեցին մինչեւ Մարտ 17 : Յաջորդ օրը պէտք է յարձակէին Քիլիաք Պահրի եւ Զանաքքալէի վրայ, որոնց բանդումէն վերջ ճամբան ազատ էր դէպի Պոլիս :

Այդ օրերուն մայրաքաղաքին մէջ կա – ռավարութիւնը իրարանցումի մատնո – ած՝ կը մտածէր Սուլթանն ու նախա – րարները փոխադրել Գոնիա :

Ռազմական Քարտէն հետեւողացած էր եւ յարմանոատարութիւնը յանձնուած Սըր Ուոլըլ ար Ռոպէքի : Ֆրանս . նաւատորմ – ին կը հրամայէր Ծովակալ Կէվրթ :

Մարտ 18ին սկսաւ դաշնակիցներու մեծ յարձակողականը, բան Քարատնէլի ծրա – գրին : Ասոնցէն մարտանաւերով անցնիլ նեղուցները, առանց դիմադրութեան :

Այս ծրագիրը ձախողեցաւ : Դաշնա – կիցները 18ի վերջ հօթը պրահաւոր կոր – ցուցին , մէկ մասը ամբողջութեամբ ընկղմած, միւսները ականներու բախելով : Ուր շարք ականներու ցանողն մէկը միայն երեք էին մաքրել պաշտակից ականա – ցուցները :

Այս ձախողութենէն վերջ, որոշուեցաւ ցամաքէն դրաւել Նեղուցներու շրջանը : Նոր յարձակում վերջ, Ապրիլ 25ին նոր յար – ձակումով մը դաշնակիցները յաջո – ղեցան տեղաւորուիլ եւ կամրջակապել մը ընել ցամաքի վրայ :

Այս նախապատրաստական գործողու – թիւնները տեւեցին մինչեւ Մարտ 17 : Յաջորդ օրը պէտք է յարձակէին Քիլիաք Պահրի եւ Զանաքքալէի վրայ, որոնց բանդումէն վերջ ճամբան ազատ էր դէպի Պոլիս :

Այդ օրերուն մայրաքաղաքին մէջ կա – ռավարութիւնը իրարանցումի մատնո – ած՝ կը մտածէր Սուլթանն ու նախա – րարները փոխադրել Գոնիա :

Ռազմական Քարտէն հետեւողացած էր եւ յարմանոատարութիւնը յանձնուած Սըր Ուոլըլ ար Ռոպէքի : Ֆրանս . նաւատորմ – ին կը հրամայէր Ծովակալ Կէվրթ :

Մարտ 18ին սկսաւ դաշնակիցներու մեծ յարձակողականը, բան Քարատնէլի ծրա – գրին : Ասոնցէն մարտանաւերով անցնիլ նեղուցները, առանց դիմադրութեան :

Այս ծրագիրը ձախողեցաւ : Դաշնա – կիցները 18ի վերջ հօթը պրահաւոր կոր – ցուցին , մէկ մասը ամբողջութեամբ ընկղմած, միւսները ականներու բախելով : Ուր շարք ականներու ցանողն մէկը միայն երեք էին մաքրել պաշտակից ականա – ցուցները :

Այս ձախողութենէն վերջ, որոշուեցաւ ցամաքէն դրաւել Նեղուցներու շրջանը : Նոր յարձակում վերջ, Ապրիլ 25ին նոր յար – ձակումով մը դաշնակիցները յաջո – ղեցան տեղաւորուիլ եւ կամրջակապել մը ընել ցամաքի վրայ :

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՇՄԻՐԻ ՄԷՋ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Քաշմիրի պատահական բախումները կրնան փոխուիլ յանկարծ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ ուղղակի պատե – րազմի մը : Զորեքշաբթի , մինչ Հնդկա – կան զունդերը կը դրաւէին Հաճի Փիրի կիրճը , փաքիստանեան Քաշմիրի հարա – ւը — բախումներու րնթացքին կը հաշ – ուէին 250 մեռեալ–անդին , փաքիստան – եան զունդերը Պիմպարի չրջանին մէջ կ'անցնէին զինադադարի դիծը եւ կը ղը – րաւէին , Հնդկական Քաշմիրի մէջ , Տէ – փատան ու Շամպը : Փաքիստանցիները զինադադարի դիծը կ'անցնէին եւրեք հա – րար զինուորներով՝ կռմնած հրետանիին եւ վախնան հրամայլերու , ու կը դիմա – ւորուէին Հնդկական օդաւժէն : Առաջին անգամն է որ Քաշմիրի մէջ ամրակոծիչ – ները կը գործեն : Փաքիստանցիներուն

Եթէ անդլ · Տրզ եւ Դրզ բանակները քիչ մը արագ չարժէին , պիտի կրնային տա – նել վերջնական յաղթանակը եւ Հաստիլ Մարմարա , նախ քան թրքական պա – հեստներու Հասնիլը : Անգլիացիք երկու օր ուշացան : Ջոն Զանտէրս փաշա յա – ջողեցաւ ասկեան եղերքէն օդնական ու – ժեր փոխադրել ճակատ : Օգոստոս 8ին եւ 9ին Անգլիացիք ո՛չ մէկ չարժում կը փոր – ձէն՝ ապշութեան մատնելով Զօր · Հա – միլթընը , որ Մուտրոսէն Սուվլա կը Հասնի եւ ի գուր յարձակումի Հրաման – ներ կուտայ :

Օգոստոս 10էն մինչեւ 16 մեծ ճակա – տամարտներ կը մղուին : Երկու կողմերն ալ ահագին կորուստներու կ'ենթարկուին : Աւստրալիացի եւ Նոր Զելանտացի պին – ուորները յոդնութեան նշաններ ցոյց կու տան : Օգոստոս 11ին Անգլիացիք նոր պին – ուոր ցամաք կը Հանեն Սուվլա :

Դէր – զնդապետ Մուսթաֆա Քեմալ Հրամանատար կը կարգուի 16րդ զօրա – բանակին եւ Օգոստոս 9ին ու 10ին Անա – ֆարթայի ճակատին վրայ յարձակումի կ'անցնի : Գիրկրնդխան կռիւներու ըն – թացքին Անգլիացիք մեծ կորուստներ կը կրեն :

Օգոստոսի բուռն կռիւները ճակատա – պրական դէր խաղացին : Զօր · Համիլթըն չյաջողեցաւ փոխուստի մտանել Թուր – քերը , որոնք Սուվլային բերուած նոր ուժերով ամրացուցին ճակատը : Կռիւնե – րը ունէլի մեծ թափով չարունակուեցան : Հիւանդութիւնը ծայր առաւ զինուորնե – րուն մէջ :

Վերջնական յաղթանակը տանելէ յոյսը կորած՝ դաշնակիցները մտածեցին պար – պել Տարտանէլի ճակատը : Անգլիոյ պա – տերազմական նախարար Լորտ Քիչնէր 1915 Նոյեմբեր 13ին ալցելէց Սէտտիւլ Պահր եւ Դեկտ · 2ին հոգորդեց անգլ · պահլինին որոշումը պարպումի մասին :

Դեկտեմբեր 19ի գիշերը Արրպուրնուն եւ Սուվլան , 1916 Յունուար 8ի գիշերն ալ Հելլէսի հրամանդանը ամրողջովին պարպուեցան , առանց նշմարուելու թրք – նամիին : Լիման ֆոն Զանտէրս պատ – րաստուած էր մեծ յարձակողականով մը ծովը թափել դաշնակիցները : Յուսախար եղաւ եւ կորնցուց իր հմայքը :

Թուրքերը մեծ հանդիսաւորութեամբ ան – ցին ալս «յաղթանակ»ը եւ ապիկար սուլ – թան Մէհմէտ Ե · Րէշատին տուին «Ղազի» (յաղթական) տիտղոսը :

Դաշնակիցները յոխորտանքի նոր ափեթ մը տուին Թուրքերուն ու Գերմաններուն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Համաձայն հնդկական չորս օդանաւեր վար կ'առնուէին · իր կարգին , հնդկական օդաւժը կը յաջողարկէր թէ Փաքիստան – եան տասը հրամայլեր քանդուած էին : Զոհերուն թիւը կը մնայ տակաւին ան – յայտ եւ բախումները կը չարունակուին նոյն տոտակութեամբ :

1949ի Համաձայնութենէն ետք առաջին անգամն է որ փաքիստանեան ուժերը , իրրեւ փաքիստանեան բանակ , կ'անցնին ՄԱԿի հատատած զինադադարի դիծը : Հնդկական ուժերը վերջին օրերուն քա – նիցս անցան տահմանը եւ դրաւեցին զին – ուորական փաքիստանեան կայաններ : Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք , Այուպ Խան կոչ մը կ'ընէր Փաքիստանի ժողովուրդին եւ կ'ամբաստանէր Հնդկաստանը «իրրեւ միակ պատասխանատու իր որդեգրած քաղաքականութեան հետեւանքներուն » : Շաստրի , Հնդկաստանի վարչապետը , կը պատասխանէր իրեն · «եղածը ուղղակի պատերազմ է , զոր պիտի դիմագրաւենք» : Եւ իսկապէս , վերջին լուրերուն համա – ձայն Հնդկական զունդերը մուտք կը գործեն արեւելեան Փաքիստանի մէջ :

Եթէ երբեք Հնդկաստան եւ Փաքիստան բացէ ի բաց ճակատին Քաշմիրի մէջ , նոր տաղնապ մը ծագը պիտի տայ Ասիոյ մէջ : Մանաւանդ որ չահագրգռուած ուրիշ պե – տութիւններ ալ կրնան միջամտել բլլալ , մասնաւորաբար Համայնավար Չինաստա – նը , որ Հնդկաստանի հետ տահմանային իր վէճերը տակաւին չէ հարթած :

ԽՈՒԼԵՐՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ինչպէս արդէն կը սպասուէր , գահա – ժողովը ոչինչով կրցաւ նպաստել յունա – կան տաղնապի լուծումին : Երէկ ու էկս ժամուան խորհրդակցութիւններէ ետք , գահաժողովին առաջին նիստէն ետք ամէ – քրն ալ տակաւին իրենց դիրքերուն վրայ կը մնան հաստատ : Փափանդրէաս , որ Նո – փոսի եւ Ցիրիմոքոսի հետ նոյն սենեակին չուրջ ակռ գրաւած էր , պնդեց ժամա – նակաւոր կառավարութեան մը կազմու – թեան եւ անմիջական ընտրութիւններու վրայ : Երիտասարդ թագաւորը անդամ մը եւս մերժեց Փափանդրէասի տեսակէ – տը եւ յայտարարեց թէ Մորշղտարանա – կան կառավարութիւն մը կազմելու նոր փորձ մը պիտի կատարէ : Զախդելու պարագային — չորրորդը պիտի բլլայ — թագաւորը պիտի դիմէ կառավարութիւն – ներու դեկավարներուն , որ իրենք իսր – հին տաղնապէն դուրս գալու միջոց մը : Այլ խօսքով , խաղերու խաղակցութիւնն է որ կը չարունակուի : Գահաժողովը բաղ – կացնող 11 անձնաւորութիւնները պիտի չարունակեն տակաւին խորհրդակցիլ : Ցարդ խօսք չառաւ , բայց մեծ բան կը սկսուի Ցիրիմոքոսի ելոյթէն : Առաջին այս նիստին թագաւորը չէ ծանա – ւանդ ներքին եւ արտաքին (մանաւանդ Կիպրոսի) ճակատներու վրայ 48 օրերու անխմասա այս տաղնապին սպասուցած ծանր հետեւանքները :

Ցոյնած եւ մասնաւոր է նաեւ ժողովար – դը ու խաղապատիւն կը ցանկայ , բայց – ութեամբ փափանդրէասի համախոհ ու – անդութեան ու ծայրայեղ ձախակող – եաններուն : Անդին , բանակն ալ սկսած է ձանձրանալ ամսոյ եւ ձգձգուող այս քա – ղաքականութենէն եւ կրնայ այլեւս չհամ – բերել ու նախաձեռնով հանդիսանալ · պատճառ մը՝ որ քաղաքագէտները ամա – պարեն եւ փոխադարձ դիմումներով յու – ծումի մը յանդին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Սէն – Տոմինիկ — Ժամանակաւոր կա – ռավարութիւնը , Տոքթ · Կարչիա Կոստա – այի նախագահութեամբ , պաշտօնի դր – ւաւ պիտի անցնի Ուրբաթ՝ ամերիկեան պետութիւններու կազմակերպութեան նեւրկայացուցիչներուն եւ «սահմանադրա – կան կառավարութեան » անդամներուն համախորհուրդ որոշումով : Հաստատեցին մր ստորագրած են նաեւ կուսակցութիւն – ները : Շատ հետաքրքրական յաստակեալ օ – րերուն վերջ գանէ Տոմինիկեան տաղնա – պը եւ ամերիկեան ուժերը քաշուին կըզ – պէն :

Փերիւ — «ՄԱԿի մասին Զինաստանի տեսակէտը բացայայտ է եւ չէ փոխ – ուած» , կը գրէ «Փոզովուզրին օրաթեր – թը» , պատասխանելով «Լը Նուվել Օպ – սերվաթէօր» ֆրանսական չարաթաթեր – թին , որ Օգոստոս 24ի իր թիւին մէջ կը գրէր թէ Զինաստանի դեկավարները յայտնած են Անտրէ Մալրոյի որ Զինաս – տան ՄԱԿի հետդկպ իր գիրքը փոխած է եւ թէ Ասիահովութեան Նորհուրդին մէջ Զինաստանի մուտքէն առք կրնար նաեւ Վիէթնամի չուրջ բանակցութիւններու դուռ մը բացուիլ : «Վիէթնամի հարցը ոչ մէկ առընչութիւն ունի ՄԱԿի հետ եւ ՄԱԿը Վիէթնամի մասին ըսելիք չունի» , կ'աւելցնէ «Փոզովուզրին օրաթերթը » , որուն համաձայն այս կազմակերպութիւ – նը վերածուած է «ամերիկեան քաղաքա – կանութեան գործիքին» : «ՄԱԿը հարկ է իր սխալները սրբագրէ եւ վերակազմուի : Զինաստան կը մնայ հակառակորդ Վիէթ – նամի տաղնապին մէջ ՄԱԿի միջամտու – թեան , զոր Միացեալ Նահանգները կը բաղձան » :

Հանոյ — Ռուսական «Նոր ժամանակ – ներ » պարբերականին թղթակիցը տե – սակցութիւն մը ունեցած է Հիւսիսային Վիէթնամի նախագահ Հօ Շի Մինի հետ , որ յայտարարած է · «Միացեալ Նա – հանգները որքան որ չարունակեն պա – տերազմը , այնքան աւելի պատրաստ – ներ պիտի կրնան եւ պիտի չկրկե – նան ապտակն ապտակել » :

Ալժիր — Ալժիրի մէջ Հիւսիսային Վիէ – թնամի դեսպանը մամլոյ ասուլիս մը տուած է եւ անդրադառնալով Վիէթնա – մի չուրջ բանակցութիւններուն՝ ըսած , թէ «Այնքան ատեն որ ամերիկացի նա – խարձակաները Վիէթնամ կը մնան , մենք իրենց հետ չենք կրնար բանակցիլ » :

Ժընեւ — Ժընեւի ազգերնման խոր – հրդաժողովին — ինչպէս արդէն կը ազատուէր — Սորհ · Միութեան պաշտօ – նական մերժեց հիւլէական զենքերու ար – տադրութիւնը կասեցնելու ամերիկեան առաջարկը : Յայտնելով իր կասկած – րութեան տեսակէտը , խորհրդային պատուիրակը՝ Ցարափքին , հիւլէական զենքերու արտադրութիւնը կասեցնելու իրրեւ պայման պահանջեց որ Արեւմուտ – քը հրաժարի բազմակողմանի ուժի իր ծրագիրէն : Սորհրդային պատուիրակը չէ ըսած , թէ «Արեւմտեան պետութիւննե – րը երկդիմի ընթացքի մը մէջ կը գտնը – ւին · ցանկալով հանդերձ հիւլէական զեն – քը չարատարելու համաձայնութեան մը , միեւնոյն ատեն Արեւմտեան Գերմանիոյ արամադրութեան տակ կը դնեն հիւլէա – կան զենքեր՝ Ատլան · Ուխտին համար» :

ՄԱԿ — Միացեալ Ազգերու քարտու – ղարը՝ Թանթ , նոր առաջարկութիւններ պիտի ներկայացնէ Վիէթնամի չուրջ փա – քիստանի եւ Հնդկաստանի առեգծած տաղնապին լուծում մը դանելու նպատա – կով , յայտարարեց ՄԱԿի խօսնակը : «Առայժմ լուսադրն է մանրամասնու – թիւններ չտալ» ընդհանուր քարտուղա – րին նոր նախաձեռնութիւններուն վրայ , աւելցուց խօսնակը : Դիւանագիտական պարբերներու համաձայն Թանթ իր նոր թելադրութիւնները փաքիստանին եւ Հնդկաստանին պիտի յայտնէ մօտ օրէն :

ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ԳԱՂՈՒԹ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՄԲ.— Հնդիկ արհայագն Դեմետր եւ Գիսանէ եղբայրներուն Հայաստան գաղթելու եւ Տարօնի մէջ բնակութիւն հաստատելու առաջնդութիւնը պահպանուած է Ղ. դարու հեղինակ Յովհան Տարօնացիի «Պատմութիւն Տարօնոյ» գիրքին առաջին մասին մէջ: «Տարօնի Պատմութեան» այդ մասը միջնադարեան հայ պատմագիտութեան մէջ վերագրուած է Զենոբ Գլակ ասորի եպիսկոպոսին: Դեմետրի եւ Գիսանէի Հայաստան գաղթելու առաջնդութեան մասին գրած են Հ. Մ. Զամչեան, Հ. Ղ. Ալիշան, Հ. Ղ. Ինճիճեան, Մ. Էմին, Մ. Աբեղեան եւ ուրիշներ: Հնդիկ Փրոփ. Պաճչաճան Սահա կրկին անդրադառնալով այդ առաջնդութեան, կը փորձէ որոշել թէ Հնդկաստանի ո՛ր շրջաններն կրնային ըլլալ փախստականները եւ երբ կրնար կատարուած ըլլալ դէպքը: Յօդուածը թարգմանուած է անգլերէնէ:

Հեռաւոր անցեալին Հնդկաստան սերտ կապեր ունեցած է Հայաստանի հետ: Քրիստոսէ առաջ տակաւին ԺԱ. դարուն Հայաստանի Տարօն գաւառին մէջ հաստատած էր Հարուստ ու բարգաւած գաղթավայր մը: Հայաստանի Իննակերտեան վանքին ասորի եպիսկոպոսը՝ Զենոբ Գլակ, Գ. դարու սկիզբը, իր յուշագրութեան մէջ հիանալի կերպով եւ մանրամասն կը նկարագրէ Հնդիկ այդ գաղթականներուն արտաքինը, կենցաղն ու կրօնական հաստատութիւնները: Այս արժէքաւոր գործը հրատարակուած է Վենետիկի մէջ: Գիրքը սկիզբը գրուած է ասորերէն, իսկ յետոյ՝ ասորատառ հայերէն: Վերոյիշեալ աշխատութեան մասին գրախօսական մը, որ կը պատկանի կաթողիկոս Յովհաննէս Աւգալեանի գրիչին, լոյս տեսած է 1836ին:

Զենոբ Գլակ կը պատմէ թէ հեռաւոր անցեալին քանի մը Հնդիկներ կը թողուն իրենց երկիրը եւ կը հաստատուին Հայաստանի մէջ: Վաղարշակ Թագաւորը Տարօն գաւառին մէջ իրենց ապաստան կուտայ: Քրիստոսէ առաջ Գ. դարուն, երբ Զենոբ Գլակ իր յուշագրութիւնը կը գրէր, Հնդիկ գաղթականները հաստատուած էին արդէն երեք վայրերու՝ Կուտաքի, Մեղտիի եւ Հոռեանի մէջ, որոնք գարձած էին Հնդիկ կրօնքի ու մշակոյթի կեդրոններ: Գիրքին մէջ կը կարդանք: « Այլ եւ յոյժ զարմանալի էր տեղացոյն նոցա, քանզի սեւք էին եւ դիտաւորք եւ զգեստեւակք, զի ցեղով ի Հնդկաց էին: Քանզի եւ կոցն, որ յայս տեղոջ էին, պատճառն այս է: Դեմետր եւ Գիսանէ... եւ կանդնեցին զիւրեան գայիս տեղիկ յանուն կոցն զոր ի Հնդիկն պաշտէին » (Պատմութիւն Տարօնոյ զոր թարգմանեաց Զենոբ Ասորի, ի Վենետիկ, յամի 1832, էջ 35, 36):

Իր յուշագրութեան մէջ Զենոբ Գլակ կը գանգատի, «Զի ապրն այն յոյժամ ի Քրիստոս զարձան, չէին կատարեալ ի հաւատսն, եւ զհայրենի օրէնսն չիշեցին յայտնի ունել, այլ խաբէութեամբ զայս հնարեցան, ծամ միայն թողուլ ի գլուխ մանկանցն, զի զայն տեսեալ՝ յիշեսցին պաշտօն պղծութեան իւրեանց» (էջ 36): Գաղթողներու արտաքինին, զոյնին, նիստ ու կացին ու կրօնքին մասին Զենոբ Գլակի տուած նկարագրութիւնը կը համապատասխանէ այժմեան Հնդիկներու արտաքինին ու կենցաղին: Գիսանէ ասաուածը, ըստ երեւոյթին, պէտք է համապատասխանէ :

Դժուար է ըսել թէ հնդկական ո՞ր աստուածին հետ կը նոյնանայ Դեմետր աստուածը :

Հնդիկներու գաղթին պատճառները նշուած են Զենոբի գիրքին մէջ, բայց դժուար է ճշդել թէ ո՞ր ժամանակաշրջանին եւ ինչ ճամբով եկած են Հայաստան: Ցամենայն դէպս ակնյայտ է, որ անոնք քրիստոնէական գարաշրջանէն առաջ արդէն մշտական բնակութիւն հաստատած էին Հայաստանի մէջ: Վաղարշակը, ո՞ր նուն քով պաշտպանութիւն կը գտնէն, կը գրէ Զենոբ Գլակ, Աբջարին Թոռն է, Աբջարի մեծին եղբայրը: Վերջինիս կողմէն նշանակուած էր ան Թագաւոր, արարչագործութեան Թուականի 3852րդ տարիին, Քրիստոսէ մէկուկէս գար առաջ :

Հնդիկներու գաղթին պատճառներուն մասին Զենոբ կը գրէ. «Դաւ իմն խորհեալ նոցա Դիմաքսեայ արքային նոցա, զոր իրազէկ լեալ արքային՝ առաքէ զօր գտնել նոցա, կամ յերկրէն հալածական առնել: Իսկ նոցա լեալ մաղապուր՝ անկան առ Թագաւորն Վաղարշակ եւ նա ետ նոցա գերկիրն Տարօնոյ իշխանութեամբ, զոր ինքեանք չիներին քաղաք, եւ կոչեցին Վիշապ : Որք եկեալ յԱշտիշատ, եւ կանդնեցին զիւրեան պաշտօնսիկ յանուն կոցն զոր ի Հնդիկն պաշտէին » (էջ 35 36): Շատ հաւանօրէն Հնդիկները Հայաստան գաղթած են Մորեւտներու անկումէն առ: Այդ ժամանակ Մադադայի գահը կը գտնուէր Սունդասներու ձեռքը, իսկ Տաքսիլայի եւ Հնդկաստանի հիւսիս արեւմտեան մասին մէջ կ'իշխէին նաեւ յոյն Թագաւորները : Հաստատապէս չենք գիտեր թէ ո՛ր ընտանիքին կը պատկանէր Դինասքեան, բայց անունէն կարելի էր ենթադրել որ ան հիւսիս – արեւմտեան Հնդկաստանի յոյն Թագաւորներէն մէկը պէտք է ըլլար: Սառյդ չենք գիտեր նաեւ թէ ուրիկ՝ գաղթած են, բայց անուղղակի փաստերու օգնութեամբ կարելի է ենթադրել թէ Հնդկաստանի հիւսիս – արեւմուտքէն էին անոնք :

Զենոբ Գլակ կը գրէ որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ քանի մը իշխաններէ տեղեկացեր էր թէ Տարօնի մէջ գոյութիւն ունէին երկու կռապաշտական մեհեաններ : « Եթէ ի գաւառն Տարօնոյ երկուս բաղինս մնացեալ են՝ որ զեւ ձօնն գիւաց » (էջ 25): Հայաստանի քրիստոնեանները, նոր հաւատափոխներու յատուկ մոլեռանդութեամբ, կը սկսին կործանել մեհեանները : Կը հասնին Կուտաք քաղաքը : Հնդիկ քուրմերը Հաշտենքի իշխանէն կը տեղեկանան թէ Գիսանէի եւ Դեմետրի արձանները պիտի կործանուին, կը նահատրաստուին պաշտպանութեան, իսկ ամրոցի դահճը կը պահէն խառնուդի մը մէջ: Քրմապետը, որ Աբձան կը կոչուէր, եւ իր Դեմետր որդին, կը կապակերպին քրիստոնեաններուն դէմ մեհեանները պաշտպանութիւնը :

Երեք օրուան պաշարումէ եաք քրիստոնեները կը տիրանան Կուտաք քաղաքին: Պարիսպները հիմնայատակ կը կործանեն, կ'աւերուի քաղաքը, իսկ րը նահչութիւնը կը փոխադրեն Մեզտի :

Հնդիկներու խիզախ առաջնորդ Դեմետրը ցասումով կը դիմէ քրիստոնեաներուն. «Թէպէտ մեք ձեզ յաղթել ոչ կարեմք, սակայն լաւ է այսօր մեռանիլ ի վերայ աստուածոցն մերոց՝ քան թէ դառնաբար նոցա ի ձէնջ ապականիլ ահ – առնեմք, որով եւ գիկանս առեցաք եւ զմահ սիրեցաք » (էջ 27):

Ըստ Զենոբի պատմութեան՝ պաշտպանուող Հնդիկները սկիզբը 5450 հոգի էին : Այս թիւը սակայն աւելցած էր հասնելով մօտաւորապէս 7000ի. «եւ էին վեց արք քրմացն, իսկ հինգ հազար եւ վեց արք քրմացն, իսկ հինգ հազար եւ ութհարիւր զօրք իշխանացն Հայոց» (էջ 29):

Աբձանը եւ Դեմետրը կը նահատակուին: Հերոսաբար կռուող Հնդիկները մերնալով առանց դիկավարի, կը դիմեն հաշտութեան: Երկու բանակներն ալ անմիջապէս վերջ կուտան սպանդին : Կենդանի մնացած «քուրմքն ապաչեցին զիչ – խանն ի խաղաղութիւն, զի թագեսցեն զմեռեալս իւրեանց» (էջ 30): Այս խնդրանքին Հայերը սիրով կ'ընդառաջեն: Երկուստեք սպանեալները կը հաւաքուին եւ կը թաղուին յատուկ փոսերու մէջ : Գերեզմաններուն վրայ կը կանգնեն յուշարձաններ ասորի, հելլէն եւ իսմայելացի նշանագրերով. « Առաջին պատերազմ որ եղեւ յոյժ սաստիկ պատերազմին զօրքաւոր Աբձան քրմապետն որ կայ այսր ի թագման եւ ընդ նմա աբս հազար երեսուն եւ ութ, եւ զայս պատերազմ արարաք վասն Գիսանեայ կռոց եւ վասն Քրիստոսի» (էջ 31):

Հայերը կը ծօնեն իրենց յաղթանակը՝ մեհեանները գետին հաւասարցնելով : Գիսանէի եւ Դեմետրի արձանները , ոմանք պատրաստուած էին արոյրէ, ի՛ լուսն ջարդուածոյր: Գիսանէի արձանը ունէր 15 ռանաչափ բարձրութիւն, իսկ Դեմետրինը՝ 12:

Յաղթութեան վերահաստատումէն եաք Սիւնեաց իշխանը կ'երթայ կուտաք գիւղը : Հոն կը յաջողի համոզել տեղացի բնակչութիւնը հրաժարիլ կռապաշտութենէն եւ ընդունիլ քրիստոնէութիւնը . « եւ որք մկրտեցան էին, արք եւ մանկտի, ողիք հինգ հազար եւ յիսուն : եւ առեալ ածէ զնոսա ի ակբունական ամբրն, եւ ոտն սրբոյ Կարապետին տայ կատարել որ օր մի էր Նաւասարդի» (էջ 35): Ինչպէս կ'երեւի , կիները ուրիշ օր մկրտուած են: Աւանդութեան համաձայն, ամէնքն ալ մկրտուած են Ս. Գիրքը Լուսաւորիչի ձեռքով :

Հակառակ իրենց վերջնական պարտութեան ու իրենց հետեւորդներուն գաղութացին կրօնափոխութեան, հնդիկ քուրմերէն ոմանք ընտանիքներով յաջողեցան կարենալ մազապուրծ ազատիլ եւ վերադառնալ հայրենի երկիրը: Ասոնք իրենց հետ տարան Հայաստանէն կրօնական սովորութիւններ : « Զայս բանս ի միտ առէք », կ'ըսէին ասոնք հայ իշխաններուն, «որ թէ ապրիմք փոխարէնս առնեմք ձեզ, եւ թէ մեռանիմք, աստուածք հատուցանեն զվրէժս մեր » (էջ 35):

Տարօն գաւառին մէջ իրենց հաստատուելէն մինչեւ այս յիշատակի կուտին քանի մը դարեր անցած են, մօտաւորապէս 450 տարուան ժամանակաշրջանի մը մէջ, հնդիկ գաղթականները պէտք է նշանակալի չափով ամած ու բազմապատկուած ըլլային : Զենք գիտեր սակայն հնարաւո՞ր է արդեօք հայկական ապրիւրներուն մէջ գտնել հնդիկ ցեղին մասին տեղեկութիւններ, բացատրութեամբ այս մէկուն, որ հասած է մեզի Զենոբ Գլակի պատմութեան շնորհիւ :

ՊԱՆՋԱՆԱՆ ՍԱՀԱ

ՏՈՔԹ. ՎԱՀԱՆ ՀԱՊՊՇԵԱՆ

Իր ժամանակին հաղորդած էինք Տոքթ. Վահան Հապպշեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ցունիս 5ին, Նիկոսիոյ մէջ :

Կ'արժէ ներկայացնել այս արժէքաւոր ընկերոջ կեանքը : Ծնած էր 1886 Մարտ 13ին Սեբաստիա: Վեց տարեկանին կը մնայ մօրմէ որբ, իսկ տարի մը եաք կը կորնչնի իր հայրը՝ կոտրածին: Ամէն մը իր հօրեղբօր խնամքին տակ մնալ եաք, կը մտնէ Սեբաստիոյ որբանոցը :

1889ին կ'ընդունուի Կարնոյ Սանասարեան վարժարանը, որուն ընթացքը կ'ատարէ եւ 1906ին ուսուցչական պատրաստվ կը մեկնի Մարզուան :

Դպրոցական չրջանի աւարտումին, թեմին Առաջնորդ՝ Սահակ Վրդ. Օտապաշեան կինք կը փոխադրէ Ամասիա :

1909ին Սանասարեան վարժարանի Գոյոյ խնամակալութիւնը, Սանասարեանի ծախքով եւ տեսչութեան հաւանութեամբ, կ'ուղարկէ կինք Գերմանիա՝ մանկավարժութեան հետեւելու համար: 1911ին աւարտելով Գերմանիոյ Ենայի համալսարանի մանկավարժական դասընթացքը՝ կը հրաւիրուի Սամսոն : Երեք տարի իբրեւ ուսուցիչ պատրաստվարելէ եաք, 1914ին դարձեալ կը մեկնի Գերմանիա, տեղւոյն չրջանին՝ Ենայի համալսարանին մէջ, ուր կը հետեւի Հոգեբանութեան դասընթացքներուն: Ուսումը աւարտելէ եաք, 1914ի Յունուարին կը վերադառնայ Հայաստան եւ կը նշանակուի Ամասիոյ Վարժարանի տեսուչ: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1915ի Յունիս, երբ կը տարագրուի Ամասիոյ բոլոր մտաւորականներուն հետ: Տարագրութեան ճամբուն վրայ կը բաժնուի իր ընտանիքէն եւ կը հասնի Ամասիա, ուր կը մնայ մինչեւ 1916ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1918ի Յունուար, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1919ի Յունիս, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1919ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1920ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1920ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1921ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1921ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1922ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1922ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1923ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1923ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1924ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1924ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1925ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1925ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1926ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1926ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1927ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1927ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1928ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1928ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1929ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1929ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1930ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1930ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1931ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1931ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1932ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1932ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1933ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1933ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1934ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1934ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1935ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1935ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1936ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1936ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1937ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1937ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1938ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1938ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1939ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1939ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1940ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1940ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1941ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1941ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1942ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1942ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1943ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1943ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1944ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1944ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1945ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1945ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1946ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1946ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1947ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1947ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1948ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1948ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1949ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1949ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1950ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1950ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1951ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1951ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1952ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1952ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1953ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1953ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1954ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1954ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1955ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1955ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1956ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1956ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1957ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1957ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1958ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1958ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1959ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1959ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1960ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1960ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1961ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1961ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1962ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1962ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1963ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1963ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1964ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1964ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1965ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1965ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1966ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1966ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1967ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1967ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1968ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1968ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1969ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1969ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1970ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1970ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1971ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1971ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1972ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1972ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1973ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1973ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1974ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1974ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1975ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1975ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1976ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1976ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1977ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1977ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1978ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1978ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1979ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1979ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1980ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1980ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1981ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1981ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1982ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1982ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1983ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1983ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1984ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1984ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1985ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1985ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1986ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1986ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1987ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1987ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1988ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1988ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1989ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1989ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1990ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1990ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1991ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1991ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1992ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1992ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1993ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1993ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1994ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1994ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1995ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1995ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1996ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1996ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1997ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1997ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1998ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբաստիա: Սեբաստիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1998ի Սեպտեմբեր, երբ կը վերադառնայ Ամասիա: Ամասիոյ մէջ կը մնայ մինչեւ 1999ի Յունուար, երբ կը տարագրուի Սեբա

բնակիական աշխատանոցներուն մէջ աշխատելու եւ նոյն առաւօտ աշխատի Սամսոն վերադառնալու ծրագրով :

1914ի Օգոստոսին, ընդհանուր պատերազմի ծագումով, կը թելադրուի իրեն չվերադառնալ Թուրքիա : Նոյն տարին ինամուհի ապնիւ Գեղմանուհի ամիկ – նոյ մը հետ, որ մինչեւ իր մահը եղաւ մուն գաւերը եւ դժբախտութիւնն – ըր : Ամուսնութենէն եօթ կը մնայ Գեր – ժանիա իբրեւ ուսանող :

Իր ուսերուական թէզը կը պրէ կէօթինկէնի համալսարանի բոյսերու բնախօսութեան աշխատանոցին մէջ : 1918ին կը տանայ Տոքթոր Փիլիսոփայութեան պիտղոսը :

Հայաստանի Հանրապետութեան չրը – ջանին, Տոքթ. Չապէչեան կը մեկնի Երեւան, ուր կը նշանակուի դիւզատնտեսութեան նախարարութեան մանրէաբանական աշխատանոցի վարիչի օգնական : Ցետոյ, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ կը հրաւիրուի իբրեւ դասախօս Երեւանի համալսարանի բոյսերու բնախօսութեան եւ կազմախօսութեան, միաժամանակ առանձնելով Գիմնազիայի բնագիտութեան դասերը : 1921ին, Հայաստանի խորհրդայնացումէն եօթ կը մեկնի Գոլիա, եւ ապա Իտիրնէ՝ յանձն առնելով անդան Ազգային վարժարանի տնօրէն – նութիւնը : 1922ին կը մեկնի Ֆիլիպէ, ուր կը ստանձնէ ազգային վարժարանին տնօրէնութիւնը :

Տոքթ. Չապէչեան եղած է Դաշնակ – ցական եւ ծառայած իր կուսակցութեան՝ զանազան շրջաններու մէջ :

1926ին ի վեր Կիպրոս հաստատուած է : Կիպրոսի մէջ կը պաշտօնավարէր Մերձնեան կրթական հաստատութեան եւ Մելքեան Ազգ. վարժարանին մէջ, հաստիքներ ստանալով սերունդներ, որոնք երախտապարտութեամբ կը յիշեն դինք Սփիւռքի մէկ ծայրէն միւսը :

Գիտական եւ մանկավարժական յօդուածներով աշխատակցած է «Ազդակ»ին, «Ցուսաբեր»ին եւ «Հասկ»ին եւ հրատարակած ութ հատորներ մանկավարժական եւ դիտական նիւթերու շուրջ :

1956ին համապղային շուքով տօնուեցաւ յոբելեանը :

Ցունիս 6ին, Նիկոսիոյ Ազգային Գէ – րեզմանատան մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը : Եկեղեցական արարողութեան աւարտին, պատշաճ դամբանական մը խօսեցաւ Խորէն Ա. քհնյ. Գուլիկեան, տալով հանդուցեալին կենսագրական դիծերը :

Տէրոյն Ազգ. մարմիններու կողմէ խօսեցաւ բնիկը Վարդգէս Սինանեան, չէ – տելով թէ Տոքթ. Չապէչեան կը յատկանշուէր իր համեստութեամբ, նուիրումով, պարկեշտութիւնը եղաւ իր նկարագրի հիմնական դիծերէն մէկը :

Վերջացնելով իր խօսքը, բնիկը Սինանեան ըսաւ թէ հանդուցեալը անխոցելի էր իրրեւ հանրային մարդ, ազգային ազնիւ գործիչ, կարող ուսուցիչ, որ սերունդներ պատրաստեց եւ բարի հայր մը՝ սիրուած բոլորէն անխտիր : Զինք սիրեցին բոլորը, դինք յարգեցին եւ իրմէ պատկառեցան Հայութիւնը ընդունելով դինք իրրեւ անչահախնդիր իրաւ հայ մարդ :

Վերջին խօսողը եղաւ Պ. Սարգիս Ա – ւետիսեան, որ ծանրացաւ հանդուցեալին նկարագրի բարեմասնութեանց վրայ, թելադրելով որ նոր սերունդը հետեւի իր ուղիին :

ՃԱՓՈՆԱՅԻՔ

Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Ճափոնական « Եումյուրի» օրաթերթը, որ օրական չորս միլիոն ապաքանակ ունի, Մայիս ամսուան իր թիւերէն մէկուն մէջ կը գրէ :—

Ներկայիս աշխարհս այնքան պզտիկ – ցած է, որ ոճրախոյզ ոստիկանութիւնը չատոս պէտք կը զգայ միջազգային ոստիկանութեան (Ընթերփոլ) գործակցութեան : Վերջերս, Թոքիոյ կեդրոնական ոստիկանութիւնը միջազգային մաքսանենգ կազմակերպութեան մը հետքը կը տաւ, երբ ձեռք անցուց այս կազմակերպութեան ուղղուած նամակ մը Պէյրութ բնակող Թոքիոյ ներկայացուցիչէն, որմէ բան մը անդամ չկրցաւ թարգմանել :

Այս նամակին բանալին հայերէն լեզուն էր :

Այս լեզուն խօսող ժողովուրդը ունէր իր թագաւորութիւնը որ կը տարածուէր այժմու Պարսկաստանի հիւսիսը եւ Թուրքիոյ արեւելքը : Պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ անգամներ ներխուժում – ներու ենթարկուած է տարբեր – տարբեր ցեղերէ եւ այսօր այս ժողովուրդը կորաուած է : Այսուհանդերձ դեռ կան չուրջ մէկուկէս միլիոն Հայեր Խորհ. Միութեան մէջ եւ մէկ միլիոն չհասուն Հազար ալ Միջին Արեւելքի, Լատին Ամերիկայի մէջ եւ այլուր :

Ներկայիս հայերէնը կը խօսուի միայն հայկական դպրոցներու մէջ եւ ճիշդ ատոր համար է որ ճափոնի մէջ ոչ ուսուցիչներ կան, որ այդ լեզուն ուսումնասիրեն :

Նամակը, որ անցած էր Թոքիոյ ոստիկանութեան ձեռքը, երկու էջերէ կը բաղկանար : Ահա մաս մը այս նամակէն, եւ թերթը կը հրատարակէ նամակի մէկ մասին լուսանկարը :

Նկատելով ,որ նամակը լի էր զարմանալի եւ անմարդանելի ձեռագիրներով, ոստիկանութիւնը արտաքին նախարարութենէն տեղեկութիւններ ուղեց : Այս վերջինը, կարդ մը փնտռտուքներէ եաք, ենթադրեց թէ թերեւս այս դիրերը հայերէն ըլլային :

Ապա Թոքիոյ համալսարանի օտար լեզուներու ճիւղի եւ ուրիշ կարդ մը դասախօսներ հրաւիրուեցան թարգմանելու նամակը : Անոնք ալ, մեր կարգին պատճառաբանելով յարգելէ եաք, երբ հասկացան որ կ'ուզէր վերջ դնել խօսակցութեան : Եւ աւելի սերտիր եղաւ իր վերաբերումը .

— Հանգիստ ներողամիտ ըլլալ, որ ըսպասեցայ փոխել մեր ժամադրութեան օրը : Հարկ է որ վաղը Փարիզ ղրկեմ ...

— Գիտեմ ... գիտեմ ...

— Գեղարուեստական առարկաներու վաճառքի մը առթիւ : Փոքր արձանիկի մը վրայ աչք ունիմ ... իր տեսակին մէջ գործոց մը... մահաստուերը տեսակ մը : Ես միշտ յատակ աչք մը ունեցած եմ մտահոգութիւններու :

Ու ժպտեցաւ նենգ ու զաժան ժպիտով մը :

Այդ ժպիտը վերյիշեցուց ինձ Ժանն Վիլքինսոն սարասուրը , երբ կը խօսէր իր ամուսնոյն մասին : Իր երիկունը ամենեւին չինծու չէր , ես այդ հասկցայ լոյսին ժպիտէն եւ փորձեցի թափանցել խորքը սարօրինակ անձնաւորութեան՝ Ժորժ Սարտրինակ անձնաւորութեան՝ Ժորժ Ալֆրէտ Սէն – Վէնսան Մարշի, անուան նախարդով չորրորդ Պառոն Էճվար :

Մատը հասցուցած դանդի կոճակին , հրաժեշտ առաւ մեզի մեղմ քաղաքավարութեամբ : Մենք ալ, մեր կարգին պատճառաբանելով յարգելէ եաք, երբ հասկրեցինք որ կրնայինք դառնալ նոյն ըսդարանէն, մեր դիմաց պատնէշ նոյն ըսպասարկուը , որ մեր ելքին կը սպասէր : Երբ դուռը պիտի զոցուէր մեր եաին , մեքենարար դլուխ դարձուցի եւ վերջին անդամ մը նետեցի դէպի ներս : Լորտ Էճվարի երեւոյթը քիչ մնաց որ բացատրութիւն մը խլէր ինձմէ :

Իր ժպիտը փոխուած էր զաժան ծամածռութեան մը : Իր չրթներուն արան – քէն կը տեսնուէին խածնելու պատրաստ ակռաներ եւ իր դուրս ինկած աչքերը խելագար կատաղութիւն մը կ'արտայայտէին :

Բակէն անցած պահերուս , բացուեցաւ աջակողմեան դուռ մը, որուն մէջ երեւաց աղջիկ մը երիտասարդ, որ մեզ տեսնելէ դէմք, կարդաց ուսուցիչ, որ սերունդներ պատրաստեց եւ բարի հայր մը՝ սիրուած բոլորէն անխտիր : Զինք սիրեցին բոլորը, դինք յարգեցին եւ իրմէ պատկառեցան Հայութիւնը ընդունելով դինք իրրեւ անչահախնդիր իրաւ հայ մարդ :

Վերջին խօսողը եղաւ Պ. Սարգիս Ա – ւետիսեան, որ ծանրացաւ հանդուցեալին նկարագրի բարեմասնութեանց վրայ, թելադրելով որ նոր սերունդը հետեւի իր ուղիին :

ԿՈՉ

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ Ի ՍՓԻՒՌՔ ԱՇԽԱՐՀԻ

50 տարի առաջ, 1915 տարուան մէջ լուրերը Թրքական եղեռնագործութեան գոհ դնաց նաեւ Խարբերդը :

Խարբերդ, որ նշանաւոր է իր չրջանով, չէն հայ դիւղերով, կրթական բարձր օճախներով , վանքերով եւ արդուանդ դաշտերով , չհայ այլեւս : Զկայ նաեւ իր տպանդաւոր ժողովուրդը : Մեր սիրելիներուն արիւնով ոդոդուած են Հայաստանի եւ Մասիսի դագաթները, մեր պատմական լճակին ափունքները :

Հակառակ այս աննախընթաց եղեռնագործութեան, վայրագ եւ բարբարոս թշնամին չյաջողեցաւ իր ծրագրին մէջ : Զկրցաւ վերեգման դնել Հայութիւնը եւ Հայկական Դատը : Ամեուս նաեւ Խարբերդը : 1928ին հիմը դրուեցաւ Նոր Խարբերդին : Շնորհիւ Ամերիկայի Հայ – դարաններու մէջ կատարուած հետապո – տութիւնները ապարդիւն դուրս եկան :

Թոքիոյ դպրոցի փոխ–ոստիկանութենէն մէկը, որ Բ. Աչխարհամարտին Խորհ. Միութեան բանակին կողմէ գերի բռնուած էր եւ ուսումնարէն լեզուն սորված , գործի կանչուեցաւ որպէսզի վերծանէ այս նամակը :

Այս վերջինը դիմեց Ճափոնի խորհրդարանի դրադարան – թանգարանը եւ ձեռք անցուց ուսումնարէն – հայերէն բառարան մը, սակայն հոն հայերէն դիրերը տպադիր էին, մինչ նամակը՝ ձեռագիր : Ապա դիպուածով նոյն թանգարանին մէջ դտաւ արժէքաւոր հին ձեռագիր մը՝ «Թրքական առակներ» վերնագրով եւ որ սակայն հայերէն ձեռագրով գրուած էր :

Բաղդատելով սկսաւ հայերէն ձեռագիրը այբուբենը սորվիլ, ապա նամակը ձեռագիրէ տպագիրի վերածեց ուսումնարէն – հայերէն բառարանէ մը օգտուելով :

Երեք չաբաթ, գերեզ ու դիշեր իրար խառնելով կարդացաւ Ճափոնեզէնի թարգմանել 135 բառեր, որոնց մեծ մասը մարդ, գոհարեղէն, ոսկի եւ նման անուններ էին :

Այս թարգմանութիւնը մղեց Թոքիոյ դեղրոնական ոստիկանութիւնը երեք ըսպաներ դրկելու Պէյրութ, տեղւոյն վրայ փնտռտուքներ կատարելու համար :

Նամակին թարգմանեալ պարունակութիւնը դեռ գաղտնիք մըն է եւ ոստիկանութիւնը տակաւին չուզեր յայտնել, սակայն, կարելի է ըսել թէ այս թարգմանութեան համար տարուած աչխատանքները ոչ միայն օգնեցին ոճիր մը մէկդի հանելու, այլեւ հայերէն այբուբենը առաջին անգամ ըլլալով Ճափոնցիներուն հանչցնելու ...

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Լեհաստանի բնական հարստութիւններուն դէպի Խորհ. Միութիւն առաքումը հետեւեալ զրոյցին տեղի տուած է :

— Արեւը եւ լեհական հանճածուխը ջերմութեան աղբիւրներ են: Ի՞նչ տարբերութիւն ունին երկուքը իրարմէ :

— Արեւը կը տահի դէպի Արեւմուտք եւ կ'անհետանայ , իսկ լեհական հանճածուխը կը հոսի դէպի Արեւելք եւ կ'անհետանայ :

Երեւան

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Ֆարօրինակ լոյս մը փայլեցաւ յանկարծ Լորտ Էճվարի աչքերուն մէջ, բայց չուտով անհետացաւ : Ան ոտքի ելաւ եւ մենք հասկցանք որ կ'ուզէր վերջ դնել խօսակցութեան : Եւ աւելի սերտիր եղաւ իր վերաբերումը .

— Հանգիստ ներողամիտ ըլլալ, որ ըսպասեցայ փոխել մեր ժամադրութեան օրը : Հարկ է որ վաղը Փարիզ ղրկեմ ...

— Գիտեմ ... գիտեմ ...

— Գեղարուեստական առարկաներու վաճառքի մը առթիւ : Փոքր արձանիկի մը վրայ աչք ունիմ ... իր տեսակին մէջ գործոց մը... մահաստուերը տեսակ մը: Ես միշտ յատակ աչք մը ունեցած եմ մտահոգութիւններու :

— Ըսա ձեր կարծիքին ո՞վ էր արդեօք այդ աղջիկը :

— Անպայման իր աղջիկը ըլլալու է : Ես դիտեմ որ աղջիկ մը ունի ... : Ա՛, հա – սանք արդէն Սաւուա : Աճապարենք տես – դնկացնել աւետիսը Լէյտի Էճվարին :

Ժան Վիլքինսոն իր յարկարաժինը կը դանուէր : Պանդոկի պաշտօնեան հետաձայնով իմաց տալէ յետոյ, յայտնեց մեզի որ Լէյտի Էճվարը կը խնդրէր որ իր մօր բարձրանայինք : Սպասեակ մը մեզ առաջնորդեց վեր :

Ալեհեր եւ խնամքով յարդարուած դէմքով եւ ակնոցաւոր կին մը բացաւ դուռը : Ներքին սենեակէ մը լսուեցաւ Ժաննի ձայնը, որ կ'ըսէր սենեկապահուհիին .

— Էլիզ, խնդրէ Պարոն Փուարոյէն որ հաճի նստիլ մէկ րոպէ : Շուտով կուգամ :

Իրապէս , վայրկեան մը եաքը , երեւցաւ Ժաննն Վիլքինսոն, ժանեակաւոր զգեստի նկերքին հագուստով մը :

— Գործերը լաւ կ'ընթանա՞ն, լսաւ մտնելով :

Փուարօ ոտքի ելաւ եւ գլուխը խոնարհեցուց դերասանուհիին մեկնած ձեռքին վրայ :

— Տիկին, հաւատացէք , որ ճիշդ տեղին են: Գործերը լաւ կ'ընթանան: Լորտ Էճվար համաձայն է ամուսնալուծութեան:

ԱԿԱՓՔ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Տիկին Հռիփսիմէ Պալապանեան եւ զաւակները՝ Ազնիւ եւ Էլիզապէթ, Տէր եւ Տիկ. Գասպար Պալապանեան եւ զաւակները՝ Քրիստիան եւ Տիանա, Այրի Տիկ. Աննիկ Օհանեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Պալապանեան եւ զաւակները՝ Կարօ եւ Տիանա, Այրի Տիկին Շահէն Սարաֆեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ճիլելի եւ զաւակները (Անգարա), Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Բարսեղեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եաղբճեան եւ սանիկները, ինչպէս նաեւ Զոպանեան, Սէրայտարեան: Գասապեան, Գէորգեան, Հաճաճեան, Տարաքճեան, Էրիմեան, Սոմանեան, Գասապեան եւ Պօղոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն ամուսնոյն, իրենց հօր, մեծ հօր, փեսային եւ ազգականին՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ատանա, 1910ին)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ, 161 Ավ. Ժան Ժօրէս, Քլամար, Սեպտեմբեր 1ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Սեպտ. 3) ժամը 14ին, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քլամարի նոր գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արամ Պասմաճեան (Փարիզ) քսան Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի, իրենց սիրելի զարմիկին՝ Յարութիւն Պարսամի մահուան առիթով (Պոլիս):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ գիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆրանսացի օրիորդ մը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ:

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ դրատան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի խումբը կը հասնի 3 Սեպտեմբերին, Ուրբաթ գիշեր ժամը 23, Լիոնի կայարան:

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի խումբերը կը հասնին 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ առաւօտ ժամը 8·55, Լիոն – Փեռաչի կայարանը:

Մարսէյլի խումբը կը հասնի 4 Սեպտեմբերին, Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 14·32, Սէն Շարլ կայարան:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հայ հասարակութեան, թէ Սեպտեմբեր 5ին, Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ Տէր Մեսրոպ քհնյ. Ժամկոչեան: Ներկայ պիտի ըլլայ Դպրաց Դասը իր լման կազմով:

ԿՆԻՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

×

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան: Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ զրկել գումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու:

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող գումարներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ գործակալութիւն):

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր գումարները զրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով:

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »Ի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ քուրսիէ:

Մնայուն աշխատանք:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3·15ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Ռընաժի եւ Լանսէյի ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Վալանսի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ Ռոմանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուի նաեւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
4
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
4 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10400

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.400

ՕՐՈՒԱՆ ՆՕՍՔԸ

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Ե՞ — ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԱԽՈՂԵՑԱՒ

Կը պարվիկցնեն ընդհանուր ընտրութիւնները, որոնք կը մեղադրեն Տարտանէլի արշաւանքին ձեռնարկելուն առանց լուրջ պատրաստութեան եւ առանց տեղեակ ըլլալու թշնամիի կարողութեանց եւ պահեստի ուժերուն, որոնք համախմբուած էին Պոլսոյ շրջանին մէջ։

Մէկ ամսուան պատրաստութենէ վերջ ի՛նչ 1915 Մարտ 18ին փորձերուն մասնակցելով անցնել նեղուցէն եւ հասնիլ Պոլիս, զոհ իսկապէ՞ս մտադիր չէին պրաւել նեղուցներուն ու Պոլիսը, զոր պիտի ըլլար ռուսերուն տալ, թէ հակառակ իրենց անհուն զոհողութեանց չկրցան անցնիլ նեղուցները նախ ծովէն՝ ընդհատումներով, յետոյ ցամաքի ճամբով։

Այս երկրորդ տեսակէտը կը հաստատ – ած մտածողէ դիւանագիտականներու կող – է, որոնք կը մեղադրեն պարվիկցնները թէ Տարտանէլի արշաւանքին ձեռնարկե – ցին առանց լուրջ պատրաստութեան եւ առանց տեղեակ ըլլալու թշնամիի կարե – ղութեանց եւ պահեստի ուժերուն, ո – րոնք համախմբուած էին Պոլսոյ շրջա – նին մէջ։

Մէկ ամսուան պատրաստութենէ վերջ ի՛նչ 1915 Մարտ 18ին փորձերուն մաս – նակցելով անցնել նեղուցէն եւ հասնիլ Պոլիս, զոհ իսկապէ՞ս մտադիր չէին պրաւել նեղուցներուն ու Պոլիսը, զոր պիտի ըլ – լար ռուսերուն տալ, թէ հակա – ռակ իրենց անհուն զոհողութեանց չկրց – ան անցնիլ նեղուցները նախ ծովէն՝ պր – պտուածներով, յետոյ ցամաքի ճամբով։

Այս երկրորդ տեսակէտը կը հաստատ – ած մտածողէ դիւանագիտականներու կող – է, որոնք կը մեղադրեն պարվիկցնները թէ Տարտանէլի արշաւանքին ձեռնարկե – ցին առանց լուրջ պատրաստութեան եւ առանց տեղեակ ըլլալու թշնամիի կարո – ղութեանց եւ պահեստի ուժերուն, ո – րոնք համախմբուած էին Պոլսոյ շրջա – նին մէջ։

Ռուսերը պահանջով նաւատորմին մէջ։ Ռուսերը պահանջով նաւատորմին ուժը էին «Ազքոլտ» յածանաւը։ Նե – ղուցներու արշաւանքին իրենց մասնակ – ցութիւնը անկէ անդին չանցաւ։

Այդ օրերուն Ռուսերը մեծ ճակատա – մարտներ կը կրէին գերմանական ճակատին վրայ եւ իրենց ամբողջ ուժը կը կեդրո – նացնէին այն տեղ։ Նոյնիսկ Կովկասը հիմնական ճակատ էր իրենց համար։ Պարվիկցնները Ապրիլ 25ին ընդհանուր յարձակողականի անցնելով զինուոր ցա – ծաք հանգոյն Սէմսուիլ Պահր, Քում Քա – լէ եւ Ապր Պաւնու։ Մինչեւ Օգոստոս 22 դրուագին պահպան ուժմասիտական դիրքեր, — Զիկին Տէրէ, Քէրէմէն Տէ – րէ, Ասֆարթա, Եւայլն։ Սակայն չկրց – ան ճեղքել Թրքական ճակատը, նոյնիսկ մեծ կորուստներու գնով։

Երբ հասկցան, որ պիտի չկրնան հաս – նել իրենց նպատակին, պարվիկցնները անհամասեռ նահանջի դիմեցին։

Ուրիշ զինուորական պարտութիւն մը կրեցին։ Անգլիական նաւատորմը, որ ծովերու թագուհին հռչակուած էր, ան – զրկեցաւ եւ չկրցաւ ճամբայ բանալ նե – ղուցներու մէջէն դէպի Մարմարա ու Պոլիս։

Քանի մը սուզանաւեր կրցան մտնել Մարմարա, սակայն չյաջողեցան կարե –

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՋԻՆԱՍՏԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Հինգշաբթի, Զինաստանի պաշտպանու – թեան նախարարը՝ Լին Փիաօ, բուռն քննադատութեան ենթարկեց խորհրդա – յին զեկավարները՝ «որոնք կը վախնան ամերիկեան աչխարհակալութենէն, պա – տերազմէն ու յեղափոխութենէն»։ 30 հազար պիրեր բազկացած իր յօդուածին մէջ, որ ձախընթ դէմ տարուած յարձա – կումին 20րդ տարեդարձին առիթով պիտի տպուի ղլխաւոր թերթերուն մէջ, նախա – յարը, չարունակելով Խորհրդային Մի – ութեան դէմ իր յարձակումները, կ՝ա – ւելցնէ. « Ներկայ խորհրդային զեկա – վարները փութացին օգնել ամերիկեան աչխարհակալութեան ճիշդ այն վայր – կեանին, երբ անճրկած էր ժողովրդային պատերազմին դիմադրելու իր անկարո – ղութեամբը։ Աչխատելով ամերիկեան աչխարհակալութեան հետ ձեռք ձեռքի, խորհրդային զեկավարները ջանք չեն խնայեր ամէն ձեւի առարկութիւններ բարձրացնելու համար ժողովրդային պա – տերազմին դէմ, եւ երբ յաջողին, պատերազմը ձախողեցնելու ուղղակի կամ անուղղակի ամէն հնարքի կը դի – մեն։ Ինչպէս բոլոր արկածախնդիրները,

---

ւոր վնասներ պատճառել։ Պանտրմայի ծովափին վրայ 1915ի Սեպտեմբերին ա – կանատես եղայ անդլ· սուզանաւի մը ան – յայտ յարձակման Թրքական փոխադրա – նաւի մը վրայ, որ չարթնեցուց ի վեր ոտքի ամբողջ ժողովուրդը եւ պարկն կը բեռնէր Տարտանէլի ճակատին համար։ Թորփիլը վրիպեցաւ իր նշանակէտէն եւ խրեցաւ ա – ւազի մէջ՝ առանց պայթելու։

Երկուսաւք չատ մեծ եղաւ կորուստը։

Անգլիացիները ճակատ ղրկուած 469 հազար զինուորներու վրայ ունեցան 119 – 700 մեռեալ, վիրաւոր կամ կորուսեալ։ Ֆրանսացիները՝ 80·000ի վրայ կորսըն – ցուցած են 28·000 հոգի։ Դաշնակից զինուորներէն հիւանդանոց մտնողներու թիւն էր 120 հազար հոգի, 20·873ը փո – խադրանաւի։

Ըստ դաշնակիցներուն, Թուրքերը Տարտանէլի ճակատը ղրկած էին 700·000 հոգի, որոնց կէսը կորսնցուցած են։ Իսկ Թրքական սպայակոյտի հաշուով, Թուր – քերու կորուստն է եղած՝ 55·000 սպան – եալ, հարիւր հազար վիրաւոր, հարիւր հազար գնդապան, գումար 255·000 հոգի։

Տարակոյս չկայ, որ Տարտանէլ զե – րեմանը զարձաւ մէկմէկէ՛ն։ Դաշնակիցները այդ ճակատին վրայ պա – հելով մեծ թիւով Թուրք զինուորներ — րանակին երկու երրորդը — կրցան ապա – օգնել Կովկասի եւ Եգիպտոսի ճակատներուն վրայ։

Տարտանէլի կռիւներուն գոհ գացին դժբախտաբար Թրքական բանակի զին – ուորներէն բազմաթիւ Հայեր։ Նոյնպէս Պոլսոյ զինուորական վարժարանի մար – դանքի շրջանը աւարտող մեծ թիւով հա – մալսարանական հայ ուսանողներ իրենց պահեստի սպայ Տարտանէլի ճակատը ղրկուեցան եւ երբեք չվերադարձան։ Շատ արժէքաւոր երիտասարդներ կային անոնց չարքին։

Բացի ցամաքային զինուորներէն, դաշ – նակիցները կորսնցուցին նաեւ բազմաթիւ մարտանաւեր եւ փոխադրանաւեր։

Տարտանէլի կռիւները յաղթանակի դափնեպսակով չգարգարեցին դաշնակից – ներու ճակատը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄ.— Փոթորիկներ եւ հեղեղներ – մահ անձրեւներ աւերեցին Իտալիոյ Լա – ցիում, Ումպրիա եւ Թոսքանա գաւառ – ները։ Ամէնէն աւելի վնասուած են Հռոմ եւ Օրվիէթոյի շրջանը։ Մայրաքաղաքի արուարձաններէն ոմանք ծածկուած են երեք մեթր բարձրութեամբ ջուրով։ Մինչ նիւթական վնասները կը հասնին միլիար – ներով լիրեռւ, անդին կը հաշուեն մօտ քսան մեռեալ, բազմաթիւ անհետացող – ներ, հազարաւոր անպատսպարեալներ։ Մինչ անձրեւները կը չարունակեն տեղալ նոյն թափով, կեդրոնական Իտալիան կը մնայ կղզիացած։ կարուած են հազար – ղակցութեան բոլոր միջոցները։

ԱԹԻՆՔ.— Գահաժողովը տակաւին ոչ մէկ դրական արդիւնք տուաւ։ Թագաւո – րը դէմ կը մնայ անմիջական բնտրու – թիւններուն եւ կը ջանայ յաջողցնել «ազ – գային միութեան կառավարութիւն» մը, ինչ որ կը բաւի Փափանդրէուի ընդդի – մութեան։ 48րդ օրն է որ կառավարա – կան տագնապը կը չարունակուի եւ տա – կաւին կրնայ չատ երկարիլ։ Յատկանչա – կան է Փիթրոս իչխանին ելոյթը, որուն մէջ չատեր կը տեսնեն յուսական գահին թեկնածու մը։ Իրապէս, Հինգշաբթի օր իչխանը կը յայտարարէր յոյն լրագրողի մը, թէ «վէճի մը պարագային, նախընտ – րելի է որ թագաւորը տեղի տայ եւ ոչ թէ ժողովուրդը։ Ինչ որ ներկայիս կը կա – տարուի Յունաստանի մէջ չատ հետաս – քրական է Սահմանադրութենէն ու խորհրդարան – ական աւանդութենէն»։

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Չորեքշաբթի, մինչ Նասր հրաժէշտ կ՝առնէր խորհրդային դեկա – վարներէն եւ պաշտօնական այցելու – թեամբ կ՝անցնէր Պելկրատ, Մոսկուայի եւ Գահիրէի մէջ միաժամանակ կը հրա – պարակուէր միացեալ հաղորդագրութիւն մը, որուն դլխաւոր կէտերը ահաւասիկ։ «Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը կը հաստատէ թէ Այժէի ափրեւասիական հա – մաժողովին Խորհրդային Միութեան ներ – կայութիւնը պիտի նպաստէ համաժող – ովի յաջողութեան։ Երկուսաւք կը յայ – տարարենք թէ Վիէթնամի ժողովրդային հանրապետութեան դէմ օդային յարձա – կումները հարկ է անմիջապէս վերջ դրա – նուին եւ թէ 1954ի Ժընեւի համաձայնու – թիւնները պէտք է ամբողջութեամբ գոր – ծադրուին։ Երկու կառավարութիւնները ալ կը չեշտեն Մայիս մէկ Չինաստանի մուտքին անհրաժեչտութիւնը»։

Փաքիստանի «Հնդկաստանի օդուժին միջամտութիւնը արդէն բաւարար վնաս մըն է, հաստատելու համար թէ Հնդկաս – տան պատերազմ մըն է որ կը չարձա – կեցնէ Քաչմիրի մէջ»։ Հնդկաստանի հա – մար, ընդհակառակն, Հնդկական Քաչ – միրի վրայ Փաքիստանի յարձակումը «կը նեղկայացնէ կանուխէն պատրաստուած արշաւանքի մը բոլոր յատկանիչներով»։ Փոխարժէ այս ամբաստանութիւններն ու Քաչմիրի կատարի ընդհարումները կը մտահոգեն Միացեալ Նահանգները։ Տին Ռասք Հինգշաբթի կոչ կ՝ընէր Հնդկաս – տանի եւ Փաքիստանի, որ վերջ տան պա – տերազմին։ Ընդհակառակն, Հնդկական Քաչ – միրի պատերազմին պատասխանատուու – թիւնը կը ծանրանայ Հնդկաստանի վրայ, եւ եթէ Հնդկաստան աւելի հաչտարար ընթացք մը չդրդեցնէ, աչխարհի բոլոր մահմետականները ալ պիտի օժանդակեն Հնդկաստանի դէմ պայքարող մահմետա – կան Քաչմիրցիներուն։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐՈՎ

Տրապիզոնի նահանգը, 1914 Յունուար 26 – Փետրուար 7 թուին Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ ստորագրուած Հայկական բարենորոգումներու համաձայնագրով, 7րդ նահանգն էր հայկական վեց նահանգներուն հետ, եւ Արեւմտեան Հայաստանը այդ համաձայնագրով կը բաժնուէր հարաւային եւ հիւսիսային երկու շրջաններու: Հիւսիսային շրջանին մէջ էին Տրապիզոնը, Էրզրումը, Խարբերդը եւ Սեբաստիան, իսկ հարաւային շրջանին մէջ էին Վանը, Պիթլիսը եւ Տիարպէքիրը: Հիւսիսային շրջանի բարեկարգիչը (Ընդհ. Քննիչ) պիտի ըլլար Հոլանտացի Վէսթէնէքը եւ Հարաւային շրջանինը՝ Գնդ. Հօֆը (Նորվեկիացի):

Սակայն, այդ համաձայնագրէն առաջ, գրեթէ չորս տարիներու ընթացքին թիւրքճիութեան փրոփականտ կը մղուէր ձուլելու թրքութեան մէջ երկրին ոչ-թուրք տարրերը, (քրիստոնեայ կամ իսլամ) ծրագիր՝ որուն գործադրութեան ձեռնարկուեցաւ խստութեամբ, 1914–18ի տարիներուն:

Տրապիզոնի նահանգը երկար ադամաթուզի մը (պանան) ձեւով փռուած է Սեւ Ծովի հարաւային եզերքին վրայ, 474 քլմ. երկարութեամբ եւ 74 քլմ. լայնութեամբ, Պաթումի հարաւէն սկսելով մինչեւ Սամսոնի արեւմուտքը՝ Ալաչամ:

Նահանգը 1914ին ունէր չորս սանճաքներ (Լիվա), որոնք բաժնուած էին 22 քազաներու: Մ. Քեմալ ջնջեց վարչական ձեւը, Սանճաքները վերածեց վիլայէթի եւ թաթարական բառով սանճաքը կոչեց իլ եւ գազան՝ իլչէ:

Վարչական վերին պաշտօնեան էր վալին՝ նահանգի համար, չորս սանճաքներուն՝ չորս միւթասարըֆներ, եւ 22 գազաներուն՝ 22 գայմագամներ: Այդ թիւերը անփոփոխ էին 1915ի Հայոց տարագրութեան օրերուն: Վալին էր՝ Ճէմալ Ազմի, իսկ Սամսոնի (Ճանիկի Սանճաքին) միւթէսարըֆն էր՝ Նէճմի պէյ:

Տրապիզոնի նահանգին հայ բնակչութիւնը 1882ին 120·000 էր, (Տես Մարսէլ Լէառ, էջ 59 եւ Ասատ Ուրասի թուրքերէն գիրքը՝ էջ 139):

1882էն գրեթէ երեսուն տարի ետք Օրմանեան Սրբազան, 1911ին, Տրապիզոնի նահանգին Հայերու թիւը ցոյց կուտայ 63·500, չորս սանճաքներու մէջ (Տրապիզոն, Ճանիկ, Կիւմիւշխանէ եւ Բիզէ): Այդ թիւը կարելի է նկատել նուազագոյնը, քանի որ Օրմանեան որեւէ ժամանակ դիտական կերպով Հայոց զանազան թուականներու աճման եւ նուազման թիւերը նկատի ունեցած չէ: Տրապիզոնի նահանգին Հայերու թիւը 90 հազարը ճրշմարտութեան մօտ է:

Տրապիզոնի նահանգին հայ դպրոցներու թիւն էր 1901–1912 դպրոցական շրջանին՝ 74, երկսեռ աշակերտութեան թիւը՝ 5003 եւ ուսուցիչներու թիւը՝ 153: Անշուշտ 13 տարի ետք այդ թիւերը աւելի շատցած էին գոնէ 25 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Տրապիզոնի նահանգին մէջ հայ Լուսաւորչականներու եկեղեցիներու թիւն էր 78, ունէին նաեւ երեք վանք, մինչ Օրմանեան եկեղեցիներուն թիւը ցոյց կուտայ 73, ուրեմն հինգ պակաս:

Տրապիզոնի առաջնորդն էր Թուրեան եպիսկ. եւ Սամսոնինը՝ Կիւրինցի Զաւէն եպիսկ.:

Օտար հիւպատոսները Հայերու թիւը ցոյց կուտան Տրապիզոն նահանգի մէջ կլոր թիւով՝ 60·000: Իսկ թուրք կառավարութիւնը, ինչպէս ամէն նահանգի մէջ, Հայերուն թիւը միշտ պակաս ցոյց կուտայ քաղաքական հաշիւներով: Մենք պիտի տեսնենք ետքը Թուրքերու տուած թիւերն ալ, հեռագրուած՝ ներքին նախարարութեան տարագրութեան ընթացքին, 1915 Յուլիսի վերջը:

Համաշխարհային Ա. Պատերազմը բսկըսելէն առաջ 1912 – 13ի տարիներուն, արդէն կային բազմաթիւ չէթէական խումբեր, որոնք չէին կազմալուծուած մինչեւ 1914ի պատերազմը: Այդ ուժերը շարժեցան դէպի հայկական նահանգները, ատոնց վրայ հետզհետէ աւելնալով բանտերէ արձակուած արիւնարբու մարդասպանները: 1914ի Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներուն, այդ չէթէներուն կեդրոնը եղած էր՝ Տրապիզոն: Հոն էին Հազարապետ Եագուպ Ճէմիլ, որ բարեկամն էր Էնվէրի, 1903ին Հարպիյէի վարժարանէն ելած կատաղի եւ անզուսպ սպայ մը, որ ունէր իր տրամադրութեան տակ երկու հազար չէթէներ: Ատոնց միացած էին Բիզա Պէյի չէթէները: Ատոնց կ՚ընկերանար գերման գնդապետ մը:

Սեւ Ծովի եզերքէն, Բիզէի վրայով՝ անցան Խոփա եւ ռուսական հող մտնելով յառաջացան մինչեւ Արտանուշ՝ Նոյեմբեր 1914ին եւ ջարդեցին Հայերը: Նպատակ ունէին Կովկասի Վրացիները եւ Իսլամները ապստամբեցնել Ռուսիոյ դէմ: Այդ ատեն ասոնց հետ էր նաեւ Պէհաէտտին Շաքիր: Եւ երբ պիտի երթային Արտահան, հանդիպեցան ռուս Խաղախներուն, որոնք ջարդեցին Թուրքերը և չէթէները, իսկ տեղացի Թուրքեր փախան նոյն ճամբաներով, Սեւ Ծովի եզերքէն՝ մինչեւ Տրապիզոն: Գերման գնդապետը հրաժարեցաւ այս անկանոն չէթէներու գործելակերպէն: Չէթէական այս գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ կան «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ին ուրիշ մէկ պետերէն՝ Սիւլէյման Ասքէրիի «Յուշեր»ուն մէջ:

Խաղախներու կատարած այս ջարդին՝ որեւէ հայ կամաւոր կամ զինուոր մասնակցած չէր: Պէհաէտտին Շաքիր վերադարձաւ Կ. Պոլիս, յետոյ կրկին Էրզրում մեկնելու համար նոր ծրագրով մը, կեդրոնը հաստատելով Էրզրումի մէջ: Վերադարձաւ 1915 Մարտի սկիզբը:

1915ի Ապրիլ եւ Մայիս ամիսներուն՝ Տրապիզոնի քաղաքին եւ շրջանին, ինչպէս նաեւ Սամսոնի մէջ ձերբակալութիւններ եղան ականաւոր Հայերու եւ բանտարկուեցան՝ նման միւս նահանգներու մէջ եղածին:

Տրապիզոնի մէջ բանտարկուածներուն թիւն էր 250, իբր թէ Հայերը թուրք կրօնաւոր մը սպաններ են Էրկէնէս կոչուած վայրի մը մէջ: Յերիւրածոյ պատմութիւն մը, դրդռելու համար թուրք խուժանը:

Ձերբակալուածներէն 42 ականաւոր առեւտրականներ, Հնչակեան եւ Դաշնակցական, որոնց մէջ էին նաեւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամները, 1915 Յունիս 11ին, Հինդշաբթի գիշեր փոխադրուեցան, կապուած վիճակի մէջ, Տրապիզոնի արեւմուտքը եօթը մղոն հեռու Փլաթանա քաղաքը (Ագչէապատ), ուր կը սպասէին երկու առագաստանաւեր, մին պարապ, միւսը՝ լեցուն, սպառազինուած զինուորներով եւ ոստիկաններով: Կալանաւորները մաս առ մաս կը լեցնեն առագաստանաւին մէջ եւ մէկ առ մէկ կը սպաննեն ու դիակները կը թափեն Սեւ Ծովի մէջ: Փլաթանայի մօտ 1914 Յունիս 11ին սպաննուած եւ ծովը թափուած 42 անձերուն մէջ Տրապիզոնի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն էին.—

Սեդրակ Եսայեան (ատենապետ), Բիւզանդ Ճերմակեան, Վրէն Գասպարեան, Շահէն Ազապլարեան (քարտուղար), Փիլոս Զաքարեան, Արշակ Պետրոսեան, Գառնիկ Ճիզմէճեան, Հնչակեաններէն՝ Հրանդ Մալխասեան եւ ուրիշ զեկավարներ:

42էն միայն մէկ անձ, յաղթանդամ Ռուսահայ մը՝ Վարդան անունով, գլխէն ծանրապէս վիրաւորուած՝ ծովամոյն եղած է, բայց կրցած է լողալով ծովեզերք ելլել եւ գաղտագողի հասած է Տրապիզոն հիւպատոսարան մը: Կիսով խելագարած՝ միայն յայտնելով «Պո՛ւմ, պո՛ւմ» բառը, այսինքն՝ իր ընկերակիցները «սպաննուեցան եւ ծով թափուեցան»:

Հիւպատոսարանէն դուրս ելլելէ ետք կրկին կը ձերբակալուի, եւ իբր հիւանդ՝ կը փոխադրուի թաղապետարանի թրքական հիւանդանոցը, ուր կը մեռնի հետեւեալ օրը: Չմոռնալ որ թրքական հիւանդանոցին հայ հիւանդները կը թունաւորուէին:

42 ականաւոր անձերու այդ սպանդէն 2 օր ետք, 1915 Յունիս 13ին, Շաբաթ օր, կը հրապարակուի հրամանագիր – փաստաթուղթ մը, որով Տրապիզոնի նահանգի բոլոր Հայերուն կը հրամայուի պատրաստ ըլլալ մեկնելու հինգ օրէն: Հրամանագիրը կը փակցուի պատերուն վրայ, կը հաղորդուի նաեւ ոստիկաններու միջոցաւ: Բոլոր թաղերը շղթայի տակ կ՚առնուին հեծեալ ոստիկան – զինուորներու կողմէ, քաղաքին մէջ երթեւեկութիւն եւ հաղորդակցութիւն կ՚արգիլուին:

Այդ օրը՝ Տրապիզոնի մէջ կային 14000 թուրք զինուորներ եւ հազարէ աւելի ոստիկաններ եւ ոստիկան զինուորներ:

Այս հրամանագիրը լոյս տեսած է նաեւ Վիլայէթի տպարանէն, «Թրապիզոնտա Մէշվէրէթ» կոչուած պետական թերթին՝ 4րդ էջին վրայ, 1915 Յունիս 14 թիւով:

Բնագրին թարգմանութիւնը կուտանք յաջորդ թիւով:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ

Լոնտոնի «Արշիթեքչըրըլ Բիվիու» պարբերաթերթը 1964 Հոկտեմբեր ամսուան թիւին մէջ հրատարակած է Անիի աւերակներուն եւ կիսականգուն կարգ մը եկեղեցիներու նոր ու շատ յաջող լուսանկարները: Լուսանկարիչն է պոլսահայ հանրածանօթ արուեստագէտ – լուսանկարիչ Արա Կիւլէր: Պարբերաթերթը լուսանկարներուն կցած է պատմական եւ ճարտարապետական բաւական լայն բացատրութիւններ, ինչպէս նաեւ ուսումնասիրական գրութիւն մը, զոր թարգմանաբար կուտանք ստորեւ:

Ակնբախ է, դժբախտաբար, անգլիական այս գիտական լուրջ հրատարակութեան ծանօթութիւններու սահմանափակութիւնը, ըլլայ ընդհանրապէս հայկական ճարտարապետութեան իսկական տարողութեան, ըլլայ մասնաւորապէս՝ Անիի հետ կապուած պատմա – գեղարուեստական հարցերուն մասին: Ոչ Մառի պեղումները կը յիշատակուին հոն, ոչ Թորամանեանի չափագրական եւ ուսումնասիրական աշխատանքները: Տակաւին գրեթէ հարցական կը նկատուի, կամ առնուազն քննելի հայկական արուեստին հիմնական դերը քրիստոնէական սկզբնական գմբեթակիր ձեւերու, եւ աւելի ուշ, արեւմտեան ճարտարապետական դպրոցներու հիմնական կերպարներու դարբնումին մէջ: Կը յիշատակուի Սարչիկովըսքին, բայց ոչինչ կ՚ըսուի, օրինակ, Պալթրիւշայթիսի մասին: Հայկական ճարտարապետութեան կապակցութեամբ՝ կը խօսուի Անիի եւ Աղթամարի մասին, բայց կարծես գոյութիւն իսկ չունենային Էջմիածինն ու Հռիփսիմէն, Հազբաան ու Սանահինը, Կեչառիսն ու Տաթեւը, ինչպէս նաեւ զանոնք ուսումնասիրող ներկայ Հայաստանի հնագէտներն ու ճարտարապետները:

Յամենայն դէպս, միջազգային ճանաչման եւ հայ արուեստին նկատմամբ համաշխարհային հետաքրքրութեան ծաւալման տեսակէտէն շահ մըն է անկասկած հրատարակումը թէ առանձնապէս Կիւլէրի նկարներուն, թէ անոնց կցուած բացատրութիւններուն եւ ուսումնասիրական ակնարկին: Ինչպէս խմբագրութիւնը կը գրէ, Անիի ընդհանուր տեսարանը ներկայացնող մեծ նկարին տակ (էջ 242), «Արեւմտեան արուեստին վրայ հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւններուն վերաբերեալ բանավէճերը կրնան, այսուհետեւ, շատ աւելի բուռն դառնալ, քանի այս լուսանկարները տեսողական փաստը կը կազմեն այն իրողութեան, որ հայկական ճարտարապետութեան որակը ի վիճակի է նման ազդեցութիւն մը արդարացնելու»:

Նկարներու մէջ նշմարուող լքուածութեան եւ աւերածութեան ընդհանուր մթնոլորտը, կանդուն մնացած տաճարներու պատերուն մէջ գոյացած (գոյացուած) վտանգաւոր ճեղքերն ու բացուածքները թերեւս յուզեն, Հայերէս ետք, գեղարուեստի պաշտպանութեան եւ ուսումնասիրութեան միջազգային ընկերութիւններն ալ եւ կարելի ըլլայ քննական ու վերանորոգչական արշաւախումբեր կազմակերպել դէպի Բագրատունեաց մայրաքաղաքը, քանի տակաւին ուշ չէ, քանի տակաւին Տրդատաշէն Մայր – Տա-

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄՕՐ ՍԻՐՏԸ

Բայց դէ ճակատիս ատրճանակ էլ դէմ անեն, իսկի ետ կը դառնա՞մ որ...

Մեր հարեւան Մացակի աղջկայ պատկերքը առաջ կալած՝ ջուրն անց կացայ ու դէպի Գառնաքարի քարափները ո՛նց եմ գնում, թաց թիկունքիցս գոլորշի է բարձրանում:

Վերեւը չորանի շները հաջեցին ու նրանց հաջոցից հասկացայ, որ մարդի վրայ չեն հաջում: Նրանցից մէկը կալանչ – կալանչ եկաւ, հասկացայ, որ արջը թաթով խփեց: Ուրեմն արջերին խրտնեցրին:

Մտքումս չորանին էլ, շներին էլ հայհոյեցի, քափ – քրտինքում մտած վերեւ վազեցի ու մի ժայռի առաջ կանգ առայ: Արեւը բարձրացել է, ձիւնը հուրհրատին է տալիս, աչք է կուրացնում. ու հալուող ձնի վրայ երեւում է, որ արջերը հէնց նոր են անցկացել քարափի միւս երեսը, քանի որ ձիւնը կոխելուն պէս ջուրը դուրս է գցել:

Քարափի միւս երեսը կաղնուտ լանջ է, ու էդ քարափն էլ երկու մասի է բաժանուած, արանքով մի նեղ կածան գնում է դէպի կաղնուտը: Արջերը՝ մեծն առաջից, երկու փոքրերը յետեւից — հէնց նոր անցել են էդ արանքով: Հրացանը պատրաստ, մատս ձգանին դրած, շունչըս պահած գնում եմ էդ նեղ արանքով, երկու կողերիցս քարափն է բարձրանում դիք պատի պէս, իսկ դիմացիս նեղ կորիդորի ծէրին մի կաղնի ծառ է երեւում, որը փակում է ժայռի միւս երեսի աշխարհքն իմ տեսողութիւնից:

Հէնց հասայ էդ կաղնի ծառի բնին ու ներքեւ նայեցի, յանկարծ տեսնեմ առաջըս երեք արջ սարսափահար վեր թռան (արջը հանդարտ ժամանակ շատ վախկոտ է), ետեւի ոտների վրայ կանգնեցին, առաջին ոտները ձեռների պէս վեր բարձրացրին ու սկսեցին ահով «բա՛, բա՛, բը՛րթ, բը՛րթ» անել, ոնց որ կռւում թշնամին ճարը կտրած ձեռքերը վեր է բարձրացնում ու աղաչանք անում թէ՝ «Արեւիդ մատաղ, յանձնւում եմ, սպանել մի»: Էլ չթողեցի, որ աչք բաց անեն: Մոսինը դօշներին դէմ արի ու «տրա՛ք, տրաք»— փոքրերից ամէն մէկի դօշին մի հատ դատարկեցի: Դրանք գոռգոռալով, ձիւն, քար, խաշամ իրար խառնելով ձորը թափուեցին: Էս բոլորն էնքան արագ կատարուեց, որ ես համ շշմել էի, համ ջանս լքլքում էր: Ուշքի եկայ, ինձ սիրտ տուի ու ներքեւ իջայ: Տեսնեմ, ինչ տեսնեմ, արջերից երկուսը, որ ինչպէս երեւում էր ճուտերն էին, կռիւ են տալիս հողի, քարի հետ, գետինը քանդում են ու խոխռում:

Վերջապէս հանդարտուեցին – մեկնուեցին, համա դէ ինչ քոթոթ, ութ – ինն ամսական բաներ են, ամէն մինը մի իշի չափ:

Ուրախութիւնց գոռգոռացի, չորաններին ձէն տուի, դալմաղալը գցեցի էդ ձորերը:

— Ադա Սարօ՛, Արա՛մ, եկէ՛ք եկէ՛ք, արջեր եմ սպանել, եկէք քոմակ արէք, հէ՛յ...

Ու հետն էլ պար եմ գալիս, գլխակոնծի տալիս ձնի մէջ (հէյ դիտի դիժ ջահելութիւն ...): Ու էլի բղաւում եմ.

— Ադա, տղերքին իմաց արէք եղնիքը բերեն, արջեր եմ սպանել ... Մացակ բիձուն ասէք եղները բերի, արջեր եմ ըսպանել, հէ՛յ...

Բա՛, թող հէնց ինքը Մացակ բիձէն գայ, տեսնի էս ասլան տղի հունարը, որ աչքը վրէս քաղցրանայ ... ու էդ մտքից երեսս, ականջներս վառւում են:

Որ դժութիւնս անցկացաւ ու հանդարտուեցի, ինչ որ փորձուած որսկաններից լսել էի էնպէս արի, սպանուած արջերին թաղեցի ձիւնի մէջ ու շվշվացնելով սարի լանջով ներքեւ եմ գնում՝ ձմեռանոցի կողմը, որ քարափի գլխիցը արջերի ըսպանելու մասին հէնց ձէն տամ, որ Մացակ բիձէն էլ իմանայ, իրեն սիրուն աղջիկն էլ, ձմեռանոցի հարսներն էլ...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ԴՎՈՒՀԱԶԱՏ ՆԱՀԱՏԱԿԸ

— Հաստատ, Տիգրան Հովհաննիսի, ես էլ այդպես կարծեցի, երբ ինձ ասացին, որ ձեր ընտանիքի հետ ծանոթանալու համար ինձ պետք է գամ Ձեր տունը, որտեղ ապրում է Ձեր դուստրը։ Ես ինձ ասացի, որ ինչ-որ մի գործ կա, որ ինձ հետ կապված է, որովհետև ես ոչ մի կապ չունեմ ոչ մի աղջկա հետ։ Ես ինձ ասացի, որ ինչ-որ մի գործ կա, որ ինձ հետ կապված է, որովհետև ես ոչ մի կապ չունեմ ոչ մի աղջկա հետ։ Ես ինձ ասացի, որ ինչ-որ մի գործ կա, որ ինձ հետ կապված է, որովհետև ես ոչ մի կապ չունեմ ոչ մի աղջկա հետ։

— Ներեցեք, պարոն Հարությունյան, ես ձեզ ընդհատեցի։ Խնդրեմ, շարունակեցեք։

— Ես էլ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

*Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը եկեղեցւոյ դմբէթի նորոգութեան եւ կրթական ձեռնարկներու համար առաջիկայ Հոկտեմբեր 7ին, Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8:30ին, Ֆոնդ Տը Պուա 1, Ռիւ Ռամպուի, Փարիզ, Ա. Ժ. Ֆ. Ա. Ա. Ա

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 5 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10401 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNEE — N° 10.401

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՇՄԻՐԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄՏԱՀՈԳԻՁ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

*Քաշմիրի տագնապը, որ վերածուած է այսօր Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի մի-ջեւ պատերազմի մը, սկսած է մտահոգել մեծ պետութիւնները, որոնք կը վախնան Ճնշուտանի սահմանակից երկրորդ վի-նաստամ մը առկայծումէն: Ուշինկթընի մէջ, նախագահ Ճանսըն կը յուսայ թէ Մոսկուայի քարտուղարը՝ Թանթ, պիտի կա-րենայ պարտադրել իր հեղինակութիւնը եւ վերջ տալ տակաւին մտանակի պատե-րազմին, յայտարարելէ Սովետակ Տան ընթերը: Օթթավայի մէջ, Փօլ Մար-թին, Գանատայի արտաքին նախարարը, յայտնեց Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի թէ Գանատա պատրաստ է դիմադարձի ըլլալու համար իր միջնորդութիւնը բերելու: Ամերիկայի վարչապետ՝ Հարոլտ Ուիլսըն, անձնական պատգամներ ուղղեց Շաստրիի եւ Այուպ Խանի, խնդրելով որ ընդառա-ջեն Թանթի կոչին: Քաշմիրի մէջ խաղա-ղութեան ի նպաստ միացեալ կոչ մը ըրին նաեւ Թիթօ ու Նասր: Վերջապէս, ՄԱԿի մէջ Միացեալ Նահանգներու պատուիրա-կին ու Ապահովութեան Խորհուրդին ա-ժանեայ նախագահը՝ Կոլտպերգ, Ուր-պի դիչեր 45 վայրկեան տեւողութեամբ անակնկալ ելոյթ մը ունենայ Թանթի հետ, որմէ ետք յայտարարեց թէ չատ հաւա-նար Ապահովութեան Խորհուրդը հա-ւաքուէ քննելու Քաշմիրի տագնապը:

Բոլոր այս կոչերուն խուլ կը մնան սա-կայն Փաքիստան եւ Հնդկաստան: Ուր-պի օր, Շաստրի ձայնասփռուած ճառով մը կը յայտարարէր, թէ «Զինադադարը խաղաղութիւն չի նշանակեր եւ չենք կըր-նար մէկ զինադադարէն միւսին անց-նել: Իր կարգին Փաքիստան, արտաքին նախարար Պութթոյի բերնով կը յայտա-րարէր. «Հաշիւները մաքրելու ժամանա-կը հասած է»: Դիւանագիտական դէտնի մը Զինաստան դիմեց բոնած է արդէն Փաքիստանի կողքին: Մինչ Փեքինի մէջ Ջուն Լայ կ'ընդունէր Փաքիստանի դես-պանը, Ռավալփինտիի մէջ չինական դեսպանատան պաշտօնական անձնաւոր-մը կը յայտարարէր թէ Քաշմիրի հոդուածը ինքն է որ իր ճակատագիրը պիտի որոշի եւ թէ Զինաստան պատրաստ է օժանդակելու Փաքիստանի, եթէ երրիք այս վերջինը փափաքի:

Գալով Քաշմիրի պատերազմին, վա-ճաստանան զունդերը Հնդկական Քաշ-միրի մէջ պրաւած են Շամպ եւ Տևու քա-ղաքները: Պատերազմը կը չարունակուի նոյն սաստկութեամբ եւ երկուստեք կը հաշուեն բազմաթիւ մեռեալներ: Հակա-տանկ եւ տակաւին հզօրիս զրահապատ մը կարելի չէ կազմել երկուստեք արձանագրուած կորուստին մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՈՒ.— Վերջին օրերուն վոթորիկ-ներն ու հեղեղումները սար-սափելի ազէտ մը եղան Իտալիոյ Համար, 30 մեռեալ, 40 կորսուած, որոնց թիւը դեռեւս չատ աւելիով բարձրանալ, քանի որ զանազան շրջաններ ու գիւղեր կորը-ծած կը մնան երկրէն: 65 հազար քառ. քլմ. տարածութիւն մը կը մնայ ջուրին տակ, որ երրեմն երեք – չորս մեթր բար-ձրութեամբ կը ներկայանայ: Քանդուած գիւղեր, անպատասպար բնակչութիւն, հե-ղեղներէն քշուած կենդանիներ, ծառեր, կորսուած բերք, ահա ամէնը, միլիարդնե-րու վնասներով, կուգան հարուստ-նալու նաեւ Իտալիոյ տնտեսութիւնը:

Մայրաքաղաքը, որուն արուարձաններէն չատեր թաղուած կը մնան ջուրերու տակ, երեք չաբաթով զրկուած կը մնայ լոյսէ-լի ջուրէ եւ Տիբերիսին հատնական յոր-դելը կը զառնայ իր կեղրոնին:

ՄՈՍԿՈՒԱ.— Խորհրդային Միութիւն միակ եւ միւնոյն հրթիռով արուեստա-կան հինգ արբանեակները արձակեց: Մի-ջոցին մէջ արձակուած արբանեակները Գոզմոսի չարքին մաս կը կազմեն եւ կը կոչուին Նոս Գոզմոս 80, 81, 82, 83, 84: Թասի հաղորդակցութիւնը կ'ըսէ թէ չը-բնակուած այս 5 արբանեակներուն մի-ժոմանակ արձակումը մաս կը կազմէ 1962ին սկսուած ծրագրին եւ սահման-ուած է մթնոլորտին մասին գիտական տեղեկութիւններ հաղորդելու:

ՀՈՄՊԵՐԿ.— «Պէտք չէ ընկրկիլ եւ ի վերջոյ հարկ է ստեղծել Եւրոպան», նշեց Արեւմտեան Գերմանիոյ նախկին վարչապետ Ատենաուըր, Եւրոպայի բա-նակատարութիւններուն ուղղած կոչի մը մէջ: «Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր կառավարութեան առաջին պարտականու-թիւնը պիտի ըլլայ նոր կեանք տալ եւ-րոպայի պատմութիւն», նկատակցուց նախկին վարչապետը, Հոմպերկի մէջ ար-տասանած ընդարձակ ճառի մը ընթաց-քին:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ.— Անգլիոյ պետական նա-խարարը՝ Թոմսըն մեկնեցաւ Ամման: Սուրիոյ իր այցելութիւնը տեւեց չորս օր, որու ընթացքին Թոմսըն տեսակցու-թիւններ ունեցաւ նախագահական խոր-հուրդի առենապետ Զօր. Ամին Էլ Հաֆէզ-ի, արտաքին նախարար Համան Մրէյ-դի եւ սուրիացի այլ դեկավարներու հետ: Երեքշաբթի իրիկուն Թոմսըն վե-րջին տեսակցութիւնն մը ունեցաւ ճորտա-նարեւեսի նախարար Հիշամ Էլ Ասմ հետ: Խօսակցութիւնները կեդրոնական սուրիական ճէդիրէի նաւթահորերուն եւ Թարթուս նաւահանգստին միջեւ կա-ռուցուելիք նաւթուղիներուն շուրջ:

ԼՈՆՏՈՆ.— Փեքինի բրիտանական դե-ւանագիտական ներկայացուցիչին յանձ-նուած յուշագրով մը, Զինաստանի կա-ռավարութիւնը բողոքած է Անգլիոյ կա-ռավարութեան՝ որ թոյլատրած է ամե-րիկացի «նախայարձակներուն» Հոնկ Քոնկը իրենց գործողութիւններուն իբր խարիսխ գործածելու: Բրիտանական կառավարութեան ընթացքը, կ'ըսէ յու-շագիրը, կը վկայէ Զինաստանի նկատ-մամբ նանձարձակ թշնամութեան մը մա-սին: Յուշագիրը կը վերջանայ հետեւեալ սպառնալիքով: «Եթէ բրիտանական կառավարութիւնը համաձայն է որ Հոնկ Քոնկ ամերիկեան նախայարձակ ոյս պա-տերազմի յարձանքին մէջ նետուի, պիտի կրէ նաեւ տակէ ծագող հետեւանքներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը»: Լոնտոնի մէջ, լուտեկակ չրջանակնե-րու մէջ կը խօսուի, թէ չատ հաւանօրէն Մեծն Բրիտանիա մերժէ չինական տա-բատանութիւնները՝ իրրեւ անհիմն: Առայժմ Արտաքին Նախարարութիւնը կը սպասէ դիւանագիտական իր ներկայա-ցուցիչին դեկուցումին եւ կը մերժէ որե-ւէ մեկնութիւն տալ:

ՁԱՒԱՐԹԱ.— «Ինտոնեզիա պիտի չը-ճանչնայ Մինկափուրը, այնքան որ անոր լիակատար խարիսխները Հոն պիտի մնան», յայտարարեց Ինտոնեզիոյ արտաքին նա-խարար Սուպանտրիոյ: Նախարարը աւել-ցուց նաեւ, թէ «այնքան ատեն որ Ինտո-նեզիա չի ճանչնար Մինկափուրը, կարելի չէ որ վերսկսին նաեւ Մինկափուրի հետ տնտեսական եւ առեւտրական յարաբե-րութիւնները»:

ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԻՆ

«ԸՐԱԾՆԻՍ Ի՞ՆՉ ԷՐ ՈՐ...»

Երբ Ատոլֆ Հիթլեր, իր անձնասպա-նութենէն քանի մը ժամ առաջ, լուր կ'առնէ թէ Իտալացիք գերդակահար ըս-պաններ են իր կաթենդրայրը, Պենիթօ Մուսոլինին եւ անոր դիակն իսկ «պատ-ժելու» համար, ոտքէն կախեր են զայն, կը դառնայ կէօպէլզին ու կ'ըսէ՝

— Տեսա՞ր ինչ ըրեր են··· Ամէ՛ն մեղ-քիս վրայ, մեր անունն ալ բարբարոս ե-լեր է ··· եթէ մենք Սթալինն ու Զրչիլը ձեռք անցուցած ըլլայինք, ասոնկ բան չէինք ըներ··· Ընդհակառակն, հանգրս-տաւէտ ապարանք մը կը տրամադրէինք իրենց ···

Այս յայտնութիւնը ընդ վկան չրսեր թէ նացիական Գերմանիոյ բարեզու-թեանց նախարարը ինչ պատասխան տը-ւած է, բայց հաւանական չէ որ բսած ըլլայ՝

— *Մայն Ֆիւրէր*, իրաւունք ունիս, բայց մենք ալ — եկո՛ւր, գոնէ, իրարու խոստովանինք — ինչ մը չափր անցու-ցինք ··· Քիչ մը շատ Հրեաները հալա-ծեցինք ··· Մի՞տիդ են կիզարանները, կեդրոնացման վայրերը, գիտական փոր-ձերը ··· Հրամանը տուողը դուն էիր ···

Ո՛չ, կէօպէլզ չէր կրնար այսքան յա-ռաջ երթալ, երբ իր դիմացինը Ասրս-տրիացի խելագարն էր:

×

Այսօրուան «բաղաքակիրթ» Թուրքիոյ ալ Հիթլերի այս զարմանքին է որ կը յայտնէ:

— Ըրածնի՞ս ինչ էր, վերջապէս, որ անունիս բարբարոս, գեղասպան, ջար-դարար, գազան, վայրենի հասներ են ··· կարծես թէ, 1915ին, Անգլիոյ Ճորճ թա-գաւորը կամ Ֆրանսայի նախագահը, փուանքարէն բոներ եղիր եւ Իմիի Իօնիւի կամուրջին գլուխը կախեր եղիր ··· եղա-ծը պատմեցիր՝ մէկ երկու բառով — բանի մը Հայեր մեռեր են տեղահանութեան ըն-թացքին··· Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆր-րանսայի մէջ մարդիկ տեղէ տեղ կ'երթան ամէն օր, ամէն շաբթու եւ նամբան ար-կածի կը հանդիպին ու կը մեռնին ··· Ելլեցիր ըսեցիր որ Ամերիկացին, Անգլիա-ցին կայ Ֆրանսացին բարբարո՞ս են կամ ցեղասպա՞ն են··· Հապա եթէ մենք Հա-յերու ձեռքով կոտորուած հազարաւոր, միլիոնաւոր Թուրքերու հաշիւը տանիք, ա՞յն ատեն ինչ պիտի բսեն՝ Հայերուն բարեկամ ձեւացող ազգերը ···

×

Այսպէս կը բարբառի Աթաթիւրքի դաստիարակա՞ծ, բաղաքակրթա՞ծ սե-րունդը՝ լրբութիւնը, կկրտածութիւնը եւ անպատկառութիւնը իրենց գերադրական աստիճանին հասցնելով:

Եթէ Թուրքերու ներկայ սերունդը ի-րա՛ւ իր կռնակէն նետած ըլլար երէկուան սերունդին կարմիր *ճիւպկէն*, առնուազն յապաղած զղջում մը պիտի յայտնէր հր-րապարակաւ, ի լուր ամենեցուն եւ ա-րիթաբար պիտի դատապարտէր ե՛ւ իր պա-պերը ե՛ւ ոճիրը, ե՛ւ անոր ահաւորու-թիւնը:

Այդ պարկեշտութիւնը եւ այդ բաջու-թիւնը չունին այսօրուան *պաչերը*, հա-րազատ շառաւիղները երէկուան *չիֆնտի-*ներուն եւ *պէյ*երուն, *ագա*ներուն ու *փաչա*ներուն:

Ընդհակառակն, Աթաթիւրքի այս սե-րունդը շարժման մէջ դրած է իրեն տը-րամադրելի բոլոր միջոցները՝ ուրանա-լու համար դիւային ոճիրը, որուն նմանը չկայ պատմութեան մատեանին մէջ:

Ուրացումը չի բաւեր, հիմա ալ սկսեր է գրել պատմութիւն մը, որուն մէջ սու-տերը կը վխտան այնպէս, ինչպէս գար-շելի ճաճերը Ստամպոլի գարշահոտ *չարչը*ներուն ներսն ու դուրսը: Եւ այն-քան տգէտ են ու տխմար որ դէպքերու ժամանակագրական շարքն ալ վերածեր են *թարխանայի* եւ մոռցեր են շատ մը բը-ւականներ:

×

Եւ սակայն ուրացումով եւ ստայօգ հէքեաթներով ազգային պատմութիւն չի գրուիր:

Որովհետեւ պատմութիւնը բրեական *հնթարփ* չէ որ ուզած ներկիդ մէջ թաթ-խես հանես եւ գոյնը փոխես:

Պատմութիւնը դաւանական յայտա-բարութեանց եւ ճահան ու շինծու տե-դեկութեանց հաւաքածոյ չէ, այլ, իր փի-լիսոփայական տարազէն անկախաբար, արձանագրութիւնն է անվիճելի դէպքե-րու: Պատահած բաներու:

Անվիճելի դէպք էր 1915ի եղեռնը, ինչպէս անվիճելի իրողութիւն է, օրինակ Թալէաթի շանսատակումը *մէկը* ձեռքով կամ Հիթլերի անձնասպանութիւնը՝ իր ձեռքով:

Բայց, Աթաթիւրքի լակոտները ուրիշ ասելիք ու անելիք չունենալով, ելեր կը գրեն թէ Հայերն էին որ Թուրք ջարդեցին 1915ին ալ, 1915էն առաջ ալ:

Գիտենք որ սուտ է ըսածդ, Մէհմէտ, վերէն վար սուտ, ծայրէ ի ծայր սուտ, պոչաւոր սուտ, զգուելի սուտ, բրեաբա-րոյ սուտ, բայց, հոգ չէ, ըսէ՛, նորէ՛ն ըսէ, որովհետեւ այդ յայտնութիւնդ այն-համ՛ան անուշ կը հնչէ մեր ականջին:

Արհաւիրքի տարիներուն իրենց զաւակ-ներուն գլխատումը իրենց աչքերով տե-սած հայ մամիկները թող ուրախանան, թող լսեն որ Հայոց ազգն ալ Թուրք ջար-դեր է:

Երանի՛ սուտ չըլլար ըսածդ, Մէհմէտ: Երանի՛ բառ առ բառ շիտակ ըլլար ը-սածդ:

Բայց, դժբախտաբար, շիտակ չէ: Այո՛, դժբախտաբար:

Որովհետեւ, եթէ մենք ձեզ ջարդած ըլլայինք, այսօր, մենք ալ պատիւներու արժանացած կ'ըլլայինք: Մենք ալ «մարդու կարգ» անցած կ'ըլլայինք: Մենք ալ բազմած կ'ըլլայինք Նիւ Եորքի Արիսպագոսին մէջ: Մենք ալ կարասնե-րով տոյտ ու ոսկի եւ բեռներով զենք ու զրահ ստացած կ'ըլլայինք ի վարձատու-թիւն մեր ջարդարարութեան: Ու Եւ-րոպան մեզի համար ալ կը գրէր·

— Քաջ, *հէնթիւմէն* եւ ուժեղ նկարագրի տէր ժողովուրդ է··· Հաւատարիմ եւ վստահելի ···

Այսպէս գրեցին — ու տակաւին — կը գրեն Թուրքին համար:

Իսկ մեզի՞ համար:

Ո՛չ կը յիշեն մեր բաջութիւնը, մեր ճէնթըլմէնութիւնը, մեր ուժեղ նկարա-գիրը, ո՛չ ալ մեր հաւատարմութիւնը:

Զարդե՞րը կը յիշեն: Ո՛չ, որովհետեւ, օրացոյցն ալ կը նմանի, երբեմն, գիրքի մը, որուն թերթիկները, աչքէն ձախ կը դարձնեն մարդիկ, ո՛չ թէ ձախէն աչ:

Աթաթիւրքեան սերունդը այսքան չէր շփանար, չէր լրբանար եւ հազար սուտը մէկ չէր ըներ, եթէ Դաշնակիցները Նիւ-րեմպըրկ մրցն ալ Տոլմա Պաղչէի պալա-տին մէջ սարքած ըլլային 1920ին:

Զսարբեցին: Եւ իրաւունք տուին Մէհ-մէտին որ ըսէր՝ Հիթլերի շեշտով·

— Մեր անունն ալ բարբարոս ելեր է·· Ըրածնի՞ս ինչ էր որ ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԱ.

Արիոս օժտուած էր հրապուրելու, իր թշնամիներուն բառով՝ «մոլորեցնելու» բնական պայմաններով,— բարձրահասակ, գեղակազմ, պատկառելի, քաղցրաբարոյ, նայուածքը խորամուխ, ձայնը հաճելի, մանաւանդ լեզու մը՝ այնքան ճարտար եւ ճկուն, որ գիտէր, հակաճառութեանց ընթացքին, սահիլ դժուարութեանց վրայէն եւ վարպետ հարցումներու եւ հարուստ փաստարկութեանց մէջ ընկղմել հակառակորդը, ի հարկին դիմելով իմաստակութեան՝ երբ նեղը կը մընար: Աւելցնենք նաեւ թէ կը դերազանցէր ժամանակակիցները Ս. Գիրքերու ծանօթութիւններով եւ դպրութեանց հմտութեամբ:

Ուստի, զարմանալի չէ, երբ արագօրէն տարածուեցաւ իր հմայքը Եգիպտոսէն մինչեւ Բիւթանիա, մինչեւ արքունական պալատները, մինչեւ հեռաւոր վանքերը:

Աղեքսանդրիոյ պատրիա՛րքն էր, Աքիլլաս, որ ձեռնադրած էր զինք: Ուշիմ եւ աշխատասէր, ինչպէս եւ մեծ յաւակնութիւններով լեցուած, Արիոս շուտով հասաւ հոն՝ ուր կը մնար քայլ մը եւս առնել, յաջորդելու համար Աքիլլասի: Բայց բախտը Աղեքսանդրի տուաւ Աղեքսանդրիոյ գահը: Քառասունին դռները հասած էր արդէն, երբ 318 թուականին՝ եպիսկոպոսական հաւաքոյթի մը մէջ հակաճառեց Աղեքսանդրի, որ կ՚ըսէր թէ Երրորդութիւնը մէկ է իր էութեամբ: Արիոս պատճառաբանեց իր մտածումը՝ յայտարարելով թէ սիւպսթանս մը, որ մէկ է իր էութեան մէջ եւ ոչ երբեք բաղադրեալ, չի կրնար կոչուիլ Երրորդութիւն: Այլ խօսքով, Աստուած, «Հայր ամենակալ, արարիչ երկնի եւ երկրի, երեւելեաց եւ աներեւութից», անսկիզբ եւ անվախճան, կրկնենք՝ այլ մանաւանդ իր էութեամբ մէկ, հաշտ չէ այն տեսութեան հետ, որ կ՚ընդունի «Որդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ», նոյնպէս... անսկիզբ,— այսինքն Յիսուս Քրիստոս, իբրեւ Որդի, չի կրնար տարեկից դառնալ իր Հօր: Ուրեմն, «էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդին», — երբ «ծնեալը» դեռ չէր «ծնեալ»:

Այս դիալեկտիկայով՝ հիմնովին կը քանդուէր Երրորդութեան տարազը:

Կրնաք երեւակայել տագնապը կամ զայթակղութիւնը, որ կը ստեղծուէր Արիոսի նետած այս ռումբով:

Առաջին անգամ չէր, որ կը պայթեցընէին Երրորդութիւնը: Ոչ ալ վերջին անգամ: Ո՞վ է հասկցեր այս ամֆիկուրին, որ միտքերը խաղաղին: Յետագային, — դէթ մէկ օրինակ տանք, — խօսելով Երրորդութիւն տարազին մասին՝ Ս. Օդոստինո՛ն անգամ կը խոստովանի թէ «եռանձնեայ սիւպսթանս ըսուած է ոչ թէ բան մը ըսելու համար, այլ պարզապէս համր չմնալու համար»:

Բայց Աղեքսանդր չէր կրնար մարսել այս պարտութիւնը: Եւ ստեղծեց հակաճառութեան նոր առիթ մը, հրաւիրելով հեղինակաւոր դէմքեր, ուր Արիոս աւելի զայթակղութիւն պատճառեց՝ յայտարարելով թէ Յիսուս արարած մըն է, Աստուծոյ ստեղծած մէկ էակը:

Աղեքսանդրի եւ Արիոսի տեսութեանց մէջ տարբերութիւնը բառերու ընտրութեան հարց է դեռ: Առաջինը կ՚ընդունի ծնունդ բառը, երկրորդը՝ արարած բառը: Իրականին մէջ՝ ծնունդ կամ արարած կը համարուի Աստուծոյ գործը, եւ այսպէս Աստուած կը դառնայ հեղինակ, մինչ Յիսուս՝ հեղինակութեան պարգեւ: Կը հետեւի թէ Յիսուս սկիզբ մը ունի, եւ «անսկիզբ» որակականը կրնայ տրուիլ միայն ու միայն Աստուծոյ: Դեռ աւելին, —Կիւրեղ Երուսաղիմացի «երկու ծնունդ» կուտայ Յիսուսի. «Մի՝ յԱստուծոյ յառաջ քան զյաւիտեանս, եւ մի՝ ի կուսէ անտի» (Կոչ. Ընծայութեան, Գլ. ԺԵ.):

Վէճին նպատակը, սակայն, կը կայանար զիրար տապալելու անդութ փորձի մը մէջ:

Սարսափեցաւ Աղեքսանդր, երբ տեսաւ թէ բազմութիւն կը շահի Արիոս: Նոյնիսկ բարձրաստիճան եւ ազդեցիկ եպիսկոպոսներ կը յարին Արիոսի: Օրինակ, Եւսեբիոս Կեսարացի, որու թեւը կ՚երկարէր մինչեւ կայսերական պալատ:

Աղեքսանդր եկեղեցական ժողովի հրաւիրեց իր թեմը, 319 թուականին: Այս ժողովը գումարուեցաւ Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուր ներկայ էին մօտ հարիւր եկեղեցականներ, Եգիպտոսէն եւ Լիբիայէն:

Արիոս ազատօրէն պաշտպանեց իր տեսութիւնը.— Կարելի չէ ընդունիլ, որ Որդին ունենայ Հօրը տարիքը, — Յիսուս, «ծնեալն յԱստուծոյ», ուրեմն «էր երբեմն յորժամ ոչ էր», հետեւաբար գոյութիւն առած է «յոչնչութենէ», եւ ոչ երբեք «յէութենէ Հօր», այն պատճառաբանութեամբ թէ անբաժանելի, անայլայլելի եւ յաւիտենական է աստուածային սիւպսթանսը:

Ժողովականները մերժեցին ընդունիլ այս տեսութիւնը եւ բանադրեցին Արիոսը:

Ժողովին նախագահը, Աղեքսանդր, նամակ գրեց Ափրիկեան Եկեղեցիներուն՝ տալով վէճին պատմութիւնը եւ բանաձեւուած որոշումները: Գրեց նաեւ կայսեր՝ մեղադրելով Եւսեբիոս Նիկոմիդիացին, առանց մոռնալու ամբաստանութիւն մը, թէ Եւսեբիոս բարեկամութիւն ցոյց տուած է նաեւ Լիկինիոսի, որ ահարկու թշնամին էր կայսեր:

Իր կարգին, Արիոս նամակ գրեց իր բարեկամներուն, նաեւ Եւսեբիոսին, որ ժողովի հրաւիրեց Արեւելքի եպիսկոպոսները:

Ճակատամարտի յարդարում՝ այնքան վտանգաւոր, որքան կայսերական պատերազմները:

Նման աստուածաբանական վէճեր եւ տարակարծութիւններ, զորս աղանդ կը կոչէ ուղղափառ Եկեղեցին, առաջին անգամ չէր որ երեւան կուգային: Երկու դարէ ի վեր, չըսելու համար աւելի, Քրիստոնէութիւնը մատնուած էր ալեկոծութեան, — զարմանալի եւ անըմբռնելի ճամարտակութիւն մըն էր, որ տեղի կ՚ունենար վանքերու մէջ, եկեղեցիներու շուրջ, միսթիք տենդավառ ճգնաւորներու մօտ, (զանց կ՚առնեմ այդ աղանդներու պատմութիւնը): Բայց այս անգամ զօրաւոր էր ցնցումը: Արիոս հեղինակութիւն էր, ու մանաւանդ՝

Երաժիշտ էր եւ բանաստեղծ:

Արիոս երգի վերածեց իր կրօնական վարդապետութիւնը, եւ երգը սկսաւ թռչիլ եկեղեցիէ եկեղեցի, վանքէ վանք, երկրէ երկիր: Բոցի նման տարածուեցաւ Արիոսի ձայնը, Արիոսի երգը, արիոսականութիւնը:

Արիոսի երաժշտական այս գործերէն մին կը կոչուի Թալիա:

Բայց Արիոսի առաջին սխալն այն եղաւ, որ Թալիա կոչեց իր մէկ պօէման: Սկիզբները երգեր յօրինեց նաւաստիներու, ուղեւորներու, ջաղացքներու մէջ աշխատող գործաւորներու համար՝ երաժշտութեան քաղցրութեամբ գրաւելով անոնց հոգին: Ի՛նչ հրաշալի ռազմավարութիւն,— շրջառիկ շարժում մը, որ պիտի նպաստէր հոգիները ազնուացնելու, ջաղացքներու մէջ կամ ծովերու վրայ աշխատողներուն ընծայելով ոչ թէ լպիրշ երգեր, այլ հոգեւոր տաղեր, որոնք միաժամանակ պիտի ըլլային արիոսականութեան ջատագովութիւնը:

Տարբեր ճակատագիր ունեցաւ Թալիան:

Թալիա յունարէն բառ մըն է, որ կը նշանակէ խնջոյք, — այսպէս անուանած էր Սոտադէս, դարեր առաջ, իր պօէման:

Սոտադէս յոյն բանաստեղծ մըն է, ծընած՝ Թրակիա, (ըստ ոմանց՝ Կրետէ): Կ՚ապրէր Պտղոմէոս Եղբայրասէրի արքունիքին մէջ, Աղեքսանդրիա, ուր նշանաւորեցաւ իր երգիծական քերթուածներով, որոնց գլխաւորներն են.— Աղոնիս, Պրիապ, Ամազոն, Էջք ի դժոխս, Թալիա: Ճարտար տաղաչափ մըն էր, յաճախ կը յօրինէր քերթուածներ, որոնց տողերը կը կարգացուէին ձախէն աջ եւ աջէն ձախ՝ նոյն արտասանութեամբ եւ նոյն նշանակութեամբ: Օրինակ մը տամ.

Ռոմա թիպի սոպիթօ մոթիպոս իպիթ ամոռ,
Սոլէ մէտէրէ փէտէ էտէ փէրէտէ մէլոս:

Ընդհանրապէս լպիրշ արտայայտութիւններ, սիրոյ եւ խնջոյքի երգեր: Եւ այնքան ժողովրդական, որ սոտադիկա կարմինա բացատրութիւնը առակի կարգ անցաւ՝ մատնանշելու համար վրան – բաց բանաստեղծութիւն մը: Յոյն բանաստեղծին հեթանոսական կանանցաբարոյ ցանկութեանց նկարագրութեան ի վկայութիւն՝ ի վերջոյ իրեն տրուեցաւ նաեւ կինեդոս գարշելի մականունը, (յունարէն բառ մը, զոր կարելի է թարգմանել կնայր = կին – այր):

Սոտադէս թթու երգիծանք մը ունէր, անխնայ կը խայթէր կը խայտառակէր ենթական: Սրբութիւն չէր ճանչնար, ոչ ալ բարեկամութիւն: Եւ երբ, օր մը, յարձակեցաւ Պտղոմէոսի վրայ, որ ամուսնացած էր իր քրոջ հետ, հոգ չէ թէ կշտացած ըլլար Պտղոմէոսի սեղաններուն վրայ՝ անոր դինարբուքներուն եւ անխոստովանելի հաճոյքներուն մասնակից, եւ յետոյ յարձակեցաւ Լիւսիմաքոսի վրայ, որ սիրելի զօրավարն էր Պտղոմէոսի, հետապնդուեցաւ, փախաւ, ի վերջոյ ձերբակալուեցաւ, կապարեայ սնտուկի մը մէջ դրուեցաւ ու ծովը նետուեցաւ:

Արիոսի հակառակորդները ամենայն չարութեամբ շահագործեցին առիթը՝ վարկաբեկելու համար այն՝ որ Թալիա խորագրին տակ կ՚ուզէր ժողովուրդին ընծայել «հոգեւոր խնջոյք» մը, մինչ ուղղափառները կ՚ակնարկէին Սոտադէսի խնջոյքին: Աթանաս Աղեքսանդրացի, իր երգուեալ հակառակորդը եւ հակառակորդներուն մէջ ամէնէն անդութը, ամէնէն դաւադիրը, Սոտադէսի նմանցուց Արիոսը եւ Սոտադէսի բարքերը վերագրեց Արիոսի, ծիծաղելի դարձուց, քանդեց փշրեց պատուանդանը, որուն վրայ կը բարձրանար յանդուգն աստուածաբանը:

Պայքարը հասած էր ծայրայեղութեան:

Ամէն կողմ վախ մը, կը սասանէր քրիստոնէութիւնը:

Ահա այս ընթացքին մէջ էր վէճը, երբ միջամտեց կայսրը, Լիկինիոսի վտանգը այլեւս փարատած: Շահած էր կայսրութեան քաղաքական պատերազմը, այժմ կը մնար շահիլ կայսրութեան կրօնական պատերազմը, — միութի՛ւն ու խաղաղութիւն բոլոր ճակատներուն վրայ, — ահա իր կարգախօսքը:

Հոս, Վոլթէր ծափ կը զարնէ եւ կը գրէ.—

«Թէ Կոստանդին կայսրը եղեռնագործ մըն է՝ կ՚ընդունիմ: Թէ ազգասպան մը (ազգական սպաննող), որ լոգարանին մէջ խեղդած է իր կինը, խոզխողած է իր մէկ զաւակը, սպաննած է իր աները, իր քենեկալը, իր զարմիկը, չեմ ուրանար: Մարդ մը, որ ուռած փքած է ամբարտաւանութեամբ եւ խորասոյզ ընկղմած է հաճոյքներու մէջ, համաձայն եմ: Թէ զզուելի բռնակալ մըն է, ինչպէս իր ձագերը... բայց անցնի՛նք: Այսուհանդերձ ընդունինք որ ողջամիտ մարդ էր»:

Ողջամիտ կը կոչէ Վոլթէր անոր համար, որ Կոստանդին հասկցաւ թէ ժամանակն է միջամտելու:

Նախ ջանաց մարել հրդեհը՝ կողմերը հաշտեցնելու փորձով: Նամակ գրեց երկու կողմերուն՝ հանդարտեցնելու համար բորբոքած ուղեղները: Մարդ գրկեց Աղեքսանդրիա՝ խելքի բերելու համար օրուան Էոկոթէօրները (Վոլթէրի բառով). — Ի՞նչ կը կռուիք, սիրելիներ, յարդի շիւղ մը չարժող հարցի՞ մը համար, (ահա իր կարծիքը աստուածաբանական այս վէճին մասին):

Եւ երբ ձախողեցաւ ամէն փորձ, ժողովի հրաւիրեց կայսրութեան բոլոր եպիսկոպոսները: Առաջին տիեզերական ժողովն էր, որ պիտի գումարուէր Նիկիոյ մէջ:

Այդ օրերուն, Հայաստանի մէջ՝ տարեկան էր հելլենական քրիստոնէութիւնը, տասն անգամ աւելի տարիք ունէր ասորական քրիստոնէութիւնը (ըստ աւանդութեան): Զեզ կը հետաքրքրէ անշուշտ թէ ի՛նչ կը մտածէր Հայոց Եկեղեցին, այս Էոկոթէօրներուն դիմաց, Արարատի շուքին ապաւինած:

Կը մնայ նկարագրել Նիկիոյ ժողովը, որ յաջորդով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄՕՐ ՍԻՐՏԸ

Շատ չէի հեռացել սպանուած արջերի մօտից, մէկ էլ յետեւիցս թմփթմփոց ու գոռոց լսեցի:

Ետ մտիկ արի տեսնեմ էն մեծ արջը, որ տրաքոցից փախել էր, արնոտ ձինը հոտոտում է ու հետն էլ խուլ ձէնով գոռում: Մէջքս դէմ արի մի մեծ կաղնու ու մտիկ եմ անում. երեւում է, որ ինձ չի տեսել: Դա առաջ եկաւ, ձինը հոտ է քաշում ու էլի առաջ գալի դէպի արջերի թաղած տեղը:

Եկաւ կանգնեց ձնի կիտուկների առաջ ու սկսեց երկու ձեռքով մարդու պէս ձիւնը ետ տալ: Վռազ– վռազ ետ տուեց, քոթոթին բաց արաւ ու կռացաւ մարդի պէս ականջը դրեց դօշին: Տեսաւ շունչ չի քաշում շուռ տուեց ու նորից ականջ դրեց: Յետոյ ցաւով մռնչաց ու վազեց միւսի զերեզմանը քանդեց, էլի շուռ ու մուռ տուեց, աչքերին նայեց տեսաւ փակուած են, ականջ դրեց՝ տեսաւ որ ոչ շունչ կայ, ոչ սիրտն է խփում ու հասկացաւ, ամէն ինչ հասկացաւ ու թուլացած նստեց ձնի վրայ: Հիմի նստել է, գլուխը կախ է արել ու կամաց ձէն է հանում, երեւի իրեն դարդն է լաց լինում: Բաւական ժամանակ էդպէս մնաց, ես էլ քարացած մտիկ եմ անում, աչքերս թաց չեն, համա սիրտս լաց է լինում...

Արջն էդպէս երկար մնաց, յետոյ յանկարծ վեր թռաւ, կարծես մտքումը մի բան վճռեց, վեր թռաւ ու էնպէս ցաւով, էնպէս ահեղ գոռաց, որ սար ու ձոր դմդմբոցն ընկաւ ու հրացանը ձեռիս գողդղաց: Գոռաց, արնոտ աչքերով դէս դէն մտիկ արաւ ու հոտոտելով ոտնատեղերս գտաւ: Ոտնատեղերս գտաւ ու ոնց որ վերեւից քարափը փուլ գայ, գլորուելով, ձնի ամպեր բարձրացնելով, շորացած ճղները փշրելով գալիս է, ո՛նց է գալիս:

Ասի՝ տղա, ճարդ տես, թէ չէ հիմի մեծ թիքէդ ականջդ կը թողնի, սա սիրտը վիրաւոր մէր է, խելքդ ուրիշ բանի վրայ չդնայ:

Ջանս լքլքոցն է ընկել. փշաքաղուած, ահից կապտած, հրացանը մեկնել եմ եկող գազանի կողմը, համա լուլէն տըմբտմբում է: Երբ մօտեցաւ, մի աչք ճպելու չափ կանգ առաւ, որ որոշի թէ ինչ է առաջինը եւ ոնց պիտի ջարդի: Կանգ առաւ ու արնակալած աչքերով, վրէժով լիքն աչքերով մտիկ արաւ աչքերիս մէջ, ու մեղաւոր հոգիս տապ արաւ: Էդ անտէրը թունոտ հայեացքով մտիկ արաւ իրեն որդիների սպանողին, կատաղած գոռաց ու յետեւի ոտների վրայ բարձրացաւ, որ ինձ գիրկն առնի – փշրի, — ես հրացանի լուլէն բկին դէմն արի ու ոտը քաշեցի...

Խեղճ մէրն առանց ծպտուն հանելու ճրագի պէս հանգաւ ոտներիս մօտ...

Շուռ եկայ ու մարդասպանի պէս փախչում եմ էդ կողմերիցը: Տուն եմ գնում ու մեծ փառքով եմ տուն գնում, հանաք բան չի է, երեք դնդակով երեք արջ եմ սպանել: Համա փշրուած սրտով եմ գընում, հոգումս մի կաթիլ ուրախութիւն չկայ ու սիրտս տնքում է ցաւից:

Սիրտս լցուած տուն հասայ ու ի՛նչ տեսայ — փոքր եղբօրս կրծոտած – այլանդակ դիակը սրահի թախտի վրայ դրած, մէրս մաղերը վրէն քանդած ողբում է, բառաչում ու էն մայր արջի պէս ականջը դէմ է անում դիակին ու մզրտում:

Երկու մայրերն էլ լացացնողը ես էի. եղբայրներս սովից նեղուելով՝ փոքր եղբօրս հացի են ուղարկում, ճանապարհին դէլերը յարձակւում են եւ...

«Խեղճ մայրեր»,— մեր խոտի դէզի մէջ ընկած մտածում եմ ես կսկիծով ու աչքս խփում եմ՝ աչքիս առաջ մայր արջը, որ տենդով քանդում է իր ձագերի ձնէ գերեզմանն ու շունչը պահած ականջ է դնում նրանց սառած դիակին,— աչքս բաց եմ անում՝ էս մօր զզգզուած մազերն ու չանդռոտած երեսն եմ տեսնում...

Բա՛, էդպէս ծանր վախճան ունեցաւ իմ մոլեռանդ որսորդութիւնը:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

Ա Ն Ի

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

—o—

952 թուականին Հայաստանի արքայից արքայ Աշոտ Գ.ի թագադրութիւնը կատարեցաւ Բագրատունեաց Հարստութեան նոր մայրաքաղաքին՝ Անիի մէջ։ Անի պարապատար քաղաք մըն էր՝ Ա– րաքսի հիւսիսային հարկատուներէն Ա– փաշայի եղերքը։ Ան հազիւ փոխ – մայ– րաքաղաք մըն էր տակաւին, որ կը փո– խարինէր Թագաւորութեան անվերջ պա– տերազմներու ներհուպին մէջ կորսը– ւած Դուինը։ Բայց չուառով մեծցաւ ու զարձաւ հարուստ եւ հռչակաւոր քաղաք մը, պաշտպանողական կրկնակ պարիսպ– ներով օպակուած, եւ ճոխացած այնքան մեծ թիւով եկեղեցիներով, որ յետագայ ազգանունները, վերյիշելով Բագրատունի– ներու վաղաժամօրէն կորսուած փառքը, զայն կը կոչէին «հազար ու մէկ եկեղե– ցիներու քաղաքը»։

Այդ փառքը, իրօք, կարճատեւ եղաւ։ Թուրքերուն դէմ մղուած պատերազմները յոչնչացին Բիւզանդիոնի եւ Աբբասեներու կիներուն, եւ Հայաստանի անկախ թա– գաւորութիւնը վերջ գտաւ, երբ, 1071ին, Մանազկերտի իրենց յաղթանակով, Թուրքերը ճամբեցին այդ չրջաններուն մէջ բիւզանդական ազդեցութիւնը։ Հայերը, որոնցմէ ոմանք միայն մնալով կերպով կարնակեցին ապրիլ իրենց պատմական հայրենիքին մէջ, ցրուեցան աշխարհի չորս ծագերուն, տալով — տակաւին մինչեւ այսօր — պետական մարդիկ՝ Թուսաստանի, իշխաններ՝ հռոմէական եկեղեցին եւ մանաւանդ Ամերիկա– յի։ Բայց լքուած են հայրենական եր– կրամի փարթամութիւնները եւ Անին ուր– ուական քաղաք մըն է միայն, աւերակնե– րու կոյտ մը՝ Թուրքեւիսրէյային սահ– մանագլուխի վայրի տարածութիւններուն մէջ կորսուած։ Արա Կիւլէրի լուսանկար– ները առաջիններն են, որ յստակ ապա– ցուցին մեզի ողբերգա – կան այդ տեսարաններէն եւ որ օգտա – գործելի են կարգ մը յուշարձաններու ամրակազմութեան համար։ Եւ սա – կայն այդ աւերակներու պատմա – կան կարեւորութիւնը չատ անդին կ'անցնի լուսանկարներու արձա – նագրած լքուածութեան բանաստեղծա – կան մթնոլորտէն։

Որովհետեւ հայկական ճարտարապե – տութիւնը առեղծուածային բաժին մը ունի։ Ան ունի սեփական արժանիքներ եւ իւրայատուկ նկարագիր, ինչպէս ցոյց կու տան լուսանկարները։ Բայց տակաւին բա– ցցրտին յստակ չէ անոր տեղը՝ Արեւելքը– Արեւմուտք ճարտարապետական բանա – կին մէջ. անոր ծագման եւ ազդեցու – թիւններուն չուրջ պատմաբաններուն վի– ճաբանութիւնները կը չարունակուին այն օրէն ասդին, երբ, 1918ին, պատկառելի Ժոզէֆ Սթրչիկովսքին «Հայաստանի ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» հր– րատարակեց եւ հայկական ճարտարապե– տութեան համար հայ թագաւորներու քաղաքական իշխանութենէն չատ աւելի ընդարձակ ու չատ աւելի մնայուն կայս– րութիւն մը ուղեց հաստատել։ Սթրչիկո– վսքիի հաստատումը ճարտարապետա – կան ազդեցութեան գօտիի մը, որ մին – չեւ հիւսիսային Իտալիա կ'երկարի եւ մինչեւ Վերածնունդ կ'երկարաձգուի՝ կը վերաբերի առաւելաբար քառակուսի տա– րածութեան մը վրայ դմբեթի մը յաւել – ման հարցին, յաւելում, որ կրնայ կա – տարուիլ, չնորհիւ դմբեթահամարներու (թրոմփ) կամ առագաստներու (փան – տանթիֆ), ինչպէս Տիգրան Հոնենցի կա– ռուցած Անիի Ս. Գրիգոր եկեղեցին մէջ, որ կանգնած է Արփաչայի ձիղզ և – գերքը եւ ղէպի խորչրդային հող կը նա– յի։

Սակայն։ Տիգրան Հոնենցը Ս. Գրիգո– րը կատոյց Անիի փառքի անկումէն չատ ետք, Ժդ. դարուն, եւ կարեւոր թիւ մը այն յուշարձաններէն, որոնց փառքին հի– ման վրայ Սթրչիկովսքի կը փորձէր հաս– տատել դմբեթներու յաւելման հարցին մէջ Հայաստանի առաջնութեան իր տե – սակէտը, այլ պատմաբաններու համա – ձայն՝ անոր ենթադրած թուականէն ա– ւելի ուչ են կառուցուած։ Յամենայն դէպս, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի կոմ – նակիցներուն միջեւ բանավէճը կը չարու– նակուի, քանի մանաւանդ կան նաեւ քըն– նելի նոր կէտեր։ Այսպէս, օրինակ, սլա– քաձեւ կամարներն ու խաչաձեւուած ա – զեղները, որոնց միասին երեւումը արեւ– մըտեան դրթական ճարտարապետութեան յատկանիշներէն մէկը կը նկատուի, դո– յութիւն ունին արդէն Անիի Մայր – եկե– ղեցին մէջ (նոյնպէս Ս. Գրիգոր կոչ – ուած), եւ Մայր – եկեղեցին Տրդատ ճարտարապետի կողմէ կառուցուած է 989 – 1001 թուականներուն։ Ասիկա ի – րաւամբ խորհրդածութեան նիւթ կրնայ ծառայել, քանի Սէն – Տընիի արտաքին սիւնասրահի կառուցումը Սիւժէր 1144ին առաջ չատարեց, եւ Սանսի Մայր – ե – կեղեցիի կեդրոնական բեմի չինութիւնը դրթական անդրանիկ եկեղեցիի կառուց – ման առաջին փուլը՝ աւելի կանուխ ա – ւարտած չի կրնար ըլլալ։ Բայց նաեւ, հակառակ այս բոլորին, Անիի եւ Սանսի մայր –եկեղեցիներուն միջեւ տարբերու– թիւնները աւելի ակնարեա են, քան նմա– նութիւնները։

Ինչ ալ ըլլայ հայ կառուցողներուն կողմէ ցուցաբերուած չինարարական ճարտարութեան ասպիճանը, Անիի Մայր եկեղեցին հեռու է դրթական վարպետնե– րու չինութիւններուն պէս արտաքնապէս զարդարուած ըլլալէ։ Հայկական եկեղե– ցիներու արտաքին տեսքը, ինչպէս դի – տած էր Սիրարփի Տէր – Ներսէսեան («Հայաստան եւ Բիւզանդական կայսրու– թիւնը»), քիչ անգամ արտացոլացում է ներքին յատակագծին։ Խոժոռ ու շատ ազատօրէն զարդարուած եռանկիւնաձեւ եկեղեցի մը իր արտաքին երեսոյթով, կրնայ պարունակել ապահաւոր կամ նոյնիսկ եռաթեւեր՝ արեւելեան ներքնա – մաս մը, որ դէպի դուրս ոչինչով արտա– յայտութիւն կը գտնէ — Անիի Մայր – ե– կեղեցիին մէջ, գոյդ մը խոր որմնախոր – չեր միայն, արտաքին որմնակամարներու չարքին մէջ, կը յայտնաբերեն կեդրոնա– կան խորանին եւ կոմնակի մասերուն բաժանման սահմանագիծը, որմնակա – մարներէն վեր՝ պատը հարթ է։ Անիի Ս. Փրկիչին եւ Գագիկ Թագաւորի կոմկ Մայր – եկեղեցիի աւարտման օրերուն կառուցուած Ս. Գրիգոր մատուռին մէջ (Ապուղամրենց) արտաքին յատակագիծը ամբողջովին բոլորակաձեւ է, մինչ ներ – սը կը դանենք չորս, վեց կամ ութ թեւե– րով կառոյցներ՝ համաձայն եկեքտիկա դար առաջ Ներսէս Գ. Կաթողիկոսի հը – րամանով կառուցուած պալատական և – կեղեցիով սկիզբ առած սովորութեան մը։

Բոլոր այս եկեղեցիները կրնան իբենց վերապրուած ազդեցութիւնները ունեցած ըլլալ կամ ոչ, բայց — ամէն վարկած մէկդի ձգած – անոնք դործեր են, որոնք բացայայտ ինքնատուութիւն եւ, իբենց չինութեան թուականի ու վայրի տեսա – կէտէն, մեծ այլազանութիւն կը յայտնա– բերեն, ու աւելի եւս կը զարմացնեն մեզ, երբ նկատի ունենանք մանաւանդ իբենց չինութեան ժամանակաչրջաններու պա – տերազմական անկայուն վիճակները։ Հայ ժողովուրդի Ոսկեդարերը պէտք է կարճ եղած ըլլան ու քաղաքականապէս անա – պահով, բայց այնպիսի վայրերու մէջ, ինչպէս «Հազար ու մէկ եկեղեցիներու» Անին կամ Ագթամարի կղզին, իր քանդա– կազարդ եկեղեցիով (տես «Արչիթեքչըրըլ Րիվիու», Մարտ 1958), անոնք ձգած են որակաւոր յուշարձաններ, որոնք պիտի չդադրին մեզ զարմացնել՝ երբ նոյնիսկ աւելի լաւ ճանչցուին։

Թարգմանեց՝ Հ. Տ.

(Սկիզբը երկուան թիւով)

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Փողոցին մէջ, մանչուկ մը, ուրիշ մանչուկի մը վրայ յարձակելով՝ հարուած մը կուտայ անոր։ Տիկին մը, գարնող մանչուկին մօտենալով կ'ըսէ ։

— Տղաս, ինչո՞ւ կը գարնես։ Մեղմ չէ՞։

— Առաջ ինծի զարկաւ ինծի, կը պա – տասխանէ հարուածողը ։

— Հոգ չէ, տղա՛ս։ Պէտք է ներես թրշ– ուամիտդ, կ'ըսէ տիկինը ։

— Թշուամիս չէ, եղբայրս է, կը յարէ մանչուկը ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Ա Ն Ի

Այստեղ երկնել են նախնիները իմ ,
Դարձել է այստեղ նիւթը գաղափար ,
Հագել է այստեղ երազը մարմին
Ջինաղ երազը , որ չունի կոպար ։

Անի՛, դու չես լոկ հողեղէն մի գաւձ ,
Դո՛ւ ինձի ես ոգին – մի ողջ ժողովուրդ ,
Ամէն ձեւ այստեղ ոճ է գերազանց ,
Ամէն ինչ այստեղ – իմաստ ու խորհուրդ ։

Ես հոգուս աչքով՝ անցած ու ներկայ
Վիճակդ եմ տեսնում յեղուած մի սիւնի,
Որ մարտնչելով դարեր ոտնկայ,
Մեռնում է կանգնած երբէ մահ ուներ ։

Սաղաւարտակիր, ձեռքիս տէգ ու նետ ,
Կանգնել եմ բարձր բուրգիդ կատարին ։
Ոստանիկներիդ, ռամիկներիդ հետ
Լսում եմ վառուած սէգ գօրավարին ։

Տափաստանիներից, խուժանը վայրագ
Յորդել է, եկել ,— հեղեղ զայրագին ,
Ուզում է, Անի՛ ընկճել լուծի տակ
Քո ստեղծագործ, թեւաւոր ոգին ։

Խաժամուժ , խուժան՝ անծայր ,անհաւնակ ,
Դարեր խուժում են–խժդուժ , խօլարշաւ ,
Ձրչում խժաձայն, գնում են բանակ
Քո ցոքեանշատ դաշտերում անբաւ ։

Եւ որտտում է շեփորը ռազմի ,
Կուում են մտած արիւն ու էրտինիֆ ,
Դարեր կուում են ատամ ատամի,
Մեռնում են կանգնած երբէ մահ ուներ ։

Քո հին քշնամին, Անի՛ չե՞ս տեսնում ,
Խուժել է նորից քո դաշտերի մէջ ։
Բայց վառում է դեռ մեր ակութներում
Հինաւուրց ուխտի կրակը անշէջ ։

Դո՛ւ, հին Դրօշակ, դո՛ւ բազին փառքի,
Ցեղուել ես նորից քո անմահ սիւնին
Եւ սպասում ես, եւ դարեր ոտքի
Քո իրաւաբեր շեփորիդ ձայնին···

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

1926, Վենետիկ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ ապատութիւնը կը սիրէ իր օրինաւոր կնոջ պէս եւ հակառակ այն ի – րողութեան, որ չատ փափկութեամբ չի վարուիր անոր հետ, այսուհանդերձ, պատրաստ է ի հարկին զայն պաչպա – նելու այր մարդու նման ։

Ֆրանսացին՝ ապատութիւնը կը սիրէ իր սիրուհիին նման։ Անոր սիրոյն չատ խնդութիւններ կ'ընէ եւ անոր հանդէպ բոցավառ սէր մը կը ղգայ ։

Գերմանացին՝ ապատութիւնը կը սիրէ իր մեծ մայրիկին պէս ։

ՀԱՑՆՐԻԻ ՀԱՑՆԷ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԵԹԷ Հասցէն սխալ գրուած էր, չա – տանց արդէն վերադարձուած պիտի ըլլար Լօրա Լճվարի։ Ուստի կը նախընտրեմ գնել մը քաշել այս ենթադրութեան վը – րայ, հակառակ որ կրնայ ճիշդ ըլլալ ։

« Երկրորդ բացատրութեամբ այդ դև – նցիկ տիկինը կը սահ յայտնելով թէ եր– բէք չ'սացած այդ նամակը ։ Այս մէկը չատ հաւանական է, որովհետեւ յայտնի է որ երբ եւ իցէ իր չահերը վտանգի տակ դնողին, այդ հրապարիչ դերասանու – հին ընդունակ է հնարելու անհաւատա – լի սուտեր՝ տպաւորութեամբ։ Այսուհանդերձ, այս խնդրոյն մէջ ոճրագործութեան մը օգտակարու – նան տարօրինակ չէ տեսներ ։ ԵԹԷ երբեք դիտէ արդէն թէ իր ամուսինը համաձայն է ա– մուսնալուծութեան, ուրեմն ինչո՞ւ կը դրկէ դիս անոր մօտ՝ կացութիւնը ճշդելու համար։ Անհասկնալի է ։

« Երրորդ բացատրութեամբ՝ Լօրա Լճ– վարն է որ կը սպէ ։ Այդ պարագային եւս չեմ կրնար հասկնալ նման սուտի մը նպատակը։ Ինչո՞ւ համար վեց ամիս ա – ռաջ իր կնոջ նամակ մը դրկած ըլլալու սուտը հնարել ։ Աւելի պարզ չէ՞ր ըլլար, եթէ ընդունէր իմ բերած առաջարկու – թիւնս ։ Արդ, կը կարծեմ որ իրապէս դրկած է ան այդ նամակը ··· սակայն չեմ կրնար բացատրել իր բռնած դիրքին յանկարծական փոփոխութեան պատճա – ռը։

« Գանք չորրորդ բացատրութեան ։ Ոեւէ մէկը կրնայ իր ձեռքը անցուցած ըլլալ խնդրոյ առարկայ նամակը ։ Այդ – տեղ արդէն կը մտնենք մշուշապատ դաշ– տէ մը ներս ։— Մէկը պահած է նամակը· բայց ո՞ւր, Ամերիկա՞ թէ Անգլիա ։

« Պէտք է հետեւցնել ուրեմն, թէ այն մէկը, որ անհետացուցած է այդ նամա – կը, ընդդիմադիրը է՝ անոնց ապահարզա – նին ։ Հասկնալի, չատ բան կուտայէ հաս– կնալու համար, թէ ինչ դոյութիւն ունի այս խնդրոյն ներսի կողմը։ Որովհետեւ անպայման դաւադրութիւն մը կայ ··· կ'ենթադնամ »։

Պահ մը լռեց, յետոյ դանդաղաբար ա– ւելցուց ·

— Դաւադրութիւն մը, որ դեռ հապա կը նշմարեմ ։

ԳԼՈՒԽ 5

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

30 Յունիս էր յաջորդ օրը ։

Ուղիղ ժամը իննուկէսին կը տեղեկա – ցընեն մեզ թէ քննիչ – ոստիկան փարը վարն է եւ մեզ տեսնել կ'ուզէ ։

Բազմաթիւ ամիսներ անցած էին Սքոթլանտ Եարտի ոստիկանին հետ մեր վերջին հանդիպումէն ի վեր ։

– Ի՞նչ բանի կը պարտինք արդեօք վա– ղեմի բարեկամ փարի այցելութիւնը, հարցուց Լինճ Փուարօ ։

— Անպայման ձեր յատակատեսութեան կը դիմէ, պատասխանեցի բարեկամիս ։ Դժուար լուծելու խնդրոյ մը առջեւ գըտնելով, եկած է անշուշտ ձեր օգնու – թիւնը խնդրելու ։

Անձնապէս ես ինքս Փուարօյի նման նե– րազամիտ չէի փարի հանդէպ ։ Բայց եւ այնպէս չէի մեղադրեր զինքը, երբ կ'ու– զէր օգտուիլ Փուարօյի մատուցական կարողութիւններէն։ Այս վերջինին հա – մար՝ փարի հարցումները տեսակ մը յար– գանքի նրբին ձեւ մը կը համարուէին։ Ինչ որ անհաճոյ էր ինծի Սքոթլանտ Եարտի ոստիկանին մօտ, իր կեղծաւորութիւնն էր, որով կը ձեւացնէր թէ չէր բաժներ Փուարօյի խորհուրդները։ Ամէն բանէ ա– ռաջ ես անկեղծութիւնը կը սիրեմ ։

Այս խորհրդածութիւններուս տեղեակ պահեցի Փուարօն, որ խնդուք մը արձա– կեց ։

— Մտածեցէք, Հաստինկ, որ այդ խեղճ փարը պէտք է երեւութները փրկէ։ Այդ թեթեւ կեղծաւորութիւնը իր ինք – նասիրութեան գոհացումն է ։ Բնական բան է այս ։

Այս միջոցին փար ներս մտաւ եւ մաե– մարար բարեւեց մեզ ։

— Տեսանիս նայելով՝ պիտի նախա – ճաշէք կարծեմ։ Հապա ըսէք, խնդրեմ, պարոն Փուարօ։ Մի՞թէ չե՞ն ձնած տակա– ւին այն հաւերը որ ձեզի համար պիտի տեղան բնական մեծութեամբ հաւկիթնեք։

Ակնարկութիւն մըն էր այս Փուարօյի մէկ սրախօսութեան՝ հաւկիթներու պա – տճառ մեծութիւններու առընչութեամբ, որով փարի հաւատարաչափութեան դի – տակցութիւնը վիրաւորուած էր ։

– Ոչ տակաւին, բաւ բարեկամս ծի – ծաղելով ։ Ինչի՞ կը պարտինք արդեօք այսքան կանուխ ձեր այս այցելութիւնը մեզի, սիրելի փար ։

— Ինչպէս թէ այսքան կանուխ ։ Ես լուսաբացէն ի վեր աշխատանքի լծուած եմ արդէն։ Եւ այցելութեանս պատճառն է ոճիր մը ։

ԱԿԱԹՍ. ՔՐԻՍՏԻ

(Շար՝)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զուարթ Քշիկեան, Գէորգ Քշիկեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՆԵՐՍԷՍ ՔՇԻԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Պաղտասար Գրլըճեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՏԻԿ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Առաքել Սերոբեան, Գաբրիէլ Պալապանեանի կսկծալի մահուան առիթով 30ական ֆրանք կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման եւ Իսիի Խրիմեան վարժարանին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Խրաբշեան (Փարիզ) 50 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Ա) Զեկոյց՝ Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի 36րդ Շրջ. ժողովի պատգամաւորներուն :

Բ) Զեկոյց՝ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի :

Գ) Ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը Կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, ժամը 15·30ին, Ահարոնեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ՚ընդունի իբրեւ դիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ ֆրանսացի օրիորդ մը :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ՚ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ· 1965

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ· Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի շէք–փոսթալի թիւին վրայ զրկել դումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի շէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող դումարներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ գործակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր դումարները զրկել միայն ՄԱՆՏԱ–ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարեդարձը կ՚ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ քուրսիէ :

Մնայուն աշխատանք :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
7 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10402 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.402

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

Ա·

ՆՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻՆ

1913 թուին առաջին անգամ տեսայ պինք Թաղիկը, Հալըճ օղլու պիւղի բնակարանը։ Առաջին իսկ տեսնելուս, կռ – միասը մեծ տպաւորութիւն թողուց վրաս, վառուն աչքերը, լուսաշող ճակատը եւ ձայնին զօրանդը զիս կը յի – շեմ ։

Կոմիտա՞ս, ինչ համայիչ եւ ոգեկոչող անուն. հայ ոգւի նոր Նարեկացին ։

Նախապէս հայրս Կոմիտասը կը ճանչ – նար քահանայութեամբ, երբ 1907ին Լոռիի մէջ հրատարակուեցաւ «Հայ պեղ – ջուկ երգեր»ու առաջին տետրը, զոր դրած էր հօրս՝ «Փիւնիկ» չարաթաթեր – թին ։

1913ին կ· Պոլիս, հայրս Կոմիտասը կը ներկայացնէ Սուլթան Ապդիւլ Համիտ – ին, որ արուեստի սիրահար ըլլալով՝ Կոմիտասը կ'ընդունի բացառիկ պատիւ – ներով եւ կը խնդրէ որ դաշնամուրի դաս առայ իրեն։ Մեծ երդիչը սիրայօժար կ'ընդունի եւ դահաժառանգ իշխանը անբակաւելի կապերով կը միանայ Մեծ Վարպետին հետ ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՆՁԵՐԸ

Կ· Պոլիս հնաւանդ սովորութիւն մը կար Ղարաթիոյ հնագարեան Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ,— ամէն Հինգշաբթի բացառիկ պատարագի արարողութիւն կատարել, եւ Կոմիտաս իր նորակազմ երգչախումբով, Աթենագորհչի անգամի կողմէ կը կատարէր «Հայկական պատարագը» ։

Մոռանալու չի մոռցուիր 1914 Թուի Մեծ Պահքի հոթը չարաթներուն Կոմիտասեան քառաձայն պատարագները, նոյն Եկեղեցիին մէջ ։

Մոռնանալի յիշատակի օր եղաւ 1913ի Սեպտեմբեր ամսուն՝ ի յիշատակ Հայոց Գիրերու պիտի 1500 եւ տպագրութեան 400ամեակի տոթիւ Կոմիտասի կազմակերպած մեծ նուագահանդէսը, իր երեք տարիներու երկրեա աշակերտներով, ուր տաղանդաւոր երիտասարդութիւնը սիրայօժար ըն – դունած էր գահաժառանգը ։

Այդ օրը Կոմիտաս հասած էր իր փառքի գագաթնակէտին, հիացումի առարկայ ըլլալով, օտարազգի բարձր դասին, ինչպէս՝ պատասխանատու Հայ – հրեան սրտագին հրճուանքին ։

ԱՅՍ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՈՉԻՆՉ ԿԱՐԺԷ

Գիշեր· բարձրագոյն վարժարանի սրահին մէջ, Կոմիտաս, առանց որեւէ նիւթական ակնկալութեան, բացած էր հայկական երաժշտութեան դասընթացք մը ։ Յանձնած իր Մոսկովի մոզական դաւազանին կարող էր երեք հարիւրէ բազկացած երգչախումբը լռութեան մէջ պահել, նիւթ կարդալ մը, անախորժ հնչիւն մը նկատել, եւ Կոմիտաս իր նորակազմ երգչախումբով կատարէր «Հայկական պատարագը» ։

Ամենայն հաւանականութեամբ Կոմիտասի եւ նկարիչ Թէրլէմէզեանի բարեկամութիւնը, ներկայացուցչական Հայ մտաւորականութեան եւ արեւմտահայ ընտանիքին անոր ներկայացուցիչ էին հայ եւ օտար երաժիշտները ։ Հոն էր յաճախ Ալեքսան Իսահակեան ։

Նոր յիշատակի մէջ չատ թարմ է Կոմիտասի կատարիչ ինձի չատ սիրելի Մոռնասի այն խօսքը, որ ը – նդ 1926 Յունիս 26ին, Գեղար – Քէօյի «Թիւրքիւա» հիւրանոցի անասունակին մէջ, պատերազմի հետեւանքներէն – ու ծանրացած ներքին վիճակին մասին կ'ըսէր ։

– Բիւրատ, այս նուագահանդէսը ոչինչ կ'արժէ մեր անմահ Կոմիտասի համբով – ներուն քով ։ Ես չատ դանձեր իւրացուցած եմ Վարպետէս (Կոմիտաս այն ժամանակ Փարիզ վտարուած էր, հոգեբուժական հիւանդանոց մը)։

ՊԷՅՐՈՒԶԻ ԽՆԴՈՅՔԸ

1913 թուի վերամբարձ առաւօտ մը, հայրս մեր անմահ Կոմիտասն ու սիրելի Աւետիք Իսահակեանը հրաւիրեց երթալու Պէյքոզ, պիւղը, Աբրահամ Փաշա Քարաքէհեայի պատարակը, ճաշելու Օսման ապալի պատրաստած համբաւաւոր փաչան (խաչը)։ Զորեւրնիս ալ պապինք, հրաշալի խնդոյք մը բրինք միասին ... պարէնդուով։ Անմոռանալի օրը երթեք միտքէս պիտի չելլէ ։ Կոմիտաս խանդավառ երգեց դեղգղ ձայնով «Հով արէք», «Հորովել», «Հայաստան» երգերը ։ Այդ պահուն մեր մօտը գտուեցաւ բարակ իրանով, բարձր թաղիքէ մոխրագոյն «քէչէ» քիւլահով, բարձր թաղիքէ պատմուճանով Մեվլեվի պատնդին պատկանող Շէյխ մը եւ այսպէս խօսեցաւ ·

— Եա՛ բրուհուլլահ բիւլբիւլ (ո՛վ աստուածային սոխակ), , ահա կը ծրնրաղեմ քու աստուածային չունչով պատրաստած անձիդ առջեւ։ Թախանձանքով կը խնդրեմ, արժանի ըլլ քու նուագդ ծառայիդ լսեցնելու։ Նոյնպէս կ'ապրիմ, որ դուք եւ ձեր այս խումբը այցելէք մեր մենաստանը։ Ես Մեվլեվի պատնդին պատկանող Շէյխիթլեր մենաստանի չէյխն եմ ։

Կոմիտաս սիրայօժար երգեց եւ միաժամանակ հրաւէրն ալ չմերժեց։ Յաջորդ Ուրբաթ չորեքներնիս ալ գացինք Շէյխիթլեր մենաստանը։ Մեզ պատուասիրելին պէսպիսուն օշարակներով եւ համբաւաւոր «Հաճի Պէքիրի» , «բահաթ լոզումի» եւ «Ապիակ չէքէլի» անուշեղէններով ։ Մեր վերադարձին, , Կոմիտաս բաւ չօրս , հաւատա՛, Բիւրատ, կեանքիս մէջ այս գարձող ու պարող Մեվլեվիներուն եպահներէն չէի լսած, միշտ պիտի երթամ երթոյ քով եւ երթոյ եղանակները նօթագրեմ ։

ՓԱՐՈՔ ՈՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔ

Գրաց դիւտի տոթիւ տրուած մեծ հանդիսութեան ներկայ էր նաեւ հայ կաթոլիկ համայնքի հոգեւոր պետ՝ Նպղիան Գեղեցկագործ, որ համերգէն հոք կոմիտասին ճակատը համբուրելով, խնդրեց յաջորդ կիրակի հայ կաթոլիկներու Սրպոյ Ապտճի աթոռանիստ Ս· Յովհան Ոսկերերան եկեղեցիին մէջ պատարագի երթեկութիւն կատարել։ Կոմիտաս իր հետ առնելով Գուս Գասլուի պատրիարքանիստ Մայր եկեղեցիի Դպրաց Դասը, որ երկհարիւրամեայ կեանք ունէր, եւ – րաժշտագէտ Մեհտէրեանն ալ միասին, Ս· Յովհան Ոսկերերան եկեղեցիին մէջ կը սկսին երկեցոգութիւնը, որուն ներ – կայ էին օտարերկրեայ վեց դեսպաններ եւ Բեթալի տնտեսական պատասխանատուն ։

Հետեւեալ օրը Կ· Պոլսոյ Ֆրանսերէն «Մթնաղոյ» մեծ օրաթերթը Կոմիտասի մեծագործը նկարը առաջին էջին վրայ դրած , բնդարձակ նկարագրական մը դրած էր, գովելով թէ՛ Կոմիտասի տաղանդը եւ թէ հայ եկեղեցիին դանձերը ։

Ափսոս, սակայն, ինչպէս որ վարդը չուտ կը թառամի, նոյնը պատահեցաւ Կոմիտասին։ 1915 անիծեալ թուականը չուտ հասաւ։ Ջոհ դնաց նաեւ Կոմիտաս, որ թէեւ չնորհիւ պահաժառանգ իշխանին մինչամուսնեան՝ վերադարձաւ ազատարձակութեան (Զանդրըը), սակայն խմած լլլալով վարուժանի, Սեւակի եւ ուրիշներու խոխոջուքը, ուղեղային ցրուում ունեցած էր արդէն ։

ՎԱՂԻՆԱԿ Ս· ԹԻՒՐԱՏ

(Մնացեալ վաղուան թիւով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՉ ՔԱՇՄԻՐԻ ՀԱՄԱՐ

Շաբաթ պիշեր Ապահովութեան Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը կը գումարէր, քննելու համար Քաշմիրի մէջ տեղծուած տագնապը։ Ապահովութեան Խորհուրդի անդամները հետեւեալ որոշումները կայացուցին, միաձայնութեամբ։ 1·— Կոչ ընել Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի, որ անմիջական միջոցներ ձեռք առնեն եւ վերջ տան պատերազմին ։ 2·— Երկու կառավարութիւններն ալ հարկ է յարգեն պինագադարի դիծը եւ փոխադարձաբար եա քաշեն իրենց զօրքերը ։ 3·— Երկու կառավարութիւններն ալ պարտին պարծակցել տեղւոյն վրայ ղրկուած ՄԱԿի դէսեբուն, որոնց պարտականութիւնն է հսկել պինագադարի դիծին ։ Ապահովութեան Խորհուրդը երեքշաբթի կրկին կը գումարուի ։

Յարդ Ապահովութեան Խորհուրդի կազմին չընդառաջելին ինդրոյ առարկայ երկիրները, ընդհակառակն Տիւրի եւ Ռաւալփինտի կ'ամբաստանեն ՄԱԿի քարտուղարը՝ Ու Թան, որ չէ կրցած պանդանել կացութիւնը տեղծող պատճառները, չէ կրցած սահմանել թշնամութիւններուն վերջ տալու անհրաժեշտ միջոցները ։ Այս ամէնը ենթադրել կուտայ որ Ապահովութեան Խորհուրդին կոչը հաւանարար դրական արդիւնքի մը չդանդի ։ Ապահովութեան Խորհուրդին միակ դրական տուեալը ան է, որ Միացեալ Նահանդներ եւ Խորհրդային Միութիւն ոչ միայն միասին քուէարկեցին, այլ միեւնոյն մտահոգութիւնները ցուցաբերեցին տագնապի մը չուրջ՝ ուր երկուսաեք ունէի կրնդգնելիք ունին քան չունելիք ։ Նոյն ձեւով չի մոռնար սակայն Զինաստան ։ Արտաքին նախարարը՝ Շէն եի դէպի Մալի համրուն վրայ հանդիպած – յաւ Քարաչի եւ երկարատեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փաքիստանի արտաքին նախարար Պութթոյի հետ ։ Շէն եի կը յայտարարէր թէ « իր կառավարութիւնը լիովին պաշտպան կը մնայ Փաքիստանի՝ Հնդկական դրգռութեան դէմ Քաշմիրի մէջ իր արդար պայքարին համար » ։

Քաշմիրի մէջ պատերազմը կը չարաչարէ նախ եւ միշտ ուեղի բոնն, երկու տարբեր ճակատներու վրայ, Սրինագարի հիւսիսը՝ ուր Հնդիկներն են նախաձեռնողը, եւ դէպի հարաւ, Շամպի չրջանին մէջ, ուր Փաքիստանցիներն են յարձակողները ։ Երկուսեք, միշտ հակառակ հաղորդագրութիւններով, կը խօսին ծանր կորուստներու մասին ։

ՄԵԹ ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՌԱՒ
ՏՕՔԹ. ՇՎԱՅՑԸՐ

Նապոլեան խաղաղութեան մրցանակատուր Տոքթ· Ալպէր Շվայցըր, դանդաղ եւ հանդարտ հոգեվարքի մը եաք մեռաւ Շաբաթ օր, Լամպարէնէի մէջ (Կապոն), 90 տարեկանին ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Կիրակի կէսօրէ եաք ։ Ամբողջ աշխարհը ոգոց քաշեցրոյ զարուս մեծ առաքեալին կորուստը ։

Բնիկ դերմանացի, ազգասի պատուելի մը զաւակ , Տոքթ· Գվայցըր զարուս մեծագոյն դէմքերէն մէկը եղած է ։ Փիլիսոփայ, աստուածաբան , մեծ մարդասէր, ամբողջ կեանք մը նուիրած է Աֆրիկէի սեւերուն, անոնց բերելով հաւատք ու ակր հանդէպ մարդկութեան ։ Երկար տասն անտեսուած , 1952էն եաք է միայն որ աշխարհ անդրադարձած է այս մարդուն նուիրեալ կեանքին ու բոլոր երկիրներ չնորհած են իրեն մեծ պատիւներ ։

Անդամ էր նաեւ Բարոյական եւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի ուր կը զբաղէր մասնաւոր փիլիսոփայի տեսութ։ Առանձին կ'անդրադառնանք իր կեանքին ու գործին ։ Եւրաժիշտ ու երաժշտասէր, մեծ հիացում ունէր մանաւանդ Պախի հանդէպ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Աթինք ·— Փափանդրէու յայտարարեց, թէ համաձայն է որ Ազգային Ար – մատական Միութիւնէն կառավարութիւն մը կազմուի, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ընտրութիւններ կազմակերպել ։ Իրապէս, պահաժողովի ընթացքին վերոյիշեալ կուսակցութեան պատգամաւորները՝ Գանելլոփուլոս, յայտարարած էր, թէ իր կուսակցութիւնը «պատրաստ էր ընդունելու անմիջական ընտրութիւններ, պայմանաւ որ Ազգ· Արմատ· Միութիւնէն կազմուած կառավարութիւն մը կազմուէր զանոնք»։ Այս ուղղութեամբ Փափանդրէու – Գանելլոփուլոս անսակ – ցութիւն մը տեղի ունեցաւ կիրակի գի – շեր, Գասթրի , Փափանդրէուի բնակարանին մէջ։ Փափանդրէուի այս նոր քայլը չատ դէշ մեկնուեցաւ իր նոր բարեկամներուն՝ ծայրայեղ ձախակողմեաններուն կողմէ, որոնք մանաւանդ հատոր – զարթութեամբ մը կը յայտարարէին ։ « Կ'ընդդիմանանք ժողովուրդին ու հանրապետութեան սպառնացող ծանրակիչ պայմաններու մէջ ազակողմեաններու պատգամաւորութեան վերկայացուած ընտրու – թիւններուն »։

ՍԱՃԿՈՄ ·— « Վիէթնամի չուրջ բանակցութիւնները բացարձակապէս կը մերժեմ», յայտարարեց Միացեալ Նահանգներու նախկին փոխ – նախագահ Նիքսըն, որ անձնական չրջագայոյթ մը կը կատարէ Հարաւային Վիէթնամի մէջ։ Մ· Նահանգները պատերազմը պի – տի չահին կուտելով ։ Խաղաղութենէ եւ բանակցութիւններէ ճառագնները իրենք են որ պատերազմը կ'երկարաձգեն։ Կը քա – ջալերեն մեր թշնամիները, մեր բարեկամները կը վհատեցնեն եւ չեզոքներուն մէջ խռովութիւն կը ցանեն»։ Նիքսըն կ'եզրակացնէ · « Շահելով Վիէթնամի պատերազմը, Միացեալ Նահանգներ չահելու վրայ են նաեւ երրորդ աշխարհա – մարտը » ։

ՊՈՆ ·— Ընտրական չրջագայոյթի մը ընթացքին, լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով, վարչապետ էր – հարտ Եւրոպայի մասին իր սրզեկութիւնը ուղղութիւնը նշեց հետեւեալ յայտարա – րութեամբ ·— «Ինչ որ կատարուեցաւ , հանդրուան մըն է միայն դէպի մեծ Եւ – րոպան ։ Գոյութիւն ունեցող հատուածանումները հարկ է օրացոյցին ու ընդարձակումին՝ միշտ աւելի սերտ քաղաքական գործակցութեան մը հետանկա – րով ։ Պիտի չարունակենք այս չանքերը , քանի որ անհատական ամրապնդման քաղաքական հետեւանքներուն է որ կը ձգտինք, որպէսզի պէտք ունինք Եւրոպայի մը՝ որ Ամերիկայի հետաոտ – րակից լլլայ Ատլանտեան հատուածու – թեան մէջ » ։

ՊԵԼԿՐԱՏ ·— Թիթօ–Նասր պաշտօնական անսակցութիւնները վերջ գտան ։ Այս առիթով միացեալ հաղորդագրութիւն մը հրապարակեցին, ուր կը յայտարարեն թէ անհրաժեշտ է անմիջապէս գադրեցնել Հիւսիսային Վիէթնամի ամբարհաւատութիւնները եւ խոստովէն գործադրել 1954ի Ժընեւի համաձայնագրերը ։

ՀՐԴԵՀ ՄՈՄՈՐԱՆԱՒԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Կիրակի օր, Մոնմորանսիի հանդստեան տան պաշտօնէութեան մէկ սենեակին մէջ հրդեհ մը ծագած է, որ անմիջապէս կաթիլի եղած է մարել ։ Վնասները միայն նիւթական են ։

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐՈՎ

Բ.

Տրապիզոնի Հայութեան ցեղասպանութեան օրերուն, 1915 Յունիս 13ին, պատերու վրայ փակցուած եւ ոստիկանութեան միջոցով ալ դրսէն եւ բնականոն կերպով հաղորդուած էր սարսռելի դրուած վաւերագիրը, որուն բնագիրը ապուած կը նաեւ «Թրապիզոնտա մէշվէրէք» կոչուած Նահանգային Թերթին Յունիս 14ի թիւին մէջ: Թուրքերէն բնագրին լուսանկարը մեր ձեռքին տակ է: Տառացի թարգմանութիւնը կուտանք հայ կամ օտար մամուլի մէջ, առաջին անգամն ըլլալով:

Բնագիրը ։—

« Օսմանեան տարրերու մէկ մասը կազմած մեր հայ հայրենակիցները, չատ տրտունջով ի վեր արտաքին թեւապրութեանց արդիւնքը եզող յոսի եւ կարպը խանգարող կարգ մը դաւաճաններէ առաջնորդուելով, իրենց հանդիսաւին եւ չահերուն հետ մէկտեղ Օսմանեան երկրին (Միւլք) եւ միւս հայրենակիցներուն ալ հանդիստը եւ հանդարտութիւնը խանգրած է և մանաւանդ Հայ Համայնքն ալ (էմմէնի ձէմաաթը) նոյնպէս, մեր թշնամիներուն միանալու համարձակութիւնը ունեցած է, եւ երկրին ապահովութիւնը, հանդարտութիւնը եւ խաղաղութիւնը եւ թէ հայ համայնքին ալ դոյութեան տեւականութիւնը եւ ապահովութիւնը պահպանելու համար, մեր պետութիւնը (տէվլէթիմիզ) հարկադրուած է արտասովոր միջոցներ ձեռք առնել եւ դատաստղութիւն ընել, եւ մինչեւ պատերազմի վերջաւորութեան՝ բնակեցնել եւ դետե ղել (քէմէֆֆիւն վէ իգամէթ) զանոնք նեղքին նահանգներու մէջ, կանխապատրաստուած իրենց վայրերը դրկել սախիւուած ըլլալուն, բոլոր Օսմանցիները ատորեւ դրուած հրահանգներուն, ատոնցմէ կերպով, հնազանդ գտնուելնին կը հաղորդուի վճռական կերպով ։—

1։— Բոլոր Հայերը, հիւանդները բացառութիւն ըլլալով, այս հաղորդագրութեան թուականէն հինգ օր ետքը, ժան – տարմըրիի (ոստիկան դիւնուրներու) հրամայողութեան տակ, դիւղերը եւ թաղերը կարգալ եւ ամբողջութեամբ պարտաւորուած են հեռանալ (իրենց բնակավայրերէն):

2։— Թէեւ (Հայերը) իրենց ճամբայ եղած ժամանակ, ապատ են իրենց փոխադրամիջոցները միասին տանելու, սակայն, արդիլուած են ծախելու՝ անչարժ կալուածները եւ հողերը, եւ յանկարծ կարասիները եւ դոյքերը, կամ ատոր – անոր մօտ (շուրն – պուրն եանընա) ձգելու: Որովհետեւ այս բաժանումը ժամանակաւոր ըլլալով իրենց անչարժ կալուածներուն նման՝ իրենց հետ չեն կրնար տանիլ, եւ այդ չարժական դոյքերը պիտի դրուին ապահով եւ հասատուն չէնքերու մէջ, եւ պիտի պահուին կառավարութեան հսկողութեան տակ: Եւ երբ անոնք վերադառնան, իրենց պիտի վերադարձուին: Այս պատուէրին հակառակին ըլլալով, (Հայոց) չարժուն գոյքերը կամ անչարժ կալուածները գնողները կամ ծախողները կամ պահելու համար առնողները պատերազմական առեանի պիտի յանձնուին: Մի – այն թէ, բանակին կարեւոր գոյքերը, համաձայնութեամբ, կառավարութեան ծախել կարելի է:

3։— Ճամբու ընթացքին անոնց հանդիսաւ ապահովելու եւ անոնց վրայ ա – ոանց յարձակում գործելու եւ ապահով կերպով, իրենց ժամանակաւոր բնակավայրերը հասցնելու միջոցները պատրաստուած են:

4։— Հայ Համայնքին մէկ կամ մէկ քանիին ազիպականութեան կամ կեանքին կամ պատիւին վրայ յարձակում գործողներուն դէմ դէնք պիտի գործածուի, բնակերացող գօրախումբերուն (միւֆրէզէ) կողմէ եւ ողջամբ ձերբակալելով պատերազմական առեանին պիտի յանձնուին մահապիտ տրուելու համար:

Հայերուն խաբերայութեան զոհ ըլլալու հետեւանքով է, որ այս գաւալի միջոցները ձեռք առնուած են, որոնք ոչ մէկ կապ ունին միւս տարրերուն հետ: Առանք չեն կրնար որեւէ ձեւով կամ կերպով միջամտել այս խնդրոյն:

5։— Հայերը պարտաւորուած են հպատակիլ կառավարութեան այս որոշումներուն: Եթէ իրենց մէջէն գինուորի կամ ժանտարմի վրայ դէնք գործածելու համարձակութիւն ունենան, դէնքով փոխադարձութիւն պիտի ըլլայ այդ դէնք գործածողներուն դէմ միայն, եւ մեռած վիճակի մէջ ձեռք պիտի անցուին:

Նմանապէս, կառավարութեան որոշումներուն դէմ հակառակողները կամ մեկնիլ՝ չուղղները կամ ապրին – անդին պահուըտողները (շուրատա պուրատա իխթիֆա էյլէյենլեր) եւ ատոնք իրենց տուներուն մէջ պահողները, ուսելիք ապուղները, անոնց պահուըտիլը ապահովող անձերը պատերազմական առեանի պիտի յանձնուին, մահապատիժ ստանալու համար:

6։— Հայերը չեն կրնար իրենց մօտ ունենալ սուր (կարդ) դէնքեր (էսլիհայը ճարիհէ) եւ չեն կրնար ունենալ հրազէնները (էսլիհայը ճարիյէ) իրենց տուներուն մէջ պահուած, կամ գուրսը պահած: Ամէն տեսակ դէնքեր՝ տարբանակներ, ռումբ կամ սուր պէտք է ամբողջութեամբ յանձնուին կառավարութեան: Այդ. տեսակ դէնքերը եւ ուրիշներ, արդէն կառավարութեան լուր տրուած ըլլալով չատերու մասին, նախ, ուրանալու պատասխանատուութիւն վրայ կրնայ իր փառքը:

Հայ Թատերական տարեգրութեանց մէջ բազմաթիւ են օրինակները: Ֆաուլկնեան, Վարդումեան, Մոպաքեան, Էքչեան, Պէնկլեան, Մնակեան եւ ուրիշներ մէջ մէկ Թատերական դպրոց յաճախած են եւ սակայն հանդիսացած են Թատերական արուեստի մոլեր ու ոչ միայն կրցած են առեղծագործական հրաչագործում չրջաններ բոլորել, այլեւ հասցուցած են աշակերտները որոնք ոչ միայն փառքը կազմած են հայ բեմին, այլեւ զարմացուցած են օտարներն ալ: Օրինակ՝ Պետրոս Ադամեան եւ Սիրանոյշ, որոնք բացի իրենց վարպետներուն ցուցմունքներէն՝ տեսած չեն ուրիշ որեւէ թատերական դպրոց…

Այս նախաբանը անոր համար, որպէսզի հետեւ այսօր պիտի խօսիմ կեանքին ու գործին մասին դերասանուհիի մը, որ ոչ միայն որեւէ Թատերական դպրոց չէ յաճախած ,այլեւ առհասարակ դպրոցի երես չէր տեսած, բացարձակապէս անգրագէտ էր ու … գրել եւ կարդալ ալ հազիւ պիտակը ,— Վարդուհի Զիլինկարեան :

Հայ Թատրոնի պատմութեան մատեանի էջերուն մէջ պարզ ու մեկին Վարդուհի անունով կը յիշուի ան, առանց մականունի, սակայն բնածին տաղանդով մը օժտուած այս կինը երկար տարիներ հայ Թատրոնի աստղերէն մէկը եղած է, ըստեղծագործելով բազմաթիւ բեմական ախպարներ, միշտ առաջնորդուելով բնութենէն իրեն ընծայուած ընդունակութիւններէն :

Եթէ հայ իրապաչա Թատրոնի հիմնադիրը եղած է Գաբրիէլ Սունդուկեան իր անմահ երկերով, Վարդուհին եղած է առաջին դերասանուհին որ ներկայացուց Սունդուկեանի կերպարները, ինչպէս նաեւ Պետրոս Ադամեան, Սիրանոյշ, Ալեքսանեան, Ասլանեան, Ալեքսանդրեան, Ռշտունի, Ռուբէն Սոքոլով, Ճաւուշէսի : Տարի՝ 10 փարա :

Մինչ նահանգներուն մէջ ալ հայերու դէմ ցեղասպանական հրահանգները կը պարունակէին նահանգային ուրիշ թերթեր , ինչպէս Կեսարիոյ մէջ՝ «Գայսէրիի թերթը, խմբագիրը՝ Սապրի, Սեբաստիոյ մէջ՝ «Սիվաս» եւ «Գըզըլ Ըրմաֆ» թերթը, խմբագիրը՝ Նիւրի պէյ :

ՀԱՅԿԱԶՆ ԴԱՍԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԶԻԼԻՆԳԱՐԵԱՆ

Շատեր կը պնդեն թէ բնածին տաղանդը կրնայ զարգանալ ու ածիլ դպրոցին չնորհիւ: Թատերական դպրոցը, կ'ըսէն անոնք, անհրաժեշտ է որեւէ տաղանդաւոր բեմական գործիչի, հանելու համար այդ արուեստի բարձրադոյն կամարները, եւ թէ բնաւորը տաղանդը տեղքայլ կ'ընէ ու յաճախ ալ կը թօչնի առանց դպրոցի :

Ուրիշ տեղ մեր խօսած ենք այս մասին , այս սիւնակներուն մէջ, թէ՝ դերասանի մը կամ դերասանուհիի մը համար ճոն – սերվաթուարը կրնայ չատ տատելու– թիւններ ընծայել իր ընդունին տաղանդին վրայ, եւ սակայն, առանց այդ դպրոցին ալ , ան յաճախ հասած է տեղ մը, ուր երբեմնէ չէ կրցած հասնիլ անտաղանդ մէկը, եթէ նոյնիսկ տարիներով հետեւած ըլլայ բազմաթիւ դպրոցներու :

Ու տուած էինք օրինակներ , յիշելով անունները հայ բեմի մեծատաղանդ դերձիչներու, որոնց դպրոցը եղած է միայն ու միայն բեմը :

Մեր իրականութենէն դուրս ալ, օտար չրջանակներու մէջ եւս կան օրինակներ , որոնք կրնան հաստատել մեր այս վարկածին ճշդութիւնը : Աչքառնահոչակ Սառա – Պեռնարը fոնսերվաթուարի դասընթացքը այդքան ալ յաջողութեամբ չէ աւարտած, վասնզի օրուան ժիւրին մերժած է անոր տալ առաջին մրցանակը …

Այս պարագան, սակայն, ոչինչով կրճատած է արդելք հանդիսանալ որ հանճարեղ դերասանուհին տարիներու ընթացքին , իր բնաւորը տաղանդին չնորհիւ, բեմի բազային, տէրերը պատասխանատու պիտի ըլլան եւ խիստ կերպով պիտի պատժուին :

7։— Գիւղերու, թաղամասերու (fէօյ վէ մահալլէ) եւ ճամբաներու վրայ, կոդոպուտ , յափշտակում ընդհներու եւ Հայերու դէմ յարձակում կամ բռնաբարութիւն փորձողներու դէմ պահապան դինուորներու եւ ժանտարմաներու կոմիտ դէնք պիտի գործածուի եւ պատիժը բացառիկ պատիժներու արտօնուած են պարտաւորուած կերպով :

8։— Օսմ. Դրամատան պարտք ունեցողները, իրենց պարտքին փոխարէն կրնան ապրանք յանձնել իրը ապահովութիւն Դրամատան, միայն թէ կառավարութիւնը եթէ հարկ տեսնէ, յիշեալ պարտքերը, գինուորական իշխանութեան հաշւոյն կը առանայ՝ արժէքը վճարելու պայմանով: Նաեւ, պարտքին ալ առնուդութիւնը պէտք է հաստատուի կառավարութեան կողմէ : Ատոր համար ալ առաջին կարգի փաստաթուղթ կը նկատուին վաճառականներուն տամարները :

9։— Այն մեծ ու պզտիկ կենդանիները, որոնք կարելի չէ միասին տանիլ, պիտի գնուին բանակի անունով :

10։— Հայերուն անցած ճամբաներուն վրայ ճահիյէներու, գազաններու, լիմանները (Մանճագ) եւ վիլայէթներու պաշտօնեաները ռազական օժանդակութիւն պիտի ընծայեն» :

13 Յունիս, 1915 (1331)

Վերոյիշեալ հրահանգը նոյնութեամբ տպագրուած է «Թրապիզոնտա Մէշվէրէք» կառավարական թերթին մէջ, որուն արտօնատէրն է Նամի, եւ խմբագիրը՝ Հասան Ֆէմալ: Տպագրուած է կառավարական տպարանի մէջ, Ռուբէն Սոքոլը ճաւուշէսի : Տարի՝ 10 փարա :

Մինչ նահանգներուն մէջ ալ Հայերու դէմ ցեղասպանական հրահանգները կը պարունակէին նահանգային ուրիշ թերթեր , ինչպէս Կեսարիոյ մէջ՝ «Գայսէրիի թերթը, խմբագիրը՝ Սապրի, Սեբաստիոյ մէջ՝ «Սիվաս» եւ «Գըզըլ Ըրմաֆ» թերթը, խմբագիրը՝ Նիւրի պէյ :

ՀԱՅԿԱԶՆ ԴԱՍԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երբ կայարանէն դուրս ելաւ, առաջին հանդիպող մարդուն հարցուց ։— Հա՛յ , Հայ, կամ Հայեր, ո՞ւր կրնամ գտնել :

— Հա՞յ… Հայ ,— պատասխանեց մարդուկը, — քաղաքին մէջ, հոս ու հոն Հայեր կան, բայց անոնց կեդրոնը քաղաքէն դուրս, «Ֆիքսի» չրջանն է, տախտակէ «պարապա»ներ են, հոսկէ բաւական հեռու է :

— Հեռու – մօտ, միայն բարի եղէք ցոյց տալ ինծի, այդքանը կը բաւէ, չնորհակալ կ'ըլլամ ձեզի :

— Բայց կեցիր, — բաւ մարդուկը ,— այս մեծ պողոտային միւս ծայրը ուր խումբ մը ծառեր կ'երեւին, մինչեւ հոն կ'երթաս , աջիդ փոքր, նեղլիկ փողոց մը կայ, հոն՝ Հայկական արճարան մը կը պտնես :

Ու Աչոտ բռնեց մարդուկին ցոյց տուած ճամբան :

Երեք – չորս օր կ'ընէր ճամբաներու վրայ էր, տեղէ – տեղ, կայարանէ – կայարան : Գալալայէն մինչեւ Աֆիոնք , օրը քանի մը պատառ չոր հաց, քանի մը սեւ ձիթապտուղ ծամած էր իրը օրուան ճաշ, եւ այսքան :

Փետրուարի վերջերն էր: Օդը տակաւին խոնաւ ու ցուրտ, ինչ դրեթէ կիսամերկ :

Երկու տարի, լման երկու տարի Գալալայի մէջ աչխատած էր նոյն «Պարպա Եանի»ին քով : Իրը դործաւոր: Ոչ վարձք, ոչ իսկ կուշտ փոր մը հաց … ինչ միտկը չէր այս վիճակին մասնը – ւած : Տարիներ առաջ, հարիւրաւոր որբեր, իրը «չափահաս» այս չրջանները բերած եւ կենդանիներու պէս վաճառած էին յոյն գիւղացիներուն :

Զանոնք բեռնատար կառքերու մէջ լեցուցած պարացուցած էին գիւղէ գիւղ , փողոցէ փողոց ու ձայնդոր մէկը մտնելիկ պէս պռուացած էր, «Պարպա՛, փէմիա Թելլի՞ս »…

Ու յոյն «պարպանները» եկած զտած էին իրենց «ոչխարները »:

Թուղթի վրայ պայմանագրութիւնները լաւ էին: Բայց, Թուղթը միշտ Թուղթ է, եւ իր մասին գրուածները միշտ ալ անիրագործելի : Յանձնառու «պարպա»ները պայմանագրութիւնը առարկրած էին որ, «բաւարար եւ անդադար կերակուր , հանգստութիւն մաքուր սենեակ կամ անկողին, տարեկան երկու զոյգ կօշիկ, ձեռք մը հագուստ, եւ տարեդլխին ալ չօշափելի գումար մը իրը աչխատավարձ »:

Բայց «պարպան» ինք աղքատ էր, ինք կուչ փորով հաց ուտելու հնարաւորութիւնը չունէր: Ծխախոտի բերքը դեռ չհասած՝ արդէն վաճառականին պարտական էր: Իսկ աչխատանքը, ոչ ժամ, ոչ ժամացոյց: Ոչ լուր օր, ոչ ալ կիրակի : Ահա այս պայմաններուն մէջ ինկած էին, կ'ապրէին բազմահազար որբեր, որոնք արդար զայրոյթով կ'անիծէին իրենց ծնած ու ապրած օրերը :

Աչոտ ալ նոյն ձեւով, նոյն պայմաններով տարուած էր Գալալա, նոյն պայմաններով վաճառուած էր յոյն պարպաներուն: Բայց Աչոտն ալ, չատ մը այլ Աչոտներու պէս չտակաց այդ անտանելի վիճակին, չհաչտուեցաւ եղածին հետ, ու օր մըն ալ, առանց հաչուի առնելու ձմեռը կամ ամառը, կամ յարակից դժուարութիւնները՝ բռնեց փախուստի ճամբան :

Ու հիմա, այս մեծ քաղաքին մէջ Հայ կը փնտռէր, Թերեւս ճար մը, ճամբայ մը ցուցնէին իրեն: Կը յուսար :

Ճիշդ տասը արտախմի ունէր գրպանը , Երբ ճամբայ ինկած էր: Հիմա, ընդամէնը երեք արտախմի ունէր իրը հարստութիւն :

Փնտռեց , դաւ Հայկական արճարան: Գրպանը խառնեց, ստուգեց , երեք արտախմինները հոն էին: Կրնա՞ր նեղս մտնել, պատառ մը բան ուտելու համար : Քանի մը անգամ արճարանի պատուհանէն նեղէն նեղս նայեցաւ, քանի մը անգամ վարանումով դուռին մօտեցաւ, ու յետ չէս գիտեր ի՞նչպէս՝ դուռը հրեց ու նեղս մտաւ :

Չես գիտեր ինչու նեղիկ մարդուց բոլոր նայուածքները իրեն կողմը ուղղուեցան: Իր տարօրինակ ըլլալ էր տարօրինակը իր ալլալած կեցուածքը :

Չէր գիտեր :

— Ի՞նչ կ'ուզես, մանչ, — հարցուց արճարանապետը թանձր, խռպոտ ձայնով մը :

— Վարպետ, կրնա՞մ քիչ մը նստիլ, տաքնալ, պատառ մը բան ուտել — բռնացած, ամչկոտ, խեղդուկ ձայնով մը, ու ցուցուց արտախմի մը :

— Ինչո՞ւ չէ, ամէն գրպանի չարմանուելիք կայ հոս: Քանի որ նեղս մտար, նստէ, պարապ մի երթար, բաւ վարպետ ու խոհանոց մտաւ :

Աչոտ տեղ փնտռեց նստելու համար : Արճարանը գրեթէ լեցուն էր: Աչխատանքը դրեթէ լեցուն էր: Աչխատանքը դրեթէ լեցուն էր: Աչխատանքը դ

աջին հայ դերասանուհին որ չունչ ու կենդանութիւն յաջողած է տալ մեծանուն թատերագրին առեղծած տիպարներուն :

Ապահով երկար պիտի ըլլար թուարկել մի առ մի այն բազմաթիւ դերերը որոնք կը զարդարեն Վարդուհիի անունը առանց կշերտի, միայն տարի կը համարիմ ընդգծել որ մինչեւ այսօր, ոչ հայրենի եւ ոչ ալ Սփիւռքի մէջ, տակաւին չէ դերացնուած Վարդուհիի առեղծվածային անձնաւորութիւնը ու յաճախ կարդացուած Շուշանը («Պէպօ») եւ ուրիշ կարգ մը նմանման դերեր :

Գերասան Պահարէ (Հայկ Պետրոսեան) իր յուշերուն մէջ, հրատարակուած երեւան 1960ին, հետեւեալ տպաւորով կը բնութագրէ Վարդուհիի տիպարը :

« ... Վարդուհին բնազդական դերասանուհի էր, զրեթէ անպրպտելի, առանց ճոխացի (դպրոց) ու պատրաստականութեան, որ մինչեւ անգամ դրիմ (դիմադրութիւն) չգիտէր, չատ անգամ դիմել է նա իմ օգնութեանը ... Բայց Վարդուհին չմտածելով ոչ մի թատրոնական քիրքար, տեսութիւն, ըմբռնում էր ա-մէն ինչ ներքին մղումով, անմիջական, նաթրթռուն էրոտիկայի տէր դերասանուհի էր, զարմանալի ոգեղ, կենսունակ, չօ-չափելի : Անդադար էր նրա խաղարուեստը, յստակ, տակտի զգացումն, հետեւողականութեամբ : Կարծես հէնց ինքն էր ապրում կեանքում : Ամենքն անմիջական ու կենդանի էր նա ...» :

Հայ թատրոնի պատմութեան էջերուն մէջ եղած են դերասանուհիներ, որոնք ապրելով խաւարակուռ մտայնութեանց շրջանի մը մէջ, ուր բեմ բարձրանալը անպատկ նկատուած էր, «մեղք» մըն էր գրեթէ, չեն վարանած բեմ նետուիլ, արհամարհելով բոլոր բամբասանքներն ու վարձահոլութիւնները ու յետագային գործած են պերճանքը մայրենի բեմին :

Վարդուհին պատկանած է այդ «ներուժ»ներու փաղանգին : Արդարեւ, այս գեղեցիկ դերասանուհիին ամենամեծ արժանիքներէն մէկը եղած է այն, որ ինք եւս, պատռելով պինդ շրջապատող նեղ շրջանակներու մտայլ խաւարը՝ հիւսուած բամբասանքներու, արհամարհանքի, ծաղր ու ծանակի ապրումայնով, թիֆլիսի մէջ առաջին կինը եղած է որ «համարձակած» է բեմ բարձրանալ ...

Որքան տպաւորուր դերասանուհի էր Վարդուհին, նոյնքան եւ բարի, ընկերասէր, հիւրասէր ու մանաւանդ պարզամիտ ու ջիւրտուան էր :

Հետեւալ դէպքը, զոր կը քաղեմ զարմանալի դերասան Պահարէի յուշերու հատորէն, ցայտուն կերպով ցոյց կուտայ այդ պարագան :

« ... երեւանում, Սունդուկեանի անուան պետական թատրոնի հիմնադրման առիթով, «Պէպօ» պիէսի ներկայացմանը մասնակցելու համար, Գ. Տէր-Դաւթեան, Աբշակ Ցարուխիւնեանի եւ Իսահակ Ալիխանեանի հետ հրաւիրուած էր նաեւ Վարդուհին :

« Ըստ սովորութեան սկսել են խօսեցը – նել Վարդուհուն ,որն առաջին անգամ էր եղել Երեւանում : Տեղ հասնելու հետեւ – եալ առաւօտ , նրա հետաքրքրութիւնը լա – րելու համար, Ալիխանեանը սկսում է մի չինծու խօսակցութիւն Ցարուխիւնեանի հետ :

« — Աբշակ, իմացա՞ր, որ երէկուայ քամուց Նոյի տապանը գլորուել է Մա – սիսի կատարից ,— ասում է Ալիխանեանը :

« — Վահ, տրո՞ւտա (իրա՞ւ) : Ախո՜ռ, — պատասխանում է նրան Ցարուխիւն – եանը :

« Լսելով այս խօսակցութիւնը, Վար – դուհին վշտով դիմում է նրանց .

«— Էլ ի՞նչ իմ գալով պիտի ընկնէր Նո – յի տապանը : Ի՞նձ էր մնում (կը սպա – սէր) : Մի տեսնէի՝ իժում (յետոյ) էլի» :

Միամիտ ու բարի Վարդուհին հատա – ւացած էր կատակին : Համոզուած էր որ Նոյի տապանը իսկապէս վար էր գլորած Մասիսի կատարէն, առանց սպասելու ի – րեն որ վերջին անգամ մը տեսնէր գինքը :

Երկար տարիներ, մինչեւ խոր ծերու – թիւն, Վարդուհին ծառայեց իր մայրե – նի բեմին , միշտ նոյն երիտասարդական խանդավառութեամբ, նոյն սիրով ու նո – ւիրումով :

Գ. Տէր – Դաւթեանի հետ, որ եղած է իր անբաժան խաղընկերը, մանաւանդ Գ. Սունդուկեանի թատերախներուն մէջ, Վարդուհի կազմած է զոյգ մը որ անկատ – կածօրէն նախանձը պիտի արթնցնէր որեէ քաղաքակիրթ ժողովուրդի բեմին : Իր Շուշանը եւ Գ. Դաւթեանի Գիքօն («Պէպօ») դեռ մինչեւ օրս կը մնան անմոռանալի :

Կարծես ճակատագրական դառնութու – մով մը, կեանքը յամառ եղերական վեր – ջաւորութիւն մը վերապահած է առհա – ւարակ բեմի աշխատաւորներուն, բոլոր ժողովուրդներու մէջ: Այդպիսի տխուր դէպքերը անպակաս են միջազգային թատերական պատմութեան էջերուն մէջ :

Մեր իրականութեան մէջ ալ, դժբախ – տաբար, բազմաթիւ օրինակներ եղած են, որոնց յիշատակումը լրած կենք յամառ այս էջերուն մէջ :

Վարդուհին ալ, այդ բարի ու ազնիւ , այդ տպաւնդաւոր ու անզուգական դէ – րասանուհին, ունեցաւ ողբերգական վախճան մը :

Ութսունամեայ դերասանուհին, իր տան մէջ, օր ցերեկով, գոհ դնաց չարա – գործներու, որոնք դինքը թալանելու նը – պատակով, Թիֆլիսի մէջ մտան իր բնա – կարանը եւ բութ երկաթի հարուածնե – րով սպաննեցին հայ բեմի անմոռաց վար – դուհին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԻԹԵԱՆ

ԵՐԲ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՆՔ...

(ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ ՓԱԿՈՒԵԼԷ ԵՏՔ)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը , որուն պաշտօնական փակումը կատար – ուեցաւ երկուշաբթի, Օգոստոս 30ին, այս տարի եւս պատկուեցաւ կատարեալ յա – ջողութեամբ: Հանդիսաւոր արարողու – թեամբ եւ «Մշակ, բանուոր»ի երգեցո – ղութեամբ՝ վար իջեցուեցան Ֆրանսա – կան եւ հայկական զոյդ եռագոյնները , որոնք ամբողջ ամիս մը ծածանած էին Վալեսքիւռի բանակատեղիին վերեւ :

Յաջորդ օրն իսկ, բանակողները այլեւս կը բաժնուէին իրարմէ՝ դեղեցիկ արձա – կուրդի մը անմոռանալի յիշատակներով :

×

Բանակումի մը կազմակերպութիւնը դիւրին է, երբ անոր միակ նպատակը միանգամայն հաճելի արձակուրդ մը անցընելն է : Բայց երբ հաճելիին կը միա – ուի նաեւ օգտակարը՝ այն ատեն է որ կը դժուարանայ աշխատանքը : Նման դժուա – րին աշխատանք մըն էր, զոր յաջողու – թեամբ դլուխ հանեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի դեկավարութիւնը, առանց մէկ կամ միւս ծայրայեղութեան մէջ մտնե – լու :

Արդարեւ, առաջին օրէն իսկ, զուար – ճալի երեկոյթներու կողքին սարքուե – ցան դեղարուեստական բաժիններ կամ՝ ընդհանուր զարդացման մրցումներ, Հա – յոց Պատմութեան եւ հայ մշակոյթի մա – սին, միջ – քաղաքային խաղերու ձեւին տակ : Պատկառելի եւ ծոլու լոզանքնե – րուն առընթեր՝ տեղի ունեցան դասախո – սութիւններ եւ վիճաբանական ասուլիս – ներ՝ կրկին Հայոց Պատմութեան եւ հայ մշակոյթի մասին : Գաղափար մը տալու համար՝ յիշատակենք քանի մը նիւթեր , որոնց մասին խօսեցան Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի չրջանաւարտնե – րէն Տիգրան Շերվանեան եւ «Հայաստան» չաբաթաթերթի խմբագիր՝ Փիլոյր Մի – րիճեան.– «Հայ ժողովուրդի ծագումը եւ անոր պատմութեան գլխաւոր ժամանա – կաշրջանները», «Հայոց եկեղեցին եւ ա – նոր դերը՝ հայապահպանութեան մէջ» , «Հայ մամուլը», « Հայ գրականութիւնը եւ անոր գլխաւոր յատկանիշները», «Հայ Սփիւռքը եւ հայկական գլխաւոր գա – դութներու ազգային կեանքը», «Խոր – հրդահայ գրականութեան ձգտումները», եւայլն :Այս դասախօսութիւններէն զատ, մասնաւոր երեկոյթ մըն ալ նը – ւիրուեցաւ արդի Հայաստանին, եւ մա – դական լուսանկարներով ցուցադրուեցան Հա – յաստանի դլխաւոր քաղաքները եւ պատ – մական յիշատակարանները, խօսուեցաւ Մայր Հայրենիքի յառաջդիմութեան եւ նուաճումներուն մասին : Միւս կողմէ , փափաքողներուն համար — որոնց թիւը այս տարի զդալի չափով մեծ էր— կազ – մակերպուեցան հայերէնի դասեր՝ մինչեւ հաչիւով չաբաթական երեք անդամ :

Ուրախութեամբ պէտք է ընդդծել թէ այս օգտակար բոլոր ձեռնարկներուն ալ բանակողները հետաքրքրութեամբ եւ սի – րով մասնակցեցան՝ իրենց հարապատ ժո – ղովուրդին մասին միշտ նոր եւ աւելի բան մը սորվելու ծարաւով :

Ինչ կը վերաբերի բանակումի հաճելի կողմին, այդ մասին կարելի է չատ եր – կար խօսել, որովհետեւ հաճելի բաներ չատ պատահեցան այս մէկ ամսուան կարճ ժամանակաչրջանի ընթացքին : Բայց թղթակցութեան մը սահմաններէն դուրս չելլելու համար՝ յիշենք միայն դէ – պի ծովեզերեայ քաղաքները կատարուած պտոյտները (Նիս, Քան, Սէն Թրոփէզ , Մընթէ – Քարլօ ու մինչեւ Իտալիա՝ Սան Ռէմօ, դիշերային խաղերը եւ հա – մակերգի «անկարգութիւնները» (ականջը խօսի կարգապահութեան պատասխանա – տուներուն, «Տրեչտակնեու սենեակ »ին եւ Ալֆորվիլի տղոց ...), ծոլու լոզանք – ները եւ վերջապէս բոլոր այն զուարճու – թիւնները, որոնք բանակումին տուին իր համն ու հոտը — եւ դոյնը —, առանց դոյդն կերպով դժգոհ ձդելու տեղացի ժո – դովուրդը : Ընդհակառակն, երեք տարիէ աւելի հայ երիտասարդ – երիտասար – դուհիներու խանդավառիչ ներկայութիւ – նը միայն ուրախութիւն եւ դոհունակու – թիւն պատճառեց չրջանի բնակիչներուն եւ ծովափնայնեներուն : Եւ տեղւոյն զըլ – խաւոր թերթերը կը փրովանսալ եւ Նիս Մաթէն մեծ դովեստներով է որ արտա – յայտուեցան առհասարակ հայ ժողովուր – դի եւ մասնաւորաբար Նոր Սերունդի մասին :

Վերջացնելէ առաջ այս քանի մը տող – երը՝ պիտի ուզէի չեշտել այն հսկայական աշխատանքը, զոր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերուն – դի դեկավարութիւնը կը տանի հայ երի – տասարդութեան ազդային զդացումներու զօրացման եւ հայերէն դասախարակու – թեան տեսակէտէն : Արդարեւ, օտարա – ցումի վտանգին ենթակայ հարիւրաւոր հայ տղաներ եւ աղջիկներ, բանակում – ներուն չնորհիւ, իրարու կը մօտենան , իրարու հետ կը ծանօթանան եւ հայկա – կան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ հազար – դուելով հայ մշակոյթի արժէքներով ու Հայոց դարաւոր պատմութեամբ՝ տուն կը վերադառնան խանդավառ եւ զօրա – ցած՝ իրենց ազդային պիտակցութեան մէջ :

Ցրանասահայութիւնը պէտք է աւելի մեծ ուշադրութիւն ցոյց տայ այս ձեռնարկ – ներուն, որոնց օդտակարութիւնը ,— ան – դամ մը եւս կրկնեմ ,— անսահման է երի – տասարդ սերունդի հայեցի դաստիարա – կութեան համար :

ՋՈՒՂԱՑԵՑԻ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ոչ՛ը մը :

— Այո, Լորա Էճվար սպաննուած է ե – թէ կ՛իւզէր, իր Բնճկնի Գաթի ապարան – քին մէջ, իր կնոջ կոմսէ Ծոծրակին սըր – ուած դանակի մը հարուածով :

— Իր կնո՞ջ կոմսէ ... բացականչեցի ընկերս :

Եւ կարճակի մը պէս արագ յիշեցի նա – խորդ առաւօտեան Պրեան Մարթէնի խօս – քերը : Մթթէ նախազդացո՞ղ էր ան ինչ – որ պիտի պատահէր : Նոյնպէս կը վեր – յիշեի Փանն Վլիքենսոնի պատարիւն կեր – պարանքը, որով կը խօսէր « դինք տպաւ – պան ամուսինէն ազատելու » մա – սին :

— Այո , իր կնոջ կոմսէ, չարունակեց ծեր. խիստ ծանօթ դերասանուհի մը՝ Փան Վլիքենսոն: Լորտը ամուսնացած էր տիկին Էճվարի հետ երեք տարի առաջ, բայց երբեք չէին կրցած հաշտ ըլլալ իրարու հետ եւ չէր ուշացած օրը որ կինը հեռա – նար իր ամուսնոյն մօտէն :

— Ի՞նչ բան ենթադրել կուտայ ձեղի որ կինն է դինքը սպաննողը , հարցուց Փուարօ :

— Ենթադրութեան հարց չկայ : Տես – նուած իրողութիւն մըն է : Արդէն չէ ու – դած դաղանի գործել. դացած է ապա – րանք վարձու ինքնաչարժով մը... Զանգահարած է դուռը եւ խնդրած է տեսնել Լորտ Էճվարը, երեկոյեան ժամը 10ին : Դռնապանը ըսած է իրեն, որ պէտք է երթայ հարցնելու իր տիրոջ, թէ կ՛ուզէ՞ ընդունիլ դինքը : «Օհ, ըսած է դերասանուհին հանդարտ եղանակով մը, հարկ չկայ : Ես Լէյտի Էճվարն եմ : Լոր – տը անպայման հիւրասենեակ – ը դրպա – րանը կը դանուի հիմա » : Եւ յառաջանա – լով, չարունակած է իր ճամբան, բացած է դուռը եւ ներս մտնելով դոցած է դայն :

« Այս դէպքը թէեւ տարօրինակ թուած է սպասաւորին, բայց ան իջած է վար, իր սենեակը, ուրկէ, ատոր վայրկեան յե – տոյ, լսած է մուտքի դրան փակուելու ազմուկը : Կինը երկար չէ մնացած ա – պարանքին մէջ : Սպասաւորը ժամը տաս – նըմէկին մօտ վրկանքները դրած է դըռ – ներուն եւ, իր անցքի պահուն, բացած է դուռը դրադարանին, որ խոր խաւարի մէջ դանելով, մտածած է թէ անպայման իր տէրը դացած է պառկելու: Այս առա – ւօտ դիակը դանուած է սպասաւորի մը կողմէ : Լորտը վիրաւորուած է ծոծրա – կէն :

— Ոչ ոք բան չէ լսացած ... նոյնիսկ ապադակ մը :

— Բոլոր ծառայողները բան մը լսած չըլլալնին կը յայտնեն : Գրադարան – հիւրանոցի կաչեպատ դռնները կը չեղո – քացնեն ազմուկը : Ատոր հետ միասին՝ փողոցէն եկող ազմուկներն ալ կրնան խեղդած ըլլալ անուռոր ձայն մը, եւ Լորտին ատացած վէրքը վայրկենական մահ կրնայ պատճառել: Ըստ բժիշկին , դանակը մխրճուած է ողնաժուծին մէջ : Բաւական է մարդու մը ծոծրակին վրայ դնուող որոչ մեկ հէտի մը հալիլ, եւ մա – հը անմիջական կ՛ըլլայ :

— Ոճրագործը լաւ դիտէը ուրեմն այդ մանրամասնութիւնը ... ինչ որ կ՛ապա – ցուցանէ իր մօտ բժշկական բաւականին դիտութիւն :

— Շատ ճիշդ մտածեցիք : Եւ ատիկա կրնայ կնոջ արդարացումին ծառայել դուցէ : Բայց եւ այնպէս պատահական – նութիւնը կրնայ դեկավարած ըլլալ իր ձեռքը: Շատ չատեր նպաստաւորուած են բախտի կողմէ :

— Բախտ մը որ կրնայ բարձրացնել դինքը կախաղան, սիրելի բարեկամս , նկատեց Փուարօ :

— Մի՞թէ կարելի է մտնել ազատօրէն ... առանց նախազդուշացումներու... եւ իր ինքնութիւնը յայտնելով ապատաւո – րին: Ուստի պէտք է հետեւցնել թէ , թե – րեւս եկած էր առանց չար խորհուրդնե – րու: Կարելի է որ խօսակցութիւնը փոխ – ուած ըլլայ վէճի ու կռիւի եւ կինը դմե – լիով մը զարկած իր ամուսինը :

— Ի՞նչպէս... Զմելիի՞ մը մասին կը խօսիք :

— Դանակ մը դուցէ՝ զմելիի մեծու – թեամբ. բժիշկը այդպէս կը վկայէ: Ա – մէն պարագայի այդ գործիքը իր հետ տարած է կինը եւ դանակը վէրքին մէջ չէ ձդած :

Դժգոհ երեւոյթով, Փուարօ դլուխը չարժեց :

— Ոչ, ոչ, բարեկամս, դուք սխալ կը դատէք: Ես կը ճանչնամ Լէյտի Էճվարը եւ կը հետեւցնեմ թէ ան ընդունակ չէ գործելու յանկարծական բարկութեան մը միջոցին : Ակէ զատ, չատ հաւանա – կան է որ այդ կինը զմելի մը չի պահեր երբեք իր պայուսակին մէջ: Շատ քիչ կիներ զմելի մը կ՛ունենան ... եւ ապա – հովարար Փանն Վլիքենսոնն ալ այդ քի – չերէն է :

— Ուրեմն դուք կինքը կը ճանչնա՞ք , պարոն Փուարօ :

ԱԿԱԹՈՍ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկ. Թորոս Սարեանին, իր եղբօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով :

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Էլմաս Շմաւոնեանին, իր կեսրոջ՝

ՄԷԼԷՔ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով :

Այս առթիւ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Արշակ Ալէքսանեանէ փոխան ծաղկեպսակի տասը Ֆրանք :

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Մարիամ Սարեանին, իր տաղրոջ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ ֆուրսիէ :

Մնայուն աշխատանք :

Դիմել «Յառաջ«ի խմբագրութեան :

×

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ տնական սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ : Դիմել խմբագրութեան :

ԿԱՐԴԱՑԷ'Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ· Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ· Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն· Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա· Յ· Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ դիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆրանսացի օրիորդ մը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մէնէքշէյեան Ստեփան, որդի Զմիւռ ծնած եւ արհեստով կառապան Յակոբի, կը փնտռէ հասցէն իր հօրաքրոջ՝ Սրբուհի Մանուսեանի (կամ Մէնէքշէյեանի) եւ անոր զաւակներուն՝ Սէրգոյի, Գէորգի եւ Մարթայի :

Հաղցէն՝ 71 Ալլէ տիւ Փրթի–Փոն Վէրտիւրոն – Պա, Սէնթ – Անթուան, Մարսէյլ 15րդ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ· 1965

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ· Սամուէլ գրատան :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր՝, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Հերոս ԱՐԱՄի մահուան 47րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

Ա) Զեկոյց՝ Հ. Յ. Դ. Արեւմտ. Եւրոպայի 36րդ Շրջ. ժողովի պատգամաւորներուն :

Բ) Զեկոյց՝ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի :

Գ) Ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը Կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, ժամը 15·30ին, Ահարոնեան սրահին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ· հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ MERCREDI 8 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10403 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNEE — N° 10.403

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ա·

Հաղուագէպ է Ֆրանսական մամուլին մէջ հանդիպիլ յօդուածներու՝ պրուած մանաւանդ Հայաստան այցելող լրագրողներու կողմէ :

Գրեթէ տասը տարի առաջ էր, 1956 Մայիսին, երբ քառասուն Ֆրանսացի բիզնեսմէններ կ'ընկերանային արտաքին նախարար Քրիստիան Փինոյին, որ վարչապետ կի Մոլէի հետ Մոսկուա կատարած պաշտօնական այցելութենէն վերջ կ'իջնէր դէպի հարաւ, քանի մը օր անցնելու համար Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ :

Դեռ այսօրուան պէս կը յիշենք թէ այն ատեն ինչպէս ա՛նկարան ոլորտական ձեւով ներկայացուած էին Երեւանի օդակայանի ցոյցերը Փարիզի լրատու միջոցներու մէջ, զրայցասենեակը նորոգ :

1946ին եւ 1947ին Ֆրանսացին Հայաստանի նկատմամբ խումբ մը դժգոհ մարդիկ ու կիներ Ֆրանսացի նախարարին դէմ առաջ երթալով օդակայանին մէջ «զգաստեցէ՛ք մեզ» պոռացեր եւ ապերասպիր նկարագրեր էին Ֆրանսա վերադառնալու համար : Քրիստիան Փինո խոստացեր էր զրգռել երեսը անոնց :

Մոլոտովի մէկ երեք ամսուան ընթացքին, երկրէն դուրս կոչուելի չ կրնար բան կամ : Մոսկուայի մանաւանդ արտօնութիւնը անհրաժեշտ է :

Կը թուի թէ այդ թուականէն ի վեր ոչ մեզմացում առաջ եկած է երթեւեկի պրիզքին մէջ : Ֆրանսական կառավարութեան Մոսկուա կատարած դիմումին հետեւանքո՛վ է արդեօք, որ վերջերս կարգ մը հայ ընտանիքներ յաջողած են Հայաստանէն Ֆրանսա վերադառնալ :

«Մոնտ»ի մանաւանդ թղթակիցը Յան Հուսոր քանի մը օր անցուցած է Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ եւ իր տպաւորութիւնները հրատարակած է թերթին 27 եւ 28 Օգոստոսի թիւերուն մէջ, կոչ – կան քարտէսին հետ միասին : Առաջին յղուածին ենթախորագիրն է «Ֆրանսա-հայերուն մօտ» :

Թղթակիցը համակրանքով ի՛նդրատ – յաղուն Հայաստանի մասին , որ բոլորին կը տեսերքի Սորվրդային Միու – թեան մեւ հերկիրներէն : Մոսկուայէն եւ Լենինկրատէն եկողները կը զարմանան երբ՝ տեսնելով հայերէն տարբերներ « տարօրինակ» դիրերը, չէնքերը վար – պարն եւ պղինձոյ տուֆ քարերով, դրօշակը, որուն կարմիրը մէկտեղն կիսուած է կապոյտ երկով մը :

Մայրաքաղաքին մէջ ամէնէն առաջ Թղթակիցին ուշադրութիւնը գրաւած է Լենինի հսկայ արձանը, որ կը տիրապետէ երեւանի գլխաւոր հրապարակին վրայ եւ կը կրէ բոլշեւիզմի հիմնադրին անունը, Քոնքորտի հրապարակի կէսին չափ ընդարձակ է եւ չուրջը կը բացուին երբէք կարող ուղղանկիւն լայն պողոտաներ, եզերուած հինգ սիւնադարդ դէկորով շէնքերով, որոնցմէ մէկն է «Արմենիա» հանրապետական հիւրանոցը, ուր կ'իջած է Թղթակիցը :

1920ի երեսուն հազարանոց «փոքրիկ քաղաք»ը այսօր ունի աւելի քան վեց հարիւր հազար բնակիչ : Հինէն մնացած են արեւելեան «պազար» մը եւ մաս մը փլած տուներ երբեմնի պատնէսներուն տակ, առանց սակայն «հիւպատանի»ի երեւոյթը տալու անոնց :

Վարդապտի եւ դէղնորակ տուֆը կը ծածկէ հինութեանց մխիթարականութիւնն ու անկեղծ միջակութիւնը, կ'ըսէ Թղթակիցը, որ կ'աւելցնէ թէ յարկաբաժիններ – ըը շատ փոքր են (ի· Մխիթեան մէջ մարդ դրեթէ ինը քառակուսի մեթր յատկացուած է), արտաքին յարդարանքը պակասաւոր է, տանիքի խողովակները շատ բարձր են եւ ջուրը կը թափի անդորդներուն վրայ, որակը անբաւարար է, պինեղը շատ սուղ : Սակայն, կ'ըսէ, այս թերութիւնները միայն Հայաստանի յատուկ չեն : Առանք կը մատնանշուին խմբագրականներով եւ ծաղրանկարներով ամբողջ խորհրդային երկրին մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՆՐԱՑԱԻ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ ԿՐ ԿՌՈՒԻՒ

ՔԱՐԱՇԻ ՌՄԲԱԿՈՇՈՒԵՑԱԻ

Քաշմիրի տագնապը վերածուած է այլեւս Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ ուղղակի եւ դանդաղօրէն պատերազմի մը : Ձուր էր Մակի քարտուղար Ու Թանի կոչը, դուր՝ պատերազմին վերջ տալու Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումները :

Երկուշաբթի առաւօտ, Լահոր քաղաքն ու չրջակայքը օդային սաստիկ ռմբակոծումներու ենթարկուել էր, հնդկական հինգ օդանաւեր, առաջնորդուած հրատայլերէ եւ ծանր հրետանիէն, Փաքիստան կը մտնէին երեք ուղղութեամբ, երկուքը Լահորի չրջանին մէջ եւ երրորդը աւելի հիւսիս, դէպի Սիալքոթ Լահոր : Այս քաղաքը, իր 1·500·000 բնակիչներով, արեւմտեան Փաքիստանի երկրորդ քաղաքն է եւ հանդիսացը օդային , երկաթուղիի , խճուղիի եւ հեռաձայնային հաղորդակցութիւններուն : 24 ժամ ուան կատապր – եւ բան Քարաչիի միջ – կընդհատան — կռիւներէ հետ , կացու – թիւնը տակաւին չափօ էր Նոր Տելհի կը յայտարարէր թէ Լահորի օդակայանը , քաղաքին երեք քիլմ· հեռու , եւ Մուկայ Փուրա արուարձանը գրաւուած էին հնդկական ուժերէն : Քարաչի կը հերքէր այս լուրը , վստահեցնելով թէ հնդկական ուժերը դադրած էր : Հնդկաստան կը նչէ թէ չոկհկառքը , հրատայլեր եւ զինուորական այլ կայաններ ու մթերքանոցներ քանդուած էին եւ թէ մեծ թիւ մը կը կազմէին սպաննուած Փաքիստանցի – ներու : Փաքիստան, իր կարգին, կը նչէր· «Հնդկական 24 օդանաւեր հրդհեցնինք Փէնճապի երեսնց խարիսխին մէջ, քանդեցինք ութ հրատայլեր եւ սպաննեցինք ութ հարիւրէ աւելի նախայարձակներ» :

Մինչ Փաքիստանի մէջ պատերազմը կը չարունակուի, անդին, 250 քիլմ· հնդկական հողամասէն ներս, Փէնճապի մէջ , էջք կը կատարէին Փաքիստանի օդաչուներ, որոնց պարտականութիւնը պիտի բլլայ նախնական յարձակումներ քանդել կամուրջներ, երկաթուղի – ներ, եւ կարել հնդկական ուժերու ճամբան :

Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ «ամբողջական պատերազմն » է հիմա , յայտարարեց վարչապետ Շաստրի, դարձեալ նիստի մը ընթացքին, աւելցնելով , թէ այս պատերազմը պիտի բլլայ երկար , բայց թէ է վերջոյ Հնդկաստան պիտի յաղթէ : Պաշտպանութեան նախարար՝ Շաւան, հերքելով թէ ընդհանուր զօրակոչ յայտարարուած բլլայ Հնդկաստանի մէջ, հաստատեց սակայն թէ ջնջուած են բոլոր թոյլտուութիւնները : Փաքիստանի նախագահը՝ Այուպ խան, իր կարգին , յայտարարեց ձայնասփիւռէն, թէ « 100 միլիոն Փաքիստանցիներուն համար ժամը հնչած է· պատրաստ եղէք զարնելու եւ զարկէք ուժգին, որովհետեւ ձեր սահ – մաններուն սպառնացող չար ուժերը ա – ւելի քան քանդիչ են» : Լոնտոնի մէջ , Փաքիստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչը, կը սպառնար Արեւմուտքի· «Եթէ երբեք Մակը ղրկնայ մեզի անհրաժեշտ օժանդակութիւնը, առիւծ պիտի նշանակէ թէ այլեւս մեր երկրին մէջ ը – նելիք չունի : Մենք կրնանք, այդ պարագային, ուրիշ դռներ դարնել » :

Երկուշաբթի դիշեր Մակի Ապահովութեան Խորհուրդը կրկին բացառիկ նիստ մը կը դումարէր : Նոր կոչ մը՝ որ պատերազմը վերջ դնայ եւ դիւանագործի դիծը յարգուի : Խորհուրդը պարտակա – նութիւն կուտար նաեւ Ու Թանի որ մեկնի Քաշմիր եւ տեղւոյն վրայ բանակցութիւններ կատարէ : Ու Թան երեքշաբթի կը սպասուի Քարաչի :

Քաշմիրի տագնապին ծագած պատերազմով մտահոգուած են մանաւանդ Միացեալ Նահանգներ եւ Խորհրդային Միութիւն : Նախագահ Ճոնսըն «խորապէս մտահոգ », կը սպառնայ, պատերազմը չդադրեցնելու պարագային, դադրեցնել Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի ամերիկեան օժանդակութիւնը : Մոսկուայէն կը յայտարարեն թէ խորհրդային դիւանագէտները կացութիւնը կը նկատեն չափազանց «մտահոգիչ», նչելով թէ Հնդկաստան եւ Փաքիստան ստիպուին իրենց վէճերը տարի է բանակցութիւններով լուծեն :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երեքշաբթի առաւօտ սաստկացած լուրերու համաձայն, կացութիւնը աւելի եւս կը ծանրանայ : Քարաչի ռմբակոծուած է հնդկական օդուժին կողմէ եւ մայրաքաղաքին պանդան չրջանները վնասուած են բայց մարզկային զոհերու մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ : Ռմբակոծուած է նաեւ Ռավալփինտին, որ ռազմական մայրաքաղաքը կը նկատուի : Հնդկական օդուժը եւ Փաքիստանի հարձակիչ օդանաւերը բախումներ ունեցած են : Միւս կողմէ Փաքիստան դիմած է Օթթաւի (Տարատարեւելեան Ատեյ Ուխտ) եւ Սէնթոյի (Նախկին Պաղտատի ուխտ) որ օդնեն իրեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ·— Հետաքրքրութեամբ կը սպասուի Հինգշաբթի օրուան Զօր· ոը կոլի մամուլի ասուլիսին : Տակաւին յայտնի չէ թէ ոը Կոլ Հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու է կամ ոչ : Այս ասուլիսին այդ ուղղութեամբ կը սպասուի իր յայտարարութիւններուն : Ենթադրողներ կան որ առոլչական պատճառներ կրնան արգիլք բլլալ ոը Կոլի թեկնածութեան : Տակաւին փետրուարին, երբ ունկնդիր մը կը հարցնէր , թէ «ի՞նչպէս է ձեր առոլչութիւնը » , ոը Կոլ կը պատասխանէր· «դէչ չեմ , վատ եղէք սակայն թէ օր մը չէ օր մը պիտի մեռնիմ » :

«ՏՈՖԻՆԷ ԼԻՊԼԻԲԼ» հրատարակած է Սէն – Շամոնի քաղաքապետ Անթուան Փինէյի յայտարարութիւն մը : Թերթի ներկայացուցիչին այն հարցումին, թէ արդեօք թեկնածո՞ւ է ոը Հանրապետութեան նախագահութեան, նախկին վարչապետը պատասխանած է· «Էլիսկի թեկնածու չեմ : Աւելի տարի մըն է որ նուրէն կրկնեմ, որովհետեւ յաճախ իմ բնաւորութեանս եղած են յայտարարութիւններ , զորս երբեք չեմ ըրած» : Սէն Շամոնի քաղաքապետը կը չարունակէ· «դեռ վերջերս հետաքրքրուեցայ հարցումը ըրին ինծի· «Լեռ , օր մը, չափազանց ծանրակչիռ, այսինքն երկրին համար անհրաժեշտ պատրաստներու մէջ, կրչ ընկերային ձեր թեկնածութեան, պիտի տայի՞ք արդեօք ղրկանը պատասխան մը », պատասխանեցի,

թէ բացառիկ պարագաներու մէջ թերեւս ազգային միաւորականութեան մը հետաքրքրութեան կարող չբլլանի մը համար բլլալ նախագահութիւնս : Առերեսին կ'օգտուիմ ուրեմն կրկնելու համար անպամ մը եւս թէ հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածու չեմ » :

ԴԱՄԱՍԿՈՍ· — Ձինուժին արտաքին նախարարը՝ Շէն Եի, որ Դամասկոսի օդակայանը դէպի Մալի իր ճամբուն վրայ մէկ ժամուան չափ մը կանգրած էր, ընդունեցաւ երկու օր Դամասկոս մնալու սուրիական կառավարութեան հրաւէրը : Ձինուժին վարչապետ մամուլին յայտարարեց, թէ «Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութիւնն ու ժողովրդային Ձինուժը կը զործակցին՝ զպխութեան ու աշխարհակալութեան դէմ պայքարին մէջ» : Իսկ ինչ կը վերաբերի ասիրեւմտեան խորհրդաժողովին, Շէն Եի նչեց, թէ «ոչ միայն որոշուած թուականին պիտի դումարուի Ալժիր մէջ, այլեւ յաջողութեամբ պիտի պսակուի » :

ՄՈՍԿՈՒԱ·— Խորհրդային Միութիւնը կարմրզ զանազան ազգութիւններուն ակնարկելով , խորհրդային համաձայնավոր կուսակցութեան օրգանը կը զրէ , թէ « աշխարհակալները » կը ջանան « մեր ժողովուրդներուն միջեւ գեղային անհամաձայնութիւնները արծարծել » : «Ձուր չեմ , ի՛ւելցնէ «Պրաւդա», որ սակայն կոչ կ'ընէ իր ընթերցողներուն՝ արթուն հսկել «նախապատրաստումներու եւ ազգային խարակնութիւններու չայտնութիւններուն » :

ՍԱՅԿՈՆ·— Քապոթ – Լոճ Վիկթոմ հասնելէն ի վեր առաջին մամուլի ասուլիսը տուաւ : Վիկթոմամի մէջ Միացեալ Նահանգներու նոր դեսպանը չայտարարեց, թէ, «այլեւս ամէնուն համար չատակ է թէ Վիկթոմը պատերազմը չի կրնար չահիլ : Ամէնքն ալ պէտք է գիտնան թէ մենք, Ամերիկացիներս, ամէնէն զօրաւորն ենք եւ թէ պէտք չունինք ժամացոյցին նայելու : Ժամանակ ունինք, մինչ իրենք (Համայնավարները) կը կարծեն թէ անհամբեր ենք, կ'աճապարենք : Երբ լրտեսները գիտակցին թէ ապարդիւն են իրենց խափանարարութիւնները, ամէնն ինչ վերջ պիտի գտնէ ու լուչ, ինչպէս պատահեցաւ Փիլիպպիններուն եւ Մալեզիոյ մէջ» :

ՄՈՍԿՈՒԱ·— Գերագոյն Խորհուրդի վերջերս նիստ պիտի գումարուի Հոկտեմբեր մէկին, Մոսկուայի մէջ, ուր ներկայ կը չարունակուի 1962ին ի վեր առաջին խորհրդաժողովը առաջ եւ առ – մէն գերկայացուցիչներուն մէջեւ «բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ», հաղորդեց Թաս գործակալութեան հետագրերը :

ՈՒՇԻՆԿԻՐՆ·— Նախագահ Ճոնսըն յայտարարեց թէ Սէն Տոմինկի նոր կառավարութեան կազմութիւնը տմինիկեան ժողովուրդին համար կը նչէ «դէպի խաղաղութիւն, ազատութիւն եւ յոյս նոր ճամբու մը սկիզբը» : Նախագահը յայտարարեց նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները Տոմինիկեան Հանրապետութեան քանի միլիոն տոլարի անմիջական օժանդակութիւն մը պիտի բնեն :

ՊԱՂԱՏԱՏ·— Զօր· Թաքը Եահիայի հրաժարումով, Իրաքի նոր կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ Զօր· Արիֆ Ապտել Ռազզաքի, որ երկուշաբթի իր կառավարական կազմը ներկայացուց նախագահ Արիֆին : Նախագահը, այս առիթով թելադրած է նոր կառավարութեան չգոհանալ խօսքերով եւ գործի լծուիլ : Զօր· Ռազզաք ցարդ ոչ մէկ կառավարութեան մաս կազմած է :

ԱԹԻՆՔ·— Փափանարէու – Գանելլոպուլոս համաձայնութիւնը չփոթ կացութիւն մը առեղծեց քաղաք· գեանի վրայ : Նոր կառավարութիւն մը կազմելու թագաւորին չանքերը շատ աւելի կը դժուարանան :

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՒԵՐԱԳՐԵՐՈՎ

Գ.

Հրատարակուած այդ պաշտօնական թղթական յայտարարութիւնը նենգամբ – տութեան, խաբեբայութեան եւ մաքի մէջ ծրագրուած զանգուածային սպանդի եւ կողոպուտի դիւային ծրագիրը մը կը մատնանշէ թափանցիկ կերպով : Տրա – պիզոնի նահանգի Հայերուն վերաբերեալ հրահանգին ձեւով եղած է նաեւ հայա – բնակ բոլոր քաղաքներու մէջ : Հայուն ձեռքը նոյնիսկ զէնքի մը չճողոպր չափով զինաթափման միակ նպատակը եղած է , տարագրութեան ճամբաներուն վրայ , յարձակման դէմ ինքնապաշտպանութեան որեւէ կարելիութենէն զրկել , ոչխարի հօտի նման կարաւանները դիւրերուն յանձնել անպաշտպան այրերը կոտորելու , կիները առեւանգելու կամ բռնաբարելու եւ մանուկները սպաննելու կամ յափշտա – կելու , անձնական գոհարեղէնները եւ դրամը կողոպտելու նպատակով :

Միջազգային որեւէ Առեան , եթէ նկա – ած առնէ եւ վերլուծէ այդ փաստաթուղ – թը եւ մտադրուած ու գործադրուած սա – դայլական ծրագիրը , առաջին իսկ ակ – նարկով՝ կը տեսնէ մարդկային զանգը – ւած յօշոտելու բոլոր նկրտումները կանխամտա – ծումը :

Տանք վկայութիւնը քանի մը օտար ա – կանատեսներու Տրապիզոնի Հայերու տարագրութեան եւ ցեղասպանութեան մասին .—

Թուրքին զինակիցը եղող , Տրապիզոնի գերման հիւպատոս Տոքթ. Պերկֆէլտ կը յայտնէ թէ 1914 Նոյեմբեր 6ին Կովկասի դէմ թուրքերու յարձակումէն ութ օր ետք , Ռուսերը ամբակոծեցին քանի մը զինուորական չէնքեր Տրապիզոնի մէջ : Թուրք կառավարութիւնը անմիջապէս զինեց թուրք ժողովուրդը պատրուակե – լով թէ Հայերը եւ Յոյները կրնան ա – պրեստամբել :

Տոքթ. Պերկֆէլտ 1915 Յունիս 11ին տեղեկագրեց դեսպան կառավարութեան թէ թուրքը , որ Մայիսի մէջ ձերբակալած ու բանտարկած էր 250 Հայեր , գտեալով 42 ականաւորներ , ձեռքերը եռին կապ – ուած տարած է Տրապիզոնէն եօթը մղոն արեւմուտք՝ Փլաթանա (Ալչէսպատ) կոչուած ծովեզերեայ ւեանը եւ Յունիս 11ին առաւաստանաւի մը վրայ դանդնք սպաննած եւ թափած է Սեւ Ծովի մէջ :

Ըստ Տոքթ. Պերկֆէլտի , թուրքերու կողմէ տարագրութեան այդ հրամանա – դիրը եւ անոր յաջորդող առնուած քայլը կը նշանակէ Հայերու զանգուածային ըն – նաջնջում , եւ , կ'աւելցնէ թէ , իր խրնդ – բանքին վրայ՝ Վալին , ձէմալ Ազմի պէյ , խոստացած էր դանէ մանուկներուն եւ յղի կիներուն խնայել եւ չտարագրել : Բայց , Յունիս 19ին տարագրութեան առաջին օրը գրժելով իր խոստումը , ը – սած է թէ կեզրոնէն ամենախիստ հրա – մաններ եկած են , եւ առանց սեւէ բա – ցառութեան , պիտի մեկնին բոլոր Հայե – րը , այր եւ կին , մանուկ թէ յղի կին , բողոքական թէ կաթոլիկ : Այդ կը նշա – նակէր ոչ մէկը ողջ թողուլ : Վալին ըս – նաւ թեամբ եւ գինու զօրութեամբ , թուրք ժանտարմներու եւ գինուորներու մի – ջոցով (այդ ատեն Տրապիզոնի մէջ կային 14 հազար գինուորներ) , ամենայն վայ – րապութեամբ կարաւան առ կարաւան կը տարագրէ : Հազիւ քանի մը ժամ հեռու վայրերու մէջ կանխապատրաստուած դարանակալ չէթէական խումբերու կող – մէ յարձակում կը գործուի կարաւան – ներուն վրայ : Նախ կողոպուտ , յետոյ սպանութիւն եւ բռնաբարութիւններ եւ մանուկներու յափշտակում :

Այդ ոճիրներէն անմիջապէս ետք՝ ճէ – մալ Ազմի պէյ բացակայեցաւ Տրապիզոն քաղաքէն , եւ դնաց երկրին ներսերը եւ չվերադարձաւ մինչեւ 1915 Օգոստոս 3 / 16 :

Ըստ Պերկֆէլտի , Տրապիզոնի նահան – գէն ճամբաներու վրայ , կիրճերու եւ լեռնադնացքներու մէջ կոտորուած են վեցասուն հազար Հայեր : Այս քաղաքա – կանութեան ներքին դրդապատճառը , կ'ը – սէ Պերկֆէլտ , Հայերը ընդելով վերջ տալ էր Հայկական Դատին :

Հայերու դէմ ցեղասպանական այս ան – պատիւ քայլէն ետք , Թուրքերը ուզեցին Պերկֆէլտը եւս հսկողութեան տակ առ – նել , արգիլել անոր ճամբորդութիւննե – րը՝ Տրապիզոն քաղաքին չըջակաները , եւ պահակներ դնել անոր դրան առջեւ : Բայց ան մերժեց եւ ձիով ճամբորդու – թիւն կատարեց քաղաքին մօտակայ եւ հեռաւոր վայրերը եւ աչքով տեսաւ այն ամէնը՝ որ կատարուած էր :

ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

Աւելի լաւ է հիւանդ բլլալ մարմնով քան հոգիով :

ՄԵՆԱՆԴՐՈՍ

×

Մարդ կը ծերանայ մէկ օրուան մէջ՝ երբ կը սիրահարի :

ԹԷՈՒՐԻՏԷՍ

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԵՏ

1903ին ընդունելեայ վէնեաիկի « Մուրատ – Ռափայէլեան » լիսէն : Ես կրտսեր կարգն էի : Ընկերներս՝ Վարդան Բարեան , ՍՍՌՄ Ժող. արտաք՝ Վահ – րամ Փափազեանը նոյն ինքն , վիպասան Գերճ Պոշեանի կրտսեր որդին՝ Էտիէն , Ռոստովցի նաւթատէր Յովհաննէս Բալ – եանի (Բալիէֆ) որդին՝ Ալբերտը , եւ Արմենակ Մարմարեանը՝ ճարտարապետ – ներկրաչափ :

Ես կրտսեր կարգն էի . Վարուժանը ա – ւագ կարգն էր , ինձմէ երկու դասա – րան վեր : Դանիէլ Զարութեարեան Սեբաս – տիոյ նահանգի Բրգնիք գիւղէն , Հայ կա – թոլիկ գիւղացի փափանապարծի պատանի էր . տղուն համեստ բնաւորութեան եւ ուշիմութեան չնորհիւ՝ Կ. Պոլսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ բարձրագոյն դպրո – ցը կ'ուղարկեն 1898ին : Իսկ 1902ին , գերազանց դնահատականներով կ'ուղար – կեն Վէնեաիկ , Մուրատ Ռափայէլեան լիսէն :

Քուրմի կը նմանէր երբ կը մտնէր իր խուցը , ընդունելու մուտանեալ հազոր – դութիւնը իր սրահին մէջ : Երկիւղած կը ապասէր որ պայ իր հոգիին մէջ թափուի մուտանեալ ժպիտը :

Ան կը նմանէր արձանագործի մը , որ իր աշխատանոցը կը մտնէ՝ կեանք տալու մարմարէ կոչտ զանգուածին , ուր երկար կը մնար , որպէսզի մարմարէն ծնունդ տար իր երազին :

Վարուժան այսպէս կը մտնէր իր խու – ցը՝ ձեւ ու մարմին տալու իր սրտի փո – թորիկներուն :

1915 Թուի Փետրուարի կէսին , Կ. Պոլսի մէջ , գացի իմ Թանկագին աւագ բնկերոջս , Դանիէլ Վարուժանի բնակա – րանը : Կինը , Արաքսին բաւ . աչխա – տանքի սենեակն է : Ներս մտայ . պրա – գեղանին վրայ ցան ու ցիր Թուղթեր Թափուած էին . կերտած աւարտած էր իր վերջին քերթուածը «Հացին երգը » հա – տորին «Ադօրիֆը» :

Թախանձանքով խնդրեցի աւագ եղ – բօրմէս որ ինձի նուիրէ , երբեւ յիչա – տակ , սեղանին վրայ ցան ու ցիր այդ Թղթիկները «Ադօրիֆը»ի : Թղատուն բաւ . Վերցուր , Բիւրատ , մեծ բան մը չէ :

1915 Թուի Ապրիլի 11 – 24ի առաւուան ժամը 2·30ին «Գրաբը սկսած պերճնճի չիւպէ»ի քաղաքական բաժնի գաղտնի ոստիկանութեան պետերը կը խուժեն Վարուժանի բնակարանը եւ կը հաւաքեն անոր ձեռագրերը , կազմուած հատորներ եւ տետրակներ :

Անցան անիծեալ տարիները եւ 1919ի Մայիսին գացի փնտռել հօրս ձեռագիր – ները , որոնք նոյնպէս բռնագրաւուած էին : Նախապէս կաշառքով Թո՛յլտուու – Թիւն ստացայ հայպէս Ահմէտ Սեզայի պէյէն եւ մտայ այն նկուղները , ուր մեծ եղեռնի գոհ գրողներու ձեռագրները պահուած էին : Մեկտեղ կարգադրեցինք «Հացին երգը» հատորին համար , որ Վարուժանի մահուընէ ետք լոյս տեսաւ Ս. Ղազարի Մատենադարանը :

ՎԱՂԻՆԱԿ Ս. ԲԻՐԼԱՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՅԱՒԵՐԺԱՅՆՈՂ ԿՈԹՈՂ

Գրած էինք թէ Մեծ եղեռնի յիչատակը յաւերժացնող կոթող մը պիտի կանգնի Ալբերեան Յիսնամեակին առթիւ :

Այդ առթիւ , Շինարարութեան Գլաւո – կան կոմիտէն եւ Երեւանի քաղաքային խորհուրդի գործադիրը , ինչպէս նաեւ Ճարտարապետներու Միութիւնը «յատ – գուն նախագիծ » մը պատրաստելու մըր – ցում մը բացած էին :

Փետրուն , ներկայացած բոլոր գործե – րուն մէջ նախապատուութիւն տուած է Ճարտարապետներ Թաբախանեանի , Գա – լաչեանի եւ քանդակագործ Ծաչատուր – եանի նախագիծին :

Այս նախագիծը կը ներկայացնէ յա – ւերժական բոցին հանած պատերով կեդ – րոնական կլոր բաց դամբարան մը՝ ի յի – չատակ 1915ի եղեռնի զոհերուն , տար – թաքանչիւրով զարդարուած կրանիթ – եայ երկարաձիգ պատ եւ Հայ ժող – ովուրդի վերածնունդը խորհրդանչող մո – թիվ մը :

×

Հայաստանի գրեթէ բոլոր գիւղերուն մէջ սկսած է հայցահատիկները հնձելու բուռն աչխատանքը : Ամէն կողմ կը հա – ւաքեն եւ կը մթերեն արտադրութիւննե – րը : Այսպէս Խնձորեսկ գիւղի հայցահա – տիկային մշակութիւններու 1250 հեկտար տարածութիւններ հնձուելու վրայ են : Կոռնիձորի 66 սերմնադաշտերու մէկ հեկտարէն ստացուած է 10·5 ցենտներ պահուած էին : Միայն կարապցայ գիւ – ղել կարմրուած «Լեռնականի մը յուշ – տետրը» : Սակայն «Լեռին կոյսը 1630 – 1650 թ.թ.», «Զէյթունի Զարման » հե – րոսուհին վրայ վկայը , «Ծուժանին կուռ – քը» եւ «Աբշակ Բ.» պատմական մեծ վէ – պը , որոնք տետրակներու մէջ էին գրե – ուած , ձմեռը վառարանին էին յանձնած :

Յանկարծ նչմարեցի Վարուժանի այ – րին , Արաքսին , որ նոյնպէս եկած էր փնտռելու ամուսնին ձեռագրները :

Իմ նախագիծը կը ներկայացնէ յա – ւերժական բոցին հանած պատերով կեդ – րոնական կլոր բաց դամբարան մը՝ ի յի – չատակ 1915ի եղեռնի զոհերուն , տար – թաքանչիւրով զարդարուած կրանիթ – եայ երկարաձիգ պատ եւ Հայ ժող – ովուրդի վերածնունդը խորհրդանչող մո – թիվ մը :

×

Հայաստանի գրեթէ բոլոր գիւղերուն մէջ սկսած է հայցահատիկները հնձելու բուռն աչխատանքը : Ամէն կողմ կը հա – ւաքեն եւ կը մթերեն արտադրութիւննե – րը : Այսպէս Խնձորեսկ գիւղի հայցահա – տիկային մշակութիւններու 1250 հեկտար տարածութիւններ հնձուելու վրայ են : Կոռնիձորի 66 սերմնադաշտերու մէկ հեկտարէն ստացուած է 10·5 ցենտներ

ՈՐԴԵԳԻՐՔ

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հոն՝ դիմացը , մէկ անկիւնէն միւսը սե – ղան սարքուած էր : Օդիի չիչեր , ալան – դերներու տեսակներ քով քովի չարուած , ու , բաժակները լեցուն յորդելու աստի – ճան :

Պատուհանի մը տակ , մէկ անկիւնը բազմած նուագածուները անդադար կը հնչեցնէին կէս հայկական , կէս Թրքա – կան եղանակներ , ու յաճախ , ներկաննե – րու ծափերը կը միանային անոնց ու ժր – խորը կ'ըլլար լման վայտարեալ : Աստն ա – ստն ալ քանի մը հոգի ոտքի կը ցատ – կէին իրենց գոհունիկ պորտախաղերը ցու – ցադրելու համար :

Ո՞ւր կրնամ տեղ մը գտնել , նստելու համար կը մտածէր Աչոտ ոտքի վրայ :

Հոն՝ սրճարանին մուտքի կողմնեան – կիւնը , փոքր սեղան մը կար զոյգ մը ա – Թոռներով , որուն մէկ աթոռը գրաւած է արդէն տարիքի մարդ մը , անտարբեր այդ բոլորին , ակնոցը քթին լրագիրը ի ձեռին :

Ցարմարագոյն տեղն է մտածեց , ու պնաց գրաւեց պարապ աթոռը : Մօտը նստող մարդը վեր բարձրացուց գլուխը , ակնոցին տակէն կարճ ակնարկ մը նետեց նորեկին վրայ , ու կրկին սկսաւ կարդալ իր լրագիրը :

Աչոտ , աչքը խոհանոցին նեղլիկ դրան , ապասեց :

Քիչ անց յայտնուեցաւ սրճարանապետը ձեռքին մէջ փոքր պնակ մը չոր լուբիա , կտոր մը սեւ հացով : Դրաւ դանոնք Ա – չոտին առջեւ ու ձեռքէն առաւ մէկ ալ – բոխմին :

Աչոտ ուռկէն աւելի լափեց իր առջեւ դրուածները ու բերանը սրբեց թեզանի – քով :

Սրճարանապետը , որ դեռ մօտը կանգ – նած էր , սկսաւ հարց ու փորձ ընել կոչտ եղանակով մը :

— Ո՛րտեղէն կուգաս , ա՛ւր կ'երթաս , մանչ :

Գամալայէն , պատասխանեց Աչոտ կարուկ :

— Հա , դուռ ալ Գամալայի փախատական խենթ որբերէն ես : Ա՛ւ , սա որբ բռնուած – ներդ խելք չունի՞ք , դղումի կուտ մը չկա՞յ ձեր գլխուն մէջ , ատ ձիուն – ձմե – ռով ո՞ւր կը փախիք : Ի՞նչ , կը կարծէք որ ատ մեծ քաղաքներուն մէջ դրամը գետնէ՞ն կը հաւաքեն : Տարիք , ուժ , հա – սակ , բազուկ ունեցողներուն համար գործ չկայ , ալ ուր մնաց ձեզի պէս խըլ – լռաններուն :

— Դժոխքին մէջ ապրողը ժամ , եղա – նակ չի փնտռեր , վարպետ ,— պատաս – խանեց Աչոտ դարձեալ կարուկ :

— Հա՛ , հմմ՛ հոս գալով կը կարծես դրա՞խտը ինկար : Կեցի՛ր , համբերի՛ր , քանի մը օրէն չատ կ'ըլլայ ուր էյ – նալդ :

Աչոտ , պատասխանի փոխարէն , կծու ակնարկ մը նետեց «բարեսիրտ» սրճա – բանապետին վրայ եւ ուսերը թօթուեց :

Իր մօտ նստող մարդը , երեսին վար կը դնէր ձեռքին լրագիրը , ակնոցին տակէն ակնարկ մը կը նետէր խօսակիցներուն վը – րայ ու կրկին կը շարունակէր իր ըն – թերցումը : Յանկարծ , դարձաւ սրճա – բանապետին .

— Վարպետ , պնակ մը կերակուր , կտոր մըն ալ հաց տուր ատ տղեկին , իմ հաչիւս :

— Սիրով , Պ. Վարդան , չարեց սրճա – բանատէրը ու խոհանոց մտաւ :

Աչոտ , ապու ակնարկ մը նետեց մար – դուն վրայ , փորձեց տեղէն չարժիլ , գոնէ բան մը լսել , բայց չկրնցած , այլայ – լած՝ մնաց իր նստած տեղը :

Վարպետը բերաւ ատպրուածները , դրաւ Աչոտին առջեւ :

— Բայց , պարոն , արդէն ես ձաչեցի , արդէն կուչտ եմ , չնորհակալութիւն ,— հեծծծաձայնեցաւ ըսել :

— Կեր , մանչս , անուչ ըլլայ , պիտի որ անօթի ես , չատ ուտելու եւ լաւ ուտելու տարիքին մէջ կը գտնուիս ... կե՛ր ...

Ու կրկին սկսաւ իր լրագիրը կարդալ :

Աչոտ նոր ապպրուածներն ալ կերաւ , կրկին չնորհակալութիւն յայտնեց պա – ղանին , փորձեց խօսքի բռնուիլ , ան – ճամբայ մը գուշնէր իրեն , բայց ան – դուռ մարդը այդ տեղացի չէր պաւ :

Սրճարանը հետզհետէ լեցուեցաւ : Դուրէն աթոռներ բերին , անդոնները Թ – բարու մօտեցուցին , մարդիկ աւելի երա – րու սեղմուելան տեղ բանալու համար եկուորներուն :

Սրճարանապետը Աչոտին հասկցուց որ պէտք է մնկնէր , «չխանգարելու համար իր յաճախորդներուն հանգիստը » ...

Դառնացած՝ ոտքի ելաւ Աչոտ , տեսաւ , արհամարհոտ նայուածք մը ձգեց իր շուրջիններուն վրայ ու դուրս ելաւ սրճ – ճարանէն : Ինչ անգութ , անսիրտ չարք – էին սա մարդիկը : Կը մտածէր դառնա – թեամբ : Ոչ ոք իրմով հետաքրքրուե – ցաւ : Ոչ մէկ հարցում իր վիճակին մա – սին , ոչ մէկը ձար մը ճամբայ մը ուզեց ցոյց տալ իրեն : Ուրիչ կուգար եւ ուր կ'երթաս , հարցնող մը չկանուեցաւ այդ խայտաբղէտ բազմութեան մէջ : Ա՛յս էր աչխարհը : Այս էր Հայրենիքը :

Մինչդեռ ինք կը կարծէր որ , եթէ պա – տահմամբ Հայու մը հանդիպէր , արդէն փրկուած կ'ըլլար :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՔ

(2 Շար.)

ակրմացու, նախաուհատուածէն քանի մը ցենաներ աւելի : Նոյնն է պարագան նաեւ Տեղ, Ափաւուակ, Քարաչէն, Խնածախ գիւղերու մէջ :

Կամոյի մէջ սիլոսի կաւտակման ծրագիրը դեռ կատարուած է վեց հարիւր տոննայ չափով :

Ախտաշատ նոյնպէս ուսուցած է հաստատ մշակութիւններու բերքահաւաքը : Մինչեւ հոկտեմբեր ստացուած է 30 ցենաներ բերք : Ցորենին մէկ մասը ծախուած է պետպահեստներուն, որոնք բացուած են նաեւ գրամ՝ իբրեւ կանխավճար :

Սիսիանի ագրարագործները ժամկէտէն հինգ ամիս առաջ ներկայացուցին իրենց տարեկան պլանը : Մինչեման հաստատուած է 562 հազար հաւկիթ, մինչեւ հարիւր հազար հաւկիթ, աւելի, բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին :

×

« Համանեբասահայ Վերաշինող Միութիւն » (Միաց. Նահանգներ) խնդրանքով, վերջերս Երեւան քաղաքի Շահումեան շրջանի 89րդ միջնակարգ դպրոցը կոչուեցաւ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի անունով » :

Երեւան բնակող յայտնի արձանագործ, Սերաստացիի զաւակ, Թորգոմ Զէօրէք-ճեան, պաշտօն ստանձնած է չինել Դանիէլ Վարուժանի կիսանդրին, որ պիտի դնուի «Դանիէլ Վարուժան » զբօսայգիի մուտքի դրան մօտ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՆԱԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ալաւերտի քաղաքին կեդրոնը, Դեբեդ գետին վրայ կը բարձրանայ միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետական հոյակապ կոթողներէն մէկը՝ Սանահինի կամուրջը, զոր կառուցած է Իվանէ եւ Զաքարէ Զաքարեաններուն քոյրը՝ Վա-նէնի թագուհին, ժբ. դարու վերջաւորութեան :

Այս չորք ութ հարիւր տարի է որ այս կամուրջին վրայ երթեւեկութիւնը կը շարունակուի : Սեւակուռէ կառուցած, 60 մեթր երկարութեամբ այս կամուրջը զինուցած է զարերու փոթորիկներուն ու հեղեղներուն : 1795ին, Աղա Մահմէտ խանին հրոսակները կ'ուզեն-չոցնեն կամուրջի արձանագիրը խուշքա-րին այն մասը, ուր գրուած էր շինու-թեան թուականը :

Զառմական այդ յուշարձանին պահպանումը ապահովելու նպատակով, վեր-ջերս արդիլած են ինքնաշարժներու եւ առնասարակ ամէն տեսակի մեքենաներու երթեւեկը կամուրջին վրայ :

Ալաւերդիները կազմած են նաեւ Հայաստանի ամէնէն երկարակեաց այս կամուրջին վրայէն անցած նշանաւոր մարդոց անուանացանկը : Անոնց մէջ են նաեւ Սաֆաթ Նովա եւ Ցուվհաննէս Թումանեան :

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր Երեւան կը գտնուին Դամասկոսէն մարզական «Ցոյս» ակումբին պասքէթպոլի ապչկանց եւ մարզուհի խումբերը : Կիրակի, Օգոստոս 29ին մօնական բացառիկ հանդիսութիւնն-երով Երեւանի պաշտին մէջ տեղի ունե-ցան հիւրերու առաջին հանդիսումները Հայաստանի խումբերուն դէմ : Նախ հա-կատեցան Դամասկոսի «Ցոյս» եւ Երե-ւանի «Սպարտակ» Ա. պչկանց խում-բերը : Մրցումը չահեցան երեւանցինե-րը 67 – 16 արդիւնքով : Հանդիսական-ները լարուած հետաքրքրութեամբ դի-տեցին տղոց խումբերուն մրցումը : Մանաւանդ որ Երեւանի «Աչխատանք» խումբի կազմին մէջ էր Խորհրդային Միութեան խաղն խումբէն Արմենակ Ա-լաջալեանը, որ մեծ վարպետութեամբ կատարեց խաղին կազմակերպիչի բարդ եւ դժուարին պարտականութիւնը : Ըն-կերական այդ խաղը նոյնպէս վերջացաւ հիւրասիրողներուն յաղթանակով՝ 67–45 արդիւնքով : Երկուշաբթի երեկոյեան մրցեցան Սուրիոյ «Ցոյս» եւ Երեւանի « Սպարտակ» պչկանց խումբերը : Խաղը վերջացաւ 59 – 37՝ յօդուտ Սպարտակցի-ներուն :Երեւանի տղոց երիտասարդական խումբը 64 – 33ով յաղթեց հիւրերուն :

Սուրիահայ մարզիկները յաջորդաբար բարեկամական խաղեր պիտի ունենան նաեւ Լենինականի, Կիրովականի, Արտա-շատի, Սեւանի, Գառնիի, Գեղարդի, Էջմիածնի եւ պատմական ու գեղատեսիլ այլ վայրերու մէջ :

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻՆԱՂ

Անտառին մէջ՝ առիւծ մը պտըտած մի-ջոցին աղուէսի մը կը հանդիպի :

– Ո՞վ է կենդանիներու թագաւորը, կը հարցնէ :

— Բնականաբար դո՛ւն ես, կը պատաս-խանէ խորամանկ աղուէսը :

Առիւծը պտոյտը շարունակելով էիչ ետք կը հանդիպի փիղի մը .

— Ո՞վ է կենդանիներուն թագաւորը, կը հարցնէ :

Փիղը պատիճովը առիւծը կը վերցնէ ու բաւն մեթր անդին կը շպրտէ :

Առիւծը ինքգինք գտնելէ ետք կ'ըսէ .

— Ինչո՞ւ կը բարկանաս, բարեկա՛մ : «Ձեմ գիտեր» ըսէիր անցնէիր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՏՀՈՒՐ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

1915ի Դեկտեմբեր 31ին, երկշաբաթ-ին սահերէն Ցակոբ Սարգիսեանին հետ գացինք Հիւանդանոց : Ներս մտանք իր առանձնասենեակը, Կոմիտաս երկու ձեռ-քերուն մէջ առած լերկ գլուխը , կը խո-կար ...

— Աստուած օգնական, Թանկագին Հայր, հազիւ թէ արտասանած էի, յան-կարծ սպառնական ղէմքով նայեցաւ ին-ծի եւ բաւ .

— Օլաճ, տէֆ օլ, քաւըմայորըմ :

Հայերէն պատասխանեցի .— Սիրելի՛ վարպետ, յիշէ Մարտա Բիւրատը եւ Պէյքոզի փաչան, Մելվիլի Համի Նու-հին , մեծաւոր չէյխը : Հիմա կ'ընդունի՞ք մեզ քանի մը վայրկեան դոնէ :

Հազիւ թէ այս խօսքերը արտասանած էի, Կոմիտաս յանկարծ սկսաւ երգել «Ձէր ողորմեա»ն, եւ երկուքս ալ լացուց : կարճ յուզիչնէ մը ետք՝ խօսեցաւ .

— Հա, դուն ո՞ղջ մնացիր . կարծում էի թէ քեզ էլ աքսորել են : Մարտային ո՞րտեղ տարան եւ սպանեցին , ասա՛ :

— Հայր Սուրբ, Աչաչի միսաֆիրհանէն տարին եւ անդերեզման մեռաւ : Չօրս վերջին հեռագիրը Օգոստոս 2–15 թուա-կանը կը կրէր : Ես թաքնուած էի էրին ֆէօյ :

— Հը, դիտե՞ս , ես էլ եմ եղել Զան-ղըրը : բայց Հային Աստուածը ինձ յետ դարձրեց : Այս մի քանի օր է, ինձ լաւ չեմ զգում, պատասխանեց :

Ամիլչապէս ձեռքիս ծարերը բացի .

— Հայր սուրբ թանկագին, այսօր մեր առաջին արիւնոտ նոր տարին է , բոլ , համեցէք, բահաթ լզգում է, հաճի պէ-քիրի, եւ դուք չատ կը սիրէք :

Ցանկարծ նստած տեղէն վեր ցատկեց , ձեռքի համրիչը մէկդի նետեց եւ բաւ .

— Տէֆ օլուն , կիտինիզ :

" Հազիւ դուրս նետուեցանք երկուքս ալ, հիւանդանոցի երկար նրբանցքին մէջ՝ չկարողացանք մեր լացը զսպել : Ֆրան-սացի քոյր մը մօտենալով հարցուց թէ մեր ազգականներէն մէ՞կը մեռած է ... :

— Ո՛չ , երանի թէ այդպէս ըլլար , մեր մեծ երգահան կոմիտասը կործա-նած է ... :

ՎԱՂԻՆԱԿ Ս. ԲԻՒՐԱՏ

Ազատութիւնը՝ քաղաքական դերապոյն նպատակի մը համար միջոց մը չէ : Քա-ղաքական դերապոյն նպատակն իսկ է :

ԼՈՐՏ ԱՔԹՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

«Հիւրիյէթ»ի մէջ Միդհատ Ակթոպոլու կը խօսի յիսուն տարի առաջուան թուրք մամուլին մասին եւ հրատարակելով այդ շրջանի թերթերուն ճակատներուն ու ծանօթ լրագրողներուն լուսանկարները կը գրէ .—

« Ապտիւլհամիտի 33 տարի տեւող բռնատիրական շրջանին, թուրք մամուլը կը պահէր մեծ եւ անհերեւակայելի ճնշում մը ներքեւ : Հաստատուած խիստ գրաքննութիւնը չունէր առնել չէր տար օրուան մամուլին, որուն ներկայացուցիչ-ներէն մէկ մասը անճար մնացած՝ նախ-ընտրեր էր հեռանալ երկրէն եւ երթալ արտասահման, հոն հրատարակելու հա-մար իրենց թերթերն ու պարբերական-ները :

Այս թերթերն ու պարբերականները , մանաւանդ օտար եւ առանձնաշնոր-հեալ տերմնդակներու եւ թղթատար-ներու միջոցաւ դաղանարար թուրքիա կը դրկուէին, ու կը տարածուէին : 1908–ին Սահմանադրութենէն եառք, երբ քիչ մը սկսաւ չունչ առնել մամուլը, անհամար թերթեր եւ պարբերականներ ողողեցին Պոլսոյ հրատարակը, թէեւ մէկ մասին հետքը չատ կարճատեւ եղաւ, իսկ ո-մանք յարունակեցին իրենց գոյութիւնը մինչեւ 1914 թուականը , մինչեւ Ա. Աչ-խարհամարտ » :

Ցօդուածագիրը, ապա նչելով մինչեւ 1914 իրենց գոյութիւնը պահող թրքական թերթերը, կուտայ օրուան թուրք մա-մուլին ծառայող հայ լրագրողներու ա-նունները .—

Սապահ թերթին տնօրէնն էր Միհրան էֆէնտի, իսկ քաղաքական հարցերու խմբագիրը՝ Տիրան Քէլէկեան էֆէնտի : Խմբագրապետն էր Մահմուտ Սաադք պէյ, իսկ միւս խմբագրապետերն էին՝ Հասան Պէտրէտտին,Նազմի Էնիսթահին, Ֆէյզուլլահ , Նէճմէտտին եւ Ֆէրիտ պէ-յերը, ինչպէս նաեւ Գառնիկ Սինանեան էֆէնտին : Պատասխանատու տնօրէնն էր Ալիքսան էֆէնտին : Թերթը կը վաճառուէր տասը փարայի :

Իսկ ծանօթ «Թասվիրի էֆքեար» թեր-թին մէջ , որուն վարիչ – խմբագիրն էր Եունուս Նատի պէյը, որպէս խմբագիր կ'աչխատէր դարձեալ հայ լրագրող մը՝ Վարդան էֆէնտի :

« Լը Ժէօն Թիւրք » թերթը, որ կը հրատարակուէր Ֆրանսերէն լեզուով , ու-նէր հետեւեալ հայ խմբագիրները .— Զաւէն էֆէնտի, Իսրայէլ էֆէնտի, Բաֆ-ֆի էֆէնտի, Զարեհ էֆէնտի, Ագարիա էֆէնտի »:

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԾՐԱԿԻՆ

— կատարելապէս :

Փուարօ պահ մը լուռ մնաց: Ժար կը դիտէր վինքը հարցական երեւոյթով :

— Ձեր մտքին մէջ դաղափար մը չի՞ ծագիր արդեօք, պարոն Փուարօ :

— Ա՛հա, այո՛ : Բայց չեմ դիտեր տա-կաւին թէ ի՞նչ կը սպասէք ինձմէ : Դա-տարանը ուրեմն .— ձեր առջեւ ունիք ոճրային խնդիր մը... դիտէք թէ ով է ոճրագործը ... դիտէք նաեւ ոճիրին պատճառը : Ըսէք, սակայն, խնդրեմ, ինչ է բուն պատճառը այդ ոճրին :

— Ժանն Վիլքենսոն կ'ուզէր ամուսնա-նալ ուրիշ մարդու մը հետ : Իր այս մը-տադրութիւնը յայտնած է քանի մը օր ա-ռաջ, վկաներու ներկայութեան : Նոյն-իսկ ունեցած է սպառնական արտայայ-տութիւններ եւ ըսած է թէ, ի հարկին , ինքը վարձու ինքնաշարժով մը պիտի եր-թայ իր ամուսինը սպաննելու :

— Բարեբախտաբար, սիրելիդ իմ Ժար, դուք չատ լաւ տեղեկութիւններ քաղած էք: Կարելի է ըսել՝ նոյնիսկ չատ ընտիր տեղեկութիւններ : Կ'երեւի չատ ամբողջա-ցած են այդ բոլորը ձեզ հաղորդելու :

— Մենք դեռ չատ աւելի բաներ կը լը-սենք միշտ, պարոն Փուարօ, ըսաւ Ժար նրբօրէն :

Փուարօն վերցուց ոստիկանին բերած օրաթերթը եւ բացաւ զայն մեքենական չարժումով մը: Իր աչքերը կը սահէին թէեւ դրութիւններու վրայէն, բայց իր մտածումները ուրիշ ուղղութիւն ունէին:

— Դուք դեռ չպատասխանեցիք իմ հար-ցումիս, ըսաւ վերջապէս: Ինչո՞ւ համար եկած էք դիս տեսնելու :

— Որովհետեւ տեղեակ եմ նաեւ որ դուք երէկ առաւօտ կը գտնուէիք Իչճէնթ Գաթ :

— Հասկնալի է :

— Անմիջապէս ինքս ինձ ըսի. ինչո՞ւ համար լսրտ էֆվար իր մօտ հրաւիրած էր պարոն Փուարօն: Ի՞նչ կապակ ունէր : Ուստի նախ քան որեւէ գործունէութիւն, խոհեմութիւն էր որ տեսակցութիւն մը ունենայի ձեզի հետ :

— Ի՞նչ կը հասկնաք «որեւէ գործու-նէութիւն» ըսելով : Ձերբակալե՞լ կինը :

— Այո :

— Դեռ չէ՞ք տեսած պինքը :

— Օ՛, այո՛ անմիջապէս Սավուա պան-դոկը գացի : Պէտք չէր որ միջոց ձգէի որ խոյս տար :

— Ահա... Այսպէս ուրեմն, դուք ...

Փուարօ ընդհատեց իր խօսքը: Իր հայ-եացքը, որ առանց երբեք որեւէ տեղ կանգ առնելու չրջած էր թերթին վրայ , յանկարծ կեդրոնացաւ որոշ տեղ մը եւ իր արտայայտութիւնը բոլորովին փոխ-ուեցաւ : Գլուխը բարձրացուց եւ հարց տուաւ Ագաթլանտ Եարտի ոստիկանին .

— Շատ լաւ, բարեկամս, ի՞նչ ըսաւ ձեզի Լէյտի էֆվարը :

— Ես կրկնեցի իրեն ոստիկանութեան յատուկ սովորական նախադասը, թէ՝ մե-զի անհրաժեշտ է իր վկայութիւնը , ո-րով կը խնդրուի իրմէ մնալ մեր տրա-մադրութեան ներքեւ... Եւ դեռ դրպար-տել անպլիական ոստիկանութիւնը, իբր օրինական կերպով չդործող :

— Եւ ի՞նչ ըսաւ Լէյտի էֆվարը :

— Զղայնութեան նոպայ մը ունեցաւ : Օ՛, վստահ եմ որ այդ նոպան կը կեղծէր կատարելապէս իսկական արուեստա-դէտի մը տաղանդով :

— Ուրեմն կը կարծէք թէ այդ ջղայ-նութեան նոպան չինծո՞ւ էր :

Ժար աչքով ըրաւ :

— Իսկ դո՞ւք, ի՞նչ կը խորհիք, պարոն Փուարօ: Իմ հաչուոյս ... անկարելի է պիս խաբել. ես տեսայ որ բոլէ մը իսկ ինքգինքը չկորսնցուց :

—Կարելի է, բաւ Փուարօ : Իսկ յե-տո՞յ :

— Ցետոյ ինքգինքին եկաւ ... աւելի ճիշդ՝ ինքգինքին դալ ձեւացուց :

Հեծկլտաց, լացաւ եւ ըրաւ այն ինչ որ պարագան կը պահանջէր: Սպասուհի մը կարդ մը կապդուրիչներ խմցուց իրեն : Վերջապէս փաստաբան մը պահանջեց , որովհետեւ կ'ուզէր խօսիլ միայն այս վերջնոյն ներկայութեան: Կին մը որ հա-պիւ կը սթափի ջղայնութեան նոպայէ մը, երբ օրէնքի մարդու մը ներկայութիւնը կը պահանջէ, միթէ բնական երեւոյթ կարելի՞ է համարել :

— Այո, երբ նկատի առնուի պարա-դան, բաւ Փուարօ :

– Որովհետեւ լաւ ձեզի յանցապարտ մըն է եւ պաշտպան մը կը փնտռէ :

— Բնաւ երբեք, ես իր ընթացքը չատ բնական կը գտնեմ, իր խառնուածքը ու-նեցող կինոջ մը համար: Նախ՝ անշուշտ կը խղայ իր ամուսնոյն սպանութեան անակնկալ լուրը առնող կինոջ մը դերը : Ցետոյ, անշուշտ մը որ իր դերասանական ապրումները գոհացում կը տանան, ան-միջապէս կը խորհի փաստաբան մը ունե-նալ :

ԱԿԱԹՍ. ՔՐԻՍՏԻ

(Շար՝)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Ներսէս Քշիկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեանէ 50 Ֆրանք Հայ Մշակոյթի Տան եւ 50 Ֆր. Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու փոնտին :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Աղապապ Պարսամեանէ 10 Ֆրանք Հայ Մշակոյթի Տան եւ 10 Ֆրանք Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու փոնտին :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ :

Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյս վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ Տ. Եսայի Ա. քհնյ. Ալթունեանի վախճանման տարելիցին առիթով :

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Շաւիլի եւ շրջակայի հաւատացեալ ժողովուրդը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար ողբացեալ Տէր Հօր յիշատակը :

ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի : Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան թափօր եւ Անդաստան ժամը 4ին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ ժողովրդապետական եկեղեցւոյ : Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը Կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, ժամը 15·30ին, Ահարոնեան սրահին մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : ձանագրութիւնները բաց են : Ամէն ա-

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբը : Բացականները նկատի պիտի առնուին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԳԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PEGO (S. et O.)
Tél· 963.01.72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ գիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆըրանսացի օրիորդ մը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մէնէքշէյեան Ստեփան, որդի Զմիւռ ծնած եւ արհեստով կառապան Յակոբի, կը փնտռէ հասցէն իր հօրաքրոջ՝ Սրբուհի Մանուսեանի (կամ Մէնէքշէյեանի) եւ անոր զաւակներուն՝ Սէրգոյի, Գէորգի եւ Մարթայի :

Հազցէն՝ 71 Ալլէ տիւ Փըթի–Փոն Վէրտիւրոն – Պա, Սէնթ – Անթուան, Մարսէյլ 15րդ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ· 1965

Հասցէ·—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ դրատան :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ քուրսիէ :

Մնայուն աշխատանք :

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

×

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ տնական սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ : Դիմել խմբագրութեան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 9 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԻՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10404

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNEE — N° 10.404

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Բ.

Ֆրանսային Երկար տաեն լինքինքը օտար չզգար Հայաստանի մէջ, որովհետեւ ամէն քայլափոխի փողոցին մէջ կը հանդիպի աւելցած մը, նամակատան ցուցիչի մը կամ չարժաւարի մը, որոնք Ազնուորը կը յիշեցնեն, կ'ըսէ Մոնտի Քղթակիցը, որ վայելած է Հայերու հիւրասիրութիւնը: Առանց հրաւիրուած ըլլու, վերջին ծայր ազնուութիւնամբ իրեն հրամցուած են երշիկ, պանիր, պատուղներ եւ տեսակ մը ինձ: Միաժամանակ զոյացած են « յաւիտենական Ֆրան» եւ լացած՝ իրենց ցաւերը:

Ժան Հուսար չուկային մէջ հանդիպեր է Ֆրանսերէնի ուսուցիչ Հայու մը, որ ըսեր է իրեն թէ ուրախ է Հայաստան գացած ըլլալուն: Թէեւ այնտեղ ղրկուած չէ եւ ուրիշ տեղ կրնար աւելի ղրամ շահիլ, սակայն կը սիրէ իր հայրենիքը եւ չպատ է որ կը մասնակցի անոր վերաշինութեան եւ բարգաւաճման:

Բայց բոլոր Հայերը ասոր պէս չեն: Իր պանդոկին չուրջ տեսնուող Հայերը նոր տղայ ֆրանսերէնը չեն գիտեր եւ չատ հակառակ տեսակէտներ յայտներ են: Լիոնցի Հայ մը ըսեր է թէ 17 տարի առաջ ծնողքին հետ Հայաստան եկեր է եւ կը ղղայ եկած ըլլալուն:

« Երեք տարի առաջ չէի կրնար ձեզի հետ խօսիլ այսօրուան պէս: Մեզմէ ո՛մանք կրցան վերադառնալ: Ես ալ կը յուսամ յաղողիլ օր մը »:

Լիոնցին զանգատեր է, որ աշխատավարձերը բաւարար չեն: Ամսական 120 ռուբլի կը տանայ: « Թերեւս ուրիշ բան չտեսնողներուն համար ասիկա բաւական ըլլայ, բայց մեզի համար՝ ո՛չ »: Վերջին տարիները որոշ բարելաւում եղեր է... « սպիտման տակ »:

Ֆրանսացի լրագրողին ուշադրութիւնը դրաեր է Հայաստանի մէջ առաւտութիւնը ինքնաշարժերուն, որոնց ամէնէն ա՛նոր կ'արժէ 4000 ռուբլի, մինչդեռ մարդիկ մէջէն հաշուում ամսական 90էն տարբեր ռուբլի աշխատավարձով միայն կը տանան: Ասոր պատճառը կը տեսնէ « չուկայ»ին մէջ:

Հայաստանի վարչիները դարի կատան պրօպէկտիութեան, օտար դրամ ունենալու համար: Տոլար եւ Ֆրանք ունեցողներուն առաջնութիւն կ'ընծայուի ո՛նոր խանութներու մէջ, ուսկից դուրս կրնան նետուիլ « տեղացիները» երբ ո՛նոնք չեն մտներ:

Այս տարի տասը հազարի պիտի հասնի Արեւմուտքէն Հայաստան այցելող դրօսաշրջիկներու թիւը, անցեալ տարուան վերջ հարիւրին ութսուն աւելի: Ծրագրուած է 1970ին հարիւր հազար դրօսաշրջիկ ընդունել: Ներկայիս ամբողջ երկրին պանդոկներուն մէջ եօթը հարիւր հոգիի տեղ մնացեր կայ, չորս հարիւրը եւրոպական մէջ: Ծրագրուած է կառուցանել նոր պանդոկներ, որոնց չորսը մայրաքաղաքին մէջ, իւրաքանչիւրը հինգ հարիւր անկողնոց: Ցարմարութիւններ պիտի տեղեր նաեւ « Քէմփինկ»ի համար: Ներ եւ ներնիկ արտօնու պատրաստակամութիւն պիտի ցոյց տան:

Ցոյս կայ որ, ի'նչպէս թղթակիցը, գալ տարուան սկիզբ օտարականներ Հայաստան երթան իրենց ստամոքսի, երկամուքի, լեղիքու եւ սրտի հիւանդութիւնները պարմանելու կամ Դիլիջանի ապաքինարանին մէջ հանգստանալու համար: Ժան Հուսար երեւանէն գաս այցելեր է Գառնի եւ Սեւան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՈՒ ԹԱՆ ԿԸ ՓՈԽԱՅ ՔԱՐԱՇԻ և ՏԵԼՀԻ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ

Երկրորդ օրն է որ Հնդկաստան եւ Փաքիստան կը պատերազմին — թէեւ պատերազմը պաշտօնապէս չէ յայտարար — ուած — եւ, տեղծուած այս կացութեան մէջ, պատերազմը կրնայ չատ աւելի երկարել ու երկուստեք զառնալ մահաբեր: Պատերազմը սկսելը չատ աւելի դիւրին է քան զայն դադրեցնելը · երբ այլեւս ազգային կիրքերը հրահրուած են — այս պարագային կրօնական ազդակ մըն ալ կուգայ յարուած կիրքերուն նոր թափ մը տալու — երբ Լահորի ու Քարաչիի, Նոր Տելհիի եւ Կալկաթայի բնակչութիւնը հարիւր հազարներով կը տոպանցէ փողոցներէն ու կը պոռայ « կեցցէ՛ բանակը » , երկու երկիրներուն զեկավարները եթէ նոյնիսկ ըմբռնեն թէ « ամբողջական պատերազմ » մը կրնար աւերել երկու երկիրները ա՛նանց երբեք վերջնական լուծում մը բերելու Քաչմիրի թնճուկին, այլեւս ապատօքէն զօրծելու ի վիճակի չեն· այս իսկ պատճառով կը մնան ապաշրջիկ խոպոպ բանակցութիւններու բոլոր կոչերը: Առաջիկ երկուստեք զօրավարներն են նախաձեռնողները, եւ բանակը կրնայ խօսիլ միայն զէնքով:

Պատերազմական զեկոյց վրայ, Քարաչիի եւ Նոր Տելհիի հակառակ հայրը դադրութիւններէն կարելի է հետեւցնել թէ բանակները, լայն եւ վճռական պատերազմը չզգեցած, տակաւին զիրար կը « փորձեն»: Փաքիստանեան փունճապին մէջ, հնդկական ուժերը Լահորի դռներուն առջեւ արձակ համարձակ կը չրջին: 1·300·000 մահմետական բնակչութեամբ այդ քաղաքին պրաւումը բանակն կարդ կացութիւն մը պիտի տեղծէ հնդկական ուժերուն համար: Կասկածելի է որ Հնդկաստան առ այժմ զանգուածային գրաւումներու սկսի, մանաւանդ որ միլիոններով բնակչութիւն մը զգալի դիւրին պիտի չըլլայ: Իսկ ինչ կը վերաբերի օդային ամրակոծութիւններուն, հիւղ է որ երկուստեք օդային բուռն մարտեր տեղի կ'ունենան, քաղաքներու ամրակոծութիւնները սակայն պատերազմական զործողութիւններէ աւելի կը միտին սարսափի մթնոլորտ մը տեղծել փոխադարձաբար: Ռամալփինտիի համաձայն հնդկական օդուժը ամրակոծած է փաքիստանեան հօթը քաղաքներ, որոնց կարգին նաեւ Քարաչին ու Ռամալփինտին: Հերքելով այս ամբաստանութիւնը, Նոր Տելհի կը հաստատէր իր կարգին թէ փաքիստանեան օդուժը ամրակոծած էր Ամրիցսարը: (Վերջին լուրերուն համաձայն փաքիստանեան օդուժը փորձած է ամրակոծել Նոր Տելհին): Երկուստեք կը խոսին մեռելներու եւ պղեռնուած օդանաւերու մասին: Փաքիստանցիները, ի մասնաւորի, կը պնդեն պղեռնուած հնդկական 53 օդանաւերու մասին:

Դիւանագիտական զեռնի վրայ կարելի է նշել կարեւոր երեք կէտեր ·

Ա.— Ապահովութեան Խորհուրդին ո՛րոշումով, « անմիջական զինադադար մը հաստատելու համար», ՄԱԿի քարտուղարը՝ Ու Թան· երեքշարթի մեկնեցաւ դէպի Փաքիստան եւ Հնդկաստան: Երկու պետութիւններն ալ տրամադիր են զայն ընդունելու, լսելու, եւ իմացնելու իրեն իրենց բանած զիրքը: — Ռամալփինտիի համար, վերջնական համաձայնութեան մը կարելի է յանգիլ՝ Քաչմիրի մէջ ինքնորոշման սկզբունքը զործադրելով մասն: Իսկ Տելհի, զինադադարի մը իրր պայման, կը պահանջէ որ Քաչմիրի մէջ մուտք զործած Փաքիստանցիները քաշուին եւ հաւաստիքներ տրուին փաքիստանեան նոր նախայարձակումներու դէմ :

Բ.— Ժողովրդային կառավարութիւնը մասնաւոր յայտարարութեամբ մը կը մտրճէ որ երկու պետութիւնները բանակցութիւններու սկսին, որոնց համար կ'առաջարկէ իր միջնորդութիւնը :

Գ.— Մինչ աշխարհի զրեթէ բոլոր պետութիւնները կը զատապարտեն պատերազմը եւ բանակցութիւններ կը թելադրեն, Չինաստան բացէ ի բաց կը բռնէ Փաքիստանի կողքին, խօսքէն զատապարտելով « Հնդկական նախայարձակումը »: Չինաստան զեռ աւելի առաջ երթալով, նաեւ կը սպառնայ Հնդկաստանի, երեքշարթի տպաւած պաշտօնական յայտարարութեամբ մը· « Չինաստանէկ կառավարութիւնը կը զօրացնէ իր ինքնապաշտպանութիւնը եւ կը հսկէ իր սահմաններուն»: Անցեալ տարուան 1962ի Հնդկաստանի եւ Չինաստանի սահմանային բախումներուն, Չինաստան կը յայտարարէ — « Հնդկաստանի չինական հողերու բռնաբարումները տակաւին վերջ չեն գտած»: Վերջնագիր կողքին եթէ երբեք յաջողին Քաչմիրի չուրջ ալ տեղծել պատերազմ մը, կրնայ ամբողջ Ասիան բոլորքել: Ասոր կը ձգտի արդէն Մաօ Ցէ Թունկի վարդապետութիւնը, որուն համաձայն պատերազմը — ի հարկին նոյնիսկ աշխարհամարտ — ամէնէն ազատհոմ միջոցն է պարտադրելու աշխարհին համաձայնութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱՊԱԹ.— Ցաջորդարար Հասան Բ. Թագաւորին հիւրը պիտի ըլլան Սուրիոյ նախագահը՝ Ամին էլ Հաֆիզ, նախագահ Նասը եւ Լիբանանի նախագահը՝ Շարլը Հէլու: Սուրիոյ նախագահը, որ նեղկայիս Ալժէ կը գտնուի, պաշտօնական այցելութեամբ Ռապաթ պիտի հասնի Գազաղանքայի վհհամժողովէն առաջ, իսկ Ամար Մուսկալ Հանրապետութեան եւ Լիբանանի նախագահները՝ վհհամժողովէն ետքը :

ՀԱՄՊՈՒՐԿ.— « Ամերիկացի մեր բանակիմներուն հանդէպ անվստահութեան ոչ մէկ պատճառ կայ» կը հաստատէ վարչապետ էրհարտ « Տէր Սփիկկէլ» չորեքթաթերէի խմբագրին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին : « Անոնք (Ամերիկացիները) Վիէթնամի մէջ իրենց արիւնը կը թափեն բոլոր ազատ երկիրներուն համար, մեր երկիրին վրայ ներկայ իրենց գտնուելը կ'ապահովեն մեր ապահովութիւնը: Այնպէս որ, Զօր· ոչ կոյր ինքն իսկ, որուն հետ չատախ անզրազարձած ենք այս հարցի մասին, կ'ընդունի որ կարիքը ունինք Ամերիկայի պաշտպանութեան», աւելցուցած է վարչապետ էրհարտ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՇԱՍԹՐԻ ԵՒ ԱՅՈՒԲ ԽԱՆ

Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի պինակալ բախումին առթիւ, օրուան կարեւորագոյն դէմքերը դարձած են Լալ Պահատուր Շաստրի եւ մարեչալ Այուպ Խան :

Հնդկաստանի վարչապետը նրբակազմ, կարճահասակ անձ մըն է մինչ իր այսօրուան հակառակորդը՝ Այուպ Խան, հսկայ մըն է :

Լալ Պահատուր Շաստրի, յաջորդեց Նեհրուի 1964 Յունիսին եւ նոյն տարին առաձնեց Արտաքին նախարարութիւնը : Ծնած է 1904ին : Իր ընտրութիւնը իբրեւ վարչապետ զարմացուց օտար դէմքերը, հակառակ անոր որ տարիներ չարունակ անմիջական զործակիցն եղած էր Նեհրուի : Համեստ, ամչկոտ, միջակ հասակ, մէկ մեթր 52 հասակ եւ 47 քիլօ, այս բոլորը պատճառ զարձած են որ ո՛մանք դինքը « ճնճղուկ» կոչեն :

Բոլորովին տարբեր ազնուապետական Նեհրուէն, պատրաստուած Քէմպրիճ եւ դեռ երիտասարդ ծանօթ Արեւմուտքի դանապան երկիրներուն, Շաստրի բուն հնդկական ապրանք է եւ իր երկրէն դուրս մէայն Նէփալ գացած է : Գիւղի ուսուցչի զաւակ, կանուխէն որբ, իր ուսումը կատարած է Պենարէսի վարժարանը : 17 տարեկանին բանտ կ'իյնայ, Անգլիա - ցիներու կողմէ, անղամակցած ըլլալով քաղաքական անհնազանդութեան չարժումին, լսելէ ետք Կանտիի ճառը : Նախ որոշած էր ուսումնասիրութեան նուիրուիլ եւ տիկին Քիւրիի մէկ կենսագրականը հրատարակած էր հնդ· պատմ· ու փիլիսոփայական դասագան աշխատանքներու կողքին : Քաղաքական ասպարէզի մէջ, առաջին անգամ Քոնկրէսի կատակցութեան ընդհ· քարտուղար եղած է, ապա Նեհրու իրեն յանձնած է յաջորդարար Ներքին, փոխադրութեանց եւ առեւտուրի նախարարութիւնները :

Թէեւ աւելի ժժգոյն անձնաւորութիւն, բայց եւ այնպէս Հնդկաստանի համար, Շաստրի Կանտիի յաջորդն է : Բարձրահասակ, դէրպէզ, պղպեղագոյն աչքերով, Հնդկաստանի բանակի նախկին սպայի զասական տիպարն է : Երջանկասիրտ է Զանահուրթի ակազամիայէն եւ հազուագիւտ ոչ - Անգլիացիներէն է, որ կարեւոր հրամանատարութիւն մը ունեցած է վերջին աշխարհամարտին : Իրմէ առաջ, իր հայրը եւ մեծ հայրը ծառայած են բրիտանական բանակին մէջ եւ հայրը կռուած է Ֆրանսայի մէջ 1914ի պատերազմին :

Անկէ բանէ առաջ, արեւմտահանացած դինուորական մըն է, սիրահար կարգապահութեան որ վեց տարուան մէջ, բնաջրնջեց անիշխանականութիւնը : պաշտօնական բրած է երեք հազար պետական պաշտօնեաներ :

Գառնի տանող պետական լեռնապաչտին վրայ կանգ առած է « յաղթական կամարի մը առջեւ՝ կանգնուած ի պատիւ... Ա. - բարտա լերան, որուն հանդէպ մեծ պաշտամունք ունին մանաւանդ անոր հոմար, որ անիկա զերի է Թուրքերուն ձեռքը ... » :

Անկէն աւելի Մատենադարանն է, որ զարմացուցեր է թղթակիցը՝ իր աշխատասիրի մէջ նմանը չտեսնուած հազարաւոր ձեռագիրներով, որոնք կը պարունակեն հայ ժողովուրդի եղերական պատմութիւնը : Մատենադարանապետը իր մարդարկի գլուխով կը յիշեցնէ եղեր բիւզանդական խճանկար մը :

Հայաստանէն վերջ Ժան Հուսար այցելեր է Վրաստան, զէպի ուր տանող ճամբան չատ զէշ է նեղկայիս, սակայն 1966ին երկրորդ ճամբայ մը պիտի չինուի եւ զեր, մեծապէս դիւրացնելով Վրաստան - Թուրքիա երթեւեկը... պայմանաւ որ կասքը չաւրուի, որովհետեւ աւեր կատաստան զրեթէ չկայ, իսկ հրաներթի կայանները հազուագիւտ են :

Իր կասքը Սեւանի ճամբուն վրայ աւրուած ըլլալով, մեզուարոյժ հայ բնատեղիք մը հիւրասիրեր է զինքն ու իր ֆը - րանսացի ընկերները, որոնք զոհ ապատորէութեամբ հրաժեշտ տուեր են Հայաստանին, երթալու համար Վրաստան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՄԵՌԵԼՈՑ»Ը

(1916 – 1920)

Մեծ Եղեռնին դեռ եւս անդիր պատ-
տութիւնը ծայրածաւալ՝ չունի արդարեւ
աւելի ահեղ, պակուցիչ ու քասքնելի է-
րիզօտ մը, քան սանդարամետական այն
պանդը, որ ասկէ հինգ տարի առաջ՝ Օ-
գոստոս 25ին, տեղի ունեցաւ Միջագետ-
քի անապատներուն մէջ, զանդուածային
բնաջնջումովը վեց բիւր Հայերու: Այս
թիւը թող չյիշեցնէ ձեզ փաղանգը « 60
հազար կտրիճներ»ուն, որոնք Աւարայրի
դաշտին վրայ «Վասն Հայրենեաց » ին-
կան « Կարմիր Վարդան»ի հետ: Նոր
վաթսուն հազար մըն էր այդ, որ ափ-
սոս, վերջինը չեղաւ, եւ հեռու Յունուա-
րավերջին՝ Սիսուանի մէկ խորշը հըն-
ձուող քսան հազար գլուխներ իցի՛ւ թէ
վերջին գլուխը կազմէին Հայ Մարտիրո-
սագրութեան :

1915ի աքսորի ահաւոր ուղիները կտրե-
լէ, արիւնի եւ աւերի մկրտութիւններէ
անցնելէ, քաղցի ճիրաններէն մազա-
պուրծ ազատելէ եւ կարաւաններ կէս-
ուակէս կոտորակուելէ ետք, մէկ օրէն
միւսը՝ գնչու ցեղերու մակարդակէն ալ
վար իջած, գրեթէ անբանացած հայ ժո-
ղովուրդը կ՚երթար լեցուիլ Միջագետքի
եւ Ասորիքի միջեւ գտնուող վայրենինե-
րու այն երկիրը, որուն Զօր անունը կու
տար Օսմ. Պետութեան Պէտնամ աշխար-
հագրութիւնը: Տարագիր Հայութիւնը՝
հրատապ աւազներուն վրայ, պատռտած
վրաններու տակ, տարի մը լման քարշ
տուաւ իր մրզուզ գոյութիւնը եւ փոխն ի
փոխ դարձաւ ստրուկ, մուրիկ ու վաչ-
կատուն, աւուր հացի կարօտ, կիսամերկ
եւ անձնատուր այն կախակայեալ օրհա-
սին՝ որ կենդանի կմախքի մը պիտի վե-
րածէր զինք: Կրկնութիւնն էր նորէն դա-
բերու անխաբ առածին. «Սուրէն մեռած-
ները՝ սովէն մեռածներէն երջանիկ էին»:

Կեդրոնի կառավարութիւնը կարծուա-
ծին չափ անդութ չէր. ընդհակառակն,
անիկա կ՚ուզէր խնայել յանակնկալս տէ-
տիրկին եղող այդ քամբախտ աքսորա-
կանները ճերմակ կոտորածի պատուհաս-
ներէն: Առ այս, երկիցս հրահանդ կու
տայ Միւթեսարըֆ Ալի Սուուտի՝ մաքրել
բոլորը մէկ: Սուուտ չի համակերպիր ,
կ՚ըլլայ պաշտօնանկ: Իրեն կը յաջորդէ
չերքէզ Սալիհ Զէքի, մարդակերպ հրէշ
մը՝ որուն նմանը գուցէ երբեք ապրած
չէ ընդհանուր աշխարհի վրայ, բացի Իթ-
թիհատի ջոլիրին դործօն սեւ երրորդու-
թենէն՝ Պէհաէտտին Շաքիրէն, Նազըմէն
ու Տոքթ. Ռէշիտէն, եւ անոնց հնազանդ՝
չանարդագուրդ համհարգներէն, որոնք
հայ ցեղին սիրտը դաշունեցին չարաչար:

Ազէտի օրերուն Էվէրէկի զայմագամն
էր այս Զէքին, որ Վանայ սպանեալ
նախկին վալիին մօտիկ ազգականն ըլլա-
լուն, վրէժխնդրական ամենաբուռն զգա-
ցումով մը համակուած էր Հայոց հան-
դէպ : Կեսարիոյ շրջականերուն Հայու-
թեան մուխը մարելէն ետք, կը փափաքի
աւելի լայն գործունէութիւն մը ցոյց տալ
հայաշատ կեդրոնի մը մէջ: Մնացե՞ր էր
ատանկ տեղ՝ Տէր Զօրէն զատ: Թալէաթ,
մօտէն դիտակ իր տրամադրութեանց ,
անապատական այդ քաղաքին կառավա-
րիչ կը կարգէ զինք: Զէքի, շողեպինդ կը
սուրայ հոն եւ իր սաղմնած դժոխային
ծրագիրները կը հասունցնեն Մեսքէնէի
եօթը հազարէ աւելի տարադրերու պա-
տուհասները՝ Հազդը եւ Ակեահ, իսկ
Այնթապցի քոմիսէր Մուսթաֆա, անոր
աջ բազուկը կը հանդիսանայ գործնակա-
նօրէն :

Դիւրին գործ չէր սակայն, հազարաւոր
Հայեր հաւու պէս անճիտել քաղաքին
մէջ, մանաւանդ որ, երկու Զէյթունցի
Հայուհիներ անգամ մը յարձակում կրած
ատեննին՝ մեռնելէ առաջ՝ եղունգներով
փողոտեր էին չորս չէչէններ: Պէտք է
պարպել քաղաքը, ջարդի նոր դետիններ
պատրաստել: — Առտու մը, յանկարծ
մունետիկ կը շրջի, ծանուցանող թէ՝ Հայ
պահող ոեւէ արաբ պիտի կախուէր կա-
մուրջին գլուխը : Նոր ազէտի մը առա-
ջին բացայայտ ահազանգն էր այս :

Օգոստոս 21ին կը սկսի ընդհանուր տե-
ղահանութիւնը — օրական տասնեակ եւ
աւելի հազար — Տէր Զօր ապաստանած
եւ մեծամասնութեամբ անտուն, անտէր
հայ ժողովրդեան՝ դէպի Սուվար եւ Շէ-
տատիէ, անիծեալ վայրեր, ուր կը խը-
ճողուին վաթսուն հազար հոգի, Օգոս-
տոս 24ին: Վերջին տեղահանութիւնն էր
այդ, բեմադրուող Տռամին «ձգի վարա-
գոյր»ը: Վաղորդայնը, 1916 Օգոստոս
15 անջնջելի թուական, հայ պատմու-
թեան էջերուն, կը կոտորուին ամէնքը
մէկանց՝ մահերուն ամէնէն սարսափելի-
ներովը: Զէքիի կողմէ օրականով վար-
ձուած չէչէններ կը մտնեն անոնց չար-
քերուն մէջ եւ անխնայ կը սկսին զար-
նել, մորթել աջ ու ձախ, մինչ, հուրի եւ
սուրի մատնուած հազարաւոր նահատակ-
ներու աղաղակներն ու հռնդիւնները կը
խռովեն միապաղաղ լռութիւնն աւազոտ
ամայքներու... Պայթած դանկեր, ճա-
պաղիք եւ յօշյօշ բեկորներ մարմիննե-
րու...: Մուրատ եւ Խապուր գետերը
լեցուած են ահա դիակներով: Միսի եւ
ոսկորի այդ շեղջակոյտերէն թումբեր
ձեւացած են եւ Ամէլէ Թապուրին բահե-
րով զուր կ՚ոգորի՝ ջուրին ընթացք տա-
լու համար ...:

Նահատակուողներու պզտիկները որ-
բանոց մը կը լեցուին, անոնց թիւը հետ-
զհետէ շատնալով՝ մինչեւ հինգ հազարի
կը բարձրանայ , եւ Գուրպան Պայրամի
օրը — ճշմարիտ Տօն Ողջակէզի— խումբ
խումբ կը տանին զանոնք քաղաքէն ժամ
մը հեռու, քարիւղով թրջելու համար
հագած ցնցոտիներնին: Լուցկի մը, լուց-
կի մըն ալ... եւ ահա երկինքին վրայ՝
անապատին արեւը կը մթագնի պահ մը
ճենճերման բոցերով , զոր վարէն, Թու-
րանեան Զազդը կ՚արծարծէր իր Սողո-
քին ի պատիւ ...:

Ես – հերու կը պատմէր ինձ կիւրինցի
Կատար Տատուրեան, արցունքէ ցամքած
աչքերը գետին խոնարհած – քաղաքէն
դուրս հանուող էն ետքի «խաթար»ին
մէջն էի: Ամէնքս ալ դիտէինք թէ՝ ողջ
ողջ մեռնիլ կ՚երթայինք: Արեւներուն մէջ
արիւն քրտինք մտած, երկու ժամ քալե-
լէն հասանք «Կումպէթ» տեղ մը: Խումբ-
խումբ կնիկներ կը տարուէին՝ անյայտ
կ՚ըլլային: Զէի դիտեր ինչ կ՚անցնէր հոն:
Ետեւ մնացողներէն էի. իս ալ տարին՝
Գարեգինիս եւ Երջանիկիս հետ .— հին-
դէս ասս երկուքն էին մնացեր: Տեսայ խո-
շոր հոր մը. բերնին քով մօրէ մերկ կը
հանուեցնէին, կը մեռցնէին ու կը նե-
տէին վար: Մէջը նայելուս՝ խելքս դար-
ձաւ, հոդի տուողներ մեռելներու պըլ-
լուած՝ պառկեր էին ...: Երկաթ մը կե-
րայ գլխուս, հատ մըն ալ՝ շլլինքիս, աչ-
քերս մթնցան. զաւակներուս ձեռքէն
բռնած՝ նետուեցայ հորին մէջ... Ասկէ
անդին չեմ դիտեր: Երբ խելքս սանկ գը-
լուխս եկաւ, տեսայ որ կարմիր կը վա-
զէր մազերէս : Քաշկռտուելով մէկդի
կծկուեցայ: Մութ զնտանի պէս տեղ մըն
էր :Մուխ մը խեղդեց մէկնիմէկ : Հորին
բերանը չալը չըրփը կը վառէին . ալ յոյս
չկար ապրելու ...: Ժամեր ետքը, հե-
տաքրքիր Արպի կնիկներ եկան՝ պատա-
հածը տեսնելու, զիս վեր հանեցին : Ո՞ւր
փնտռէի Գարեգինս ու Երջանիկս, էրած
մրկած ո՞ր մեռելներուն տակ ...

Իրենց ոսկերոտին տակաւին չհալած եւ
աճիւններնին չորս հովերուն չտարտըղ-
նած, մարդ մը — Արսլան պէկի բազմա-
չարչար երէց՝ Բարսեղ քհնյ. Թորոսեան
— զինադադարէն ետք ուխտի երթալու մը
պէս, կ՚այցելէ Սուվար եւ Շէտատիէ ,
ուր ողջակիզուած եւ փոսերու մէջ պառ-
կող այդ նահատակներուն վրայ հոգե-
հանգստեան պաշտօն կը կատարէ՝ վեր-
ապրող 150 ազգակիցներու հեծկլտանք-
ներու մէջ, ապա տոպրակի մը մէջ հող
եւ ոսկոր լեցնելով՝ կը բերէ յանձնել Ս.
Պատրիարք Հօր :

Ով դուք, որ ձեր ցեղին չարչարանքը
չզգացիք մորթերնուդ վրայ, Պատրիար-
քարան փութացէք տարին մէկ օր, մա-
սունքի պէս տոպրակը պազնելու: Եւ
դուն , եաթաղանէն ու կախաղանէն
փախչող հէք հայորդի, ի՞նչ սիրտով պի-
տի ընթեռնուս այսօրուան ու վաղուան
օրացոյցիդ մէջ սա տողերը «Քառասնից
Մանկանցն որք ի Սեբաստիա կատարե-
ցան... Եօթն Կուսանացն որք յԱնկիւրիա
կատարեցան ... Եւ վկայիցն որք յարե-
ւելս կատարեցան»:

Ալ ատենն է, որ մեր օրացոյցներէն
վերցուին դարերէ ի վեր յիշատակուող
այսքան ճղճիմ թիւերով օտարոտի մար-
տիրոսներ, տեղ տալու համար հայանուն
ու հայակրօն վեց բիւրուցն, որք ի Տէր
Զօր կատարեցան հինգ տարի առաջ :

Պիտի չերթանք այնչափ առաջ, որ հին
երրայեցիներուն պէս եօթը օր ի նշան
սգոյ հագուստներնիս պատռենք, կուրծ-
քերնիս ծեծենք, մազերնիս – մօրուքնիս
փետենք եւ հող ցանենք գլուխնիս :

Սակայն, այսուհանդերձ ՕԳՈՍՏՈՍ 25ը
պէտք է որ Մեծ Մեռելոցնիս նկատենք ,
եւ ամէն ուր որ Հայ Գերեզմաննոց մը
կայ, ամէն ուր որ ժամ ունինք եւ ժա-
մաւոր, ճերմակ ու սեւ խաչերով , տա-
րին հեղ մը հոն վազենք, հոգիներնիս
բուրվառ՝ յիշատակի սուրբ խունկով ,
մեր աղօթքն ու յարդանքի մրմունջներն
ալ՝ ծաղիկնե՛ր բուրեան, ցանուած Տէր
Զօրի Նահատակաց անթաղ շիրիմներուն
վրայ :

ԹԷՈԴԻԿ

Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»էն :

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԳՈՒՑԱՒՈՐ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ՁԵՌԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ռումանիոյ հայ գաղութը շատ հին է :
Անոր պատմութիւնը կը սկսի միջին դա-
բերէն :

ԺԱ. դարու կէսերուն սելճուկեան
Թուրքերու հալածանքներէն փախչող Հա-
յերէն մաս մը գաղթեց Խրիմ եւ այնտե-
ղէն ալ դէպի Լեհաստան ու Ռումանիա :
Ռումանացի հայազէտ Փրոֆ. Վլատ Պը-
նրցիանու «Հայերը ռումէն պատմութեան
ու կենցաղին մէջ» գործով կը հաստատէ
թէ 11րդ դարուն դէպի կեդրոնական Եւ-
րոպա եւ Լեհաստան գաղթող Հայերը ի-
րենց առաջին գաղթականութեան շրջա-
նին մնացին ու հաստատուեցան Մոլտո-
վայի մէջ: Ուրիշ ռումանացի հեղինակ
մը՝ Ն. Ա. Պոկտան, իր « Եաշքաղաքը»
մեծածաւալ գրքին մէջ կը գրէ հետեւ-
եալը. «Հայերը Մոլտովա եկան ու բնա-
կութիւն հաստատեցին 11րդ դարուն մէջ:
Ռումանիոյ նախկին մայրաքաղաք Եաշի
հայկական եկեղեցիին մէջ մինչեւ այսօր
գոյութիւն ունի քարի վրայ փորագրը-
ուած հայերէն արձանագրութիւն մը, ո-
րով կը յայտնուի, որ 1395 թուականին
Հայերը հիմնած էին իրենց եկեղեցին քա-
ղաքին կեդրոնական մասին մէջ: Այդ քա-
ղաքին հնութիւնը կ՚ապացուցուի հայկա-
կան այդ եկեղեցիով :

Ռումանիա բնակութիւն հաստատած
այս Հայերուն մեծ մասը ըլլալով Անիի եւ
Հայաստանի ուրիշ քաղաքներու արհես-
տաւորներէն, շատ բնական էր, որ ա-
նոնք իրենց բնակած այս վայրերուն մէջ
զբաղէին այն արհեստներով, որոնցմով
զբաղած էին իրենց հայրենիքին մէջ ,
որոնց կարգին նաեւ հանգուցաւոր գոր-
գերու ազգային աւանդական արհեստով :

Հայերու գործած գորգերուն մոթիվ-
ները դարերու ընթացքին մուտք գործե-

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օրը Կիրակի էր, ժամը յառաջացած,
ամէն կողմ փակ, Փետրուարի ցուրտ ու
խոնաւ օդ :

Դուրս ելաւ նեղլիկ փողոցէն, կանգ ա-
ռաւ մեծ պողոտային անկիւնը: Ո՞ւր եր-
թար, ի՞նչ ընէր, այս լայնատարած ան-
ծանօթ քաղաքին մէջ, գլուխը ո՞ր քարին
զարնէր: Յոգնած էր, քնատ էր, կը մսէր:
Տարտամ, անորոշ քայլերով յառաջացաւ:
Մեծ պողոտային երկայնքին՝ ծառերու
տակ հանրութեան համար շինուած մեծ
նստարաններ կային :

Գնաց, նստաւ նստարաններէն մէկուն
վրայ, կռնակը տուած յենարանին, կրծ-
կուեցաւ ինքն իր մէջ: Յուսահատութիւ-
նը, յոգնութիւնը ընկճած էին զինքը,
քունը կախուած էր իր աչքերէն: Ախ ,
եթէ չոր տախտակի մը վրայ տաքուկ
անկիւն մը ըլլար ... հանդստանալու հա-
մար :

Մտածո՛ւմ, մտածո՛ւմ... ու քունը ե-
կած էր փակելու իր աչքերը :

×

Պ. Վարդանը սովորական ժամէն շատ
շատ կանուխ դուրս ելաւ սրճարանէն ,
ու գլուխը կախ տունին ճամբան բռնեց :

Սիրտ ունեցող մարդ էր Պ. Վարդան :
Քիչ առաջուան տեսած որբ տղեկին պատ-
կերը, անոր կերպարանքը իր աչքերուն
առջեւէն անդին չէր երթար: Տրախմի մը,
ափ մը չոր լուբիա, կտոր մը սեւ ու չոր
հաց, բեռ մը կոշտ, անպէտ յանդիմանա-
կան խօսքեր, ան ալ Հայու մը կողմէ :
Ինչպէս այդ մէկ տրախմին ափին չփա-
կաւ, — կը խորհրդածէր: Ե՞րբ պիտի
վերջանար սա անբախտ որբերուն հա-
լածանքը, ե՞րբ պիտի վերջանար սա ան-
պատմելի կատակերգութիւնը :

Ո՞ւր գնաց, ո՞ւր կորսուեցաւ, հիմա
ո՞ր ցուրտ ու խոնաւ անկիւնը կծկուած է:
Ինք, այս, ինք հիմա ինչ սրտով տուն
պիտի երթար, իր երախաներուն ժպտէր,
ուրախ – զուարթ սեղան նստէր ու յետոյ
տաք, մաքուր անկողին մտնէր, երբ ան-
դին անտէր որբ մը ցուրտէն ամբողջ դի-
շերը պիտի մղկտար: Պիտի կրնա՞ր քնա-
նար :

Բայց ինչ ընէր, եզբայր: Ցաւը մէկ
չէր, տասը չէր, հարիւր չէր, այդ օրե-
րուն: Ցաւն ու թշուառութիւնը համա-
տարած :

Իր շուրջի մարդիկը, շատ քիչ բացա-
ռութեամբ, անհոգի, անպէտ, անսիրտ
բազմութիւններ էին: Նեղ շրջան էր, ան-
հոգի ժամանակներ էին: Այդ օրերուն՝
ամէն ոք իր «ես»ին գերին էր, կամ շատ-
շատ իր մօտիկներուն մասին կը մտածէր,
որո՞ւն հոգը՝ եթէ որբ մը թշուառու-
թեան մէջ կը տուայտի :

Թեւերը ետեւ կապած, գլուխը կախ ,
մտածկոտ կը յառաջանար մեծ պողոտա-
յէն, եւ երբ ուզեց ճամբան փոխել, յան-
կարծ, նշմարեց ճիշդ իր մօտիկը նստա-
րանի մը վրայ կծկուած, քնացած էր քիչ
առաջ տեսած տղէկը:

Կանգ առաւ :

Ինչ ընէր, արթնցնէ՞ր, հետը տուն
տանէ՞ր: Իր ունեցածը ձեռքի չափ սեն-
եակ մը՝ եւ անոր մեծութեամբն ալ խո-
հանոց մը: Զորս երախայ, ինք եւ տիկինը
վեց հոգի, ինչպէս ընէր: Յետոյ հիւր մը
չէր այս տղեկը, եթէ տանէր մէկ օրը
կ՚ըլլար երկու, երկուքը երեք ու այսպէս
առանց ելքի :

Երկար տատանումէ ետք կարեկից հայ-
եացք մը ձգեց տղեկին վրայ, գլուխը օ-
րօրեց ու հեռացաւ :

Տուն հասաւ: Կինը զարմացաւ վաղա-
ժամ տուն դառնալուն :

— Ինչ ունիս, մարդս, տրամադրու-
թիւնդ փշրուած , երեսդ թթուած , նո-
րէն որո՞ւ հետ բռնուեցար :

— Ոչինչ, պատասխանեց ամուսինը
ցած ձայնով :

Յետոյ գլանիկ մը վառեց եւ երկարե-
ցաւ «սէտիրին» վրայ, աչքերը առաստա-
ղին ուղղած :

Քիչ ետք, Տիկինը կրկին դարձաւ իր
ամուսինին:

— Այսօր ի՞նչ ունիս, մարդ: Յայտնի
է, նորէն ոչխարներդ տանիքը ելած» են :

— Ոչինչ ըսի, ինչո՞ւ այսօր այդքան
հետաքրքիր, հարցասէր դարձեր ես ,
զսպուած բարկութեամբ մը յարեց ամու-
սինը, յետոյ յանկարծ, հարցուց .

— Երախաները դեռ չվերադարձա՞ն ...

Տիկնոջ սրտին մէջ սեւ կասկած մը ծա-
գեցաւ: Ինչո՞ւ կը հարցնէր երախաները
ան եւ այդպէս կասկածելի շեշտով մը :

— Ի՞նչ կայ, չա՞ր բան մը պատահած
է, ըսէ, չուտ ըսէ, ես ալ իմանամ, ա-
զաչեց տիկինը գրեթէ լալահառաչ :

— Ոչինչ... մեր երախաներուն բան
պատահած չէ, բայց ուրիշ երախայ մը ,
որբ տղեկ մը տեսայ որ այս դիշեր մեծ
պողոտային նստարաններուն վրայ քնա-
ցած պիտի սառի Աստուծոյ եւ մեր աչ-
քերուն առջեւը :

— Ինչ կը խօսիս, մարդ, ըսածներէդ
բան չեմ հասկնար, ըսելիքդ պարզ, յըս-
տակ ըսէ որ դիտնամ թէ ի՞նչ է եղածը :

Ամուսինը չտկուեցաւ «սէտիր»ին վրայ
ու տխուր շեշտով մը մանրամասն պատ-
մեց այդ օրուան իր տեսածը :

— Տղեկը այդ վիճակին մէջ տեսար ու
հետս չբերի՞ր :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՁԷ

(3 Շար.)

ՀԱՅԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ
ԼԻԼԻ ԶՈՒՔԱՋԵԱՆ

—o—

1950ին, երբ Մէթրոփոլիթըն օփերայի թենորներէն հռչակաւոր երգիչ Ճիովաննի Մարթինելլի Պոսթընի մէջ առաջին անգամ լսեց քոնթրալթօ Լիլի Զուքաջեանի ձայնը, առանց վարանելու ուղղակի հարցուց երգչուհիին.

— Ինչո՞ւ օփերայի մէջ չէք երգեր :

Լիլի Զուքաջեան պատասխանեց քանի մը ամիս եւոք, երբ լրագրող մը Շիքակոյի իր տան մէջ տեսակցութեան մը ընթացքին հարցուց՝ թէ կը փափաքի՞ր օփերայի մէջ երգել կամ Եւրոպա երթալ ուսանելու համար : Այո՛,— պատասխանեց ան : Սակայն, այդ ծրագիրը ապագային համար էր : Ներկային համար ան ունէր ընտանիք մը, բազկացած ամուսինէ մը եւ երեք երախաներէ, փոքրտոյն որ տակաւին մանուկ :

1951ին տէղի ունեցած այս տեսակցութեան ընթացքին, երգչուհին բացատրեց. «Երախաներուն փոքրութեան չեմ կարծեր թէ պէտք է դանոնք լքել եւ անոնց դաստիարակութիւնը գոհել ասպարէզին : Թերեւս, երբ 15 կամ 20 տարեկան ըլլան » :

Ցաջորդ ութ տարիներուն ան դրեթէ ամբողջ կեանքը նուիրեց իր ընտանիքին : Միաժամանակ չարունակեց դասեր առնել Ֆիլիփ Մանուէլէն, որ հեղինակութիւն մըն էր վերածնունդի եւ Պարոքի չրջաններու երաժշտութեան : Այդ չրջանին չարունակեց նաեւ պատահական կերպով երգել եկեղեցիներու եւ երգչախումբերու մէջ :

1955ին, Պրիւնօ Ուոլթր զայն հրաւիրեց երգելու Մահլէրի «Յարութիւն»ը Շիքակոյի Սիմֆոնիկին հետ : Յաջորդ տարին ան սկսաւ երգի դաս տալ Իվանթընի Նորթուեսթըրն համալսարանին մէջ :

Ապա 1959ին, Աբքանսոյի Լիթթըլ Ռոք քաղաքի օփերային առաջաւ հեռաձայնային հրաւէր մը, զոր ընդունեցաւ :

Օփերայի իր առաջին դերէն եւոք, Նիւ Եորք Ֆիլհարմոնիայի խմբավար Թոմաս Շիփփըրդ հրաւիրեց Լիլի Զուքաջեանը ունկնդրութեան մը համար : Շիփփըրդ անմիջապէս առաջարկեց փոխկոփեէվի «Ալէքսանդր Նեւսկի»ն : Լիլի դարձեալ ընդունեցաւ :

Պ. Շիփփըրդ հայտնի երգչուհիին դեր առաւ նաեւ Բոսթընի Սիմֆոնիքի քաղաքին մէջ տեղի ունեցիք փառատօնին համար : Ամերիկա վերադարձին, Լիլի հանդէս եկաւ Նիւ Եորքի Ֆիլհարմոնիային եւ Պալթիմոր Սիմֆնի օփերային մէջ :

Ցաջորդ տարին ան դարձեալ մասնակցեցաւ Սիմֆոնիքի փառատօնին, ուր « Սալոմէ»ի մէջ երգեց Հերոտիայի դերը : Նիւ Եորք վերադարձին երկրորդ ունկնդրութիւն մը ունեցաւ Մէթրոփոլիթըն օփերայի մէջ : Լիլի այս ունկնդրութիւնը կոչեց կեանքին ամէնէն անոյշ մէկ պահը :

Լիլի Զուքաջեան ծնած է Շիքակոյի մէջ : Հայրը՝ Վահան Զուքասըզեան անցեալ դարու վերջաւորութեան դաղթած է Սեբաստիայէն : Թէեւ Վահան Զուքասըզեան եղած է արհեստաւոր, սակայն սիրած է եւ զբաղած նաեւ դրականութեամբ : Այժմ հայրն ու մայրը մեռած են :

« Մենք հպարտ ենք մեր հայկական ծագումով » — յայտարարեց Զուքաջեան,— ոտնը հայերէն կը խօսինք, որ պէտի մեր զաւակները կարենան տօրմիլ իրենց նախնիներուն լեզուն : Անդամ ենք Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ » :

Երբ քոնթրալթօ երգչուհին իր առաջին ելոյթը ունեցաւ 1961 Մարտին : «Լա Ճիոքոնտայ»ի մէջ Լա Ջիոքայի դերով, դրեթէ անծանօթ մըն էր հասարակութեան համար : Անցեալ չորս տարիներուն անուն մը չհնեց ըլլայ Ամերիկայի, ըլլայ միջազգային մարզի մէջ : Մէթրոփոլիթընի օփերայի դերով այնքան մեծ տպաւորութիւն ձգեց՝ որ Նիւ Եորքի երկրորդ մեծ օփերայի ընկերութիւնը՝ Սիթի Սինթըր վերջերս փոխ առաւ երգչուհին ձիան Գարլօ Մենոթթիի «Տը Մինոտո»ին համար : 1964 Յունուարին Մենոթթիի « Վերջին Վայրէնին» օփերայի Մահարանիի դերը այնքան լաւ նեղ կայացուց Լիլի, որ քննադատները միաձայնութեամբ դովաբանեցին երգչուհին :

1963ին, Պերլինի մէջ ան արձանագրեց փայլուն յաջողութիւն մը իբրեւ Մենա կատար հանդէս գալով Վերթիի «Ռիքի»ին մէջ, Թոմաս Շիփփըրդի գեկավարութեան տակ : Յաջորդ տարին ան չաբաթ մը մնաց Վիէննա, ուր հանդէս եկաւ Լա Սքալայի եւ Պայրէոթի մէջ : Պայրէոթի նուագի փառատօնի առթիւ Ուայլանա Վահնէր այնքան տպաւորուեցաւ երգչուհիին ձայնէն, որ պայմանագրութիւն մը կնքեց անոր, երգելու համար Վահնէրի «Ռինկ» օփերաներու չարքին մէջ, եօթնեակեան չաբաթ՝ 1965ի եւ 1966ի ամառը :

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

—o—

Նոյն արեւն է որ կը հալեցնէ մոմը եւ կը չորցնէ կաւը :

ԿՂԵՄԷՍ ԱՂԻՔՍԱՆԴՐԱՑԻ

Ամէն օր արեւ տեսնողը երկիր չի փոխեր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Աչքը ձախին եղբայրն է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Ամէն հոգի վրայ նախ պատերազմ կը բուսնի, յետոյ ցորեն կամ գարի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Բամբասանք կ'ըլլայ՝ երբ մտիկ ընող ըլլայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Խօսքը աղջիկ է, գործը մանչ է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Կինը եւ կերպասը ընտրելու միջոցը երազը չէ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Տուն մը առանց կնոջ կը նմանի մարմնոյն որ հոգի չունի :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Հարսնիքին ծաղիկները հուսկ չեն կապեր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Մէկը միւնակ չունի արժէք :
Մէկ եւ երկուք կ'ընէ երեք :
Մէկի մէջ երկուք՝ հազօրագոյն թիւ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, հանդիսարան, բանասիրական, դրական, դիտական, բարոյական, թիւ 4 – 7 Ապրիլ – Յուլիս 1965, նուիրուած կրօնքի եւ Հայրենիքի բիւրաւոր զոհերու նահատակութեան յիսնամեակին : Պաշտօնաթերթ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար, Վենետիկ :

ՀԱՅՈՑ ՏԱԺԱՆԴԻ ՁԱՄԲԱՆԵՐՈՎ, Ա. հատոր, գրեց Յովհաննէս Ա. քհնյ. Հաճեան, Թեհրան, 1965 :

Ուայլանա Վահնէր այնքան տպաւորուեցաւ երգչուհիին ձայնէն, որ պայմանագրութիւն մը ստորագրել տուաւ իրեն, երգելու համար Վահնէրի «Ռինկ» օփերաներու չարքին մէջ, եօթնեակեան չաբաթ՝ 1965ի եւ 1966ի ամառը :

(Շար.)

...ջին մոլտովական սքոարցաններուն (կարպա) մէջ: Ասիկա տեղի ունեցաւ դի – ութեամբ, քանի որ այդ կարպեանե – րուն մոթիվներու նկարագիրը կը համա – պատասխանէր հայկական մոթիվներու հա – մեմատական կազմուածքին : «Այս պատճառաւ — կը գրէ Փրոֆ. Վլատ Պրնըցկա – ու, — մինչեւ այսօր ռումէն իշխանու – թիւնները մնացած եւ վանքերու մէջ պահ – ուած ձեռագրծներուն վրայ կ'ներեւայ հայկական ձեռարուեստի աղդեցութեան դրոմը »:

Ներկայիս ալ Մոլտովայի գեղարուեստական գործերուն մէջ կը չարունակուին դիտուիլ հայկական հանդուցաւոր հնոյն գործերու երկրաչափական, դծային հարթատիպ մոթիվները: Ռումէն հեղի – նակ մը՝ Լիվիու Թէքլու, իր ռումանիա – կան գործերուն նուիրած ուսումնասիրու – թեան մէջ կը գրէ հետեւեալը. «Ռումանական գործերու երկրաչափական դծա – յին մոթիվներէն չատ քիչերը զուտ ռում – ընական են, անոնց մեծ մասը կը կրեն ֆոլկլոական մոթիվներուն բացայայտ եւ պերճ աղդեցութիւնը » :

Ռումանիոյ բնակութիւն հաստատած գաղթական Հայերը հնագոյն չրջաններէն մինչեւ ո՞ր թուականը չարունակեցին դիտել արեւելեան գործեր: Այս պարագան ձչդող տուեալները կը պակսին: Այսքանը կարելի է ըսել, որ գարեր առաջ Հայերը հոս գաղթեցան գրագործութեամբ : Ասիկա թերեւս անոր համար որ ժամանակի ընթացքին չքնդող սերունդները կորսնցնելով իրենց ինքնուրոյնութիւնը՝ կորսնցուցին նաեւ իրենց նախնիքներուն առանձնայատուկ մշակոյթը, որ բերած էին անոնք իրենց մայր Հայրենիքէն :

Առաջին համաչխարհային պատերազմէն առաջ, 1918ին, կը սկսի, սակայն, նոյնպէս չքնդող մը, երբ Հայերը վերսին սկսան հիւսել այստեղ հանդուցաւոր գործեր, այս անգամ աւելի ծաւալուն ձեւի մը տակ երկրին գրեթէ բոլոր չրջաններուն մէջ: Ահա թէ ինչպէս :

Համաչխարհային առաջին պատերազմի վերջաւորութեան, Թրքական լծատիրութեան կառավարութեան կազմակերպած ազիտալի սպանդէն վախչող Հայերէն մասերն ալ ապաստանեցաւ Ռումանիա: Այս Հայերն գործագործ վարպետները սկսան գործել եւ հիմը դրին հանդուցաւոր գործերու ձեռարուեստին, հիւսելով իրենց հիմնած փոքր արհեստանոցներուն մէջ աքանչելի օրինակներ այդ գործէն :

Երկրորդ համաչխարհային պատերազմին հետեւանքով , 1940ին, յաջորդեց չքնդող մը, որու ընթացքին գործագործը – նութիւնը գործնել գադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ Ռումանիոյ մէջ, այս անգամ գլխաւորապէս նախանձութի՝ բուրդի եւ բամպակի պակասութեան պատճառով: 1951 Թուականին էր, որ ծնունդ առաւ արեւելեան հանդուցաւոր գործերու առաջին արհեստանոցը, «Գեղարուեստա – ՀԱՅԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ
ԼԻԼԻ ԶՈՒՔԱՋԵԱՆ

—o—

1950ին, երբ Մէթրոփոլիթըն օփերայի թենորներէն հռչակաւոր երգիչ Ճիովաննի Մարթինելլի Պոսթընի մէջ առաջին անգամ լսեց քոնթրալթօ Լիլի Զուքաջեանի ձայնը, առանց վարանելու ուղղակի հարցուց երգչուհիին.

— Ինչո՞ւ օփերայի մէջ չէք երգեր :

Լիլի Զուքաջեան պատասխանեց քանի մը ամիս եւոք, երբ լրագրող մը Շիքակոյի իր տան մէջ տեսակցութեան մը ընթացքին հարցուց՝ թէ կը փափաքի՞ր օփերայի մէջ երգել կամ Եւրոպա երթալ ուսանելու համար : Այո՛,— պատասխանեց ան : Սակայն, այդ ծրագիրը ապագային համար էր : Ներկային համար ան ունէր ընտանիք մը, բազկացած ամուսինէ մը եւ երեք երախաներէ, փոքրտոյն որ տակաւին մանուկ :

1951ին տէղի ունեցած այս տեսակցութեան ընթացքին, երգչուհին բացատրեց. «Երախաներուն փոքրութեան չեմ կարծեր թէ պէտք է դանոնք լքել եւ անոնց դաստիարակութիւնը գոհել ասպարէզին : Թերեւս, երբ 15 կամ 20 տարեկան ըլլան » :

Ցաջորդ ութ տարիներուն ան դրեթէ ամբողջ կեանքը նուիրեց իր ընտանիքին : Միաժամանակ չարունակեց դասեր առնել Ֆիլիփ Մանուէլէն, որ հեղինակութիւն մըն էր վերածնունդի եւ Պարոքի չրջաններու երաժշտութեան : Այդ չրջանին չարունակեց նաեւ պատահական կերպով երգել եկեղեցիներու եւ երգչախումբերու մէջ :

1955ին, Պրիւնօ Ուոլթր զայն հրաւիրեց երգելու Մահլէրի «Յարութիւն»ը Շիքակոյի Սիմֆոնիքին հետ : Յաջորդ տարին ան սկսաւ երգի դաս տալ Իվանթընի Նորթուեսթըրն համալսարանին մէջ :

Ապա 1959ին, Աբքանսոյի Լիթթըլ Ռոք քաղաքի օփերային առաջաւ հեռաձայնային հրաւէր մը, զոր ընդունեցաւ :

Օփերայի իր առաջին դերէն եւոք, Նիւ Եորք Ֆիլհարմոնիայի խմբավար Թոմաս Շիփփըրդ հրաւիրեց Լիլի Զուքաջեանը ունկնդրութեան մը համար : Շիփփըրդ անմիջապէս առաջարկեց փոխկոփեէվի «Ալէքսանդր Նեւսկի»ն : Լիլի դարձեալ ընդունեցաւ :

Պ. Շիփփըրդ հայտնի երգչուհիին դեր առաւ նաեւ Բոսթընի Սիմֆոնիքի քաղաքին մէջ տեղի ունեցիք փառատօնին համար : Ամերիկա վերադարձին, Լիլի հանդէս եկաւ Նիւ Եորքի Ֆիլհարմոնիային եւ Պալթիմոր Սիմֆնի օփերային մէջ :

Ցաջորդ տարին ան դարձեալ մասնակցեցաւ Սիմֆոնիքի փառատօնին, ուր « Սալոմէ»ի մէջ երգեց Հերոտիայի դերը : Նիւ Եորք վերադարձին երկրորդ ունկնդրութիւն մը ունեցաւ Մէթրոփոլիթըն օփերայի մէջ : Լիլի այս ունկնդրութիւնը կոչեց կեանքին ամէնէն անոյշ մէկ պահը :

Լիլի Զուքաջեան ծնած է Շիքակոյի մէջ : Հայրը՝ Վահան Զուքասըզեան անցեալ դարու վերջաւորութեան դաղթած է Սեբաստիայէն : Թէեւ Վահան Զուքասըզեան եղած է արհեստաւոր, սակայն սիրած է եւ զբաղած նաեւ դրականութեամբ : Այժմ հայրն ու մայրը մեռած են :

« Մենք հպարտ ենք մեր հայկական ծագումով » — յայտարարեց Զուքաջեան,— ոտնը հայերէն կը խօսինք, որ պէտի մեր զաւակները կարենան տօրմիլ իրենց նախնիներուն լեզուն : Անդամ ենք Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ » :

Երբ քոնթրալթօ երգչուհին իր առաջին ելոյթը ունեցաւ 1961 Մարտին : «Լա Ճիոքոնտայ»ի մէջ Լա Ջիոքայի դերով, դրեթէ անծանօթ մըն էր հասարակութեան համար : Անցեալ չորս տարիներուն անուն մը չհնեց ըլլայ Ամերիկայի, ըլլայ միջազգային մարզի մէջ : Մէթրոփոլիթընի օփերայի դերով այնքան մեծ տպաւորութիւն ձգեց՝ որ Նիւ Եորքի երկրորդ մեծ օփերայի ընկերութիւնը՝ Սիթի Սինթըր վերջերս փոխ առաւ երգչուհին ձիան Գարլօ Մենոթթիի «Տը Մինոտո»ին համար : 1964 Յունուարին Մենոթթիի « Վերջին Վայրէնին» օփերայի Մահարանիի դերը այնքան լաւ նեղ կայացուց Լիլի, որ քննադատները միաձայնութեամբ դովաբանեցին երգչուհին :

1963ին, Պերլինի մէջ ան արձանագրեց փայլուն յաջողութիւն մը իբրեւ Մենա կատար հանդէս գալով Վերթիի «Ռիքի»ին մէջ, Թոմաս Շիփփըրդի գեկավարութեան տակ : Յաջորդ տարին ան չաբաթ մը մնաց Վիէննա, ուր հանդէս եկաւ Լա Սքալայի եւ Պայրէոթի մէջ : Պայրէոթի նուագի փառատօնի առթիւ Ուայլանա Վահնէր այնքան տպաւորուեցաւ երգչուհիին ձայնէն, որ պայմանագրութիւն մը ստորագրել տուաւ իրեն, երգելու համար Վահնէրի «Ռինկ» օփերաներու չարքին մէջ, եօթնեակեան չաբաթ՝ 1965ի եւ 1966ի ամառը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԹՐԱԿԻՆ

Թաւերական տեսարան մը խաղալու պէտ պահանջէր երբեք չի կրնար մտանել իր չանձնապարտութիւնը, , այլ պարզապէս բովանդակ հոգւով արուեստագէտ – ուհի մը ըլլալը կը չահանչէ :

— Ես ինչ կը կարեմ, եթէ անմեղ է պէտ կինը :

— Թերեւս իրաւունք ունիք : Այսու – հանդերձ ձեր վճիռը քիչ մը չուտ կ'արձակէք: Այդ կինը որեւէ խոստովանու – թիւն ըրած է. ոչ: Նոյնիսկ կարծիք մըն ալ չէ յայտնած :

— Անկարելի է բան մը կորզել իմէ, ի բացակայութեան իր փաստաբանին, ո – րուն հետաձգեց ապաստուհին: Ես հետաքրքիր մարդոցս հակոդութեան տակ , եւ նկատի առնելով որ լաւ – դոյն էր առանալ ձեր կարծիքը , նախ քան որեւէ քայլ առնելը :

— Բայց մի՞թէ չըսիք որ հաւատացած էք իր յանցապարտութեան :

— Հաւատացած եմ, այո... բայց կասկածս հաւատացած : Սակայն եւ այնպէս կ'ուզեմ բոլոր մանրամասնութիւնները ի մի հաւաքել, որպէսզի այս խնդիրը մեծ ադմուկ կրնայ յառուցանել թերթերու կողմէ :

— Այո, դալով թերթերուն, ի՞նչ կը խորհիք այս մասին, կ'ներեւի ուշադրութեամբ չէք կարդացած ձեր լրագիրը այս առաւօտ, սիրելի Փաթ :

Իր մատը դրած թերթին «ընկերային կեանք» բաժնին մէկ պարբերութեան վրայ, Փաւարօ երիսարեց թուղթը Փաթին, որ կարդայ բարձրաձայն :

«Երէկ գիշեր, Սիր Մոնթակիւ Գորնէր կազմակերպած էր մեծ հացկերոյթ մը Թամիզի ափին՝ Շիսուիք պանդոկի մէջ : Ներկայ անձնաւորութեանց կարգին, կը նշենք անունները սիր Փորժի եւ Լէյտի Տիւ Ֆիսի, Մասր. Ճէյմս Պլունթի, ծանօթ Թատերական քննադատ սիր Օսքար Համմըրֆէյտի, չարժանկարի նչանաւոր աստղ Միս Փանն Վիլքինսոնի (Լէյտի Էվար), եւայլն:

Փաթ պահ մը ապչահար մնաց : Ապա ամփոփուելով , ըսաւ .

— Աւտվ քան չի փոխուիր խնդիրէն : Այդ լուրը մամուլին ղրկուած է կանուխէն : Պիտի տեսնէք թէ այդ կինը ներկայ չէ եղած երէկուան հացկերոյթին : Դուք չէք անդիտանար անշուշտ, որ թերթերու մէջ բոլոր ըսուածները ստեպհաստին խօսքեր չեն :

— Գիտեմ : Եւ ես այդ տողերը մատնանչեցի, առ ի հետաքրքրութիւն :

— Այդ կարգի եղելութիւններ յաճախ կը պատահին, պարոն Փուարօ : Փորձով դիտնալով հանդերձ որ դուք ընդհանրապէս քարի լուռութիւն կը պահէք, կը յուսամ, սակայն, թէ պիտի պատասխանէք հարցումիս.— Ի՞նչ պատճառով Լորա Էճվար ուղած էր տեսակցիլ ձեզի հետ :

Փուարօ դլուխը չարժեց :

— Ինքը չէր գիտ իր մօտ կանչողը : Ընդհակառակն ես էի, որ խնդրեցի իրմէ ժամադրութիւն մը նչանակել ինծի հետ :

— Իսկապէ՞ս : Եւ ինչո՞ւ :

Երկվայրկեան մը վարանեցաւ Փուարօ :

— Պիտի պատասխանեմ ձեր հարցումին, յայտարարեց դանդաղ բառերով , բայց իմ նախընտրած եղանակովս :

Փաթ չունչ մը քաչեց : Եւ որոչ համակրութիւն մը կը զդայի իր հանդէպ : Իրապէս Փուարօ երբեմն յուսահատական ըլլալ կը թուէր :

— Թոյլ կուտա՞ք որ հետաձգենք կարեւոր մէկուն, խնդրելու համար որ այստեղ դայ :

— Ո՞վ :

— Պարոն Պրիան Մարթինը :

— Շարժանկարի դերասա՞նը : Ի՞նչ դործ ունի ան այս խնդրոյն մէջ :

— Կ'ենթադրեմ որ իր յայտարարութիւնը չատ հետաքրքրական պիտի դտնէք : Հաստինկ, կը համի՞ք դինքը հրաւիրել այստեղ :

Հասցէներու դիրքը բացի ես : Դերասանը կը բնակէր Սէն Ճէյմս փարքի մեծ չինութիւններէն մէոն մէկ չարկաբաժնին մէջ:

– Վիքթորիա 49499 :

Քանի մը րոպէ յետոյ լսեցի Պրիան Մարթինի դեռ նոր արթնցողի ձայնը :

— Ալլօ: Ո՞վ է խօսողը :

— Ի՞նչ պէտք է լսեմ իրեն, մրմնջեցի, ձայնատարը փակելով ափովս :

— Ըսէք իրեն որ Լորա Էճվարը սպասնուած է եւ ես կը խնդրեմ իրմէ, որ անմիջապէս դայ դիս տեսնելու :

Հետաձգնին մէջ ես կրկնեցի Փուարօի խօսքերը: Բացականչութիւն մը արձաղանգեց հետաձգնի անդիի կողմէն :

— Տէ՛ր Աստուած, ազատակեց Մարթինը: Վերջապէս սպանե՞ց այդ կինը : Կուդամ անմիջապէս :

— Ի՞նչ ըսաւ, հարցուց բարեկամս :

Ես կրկնեցի Մարթինի խօսքերը :

— Ահա, բացականչեց Փուարօ, դոհունակութեամբ: «Վերջապէս սպանե՛ց այդ կինը »:

ԱԿԱԹՈՒ ՔՐԻՍՏԻ
(Շար.)

Այրի Տիկին Փապուճեան եւ զաւակ-ները՝ Քլօտին եւ Սոնիա սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեբեր 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Սեպտ. 10) առաւօտ ժամը 8·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի դերեզմանատունը եւ թաղումը կը կատարուի ժամը 10·15ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի երեցկին Ալթունեան եւ զաւակ-ները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ,

Տ. ԵՍԱՅԻ Ա. ՔՀՆՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի դիտութիւն վախճանեալ քահանային յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Պալապանեան եւ զաւակները՝ Աղնիւ եւ Էլիզապէթ ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները եւ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր երեք ընկերուհիներու՝ Զուարդ Քրչիքեանի, Սօֆիկ Ըմպատեանի եւ Հռիփսիմէ Պալապանեանի, իրենց ամուսիններու կսկծալի մահուան առթիւ: Նոյն տխուր առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյս Զաւարեան կոմիտէի:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 52րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 1965, Դեկտեմբեր 4, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, Միութեան Կեդրոնական Գրասենեակին մէջ, 109 Իսթ 40րդ ձողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ Բ. հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 11 եւ 12 Դեկտեմբեր 1965, առաւօտեան ժամը 9·30ին, ՍԹԷԹԼԸՐ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻՆ մէջ, Սէվընթ Էվընիւ եւ 33րդ փողոց, Նիւ Եորք 1, Ն. Ե.:

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:

Օրակարգ.— 1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1964 տարեշրջանի: 2. Ընդհ. հաշուետուութիւն 1964 տարեշրջանի: 3. Ընտրութիւն Կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ: 4. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ: 5. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի ատենապետ՝ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝ Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Նիւ Եորք, 1 Սեպտ. 1965

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, տօն է Խաչվերացի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 10, երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Խաչվերացի հանդիսաւոր թափօր եւ Անդաստան:

×

Այս Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի հոգեհանդիստ վասրն համօրէն ննջեցելոց:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն:

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ (ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Այս Կիրակի, տօն Խաչվերացի: Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հարաւային Ամերիկայի հայրապետական պատուիրակ ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔ. ԱՊԱՏԵԱՆ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագի ժամը 10:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ մասնակցելու արարողութեանց:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ:

Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյս վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ Տ. Եսայի Ա. քհնյ. Ալթունեանի վախճանման տարելիցին առիթով:

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Շաւիլի եւ շրջակայի հաւատացեալ ժողովուրդը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար ողբացեալ Տէր Հօր յիշատակը:

×

ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի: Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան թափօր եւ Անդաստան ժամը 4ին:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի առթիւ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի՝ շրջանիս բարեպաշտ հասարակութիւնը:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

×

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ:

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները բաց են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ դիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան:

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆըրանսացի օրիորդ մը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը խանութի մէջ աշխատելու համար եւ իբրեւ քուրսիէ:

Մնայուն աշխատանք:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

×

Հայ Հաստատութեան մը համար խոհանոցի եւ տնական սպասարկութեան երկու աշխատաւորներ: Դիմել խմբագրութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը Կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, ժամը 15·30ին, Ահարոնեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբը: Բացակաները նիկատի պիտի առնուին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընդ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան: Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35
Tél.: DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
10
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
10 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10405 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNEE — N° 10.405

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՒԱԽԱՆՁՈՐԸ

Իտալական կուսախնճոր մը պարծած է Քաղիր 1947 Յուլիսէն ի վեր, երբ Մեծն Բրիտանիոյ կայսրութիւնը անկախութիւն շնորհեց իր ամէնէն ընդարձակածաւալ եւ ամէնէն հարուստ գաղութին՝ Հնդկաս – տանի :

Հնդիկներ եւ Իսլամներ կը կազմէին այս հսկայ երկրին բնակիչները, որոնք դարերով իրագործած էին «խաղաղ հա – մակեցութեան» քաղաքականութիւնը :

1763ին Փարիզի դաշնագրով Ֆրանսա – յինները Հնդկաստանի վրայ իրենց իրա – ւունքները փոխանցեցին «Հնդկաստանի Ազիական Ընկերութեան» : Անգլիացիք հաստիստ զօրացան այնուհետ, զսպելով ներքին ապստամբութիւնները եւ 1877– ին Վիկտորիա թագուհին հռչակուեցաւ Կայսրուհի Հնդկաստանի » :

ԺԹ· դարուն Անգլիա իր քաղաքակա – նութեան հիմնաքարը դարձուցած էր Հնդկաստանը, որ չհոտ մեծագոյն ապ – րիքն էր եւ որու համբաւներու ապահո – վութեան համար ռազմավարական յենա – րաններ ապահոված էր Ճիպրալթարէն մինչեւ Մալթա եւ Կիպրոս, Սուէզի ջր – անցքէն մինչեւ Աէն :

Աաջին աշխարհամարտէն վերջ, երբ ամէն կողմ ազգայնական հոսանքները զօրացան եւ բազմաթիւ ազգեր անկա – խութեան տիրացան, Հնդկաստան եւս ազդ Թօթափել անգլիական լուծը, ա – ռաջնորդութեամբ Մահաթմա Կանտիի, որ կրաւորական դիմադրութեան ճամբով կարող հասնիլ այս նպատակին :

1937ին Պիրմանիա բաժնուեցաւ Հնդ – կաստանէն :

Երկրորդ աշխարհամարտի սկիզբը Անգ – լիա խոստացաւ ինքնավարութիւն շնոր – հել Հնդկաստանի՝ պատերազմէն վերջ : Ու յարգեց իր խոստումը :

Երկու համայնքներու միջեւ բաժնեց գործ : Առիթի բաժինը ինկաւ Հնդիկնե – րուն, որ ստացան 3·162·000 քառակուսի միլոմէթր հող՝ 480 միլիոն բնակչու – թեամբ :

Իսլամներուն տրուեցաւ 945·000 քառ· միլոմէթր հող՝ չուրջ հարիւր միլիոն բը – նակչութեամբ եւ իրենց երկիրը կոչուե – ցաւ Փաքիստան, որ կը բաղկանայ երկու մասէ՝ արեւմտեան եւ արեւելեան՝ ի – րարմէ 1700 քիլոմէթր հեռաւորութեամբ : Արեւմտեան Փաքիստան ունի 803·000 քառ· քիլ· տարածութիւն եւ 75 միլիոն բնակիչ : Մայրաքաղաքն է Քարաչի 1948 Յուլիս 23էն ի վեր : Արեւելեանը անմանակից է Պիրմանիոյ, Պէնկալի ծոցին վրայ :

Միջազգութեան մը համաձայն Փա – քիստանի բնակչութեան հարիւրին 98ը պիտի – կարդալ չի պիտեր : Տարեկան է – կամաւոն է 52 տոլար անձ պլուխ , Ցը – րանցներէն 16 անգամ պակաս :

«Խաղաղ Համակեցութեան» սկզբունքը կիրարկուած ըլլալով, բնակիչներու փոխա – նակութեան տեղի ունեցաւ 1947ին : Եօթ – նկէն միլիոն իսլամներ Հնդկաստանէն Փաքիստան, ուսկից տա – պալորութեան Փաքիստան, ուսկից տա – ռաջնորդութեան Փաքիստան : Հակառակ այս տեղափոխութեանց , Փաքիստան մնացին միլիոն իսլամներ Հնդկաստանի եւ 15 միլիոն Հնդիկներ՝ Փաքիստանի մէջ :

Թէ Հնդկաստան եւ թէ Փաքիստան կը կազմեն բրիտանական Համագա – ղութեան (Քամընուէլթ) :

Այս երկու երկիրներուն մէջտեղ կը գտնուի Քաշմիրի հողամասը՝ 213·000 քառակուսի քիլոմէթր տարածութեամբ եւ չորս միլիոն բնակչութեամբ, հարեւ – նին 80ը իսլամ : Կեդրոնական քաղաքն է Անկհութիւն սառնալու առաջին օրն –

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՈՒՆԴԵՐԸ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ԿԸ ԿՌՒԻՒ ԵՐԵՔ ՁԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՀՆԴԻԿ ՎԱՅՐԱՁՈՒՆԵՐ ՔԱՐԱՇԻԻ ԵՒ ՌԱՎԱԼՓԻՆՏիի ՄԷՋ

ԶԻՆԱՍՏԱՆԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ՝ ՄՏԱՀՈԳԻՔ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

Հնդկական գունդերը առջի առաու նոր յարձակողական մը չղթայազերծեցին դէպի Հայտերապատ, արեւմտեան Փա – քիստանի մէջ : Ուրեմն երեք ճակատներու վրայ կը կռուին Հնդկական եւ Փաքիս – տանեան յամաքային ուժերը : Հնդկա – կան գունդերը մեկնելով Պարմերի խա – րիսխէն անցան Փաքիստանը եւ դրաւելով Կատրա քաղաքը սկսան յառաջնալ դէ – պի Հայտերապատ· յայտնի չէ սակայն հնդկական ուժերու քանակն ու տարած յաղթանակները· Քարաչի եւ Տելհի ի – րենց հաղորդակցութիւններուն եւ յայ – տարարութիւններուն մէջ ամենքան հակա – սական են, որ պատերազմական բոլոր դարձուածքներուն մասին կարելի է խօսիլ միայն ենթադրութիւններով : Եթէ երեք երեքշաբթի Լահորի վրայ չղթա – յազերծուած յարձակողականը — ուր հնդկական գունդերը կը չարունակեն յա – ռաջնալ՝ հակառակ Փաքիստանցիներու բուռն ընդդիմադրութեան — նպատակ ունէր Փաքիստանի ուժերը համախմբել այդ չրջանին մէջ եւ ակարացնել հնդկա – կան Քաշմիրի վրայ իրենց ազդեցութիւ – նը, Զորեքշաբթի առաւօտեան յարձակո – ղականը սակայն կը նչէ Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ ընդհանուր պատե – րազմ մը՝ որուն Քաշմիրը պատրուակն է այլեւս եւ ոչ թէ թատերաբեմը : Նշելի ուրիչ կէտ մը եւս· չի խօսուիր այլեւս դիպադադարի գիծին մասին, ուրկէ սկը – սան մասնակի բախումները :

Հնդկաստանի պաշտպանութեան նա – խարարը՝ Չաւան, խորհրդարանին ա – ջեւ կը յայտարարէր· «Ռազմական մեր դարձուածքներուն նպատակն է հաս – կըցնել Փաքիստանի թէ ոչ մէկ միջամ – տութեան կը հանդուրժենք Հնդկաստանի հոգային ամբողջականութեան արմնչու – թեամբ, որուն մաս կը կազմէ նաեւ Քաշ – միրը» : Շաւան մատնանչեց թէ Լահորի ճակատին վրայ հնդկական գունդերը յաղթանակներ արձանագրած են եւ դրա – ւած փաքիստանեան գնդապան գիրքը , հակառակ թշնամիին հակահարուածնե – րուն :

Զորեքշաբթի առաւօտ պատերազմին մէջ առաջին անգամ ըլլալով միջամուխ կ'ըլլային նաեւ մարտանաւերը : Փաքիս – տանեան մարտանաւերը կը ռմբակոծէին Տվարքայի ամրոցները (Տվարքա Օմանի ծովուն վրայ հնդկական ծովուժի կարե – ւոր խարիսխն է) : Փաքիստանեան մար – տանաւերը ենթարկուեցան հնդկական օ – դուժի կրակին, ծովուն վրայ բախում – ները տեւեցին մէկ ժամ եւ , Քարաչիի համաձայն, հնդկական օդանաւ մը դպեա – նուեցաւ :

Պատերազմական ամէնէն լայն գործո – ղութիւնները կը տարուին օդէն, ինչ որ պատերազմական լարուած մթնոլորտ մը ստեղծած է երկու երկիրներուն միջեւ : Հնդկական պաշտօնական հաղորդագրու – թեան մը համաձայն փաքիստանեան օդու – ժը ռմբակոծած է Ճալվարայի օդակա – յանը, ուր էջք կատարած են նաեւ Փա – քիստանցի վայրաչուները : Վայրաչուներէն մէկը սպաննուած է եւ 17 ուրիչներ դի – րի բռնուած : Փաքիստանեան օդուժը ռմբ – ակոծած է նաեւ Ժամմուն ու փորձած է ռմբակոծել Տելհին, Կալկաթան ու Պոմ – պէյը : Փաքիստանի ձայնասփիւռը հեր – քելով այս լուրերը, իր կարգին կը հաս – տատէ թէ առջի օր Սարկոտայի խա – րիսխը ենթարկուած է հնդկական օդուժի ռմբակոծութեան եւ թէ հնդկական եր – կու օդանաւեր զրնոուած են : Իսկ վեր – ջին հաղորդագրութեան մը համաձայն հնդիկ վայրաչուները էջք կատարած են Ռավալփինտի, Սարկոտա , Վայհրապատ եւ նոյնիսկ Քարաչի :

Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի պատե – րազմը ստեղծած է նաեւ պիտանագիտա – կան տագնապ մը : Տագնապի մէջ են գրե – թէ բոլոր մեծ պետութիւնները եւ կը ջա – նան բանակցութիւններու կարելիութիւն – ները առեղծել : ՄԱԿի քարտուղարը՝ Ու Թան, Հինգշաբթի կը հանդիպի Ռավալ – փինտի : Ու Թան դէպի Փաքիստան ճամ – բուն վրայ հանդիպեցաւ Լոնտոն եւ որոշ յոռետեսութիւն մը կը մատնեն Լոնտոնի մէջ իր յայտարարութիւնները : «Ապա – հովութեան իսրհուրդը, բաւ ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը, պարտականութիւն առաւ լինել ջանք չխնայելու՝ որ Հնդ – կաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ պատե – րազմը վերջ գտնի : Կ'ընդունիմ այս պար – տականութիւնը, բայց առաքելութեանս յաջողքներով չեմ մօտենար » : Մնացեալ նահանգները եւ Անգլիա որոշած են դա – դարեցնել երկու երկիրներուն իրենց պատե – րազմական թէ անտեսական օժանդակու – թիւնները՝ այնքան առեն որ վերջ չտան պատերազմին եւ Քաշմիրի տագնապին : Անդին, միայն Չինաստան, որ բացէ ի բաց դիրք ճշդած էր արդէն Փաքիստանի կողքին, կը սպառնայ Հնդկաստանի « որ առիթ բռնաբարած է իր սահմանները » : Չինաստան կը պահանջէ Հնդկաստանէն, որ « Սիքքիմի եւ Չինաստանի սահման – ներուն վրայ պատերազմական իր պար – ծուքիւններուն վերջ տայ եւ իր զօր – քերը քաշէ » : Քաղաքական դէպերուն համաձայն, անկարելի չէ որ Չինաստան 1962ի նման երկրորդ պատերազմ մը չղթայազերծէ Հնդկաստանի դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լեհաստանի վարչապետը Փարիզ կը հասնէր Հինգշաբթի իրիկուն : Ութ օր – ուան պաշտօնական այցելութիւն մը պի – տի կատարէ Ֆրանսա : Յիրանքիւիվիչ կը պլիսուրէ բազմանդամ պատուիրակու – թիւն մը : Ա,յսօր Ուրբաթ, տեսակցու – թիւն մը պիտի ունենայ Նախագահ տը Կոլլի հետ :

ԱՆԳԱՐԱ.— Վարչապետ Իւրկիւպլիւ – անդրադառնալով Քաշմիրի պատերազ – մին, յայտարարեց թէ «Հնդկաստան պատճառ եղաւ որ տաղնապը ծանրանայ, պատերազմը փոխադրելով Քաշմիրէն դուրս, Փաքիստանի հողին վրայ, եւ ռմբակոծելով Փաքիստանի քաղաքները : Այս երեւոյթը չատ կը պատճառէ մեզի : Ողբերգական այս դէպքերը կը վերաբե – րին Փաքիստանի, որ Թուրքիոյ դաշնա – կիցն է Սենթոյի ուխտով » : Շեշտելէ ետք թէ պատերազմին երկարիլը մեծապէս կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան եւ թէ Թուրքիա կը բաղձայ անմիջական դինադադար մը, Իւրկիւպլիւ եզրակա – ցուց· « Զինակիցի կարելէ զատ, Թուր – քերը եւ Փաքիստանցիները կապուած են անքակտելի բարեկամութեամբ եւ եղ – բայրութեամբ : Աւսկ իսկ , Թուրքիա կը բաժնէ Փաքիստանցի ժողովուրդին տա – ռապանքը» : Թուրքիոյ նախագահը՝ Ճէ – մալ Կիւրսէլ, ընդունեցաւ Փաքիստանի դեսպանը, որ անձնական նամակ մը կը բերէր նախագահ Այուպ Խանէն :

ԱԹԵՆՔ .— Ինչպէս կը սպասուէր, Փա – փանդրէու – Գանելլոփուլոս բանակցու – թիւնները խզուեցան : Ալգակոմմանններու պարագլուխին առաջարկը արդէն, որ կ'ընդունէր անմիջական ընտրութիւններ կատարել ,պայմանաւ որ Ազգային Ար – մատական Միութենէն կազմուած կառա – վարութիւն մը կազմակերպէր զոնոնք , բախած էր կեդրոնի համախմբականնե – րուն թէ Գանելլոփուլոսի կուսակցու – թեան միւս դեկավարներուն ընդդիմու – թեան : Այս պայմաններուն մէջ, Գանել – լոփուլոս նոր առաջարկներ ներկայացուց Փափանդրէուի , ինչ որ պատճառ եղաւ բանակցութիւններու խզումին : Հինգ օրե – րու այս փակագիծէն ետք, յունական տագնապը կը վերադառնայ անցեալ չար – թուան իր վիճակին : Կ'ենթադրուի թէ նոր փորձ մը եւս պիտի կատարէն, կազ – մելու համար, Ազգային Արմատական Միութեան եւ Յառաջդիմականներուն (ա – ջակողմեան) հետ համախարհուրդ, կեդ – րոնի համախմբումէն հրաժարած իբր – բաւարումէն կառավարութիւն մը :

ՎԱՏԻԿԱՆ .— « Օսսերվաթոր Ռոմա – նո»ի հրատարակած համառօտ հայոր – դագրութիւն մը կը յայտնէ թէ «Պօղոս Զ· Պապը, ընդառաջելով Միացեալ Ազ – գերու կազմակերպութեան քարտուղար Ու Թանի սիրալիր հրաւէրին, Հոկտեմ – բեր 4ին պիտի այցելէ ՄԱԿը» : Վատիկա – նի լրատուական աղբիւրներուն համա – ձայն Սրբազան Հահանձապետը քանի մը ժամ միայն պիտի մնայ Նիւ Եորք : Հա – պիւ Նիւ Եորք հասած , պիտի երթայ ուղ – ղակի ՄԱԿ, ուրկէ խաղաղութեան կոչ մը պիտի ընէ աշխարհին : Նոյն օրը, կէսօրէն ետք բացօթեայ պիտի պատարագէ եւ ներկայ ըլլայ Եանքի Սթատիումին մէջ կազմակերպուած կրօնական հանդիսու – թեան մը : Նոյն իրիկունը պիտի վերա – դառնայ Հռոմ :

ՎԵՆԵՏԻԿի չարժապատկերի 27րդ փա – ռատօնին Ա· մրցանակը (Ոսկի առիւծ), չահեցաւ Լուչիանօ Վիսքոնթիի «Մեծ ար – ջին ատգերը» ժապաւէնը : Կին լուսադրի դերասանուհին նկատուեցաւ Ֆրանսու – հի՝ Անի Ժիրարտօ թէեւ նոյն ժապաւէնը ոչ մէկ ընդունելութիւն գտաւ :

ԱԼԺԻՐ.— Պումիէտտին Քազապլանքա կը մեկնի Սեպտ· 12ին, պլիսուրելով արա – բական վհատոդովին մատնակցող ալժե – րական պատուիրակութիւնը :

ՄՈՌՅՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԻՍՐԱՅԷԼ ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ որ Իսրայէլ տխրունէ ներ – չընչուած բանաստեղծ էր եւ հասած էր պրա՛նն բարձր ստիճանի մը, սակայն դժբախտաբար քանակով չատ քիչ են իր թողած գործերը: Երկար ուսումնասի – րութիւն մը սոցիալիզմի մասին, թարգ – մանութիւն մը՝ որ այժմէութենէ լինկած է, Ամերիկահայ գաղութին վրայ երկա – բաշունչ յօդուած մը, ճառեր եւ 30ի չափ քերթուածներ, մեր ձեռքն հասած են: Պա՞ն արդեօք մեզի անճանօթ քերթուած – ներ՝ լրագիրներու կամ թերթերու մէջ, չենք գիտեր :

Եթէ Վարուժան կամ Սիամանթօ ա – ւարտեցին իրենց գրական արտադրու – թիւնը, Տխրունի իր հոդևկան տենչե – րուն, անձնական յուշերու եւ սրտի գա – ղտնիներուն մէջ մնաց, չունեցաւ որոշ ծրագիր՝ հատորներ հանելու: Մթթէ չէ՞ր հաւատար իր տաղանդին, թէ՝ կու – սակցական քարոզչութիւնը իր թանկա – գին ժամանակը խլեց: Ցաւալի է թէ իր քերթուածները պատահական պայմաս – ներու արդիւնք են, փոթորիկ կեանքի մը ազդեցութիւնները, ուր մեծ դեր կատա – րած են չբնականն ու բնութիւնը :

Իրապա՞շ էր, խորհրդապաշտ՝ թէ վիպասքա, ես չեմ հաւատար այս բա – ժանումներուն. ամէն բանաստեղծ ամ – բողջութիւն մ'է մարդկային տենչերուն եւ զգացումներուն: Բանաստեղծութիւ – նը կեանքի խմաստասիրութիւնն է, եւ Ա – բիս, առանց մեծ բառերու, առանց ար – ուեստակեալ ձեւերու, գրած է իր սրտին թելադրածները: Տխուր իր խորքին մէջ, վշտի երգիչ մը, որ փոխանակ արշալոյսն երգելու, արեգակին մահը կ'երգէ, որ առտ ու խաւար կը տեսնէ իր չուրջը, եւ հոգին կը տառապի համամարդկային ցա – ւերով :

Աչխարհիս վրայ չկայ կատարեալ եր – ջանկութիւն, եւ քանի մահ կայ՝ ամէն գեղեցիկ երեւոյթ անցաւոր է, մեռնող արեգակի նման: Բանաստեղծն է որ գե – ղեցիկ իմաստասիրութեամբ կը վերլուծէ առտպանքը, կ'իջնէ անոր խորը՝ յոյս եւ լոյս փնտռելով. հուն յուսաբեր եւ չքա – ցած երազներով կ'ըմբոստանայ բնու – թեան դէմ. առանց խորհելու թէ վիշտն ու մահը մարդիկ ստեղծեցին, մարդիկ՝ որոնց

Բոլոր տեղերն անյոյս են ...
Ուր բիրտ կեանքին հպումներէն
կ'արիւնին
Ծուկերն, յոգնած, վիրաւոր :

Անոնք որ կ'ապրին կեանքին խարուսիկ երեւոյթներով եւ անցաւոր հաճոյքները երջանկութիւն կը համարին, չեն ըմբռ – ներ կեանքին իմաստասիրութիւնը. դա – դար մը կամ գերեզման մը պիտի յիշե – ցընէ՝ թէ ապրիլը փշոտ ու տաժանելի ճանապարհ մ'է, որ կը տանի դէպի մահ :

Իսրայէլ Տխրունի, հակառակ իր դը – ւարթ բնաւորութեան, խորքին մէջ խաչ – ուած մ'էր Golgotha-ի ճամբուն վրայ. ոչ մէկ քերթուած ուր բանաստեղծին հա – մար դառնութիւն մը բացուէր, երազնե՛ր, երազնե՛ր .

Հագած մռայլը մահուան
կ'անցնին դէմքեր սիրական
կ'անցնին տեսիլներս ջախջախ
ու երազներս ալ շուշան ... :

Ի՜հ, բան մըն է աչխարհիս վրայ՝ դէմք երազներ ունենալ, դէմք մխիթարուիլ ան – ցաւոր զարհուրներով՝ ծանր յոռետեսու – թեան մէջ չիյնալու համար :

Զհայ աչխարհիս վրայ բանաստեղծ մը, որուն գերազոյն նիւթը վիշտը չըլլայ. աստուածային է վիշտը, սրբացած՝ քը – րիստոնէական ըմբռնումով, բարձրացած մեծ Golgotha-ին հետ՝ սրբութեան խո – րանին վրայ: Նայն առտպանքն ունէին եղերաբախտ Դուրեանն ու Տէրեանը, Մե – ծարենցն ու Պէշիկթաչլեանը. բոլորին մէջ վիշտն է որ ներչնչումի ապիւր է – դաս. եւ արդէն մեր ազգային արիւնոտ պատմութիւնը կրնա՞ր մեզի մեր քեր – թողներուն լուսաւոր յոյս ներչնչել: Հա – յաս Նարեկացին, Հացաս Յայսաթ–նո – վա, նոյն ողբը չարունակեց եւ Տխրու – նին: կարծես թէ իր անունը կ'ուզէր ար – դարացնել՝ «Տխրունի», որ կարելի է իր հատորին համակատը դնել:

Իր արտմութիւնը թէպէտ անձնական է, սակայն խորքին մէջ կը պատկերացնէ մարդկային վիշտը: Ինքն է որ կը տա – ռապի, յուսախար կը մնայ, ինչպէս ա – մէն մարդ՝ որ պիտակից է իրական կեանքին: Ամէնուն տեղ ինքը կ'ողբայ մարդկային թշուառութիւնը ,

Ուր ամէն տենչ կը մեռնի :

Տակաւին երիտասարդ էր, կեանքի պա – րունին մէջ. ինչո՞ւ այս տխուր հոգերա – նութիւնը, ինչո՞ւ ամէն ինչ սեւ ու խա – ւար տեսնել. թերեւս իր բնական կազմն էր. բայց ոչ. դինքը ճանչցողները, դը – ւարթ, ընկերական եւ սրամիտ կը ներ – կայացնեն. ուրեմն, խոր պիտակցութիւն մ'էր մարդկային թշուառութեան, բա – նաստեղծական անկեղծ մերձեցում՝ մեր սրտին խորը թաքնուած տխուր իրակա – նութեան :

Իսկապէս իր չուրջը կը տեսնէ. թիկնո – ցին տակ դաշոյն մը ցուրտ, դաւաճան աչքեր... արցունքի տեղ արիւն է որ կը վազէ... ամէն յոյս կը մեռնի ... ու կա – րօտի աղբիւրին գով ջուրին տեղ, կ'ըսէ բանաստեղծը, իմ վէրքերուս կ'ըմպեմ ա – րիւնը կարմիր:

Իր մարդկային տառապանքը, վիշտն ու սրտի կսկիծները կուգան եւ դպչիլ – քական աչխարհէն կ'ամփոփուին մօր յի – շատակին առջեւ: Երեք քերթուածներ նը – ւիրած է իր մօրը, մայրս – սուգ – խա – չելութիւն: Առաջինին մէջ մայրն է որ կը ողջոյ իր տառապած զաւակին համար , որուն չար ոգի մը բնարն յանձնեց. բայց բանաստեղծը պատասխան կուտայ թէ

Քերթողին մէջ կը փոխուի վիշտը երգի,
երազի :

Սակայն սուգը լաւագոյն պղպջումնե – րով եւ խորքով օժտուած է, իրական ակրն է մահացած մօրն հանդէպ, ուր մանկութեան յուշերը, մայրական գորո – վը, տաք սէրը իր սիրտը կը յուզեն, ա – նանց տափակութեան մէջ իյնալու :

Խաչելութիւնը փոքրիկ քերթուած մ'է, խուսափող մտածութիւն մը մօր հան – դէպ :

Իր քերթուածներուն լաւագոյններէն պէտք է համարիլ «Ոսկի աշուն»ը, ուր նիւթապրականի հետ կայ եւ մտածու – թիւն, կան պատկերներ, իր ծննդավայրի յուշերէն քաղուած, կարօտի երգ մըն է. աչքերուն առջեւ կը պատկերանան խիճե ու ծաղիկ, բունկած ծիրանին, սակայն միշտ բազձանքի եւ դրկանքի տրտում չեչտը կը հետեւի տուն. նոյն Տխրունին է. չի կրնար փոխուիլ նիւթէ նիւթ. մէկ լար ունի. թախծութեան լա – րը.

Տերեւաթափ ծառերուն
Այնքան նըման իր հոգիի :

Թրքական բաղաքը յատկանչական գոյն ունի, իսկական պատկերը տխուր աչ – խարհի մը՝ ուր կը տիրէ խեղճութիւն, թշուառութիւն, մահաբոյր լոյսեր. Մա – յային անյոյս ապօքը կը չրջանակէ գե – չերային տեսարանը :

Ամէնէն նշանակալից քերթուածը, որ թերեւս վերջին արտադրութիւնն է Տըխ – րունիին, գրուած Գոնիայի բանտերուն մէջ, է մայրը: Սիամանթոյի պէս, ա – նանց անոր ուժեղ բառերն ունենալու, Տխրունի կը նկարագրէ հայ հէք մայրը՝ տառապրութեան ճամբուն վրայ, իր հնդամեայ աղջնակին հետ, մահամերձ եւ ծիւրած անմեղ մը, մինչ ոստիկանին խարազանը լուտանքներով կը չաչէ: Պատմական ձեւ տուած է, առանց խոր – հրդածութիւններու, բայց տպաւորիչ նկարագրական մը, որ տարուն կ'ազդէ ընթերցողին վրայ :

Բիւրաւոր հայ մայրերու ազեխարչ պատկերն է, ոչ մէկ յիսնամեակ կրնայ մխիթարել աւերակ տուներն, ոչ մէկ ծաղիկ կրնայ զարուն մը բերել մեր ա – րիւնոտ հողը զարդարելու համար :

Արդեօք քանի՛ լուսատենչ երազներ մարեցան նաեւ Տխրունիի աչքերուն մէջ. այն որ կեանքի տարրական ապատու – թիւն կ'ուզէր, ինքն ալ կացինի մը հար – ուածով պիտի ոչնչանար :

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Պերլինի վեհաժողովն յետոյ, ներսէս Պատրիարք երկար աոենախօսութեամբ մը, Ազգ. ժողովի Զորեքչաբթի 2 Օգոս – տոսի նիստին, կը բացատրէ Հարցին ծա – գումն ու հանդրուանները :

Պատրիարքը կը վերցնէ պատասխանա – տուութիւնը Ազգին առջեւ, ինչպէս նաեւ պատմութեան առջեւ: Կը տանձնէ դի – մը Ազգը ներկայացնող ժողովականներուն առջեւ, այն սերունդներուն առջեւ, ո – րոնք պիտի յաջորդեն: « Եթէ բացատրու – թիւններս պահ չընեն զձեզ, ինձի կը մնայ պատմութեան դատաստանին ապաւինիլ, որուն ենթակայ ենք ամէնքս ալ, ես եւ դուք եւ անոնք, որ այս չրջապտոյտս դուրս կը խօսին ու կը գրեն»:

Պատրիարքը կ'աւելցնէ սակայն. «Ք – նութեան ազգային պատկառելի չահուց, պէտք է նախամեծար համարիլմ կրել զատա – պարտութիւն աներբաւ նաեւ ազգիս կող – մէն, քան թէ հրապարակեմ զամենայն »: Պատասխանատուութիւնը կը բաժնուի, քանի որ կարելի չէ ամէն բան յայտնել, որովհետեւ այդպէս կը պահանջէ ազգին չահը, քանի որ ապահովաբար խօսք ու – ւած է գաղտնապահ ըլլալու :

Ստեփան փաչա Ալանեան, առենապետ Ազգ. Պատկառելի Ժողովին, 1887ին կը գրէր Ստեփան Փափազեանի, անդամ Ա – րմաեանի պատուիրակութեան. «Հայկ – ական խնդիրը Ներքսէսի անունին կապուած է, ամէն մեծ խնդիր անունի մը կապ – ուած է միշտ, թող այդպէս մնայ : Այդպէս ալ կը մնայ մինչեւ այսօր :

Կը բացատրէ Հարցին ծագումը. «Հայ – կական խնդիրը Ներսէսի անունին կապուած է, ամէն մեծ խնդիր անունի մը կապ – ուած է միշտ, թող այդպէս մնայ : Այդպէս ալ կը մնայ մինչեւ այսօր :

Կը բացատրէ Հարցին ծագումը. «Հայ – կական խնդիրը Ներսէսի անունին կապուած է, ամէն մեծ խնդիր անունի մը կապ – ուած է միշտ, թող այդպէս մնայ : Այդպէս ալ կը մնայ մինչեւ այսօր :

Գրեթէ մեր ամէն բանաստեղծ երգած է Հայրենիքը. սակայն Տխրունին չունի Հայաստանի, կամ հայկական փառքի մը նուիրուած քերթուած, անշուշտ ամե – նուիրուած պիտի չարտադրէր: Իսրայէլ Տխ – րունի Հայրենիք, հայ գրականութիւն եւ մեծն Միխթար պիտի փառաբանէր այն միակ ճառին մէջ՝ որ խօսած է Մուրա – Ռաի. Նախկին Աչակերտներու Մու – թեան Հանդէսի մը մէջ. միակ ապացոյ – ցը՝ թէ հայրենիքի պատուհասն ալ ոգեւո – րած մէկը չէր կրնար մոռնալ իր ցե – ղն ու ազգը, որուն անունը կը կրէր, եւ այդ անունին համար նահատակուեցաւ, մտաւորականներու աստղափայլ հոյլի մէջ պլպլալու. փոքրիկ աստղ մը՝ ա – ծերուն քով, բայց տրտում եւ արցունքոտ լոյսով :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
(Իսրայէլ Տխրունիի կեանքի մասին մեր վաղուան թիւով):

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— Ոչ: Ինչ դիտնամ... եթէ բերկի, մէկ օրուան հիւր պիտի չըլլար, թերեւս օրեր, թերեւս չաբաթներ: Ցետոյ 4 երա – խայ, երկուք ալ մենք՝ մէկ, ան մը աւետիս, ան մը խոհանոց: Մառածեցի նաեւ քու մասիդ, նորէ՞ն հետդ մէկը բերիր ... պիտի չըսէ՞ր ..

Տիկին Սիրարփի (այսպէս կը կոչուէր Պ. Վարդանին տիկինը) ալ չսպասեց ա – մուսինին բսելիքներուն, կօշիկները հա – դաւ, յաչակը ձգեց իր ուսերուն եւ արագ քայլերով ուղղուեցաւ ամուսինին մատ – նանչած տեղը :

Պ. Վարդան ոտքի ելաւ, այժմ աչքե – րուն մէջ ուրախութիւնը զգալի կերպով կը ճառագայթէր, տրամադրութիւնը մէ – կէն բարձրացաւ, սրտին մէջ մեծ դոհու – նակութիւն մը կար, միայն թէ կինը պա – նէր ու բերէր տղեկը :

Սիկին Սիրարփի տղեկին ձեռքէն բռա – նած ներս մտաւ, «վախ, կուրանան աչ – քերս... այս ի՞նչ վիճակ է...» մրմռա – լով: Անմիջապէս ջուր տաքցուց, դրաւ Աչոտին առջեւը, լոգցուց, ամուսինին ճեմամեղէնները յարմարցուց հագցուց, յետոյ նատեցուց վառարանին մօտ, « լաւ մը տաքցիր» պատուիրելով :

Աչոտ դառնուկի խելօքութեամբ հետե – ւեցաւ կնոջ պատուիրածին :

Երախաները վերադարձան: Մէկ, եր – կու, երեք, չորս: Մէկ աղջիկ, երեք մանչ: Բոլորն ալ անչափահաս: Անդրա – նիկը տասնեւերկու տարեկան, փոքրը վեց, բոլոր առոգջ, վառվռուն, կայտառ:

Մայրը «հիւր»ը ներկայացուց իրենց : Ըսաւ թէ հոս պիտի մնայ, տասն մը, եւ թէ այսօրուընէ սկսեալ իրենց մեծ եղ – բայրն էր:

Երախաները առաջին խակ ակնարկին կարծես թէ համակերպեցան նորեկին :

Տիկին Սիրարփին երեկոյեան ճաշի սե – ղանը պատրաստեց: Հայ, փիլաւ, պա – նիր: Բոլորն ալ մեծ ախորժակով ճաչա – կեցին սեղանին վրայ դրուածները: Ա – չոտ չատոնց էր որ այդպէս համեղ փիլաւ մը կերած չէր: Ուրախութիւն եւ ծիծաղ կար սեղանին վրայ : Պ. Վարդան որքան դուրսը ծանր, լուրջ, տունը իր երախա – ներուն հետ ուղղակի հակապատակերն էր: Կը խօսէր, կը խնդար, կը պատմէր, կը ծիծաղէր :

Ճաչը վերջացաւ: Երախաները հաւաք – ուեցան Աչոտին չուրջ, հետաքրքիր լը – սելու համար իր պատմութիւնը : Աչոտ գոհացում տալու համար անոնց՝ չատ համառօտ կերպով պատմեց իր ապրած կեանքը: Աքսոր, ջարդ, Թուրքին տունը Գամալայի ողիսականը :

Տիկին Սիրարփի եւ ամուսինը իրարու օգնելով, վար առին պատնիվներ չարուած անկողիններն ու կարգով փռեցին յա – տակին: Ցետոյ Տիկին Սիրարփի ցուցա – մասը վեր բարձրացուցած՝ ըսաւ .

— Աչոտ փոփոխութեան պիտի ենթար – կեմ ձեր պատկերիք տեղերը: Մեծ ապ – բարիկը այս անկիւնը, անոր քով՝ Ռոս – տամը (մեծը), անոր քով՝ Վարուժանը, անոր քով՝ Յակոբիկը, անոր քով ալ Սօ – սկն, այսպէս հասակի եւ տարիքի կար – գով լաւ կ'ըլլայ :

Յակոբիկը սակայն (ամենափոքրը) լա – ցաւ ալաչեց. «Ես կ'ուզեմ մեծ ապրարի – կին քով պատիկ»:

Կամքը կատարեցին: Տիկին Սիրարփի բոլորին վրայ խնամքով ծածկեց, «դի – չեր բարի» ըսաւ, լոյսը մարեց եւ անցաւ իր «հնչքարանը», խոհանոցը, պատուա – կան «սէրտիրը» լայնցնելով իրենց հա – մար ալ անկողին պատրաստելու համար: Հանդարտութիւնը եւ լռութիւնը եկան տիրապետելու այս բազմանդամ ընտանի – քին երկու նեղլիկ սենեակներուն կամար – ներուն տակ :

Հազիւ թէ մրափել սկսած էին, յան – կարծ, լսեցին փոքրիկ Յակոբիկին ձայ – նը, որ կը պոռար. — Մամա՛, մամա՛ , եկուր, չուտ, մեծ ապրարիկը կուլայ ...

Այր ու կին ոտքի ելան, լոյսը վառե – ցին, եկան Աչոտին մօտ: Այս, կուլար , երեսը թաղած բարձին մէջ, երկու ձե – ռքերուն մէջ սեղմած իր գլուխը, դառն – ըչն կը հեկեկար հէգ պատանին :

Այր ու կին քնքշութեամբ սկսան շոյել իր գանդուր մազերը եւ մխիթարական խօսքերով սփոփել զինքը :

— Մի լար, մանչս, աչխարհն է այս – պէս, աչխարհն է որը, ասկէ առ՝ ան – լաւ կ'ըլլաս :

Ցետոյ խաւարը եկաւ ծածկելու ամէն բան : Փոքրիկ սենեակին մէջ այժմ մա – կական մեղանուչ չնչառութիւններու հե – քը կը լսուէր միայն ...

×

Օրեր անցան: Շաբաթները գլորեցան : Աչոտ դարձաւ Պ. Վարդանին «մնայուն հիւր»ը: Ծարհոտ , մտածոտ, փնտռող տղայ էր ինքը, բայց, ժամանակները վատ էին: Գործ չկար, աչխատանքի չուկան ամլութեան դատապարտուած էր: Բազմահազար երիտասարդ, աչխոյժ ըս – դուկներ առաւօտները կանուխ իրենց ծա – խատանքի գործիքներով կը հաւաքուէին մեծ հրապարակներու վրայ, գործատէ – րերը կուգային կը գտնէին անոնց մէկ – մէկ օրուան համար ու մնացեալները յու – սահատ կը վերադառնային իրենց տուն – երը կամ կ'երթային սրճարանները «ժա – մանակը մեռցնելու համար»...:

ՄԻՍԱՔ – Միրզէ

(4 Շար.)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ՎԱՀԱՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆԻ

ԳԼՈՒԽ 6

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ֆադեևի «Երիտասարդ գվարդիա» վեպի հերոսների նախատիպերը խորհրդային ժողովրդի լավագույն որդիներն էին, որոնք ֆաշիստական օկուպանտների դեմ մղված պատերազմի տարիներին ստորգետնյա կուսակցական կազմակերպություններում ու պարտիզանական ջոկատներում ազատագրական պայքարի ամենադժվար պայմաններում ցուցաբերեցին անձնազոհության, քաջության ու հերոսության անզուգական օրինակներ։ Նրանք իրենց կյանքի գնով հավատարիմ մնացին հայրենիքին, կուսակցությանը, սոցիալիստական հայրենիքի ազատության ու անկախության գաղափարներին։

Ֆադեևի վեպի հերոսների նման հերոսներ կային նաև Հայաստանում։ Նրանցից շատերի անունները հայտնի են ամբողջ ժողովրդին։ Նրանցից շատերի անունները հավերժացված են հուշարձանների վրա։ Նրանցից շատերի անունները կրում են փողոցներ, դպրոցներ, կոլտնտեսություններ։ Նրանցից շատերի անունները մենք գիտենք, բայց կան նաև այնպիսիները, որոնք մեզ համար մնում են անհայտ։ Նրանք ևս մեր ժողովրդի հերոսներն են, նրանք ևս մեր ժողովրդի զավակներն են, նրանք ևս մեր ժողովրդի սերունդներն են։ Նրանց անունները ևս պետք է հավերժացվեն։

Ահա այդպիսի հերոսներից մեկի՝ Խորհրդային Դասընթացի ուսանող Վահան Շահնազարյանի մասին է պատմում նրա ընկերը։

Վահանը ծնվել է 1922 թվականին։ Նա ծնվել է Ղարաբաղի Ասկերանի շրջանի Ղարաքիլիսա գյուղում։ Նրա հայրը՝ Ստեփան Շահնազարյանը, ծնվել է 1888 թվականին։ Նա մասնակցել է առաջին համաշխարհային պատերազմին, ապա՝ քաղաքացիական պատերազմին։ Ստեփան Շահնազարյանը եղել է կոմունիստ։ Նա եղել է գյուղի խորհրդի նախագահ։ Նա եղել է կոլտնտեսության նախագահ։ Նա եղել է գյուղի կուսակցական կազմակերպության քարտուղար։ Նա եղել է գյուղի ամենահարգված մարդը։

Վահանի մայրը՝ Մարիամ Շահնազարյանը, ծնվել է 1890 թվականին։ Նա եղել է գյուղի ամենաաշխատասեր կինը։ Նա եղել է գյուղի ամենաբարի կինը։ Նա եղել է գյուղի ամենախելացի կինը։ Նա եղել է գյուղի ամենահարգված կինը։

Վահանը ծնվել է 1922 թվականին։ Նա ծնվել է Ղարաքիլիսա գյուղում։ Նա ծնվել է Ստեփան Շահնազարյանի և Մարիամ Շահնազարյանի ընտանիքում։ Նա ծնվել է գյուղի ամենահարգված ընտանիքում։ Նա ծնվել է գյուղի ամենաբարի ընտանիքում։ Նա ծնվել է գյուղի ամենախելացի ընտանիքում։

Վահանը մանկուց աչքի է ընկել իր ուշիմությամբ, իր հետաքրքրասիրությամբ, իր աշխատասիրությամբ։ Նա սիրել է կարդալ, սիրել է գրել, սիրել է նկարել։ Նա սիրել է երգել, սիրել է պարել, սիրել է խաղալ։ Նա սիրել է ընկերներ ունենալ, սիրել է ընկերների հետ լինել, սիրել է ընկերների հետ խաղալ։ Նա սիրել է գյուղը, սիրել է իր տունը, սիրել է իր ընտանիքը։

Վահանը սովորել է Ղարաքիլիսայի միջնակարգ դպրոցում։ Նա սովորել է լավ։ Նա սովորել է գերազանց։ Նա սովորել է ամենալավ աշակերտը։ Նա սովորել է ամենաուշիմ աշակերտը։ Նա սովորել է ամենաաշխատասեր աշակերտը։

Վահանը 1939 թվականին ավարտել է միջնակարգ դպրոցը։ Նա ավարտել է գերազանց։ Նա ավարտել է ոսկե մեդալով։ Նա ավարտել է ամենալավ աշակերտը։ Նա ավարտել է ամենաուշիմ աշակերտը։ Նա ավարտել է ամենաաշխատասեր աշակերտը։

Վահանը 1939 թվականին ընդունվել է Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Նա ընդունվել է գերազանց։ Նա ընդունվել է ոսկե մեդալով։ Նա ընդունվել է ամենալավ աշակերտը։ Նա ընդունվել է ամենաուշիմ աշակերտը։ Նա ընդունվել է ամենաաշխատասեր աշակերտը։

Վահանը 1940 թվականին ընդունվել է Խորհրդային դասընթացի ուսանող։ Նա ընդունվել է գերազանց։ Նա ընդունվել է ոսկե մեդալով։ Նա ընդունվել է ամենալավ աշակերտը։ Նա ընդունվել է ամենաուշիմ աշակերտը։ Նա ընդունվել է ամենաաշխատասեր աշակերտը։

Վահանը 1941 թվականին ավարտել է Խորհրդային դասընթացը։ Նա ավարտել է գերազանց։ Նա ավարտել է ոսկե մեդալով։ Նա ավարտել է ամենալավ աշակերտը։ Նա ավարտել է ամենաուշիմ աշակերտը։ Նա ավարտել է ամենաաշխատասեր աշակերտը։

Վահանը 1941 թվականին ընդունվել է Կարմիր բանակ։ Նա ընդունվել է գերազանց։ Նա ընդունվել է ոսկե մեդալով։ Նա ընդունվել է ամենալավ աշակերտը։ Նա ընդունվել է ամենաուշիմ աշակերտը։ Նա ընդունվ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի երեցկին Ալթունեան եւ զաւակ-ները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանդիստ-եան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղե-ցին եւ այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ,

Տ. ԵՍԱՅԻ Ա. ՔՀՆՅ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն վախճանեալ քահանային յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արաքսի Սարեան եւ ըն-տանեկան պարագաները շնորհակալու-թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղ-կեպսակի նուէրներով եւ գրաւոր, ցա-ւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելիին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազնի Գունտուրաճեան եւ զաւակները Էօժէնի եւ Օտէթ, ինչպէս նաեւ Համբարձումեան, Սրապեան, Թափզմանեան եւ Յոլաքեան ընտանիքնե-րը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկե-պսակով եւ նուիրատուութիւններով ցա-ւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, փեսային, ազգականին եւ բարեկամին

ՄԵԼՔՈՆ ԳՈՒՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ազէկ Շմաւոնեան եւ ըն-տանեկան պարագաները շնորհակալու-թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկե-պսակի նուիրատուութիւններով եւ գրա-ւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մայրիկին՝

ՄԷԼԷՔ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ քսան Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Մէլէք Շմաւոնեանի մահ-ուան առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ-եան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհ-եայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշա-կերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վար-չական ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 52րդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 1965, Դեկտեմբեր 4, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, Միութեան Կեդրոնական Գրասենեա-կին մէջ, 109 Իսթ 40րդ ձողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.:

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ Բ. հրաւէր ընդհ. ժողովի, որ պիտի գու-մարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 11 եւ 12 Դեկտեմբեր 1965, առաւօտեան ժամը 9·30ին, ՍԹԷԹԼԸՐ ՀԻԼԹԸՆ ՊԱՆԴՈԿԻՆ մէջ, Սէվընթ Էվընիւ եւ 33րդ փողոց, Նիւ Եորք 1, Ն. Ե.:

Այն բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրի-նական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն :

Օրակարգ — 1. Ընդհ. Տեղեկագիր 1964 տարեշրջանի: 2. Ընդհ. հաշուետուու-թիւն 1964 տարեշրջանի: 3. Ընտրութիւն կեդր. վարչ. ժողովի՝ իրենց պաշտօնա-վարութեան շրջանը աւարտած անդամնե-րու տեղ: 4. Առաջարկներ եւ թելա-դրութիւններ: 5. Գնահատանքի բանաձե-ւեր :

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի ատե-նապետ՝ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ատենադպիր՝

Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Նիւ Եորք, 1 Սեպտ. 1965

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, տօն է Խաչվերացի : Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր բազմա-ձայն պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատա-րագ ժամը 10, երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Խաչվե-րացի հանդիսաւոր թափօր եւ Անդաս-տան :

×

Այս Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռե-լոց: Ժամը 10ին կը մատուցուի պատա-րագ եւ կը կատարուի հոգեհանդիստ վա-սըն համօրէն ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր-դը ներկայ գտնուելու այս արարողու-թիւններուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ այս Կիրակի Վերացման Ս. Խաչի օրուան յատուկ շարականները ու երգեցողութիւնը կը կատարուի Դպրաց Դասու կողմէ :

Կը պատարագէ

ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը կատարուի ընդհ. ննջեցելոց հոգե-հանդիստ :

Ս. Խաչի Անդաստանի արարողութիւնը կը կատարուի մեծաշուք հանդիսութեամբ որու կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երեկոյեան արարողութիւն ժամը 17ին :

Մարսէյլի Հայութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցելու եւ ունկնդրելու երգեցողու-թիւնը :

×

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ (ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Այս Կիրակի, տօն Խաչվերացի: Ալ-Ֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատա-րագ: կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հարաւային Ամերիկայի հայրապետա-կան պատուիրակ ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔ. ԱՊԱՏ-ԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պա-տարագի ժամը 10:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո-վուրդը ներկայ գտնուելու եւ մասնակցե-լու արարողութեանց :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ պատա-րագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ :

Պատարագի ընթացքին պիտի կատար-ուի հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյս վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ Տ. Եսայի Ա. քհնյ. Ալթունեանի վախճան-ման տարելիցին առիթով :

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Շաւիլի եւ շրջակայի հաւատացեալ ժողովուրդը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար ողբացեալ Տէր Հօր յիշատակը :

×

ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի: Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան թափօր եւ Ան-դաստան ժամը 4ին:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ–ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի առթիւ, Պօ-մոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հա-րաւային Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի՝ շրջանիս բարեպաշտ հասարակութիւնը :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Հանդի-սաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին:

Հաւաքավայր, Շան զ'Էլիզէի պողոտա-յին եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուա-գախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւն-ներու ընկերակցութեամբ :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ոգեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22

ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցու-թեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գի-շեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե-րուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը Կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, ժամը 15·30ին, Ահա-րոնեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օ-րակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Համօ Օ-հանջանեան ակումբը: Բացականները նը-կատի պիտի առնուին : Կարեւոր օրա-կարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին: Կարեւոր օրակարգ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Հաստատութեան մը համար խո-հանոցի եւ տնական սպասարկութեան եր-կու աշխատաւորներ: Դիմել խմբագրու-թեան :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա-կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու-թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
11
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
11 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԲՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10406

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — Nº 10.406

ՏԸ ԿՈՂ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԲԱՑԱԻ

ՈՐՈՇ ԲԱՆ ՄԸ ԶԸՍԱԻ ԻՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՄԻՇՏ ԱՆԶԻՋՈՂ Է ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՊ

— երկու տարիէն, կը խոստանամ պէտի պիտնաք թէ թեկնածու եմ կամ ոչ, պատասխանիկ նախապահ ըլլալ ատկէ ետք հարցումին :

Եթէ յստակ է որ Հանրապետութեան նախագահը առնչի օրուան մամուլի իր ատելիով բացառ ընտրապայքարը, անոր կը մնայ իր թեկնածութեան հարցը : Շատերու համար ոչ մէկ կասկած կայ այդ մասին, բայց Կասթրն Տէֆլէն վրտահ է որ ոչ կողմ թեկնածու չէ այլ թեկնածու մը պիտի ներկայացնէ : Հարցումները, ինչպէս կը սպասուէր, կը կեդրոնանային օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ եւ Ֆրանսայի դիրքին այդ հարցերուն նկատմամբ : Ընդհ· տպաւորութիւնն այն է թէ ոչ մէկ նոյն անդիջողական դիրքն ունի դլխաւորապէս Ասիան եւ Ափրիկէ եւ Հասարակաց Շուկայի հանդէպ : Ներքին կացութեան մասին, կը պահէ իր լաւատեսութիւնը եւ դրական տրամադրութիւնը : Ինչ որ կարեւոր է պէտք է ընդունիլ որ կը ներկայացնէ հօծ մեծամասնութեան վարչակարգի դոյութեան : Տնտեսական եւ բնակչային կացութեան անդրադառնալով, ոչ կողմ կը դիտէ թէ յառաջդիմութիւնը բացայայտ է : երկիրը ճոխ արտարարութեան եւ դիպլոմատիական մեծ կարելիութիւններ ունի :

ՀԱՄԱՐԱԿԱՅ ՇՈՒԿԱՅ — Տը Կոլ խիստ է Համի գաշնակիցին նկատմամբ : Կը դժ թէ Գաղտա – Ամուլ Եւրոպական տարածքանութիւնը, Եւրատոմը եւ Համարակայ Շուկան հաստատուած են Ֆրանսայի 1958ի վերականդնումէն առաջ : Այդ պատճառով այդ միութիւնները հասատղ պաշինքները նկատի առած են դլխաւորապէս ուրիշներուն փափաքները : Ինչ կը վերաբերի Գաղտա – Ամուլ Միութեան, անկախ Ֆրանքեւկերմանական միջնդման մը հարցէն, ան կը ձգտէր ամրապնդել Գերմանիայ որ պատասխանատուութիւնը : Ինչ որ որ կոլ կ'ուդէ արդար հատրա – նութիւնն մըն է : Այլ խօսքով, վիւպա – նական արտադրութիւնները պէտք է ամրան Համարակայ Շուկայի մէջ ինչ – պէս հարատարութեան արտադրու – թիւնները : Ինչ որ կարեւոր է պէտք է ա – պահով մը կը ներկայացնէ հօծ պատասխանատու – թիւն : Տնտեսական եւ բնակչային կա – ցութեան անդրադառնալով, որ կոլ կը դտնէ իր լաւատեսութիւնը եւ դրական տրամադրութիւնը

ՄՈՌՅՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԻՍՐԱՅԷԼ ՏԵՐՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ

Ապրիլեան նահատակներու չարքին, մեր մաւսուրական հողը՝ փայլուն ասպ մ'ալ կորնչուցած է աքսորի ճամբաներ – քուն վրայ. անծանօթ ու կորսուած բա – նաստեղծ մը, որ սիրած է կեանքը՝ խանդավառ երազներով, հիւսած է իր գարունները վարդերու, յաժմիկներու փթթումով, ու կեանքի կարօտը սրտին մէջ՝ յանկարծ օր մը կը լսէր ոսոխկանի մը խռպոտ ձայնը, որ պինդ ալ կը կանչէր իրեն հետեւելու: Պէտք էր ցմիլա լը – քել կեանքը, Վասփորը, երիտասարդ դա – րունները :

Զինքն ալ պիտի խառնէին մաւսուրա – կանները խումբին, ծանօթ անուն էր Իսրայէլ Տիրունի. քերթուածները, յոդ – ուածները գրած էր զանազան թերթերու մէջ, կուսակցական գործիչ եղած էր Սահմանադրութեան օրերուն :

Կը խորհիմ թէ ներկայ գրագէտներէն չատ քիչեր լսած պիտի ըլլան իր անունը, մոռցուած բանաստեղծ մը գրականերու մէջ մնացած, գեղնորակ թերթերու մէջ, եւ աւա՛ղ, արեւնոտ յիսնամեակ մը պի – տի պար պինդ ալ կանչելու.— ելի՛ր յա – րութեան լոյսով, սրտմտութեան երդիչ :

Իր իրական անունով Արիս Իսրայէլեան ծնած է 1885ին, Կիւմիւշհանէ գիւղաւա – նին մէջ: Հայրենակից է Վենեւիկի միա – քան Հ. Մանուէլ Զաքիզախեանին, որուն անունը կապուած է հայերէնէ – խտալե – րէն ընտիր բառգիրքի մը:

Արիս ունեւոր ընտանիքի զաւակ էր . իր պապերը չինած են նաեւ ծննդավայրին Ս. Աստուածածին եկեղեցին :

Իր նախնական ուսումներն անուշա ըս – տացած է Կիւմիւշհանէի Մեսրոպեան վարժարանին մէջ. իր վրայ ամէնէն չատ ազդեցութիւն գործած են վարդի բնու – թիւնը, ծաղկաւէտ ձորերը, մանաւանդ հնչեղ պտուղները.

Քաղել խնձոր, դեղձ, թուզ ու նուռ
ոսկեհատ :

Հակառակ որ Կիւմիւշհանէն, երբեմնի Աբծաթհիկը, կոթնած ժայռի մը՝ չոր եւ բարբարոս դերը մը ունէր, բայց իր սա – քերուն կը փռուէին կանաչ դաշտեր, այ – գիներ եւ պարտէզներ, ուր պատանի Ա – րիսը կ'անցընէր ուրախ կեանք մը: Հե – ռուն՝ հին վանք մը կար, այդիներուն մէջ, ուր ուխտ կուգային Կարինէն, Բաբերդէն ու Տրապիզոնէն, չարաթներ կը մնային Ամենափրկիչ վանքի պար – տէզներուն մէջ: Թէպէտ Տրապիզոնի նա – հանգին մէջ էր գիւղաւանը, բայց ճամ – բաներու վրայ էր. իր պատուղները մինչեւ Ռուսաստան կ'արտածէր, իր արծաթի հանգերն աղքատօրէն չահագործելու հա – մար :

Անուշա իր գիւղին ծխական դպրոցը պիտի չզոհացնէր ծնողքին փափաքը՝ ի – րենց զաւակին բարձր կրթութիւն եւ ու – սում տալու համար: Մօտ էր Տրապիզո – նը, հազիւ 25 – 30 մղոն հեռու, ուր կը գտնուէր Վենեւիկի Հայրերու Միխիթա – ւան վարժարանը. 1896ին Արիս Իսրա – յէլեան կը մտնէր այդ դպրոցի սեմէն ներս :

Հեն երեք տարի՝ մինչեհարդ դպրոցն աւարտելու համար: Իր դասըն – կերներէն մէկ հոգի ողջ է, Մկրտիչ Շահնազարեան (Փլտվաիւ), որուն հետ – հետալութեամբ կը պարտինք այս տող – ոտ ծանօթութիւնները: Երկու տարեժամ ընկերները, 1899ին , Տրապիզոնի վար – ժարանին տեսուչ Հ. Յակոբ Տիրոյեանի կարդադրութեամբ՝ կ'անցնին Վենեւիկ , Միւրատ – Ռափայէլեան վարժարանը : Հոն չատով պիտի դար Դ. Վարուժանը. վտահ թէ իսկոյն կիրար լմընակցին . երկուքն ալ բանաստեղծական խառ – նուածքներ ունէին, սիրահար հայ լեզուին եւ գրականու – թեան՝ պիտի պարպանային կարող ուսու – ցիչներու խնամքին տակ: Վենեւիկը պի – տի ներչնչէր բանաստեղծական հոգի , գոյն եւ գեղեցկութիւն պիտի տար գաւա – ոի այդ պարզ հոգիներուն:

Ուշիմ պատանի էր, ինչպէս կը հաս – տատէ իր դասընկերը, եւ երեք տարի ետք Արիս կ'աւարտէ Լիւկէոնի դասընթացքը : Կ'անցնի Ֆրանսա, հողագործութեան կի – ատական ճիւղին հետեւելու համար, տ՛ոլ պիտէ ինչ ծրագիրներ ունէր. թերեւս Կիւմիւշհանէն բարձրացնել եւրոպական մշակութեան աստիճանին :

1904ին բաժնուելով Մ. Շահնազար – եանէն՝ անցաւ Ամերիկա, անշուշտ իր սիրած վայրը պիտի ըլլար Պոսթոնի Հայ – րենիք չարաթաթերթին խմբագրատունը, ուր ապրուած մթնոլորտէն՝ մտաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Նոյն ժամա – նակի երիտասարդներուն գաղափարակա – նը էր, մէկ կամ միւս կուսակցութեան փարիլ՝ հայրենիքի ազատութեան համար պայքարելու: Եւրոպան եւ Ամերիկան չատ բաներ ըսած էին իրեն. տեսած էր ազատ երկիրներ, մարդկային իրաւունք, ընտանեկան պատիւ եւ սեփականութեան սրբութիւն: Ո՛րքան տարբեր իր ծննդա – վայրէն, ո՛րքան փափաքելի երազներ՝ ազատագ հայրենիք մը կերտելու :

Իսրայէլեանի միակ եւ գերազոյն ներ – պատակն էր Հայաստանի ազատութիւնը: Ընկերվարական տաք չրջանին ան իտա – լերէնէ թարգմանեց Էնրիկոյ Ֆէրրիի «Սոցիալիզմը եւ դրական գիտութիւնն – րը», Պոսթոնի «Հայրենիք»ին համար (1909), որ հրատարակուեցաւ քանի մը մասերով :

Երբ Վոսփորի ափերուն վրայ «Հիւ – րիէթ, Հիւրիէթ» պոռաց Հայը, անոր ձայնը մինչեւ Ամերիկա հասաւ եւ Իսրա – յէլեան՝ Սիամանթոյի պէս թռաւ Թուր – քիոյ մայրաքաղաքը (1910), այս անգամ «Ազատամարտ»ի չուրջ խմբուելու, ուր պիտի դանէր ոչ միայն Դ. Վարուժանը , այլ բազմաթիւ հայ գրողներ, կազմելով հոգեկան միութիւն մը :

Արիս Իսրայէլեան ուրախ բնաւորու – թիւն ունէր, սրամիտ էր եւ չատ բնական – բանական, գեղեցկագէմ երիտասարդ մը , սիրող արուեստերուն, եւ պերճախօս՝ հանրային հաւաքոյթներու մէջ: Ինքն ալ անգամ էր Մուրատ-Ռափայէլեանի նախ – կին աշակերտներու Միութեան եւ Ա – սօրեայ տեղեկատու թերթին աշխատա – կիցներէն :

Կ. Պոլսոյ մէջ գրագեցաւ նաեւ ուսուց – չութեամբ, Նշան – Թաշի մէջ, ուր Հայ – բիկեան ան հիմնած էր «Աղբի Վարժա – րանը», անշուշտ հայերէն եւ հայ գրա – կանութիւն աւանդելու համար :

Ամանդավառ էր միշտ կուսակցութեան գաղափարականով եւ Եւրոպայի մէջ նոր ծայր տուած ընկերվարական վարդապե – տութեամբ: Բնական էր թէ ճնշուած երկ – րի մը զաւակը՝ զոհաբերուի եւ նահատա – կի հոգի մը պիտի ունենար, այդ թանձ – րամիտ աշխարհին մէջ լոյս սփռելու հա – մար : Աւա՜ղ , իրեն պէս չատերուն ալ – նուաճական ջանքերը ապարդիւն պիտի մը – նային, ժայռերու վրայ սերմանած ցո – րեներ նման :

Եկաւ առաջին համաշխարհային պատե – րազմը, փակուեցան աշխարհի վրայ նա – յող դուռ ու պատուհան: Ոչ մէկ բարե – դութ ձայն, ոչ մէկ միջազգային ուժ պի – տի կասեցնէր աքսորն ու ջարդը. եւ Իս – րայէլ Տիրունի մտաւորականներու խումբին հետ քշուեցաւ դէպի Զանդըլ, ապա անապատներն երթալու համար: Հեղնա – կան բախտով մը խումբին բաժնուած , երիցուդ անգամ ըլլալով հասաւ Կուտինա (Քիօթահիա) 25 կիլոմետրներու հետ. այս անգամ իսկական Տիրունի մը, ա – զատութեան համար խաչուած առաքեալ մը, (1916 Մարտ 11) բոկոտն ու մերկ , առանց յոյսի ու միխիթարութեան :

Ինքն ալ, Վարուժանի նման, աքսորի ճամբաներուն վրայ քերթուածներ գրեց, կարասի վերջին երգը, որ կը յիչէ ան – ցած գարունները, ոսկի աչուններն, ո – րոնք իր սիրտը կը կարդային: Եւ ինքը պիտի երթար դէպի Անծանօթի ուղին, որ ոչ ոք կրցաւ հասկնալ :

Լուղորդի պէս երբեմն արեան ծովի ա – լիքներէն դուրս ելաւ եւ գարձեալ սուզ – ուեցաւ անդունդներուն մէջ, միլիոնաւոր – ներու նման, առանց գերեզմանի, առանց անունի, մնաց անծանօթ տեղ մը, թող – նելով քանի մը քերթուածներ , յիշատակ ձգելով արեւներով լի հոգի մը :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Ս. Աթէֆանոյի գաչնագիրը նկատի ձգ – առած Հայաստանի համար ինքնավար վարչութիւն մը, ուսաւ Պատրիարքը կը ջանայ հաստատել , թէ Հայիրը մեծա – մասնութիւն են որոշ նահանգներու մէջ, ուստի իրաւունք ունին «Մուլթանին վե – հապետութեան տակ Հայոց վարչութիւն Հայաստանի մէջ, առանց քաղաքական փոխառարութեան »:

Պատրիարքը կ'ըմբռնէ սակայն, թէ 16րդ յօդուածը փոփոխութեան պիտի ենթարկուի, «որովհետեւ Եփրատի հով – տին ապագայ քաղաքական վիճակը – ոչնչութիւն ունի անգլիական չահերուն հետ »:

Կ'ենթադրէ ուրեմն որ գաչնագրին այդ յօդուածը փոխելու տրամադրութիւն ու – նեցող պետութիւնը նպաստաւոր պիտի ըլլար ինքնավար հայկական վարչութեան մը ստեղծումին: «Անգլիա պիտի տեսնէր այդ յօդուածը. Եփրատի հովտին մէջ նոր քաղաքական վիճակ մը կը պատրաստ, որ կրնայ մտանեւոր կերպով դէմ տա – րաղրող տէրութեանց մէկուն քաղաքա – կան չահերուն տեսակէտին պատասխա – նել : Կամ յօդուածը վերցնելու պիտի ա – խտակէր կամ փոխելու, անկարելի էր վե – ցընել, որովհետեւ անմարդասիրութիւնը անկարելի է Անգլիոյ պատմական ոգին համար, կը մնար բարեփոխել յօդուածը, այնպէս որ լոկ Հայկական Նահիր ըլ – լայ » :

Հայ ազգի մը դոյութիւնը պաշտպանելու եւ իրաւունքը պաշտպանելու համար կը նչանակէ պատերազմական մը, առանց Ազգ. Ժողովի ընտրութեան: Ամէն կողմ համակրութիւն Հայերու հանդէպ, խոս – տումներ դեսպաններու կողմէ: «Կրնա – յինք ըսել թէ Եւրոպայի ղեկավարները մեր կողմն էր, պայմանագրի , աւազ, առանց պիտէի թէ այս դարուս չարը միայն կը խօսի» :

Պատրիարքը կը յայտնէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին յօժարակամ յանձնառութիւնը Հայ իրաւունքներու պաշտպանութեան : Արտաքին նախարար Ուտրինկերն ըսած է Պրեմեանի, թէ Վ – րաստանի նման վարչութիւն մը կարելի չէ, որովհետեւ հոն Թուրքեր, Քիւրտ – կան եւ չատ քնքնաւար վարչութիւն կը նչանակէ անկախութեան ձգտում: Ուս – տինկերն լուռ մնացած է Վենեժոդոսի մէջ: Լէօ լուռ մնալուն պատճառ կը գտնէ Թունուզի խռովութիւն: Ֆրանսա Արեւելքի մէջ մրցակից է Ռուսիոյ եւ պիտի չնդունէր ռուս հովանաւորութիւն մը արե – ւելեան նահանգներու վրայ :

« Վենեժոդոսին նախապատրաստութիւնը մանաւանդ ուչադրութեամբ քննած էր եւ ժողովէ պրած էր Հայաստանի վարչութեան հա – մար հետեւեալ ծրագիրը, որ կը նմանէր Ամերիկեան Միացեալ Նահանգներու վարչութեան :

Ա. Ազգային ժողովի մը ընտրութիւնը ընդհանուր քուէարկութեամբ, որ պիտի կազմէ Հայաստանի Սահմանադրական Ժողովը :

Բ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն գաւառ պիտի ունենայ 4 պատգամաւոր, անկախ անոր բնակչութեան թուէն :

Գ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Դ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Զ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Է. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Թ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ժը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ի. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Իը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Լը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Խը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ծը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Կը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Հը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ղը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Մը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Յը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ն. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Նը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Շը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ո. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ոը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Չը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պդ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պե. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պզ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պէ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Պը. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ջ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ջա. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

Ջբ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հազար բնակչի համար պիտի ունենայ 1 պատգամաւոր :

*Ջգ. Ազգային ժողովի ընտրութեան ատեն ամէն 10 հ

մար ծրագրուած կանոնագիրը, Հայաս-Հայաստանի վրայ վիճակագրական տեսութիւն մը»: Պատրիարքը սխալ տեղեկութիւն ստացած է, Պիզմարք չէր կրնար նկատի առնել, որովհետեւ ներկայացուած քարտէսը կը հակասէր Շուվալով – Սալզպրի համաձայնութեան եւ ծանօթ էր Կիպրոսի Համաձայնութեան:

Պիզմարք ըսած է. «61րդ յօդուածը դաշնագրին զարդն է, գործնական արդիւնք չի կրնար ունենալ», Մուխթար փաշայ կրկնած է. «Նոր ազգութիւն մը մի ստեղծէք»:

Պատրիարքը հաւատացած է, թէ հայ խնդիրը հիմնական լուծում պիտի գտնէր, բայց երեւան եկաւ Թուրքիոյ եւ Անդլիոյ միջեւ կնքուած դաշտնի դաշնագրութիւնը: Անծանօթ է ուրեմն Մայիս 30ի անգլեւռուս համաձայնութեան՝ «Հայկական բարենորոգումները միայն Ռուսիոյ պիտի չպատկանին, այլ նաեւ Անդլիոյ»: 16րդ յօդուած եւ անգլեւռուս համաձայնութիւն բարենորոգում միայն կը նախատեսեն, ոչ թէ ինքնավար վարչութիւն, իսկ Կիպրոսի Համաձայնութիւնը կ՝ընդունի միայն «քրիստոնեաներու եւ այլոց բարեկարգութիւն»: Բարեկարգութիւնը պիտի ըլլայ ընդհանուրին համար, առանց նկատի առնելու մասնաւոր համայնքներ: «Այդ Համաձայնութիւնը արդելք եղաւ որ Հայ Ազգին խնդիրը ամբողջապէս նկատողութեան առնուի»:

Պատրիարքին համաձայն, «61րդ յօդուածը մեր խնդիրը կը յետաձգէ, չկործանէր ազգին յոյսերը, այլեւ չպսակեր նոյնհետայն»:

Երեսփոխաններէն ոմանք կը քննադատէին պատուիրակութիւն եւ Պատրիարք, թէ քիչ խնդրեցին, քիչ ընդունեցան, անկատար կերպով թարգման եղան ազգին իղձերուն եւ նոյն իսկ «անկատար կերպով վարուեցան դիտմամբ եւ խորհրդով, որ անկատար կերպով պսակուին այդ իղձերը»: Պատրիարքը կը հերքէ քննադատութիւն ու ամբաստանութիւնը՝ ցոյց տալով ամէնուն տենդագին եւ հայրենասիրական աշխատանքը:

Օտարներն ըսին. «Ինչ որ ձեր պատրիարքը ազգին խնդիրը կոչեց, իր հնարած խնդիրն էր, ազգը չունէր մասնակցութիւն»: Կը հերքէ այդ յայտարարութիւնը. «Օտարը չէ լսած Հայոց ազգին անվերջանալի աղաղակը այնքան տարիներէ ի վեր, չէ լսած այս երեսփ. ժողովին յանուն ազգին ինծի յանձնած պաշտօնը»: Ազգային Ժողովը ատենախօսութենէն ետք միաձայնութեամբ մերժեց օտարոտի առարկութիւնը, Պատրիարքը ազգին անունով գործեց, ազգին խնդրանքով, հանուր ազգին բազձանքներուն թարգման ըլլալով:

Պատրիարքին համաձայն, չկայ կորուստ, քանի որ առաջին անգամ ըլլալով Հայոց ազգին անունը միջազգային դաշնագրութեան մը մէջ դրուեցաւ, հարբատահարութենէ պիտի ազատին Հայերը, Եւրոպայի ժողովուրդները ճանչցան ու սիրեցին Հայ ազգը, այժմ Եւրոպայի կառավարութիւններ կը զբաղին Հայերով: «Մեր խնդիրը ամբողջապէս չէ կատարուած, այլ մեծ է արդէն ինչ որ ստացանք դաշնագրութեան այն յօդուածով, մեծ է նաեւ Անդլիոյ մասնաւոր պաշտպանութիւնը: Յարատեւենք մեր գործին մէջ, պատրաստուինք մեր ապագային, Հայաստան զրկենք բանիբուն եկեղեցականներ, դաստիարակներ, առեւտրականներ, թող վերադառնան պանդուխտներ, որովհետեւ ոչ եւս պիտի ըլլայ սրածութիւն, հարստահարութիւն եւ պիտի բարգաւաճի Հայաստան»:

Պատրիարքը յոռետեսութենէ, դժգոհութենէ կ՝անցնի լաւատեսութեան, կը յուսայ Անդլիայէն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՅԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ ՅԱԿՈԲ ԱՐԵՒԵԱՆ

Առջի օր, ցուրտ հողին յանձնեցինք, հայ ժողովուրդի լաւագոյն զաւակներէն Յակոբ Արեւեանը:

Իր մահը անակնկալ մը եղաւ բոլորիս, երբ դեռ մի քանի օր առաջ, յաղթական կամարին տակ, անմահ բոցը արծարծելու կանչուած էր Նախկին Հայ Ռազմիկներու կողմէ:

Հայրենասէր, մաքուր Հայու տիպար մըն էր Արեւեան, եւ ատոր ապացոյցը տուաւ կեանքի մէջ բազմաթիւ առիթներով:

Իբր հայ լեգէոնական ան մեծ ծառայութիւններ մատոյց իր ազգակիցներուն, մեղմացուց անոնց դժուարութիւնները շընորհիւ իր հաշտարար բնաւորութեան եւ զինուորական իշխանութեանց հետ ստեղծած իր կապերուն:

Ֆրանսահայերէն քիչերը ծանօթ են իրեն: Եկած էր Եդիպտոսէն ուր թողած էր տարիներու իր վաստակը, սակայն ան ծանօթ էր Եդիպտահայերուն եւ մանաւանդ Ֆրանսական բանակի բարձր շրջանակներուն:

Միասին եղանք Կիլիկիա հայկական լեգէոնին մէջ իբր կամաւոր, հայ դատին մեր գոյզն մասնակցութիւնը բերելու նըպատակաւ: Մեր հոգեկան զգացումները նոյնացուցինք Ազատ Ֆրանսայի բանակին մէջ, վերջին պատերազմին որու աչքառու դէմքերէն մին հանդիսացաւ Արեւեան, պատիւ բերելով իր ցեղին:

Յուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր վեցին, Սէնթ Քլէր ա՝Ասիզ եկեղեցւոյ մէջ: Թաղման արարողութիւնը կատարեց Հայ Կաթողիկէ վարդապետը:

Արեւեան պարգեւատրուած էր Ֆրանսական պատուոյ լեգէոնի չքանշանով, պատերազմական խաչով եւ բազմաթիւ ուրիշ չքանշաններով որոնք բարձի մը վրայ զետեղուած կը տարուէին դրօշներու մէջտեղը լեգէոնական Պ. Ճերմակեանի կողմէ:

Ազատ Ֆրանսայի կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ Նախկին Ռազմիկներու Հայկական Եռագոյնը, որուն ջերմ ու կատաղի պաշտպանը եղաւ կեանքին մէջ, կը հովանաւորէին հանգուցեալի դագաղը:

Յուզարկաւորութեան ներկայ գտնուեցան, բանակի հրամանատար Զօր. Քէօնիկ եւ օդային ուժերու հրամանատարը:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Փանթէնի դերեզմանատան մէջ: Հոն՝ Զօր. Քէօնիկ, որ Արեւեանի անձնական բարեկամն էր, խօսք առաւ դագաղին առջեւ դրուատիքը ընելով անոր զինուորական կեանքին, քաջութեան, ու Ֆրանսայի ազատագրման գործին ի նպաստ ցոյց տուած անձնուիրութեան մասին:

Հրամանատարը յուզումով նկարագրեց եղելութիւն մը որ իր վրայ մեծ տպաւորութիւն գործած էր ու ըսաւ.—

«Երբ Եդիպտոս հասանք, օր մը հաճելի անակնկալի մը առջեւ գտնուեցանք, հրաւիրուեցանք պատշաճօրէն կահաւորուած ներքնայարկ սրահ մը որուն մատուռ անունը տրուած էր, Հայու մը կողմէ պատրաստուած»:

«Ինձ ներկայացաւ պարթեւ հասակով, կրակոտ աչքերով քաջասիրտ հայ մը եւ յայտնեց որ այս մատուռը իր տան ներքնայարկն է եւ կը դնէ ազատ Ֆրանսայի տրամադրութեան տակ»:

«Հոն է որ կը հաւաքուէինք այնուհետեւ, ազատ Ֆրանսայի բոլոր սպաներն ու անդամները, ու կ՝ապրէինք մեր դաղափարական կեանքը ուր կը պատրաստէինք Ֆրանսան վերագրաւելու մեր ծրագիրները:

«Ահա, այդ քաջասիրտ եւ ազնիւ հոգի կրող Հայուն՝ Յակոբ Արեւեանին վերջին հրաժեշտը տալու եկած եմ այսօր, ու կը յայտնեմ իմ եւ Ֆրանսացի ժողովուրդին ցաւակցական զգացումները:

Իր կարգին խօսք առաւ նաեւ օդային ուժերու հրամանատարը: Գովեստով խօսեցաւ Արեւեանի ցոյց տուած վեհանձնութեան, եւ յանուն Ֆրանսական բանակի օդային բոլոր միութիւններու ցաւակցութիւնները յայտեց հանդուցեալի այրիին: Ապա զինուորական բարեւի կեցած դագաղին առջեւ. ատիէօ սիրելի Յակոբ ըսելով վերջացուց իր խօսքերը:

Ու մենք յուզարկաւորներս տխուր սրտով հեռացանք դերեզմանէն Փանթէնի դերեզմանատան ցուրտ հողին յանձնելէ յետոյ զինքը:

Սիրելի Արեւեան, զինակից ընկեր, անակնկալ մահուանդ վշտի ազդեցութեանը տակ քու մասիդ երկար գրել դժուար է:

Համեստ ապրեցար ու համեստօրէն մահացար, սակայն վստահ եղիր, Քէօնիկներու եւ քու զինակից ընկերներուդ հոգիներուն մէջ, հպարտօրէն, յիշատակդ իր արժանի տեղը ունի ու պիտի մնայ յաւիտեան:

Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ.— «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի»: Հատոր 5րդ: Այս հատորը նուիրուած է դերբայներու եւ չթեքուող խօսքի մասերուն համեմատական եւ պատմական ուսումնասիրութեան: Հետազօտութիւնը կատարուած է ընդհանուր լեզուաբանութեան, պատմա – համեմատութեան եւ պատմութեան անկիւններէ դիտուած: Աշխատութեան պատմական մասը կ՝ընդգրկէ դրաբարի, միջին հայերէնի, ժամանակակից հայերէնի եւ հայ բարբառներու երեւոյթներուն մանրամասն քննութիւնը:

ԳԷՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ.— «Սեբէոսի պատմութիւնը» եւ «Անանուն առեղծուածը»: Գիրքը հայ մատենագրութեան կարեւոր գործերէն է, որ հրատարակուելով դրաբար եւ օտար լեզուներով, օգտագործուած է Զ. – Է. դարերու պատմութեան քննութեամբ զբաղող հայ եւ օտար դիտնականներուն կողմէ:

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ.— Ընտիր գործեր: «Հայաստան» հրատարակչութիւնը մը տարած է երկու հատորներով լոյս ընծայել բանաստեղծ Աշոտ Գրաշիի վաստակին լաւագոյն մասը: Վերջերս լոյս տեսաւ երկերուն առաջին հատորը:

Գիրքին «Իմ սիրոյ պոէմը», «Իմ դեղեցիկ Հայաստան», «Պոէմ պանդխտութեան», «Գարնան աչքերով», «Եղբայրութեան գետեր», «Հէքեաթ բնութեան», «Վրձին, լեռներ նկարիր» խորագիրներուն տակ ամփոփուած են Գրաշիի բանաստեղծութիւններուն շարքերը:

Հատորը խմբագրած է գրագէտ Ս. Խանզատեան:

ԱՒԱՆ ՈՐՈՏԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

Անցեալին՝ փոքրիկ տնակներով, ծուռ ու մուռ, կեղտոտ փողոցներով գիւղ մըն էր Ղարաքիլիսան: Ներկայիս, Սիսիան անունին տակ դարձած է դեղեցիկ աւան մը:

Դպրոցականներու թիւը կ՝անցնի երկու հազար չորս հարիւրը: Կան մանկապարտէզ, նախակրթարան, երաժշտանոց, ինչպէս նաեւ հիւանդանոց, մշակոյթի տուն եւ, անշուշտ, արհեստանոցներ:

Տարիներու ընթացքին Սիսիան պիտի դառնայ Հայաստանի կարեւոր քաղաքներէն մէկը:

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Առանց որմնադիր ըլլալու՝ կիները ճարտարօրէն թէ կը շինեն տուները թէ կը քանդեն:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

Երեք օրէն՝ տաղտկալի կը դառնան անձրեւը, հիւրը եւ կինը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Ժաբ շարունակեց իր հարցումները.

— Ատկէ զատ, պարոն Մարթէն, մենք տեղեակ ենք որ ան կը փափաքէր ամուսնալուծուիլ, նոր ամուսնութիւն մը կընքելու համար: Միթէ դիտէ՞ք թէ որու հետ:

— Այո՛, Մերթոնի դուքսին հետ:

— Մերթոնի դուքսը: Զար սատանայ, վերեւը կը թռչկոտի ... իսկ իր ամուսինը չէ՞ր ուզեր ամուսնալուծուիլ:

— Ոչ, գլխովին կը հակառակէր:

— Վստա՞հ էք ատոր:

— Այստեղ, ահա կը սկսի իմ դերս, սիրելի Ժաբ, ըսաւ Փուարօ, ընդմիջելով խօսակցութիւնը:

— Լէյտի Էճվար խնդրեց ինձմէ դարձի բերել իր ամուսինը եւ ես այս վերջինին հետ ժամադրուեցայ:

Պրիան Մարթէն ուսերը շարժելով, ըսաւ.

— Այդ դիմումը մեծ բանի մը չէր կըրնար ծառայել: Անկարելի էր որ Էճվար ընդունէր:

— Կը կարծէ՞ք:

— Ապահով եմ: Ժանն, ինքն ալ, խորապէս համոզուած էր ատոր եւ ոչ մէկ վստահութիւն ունէր ձեր միջամտութեան վրայ ու լքած էր իր բոլոր յոյսերը: Լորտ Էճվար երբեք պիտի չուզեր չեղել իր որոշումէն:

Փուարօ ժպտեցաւ. իր աչքերը յանկարծ ստացան կանանչ շող մը:

— Դուք կը սխալիք, երիտասարդ: Ես երէկ տեսայ Լորտ Էճվարը. ան պատրաստ էր ամուսնալուծուելու:

Պրիան Մարթէն ակներեւ կերպով զարհուրեցաւ: Աչքերը դուրս ինկած՝ կը դիտէր Փուարօն:

— Դո՞ւք ... դուք տեսաք զինքը երէ՞կ... թոթովեց ան:

— Այո, կէս օրը 15 վայրկեան անցած:

— Եւ կը համաձայնէ՞ր ամուսնալուծուելու ...

— Այո՛, կը համաձայնէր:

— Ուստի հարկ էր որ անմիջապէս տեղեկացնէինք այդ պարագան Ժաննի:

— Ինչ որ ըրի, պարոն Մարթէն:

— Դուք յայտնեցի՞ք իրեն այդ ... բացականչեցին միեւնոյն ատեն Ժաբ եւ Մարթէն:

Փուարօ դարձեալ ժպտեցաւ:

— Ահա ոճիրին պատճառը հերքող երեւոյթ մը, այնպէս չէ՞: Այժմ, պարոն Մարթէն, թոյլ տուէք ինձ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել սա կէտին վրայ ..

Եւ ցոյց տուաւ անոր լրագրին վերոյիշեալ պարբերութիւնը:

— Չէ՞ք խորհիր թէ այդ հացկերոյթը կրնայ ենթադրութիւններուն հակազդել, ըսաւ Պրիան կարդալէ յետոյ: Կ՝ենթադրեմ որ Լորտ Էճվար սպաննուած ըլլայ դիշերը:

— Այո՛, դանակի հարուածով մը:

Մարթէն դանդաղօրէն թերթը թողուց ձեռքէն:

— Բայց այդ հացկերոյթը որեւէ բան չի փոխեր: Ժանն ներկայ չէ եղած այնտեղ:

— Ի՞նչպէս դիտէք:

— Այնպէս ... ըսին ինծի:

— Շատ ցաւալի է իրեն համար, ըսաւ Փուարօ:

Ժաբ դիտեց զինքը հետաքրքիր հայեացքով:

— Հետզհետէ աւելի անհասկնալի կ՝ըլլաք ինծի, պարոն Փուարօ: Ուրեմն չէի՞ք ուզեր որ այդ կինը յանցաւոր ըլլար:

— Ո՛չ, ո՛չ, սիրելի Ժաբ: Ես կողմ բռնող մէկը չեմ, ինչպէս որ դուք կը տարուիք ենթադրել: Բայց խնդիրը այնպէս ինչպէս կը բացատրէք, մարդուս ուշիմութիւնը կ՝ըմբոստացնէ:

— Ինչպէս թէ ուշիմութիւն կ՝ըմբոստացնէ: Ամենայն դէպս՝ ոչ իմ ուշիմութիւնս:

Ես կը դուշակէի այն բառերը որ պատրաստ էին Փուարոյի շրթներէն դուրս դալու, բայց ան զսպեց ինքզինքը եւ յայտարարեց.

— Ահա երիտասարդ կին մը, որ կ՝ուզէ բաժնուիլ իր ամուսինէն: Ես չեմ ժխտեր այս կէտը. ինքն իսկ անկեղծօրէն խոստովանեցաւ այդ: Բայց ի՞նչպէս կը գործէ.— Իր ջինջ ձայնով ամէնուն կը կրկնէ թէ՝ բացարձակապէս որոշած է ջնջել իր ամուսինը: Երեկոյ մը կը ներկայանայ անոր ապարանքը, կը տեղեկացնէ իր այցելութիւնը, կը սպաննէ զայն եւ կը մեկնի: Դուք ի՞նչ անուն կուտաք այս ձեւ գործելակերպի մը, իմ թանկագին բարեկամս: Խոհեմութի՞ւն կը համարիք:

— Ոչ, այլ անմտութիւն:

Ժաբ ոտքի ելլելով, աւելցուց.

— Ոստիկանութեան գործը կը դիւրանայ, երբ ոճրագործները կորսնցուցած կ՝ըլլան խելքը, այժմ ես կը մեկնիմ եւ կը վերադառնամ Սավուա:

— Թոյլատրեցէք ինձ ընկերանալ ձեզ:

Գաղտնի ոստիկանը որեւէ դիտողութիւն չըրաւ եւ մենք հետեւեցանք իրեն:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ընկեր Մկրտիչ Մարտիրոսեան (Ապատանէն) խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 50 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

ՏԻԿ. Ա. ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա. Տարօնեանի յիշատակին Ծատուրօֆ ընտանիքը եւ Շիրինեան, Տակառեան ընտանիքները հարիւրական Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է (8 Օգոստ.).—

Տէր եւ Տիկին Պ. եւ Վ. Բէքմէզեանի զաւակներուն, Երուանդի եւ Յակոբ-Վահրամի մկրտութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Լեւոն Սարգիսեան (Վալանս), Առաջնորդարանին՝ երեսուն Ֆրանք, եկեղեցւոյս քսան, քահանայ հօր՝ քսան, Կ. Խաչի տասը, Պօմոնի Ազքատախնամին՝ տասը եւ դպրաց դասուն տասը : Պ. Ս. Փափազեան եւս՝ Առաջնորդարանին՝ տասը, եկեղեցւոյս՝ տասը եւ Կ. Խաչին տասը: Տէր եւ Տիկին Վահրամ եւ Արփինէ Պապուխեան, եկեղեցւոյս՝ տասը, Առաջնորդարանին՝ տասը եւ Կ. Խաչին՝ տասը :

Տիկին Թամիզեան եւ Մինասեան, իրենց ննջեցելոց հոգւոց համար, եկեղեցւոյս քսան: Տիկին Արաքսի Ալթունեան, եկեղեցւոյս՝ 15, Տ. Գ. Քիւրտօղլեան եկեղեցւոյս՝ հինգ Ֆրանք : Տ. Խ. Ասատուրեան եւ Տիկին Ալթուն, եկեղեցւոյս հինգ, Ամերիկահայուհի Տիկին Ժընեւիէւ Մարտիկեան եկեղեցւոյս հինգ տալար: Տիկին Արշալոյս Ներսէսեան տեղւոյս Ազքատախնամին տասը: Ներսէսեան եւ Մինասեան եկեղեցւոյս տասը : Տիկին Իսկուհի Սարգիսեան, եկեղեցւոյս՝ հինգ: Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր Մեսրոպեան եկեղեցւոյս քսան : Տիկին Սանդուխտ Թէրզեան եկեղեցւոյս տասը: Տ. Յով. Զաքարեան եկեղեցւոյս տասը : Տ. Եդուարդ Զաքարեան եկեղեցւոյս տասը: 15 Օգոստոսին.— Տիկին Անթառամ Բարունակեան եկեղեցւոյս տասը : Օր. Ժօղէթ Դարբինեանի ամուսնութեան առթիւ, Տ. Իսրայէլ Դարբինեան, Կ. Խաչին՝ յիսուն եւ առաջնորդարանին յիսուն Ֆրանք :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ողեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22

ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Այս Կիրակի, տօն է Խաչվերացի : Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հայրապետական պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 10, երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի ժամերգութիւն եւ Խաչվերացի հանդիսաւոր թափօր եւ Անդաստան :

×

Այս Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց : Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ եւ կը կատարուի հոգեհանդիստ վասըն համօրէն ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Վերացման Ս. Խաչի օրուան յատուկ շարականները ու երգեցողութիւնը կը կատարուի Դպրաց Դասու կողմէ :

Կը պատարագէ

ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը կատարուի ընդհ. ննջեցելոց հոգեհանդիստ :

Ս. Խաչի Անդաստանի արարողութիւնը կը կատարուի մեծաշուք հանդիսութեամբ որու կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ՎՐԴ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երեկոյեան արարողութիւն ժամը 17ին :

Մարսէյլի Հայութիւնը կը հրաւիրուի մասնակցելու եւ ունկնդրելու երգեցողութիւնը :

×

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ (ԱԼՖՈՐՎԻԼ)

Այս Կիրակի, տօն Խաչվերացի : Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Հարաւային Ամերիկայի հայրապետական պատուիրակ ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔ. ԱՊԱՏԵԱՆ :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Պատարագի ժամը 10:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ մասնակցելու արարողութեանց :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ ՎՐԴ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ :

Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի հոգեհանդստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյս վաստակաւոր Հոգ. Հովիւ Տ. Եսայի Ա. քհնյ. Ալթունեանի վախճանման տարելիցին առիթով :

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Շաւիլի եւ շրջակայի հաւատացեալ ժողովուրդը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար ոգրացեալ Տէր Հօր յիշատակը :

×

ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերացման Խաչի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի: Պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան թափօր եւ Անդաստան ժամը 4ին :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Այս Կիրակի Խաչվերացի առթիւ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Հարաւային Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի՝ շրջանիս բարեպաշտ հասարակութիւնը :

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի Խաչվերաց եւ տօն Ս. Խաչ ժողովրդապետական եկեղեցւոյ: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

×

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին:

Հաւաքավայր, Շան գ'Էլիզէի պողոտային եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուագախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւններու ընկերակցութեամբ :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

ՍԷՆԺԷՌ երկու մեքենաներ վերջին մօտել

Surgeteuse 246 K 3

Boutonnière 71-112

Նոր վիճակի մէջ, նպաստաւոր դին :

Մանրամասնութեանց համար դիմել.—

ՏԻԿԻՆ ԱՌԱՔԷԼԵԱՆ ,

25, Rue Gabriel Péri

LE PECQ (S. et O.)

Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ

Cherchons façonniers sur remailleuses jauge 16

RECORD

226, Rue St-Denis - Paris

GUT. 47-27

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը Կիրակի, Սեպտեմբեր 12ին, ժամը 15·30ին, Ահարոնեան սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Համօ Օհանջանեան ակումբը: Բացականները նիկատի պիտի առնուին : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

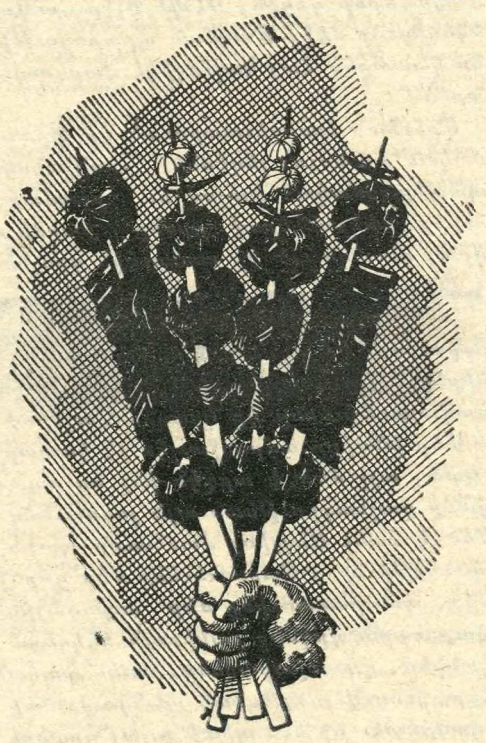

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

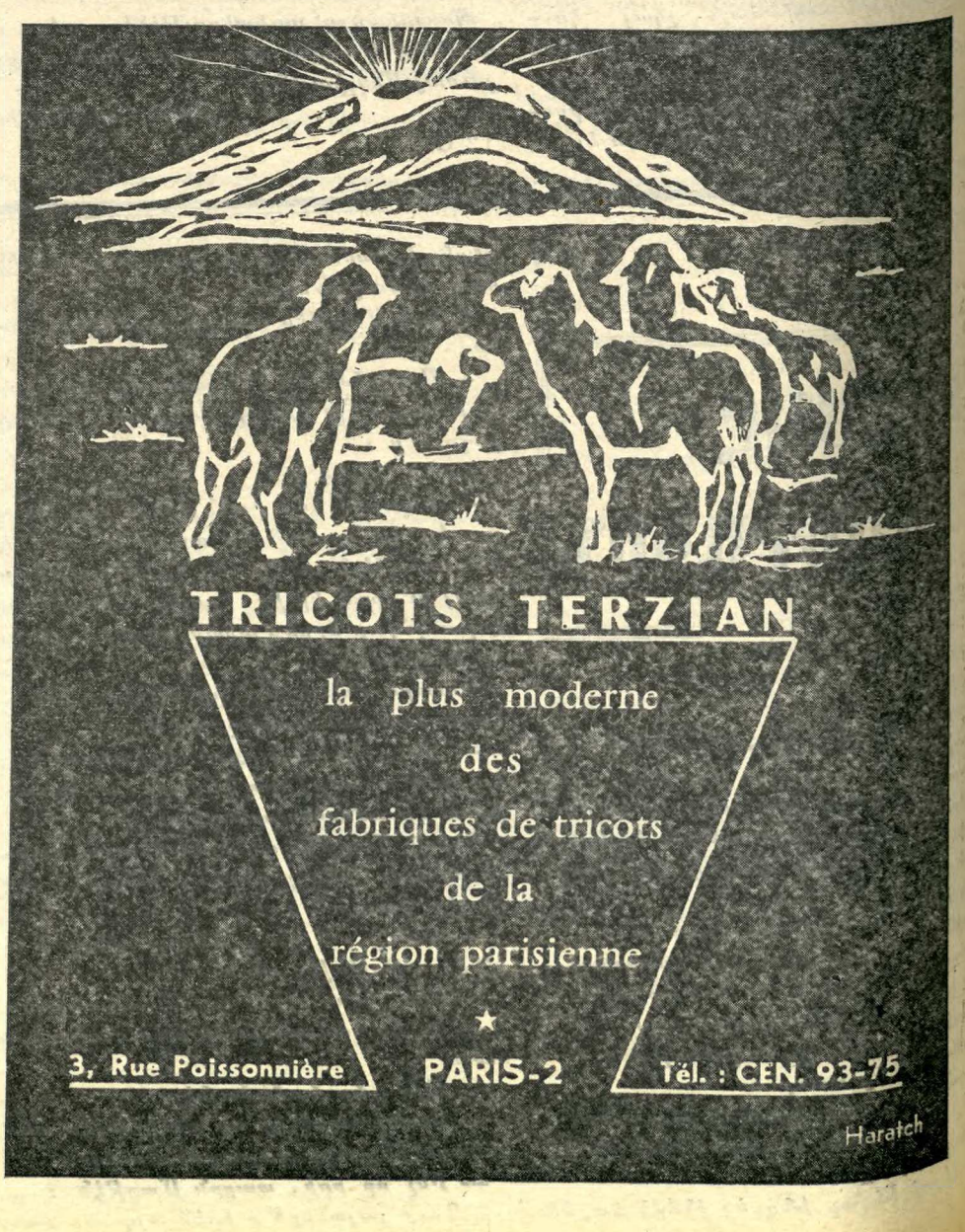
TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière
PARIS-2
Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 12 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10407 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.407

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ամպամբերին հետ վերջացաւ արձա – կուրդի շրջանը եւ քաղաքներու մէջ լճացը վերսկսաւ իր սովորական ըն – թացքը :

Վերամուտ է :

Շուտով կը բացուին դպրոցներն ալ եւ աշակերտները կազդուրուած ու հանգըս – ցած՝ թարմ մտքով եւ նոր եռանդով աշխատանքի կը լծուին :

Վերամուտ է նաեւ մեր փոքր ածուխ ընտանի կազմակերպութեանց համար՝ թաղին մինչեւ գաւառ :

Յիշատակ կապրի Խաչը եւ Հ· Յ· Դ· նոր Սերունդը լաւ պայմաններու մէջ վերջացուցին իրենց տարեկան մեծ ճեռ – նարկները, — կազդուրման կայան ու համբար — ու այժմ կը պատրաստուին նոր տարեշրջանի աշխատանքներուն :

Մեր բարեսիրական ու մշակութային կազմակերպութեանց համար ամէնէն կա – րեւորը հայերէնի դասընթացքներն են :

Ազգապահպանման կռիւտուր ազդակն է հայրենի լեզուի ուսուցումը :

Քանի տարիները կը սահին, ա՛նքան կը պակսի հայերէն սորվողներու թիւը :

Ամարերութիւնները եւ սխալ դաստուր – բիները սեղծած են ցաւալի վիճակ մը : Ամէնէն առաջ ծնողքներն են յանցաւոր, երբ իրենց զաւակները մայրենի լեզուն չեն սորվիր :

Աւելի քան չորս տասնեակ տարիէ ի վեր տարողնուած ենք չորս հովերուն, ազատուած գաղթ եօթը ծովերու — նոյն – իսկ ովկիանոսներու ափերուն, ի խնդիր գաղթ մը հարցի :

Սերունդ փոխուած է արդէն :

Նօսրացած են շարքերը հին սերունդին, որ հայրենիքէն էր եկած, իր հետ բերե – լով հայրենասիրական ջերմ դպացում, գաղութած՝ պղտութիւնը անեղծ պահելու եւ սերպացման դէմ պայքարելու համար ինքնապահպանութեան օրգանը դէպի – բերով :

Երէկներէն վերջ մէջին սերունդն ալ անհետանալու վրայ է տարուէ տարի :

Երթղող սերունդը արդէն իսկ տեղա – կան վարժարաններուն մէջ ուսում ա – ռած՝ աւելի մտերմիկ ու հարազատ կը դպայ ֆրանսերէնին մատածել եւ ֆրանսերէն խօսիլ ո՛չ միայն դուրսը՝ դպրոցին կամ դարձատեղիին մէջ, այլ նաեւ տունը, ուր ոչ մէկ անպատահութիւն կայ ազատօրէն հայերէն խօսելու :

Մեծ մայրիկները — մեր անուշիկ մայ – րիկներն էին, որ մեր տուներուն մէջ ան – դրին պահակի նման աչալուրջ կը հըս – կին մայրենի լեզուին պահպանման :

Այսօրուան մեծ մայրիկներէն 45 – 50 տարեկանները լաւատեղեակ են տեղական դպուին եւ իրենց զաւակներուն հետ ֆը – րանսերէն կը խօսին (իսկ Ամերիկայի մէջ անդլերէն) : Այնպէս որ «մայրենի» դպուն այլեւս կտրանցուցած է իր պա – տանան, տարապատ իմաստը արեւմտեան աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր Հայեր կան :

Քանիցս մատնանշած ենք այս ողբա – լի երեւոյթը, որ օրէ օր նկատելի դառնալու կը սպառնայ :

Նպաստաւորութիւններ չունինք մեծ քա – նակութեամբ հայ գաղթականութեան եւ հայկական փոքր քաղաքներուն մէջ հայ – կական դպրոցներ բանալու, մանկապար – տէզներ սկսելու, մինչեւ տարրական նա – խակրթարան :

Ամենէն մատղաշ տարիքէն սկսեալ պէտք է սորվի հայերէնը :

«Հայերէնի դասընթացք»ները կիս

ՆԻԻԹԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

(ԳՐՈՒԱԾ ՊՈԼՍՈՅ «ՄԱՐՄԱՐԱ» ԹԵՐԹԻՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Թուրքիոյ մէջ առաջին լրագիրը հրատարակողն է Վեռնիհաք, Ֆրանսական հանրապետութեան դեսպանը սուլթան Աբդլ-Համիտի մօտ,— 1795ին լոյս կը տեսնէր առաջին թերթը Բերայի մէկ տպարանէն: 1811ին բանակին օրագիրը դարձած էր այս թերթը: Այսուհանդերձ, Թուրքիոյ մէջ լրագրութեան հիմնադիրը կը համարուի Ալեքսանդր Գլաք, որ 1825ին, իմմիրի մէջ հրատարակեց Ֆրանսական թերթ մը, Լը Սփէֆթաքէօր տը լ'Օրիան, աւելի ետք՝ Քուտրիէ տը Սմիռն, որ մեծ ազդեցութիւն գործեց յունական ապըստամբութեան ընթացքին: Նոյն Ֆրանսացին էր, գործակալ, որ, 1831ին, Գալաթայ մէջ կը հիմնէր Բաբէր. Դրան պաշտօնաթերթը, Լը Մոնիթէօր Օթոման, նախ Ֆրանսերէն, յետոյ 1832ին՝ Թուրքերէն նմանակը, Թաքվիմը վաֆայի, զոր չապուռնակեց մինչեւ իր մահը (1836): Այ հետեւեւ թերթը չապուռնակեց Ֆրանսերէն, նախկին իր կարգին մինչեւ իր մահը (1841):

Մինչ այդ, Քուտրիէ տը Սմիռն ան-ուանափոխութիւն մը կը կրէ եւ կը կոչուի Փուռնալ տը Սմիռն: 1838ին՝ Գար-կիյլի կը հիմնէ Լ'Էքօ տը լ'Օրիան, աւելի ետքը՝ Խաւըրդ կը հիմնէ Լ'Եմփար-ռիալ տը Սմիռն: Առաջին երկուքը յետագային կը փոխադրուին Գալաթա, ուր լոյս կը տեսնեն միացեալ, Ժուռնալ տը Քոնսթանթինոփլ (Էքօ տը լ'Օրիան): Զրբչիլ 1843ին կը հիմնէ, նոյնպէս Գալաթայ մէջ, Ձէրիտէի Հավատիս: Այնուհետեւ լոյս կը տեսնեն երկու Ֆրանսական թերթեր եւս, Քուռիէ տը Քոնսթանթինոփլ եւ Լը Քոմէրս տը Քոնսթանթինոփլ, նաեւ խառը լեզուն, յունարէնն եւ հայերէնը թերթեր:

Հայոց հրատարակութիւնները, այս առաջին շրջանին մէջ (լրագրութիւն), կը զբաղին կ'անցնին բոլոր նման հրատարակութիւնները, ինչպէս կը զբաղի Ֆրանսական ազդիւրս, որմէ կ'օգտուիմ:

« Իրրեւ յառաջապահ ժողովուրդ, կը շարունակէ Ֆրանսական նոյն ազդիւրը, Հայերը սկսան թերթ հրատարակել Թուրքիոյ մէջ՝ ուր որ հոծ զանգուած մը ունէին:

« 1812 – 1854 Մխիթարեան միաբաններ-ը 23 թերթ հրատարակած են յաջորդաբար»: Սակայն Հայոց առաջին թերթը կը համարուի Արարատեան Աբշալոյսը, (միշտ Թուրքիոյ մէջ կատարուած հրատարակութեանց մասին է խօսքը), որ լոյս տեսած է Իմմիրի մէջ 1840ին: Երկրորդ թերթը՝ Հայաստանը, որ լոյս տեսած է Գալաթայ մէջ 1846ին: Երրորդը՝ Հայրենասէրը, որ լոյս տեսած է Նիկոմիդիոյ մէջ 1849ին: Ճեւոյ Նոյեան Ա.-դաւնին (1852):

Ճիշդ է Ֆրանսական վկայութիւնը թէ Հայերը առաջինն եղած են որ թերթ հրատարակած են Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ: 1848ին Բանքեր Պարտիզական թերթը՝ Պարտիզակի մէջ: 1855ին՝ Արծուի Վասպուրական թերթը Վանի մէջ: 1863ին՝ Լրատար Արծուիկ Տարօնոյ թերթը Մուշի մէջ: 1864ին՝ Յոյս թերթը Ամասիոյ մէջ: Եզաւ չրջան մը՝ երբ Հայերը թերթ ունէին գրեթէ ամէն մեծ քաղաքի մէջ:

Զեզի կը մնայ հետեւութիւններ հանել այս տեղեկութիւններէն: Գիտեմ թէ ի՛նչ պիտի մտածէք՝ արդար հպարտութեամբ, բայց կը վախնամ թէ կը մոռնաք բան մը, — թերթ հրատարակել կը նշանակէ տպարան մը կազմաւորել: Արդ, չի բաւեր հսկայ անթիւ մը չինել ու ձեռքով գործնել ի պէտս մամուլին, այլ եւ հարկ է գիր չինել, (Նոր – Ջուղայի մէջ տեսայ փայտէ չինուած գիրեր, զորս ես պիսկոպոս մըն էր չինել տուած): Անցնի՛նք:

Ֆրանսական վկայութեանց իրրեւ յաւելում՝ Ագդարար Բիւրաւոյեան չորս թաթերէ մը եւս ունինք, հրատարակուած Գալաթայ մէջ 1840ին: Հրատարակիչը՝ Յակէ. Պետրոսեան «Գալաթայ առաջին հայ լրագրին» խմբագրին մասին.—

« Յակէ Ոսկանեանը ծնունդ է 1818 Յունի՝ կ .Գալաթա: Նա իր սկզբնական կրթութիւնն ստացել է մասնաւոր ուսուցիչներ մօտ: 16 տարեկան հասակում՝ մեկնում է Ամերիկա: 1835 Յունին մօտ-նում է Նիւ-Եորկի համալսարանը, բայց կարճ ժամանակից յետոյ, 1840 Յուլի Նոյեմբեր 30ից լոյս է ընծայում Ազդարար Բիւրաւոյեանը:

« Յակէկ Ոսկանեանը ժամանակի ա-ռաջադէմ մարդկանցից էր, նա սերտակցում էր յունարէնին, տաճկերէնին, Ֆրանսերէնին, իտալերէնին, անգլերէնին: Նա իր նշանաբանը ընտրել էր « ապրին լուսաւորութիւնը պետութենէն ու կըը-Յուլիոս Կեսարն էր, որ հրամայեց գրել առնել ծերակոյտին ամէնօրեայ որոշումները եւ գրուել ժողովուրդին մէջ, գաւառներու մէջ, մինչեւ հեռաւոր երկիրները: Այսպէս էր որ կը ծնէր արդի լրագիրը:

Սպագիրները գործան նման հրատարակութեանց խմբագիրները: Կը հաւաքէին հառաիօսներու տուած տեղեկութիւնները, պետութեանց յարաբերութեանց արձագանգները, ծերակուտականներու կեանքին չուրջ ստեղծուած բամբասանքները, գաւառավարութեանց ընթացքին յայտնուած գաղտնիքները, գրս գրի կ'առնէին ու կը տարածէին օրը օրին:

Ընթերցումը հետաքրքրական գործ-նէ եւ Յերթը արագօրէն սպառելու համար՝ խմբագիրները կը դիմէին տնտեսի միջոցներու, որոնք գործածի կը մատնեն արդի խմբագիրները: Այդ Յերթերուն մէջ կը հանդիպիք գրութեու անձրեւի նկարագրութեան, երկինքն կդմինար Յասիլու պատմութեան, տներու մէջ կրօտուած երախաներու սիրադործութեանց:

Հոմմէ տպնուականները, արուարձան-ներու իրենց ապարանքներուն մէջ, տասը Յերթ կը ապահէին օրուան Յերթերուն, որոնք իրենց կը բերէին մայրաքաղաքին անհանգարտ կեանքին երազալ ձուլիւններ, գրս կը կարդային ընթերցի պահուն, ախորժակով:

Կիկերոն, Պլինիոս (մանաւանդ Պլինիոս) շատ բան քաղած են այս Յերթերէն: Կիկերոն է գործակալ, որ կը վկայէ Յէ առաջնակարգ եւ հռչակաւոր խմբագիրը մըն էր Քրեատոս անուամբ անձ մը, որու Յերթը շատ ստացած էր կայսրութեան մէջ:

Մօտենանք մեր Թուականներուն:

Վենետիկի մէջ լոյս կը տեսնէ օրա-Յերթ մը, զոր կարդալու համար՝ կը պահանջուէր վճարել նուազագոյն արժէքով դրամ մը, ըսենք՝ մէկ փարա, կամ՝ մէկ մեթալիֆ, կամ՝ մէկ մանկրը, այս-ինքն զրամ մը, որուն կարելի չէր բան մը գնել,— արժէք չունեցող այդ զրամը կը կոչուէր կազեթա: Այնուհետեւ, Յերթը եւս, որ կը կարդացուէր վճարելով մէկ կազեթա, կոչուեցաւ կազեթա: Այսպէս Յերթին այս անունը իր արհամարհելի արժէքը կը պահէ դեռ գազեթա բառին մէջ՝ մինչեւ այժմ, ասոր Յէ ինչու արդհամեմատելի համարելով Յերթի մը խմբագիրը՝ կ'անուանենք գազեթաճի:

Աւելի մօտ Թուականի մը, յիշենք նշանաւոր կարծիները, Ռիշլիէօ, — էմի-ռաիս ռուժը, ինչպէս կը կոչեն Ֆրանսացիք: Նախկին եպիսկոպոս, յետագային՝ մեծ պոլիտիկոս, հասկցաւ Յէ ի՛նչ արժէք ու կարեւորութիւն կը ներկայացնէ լրագիրը, որ այնքան այրած մրկած էր հոգին՝ հրապարակելով իր անկոպնի գաղտնիքները, մանաւանդ եկեղեցւոյ ներքին շրջանին: Այդ շրջանին, Ֆրանսայի մէջ կը հրատարակուէին «գաղտնի լրագիրներ», որոնք կը կոչուէին նուվել ա լա մէն (կը Յարզմանեմ Թուղիկ), ինչպէս եւ գաէ տը լ'աֆֆուշէ (բառացի՝ ազգկանի կարկամանք),— ասկէ կը մերնայ «քանաո»(*) անունառմբ: Այս Յերթերը կը տարածէին բամբասանքներ, զրպարտութիւններ, բայց եւ իրական գայթակղութիւններ, ժողովուրդը մղելով զգուանքի:

Ռիշլիէօ հասկցաւ Յէ ի՛նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր լրագիրը՝ բամ-լու համար հետաքրքրական գործակալներ կամ ամբիններու կարկաչանքը: Աբենապին չատ կը սիրէր ման գալ ակորայի վրայ՝ հարցնելով ալ ու ձախ.— Թի՞ ֆեռոն (ի՞նչ նորութիւն): Արքատափան չատ վկայութիւն կուտայ ակորայի այս կեանքին մասին:

Իսկ Աբենապին գուրս, Հելլէնները բարբարոս կը կոչէին ամէն ժողովուրդ: Ի՞նչ պէտք կար ուրեմն լրագրի:

Այդպէս չէր Հռոմի պարագան:

Սկիզբները Հռոմ եւս կը ներկայացնէր Աբենապի պատկերը: Բայց երբ առեղծուածաւոր Հռոմէական կայսրութիւնը, լուռ-տեղծուածաւ նաեւ լրագրի անհրաժեշտութիւնը: Սուետոն կը հաստատէ Թէ Յուլիոս Կեսարն էր, որ հրամայեց գրել առնել ծերակոյտին ամէնօրեայ որոշումները եւ գրուել ժողովուրդին մէջ, գաւառներու մէջ, մինչեւ հեռաւոր երկիրները: Այսպէս էր որ կը ծնէր արդի լրագիրը:

Սպագիրները գործան նման հրատարակութեանց խմբագիրները: Կը հաւաքէին հառաիօսներու տուած տեղեկութիւնները, պետութեանց յարաբերութեանց արձագանգները, ծերակուտականներու կեանքին չուրջ ստեղծուած բամբասանքները, գաւառավարութեանց ընթացքին յայտնուած գաղտնիքները, գրս գրի կ'առնէին ու կը տարածէին օրը օրին:

Ընթերցումը հետաքրքրական գործ-նէ եւ Յերթը արագօրէն սպառելու համար՝ խմբագիրները կը դիմէին տնտեսի միջոցներու, որոնք գործածի կը մատնեն արդի խմբագիրները: Այդ Յերթերուն մէջ կը հանդիպիք գրութեու անձրեւի նկարագրութեան, երկինքն կդմինար Յասիլու պատմութեան, տներու մէջ կրօտուած երախաներու սիրադործութեանց:

Հոմմէ տպնուականները, արուարձան-ներու իրենց ապարանքներուն մէջ, տասը Յերթ կը սպահէին օրուան Յերթերուն, որոնք իրենց կը բերէին մայրաքաղաքին անհանգարտ կեանքին երազալ ձուլիւններ, գրս կը կարդային ընթերցի պահուն, ախորժակով:

Կիկերոն, Պլինիոս (մանաւանդ Պլինիոս) շատ բան քաղած են այս Յերթերէն: Կիկերոն է գործակալ, որ կը վկայէ Յէ առաջնակարգ եւ հռչակաւոր խմբագիրը մըն էր Քրեատոս անուամբ անձ մը, որու Յերթը շատ ստացած էր կայսրութեան մէջ:

Մօտենանք մեր Թուականներուն:

Վենետիկի մէջ լոյս կը տեսնէ օրա-Յերթ մը, զոր կարդալու համար՝ կը պահանջուէր վճարել նուազագոյն արժէքով դրամ մը, ըսենք՝ մէկ փարա, կամ՝ մէկ մեթալիֆ, կամ՝ մէկ մանկրը, այս-ինքն զրամ մը, որուն կարելի չէր բան մը գնել,— արժէք չունեցող այդ զրամը կը կոչուէր կազեթա: Այնուհետեւ, Յերթը եւս, որ կը կարդացուէր վճարելով մէկ կազեթա, կոչուեցաւ կազեթա: Այսպէս Յերթին այս անունը իր արհամարհելի արժէքը կը պահէ դեռ գազեթա բառին մէջ՝ մինչեւ այժմ, ասոր Յէ ինչու արդհամեմատելի համարելով Յերթի մը խմբագիրը՝ կ'անուանենք գազեթաճի:

Աւելի մօտ Թուականի մը, յիշենք նշանաւոր կարծիները, Ռիշլիէօ, — էմի-ռաիս ռուժը, ինչպէս կը կոչեն Ֆրանսացիք: Նախկին եպիսկոպոս, յետագային՝ մեծ պոլիտիկոս, հասկցաւ Յէ ի՛նչ արժէք ու կարեւորութիւն կը ներկայացնէ լրագիրը, որ այնքան այրած մրկած էր հոգին՝ հրապարակելով իր անկոպնի գաղտնիքները, մանաւանդ եկեղեցւոյ ներքին շրջանին: Այդ շրջանին, Ֆրանսայի մէջ կը հրատարակուէին «գաղտնի լրագիրներ», որոնք կը կոչուէին նուվել ա լա մէն (կը Յարզմանեմ Թուղիկ), ինչպէս եւ գաէ տը լ'աֆֆուշէ (բառացի՝ ազգկանի կարկամանք),— ասկէ կը մերնայ «քանաո»(*) անունառմբ: Այս Յերթերը կը տարածէին բամբասանքներ, զրպարտութիւններ, բայց եւ իրական գայթակղութիւններ, ժողովուրդը մղելով զգուանքի:

Ռիշլիէօ հասկցաւ Յէ ի՛նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր լրագիրը՝ բամ-

(*) «Քանաո» կը կոչուի նաեւ, չուկաներու վրայ, վաճառորդներու ոչ միայն ձայնը, այլեւ սուտերը՝ գնորդ հրաւիրելու համար իրենց ապրանքներուն շուրջ: «Քանաո» կը կոչուի դարձեալ շահարի կտոր մը, որ կը թաթխես լիմէօնի կամ սուրճի մէջ:

(*) «Ագդարար» կը համապատասխանէ Ֆրանսերէն «մոնիթէօր» բառին, որ յաճախ գործածուած է իրրեւ լրագրի անուն,— Ֆրանսական յեղափոխութեան շրջանին՝ պետութեան պաշտօնաթերթը կը կոչուէր Մոնիթիէօր: Իրրեւ բառ՝ փոխառնուած է լատիներէնէ, Ֆրանսական Ակադեմիան գայն ընդունած է 1898ին, կը նշանակէ լուր տուող: Բայց «Ագդարար Բիւրաւոյեան» թարգմանութիւն չէ միայն «Լը Մոնիթէօր տը Քոնսթանթինոփլ» կամ «Քուռիէ տը Քոնսթանթինոփլ» լրագրային անուններու, «ագդարար» բառը, իրրեւ «մոնիթէօր» լրագրային անուան հայերէն համապատասխան բառ, ծանօթ էր Հայոց նոյնիսկ երբ դեռ Ֆրանսական Ակադեմիան չէր ընդունած: Արդարեւ Ագդարար կը կոչուէր ոչ միայն Գալաթայ Հայոց առաջին թերթը, այլ եւ համայն Հայաստանի առաջին թերթը, որ լոյս տեսած է Մադրաս, 1794 Հոկտեմբեր 16ին, երբ դեռ ոչ մէկ թերթ գոյութիւն ունէր Թուրքիոյ մէջ, ոչ «Քուռիէ», ոչ «Մոնիթէօր» կամ «Թաքվիմը վաֆայի», ոչ Ֆրանսերէն, ոչ թուրքերէն, ոչ յունարէն, ոչ իտալերէն

ԱԼՊԷՐ ՇՎԱՅՑԸՐ

ՄԱՐԴՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Մեծ ձերբունին, անսասին բարի թիկունքը, որ մեռաւ գէթ քանի մը օր առաջ, մեր ժամանակի բացառիկ անձնաւորութիւններէն մէկն էր: Մեծ մտքին հետացուած մը առարկան, քիչերէն պահանջուած եւ բուռն քննադատութիւններու ենթարկուած, Շվայցը անխոտոր չարունակեց իր գործած ճամբան: Կարողութիւններու այնպիսի բացառիկ չնորհքով մը օժտուած էր, որ պիտի գործարանար բնագրութիւնը կատարելը: Անկեալ գարու վերջաւորութեան, Ալպէր Շվայցը առթուած կը զգար ինքզինքը աստուածաբանութենէն, խմաստասիրութենէն ու երաժշտութենէն միաժամանակ: Երիտասարդական պարզ կամայականութիւններ չէին առնոնք: Բոլոր այս ասպարէզներուն մէջ ալ փառաց Թէ կարող էր վարպետ մը դուրս գալ: «Քանիի կրօնական խմաստասիրութեան» վրայ իր ատենախօսութեամբ, եւ աւելին՝ աստուածաբանութեան իր ատենախօսութեամբ, կը յայտնաբերէին տակաւին ծագորձական բացառիկ կարողութիւններով օժտուած մտածող եւ քննադատ մը: Իսկ 1905ին Փարիզի մէջ լոյս կ'ընծայէ Պախի մասին իր գիրքը, որ ուղղակի յայտնութիւն մը եղաւ, Պախի քերթողութեան էր, մեծ երաժիշտը ճանչցնալու նոր մօտեցում մը, բառին եւ ձայնին նորին յարաբերութիւններուն մէկ նոր մեկնութիւնը:

Տեսուչ Սարպպուրիի աստուածաբանութեան ուսանողներու ընծայարանին (1903 – 1906), փոխանորդ Ս. Նիկողայոս եկեղեցիին, Համալսարանի Դոցենթ, Ալպէր Շվայցը իր առջեւ բացուած կը տեսնէր աստուածաբանի եւ երաժշտագէտի գեղեցիկ ապագայի մը: Բայց յանկարծ, առանց երկիք ուրանալու, այլեւս ինչ որ պաշտած էր, Ալպէր Շվայցը որոշեց հետեւիլ բժշկութեան, երկար համար բժիշկ – առաքեալ մը Ափրիկէի մէջ: Անդարձ այս որոշումը կը յառաջանչէ իր ոգին: Անջուրա պատերազմական գոհարերում մը չէր իրեն համար, պետական գործունէութիւնը պիտի չբաւնակէ իր ազատ ժամերը լեցնել: Երբ կամս վարելու համար ժողովուրդը: Եւ հրաւիրեց յարմարագոյն անձը, Ռէնոսը, որ նշանաւորեցաւ Ֆրանսական հրապարակագրութեան պատմութեան մէջ՝ երբ ընծայելով Ժուռնալ տը Ֆրանսը (1631): Թէ ի՛նչ արժէք կը ներկայացնէր, այնուհետեւ, երգերը, ահա այն պարկեշտ պատկերը, որ կը գտնուի Պիպլիոթէք Նասիոնալի մէջ.—

Կազեթան բարձած է բլուրի մը վրայ, պատմուճան մը նետած իր ուսերուն: Այս պատմուճանը գարգարուած է լեզուներով եւ ականջներով: Կողքին կանգնած է ճշմարտութիւնը, որ կը ժպտի կոյս-ծիս, դիմացը՝ Սուտը, որ կը նայի բոլոր կողմերը: Վարը՝ խմբագիրը, Ռընոմ, որ կը գրէ ինչ որ տուն կուտայ ճշմարտութիւնը, իսկ պալատականները բուռներով կ'երկարեն իրեն, մինչ ինք անդին ոսկի կ'երկարեն իրեն, մինչ ինք անդին կը գործնէ գլուխը եւ կը մերժէ մտիկ նել:

Այս պարկեշտ պատկերին հետ՝ պէտք է վկայել Թէ ահաւոր ուժ մըն է մամուլը, Թէ կարելի է ըսել՝ կայսր մը, որ կը տապալէ Թագաւորներ, երկիրներ: Ու երբեմն կը ստեղծէ յեղափոխութիւններ, ժողովուրդներու պատկերը.—

Ֆրանսական յեղափոխութեան չրջանին՝ լրագիր մը կը գրէր. «Վեց ամիսներ՝ Թագաւորը ունէր 24 միլիոն տարեկան, այժմ 24 միլիոն Թագաւորներ ունին մէկ հպատակ,— երկաւան Թագաւորը »:

Այսքան ահեղ ուժ մը մասին՝ չարերի վկայութիւններ չեն տար գրողները, արդար կամ անարդար:

« Լրագիրները, կ'ըսէ Պատրէ տ'Ոռնէվիլլ, ռուս փոխադրող չոգեկառքեր են:

« Համերաս նոր է նոյնիսկ այս առաւօտ, ընդհակառակն ոչինչ կայ՝ որ այնքան հին բլայ, որքան այս օրուան թերթը», կ'ըսէ Շարլ Փէկի:

« Լրագրութիւն կ'անուանենք ինչ որ նշանակում է հետաքրքրական պիտի դառնայ վաղը քան այսօր» կը վկայէ Անդրէ Թիէ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ժըշկական ուսման իր տարինեըուն է որ պիտի խմբագրէ Քրիստոսի կեանքերուն պատմութիւնը, պիտի չարունակէ ու աւարտեցնէ պատգամախօսութիւնը, եւ պիտի պատրաստէ, Ուխտին հետ, Պարի կարգ մը գործերուն հրատարակութիւնը:

Ափրիկեան անտառին խորն է որ, իր հիանդանոցին մէջ, Լամպարէնէ, պիտի պարապատէ իր լուսաղբն գործերը, փիլիսոփայական մշակոյթ (1930), ծնունդ՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան տագնապին իր ուսումնասիրութեան մը, Պօղոս առաքեալի միստիսիզմը (1930), Հոդիկ մեծ մտածողները (1936), ինչպէս նաեւ իր յուշագրական գրքերը, որու մէջ ա՛ն աւարտածը անկատած իր կոչնաւորի եգերբինն է: Դաստիարակութիւն – Ներու, նուագահանդէսներու, համերգ – րանական գոտեւորութիւններու բազ – մաթիւ չրջագայութիւններ պիտի յատկանշեն Տոքթ. Շվայցըրի կեանքը:

Սակայն, իր կեանքն ու միտքը պիտի կեդրոնանան Լամպարէնէի իր բժշկական աշխատանքներուն վրայ: Թէեւ ինքզին – քը կը նկատէ միշտ ալ իրրեւ առաքեալ, հակառակ իր հիւանդանոցի կրօնական պաշտամունքներուն, եւ ամէն երեկոյ մինչեւով Տիրոջ Ճօսքը, կը գտնէ սա – կան թէ գոտական առաքեալը, որ կը բաւականանայ միայն քարոզելով եւ կանչելով դարձի, իր պարտականու – թիւնը կիսով միայն կը կատարէ. հարկ է նախ օգնութեան վտիտ մարմնով վրչ – տահարներուն, հարկ է դանդաղ խնամել եւ առողջացնել, հարկ է դիմաթիւները գործով ապահովացնել: Հոս է քրիստա – նէութեան էութիւնը:

Եթէ երբեք Շվայցըր այդքան քիչ վարկ կ'ընծայէ աստուածաբանական վարդապետութիւններուն, եթէ երբեք այդքան անվաւեր կը նկատէ նոր կտա – կարանի վախճանաբանական տեսիլը (որ սակայն այնքան հիանալի կերպով բաժ – նած է), եւ սակայն չափազանց կապուած կը մնայ Յիսուսի անձին ու վարդապե – տութեան, յերաց fարոզչութեան:

Ամբողջ իր միտքը տարուած է Յիսու – սով որ կը խոնարհի, կը յանձնայ, որ ինքզինքը կը զոհաբերէ ուրիշներուն հա – մար եւ որուն ամբողջ կեանքը նուիրուած է միայն ու միայն սիրով: Կը սիրէ կրկ – նել սիրոյ մասին Պօղոս առաքեալի խօս – քերը եւ խորհրդածել. «Ան որ ըմբռնած է թէ սիրոյ գաղափարը անհունէն մեզի կատ հոգիէն ճառագայթ է, չի կրնար պահանջել այլեւս կրօնքէն գերզգայնին մասին կատարեալ ճանաչողութիւն մը: Ան կը խոյս, անշուշտ, մեծ խորհուրդներ – ուն վրայ, հարց կուտայ այս աշխարհի չարիքին մասին, ինչպէս նաեւ էութեան առջին պատճառին, թէ ինչպէս առեղ – ծագած կամքն ու սիրոյ կամքը միացած են Աստուծոյ մէջ, թէ ի՞նչ է յարաբե – րութիւնը հոգեկան եւ նիւթական կեան – քին, եւ թէ ի՞նչպէս մեր կեանքը անցո – զական ըլլալով հանդերձ յաւիտենական է: Բայց կարող է բոլոր այս հարցումնե – րը անպատասխան ձգել՝ որքան ալ ցա – ւալի ըլլայ գանոնք լուծելէ հրաժարիլը, եթէ երբեք սիրոյ Աստուծոյ հետ միու – թեան ճանաչողութեան հատած է, ունի արդէն ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է:

Շվայցըր մեծապէս տպաւած է վերջին դարու աստուածաբանական ապաստութե – նէն: Յիսուս (Շվայցըր աւելի յաճախ Յիսուս կը գործածէ քան Քրիստոս եւ յատկանշական է ասիկա) աւելի կենդանի սիրոյ, ուրիշին հանդէպ զոհողութեան օրինակն է քան թէ Ագաթէ ու Փրկիչ՝ ըստ ուղղափառ քրիստոնէութեան: Յիսուս իրեն համար միտքի հայեցողութեան մը առարկան է, որ, պերկոնհեան վարդապետութեան հա – մաձայն, ներուժ ծագում մը կ'ունենայ: Հարկ է քրիստոնէութիւնը նկատել իրրեւ բարոյապետական գաղափար մը: Քրիս – տոնէութիւնը, Շվայցըրի համաձայն, բացարձակ նախընտրութեան մը չի ներ – կայացներ: Մինակը չէ մեզի յայտնելու համար ակն ու պճութիւնը: Շվայցըրեան բարոյապետութեան բոլոր թեմը, որ կեանքին հանդէպ յարգանքն է, մարմնա – ցած կը յայտնուի Աւետարանին թէ հնդ – կական կրօնական վարդապետութեան, ժայինիզմին թէ պուտտայականութեան մէջ, եւ Շվայցըր կը հաճոյանայ համա – խարհային այս մեծ կրօնքներուն նմանո – րինակութենէն: Անշուշտ որ գաղափար – ներու որոշ չափութիւն մը նշելի է իր գործերուն մէջ, կարեւորը սակայն իրեն համար ան է որ գործով ապացուցուի կեանքին հանդէպ յարգանքը, եւ ինքը գործով ցոյց տուաւ զուրկ ուրախալով բոլոր վշտահարներուն, կեանքէն վիրաւորուած բոլոր հոգիներուն: Այդ յարգանքը ցու – ցարերեց հանդէպ կենդանական թէ բու – սական աշխարհին իսկ: Որեւէ կեանք նը – ւիրական է:

Իմաստասէր, աստուածաբան, երաժշ – տագէտ ու բժիշկ Շվայցըր կը կրէր նաեւ միտքի ու ոգեղինի հոգի մը, որ չատ յաճախ սրտով կը մտածէր, ու սրտով կը հաղորդուէր Քրիստոսի հետ: Եւ սիրոյ այդ հաղորդակցութիւնը, որուն այդ ա – դատ սլացքը, ապրեցաւ ու գործեց ան – կախ, կոթնած խումբ մը բարեկամներու բարեսրտութեան: Շատեր կը քննադատէ – ին իր հիւանդանոցը երբեւ ժամանակա – վրէպ, եւայլն, բայց Շվայցըր սիրոյ Ափրիկէի կոյս անտառներուն մէջ գոր – ծել, ուր երբեք չպակսեցան խնամքի ու պճութեան կարօտ վշտահարները, դիմե – ցին հազարներով, բիւրերով, միլիոններով – ուեցան, բուժուեցան, սիրեցին մեծ ներ – մակը ու իրմով՝ կեանքը:

Ալպէրը Շվայցըր, մտածող ու աստուա – ծարան, բժիշկ, չինարար ու մենակեաց մարդարէ, էր ու կը մնայ անկատած իններորդ գարու մեծագոյն եւ եզական անձնաւորութիւններէն մէկը:

Թ. Ա. Թ.

ԶԲՕՍԱՇՐՋՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ

———o———

Ինքնաշարժներ՝ լեցուն մարդերով ու ծրարներով, լայոզ ազանեերով, ինչպէս նաեւ պոմպոզոյն չրջապտեանեերով եւ արտասուց պլիարկներով կիներով ... Օգոստոս 2ին, մարզ պէտք է վեց ժամ սպասէր՝ Պիրէնեան լեռները անցնելու համար: Մաքսային իշխանութիւնները երբէք չեն յիշեր, որ Օգոստոսի առաջին չաբաթը երկու հարիւր հազար ինքնաչարժ անցնելիք տեսած ըլլան:

Զբօսաշրջութիւնը (թուրիզմ) ոսկի է Սպանիոյ համար: Ոսկի՝ որ կը բացատրէ սպանական «հրաչքը»:

Իսկապէս, զբօսաշրջութեան եւ ամէրիկեան օգնութեան չնորհիւ, 31 միլիոն բնակիչ ունեցող այս երկիրը, որ երկրագործական է դեռ, կ'իրագործէ հսկայական յառաջդիմութիւն մը, որ իրեն թոյլ կուտայ իր վերապրումը չկատղել ձիմէ – նիի կամ հոգեկիթի բերքին:

ԾՈՎԵՁԵՐՔՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐԵՒԸ

Ամերիկացիք «երեւան հանեցին» Բոսթա Պրավայի, Բոսթա Քլանքայի եւ Բոսթա ան Սոլի զբօսաշրջական վայրերը: Ֆրանսացիք արժեւորեցին զանոնք: Ֆաշիզմի եւ Թուլուզի օդանաւային խա – րիսխներէն ամերիկացի օդանաւորդները եւ իրենց ընտանիքները առոգութիւն ը – րած կին երթալ եւ հանգստանալ Պարչելոնայի եւ Պիրենեաններու մէջեւ 150 քի – լոմեթրի վրայ տարածուող ծովեզերքը, կամ՝ աւելի դէպի հարաւ՝ Թորրեմոլի – նոսի մէջ:

1955էն սկսան ծովեզերքները ձեւաւո – րել սրպէսզի աւելի չատ այցելուներ հր – բապուրեն: Արեւը եւ ժամանցները՝ լր – բացուցին գործերը:

1962ին, զբօսաշրջութիւնը 14 միլիառ տրամի տուաւ սպանական գանձատան: 1964ին՝ 28 միլիառ եւ 1965ին՝ մուտքը 35 միլիառը պիտի անցնի:

Զբօսաշրջական այս խանդավառութիւ – նը հրաւիրեց օտար գրամագլուխը: Սպանական ծովեզերքներուն վրայ՝ ձեռնար – կատիրը սովորաբար Ֆրանսացի, երբեմն անգլիացի կամ գերմանացի են: Ֆրան – քով, մարքով կամ սթերլինով սպանական դրամ՝ փեսեթա կը դնեն:

Երկինքէն իջած այս եկամուտին չնոր – հիւ, սպանական կառավարութիւնը կրց – գաւ կամաց կամաց իր սահմանները բա – նալ օտար ապրանքներու առջեւ: Օտար գրամանիշը իրեն թոյլ տուաւ գնել մեքե – նաներ ու նոյնիսկ ամբողջ գործատուներ եւ այսպէսով՝ բարելաւել իր ճարտարարուեստական արտադրողականութիւնը:

ԳԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐԶՐԱՆԱՆ

Այսուհանդերձ, Սպանիա դեռ կախում ունի արտասահմանէն, կարգ մը երկրա – գործական արտադրութեանց համար, ինչպէս՝ օրինակի համար, ցորենը:

Գիւղացիները քաջալերելու եւ արտա – դրութիւնները աւելցնել տալու համար կառավարութիւնը անոնց յատկացումներ կ'ընէ եւ ամէն տարի աւելի բարձր գին կը նշանակէ երկրագործական արտադրու – թեանց համար:

1963ին, չաքարեղէգի գինը՝ թոնին վը – րայ հարիւրին 27 աւելցաւ, գարիինը՝ հարիւրին 25: 1964ին, ցորենի գինը հա – րիւրին ութ աւելցաւ, ձէթինը՝ հարիւ – րին 28ը:

Այս միջոցներուն, գրօսաշրջիկներուն եւ կառավարութեան ծախքերը՝ գիներու բարձրացման միտում մը առեղծեցին: Սպանիա գացող ֆրանսացիները կը հաս – տատուն՝ թէ ֆրանսական գիներէն սպա – նականները բաժնով տարբերութիւնը տարուէ տարի կը պակսի:

Հակառակ չինարարական ճիգին, — երեք հարիւր հազար չարկաբաժիններու չինութիւնը լրացած պիտի ըլլայ մինչեւ 1965ի վերջը — վարձքերը անցեալ Յունուարէն, հարիւրին վեց աւելցան: Անընդհատութեան նիւթերը մրցանիշ կը կոտ – րեն — Յունուարէն Յունիսի միջեւ հա – րիւրին 12 աւելցան: Գիները կայունա – ցնելու իր ճիգին մէջ, կառավարութիւնը առհմանափակեց վարկային դիւրութիւն – ները եւ որոշեց օտար արտադրութիւններ ներածել՝ որպէսզի իրենց հրապարակին վրայ, սպանական արտադրութիւնները մրցակցին անոնց հետ:

1964ին, անձ գլուխ ազգային գուտ ե – կամուտը 565 տոլարի հասաւ, հարիւրին 7 յաւելում մը արձանագրելով 1963ի հետ բաղդատմամբ:

Այսօր, ամէն հազար բնակիչի համար կան ութսուն հեռաձայն, 92 ձայնասփիւռ եւ 21 ինքնաչարժ: Այսինքն, երեքէն չորս անգամ պակաս՝ միջին չափն Եւրոպա – կան Տնտեսական Հաւաքականութեան, որուն՝ երկար ատենէ ի վեր յարիլ կ'ու – զէ Սպանիա, որ սակայն բաւական է, որպէսզի այս երկիրը յետամնաց չհամա – ուի այլեւս:

Թարգմ. Վ.Էն

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Գեղեցիկ կին՝ խեճի հայելի:
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Դիւրաբեկ են գաւաթ եւ աղջիկ:
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

Միճակ մի ձգեր աղջիկդ, ինչպէս կոթը՝ կրակին վրայ:
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Պրեան Մարթէն բաժնուեցաւ մեզմէ: Նոտ յուզուած կ'երեւէր եւ խնդրեց որ տեղեակ պահենք պինքը մեր հետագոտութիւններուն:

«Ջիպերու պզտիկ մարզ մըն է», եզաւ փարի կարծիքը, որուն ձայնակիցեցաւ Փուարօ:

Սաֆուարի մէջ մեզ կը սպասէր բոլորովին օրինքի մարզու կերպարանք ունեցող անձ մը: Նոր ժամանած էր այդ մարզը, որ մեցաւ մեզի եւ, չորս հոգի, ա – ռաջնորդուեցանք Փաննի յարկաբաժինը: Փար իր խօսքը ուղղեց իր երիտ մարդցին մէկուն:

— Ոչ մէկ նորութի՞ւն:

— Տիկինը կամեցաւ հեռաձայնել:

— Որո՞ւ, հարցուց աչխուժիւ պաղտնի ոստիկանը:

— Ձեզ կարի տան, ապահրելու համար իր սուզի հաղուստները:

Փար ակռաններուն մէջէն հայհոյանք մը փախցուց:

Մտանք յարկաբաժինէն ներս:

Լորա Էմմարի այրին դլխարկ մը կը փորձէր հայելիին առջեւ:

Հագած էր սեւ ու ճերմակ թևիւ պա – րեզօտ մը եւ մեզի ընդունեցաւ իր ամէ – նէն փայլուն մէկ ժպիտովը:

— Շատ ապիւր էք, պարոն Փուարօ, որ եկած էք ինձ մօտ: Երջանիկ եմ այս – պէս ձեզի տեսնելով, Պարոն Մօքսան ... (այս էր անունը իր փաստաբանին): Կ'ա – զաչեմ, նստեցէք ինձ մօտ եւ ըսէք թէ երբ պէտք է պատասխանեմ: Այս ոսոխ – կանը կ'երեւակայէ թէ՝ ես դուրս եկած ըլլամ այս առաւօտ եւ սպասնած ձորձը:

— Նեղեցէք, երէկ երեկոյ, ճշդեց Փար:

— Մթթէ չըսի՞ք ժամը 10ին, այս առա – ւօտ:

— Ոչ, ժամը տասին՝ երէկ գիշեր:

— Լաւ, ես չփոխած եմ գիշերուան ժամը տասը՝ առաւօտեան տասին հետ:

— Տիկին, այս պահուս դեռ հաղիւ ժա – մը տասն է, նկատեց ոստիկանը խիստ և – պանակով մը:

Փանն զարմացած՝ խոշոր բացաւ իր աչքերը:

— Մթթէ՞: Դարերէ ի վեր առաւօտեան այսքան կանուխ ժամու մը ոտքի չեմ պոնուած երբեք, ուրեմն դուք եկած էիք պիս արթնցնելու արչալոյսի՞ն:

— Վայրկեան մը, միջամտեց Պ. Մօք – սան հանդարտ ձայնով մը, խօսքը ուղ – դելով Փարի: Համեցէք սառոյ կերպով լը – սել թէ ե՞րբ տեղի ունեցաւ այդ ... այդ ցաւալի դէպքը:

— Երէկ երեկոյեան ժամը տասին, պարոն:

— Ժամը տասի՞ն... բայց այդ ժամուն ես կ'ընթրէի քաղաքին մէջ, բոլորքեց պե – բասանուհին:

Եւ ձեռքի արագ չարժումով մը փակեց իր բերանը, ու՝

— Օ՛հ, թերեւս պէտք չկար այս բանը խոստովանելու, բաւ, իր հարցական հայեացքը ուղղելով փաստաբանին:

— Եթէ երէկ երեկոյեան ժամը տասին դուք կը մասնակցէիք ճաշասեղանի մը, Էմյոտ Էմմար, որեւէ անպատեհութիւն չեմ տեսներ որ ոստիկանութիւնը տեղ – եակ պահէ:

— Շատ լաւ, բաւ Փար: Ես խնդրած էի ձեզմէ որ երէկ երեկոյեան ձեր դրա – դումները յայտնէք ինձ մանրամասնօրէն:

— Դուք խօսեցաք ժամը տասի մը մա – սին, առանց որոշապէս ըսելու՝ երէ՞կ գիշերուան թէ այս առաւօտեան ժամը տասը: Որն ալ որ ըլլայ սակայն, լուրը այնքան սարսափեցուց գիս, որքան եր – բեք չէի սարսափած կեանքիս մէջ: Հա – ւատացէք, պարոն Մօքսան, ուշքս կոր – սընցուցած՝ ինկայ:

— Եւ ո՞ւր կ'ընթրէիք երէկ երեկոյեան, Էմյոտ Էմմար, հարցուց Փար:

— Սիր Մոնթմաիւ Գորնէրի մօտ ... Շնսուիքի մէջ:

— Ժամը քանիի՞ն հասաք այնտեղ:

— Ընթրիքը տեղի կ'ունենար ժամը ութ եւ կէսին:

— Եւ ժամը քանիին մեկնեցաք այն – տեղէն:

— Ժամը տասնեւմէկուկէսի չուրջ:

— Ուղղակի տո՞ւն եկաք:

— Այո:

— Ի՞նչ մէջտեղ. վարձուած ինքնա – չարժո՞ւմ մը:

— Ոչ, իմ կառքովս: Ես կը վարձեմ պան Տեմլէրէն:

— Ձեզի ընթացքին բնաւ չբացակայե – ցա՞ք սեպհական:

— Այսինքն ... թէ ...

— Բացակայեցա՞ք:

Ինձ կը թուէր որ ոստիկանը կատու մը ըլլար իր ճանկերուն մէջ կը սեղմէր մկնիկ մը:

— Չեմ դիտեր թէ ատիկ ի՞նչ կ'ուզէք հետեւցնել: Ձեզի ընթացքին կանչեցին պիս հեռաձայնէն:

— Ո՞վ էր հեռաձայնողը:

— Կատակ մըն էր թերեւս, որմէ հե – տեւ անձանօթ ձայն մը ըսաւ ինձի.

— « Էէյտի Էմմա՞ն է այդտեղ:

ԱԿԱԹՍ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար՝)

Տիկին Գ. Մելիքեան, Հ. Մելիքեան, Կ. Մելիքեան, Այրի Տիկին Յ. Տէր-Աւետիսեան, Սահակ Բանդուտեան, Է. Տէր-Աւետիսեան, Ա. Տէր-Աւետիսեան, Այրի Տիկին Պ. Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Ֆէնէրճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԳԵՂԱՄ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

(Ծնած Կարին 1906ին)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 9-ին, Ս. Լուի հիւանդանոցին մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի (Սեպտ. 14), ժամը 10·45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15, Բիւ ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով
Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965
Հասցէ.—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Բացուած են արձանագրութիւնները
1965 – 1966
Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝
Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՕՐ. ԺԱՔԼԻՆ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ
եւ
ՆՇԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, Սեպտ. 11, 1965

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ
Cherchons façonniers sur remailleuses jauge 16
RECORD
226, Rue St-Denis - Paris
GUT. 47-27

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները բաց են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72 :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առնուվիլի Ա. Յ. Հայ Քոյրերու վարչութիւնը կ'ընդունի իբրեւ գիշերօթիկ 3 տարեկանէն 13–14 տարեկան աղջիկներ, եւ իբրեւ ցերեկօթիկ՝ մանկապարտէզի շրջանի համար՝ մանչ եւ աղջիկ 3 տարեկանէն 6 տարեկան :

Այս վերամուտին համար վարչութիւնը ունի իբրեւ մանկապարտէզի վարիչ Ֆրանսացի օրիորդ մը :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ.
Շրջանակով 300 Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ
ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին :

Հաւաքավայր, Շան զ'Էլիզէի պողոտային եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուագախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւններու ընկերակցութեամբ :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ողեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22

ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին զոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով : Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օդոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
14 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41e ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10408 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.408

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻԻՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

ՄԻ. ԹԱՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ԹՈՒՐՔ – ՊԱՐՍԿԱՀԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻ՞ՒՆ

Մինչ կառապի կռիւները կը շարունակուին Միլքոմի եւ Լահտըի չբջաններուն մէջ, դիւանագիտական առաքելութիւն – մը կը բաժնուի վերջ տալու համար առաջադրմին :

Ու Թան երկար տեսակցութիւններ ունեցած է նաեւ Հոգկոսոսեանի Հանրապետութեան նախագահին ապա վարչապետին հետ :

Հոգկոսոսեան նախագահը, Ու Թանի ժամանումէն առաջ արդէն ճանկոսլովիւս մը պարզած էր իր երկրին պայմանները վերջ տալու համար դիմնադրուն : Ա) արուած լլլալով որ կըրնայ սկսիլ վաքխոսոսեան գօրքին հեռանալ մուտքով, այլ գօրքը պէտք է մնայ : Բ) ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է երաշխաւորէ որ նման պահպանումներ այլեւս տեղի պիտի չունենան : Նախագահը այս խօսքերուն կը յաջորդէն վարչապետին ուշադրութեան յատկացրութիւնները : Հոգկոսոսեան կը հետամտի ՄԱԿի մօտակայ չբջաններուն : Վաքխոսոսեան խաղաղութեան ծրագրին պայմաններէն հետեւեալներն են, ըստ Այսու Ման յայտնած է Ու Թանի : Ա) Զինադադարի պէտք է յաջորդէ հոգկոսոսեան եւ վաքխոսոսեան գօրքերուն հեռացումը Քաշմիրէն : Բ) ՄԱԿի ուժեր պէտք է պրկուին ապահովելու համար Քաշմիրի խաղաղութիւնը : Ասոնք պէտք է գործին ասիական երկիրներու : Գ) Հանրաքուէ մը պէտք է կազմակերպուի Քաշմիրի մէջ յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին : Ու Թան – Այսու խօսակցութեանց վարպետներէն չէ – պարզուած պէտք է ըսել որ Ու Թանի Սեպտեմբեր 4 թուակիրը կը մնայ անկատար : Ան կը պարունակէ միայն ընդհանուր սկզբունքներ : Ու Թան Սեպտեմբեր վերջին քաշմիրի հետ ունեցած բոլորովին կ'ընդդիմադիր տեսակէտը : Խաղաղութեան նամակներ պրկած է վարչապետ Այսու Ման եւ Շաստրիի : Այս նամակներու բովանդակութիւնը մասնաւորապէս յայտնուած է Մոսկուայի Արտաքին Գործոց մէջ արուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Վարչապետը ակնարկած է թէ անկախ պիտի չբլլային թէ Քաշմիրի վինայ բախտագրութեան կը պատճառէ Միութեան, որովհետեւ ծագած է Հնդկաստանի մէջ որ անմիջականօրէն կը խորհրդային սահմաններուն :

Հոգկոսոսեան պիտի մըն ալ ուղղած է Զինադադարի պայմանները հետեւեալներն են, ըստ Այսու Ման յայտնած է Ու Թան – Ա) Զինադադարի պէտք է յաջորդէ հոգկոսոսեան եւ վաքխոսոսեան գօրքերուն հեռացումը Քաշմիրէն : Բ) ՄԱԿի ուժեր պէտք է պրկուին ապահովելու համար Քաշմիրի խաղաղութիւնը : Ասոնք պէտք է գործին ասիական երկիրներու : Գ) Հանրաքուէ մը պէտք է կազմակերպուի Քաշմիրի մէջ յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին : Ու Թան – Այսու խօսակցութեանց վարպետներէն չէ – պարզուած պէտք է ըսել որ Ու Թանի Սեպտեմբեր 4 թուակիրը կը մնայ անկատար : Ան կը պարունակէ միայն ընդհանուր սկզբունքներ : Ու Թան Սեպտեմբեր վերջին քաշմիրի հետ ունեցած բոլորովին կ'ընդդիմադիր տեսակէտը : Խաղաղութեան նամակներ պրկած է վարչապետ Այսու Ման եւ Շաստրիի : Այս նամակներու բովանդակութիւնը մասնաւորապէս յայտնուած է Մոսկուայի Արտաքին Գործոց մէջ արուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Վարչապետը ակնարկած է թէ անկախ պիտի չբլլային թէ Քաշմիրի վինայ բախտագրութեան կը պատճառէ Միութեան, որովհետեւ ծագած է Հնդկաստանի մէջ որ անմիջականօրէն կը խորհրդային սահմաններուն :

Իրաքի առժամեայ սահմանադրութիւնը պղտի փոփոխութեան ենթարկուեցաւ, Քաղաքականքա մեկնելէն առաջ Նախագահ Ապտել Սալամ Արիֆի առորակած նոր հրամանագիրներով : Այս հրամանագրով Ազգային Յեղափոխական Խորհուրդը ջնջուած է եւ իր իրաւասութիւնները փոխանցուած Նախարարաց Խորհուրդին : Նոր փոփոխութիւնները կը նախատեսեն նաեւ ընդհանուր ընտրութիւններ, որոնք վերջ պիտի տան փոխանցման այս չբլլային : Նոր հրամանագիրը մը կը հաստատ նաեւ «Ազգային Պաշտպանութեան Խորհուրդ մը» մարելչալ Արիֆի նախագահութեամբ : Այս Խորհուրդին անդամներուն անունները տակաւին չեն յայտնուած, բայց կ'ենթադրուի թէ ամէնքն ալ բարձրաստիճան պետուրականներ են, քանի որ իրենց պաշտօնները զուտ պատերազմական են :

Սահմանադրութեան մէկ յօդուածին փոփոխութիւնը, որ քրտական հարցին լուծման կապակցութեամբ մեծ քայլ մըն է, կը հաստատէ — «Սահմանադրութիւնը կը ճանչնայ, Իրաքի բնակչութեան եւ ազգային եղբայրական մութեան մէջ, Քիւրտերու ազգային իրաւունքները » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ· Տիեզերական ժողովին չորրորդ եւ վերջին նիստը կը բացուի այսօր եւ պիտի տեւէ չորս ամիս : Օրակարգի պլխաւոր հարցերն են.— կրօնական ազատութիւն, քահանաներու հարց, ամուսնութիւն, ուսում, խաղաղութիւն եւ պատերազմ եւ հիւլէական դինում : Պահելով հանդերձ հիմնական ուսմունքները, եկեղեցին երիտասարդացումը կ'ենթադրէ : Այս նիստին նախօրեակին, Պօղոս Զ· հրապարակեց միաբերիում փիտէի կոնդակը (Հաւատքին Խորհուրդը) որ նուիրուած է Ս· Հաղորդութեան : Հայն ու պինին պահելով հանդերձ իրենց երեւոյթը կը զատնան Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը : Այդ ձեւով Յիսուս իրապէս ներկայ է : Վարդապետութիւնը հաստատուած է Տարբերակութեան ժողովին (1546 – 1563) եւ ատենաի ժողովին (1546 – 1563) եւ ատենաի բակարծութեան պլխաւոր կէտն է բողոքականներուն հետ : Իր կոնդակով, Պապը որու հակիրճակութիւնը անհրաժեշտ կը համարուի այդ հարցերուն մէջ, դատապարտեց բոլոր սխալները :

ԼԵՀԱՍՏԱՆի վարչապետ Յիրանիկէվի Փարիզ ըլլած յայտարարութիւնները Օսէր – Նայս սահմանին մասին, մտահոգութիւն պատճառեցին Գերմանացիներուն :

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Սարագաթ, եւ արտաքին նախարարը՝ Ֆանֆանի, Պրագիլի պաշտօնական հիւրերն են : Իտալիոյ պետական պարտքերը յաջորդաբար պիտի այցելեն Ուրուկուէյ, Արժանթին, Վենեսուէլա, Չիլի, Փէրու եւ Հոմ վերադառնան Սեպտ· 23ին :

ՍԱՅԿՈՆ հասած է Ֆրանսայի Հանրապետութեան Թէհնածու Թիքիէ – Վիննանքուռ : Այս առթիւ յայտարարած է թէ եկած է ոչնչանալու եր – կիր մը որ կը պատրաստուի : Այս նիստին նախօրեակին, Պօղոս Զ· հրապարակեց միաբերիում փիտէի կոնդակը (Հաւատքին Խորհուրդը) որ նուիրուած է Ս· Հաղորդութեան : Հայն ու պինին պահելով հանդերձ իրենց երեւոյթը կը զատնան Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը : Այդ ձեւով Յիսուս իրապէս ներկայ է : Վարդապետութիւնը հաստատուած է Տարբերակութեան ժողովին (1546 – 1563) եւ ատենաի ժողովին (1546 – 1563) եւ ատենաի բակարծութեան պլխաւոր կէտն է բողոքականներուն հետ : Իր կոնդակով, Պապը որու հակիրճակութիւնը անհրաժեշտ կը համարուի այդ հարցերուն մէջ, զատապարտեց բոլոր սխալները :

ՅԻՐԻՄԻՔՈՍ յայտնեց թէ այսօր–վաղ պիտի կարենայ լուծում մը գտնել Յունաստանի տագնապին :

ՕՐ ԸՍ ՕՐԻՆ

ՃՆՃՂՈՒԿԻՆ ՓԵՏՈՒԻՐԸ...

—o—

Ողբացեալ «հայասէր»ի մր «հայասէր» որդին, խորհրդարանի անդամ, ճաո խօսեցաւ եղեռնի յիսնամեակին առթիւ :

Ճաո խօսելու հրաւէրը — աւելի շատակ բառով, խնդրանքը — իրեն զացած էր հայ ժողովուրդին կողմէ :

— Ձեր հայրը մեզի բարեկամ մէկն էր այն օրերուն, երբ սեղանի վրայ էր լօզանի դաշնագիրը վաւերացնելու չվաւերացնելու պատմութիւնը ··· Քանի որ ձեր հայրը մեզի բարեկամ էր, դուք ալ մեզի բարեկամ կը նկատուիք ··· Մեր ազգը կը հաւատայ որ «հայասէր »ին եօթը պորտը «հայասէր» կ'ըլլայ, որով հետեւ մենք, ո՛չ թէ եօթը, այլ եօթանասունը եօթը, պորտով ամերիկասէր ենք, անգլիասէր ենք, ֆրանսասէր ենք ··· Հարկաւ կուգաք կը խօսիք ···

— Ինչո՞ւ չէ··· Այդ օրը ազատ եմ ···

Եւ այդ օրը մեր բարեկամը ճաո խօսեցաւ 1915ի աղէտին տարեդարձին առթիւ, որովհետեւ ուրիշ բնելիք չունէր :

Ես ներկայ չէի: Բայց, աչքիս առջեւն է իր ճառին պատճէնը, ուրիշ «հայասիրական» ճառերու հետ: Մօտ առեցէն, այս թերթին եւ ուրիշ թերթերու, բնթերցողները պիտի կարենան գնել հատոր մը, որուն մէջ թարգմանաբար տմփուած պիտի ըլլան շարք մը «հայասիրական»ներ: Առայժմ, փշրանք մը միայն այս «հայասէր»ին··· բարոզէն :

Մեր բարեկամը, շատ մը բաղդրալուր բառեր արտասանելէ ետք, յայտարարեց թէ «ամէն չարիք բարիք մը կը ծնի »:

Անհրաժեշտ է, սակայն, գիտնալ թէ գործուած «չարիքը կրնա՞յ ծառայել Աստուծոյ նպատակներուն »:

Ինք, աստուածաբան չըլլալով հանդերձ, կրնայ եղեր յայտարարել թէ այս ողբերգութիւնը — այսինքն 1915ի զանգուածային կոտրածը՝ այրերու, կիներու եւ երախաներու — «Աստուծոյ մէկ կամքն էր»:

Միեւնոյն ատեն ալ, սակայն, ինք չի կրնար եղեր հաւատալ թէ «Արդարադատ Աստուած, որ կը մտահոգուի երկնքի գետին ինկած փետուրովն իսկ, զոհ մնացած ըլլայ, տեսնելով արդարութեան նժարին այս այլանդակ անհաւասարակշռութիւնը »:

Յետոյ·

— Եթէ այն տառապանքները, որոնց դուք ենթարկուեցաք, զօտեպնդած են ձեզ, առաւել եւս, որ կատարէք ձեր պատմական դերը, ո՞վ ենք մենք որ պիտի կարենանք ըսել թէ Աստուծոյ դիտաւորութիւնները իրագործուած չեն ···

Այս « գրաբար »ը աշխարհաբարի թարգմանելով, կ'ուզենանք հետեւեալ ·· մխիթարանքը ·

— Հայ ժողովուրդը կոտրուեցաւ Աստուծոյ կամքով եւ Թուրքին ձեռքով, որպէսզի կատարէր իր պատմական դերը ··· Այս ձեւով, բարեգութ Արարիչը, որ փետուրը կորսնցուցած ճնճղուկին անգամ կը մեղքնայ, իրագործած եղաւ իր դիտաւորութիւններէն մէկը ···

Անհաւատները պիտի պատասխանէին.

— Ուրեմն, Աստուած իր դիտաւորութիւնները իրագործելու համար Թալէաթներու եւ Հիթլէրներո՞ւ պէտք ունէր ···

Բայց, հայ ժողովուրդը անհաւատ չէ : Եթէ անհաւատ եղած ըլլար, անհաւատներու ձեռքով կոտորուած չէր ըլլար:

×

Ո՛չ վերջին հարիւր տարուան մէջ մեզի ի նպաստ — մեր միամիտ ականջներուն համար — արտասանուած ճառերուն կրնանք հաւատ ընծայել, ո՛չ ալ այսուհետեւ տրուելիք խոստումներուն :

Ամէն բաղաքական ճառ, իր խորքին մէջ, գաբեջուրին պղպջակն է— կը փչես՝ կը մարի :

Մանաւանդ այն ճառը, զոր մեծր կ'արտասանէ պզտիկին համար՝ անոր խրնդրանքով : Անոր ապսպրանքով : Անոր ազգային ինքնասիրութիւնը փայփայելու համար :

— Եղբա՛յր, ատանկ մեծ մարդ մը մեզ գովեց ··· Ա՞լ ինչ կ'ուզենք ···

Ըսեմ թէ ինչ կ'ուզենք :

Ձենք ուզեր որ մեզ գովեն: Ձենք ուզեր որ մեր կռնակը շոյեն: Ձենք ուզեր որ մեզի մեղքնան: Կամ, մեր վրայ — ու մեր ինքին — խնդան :

Այլ կ'ուզենք որ ինչ որ մերն է, անվիճելիօրէն մերը, մեզի վերադարձնեն, ինչպէս իրենք իրենց կը վերադարձնեն իրենցմէ խլուած զանձ մը: Կամ ափ մը հող :

Աստուած վերէն վար, տեսեր է երբեմն դուկին վար ինկած փետուրը եւ մտահոգուեր է: Կը հաւատանք :

Բայց, Աստուծոյ այդ բարութենէն ճառող մեր բարեկամներն ալ, որոնք վերը չեն, վարն են, մեզի հետ, պէտք է տեսնեն մե՛ր վար ինկած փետուրները եւ մըտահոգուին: Լրջօրէն մտահոգուին: Փոխանակ թմրեցուցիչ դեղեր ներարկելու մեզի :

Մեր ուզածը այդ մտահոգութիւնն է : Եւ անոր յաջորդող դարմանը :

Ո՛չ թէ սեմէջ ու անբովանդակ ճառը, որուն համար ականջ չունինք, այլեւս :

Լռածնիս կը բաւէ, ամառուան ալ, ձմեռուան ալ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

—o—

Ա·

Լը Մոնտի ձեռնհաս աշխատակից՝ Մօրիս Տիւվերժէ հետեւեալ շահեկան յօդուածը գրած է·—

Շատեր կ'ըսեն թէ ընկերվարութեան եւ դրամատիրութեան պայքարը ժամանակավրէպ դարձած է Արեւմուտքի մէջ, կամ ժամանակավրէպ դառնալու վրայ է: Իրացուած զաղափարներու Բաստարբին մէջ, 1965ին, այս տեսակէտը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ: Ան կը յենու լուրջ իրողութեանց վրայ: Ապրելակերպերու մէթձեցումը եւ մանաւանդ եկամուտներու ընդհանուր բարձրացումը որոշ չափով կը տկարացնեն քաղքենիներու եւ աշխատաւորներու ընդդիմութիւնը: Այս ձեւով՝ դասակարգային պայքարը կը մեղմանայ: Նոյնիսկ եւրոպացի բանուորական ամէնէն ընկերվարական տեսակէտ – քներու մէջ, իմբակցական վէճերը երբեմն աւելի կը զերակշռեն, քան դասակարգային հակադրութիւնը: Ամսական մը բարձրացման համար մղուող ճակատամարտը կամաց – կամաց կը ձգտի փոխարինելու դրամատիրական սեփականութեան դէմ պայքարը:

Ձեռնարկութեանց իրաւական կառոյցը նոյնպէս կարեւոր ըլլալ կը թուի արդէն, քան անոնց թէքնիք կազմակերպութիւնը: Մեծ ընկերութեանց մասնակարարութիւնը նման հրամայականներու ենթակայ է, ինչ տեսակի ընկերութիւն ալ ըլլան անոնք — անհատական թէ ազգայնացուած: Ֆրանսայի մէջ, այս երկու ձեւի ընկերութիւններն ալ ներկայիս իրենց դիրքերը կ'ընտրեն նոյն վկայեալներէն, նոյն վարժարաններու չրջանաւարտներէն, պետական նոյն բարձրագոյն մարմիններու նախկին անդամներէն: Հանրային սեփականութիւն եղող Եուկոալաւ փոքրաքանակի խանութի մը վարիչը շատ նմանութիւններ ունի դրամատիրական սեփականութիւն եղող ամերիկացի կամ դերմանացի նոյնօրինակ խանութի մը վարիչին հետ:

Բայց պէտք չէ մոռցուին նաեւ այլ իրողութիւններ, որոնք կը կազմեն իրականութեան մէկ ուրիշ երեսը: 1965ի արեւմտեան ճարտարարուեստական ընկերութիւնները կը թուին նուազ անհատաւարական ըլլալ, քան 1865ի ընկերութիւնները: Բայց անոնք միշտ կը մնան շատ անհատաւարական: Իրական եկամուտներու տարբերութիւնը նուազ մեծ է Արեւմտեան մէջ, քան դրամատիրական երկիրներու. դասակարգային անհաւասարութիւնը չէ վերցած արեւմուտքի մէջ: Արդիական դրամատիրութեան մէջ սակայն կարելի չէ պաշտպանել ամսականաւոր դասուն բացարձակ աղքատացման տեսակէտը, բայց յարաբերաբար աղքատացումը կը թուի հաստատուած ըլլալ — Ամսաթոշակներու բաժինը՝ եկամուտներու ամբողջութեան մէջ՝ (նկատի առած ամսականներու թիւին աճումը) կը ձգտի նուազիլ քան թէ բարձրանալ:

Սակայն, եկամուտներու անհաւասարութիւնը չէ որ կախան խղդիչը կը կազմէ: Աւելի աշխատող, աւելի վարպետացած, աւելի խելացի, աւելի օժտուած մարդ մը աւելի լաւ վճարուելի քան ուրիշ մը՝ ատիկա անհրաժեշտ կը թուի ընկերային յառաջդիմութեան, ցորչափ մարդկութիւնը իրագործած չէ Մարքսի առաջադրած արմատական փոփոխութիւնը, որ պարտի փոխարինել անձնական չարժառիթները անանձնական չարժառիթներով: Ընկերվարական երկիրներու օրինակը ցոյց կուտայ թէ այս փոփոխութիւնը չուտով իրագործելի բան մը չէ, եթէ նոյնիսկ ենթադրենք որ կարելի ըլլայ — ինչ որ շատ կասկածելի է: Ծանր կաւին երկար ժամանակ, ու հաւանաբար ընդմիջա՝ հաւասարութիւնը ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ ընկերային պահեստութեանց հաւասարութիւն մը՝ մեկնումին: Այս ուղղութեամբ, դրամատիրութեան եւ ընկերվարութեան տարբերութիւնը նկատառելի կը մնայ:

Անկասկած, Բլեժնեւի կամ Կոսիկինի ապագը աւելի նպաստաւոր պայմաններ ունին մեկնումին, քան բանուորի մը կամ պիւրոգրաֆի մը ապագը: Անոնց ընկերային միջավայրը, այդ միջավայրին մէջ ստացած կրթութիւնը, ծնողքներուն յարաբերութիւնները իրենց կը չնորհեն դիւրութիւններ, զոր ուրիշներ չունին: Եւ այլ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ: Դասակարգերու ձգտումը՝ վերակազմուելու՝ բնական երեւոյթ մըն է, որ կը կարօտի մնայուն աշալրջութեան, եւ չի կրնար բոլորովին ջնջուիլ: Այս երեւոյթը իր նուազագոյնին իջած է ընկերվարական երկիրներու մէջ: Միւս կողմէ, պատեհութեանց հաւասարութիւնը, առանց ամբողջական ըլլալու, կարելի եղածին չափ մեծ է:

Արեւմուտքի մէջ, պատեհութեանց հաւասարութիւնը շատ աւելի փոքր է, զրամազլուխի ժառանգական փոխանցման պատճառով: Ասիկա ինքնին յառաջդիմութիւն մըն է՝ բաղդատմամբ ազնուականութեան փոխանցման: Արեւնական ազնուականութիւնը սկզբունքով դադ ըլլալով՝ կը ստացուէր միայն ծնունդով կամ ամուսնութեամբ: Մինչդեռ դրամական ազնուականութիւնը տեսականօրէն բաց է, քանի որ կարելի է անոր մէջ մտնել նաեւ հարստութիւն դիզելով: Այսուհանդերձ, ժամանակակից ընկերաբանական քննութիւնները ցոյց կուտան թէ դործնականին մէջ՝ ծնունդը կամ ամուսնութիւնը մինչեւ այսօր դլխաւոր ճամբաներն եւ ազնուականութեան մէջ մտնելու՝ ճարտարարուեստական մեծ ազդեցու մօտ: Հաւանաբար 18րդ դարու քաղքենիին համար աւելի դիւրին էր ազնուական ըլլալ՝ պաշտօն մը դնելով՝ քան այսօրուան բանուորին համար՝ դործատէր դառնալ:

Դրամատիրական այս բաւական զոց դասակարգը կը չարունակէ տիրել տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին: Եթէ նոյնիսկ գործարաններու տէրերը այլեւս անձնապէս չեն կառավարեր իրենց դործարանները այլ՝ վարձուոր գործակալ – ներու միջոցով՝ ատիկա բան մը չի փոխեր իրենց իշխանութեան բնոյթին: Մեծ սեփականութիւնը հանրասեփականութիւն չէր դառնար՝ որովհետեւ թաղաւորը, փոխանակ անձնապէս կառավարելու՝ կը նշանակէր դլխաւոր նախարար մը: Արեւմուտքի անձնական դլխաւոր ձեռնարկութիւնները կը չարունակեն դեկավարել դրամատէրերու կողմէ: Ասոնք միշտ մեծ ազդեցութիւն ունին պետութեան վրայ: Թէեւ անոր բացարձակ տէրը չեն: Հանրաքուէն, մամուլի ազատութիւնը, սենատիքանները, ժողովրդական կուսակցութիւնները կը սահմանափակեն իրենց քաղաքական իշխանութիւնը: Բայց այդ իշխանութիւնը միշտ մեծ կը մնայ:

Դրամատէրերու եւ ոչ – դրամատէրերու անհաւասարութիւնը եւ առօչինեն – րուն տիրապետութիւնը վերջիններուն վրայ՝ միշտ կը կազմէ արեւմտեան պետութեանց հիմքը: Դասակարգային պայքարը կը չարունակուի: Մինչդեռ այն նուազ վարպետ ձեւեր կը պզենու: Նման կացութիւն մը կրնայ երկու տարբեր ուղղութիւններով զարդանալ — կամ դէպի ամբողջովին դրամատիրութեան, որուն պիտի համակերպին աշխատաւորները, հակառակ պահպանողական անհատաւարութեանց, որովհետեւ ատիկա նուազ դէշ պիտի թուի իրենց, կամ ալ հետզհետէ դէպի հասարատումը ընկերվարութեան մը՝ բարենորոգման ճամբաներով, յեղափոխութեան ճամբան այլեւս դանդաղաւելի թուելով:

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(Գ· եւ վերջին մաս)

Երեսփոխանական ժողովի անունով դիմումներ կատարուեցան «կեանքի, ինչքի, պատուի ապահովութեան համար» բողոքելով Քիւրտերու հարստահարութեանց դէմ, պետութեան զգացնելով թէ միայն Պոնթոյ եւ Հերթիլի մէջ չէ, որ բարենորոգումներ պիտի կատարուին, այլ նաեւ արեւելեան նահանգներու մէջ: Գոհացան Սահմանադրութեան հռչակումով, անցան ռազմական բարենորոգում – ներու, ռազմական վարչութեան կազմու – թեան մեծամասնութիւնն նկատի ունենալով: Վերջապէս Պատրիարքին ծանրագրեցաւ· « Հայոց վարչութիւն Հայաստանի մէջ, սուլթանին վեհապետական իշխանութեան տակ»: Պատրիարքարանը պնդեց, թէ Հայերը մեծամասնութիւն են, կառավարութիւնը պիտի պնդէ թէ փոքրամասնութիւն են: Վարչական նոր կարգադրութիւններով Հայերը պիտի դառնան դանազան կեդրոններու մէջ փոքրամասնութիւն:

Ս· Աթէֆանոյի դաշնագիրը կ'ընդունի Հայերու պոյութիւնը, անպէտառ համաձայնութիւնը կը կրկնէ բարենորոգումներու անհրաժեշտութիւնը, կիրարկելու անպայմանութիւնը կը մերժէ հայ ապստամբութեան մը դոյութիւնը, բարենորոգումները պիտի ըլլան ընդհանուր, մեծամասնութիւն թէ փոքրամասնութիւն, երկիրը պէտք ունի բարեկարգ վարչութեան եւ ապահովութեան: Ազգ պիտի չկործադրուի Թուրք մտաւորականութեան ընդդիմութեամբ, Թուրքը պիտի դիմէ կոտորածի փոքրամասնութեան մէջ ձգելու համար Հայերը:

Պատրիարքը կ'աշխատէր յաղթականի պարտադրութեամբ ապահովել Հայերուն անդորրութիւնը, հարստահարութիւններուն վերջութիւնը, փոխարէն մը կը հանէր դիւանագիտութեան կրկէսին մէջ: Թուրքիոյ հովանաւորութեան կ'ենթարկէր Թեւեւեան նահանգները, վերջը կ'անգրադառնար որ Անգլիա պիտի աշխատէր ազդեցութիւնը փոխելու կամ ջնջելու: Ասիկա պատճառ պիտի ըլլար Կիպրոսի հանձնութեան, ուրկէ պիտի բարգաւաճէր Հարցը: Թագուհին կը դրէր խիստ նամակ մը Պիքընսֆիլտի 1878 Ապրիլ 2 թուին. «Գրաւելու ենք կղզի մը կամ Փոքր Ասիոյ կողքին կայան մը՝ ջրքացնելու համար Թուրքիոյ ներկայութիւնը Հայաստանի մէջ»:

Սալզպըրի եւ Շուվալով, Լոնտոնի ու Պեսպոնը, կը բանակցին հայկական բարենորոգումներու մասին: Պիտմարք կը վախնայ որ Թուրքիա եւ Ռուսիա անկրնկալ բախում կ'ունենան եւ պատերազմ մը կը վերսկսի, ցարը կ'ապահովէ որ Ռուսիա պիտի չծաւալէ իր սահմանը ազդեցութեամբ: Անգլիա Ռուսիոյ կը ձգէ Կարսն ու Պաթումը, կը վերապահէ « հայկական բարենորոգումները »: Պէտք մարք խորհուրդ կուտայ ռուս դեսպանին տեղի տալու, Անգլիա պատրաստ պատերազմելու, Աւստրիա զօրաշարժ բած է, Թուրքը բանակը դիմադրելու ուժը կորուսած չէ, Թուրքերը յոյսնատակաւ վայրկեանի մէջ կը կոտրեն երիտասարդները:

Մայիս 31ին կը կնքուի զաղանի համաձայնութիւն մը Սալզպըրի եւ Շուվալովի միջեւ: Վեհաժողովի դումարումէն քանի մը օր առաջ կիպրոսի Համաձայնութիւնը կնքուած օրը՝ «կլոպ» քիրիթը կը հրատարակէ զաղանի համաձայնութիւնը (24 Յունիս), Կարս ու Պաթում կը մնան Ռուսիոյ, հայկական բարենորոգումներուն պիտի մասնակցի Անգլիա:

Զարհուրած, ուլիկները ապին – դին կը վազեն, ծակ մը կը փնտռեն ջուր մտնելու, չար գայլին երեսէն ազատելու համար:

Բայց հըմ՛չը... նոյն պահուն ալ մայրիկը վրայ կը հասնի, ի՞նչ անակնկալ, անակին դուռը բաց, չար գայլը ներսը իր ձագուկները սարսափահար հոտ ու նոն անկիւնները մտած:

Ժամանակ կորսնցնելու առեն չէ: Ան մայրիկը անմիջապէս կը բարձրանայ ծառի աւելի իր երկու սրունքներուն վրայ, որ պէսպէս ցաւակէ եւ խրէ սուր կտուցները կը ան պատան գայլին առամնքերուն մէջ: Գայլը կը տեսնէ ահագնաչեայ դիմադրութիւնը, նոր սարսափելի դիրքը, զղջացող կ'ուզէ փախչիլ, բայց ի՞նչպէս.— Այժմ մայրիկը ճամբան փակած է իր առջեւը:

Ինչ ընէ: Ագռաւէ չկայ: Սարսափահար ամբողջ մարմնովը կ'ներկայէ գնդին, Թուրքը կը դնէ առջեւի քաղքենի վրայ եւ ապաչական, «այծ քոյրիկ, այծ քոյրիկ, ես ըրի դու մի ընար, ինծի մի խնայէր, ձագուկներուս խնայէ, անոնք տակաւին չատ փոքր են, ինծի չատ պէտք ունին, ձագուկներուդ սիրոյն, այծ անգամ ներէ ինծի, ալ ասքա այս կողմերը չեմ դներ »:

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՇԱՔ

(6 Շար·)

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

— Ո՞վ, ո՞ւր·

— Ե՞րբ, կը հարցնէ Դաւիթը մամին: — «Հոն, մեծ կալերուն վրայ: Դաւիթ ասքի կ'ելլէ, մկնքը կը կապէ «Թուր կէօզիկ»ին, կը նստի «Բուռիկի Ջալալ»ին վրայ, կ'երթայ Մսրայ Մելիքի մարդոց վրայ: Հէյ դուք Մսրայ Մելիքի դոլամներ, ինչ կը փնտռէք էս Սամսայ սարերուն վրայ: Մեկզ էք, տուն վերադարձէք ձեր «չտպայ – չոլոպին» ասէր եկէք»: Բայց Մսրայ Մելիքի մարդիկը կը յոխորտան, այն առեն՝ Սասունցի Դաւիթը «Բուռիկի Ջալալին» կը թռցնէ, սուրը կը քաշէ եւ բախին կողբացիներին վիզը կը թռցնէ: Մնացեալներուն «դէհ մեզք էք, ձեր տեղերը վերադարձէք ու անդամ մըն ալ այս կողմերը չդաք, Սասունէն բան տանելը ձեր գործը չէ» կ'ըսէ:

Այր ու կին հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին իրենց ամենափոքրին այսքան ախորժակով պատմածները: Քանի մը չաբթիներու մէջ այսքան բան լսելն ու սորվիլը մեծ բան էր:

Ես հայր ըլլալով՝ այսքան տարիէ ի վեր այդքան բան սորվեցուցած չեմ դաւակներուս,— կը մտածէր Պ. Վարդան:

— Այս իրիկուն ալ «ուլիկը» պիտի պատմէ վերջացուց իր խօսքը փոքրիկ Յակոբիկը:

Ուլի՞կը, այդ ինչ պատմութիւն, կը մտածէին այր ու կին:

Քաշուեցան իրենց սենեակը, երկարեցան իրենց մահիճներուն վրայ, ամէն մէկը իր տեղը: Աչքս իր պատմութիւնը պիտի սկսէր, ամէնքը անձկանօք կը սպասէին: Այր ու կին, իրենք ալ, երախաներուն չափ հետաքրքիր դիրքեր բաժնով դուռը յատկապէս կիսաբաց ձդեցին որպէսզի լսեն Աչտին պատմելիքը:

Աչտա սկսաւ:

Կար ու չկար, այծ մայրիկ մը կար: Անիկա ունէր չորս ազուորիկ, նաչխուն ուլիկներ: Ամէն առաւօտ երբ արածելու երթար՝ խիստ պատուէր մը կուտար ա – նոնց.— եթէ մէկը գայ, դուռը գարնէ, չըլլայ – չըլլայ թէ բանաք: Երբ ես վերադառնամ, երեք անգամ կը թակեմ ու կը ձայնեմ:

Ուլի՛կ ուլի՛կ, նաշխո՛ւն բալիկ,
Դռնակը բաց ներս գամ ես,
Անուշ – անուշ ծիծ տամ ձեզ:

Այն առեն կը բանաք: Եւ այծ մայրիկը կ'երթար արածելու, իր ձագուկներուն համար կաթ պատրաստելու:

Չար գայլ մը, որ մտիկ կ'ընէր այս խօսակցութիւնը, օր մը, կուգայ կը թակէ ուլիկներուն դուռը ու հատա, խռպոտ ձայնով մը կը կրկնէ այծ մայրիկին խօսքերը: Ուլիկները, ներսը իրար կ'անցնին: մէկը «բանանք մեր մայրիկն է» կ'ըսէ: Միւսը՝ «ոչ, ատիկա մեր մայրիկին քնքոյշ ձայնը չէ, գայլի ձայնի կը նմանի, չբանանք», կը պնդէ: Վէճ ու կռիւ իրար մէջ վերջապէս չեն բանար դուռը:

Չար գայլը այս անյաջողութենէն կը գայլանայ, կը կատղի: «Կեցէք, կ'ըսէ, երբ ալ ըլլայ ես ձեզի պիտի լափեմ»:

Յաջորդ օրը, չար գայլը դարձեալ կուգայ կը պահուրտի իրենց անակին մօտ – կը ու ուշադիր մտիկ կ'ընէ այծ մայրիկին խօսքերը: «Հըմ,— կ'ըսէ ինքնիրեն — հիմա հասկցայ, այծ մայրիկը քնքոյշ ձայն ունի, կամաց – կամաց կուտայ իր պատուէրները, մինչ ես հատա, խռպոտ ձայնով խօսեցայ իրենց հետ: Հըմ, կեցէք այս իրիկուն ...»:

Երեկոյեան մթնշաղէն առաջ կուգայ, կը կանգնի ուլիկներուն դրան առջեւ, կամացուկ մը երեք անգամ կը թակէ դուռը, ու, մեղմ, ձայնով մը կը կրկնէ այծ մայրիկին պատուէրները:

— « Ա՛հ, այս մեր մայրիկին ձայնն է», կ'ըսեն ամէնքը միաբերան ու դուռը կը բանան:

Օ՛, օ՛, յանկարծ ինչ տեսնեն, գայլը, չար գայլը, աչքերը կարմիր, երախը լայն բացած, ակռաները ցից – ցից ու երկար, դէմքը կատաղի:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԸՆԿ. Շ. ՍԻՄՈՆԵԱՆԻՆ

ՄԵՐ.— Այս բաց նամակը լոյս տեսած է «Գրական Թերթ»ի Օգոստոս 27ի թիւին մէջ : Կուտանք ամբողջութեամբ ։—

Յարգելի ընկեր Մինասեան, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնների ընդունելութեան քննութիւնները մի տեսակ առուգաւեա են մեր դպրոցներում առանձին առարկաների դրաւածքը պարզելու համար : Այդ քննութիւնները աւարտուել են, եւ պատկերը պարզուել է :

Մայրենի լեզուն այն հիմնական միջոցն է, միակ միջոցը, որով աշակերտնե– րը դիաելիքներ են ձեռք բերում : Առանց մայրենի լեզուի լաւ իմացութեան, հնարաւոր չէ սովորել այլ լեզուներ, հնարաւոր չէ տիրապետել խոր եւ հիմնաւոր դիտելիքների : Սա վերաբերում է բոլոր մայրենի լեզուներին, ուստի եւ Հայոց լեզուն չի կարող բացառութիւն կազմել :

Սակայն հայերէնի ուսուցման դրաւածքը մեր դպրոցներում, ինչպէս գոյց տուեցին այս տարուայ ընդունելութեան քննութիւնները, բաւարար չէ : Մ. Աբովեանի անուան մանկավարժական ինստիտուտի բանասիրական, դպրոցական եւ նախապատրաստական ֆակուլտէտներ ըն–

հարուածները Օսմ. խարխուլ կայսրութեան : Իտալիա կը միանայ դեսպանութեան դիւանագիտական դինակցութեան, կը կազմէ յատուկ էսքատրի մը կը կազմէ ծովային դինակցութիւն մը՝ Անգլիա, Սպանիա, Իտալիա : Ֆրանսա կը մնայ միայնակ, պիտի մերձենայ Ռուսիոյ, պիտի դինակցին հաւասարակշռութիւն մը պահելու համար :

Անգլիոյ դիրքը կը տկարանայ Պոլսոյ մէջ, Թուրքիա եւ Ռուսիա կը մերձենան : Դեսպան Լայարտ կ'ընդունի որ բարենորոգումներու իրագործումը պիտի հանդիպի դիպի դժուարութեանց : «Պնդելու ենք միայն որ ձեռնհաս կուսակալներ նշանակուին, աւելի ազատ Պոլսոյ միջամտութիւնէն, ըլլան պարկեշտ եւ պարտաճանաչ : Գաւառներու մէջ հաստատուի ոստիկան – դինուորութիւն : Դատարանները արդարամիտ դատաւորներ ունենան : Տուրքերը բաշխուին արդարօրէն եւ գանձուին օրինաւոր կերպով » :

Կը մնար մտածել թէ ինչո՞ւ սուլթանը կը թելադրէր ինքնակամ Հայաստան մը պահանջել Կովկասի կողքին, կը փափաքէր որ թշնամիին պարտադրուի դաշին – քով մը : Ինչո՞ւ ինքնաբերաբար ինքնավարութիւն խոստացող սուլթանը կը մերժէր տարրական բարենորոգումներ կատարել, մինչդեռ պետութեան մը պարտականութիւնն է հպատակներուն անդորրութիւնն ապահովել :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

դունելու համար դիմել էին 1297 մարդ : Ուրեմն, մեր դպրոցներից եկած 1297 չրջանաւարտներ ցանկանում էին դառնալ մանկավարժ այնպիսի մանկավարժ, որի հիմնական մասնագիտութիւնը հայերէնն է : Պարզ է, որ այդպիսի մասնագիտութիւն ընտրած տղան կամ աղջիկը դպրո– ցում բոլոր առարկաներից աւելի չատ հակում է ունեցել դէպի Հայոց լեզուն : Թուում էր, թէ այդ տղաներն ու աղջիկ– ները Հայոց լեզուի քննութեան ժամանակ պէտք է փայլէին իրենց դիտելիքներով, եւ ընդունուէ յանձնաժողովները հիաց– մունքով ափսոսային՝ չիմանալով ում նախապատրաստութիւն տալ : Այդպէս թուում էր... բայց պատկերը ճիշդ հակառակն է : Հակառակն է, եւ ապշեցնող : Այդ 1297 հոգուց Հայոց լեզուի դրաւորից դրական դնահատական ստացան միայն 250 հոգի : իսկ 250 հոգուց քանի քանիսը կարողացին հայերէնի բանաւոր քննութեան ժամա– նակ : Բացի այդ, դրական դնահատա– կան ստացածների աւելի քան 95 տոկոսը բաւարարուեց միայն «բաւարար» : Իսկ բաւարար դնահատականը նոյնպէս, ինչպէս դիտէք, իմացութեան ստորին գուցանիչ է եւ ոչ թէ բարձր :

Գրեթէ նոյն պատկերն են գոյց տալիս նաեւ պետական համալսարանի ընդունե– լութեան քննութիւնները :

Մի կողմ թողնելով հազարաւոր ա– տաղց, անհեթեթ սխալները, որ դրա– ւոր եւ բանաւոր քննութիւնների ընթաց– քում թոյլ էին տալիս քննութիւն յանձ– նողները, ասենք միայն, որ նրանցից ո– մանք նոյնիսկ չէին կարող բառերը իրար շաղկապելով կազմել հայերէն ճիշդ նա– խադասութիւններ :

Քննական յանձնաժողովները ամբողջ քննութիւնների ընթացքում ցուցաբերել են անհրաժեշտ, հոգատարութիւն, ման– կավարժական ու անհատական մօտեցում մի քննուղի նկատմամբ : Բայց, այնու ամենայնիւ, արդիւնքը, ինչպէս տես– նում էք, գոհացուցիչ չէ : Եւ դրա պատ– ճառը հիմնականում այն է, որ լուսա– ւորութեան մինիստրութեան որոշմամբ վերջին տարիներին Հայոց լեզուն, որ– պէս առարկայ, հանուել է ուժից բարձր դասարաններում : Մինչդեռ ուժից բար– ձր դասարաններում է, որ աշակերտը հա– մառնահասով՝ «բերանացի» անելուց անց– նում է դիտակցական ընկալմանը, այ– սինքն՝ մնայուն դիտելիքներ ստանա– լուն : Եւ հէնց այդտեղ էլ լուսաւորու– թեան մինիստրութիւնը իսկական սկիզբը համարել է վերջ եւ դրել է իր վերջակէ– տը :

Ասում են, թէ Դուք այդպէս էք արել, որովհետեւ այդպէս են վարուել նաեւ ուրիշները՝ ուրիշ հանրապետութիւննե– րում : Բայց եկէք չմոռանանք, որ մեր ժողովուրդը չատ է հարուստ բարբառ– ներով. Իսկ բարբառների առատութիւ– նը, դալանիք չէ, որ բացառապար է ան– դրադառնում դրական լեզուի ուսուցմա– նը : Բոլորովին պատահական չէ, որ քըն–

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնի համալսարանի Քուին'զ Մերի գոլեճի ուսանող Արամ Գէորգեան յաջո– ղութեամբ աւարտեց մեքենայի ճարտա– րագիտութեան ճիւղի դիտութեան պատ– կառոր աւարտական քննութիւնները, առաջին կարգի դնահատումով :

Համալսարանի տեսչութիւնը յատուկ կրճատուչակ մը յատկացուց անոր՝ երեք տարուան ժամանակաչրջանի մը համար :

Եռամեայ դիտահետազօտական աչխա– տանքներէ ետք Ա. Գէորգեան, որ ծնած է Պաղտատ, պիտի արժանանայ փիլիսո– փայութեան պատակաւորի աստիճանին :

Երիտասարդ ուսանողը յաճախ իր մաս– նակցութիւնը կը բերէ Լոնտոնի Հայ դա– ղութին ձեռնարկներուն :

նութիւն յանձնողներից չատերի դրաւոր եւ բանաւոր խօսքում իրեն դալ էր տա– լիս բարբառը : Ուրեմն, մեր դպրոցնե– րում Հայոց լեզուի ուսուցումը կարմա– կերպելիս, պէտք է ելնել այդ լեզուի տ– ուկնճնայատկութիւններից :

Մեր կարծիքով մայրենի լեզուի ու– սուցման եղանակները բարելաւելու հետ միասին, անհրաժեչտ է հայ դրականու– թեանը դուդընթաց 9րդ եւ 10րդ դասա– րաններում եւս դասաւանդել Հայոց լե– զու : Դա ոչ միայն խիստ անհրաժեչտու– թիւն է, այլեւ հրամայական պահանջ, եւ չենք կարծում, թէ Դուք, յարդելի ընկեր մինիստր, առարկութիւն կ'ունենաք :

Գրողներ՝ Բ. Յովսէփեան, Ս. Խան– դաղեան, Հր. Յովհաննիսեան, Հ. Սահ– եան, Գ. Սեւակ :

Երեւանի պետական համալսարանի Հա– յոց լեզուի եւ գրականութեան բննական յանձնաժողով՝ բանասիրական գիտու– թիւնների թեկնածուներ՝ Ս. Գալսեան (նախագահ) Ա. Մարգարեան, Բ. Եուղ– բաչեան, Մ. Տէր–Ղազարեան, Հր. Պետ– րոսեան, Գ. Պօղոսեան, Գ. Անանեան, թեկնածու Լ. Մաքսուտեան, Ա. Ասքր– եան :

Խ. Աբովեանի անուան մանկավարժա– կան ինստիտուտի Հայոց լեզուի եւ գրա– կանութեան բննական յանձնաժողով՝ բա– նասիրական գիտութիւնների թեկնածու– ներ Գ. Սահակեան (նախագահ), Ա. Ղուկասեան, Արծ. Բաղդասարեան, Զ. Ալիքսանեան, Գ. Բեդեքեան, Ա. Գալս– եան, թեկնածու՝ Ա. Մարութեան :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կինը Աստուած մըն է տաճր մէջ, վա՛յ թէ դառնայ սատանայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՈՆԸ (24)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

«Եւ պատասխանեցի .

«– Նոյն ինքը » : Ցետոյ խնդուքի ձայն մը լսեցի եւ հետեւեալը փակուեցաւ :

— Տունէն դուրս ելա՞ք հետաձգնելու համար :

Ժանն ակնապիշ մնաց պարմացած .

— Ինչպէ՞ս կրնար ան դիտել :

— Ո՛րքա՞ն ժամանակ յառաջացեալ տեղեկեր :

— Երեք վայրկեանի չափ :

Այս լսելով, փաթ ուժգնօրէն դամուեցաւ իր տեղը : Թէեւ չէր հաւատար ներ– պատանուհիին լսածներուն ոչ թէ մէկ րոպէն, բայց, ոչինչ կրնար ընել մինչեւ որ այս յայտարարութիւնները քննութեան չենթարկէր :

Ուստի պաղ կերպով չնորհակալութիւն յայտնելով, մեկնեցաւ :

Պէտք եւս հրաժեչտ առինք, բայց Էմ– ման էմվարը իր մօտ պահել ուզեց Փուա– րօն :

— Պարոն Փուարօ, չէ՞ք ուզեր ծառա– յութիւն մը մատուցանել ինձի :

– Յօժարութեամբ, Տիկին :

— Իմ կողմէ հետապրեցէք Փարիզ՝ Մերճանի դուքսին : Ան Օթէլ Կրիլեօն կ'իջեւանի միշտ : Հարկ է որ տեղեակ ըլ– լայ անցուդարձին եւ ես կը ստատմսիմ անձնապէս դրկելու հետապիրը : Շարաթ մը կամ երկու չարաթ պատչամ է որ ան– միխիթար այրեի դերը կատարեմ :

— Իրաւունքին աւելորդ է հետապրել դուքսին, տիկին : Փարիզի թերթերը ա– պահովաբար պիտի խօսին դէպքին մա– սին :

— Ճիշդ ըսիք, թերթերը պիտի խօսին : Դուք ամէն ինչ կը նախատեսէք, պարոն Փուարօ : Իրապէս, չատ աւելի խոհեմու– թիւն է թնաւ հետապիր չքաչելը : Անհը– րաժեչտ է որ պարապային պահանջած բարձրութեան վրայ մնամ եւ այրիու– թեանս մէջ ըլլամ լուրջ ու ծանր, մանա– ւանդ երբ ամէն ինչ իմ ուղած ձեւովս կ'ընթանայ : Կարծեմ թէ պատչաճ է որ ներկայ գոնուիմ յուղարկաւորութեան : Ի՞նչ խորհուրդ կուտաք, պարոն Փուարօ :

– Նախ պէտք պիտի ըլլայ որ ներկա– յանաք հետազօտութեան դատարանը :

— Այստեղ եւս իրաւունք ունիք, լսաւ դերասանուհին եւ պահ մը մտածելէ յե– տոյ աւելցուց .

— Ես կ'ատեմ Սքոթլանտ Եարտի այդ ոստիկանը : Սոսկալի կերպով վախցուց դիս : Պարոն Փուարօ՞ ...

— Տիկի՞ն :

– Մեծ բախտաւորութիւն է, չէ՞, որ փոխելով որոչումս՝ ներկայ գտնուեցայ երկի երեկոյեան հացկերոյթին :

Փուարօ դէպի դուռը կ'ուղղուէր : Այս խօսքերը լսելով, ետ դարձաւ .

— Ի՞նչ ըսիք, տիկին : Դուք փոխեցի՞ք ձեր որոչումը :

— Այո : Կ'ուզէի ներողութիւն խնդրել ու բացակայել... երկի ամբողջ օրը ստոտիկ դլխացաւով մը կը ստատակէի :

Փուարօ Թուքը կլլեց : Ցօսելու կը դըժ– ուարանար կարծես :

— Միթէ խօսա՞ծ էք... լսա՞ծ էք այդ մասին ոեւէ մէկուն :

— Այո : Մեծ խումբով մը թէյ կ'ստա– նէինք եւ կ'ուզէին ողելից թմպելի մը հրամցնել ինձի : Ես մերժեցի, ըսելով որ՝ դլուխս կարծես պիտի պայթի բարեկամ– ներուս առջեւ եւ յատարարեցի որ յար– կաբաժինս պիտի վերադառնամ եւ ներ– կայ պիտի չըլլամ հացկերոյթին :

— Եւ ի՞նչ պատճառաւ յետոյ փոխե– ցիք ձեր որոչումը :

— Էլիզ նկատեց որ անվայել պիտի ըլ– լար դիս հրաւիրողներէն խուսափիլս եւ թէ՝ ծերունի Լորտ Մոնթաճկիւն չատ մեծ ազդեցութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մըն է եւ ծայր ստոիճանի դիւրազգաց :

Նախ չուզեցի հետեւիլ սենեկապանուհիիս խորհուրդին : Բայց դիտնալով որ Էլիզ չատ զգոյշ կին մըն է եւ իր խորհուրդնե– րը երբեք անտեղատա չեն եղած ինձի, վերջ ի վերջոյ որոչեցի երթալ այդ հացկերոյ– թին :

— Կրնաք չնորհակալ ըլլալ եւ փառք տալ Էլիզին, լսաւ ծանրօրէն Փուարօ :

— Կը հաւատամ, ուրեմն, որ Էլիզին խորհուրդը մեծ օդտակարութիւն ունի, պարոն Փուարօ :

Եւ բոլորովին անտարբեր երեւոյթով՝ խնդուք մը արձակելէ յետոյ, ձայն տը– ուաւ իր սենեկապանուհիին .

— Էլիզ...

Ու երբ այս վերջինը եկաւ միւս սեն– եակէն, դերասանուհին ըսաւ .

— Պարոն Փուարօն կը չնորհաւորէ դիս՝ ձեր խորհուրդին հետեւելով՝ դա– ցած ըլլալու համար երկիւան հացկե– րոյթին :

— Ցոսում մը չյարդելը օդուտ մը չի բերեր երբեք, միլէտի : Եւ դուք յաճախ չէք յարդեր ձեր խոստումները, ինչ որ ոմանց համար անները լի կ'ըլլայ, պա– տասխանեց սենեկապանուհին :

Ժանն կրկին ձեռք առաւ այն դլխարկը, որ կը փորձէր մեր եկած պահուն, եւ դետեղեց դլխուն վրայ :

ԱԿԱԹՍ. ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :—

Պ. Լօրան Ալէն (Մարսէյլէն) Սամուէլ Բապուճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի դմբէթի նորոգութեան համար երեսուն Ֆր. եւ բարենպատակ ձեռնարկներու համար քսան, Պ. Յովհաննէս Պօյաճեան (Մարսէյլէն) Սամուէլ Բապուճեանի մահուան առթիւ 50 Ֆրանք :

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Տիկին Մենտուհի Ֆիչիճեան եկեղեցւոյս՝ հինգ Ֆրանք: Տ. Վարազդատ Գրիգորեան, իր երկու զաւակներուն մկրտութեան առթիւ, եկեղեցւոյս՝ տասնեւհինգ եւ դպրոցին՝ տասնեւհինգ Ֆրանք :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ոգեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22

ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Cherchons façonniers sur remailleuses jauge 16
RECORD
226, Rue St-Denis - Paris
GUT. 47-27

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ դիշեր, Ազգային Տան սրահը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ դրատան :

ՎԵՐՋԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք-փոսթալի թիւին վրայ զըրկել գումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք-փոսթալի թիւը, 15069-82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող գումարներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ գործակալութիւն):

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր գումարները զրկել միայն ՄԱՆՏԱ-ՔԱՌԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները բաց են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան: Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԿԱՐԴԱՅԷ'Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 Ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան դրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

FOURRURES
Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին:

Հաւաքավայր, Շան գ'Էլիզէի պողոտային եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուագախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւններու ընկերակցութեամբ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
15 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԻՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10409 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.409

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Մօտալութեան պէտք չ՚ունի 1955 Սեպտեմբեր 6 – 7ի գիշերը, որ ժամանակին ժողովրդավար, հանրապետական – կեդրոնական քաղաքակիրթ Թուրքիոյ պատմութեան մէջ սեւ էջ մը կը կազմէ :

Տասներորդ տարեդարձին առթիւ, ցոյցերը թարմացնելու համար, պիտի չ՚ուզենք թէ այդ անիծեալ գիշերը թուրք ժողովուրդին՝ բակտացած ջարդարարներէն եւ ազատասէրներ, — մեծ մասամբ բեր – ուած մօտակայ քաղաքներէ ու գիւղերէ՝ քանի մը ժամուան ընթացքին Բեւօյլ միւս թաղերուն մէջ քարուքանդ ըրաւ Յոյներու եւ Հայերու պատկանող հազարաւոր խանութներ ու տուներ, կարգ ու փշուր ըրաւ ինչ որ գտաւ, կո – ղոպտեց հազուստեղէնի ու կօշիկի վաճառատուներ, յարկաբաժիններէն փողոց նետեց գոյնակ, ձայնասփիւռի գործիք, կարի մեքենայ եւ ամէն կարգի կահ կա – րասի: Բեւօյլի մեծ պողոտան ողողուե – ցաւ ճեղքուած տախտակներէն ժայթքող ջրով եւ ոդելից հեղուկներով :

Տասնեակներով եկեղեցիներ, նոյնիսկ վիեհմաններոյներ սրբապղծուեցան ու քանդուեցան : Քրիստոնեականներու տուներ կոտրտուեցան : Եկեղեցականներ անարգուեցան :

Գլխաւոր յարձակումը գործուեցաւ Բեւօյլի թաղամասին վրայ, ուր մեծամասնութիւն կը կազմեն քրիստոնեաները՝ — որ են Հայ: Անոնցմէ չմնացին նաեւ միւս թաղերը, նոյնիսկ հեռաւորները, մէկ կողմէն մինչեւ Սան Սթեֆանօ (Եշիլ – քէօյ), միւս կողմէն մինչեւ Գալաթա եւ Իսթանպուլի կղզիները :

Թուրքիոյ մէջ տեղի չի տրուիր ա – նոնց կառավարութեան հրամանին : Ժամանակին Ադոլիւլ Համիտ կը հրա – մայէր ջարդել Հայերը թուրք ամբոխի օրինաւորու տիրոյթներուն գոհացում տալու համար :

Կարմիր սուլթանին ատենօրութիւնը չունակիկին իր ժառանգորդները: Ոճրագործ իթթիհատը վերջինը չհասց ջարդարիրուն: Կիլիկիոյ եւ Իմմրի ազգա – նուրը տեղի ունեցան քէմալականներու դէմ :

«Դեմոկրատ» Ատնան Մէնտերէս մանրակիկիր կերպով կազմակերպած էր 1955 Սեպտեմբերի նախիրը : Շաբաթներ, ամիսներ առաջ նախապատրաստական աշխատանքներ կատարուած էին : Քրիստոնեաներու խանութներն ու տուներ ցուցակագրուած էին : Իւրաքանչիւր նշան պիտի թ՚ո՞ր փողոցի ո՞ր թիւին պիտի կ՚երթային իրենց : Ամբոխականներ ցուցակ ի ձեռին կը վերկաւարէին տրամադրութիւնները :

Ջարդարարներուն նախապէս բաժնած էին մեծաքանակ քանդիչ գործիքներ : Հազարաւոր կիրպաչիներու ամբոխին ի – նչպէս զործօն մասնակցութիւնը կը բերէին նաեւ զանազան ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, որոնց նկարները՝ հրատա – րակուած յունական եւ եւրոպական թեր – թերու մէջ՝ պերճախօս ապացոյց մըն էին թէ ջարդելու, քանդելու, կողոպտելու ջարդը ժառանգական է իւրաքանչիւր թուրքի համար՝ տղայ ու կրօնամոլ պիւ – րոկրատներուն մինչեւ բարձրագոյն ուսման հետեւող ու եկեղեցի կառավարելու կոչուած ազգային ջարդիչը :

Ատնան Մէնտերէս եւ իրեն մեկտեղ նոյն քանի մը նախարարները Պոլսոյ մէջ տրամանը տալէ վերջ, կա – նոնաւոր նաեւ էին Անգարա երթալու համար: Կէս ճամբան չհասած՝ անոնք գիտցան, որ «դէպք»ը ծանրակշիռ հանգա – ման է առած, կը վերադառնան Պոլիս եւ կը հրամայեն վերջ տալ նախճիրին, երբ արդէն միլիոնաներու վնասի հնարա – ւոր չափով կողոպտուած էր Յոյներն ու Հայերը :

Կիպրոսն էր պատրուակը թրքական այս նոր ազէտին : Այդ օրերուն «կիպրոս թուրք է» նշանախօսքը հրապարակ էր նետուած զրգռելու համար Թուրքերու կրօնական ու ազգայնական մոլեռանդութիւնը :

Սեպտեմբեր 6 – 7ի նախիրով անպատիժ մնացած ոճրագործներ ոչ միայն ազատ կը պտըտին Պոլսոյ մէջ, այլ նոյնիսկ կը զբաղին իրենց ոճրագործութեամբ : Ամերիկեան մամուլը ամիսներ առաջ հրապարակեց թէ Ատնան Մէնտերէս ամերիկեան քաղաքացի դարձած է եւ կ՚ապրի Ֆլորիտա նահանգին մէջ : Ամերիկեան մամուլը նաեւ գրեց թէ Ատնան Մէնտերէս ամերիկեան քաղաքացի դարձած է եւ կ՚ապրի Ֆլորիտա նահանգին մէջ : Ամերիկեան մամուլը նաեւ գրեց թէ Ատնան Մէնտերէս ամերիկեան քաղաքացի դարձած է եւ կ՚ապրի Ֆլորիտա նահանգին մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԿՈՉԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Հինգ օրուան մէջ երրորդ անգամ ըլ – լալով, Մոսկուա խաղաղութեան կոչ մը ըրաւ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի : Խորհրդային « Թաս » գործակալութեան հեռագիրը կը հաղորդէ այս առթիւ :— « Հրահանգ ստացանք յայտարարելու թէ խորհրդային կառավարութիւնը ծայր ատիճանի մտահոգ է զէպքերու ընթացքէն եւ նոր կոչ մը կ՚ընէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի կառավարութեանց որ ի – մաստութիւն ցոյց տան եւ միջոցներ ձեռք առնեն զգրեցնելու համար, անմիջա – կանօրէն զինուորական գործողութիւննե – րը : Կոուին ծաւալումը, անխուսափելի կերպով, նոր հարցեր պիտի առեղծէ, ո – րոնք պիտի դժուարացնեն լուծումը : Պատերազմին կարզադրութիւնը ամէնէն առաջ կախում ունի Հնդկաստանէն եւ Փաքիստանէն: Բայց սրտառած ըլլալով զէպքերու առած ընթացքը , լուծումը կախում ունի նաեւ այլ պետութիւններէ : Բոլոր երկիրները պէտք է ճիգ թափեն մարելու համար կրակը , զգրեցնելու համար արիւնահեղութիւնը Հնդկաստա – նի եւ Փաքիստանի միջեւ : Խորհ· կառա –

կաւեր էին Յոյները ու Հայերը :

Կիպրոսն էր պատրուակը թրքական այս նոր ազէտին : Այդ օրերուն «կիպրոս թուրք է» նշանախօսքը հրապարակ էր նետուած զրգռելու համար Թուրքերու կրօնական ու ազգայնական մոլեռանդութիւնը :

Սեպտեմբեր 6–7ի նախիրով անպատիժ մնացած ոճրագործներ կիպրոսի յունական պետութեանց քաղաքականութեան :

Զինուորական ճակատի վրայ, Հնդկաստան ծանր պարտութիւն մը կրած է Լահորի շրջանը, բայց Փաքիստանեան ճակատին : Հնդկական ճակատին ալ չի ծածկեր կռիւներու կատարի բնոյթը բայց կը չեշտէ թէ բանակը եւ մղած է թշնամին եւ կը պահէ իր ճնշումը :

Քարաչիի մէջ, խորհրդակցութիւններ կ՚ըլլան Փաքիստանի, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ քաղաքական դէմքերու միջեւ : Թուրք Արտաքին նախարարը Քառաչի հասած է, ուրկէ պիտի երթայ Նիւ Եորք փարիզէն անցնելով : Թուրքիա դիմած է Հնդկաստանի դինադուլի համար :

× Նոր Տելհի բացարձակապէս կը մեր – ժէ նկատի առնել Փաքիստանի առաջարկները որեւէ կարզադրութեան համար :

վարութիւնը կը յիշեցնէ թէ պատրաստ է իր բարի միջամտութիւնը կատարել այս հարցին մէջ, եթէ անշուշտ երկու կողմե – րը փափաքին :

« Եւ անոնք որոնք իրենց յայտարա – րութիւններով , իրենց քաղաքականու – թեամբ կ՚օդնեն կռուին տարածման , պէտք է բոլանդակ աշխարհէն, բոլոր պետութիւններէն ապստարարութիւն ստա – նան, որ այդ ձեւով, նման քաղաքակա – նութեամբ մը, նման գործունէութեամբ մը ծանր պատասխանատուութիւն կը ստանձնեն : Խաղաղութիւնը պէտք է յաղթանակէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստա – նի տեմնանեներուն վրայ : Կան տակտի ուժեր, որոնք կը փորձեն օգտուիլ Հնդ – կիկ – Փաքիստանեան յարաբերութեանց վատթարացումէն: Իրենց դրդուիչ յայ – տարարութիւններով, կ՚առաջնորդեն դին – եալ բախումներու աւելի ծանրակշիռ բը – նոյթ ստանալուն : Դէպքերու նման ըն – թացք մը կրնայ միայն թունաւորել կա – ցութիւնը եւ ձգտիլ աւելի մեծ կռիւնե – րու : Միայն աշխարհական եւ չեզո – դմական ուժերը կրնան օգտուիլ պատե – րազմէն, արդէն ամերիկեան աշխարհա – կալութիւնը կը փորձէ չահադործել Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի բախումնե – րը ժողովուրդներու ուշադրութիւնը հ – ռացնելու համար Վիէթնամի ամերիկեան յարձակումէն » :

Լանտոնի քաղաքական շրջանակներուն համար, Սորհ· Միութեան այս կոչը ա – մէն բանէ առաջ ապդարարութիւն մըն է Փէքինի կառավարութեան եւ ամերիկեան քաղաքականութեան դատապարտութիւ – նը կը ծառայէ միայն մէկ բանի՝ Կրեմլին չմեղադրուի որ կը հետեւի արեւմտեան պետութեանց քաղաքականութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ իւրաքանչիւր կուսակ – ցութիւն առանձին քաղաքականութիւն մը պիտի հետապնդէ, բայց անհամաձայ – նութիւններուն չուրջ հարկ է միմիլ ըն – կերաբար», յայտարարեց Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտու – ղարը՝ Նիկոլա Սէօդէսքու, Մոսկուայի մէջ Ռումանիոյ եւ Սորհ· պետական – րուն զեկուցումներէն ետք տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին : «Ըն – կերվարական երկիրներու ապագայ յա – ջողութիւնները, աւելցուց Սէօդէսքու , կը պահանջեն որ մարքսիզմ – լենինիզմի սկզբունքները գործադրուին իւրաքան – չիւր երկրի պայմաններուն համեմատ » :

ՊՈՒԻՐԿԻՊԱ մեկնելով նեկայ ըլլալ Քաղզպանքայի արաբական ժողովին , առջի առաւօտ Թունուզի մէջ արտասա – նած ճառով մը քաղաքական դէմքերուն ուշադրութիւնը իր վրայ կը կեդրոնացնէ : Իրապէս, վհատժողովի բացման, Պուր – կիպայի ճառը ռումբի մը տպաւորութիւ – նը կը թողու, վտանգելով Ազգային լի – կայի գոյութիւնն իսկ : «Ամբողջ պատ – մութեան ընթացքին, արարները երբեք այս աստիճան բաժնուած չէին եղած : Երբեք դիրքերը այսքան հակադիր չէին եղած : Երբեք ազգային միութեան զգացումը այսքան տկար չէր

ՕՇԱԿԱՆԻ ՄԵԿԵՆԱՍԸ

Ա.

Հիմա անգամ մը եւս կը վերյիշեմ իմ մէկ խօսակցութիւնս ալեւոր պրպտիչին՝ Յակոբ Օշականի հետ, ասկէ հինգ տասնեակ տարի առաջ: 1947ին ամառը, ե – րեւակայեմ այսպէս, կրկին տեսայ զինք իր սենեակը խուցին մէջ, ուր յաճախ կ'ե – թայր գրական գրոյց ունենալու համար :

Ձեռագիրներուն պահպանելի դէպք ան – փութօրէն նետուած սեղանին վրայ, որմ – նադիր պահարաններու կամ պատուհանի բացուածքին մէջ, փոշիներու տակ կը քնանային արդար քունով : Աթիկա կը զարմացնէր զիս իրաւամբ :

— Ձե՞ս վախնար որ կրնան կորսուիլ, գողցուիլ կամ ցամքիլը նետուիլ իրրեւ անպէտ թուղթ, — հարցուցի օր մը վըր – դովմամբ :

— Ի՞նչ ընեմ, արդէն կորսուած են,— բաւ անգթող դառնութեամբ :

Սակայն, հակառակ իր խոր դառնու – թեան, բոլորովին անյոյս չէր : Կը հաւա – տար հրաշքին, որ պիտի փրկէր մտքի իր վաստակը, արդիւնք՝ աքնաղան աչ – խատանքի :

— Կը հաւատամ, — աւելցուց,— թէ այս ժողովուրդին մէջ պիտի գտնուին մարդեր, որոնք պիտի փրկեն «Համա – պատկեր»ը իր դերութենէն, այլուեւս իր ճակատագրէն, անոր տալով ապրելու իրաւունքը :

Մարդեր չգտնուեցան, բայց գտնուե – ցաւ մարդ մը, որ այս հրաշքը գործեց :

Օշական որդի, աքանչելի Վահէն, որ շատ կողմերով կը յիշեցնէ հօրը առաւե – լութիւններն ու թերութիւնները, վերջե – րըս կը տեղեկացնէր ինծի, թէ ծանօթ բժշ· Հ· Քէլիկեան, Շիքագոյէն, պատ – րաստակամութիւն յայտնած է իր ծախ – քով հրատարակելու եւ վերհրատարակե – լու Օշականի ոչ միայն «Համապատկեր»ը (տասը հատոր), այլեւ ԲՈԼՈՐ գործերը, տպուած թէ անտիպ :

Աւելորդ գրագէտը, իր ողջութեան, ի զուր սպասեց այս հրաշքին: Ցաճախ կ'ըսէր կամ կը գրէր մեզի,— Գուրգէն Մխիթարեանին եւ ինծի,— թէ հայ ժո – ղովուրդը պիտի սկսի Օշական կարդալ յիսուն տարի հետ: Եւ կը յիշէր Մատ – թէոսը, որուն «Կարմիրն ու Սեւը» հազիւ 18 օրինակ միայն սպառած են երբ առա – ջին անգամ լոյս տեսաւ 1831ին:

Ցիսուն տարին — Օշականի ակնար – կած յիսուն տարին — պիտի լրանար 1980ի վերջերը: Հիմա 1965ին մէջն ենք, դեռ 20 – 25 տարի կայ՝ մեր գարուն վերջին քառորդին հասնելու համար : բայց ՄԱՐԴ ՄԸ գտնուեցաւ ահաւասիկ, որ հերքեց Յ· Օշականի դուշակութիւնը: Իր յայտարարութենէն երեսունը հինգ տարի, իսկ իր «կը հաւատամին» տասնը – ւեք տարի հետ, հրաշքը կատարուեցաւ:

Եթէ չեմ սխալիր, մեր հանդուցեալ բարեկամին հրատարակուած գործերը թիւով աւելի քիչ են (հազիւ 15–16 հա – տոր), քան չհրատարակուածները :

1946ին, դիպուածով իմ ձեռքս անցաւ Օշականի անախորժերէն մէկը,— «Զուգա – կշռիռ արեւելահայ եւ արեւմտահայ գր – բականութեանց»: Ինակերը չէր ունե – ցածս, ընդօրինակութիւն մըն էր՝ իր ա – շակերտներէն մէկուն կողմէ գրի առ – նուած : կարծացի հետաքրքրութեամբ եւ դասդ, որ իր սենեակին մէջ առաջին յա – յտով փորձն էր այս զուգակշիռը: Որոշեցի բարեկամներու չրջանակին մէջ հարցուր տոլար հաւաքել եւ հրատարակել զայն : Օշական ուզեց, որ ձեռագիրը զրկեմ ի – րեն, անհրաժեշտ սրբագրութիւնները կատարելու համար: Դրկեցի 1947ի վեր – ջերը:

Քանի մը ամիս եաք, Օշական Հալէպ դնաց եւ հոն ալ պատահեցաւ գժրախ – տութիւնը: Ձեռագիրը ի՞նչ եղաւ, սրբա – գրութիւնները կատարե՞ց, վերջնական ձեւի մը բերա՞ւ. լուր չունեցայ: Բայց յետագային տեսայ, որ գործը մաս առ մաս հրատարակուեցաւ Պէյրութի «Ազ – դարար»ին մէջ : Իսկ ո՞ւր մնաց ձեռա – գիրը այս հարցումին չկրցայ պատաս – խանել նաեւ Վահէն, երբ 1962ին, Պէյ – րութի մէջ, իսօսք դարձաւ այս մասին : Եթէ բնագիրը կորսուած է, բայց կոր – սուած չէ «Ազդարար»ը:

×

« Մնացորդաց »ը , որ մաս պիտի կազ – մէ Օշականի վերհրատարակութիւնէ ամ – բողջական երկերուն, ընդարձակ՝ բայց կէս ձգուած վէպ մըն է, երեք սուսեր հատորներով: Առաջին անգամ լոյս տե – սաւ «Ցուսարեր»ի մէջ, երեսուներկու տարի առաջ :

Նկատի ունենալով, որ Օշականի ձեռա – գիրը աւելի շատ ... բեւեռագիր էր, քան գիր (դրաշարը աչքի ցաւ ունեցաւ եա – քէն), փորձերը խնամքով եւ կարելի բը – ծախնդրութեամբ կը սրբագրուէին : Գուրգէն Մխիթարեանն էր սրբագրիչը , երբեմն իրեն կ'օգնէինք ես, Վահան Նա – ւասարդեանը եւ Լիպարիտ Նազարեանցը, երբ ձեռագիրը վերծանելու դժուարու – թիւն ծագէր: Կրնամ վկայել, որ բաղ – դատաբար քիչ սխալներ կան այդ գործին մէջ :

Առիթով մը Օշական լսաւ ինծի, թէ « Ծակ – Պատուի»ին մէջ, որ մաս առ մաս լոյս տեսաւ, տարիներ առաջ, «Հայրե – նիք » ամսագրին մէջ, հարիւր յիսունէ աւելի տպագրական վրիպակներ սպրդած են: Ձեմ կարծեր որ «Մնացորդաց»ի մէջ այդքան շատ ըլլան սխալները: Դեռ մին – չեւ մէկ – երկու տարի առաջ, ձեռագրե – րը ամբողջութեամբ պահուած էին «Ցու – սարեր»ի խմբագրատան մէջ: Վերջերս տուգեցի, որ մեծագոյն մասը պատրա – ստեղծած է :

— Ձագուկնե՞րդ ալ միասով կը անուցա – նես :

— Անտարակոյս, հապա ինչո՞վ կ'ու – ղէք, որ անուցանեմ :

— Հասկնալի է, առոր համար է որ շատ եւ ոճրագործ էք: Արիւն, արիւն ու միս ... եկէք մեղի պէս ապրեցէք, եւ այդպէս շատ էք մնար, արիւնը, ոճիրը չէք սիրեր :

— Դուք ի՞նչպէս կ'ապրիք :

— Մենք կ'ապրինք բնութեան պար – գեւած անմեղ բաներով, բոյսերով, ջու – րով կը անանինք: Ա՛, դուք չէք ճանչնար բոյսերուն պատուական ուժն ու անուն – դը: Բայց կայ որ ամբողջովին կաթ է, բայց կայ որ կարագ է, դեռ ուրիշներ ուղղակի մեղր ... քեզի ցուցնեմ, փոր – ձէ, համոզուէ :

Այժ մայրիկին լսածները խելքի մօտիկ բաներ էին : կարծես թէ պայլը սկսաւ համոզուիլ: Իրաւ կ'ըսէր այծը, ինչ էր իրենց ապրած կեանքը, օր մը կուշտ , տասը օր անօթի ... ամէն առեն ոճիրի , արիւնի հետ իրենց գործը: Փոր մը կըշ – տացնելու համար պէտք էր տուն մը քան – դել ... ինչ կը պատահէր իր ձագունե – րուն՝ եթէ այծը չխնայէր իրեն ...

— Տես, բաւ այծը խօսքը չարունա – կելով , խոտացիր բաւ ըլլալ, բաւ մեծցնել ձագերդ մինչեւ անոնց մեծնալը, եւ եկուր, ամէն օր ես անոնց համար կաթ կուտամ, անկէ եաք դուդ կուտամ խոտեր որ միսի չափ անդրադարձ են :

Պայլը դոյլ մը կաթ վիզէն կախած մեկնեցաւ : Ձագերը իր դէմ վազեցին ու – բախացած : Մայրիկը որ եկաւ իրենց հա – մար ուտելիք բերած էր հարիւր , բայց չուտով հիասթափուեցան, որովհետեւ միսի տեղ իրենց այծի կաթ բերած էր :

— Ես ձեզի այծի համեղ կաթ բերած եմ, բայց դուք քթերնուդ չէք դներ, կ'ու – զէք այս է, չէ՞ք ուզեր, այս է :

Ձագերը նախապէս «նապ» ըրին, յետոյ «հապ» ըրին, լափեցին այծին կաթը : Պէաք եղած համը չունէր, բայց այդքան ալ դէշ չէր :

Մայր պայլը, իրօք, նշմարեց, որ օր – աւուր իր ձագերուն բնութեան, ապրե – լակերպին մէջ պզալի փոփոխութիւն տե – ղի կ'ունենար: Հիմա ալ միս չէին փըն – տրէր: Պահանջկոտ չէին: Իրենց չուրջ գտնուած, ապրած կենդանիներուն հետ հին օրերու պէս չարութեամբ չէին լեց – ուած :

Ու օր մըն ալ, պայլը իր ձագերը հաւուր ձգած, այծին դուռը թակեց :

— Այծ քոյրիկ, այծ քոյրիկ, դուռը բաց, ես եմ ...:

Պայլը իմ գո՞ւռս , իր ձագերո՞վ ... մտածեց այծը: Պահ մը հաք խոստում առնելով պայլէն՝ դուռը բացաւ : Ներս մտան բոլորը: Այծին ու պայլին ձագերը նախ վարանումով մօտեցան իրարու, հա – քէն չուտով բարեկամական, չորկոտ բռնեցին եւ սկսան երգել «Մեր առնի ձեր առն՝ գիմաց – գիմաց» ...

Հոս կը վերջանար պատմութիւնը :

Այր ու կին իրենց «ննջարան»էն հետ – քրքրութեամբ մարիկ ըրին: Լաւ էր, գո – վելի էր: Իրենք այր ու կին, տարիներ ընթացքին թերեւս այնքան չէին պատ – երախանքով՝ որքան այս տղէկը, այս քանի մը շաբաթներու ընթացքին: Իրենք մէկ այնքան բան չէին սորված՝ որքան հիմա կը լսէին ու կը սորվէին այս զո – րէն : «Պարապ գլուխ չէ, պարապ լուխ չէ» կ'ըսէր տիկինը իր ամուսնին :

— Եւ լսել թէ ասոր պէս հարիւրաւոր տղաքներ նետուած են Գահվալայի , Ջե – բամայի , Սէրկպի տափաստաններէն մը հայ ճարելու համար, կ'ըսէր ա – մուսինը իր տիկնոջ ախորժն ...

×

Շաբաթներ անցան, ամիս եղաւ: Աշ – խէն ծանր, բայց տեւական գործ մը ըն – էր: Աւտւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ կո – կոթուղիի կայարանը բեռնատար վա – ներէն ապրանք կը պարպէր, յաճախ ա – ծուխ կամ փայտ: Իր աշխատարձքը նոյն էր միշտ, գետնախնձորին անխոտոր տոպրակը եւ հինգ տրախմին ...

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՍԱՔ

(7 Շար·)

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Ամէն բան հաւանաբար դրամատիրու – թեան եւ ընկերվարութեան փոխադարձ կարողութիւններէն՝ գոհացնելու մարդոց պէտքերը: Այս ուղղութեամբ, դրամա – տիրութիւնը Արեւմուտքի մէջ երկու ան – ժրպտելի դերակատարութիւններ կը ներկա – յացնէ: Ան կ'ապահովէ անհատական աւե – լի բարձր մակարդակ մը, կուտայ քա – ղաքական աւելի ազատութիւններ: Այն – քան առեն որ ընկերվարութիւնը կապ – ուած մնայ բռնատիրութեան եւ անաստ – ուածութեան, ինչպէս է այսօր, երբեք պիտի չկարենայ հաստատուիլ Արեւմտեան Եւ – րոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ: Ինդիր է պիտանալ թէ ընկերվարութեան այս առարկայութիւնը կը բխի անոր բը – նութենէ՞ն , թէ այն իրողութենէն, որ չատ յաճախ այն երկիրները, ուր հաս – տատուած է ան՝ եա են արեւմտեան ճարտարարուեստական ազդերու բաղ – դատմամբ, եւ ան տակաւին չէ կրցած լեցնել յետամնացման այս բացը :

մնացած է փոքր մաս մը միայն :

Վահէն իր վերջին նամակին մէջ կը գրէ ինծի, թէ նպատակ ունի «Մնացորդաց»էն մասեր թարգմանել Ֆրանսերէնի եւ արա – բերէնի, մանաւանդ այն մասը, ուր վէ – պին երկու գլխաւոր հերոսները — հայ յեղափոխականը եւ Թուրք փաշան — կը վիճին իրարու հետ : « Հայրս, — կ'ա – ւելցնէ Վահէն, — կ'ըսէր որ Թուրքերը Օշական պէտք է կարդան՝ իրենք զիրենք լաւագոյն ճանչնալու համար»:

Կ'արժէ արձանագրել այս առթիւ , որ մեր հայրենասիրական գրողներէն Մօրուս Հասրաթեան (Վահէի բացատրութեամբ՝ « Հոյակապ մարդ մը»), հեղինակը՝ Սա – յաթ – Նովայի մասին գրուած բարեխիղճ ուսումնասիրութեան եւ անոր գրեթէ բո – լոր տողերը ամփոփող երկին, յայտա – րարած է Վահէին, Պէյրութի մէջ խո – սակցութեան մը ընթացքին, թէ «Օշա – կանի գործերուն հրատարակութիւնը չատ մօտ է նաեւ Հայաստանի մէջ»:

Աթիկա մանաւանդ կ'ուրախացնէ զիս· չատ աւելի պիտի ուրախանար Գուրգէն Մխիթարեան, եթէ ողջ ըլլար : կրնամ վկայել, որ Գուրգէնն էր Օշակա – նը քաջալերողն ու դրդողը՝ գրելու «Մը – նացորդաց»ը: Եւ գրուելէ եաք, ինք ա – պահովեց այդ գործին հրատարակութիւ – նը, նախ իրրեւ Թերթօն «Ցուսաբեր»ի մէջ, ապա նաեւ՝ առանձին հատորնե – րով :

Բ· ԹԱՇԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Երկու պատճառաբանութիւններ կրնան յառաջացնել ընկերվարութեան զեղուա – յութիւնը՝ երկար ժամանակամիջոցով : Դրամատիրութիւնը հատանաքար կ'ապա – հովէ լաւագոյն կազմակերպութիւն մը իւրաքանչիւր գործարանէ նեբ՝ «ման – բանատեսութեան» մակարդակին. բայց անիկա Թոյլ չի տար արտադրութեան ի – րական ընդհանուր կազմակերպութիւն մը՝ «մեծ անտեսութեան» մակարդակին: Ցորչափ այս տեսակի կազմակերպութիւն մը թեքնիք կերպով կարելի չէր —այ – սինքն՝ մինչեւ 20րդ դարու կէսը — այս տարբակայութիւնը երեւան չէր գար : Մ – սիկա տակաւին վիճելի կը մնայ այսօր, որովհետեւ անտեսութեան ընդհանուր կազմակերպութիւնը դեռ ապմնային վի – ճակի մէջ կը գտնուի :

Մեւս կողմէ, Արեւմուտքի վերջին հ – լովոյթը ցոյց կուտայ թէ գրամատիրա – կան առատութեան ընկերութիւնները ի – րականին մէջ կէզծ առատութեան ընկե – րութիւններ են: Անոնք մօտաւորապէս կ'ապահովեն տարրական պէտքերու կա – տարումը (անուն, հագուստ, բնակա – րան) : Ընկերվարական պետութիւնն ալ նոյն բաները կ'ընեն, ընդհանրապէս աւելի հաւասար ձեւով: Նոյնիսկ այս տարրական ապրուստի մակարդակին վը – րայ՝ դրամատիրութիւնը կը ներկայաց – նէ լուրջ բացեր : Մերերու, անկարողներու եւ տկարներու կեանքը, առողջութիւնը եւ պաշտպանու – թիւնը՝ ընկերային վտանգներու դէմ արդիւնաբեր չեն եւ հետեւաբար, լաւ պահովուած չեն անձնական ձեռնարկու – թեանց կողմէ: Բարձրագոյն մակարդա – կի վրայ եւս, ուր կը սկսի մարդկային իրական գոյութիւնը, երբեմն հիմնական պէտքեր կ'անտեսուին այն պատճառով, օրինակ՝ մշակոյթը, արուեստը, քաղա – քակիրնութիւնը, բնութեան պաշտպանու – թիւնը եւայլն: Ինչպէս տարրական պէտ – քերը, ասոնք եւս պէտք է ստանձնուին հասարակականութեան կողմէ: Արդէն, դրամատիրական ընկերութիւնները կն – դանի են միմիայն չնորհիւ այն իրողու – թեան , որ իրենց մէջ կը պարունակեն ընկերվարութեան բաժին մը :

Դրամատիրական ընկերութիւնները չատ յաճախ գոհացում կուտան մակեր – սային պէտքերու, որոնք զարգացած ան – արեւմտեանօրէն՝ ապրելով : Այս ձե – ւով անոնք ձեռք կը ձգեն աւելի մեծ չահեր, եւ աւելի արագօրէն, քան օգնե – լով մարդոց, որ աւելի մարդկային պա – հանջ : Արդի դրամատիրութիւնը կը ծր – ամի երբեմն գոհելու հանրութեան կարիքին եւ երկար ժամանակամիջոց կարճին: Տակաւ ընդհանրացող հանգու – ստութեան եւ հարստութեան երեւոյ – թին տակ՝ մարդիկ իրականին մէջ իրա – ւազրկուած են (ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրոյտ), կամ սարկացած (ինչպէս պիտի ըսէր Մարքս): Զքաւորութեան կոչ – սարկացումէն եաք, կուգայ ապամո –

ԹՈՒՐՔԸ ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՄՏԱԾԷ...

Թուրք գրագէտ Մելիհ Ճէվտէթ Անատայ, որ մասնաւոր հրաւէրով Խորհ. Միութիւն այցելած է վերջերս, իր ուղեւորի տպաւորութիւնները կը ներկայացնէ «Եէօն» շաբաթաթերթին մէջ: Այդ տպաւորութիւններէն ստորեւ կը քաղենք հետեւեալ մասը :

«Արմենիա» շոգենաւը լաւ կը ճանչնան Իսթանպուլցիները: «Փոպիետա» եւ «Արմենիա» նաւերը ամէն շաբթու Թօփհանէի քարափին կը մօտենան :

Երբ «Արմենիա» նաւը ելանք, իմացանք որ մեզմէ ուրիշ Թուրք չկար հոն :

Բայց նրբանցքներուն մէջ, կամրջակին վրայ, սալոններուն մէջ տեւականօրէն Թրքերէն կ'իմանայի: Չէ, սխալ չէի լսեր, մեր Անատոլուի Թրքերէնը : Մեր դէմը ելլողը Անատոլուի Թրքերէնը կը խօսի : Եւ այս անատօլեան Թրքերէնը խօսողներուն դիմագիծը Անատոլուի դիմագիծ է, շարժուձեւերը՝ նմանապէս: Որ մէկը մուճակներ հագեր է, որ մէկը մէկ ոտքը տակը առեր է... Երբ իմացան որ մենք ալ Թրքերէն կը խօսինք, իրարու նայեցան, կարծես անհանդիստ եղած էին : Մէկ-երկուքին հետ դիրար բարեւեցինք, հասկցանք որ ասոնք Հայեր էին որոնք Սուրիայէն, Լիբանանէն Հայաստան կ'երթային իրենց արձակուրդը անցընելու, Երբ տեղեկացան որ մենք Թուրք գրողներ էինք որ Խորհրդային Միութիւն այցելելու կ'երթայինք, բոլորովին ապշեցան : Շոգենաւը դրեթէ այս Հայերով լեցուն էր՝ կին, այր, երիտասարդ, ծեր: Հասկըցանք որ բոլորն ալ Անատոլցի էին: Տարիքոտները Անատոլուի մէջ ծներ, ապրեր են: Երիտասարդները Սուրիա, Լիբանան, գաղթէն ետք ծներ են, բայց դարձեալ իրբեւ մայրենի լեզու Թրքերէնը սորվեր են: Որ մէկը Ատանայէն, որ մէկը Մալաթիայէն, որ մէկը Կեսարիայէն... Եւ կը հարցնեն, կարօտով, սիրով կը հարցնեն իրենց հին ծննդավայրերը : Մարդ կը զգայ որ սիրտը կը խոցուի, նոյնիսկ յանցապարտութեան զգացում մը կը կրէ : Այն շրջանին՝ երբ «Ճումհուրիյէթ» թերթին կ'աշխատակցէի, լեզուական հարցին շուրջ գրի առած մէկ յօդուածիս առթիւ, հայ ընթերցողներէս մէկէն նամակ մը ստացած էի: Այդ հայ ընթերցողս «քաթլիամ» (ջարդ) բառին իրբեւ հոմանիշ Թրքերէն «քըյըմ» բառը կ'առաջարկէր եւ իր նամակին վերջաւորութեան կը գրէր. «Մենք Հայերս քըյըմ (ջարդ) կ'ըսենք»: Այն ատեն ալ սեղմում մը զգացած էի մէջս: Ոչ թէ անոր համար որ յանցանքս երեսիս կը զարնուէր, ոչ, ես յանցաւոր չէի: Անատոլուի պատմութեան այլեւս փակուած հին մէկ շրջանին դէպքն էր ասա: Անկէ վերջ, Օսմանեան պետութիւնը փլած էր: Անոր պատասխանատուութիւնը չէր կրնար բեռցուիլ զայն փլցնողին վրայ: Աւելին, պետութեան մը, քաղաքականութեան մը պատասխանատուութիւնը թեթեւութեամբ ազգի մը վրայ բեռցնել սխալ կ'ըլլար: Բայց ուր որ զուլում մը, մարդ մը կայ, նորէն ալ անկէ պատասխանատուութեան բաժին մը կ'իյնայ բոլորին: Նոյն իսկ եթէ մեր վրայ բեռցուած չըլլայ, ասիկա այնպիսի պատասխանատուութիւն մըն է զոր ինքնիրմէ կը ըզգանք, մենք մեզի կը բեռցնենք: Ազգերու մէջ ուրիշ ազգերու հանդէպ յարգանքը տեղաւորելու մէջ այս «ինքզինք պատասխանատու նկատելու» գիտակցութիւնը մեծ դեր ունենալու է: Երբ մեր նախկին հայրենակիցներուն հետ կը խօսէի, այսպէս կը խորհէի, այսպէս կը զգայի: Անոնց մօտ ալ զառնութիւն մը, յուզում մը չզգացի: Ընդհակառակն, անոնք շատ յարգալից վերաբերուեցան մեզի հետ: Նոյն հոգին մարդիկն էինք : Անատոլուի հոգն էր ասա: Չկար աւելի սրխալ բան մը՝ քան այդ հոգին վրայ ապրողները բաժնել կրօնքի, ցեղի բերմամբ: Հոն՝ կրօնքներէն ալ, ցեղերէն ալ դերի վեր տարբեր հասարակաց բաներ կային : Ասիկա՝ հոգին պատմական բնոյթէն առաջ կուգար, իր ստեղծած քաղաքակրթութիւններու շղթայէն :

կողմէ ստրկացումը, այն չափով՝ ինչ չափով որ սպառումը չի համապատասխաներ իրական պէտքի մը :

Դրամատիրութիւնը չի կրնար ջնջել այս ստրկացումը՝ առանց հրաժարելու, դէթ ժամանակի մը համար, առաւելագոյն շահի փնտռտուքէն, այսինքն՝ առանց գագրելու դրամատիրութիւն ըլլալէ: Տեսականօրէն, ընկերվարութիւնը կրնայ ընել ասիկա, քանի որ կը ձգտի տնտեսութիւնը կազմակերպելու համապատասխան ընդհանուրի շահին, առանց մասնակին նկատի ունենալու :

Բայց բացարձակապէս ոչինչ կը փաստէ որ անիկա այս բանը պիտի ընէ : Թեքնիք քաղաքակրթութեան մը մէջ, ուր բոլորն ալ կ'ուզեն տեսնել եւ շօշափել՝ հաւատալէ առաջ, ընկերվարութեան դերակայութիւնը պարտի հաստատուիլ գործնականօրէն : Ընկերվարութեան ապագան, Արեւմուտքի մէջ, գլխաւորաբար կախում ունի: Ամէնէն յառաջացած համայնավար երկիրներու կարողութենէն՝ ամբողջովին դուրս գալու անառատութենէն եւ բռնատիրութենէն եւ ցոյց տալու թէ իրենք դրամատիրական երկիրներէն աւելի լաւ ձեւով կրնան իրագործել սա միշտ նոր զաղափարը, որ է մարդոց երջանկութիւնը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք. — Թուրքիոյ Ջրային Գործերու Վարչութիւնը կը հաղորդէ, թէ Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան գործակցութեամբը կառուցանելի Արփաչայի ամբարտակին նախագիծերուն պատրաստութեան համար, երկու Թուրք ճարտարապետներ պաշտօնով մեկնած են Երեւան :

× Խորհ. Միութիւնը ապակիի երրորդ գործարան մը պիտի շինէ Թուրքիոյ մէջ: Հաւանական է, որ գործարանը հաստատուի հարաւային նահանգի մը մէջ :

× Սեպտեմբեր վեցին տեղի ունեցան փոխադրական երեք արկածներ, որոնց հետեւանքով մեռան 25 եւ վիրաւորուեցան 65 անձեր :

× Վարչապետ Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիւ յատուկ ժողովի մը հրաւիրեց Թուրք կուսակցութեանց պետերը, քննելու համար Կիպրոսի հարցը: Միւս կողմէ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը ծրագիր մը մշակեց, օգնութեան փութալու Կիպրոսի իր ազգակիցներուն : Սեպտեմբերին ութ միլիոն ոսկիի յատկացում կատարուեցաւ կիպրացի Թուրքերուն :

× Արեւմտեան Գերմանիոյ Իսլամական ընկերակցութեան նախագահը՝ Իպրահիմ Հաճաօղլու Պուրսայի մէջ հրապարակաւ գանգատեցաւ Գերմանիա գտնուող Թուրք բանուորուհիներուն կենցաղին մասին :

Հաճաօղլու յայտարարեց, թէ հակառակ անոր, որ ուրիշ ազգերու պատկանող բանուորուհիներ շուտով կը պատշաճին տեղւոյն բարոյական կանոններուն եւ ըմբռնումներուն, Թուրք կիները, ընդհակառակն, հանրատունի կը վերածեն իրենց զացած տեղերը :

« Կառավարութիւնը, աւելցուց ճառախօսը, զանոնք Գերմանիա զրկելէ առաջ, պէտք է մանրակրկիտ կերպով քննութիւն կատարէ անոնց բարոյականին մասին : Անոնք իրենց զացած տեղը կ'արատաւորեն Թուրքերու անունը եւ պատճառ կը հանդիսանան, որ դէշ զաղափար կազմուի Թուրքիոյ մասին» :

× Պոլսոյ մէջ ի մօտոյ պիտի ներկայացուի Նազըմ Հիքմէթի «Ֆէրհաթ Իլէ Շիրին» թատերախաղը: Երեսուն տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Նազըմ Հիքմէթի մէկ գործը կը ներկայացուի Թուրքիոյ մէջ:

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Պօրտոյէն Օր. Իրմա Հ. Իչգալացեան շահած է 1965ի Ֆրանսայի սղագրութեան ախոյենութիւնը : Այս առթիւ Սիւտ-Ուէսթ օրաթերթը հրատարակած է Օր. Իրմա Իչգալացեանի նկարը, որ Սեւրի ծաղկաման մը ստացած է իբրեւ նուէր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ

« ... Ուղիղ մէկ դար առաջ մեր քաղաքը ունեցել է մշտական թատրոն... Զարքաշ ու աշխատասէր Գիւմրեցին չի զլացել իր չնչին խնայողութիւնները տալ թատրոն հիմնելու համար: Նա սիրում էր արուեստը : Գիւմրեցու հոգին, ինչպէս իր բնութիւնը, բանաստեղծական է ու ջինջ : Այդ բնութիւնն է, որ ծնել է աշխարհահռչակ գիտնական ու փիլիսոփայ Անանիա Շիրակացուն, հանճարեղ Աւետիք Իսահակեանին, հռչակաւոր երգահան Արմէն Տիգրանեանին, մեծատաղանդ Յովհաննէս Շիրազին, Շիրակի սոխակ Զարուհի Դոլուխանեանին, հայ բեմի մեծ վարպետ Յովհաննէս Զարիֆեանին եւ շատ ուրիշների» :

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից – անդամ Գ. Ղարիբջանեանի այս խօսքերով կը բացուի Լենինականի թատրոնի հարիւրամեակին նուիրուած դրքոյկը :

Ալեքսանդրապոլի մէջ թատերական արուեստը մեծ նուաճումներ արձանագրած է եւ, բազմաթիւ դերասաններ, անուն եւ հռչակ հանած են այնտեղ :

×

ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ սկիզբները Երեւանի մէջ տեղի ունեցան Խ. Միութեան ազատ ըմբըշամարտի ախոյենական մրցումները :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ մէկէն սկսեալ գիւղացի դպրոցականները տունէն դպրոց եւ դըպրոցէն տուն ձրի երթեւեկելու իրաւունք ստացած են :

× Լենինականի մէջ արտադրութեան դրուեցաւ նոր մեքենայ մը, որ կը ճշդէ ջրելեկտրակայաններու ջուրին ազի քանակութիւնը :

× Օտեսայի մէջ տեղի ունեցան պատանի աղջիկներու պասքէթ – պոլի ախոյենական մրցումները: Երկրորդ տեղը գրաւեց Երեւանի խումբը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Մշակութային նուագահանդէսներու հայկ. ընկերութիւնը, Սեպտեմբեր մէկ թուական նամակով մը Հայաստան հրաւիրած է Ռոզի Արմէնը, շարք մը երգահանդէսներ տալու :

Սիրով ընդառաջելով այս հրաւէրին, Ֆրանսահայ տաղանդաւոր արուեստագիտուհին Հայաստան կ'երթայ Նոյեմբեր 21էն 29 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ես կ'ատեմ սեւ գոյնը, մրմնջեց դժգոհութեամբ. սեւը բնաւ չի վայելեր ինծի : Բայց արժանաւոր այրի մը պէտք է որ իր ամուսնոյն սուգը կրէ: Էլիզ, բոլոր այս գլխարկները անճաշակ են : Հեռաձայնեցէք ուրիշ գլխարկի տուն մը, որ ճաշակաւոր գլխարկներ ուղարկէ ... Մինչ Ժանն կը շարունակէր, մենք, Փուարօն եւ ես, աննկատ կերպով դուրս ելանք յարկաբաժինէն :

ԳԼՈՒԽ 7

ԳՐԱԳՐՈՒՀԻՆ

Ժաբ չէր վերջացուցած իր գործը մեզի հետ: Ժամ մը վերջ ան ներկայացաւ մեր պանդոկը եւ, իր գլխարկը սեղանին վրայ նետելով, խօսեցաւ բոլոր դժբախտութիւններէն որոնք կը հալածէին զինքը :

— Միշտ կը շարունակէ՞ք ձեր հետազօտութիւնները, հարցուց Փուարօ համակրութիւն ցոյց տալով :

— Այո, պատասխանեց Ժաբ տխուր շեշտով մը, եւ եթէ տասնըչորս անձերու վկայութիւնները սուտ համարինք, այն ատեն միայն Լէյտի Էճվարը գործած կրնայ ըլլալ ոճիրը : Կը խոստովանիմ ձեզի, պարոն Փուարօ, որ այս եզրակացութեան զայ չէի սպասեր: Առաջին ակնարկով՝ այնպէս կը թուէր թէ Լորտ Էճվարը սպաննողը, ուրիշ մէկը չէր ըլլալ եթէ ոչ Լէյտի Էճվարը, քանի որ պատճառներ ունէր :

— Ես բնաւ երբեք չեմ բաժներ ձեր կարծիքը, բայց շարունակեցէք :

— Նկատեցէք, որ ես կը հաւատայի թէ ճշմարտութիւնը ծածկել ջանային. չէ՞ որ թատրոնի արուեստակիցները կը բռնեն զիրար : Բայց խնդիրը բոլորովին տարբեր կերպով կը ներկայանայ: Երէկ դիշերուան Լորտ Մոնթակիւի հրաւիրեալները բոլորն ալ մեծ դիրքով մարդիկ են, եւ ոչ մէկը անոնցմէ իր բարեկամներու կարդին կը հաշուէ դերասանուհին. շատերը նոյնիսկ չեն ճանչնար զինքը : Ուրեմն կարելի չէ կասկածելի նկատել անոնց վկայութիւնը: Կը յուսայի որ սեղանէն բացակայած կրնար ըլլալ այդ կինը զոնէ կէս ժամ տեւողութեամբ ... որ եւ է պատճառաբանութիւնով ... օրինակի համար՝ դէմքին շպարը նորոգելու պատրուակով: Բայց ոչ իսկ կէս ժամ : Ան բացակայած է սեղանէն շատ կարճ պահ մը, հեռաձայնին պատասխանելու համար, ինչպէս որ ինք յայտնեց: Սեղանին վերահսկիչ ծառայողը ընկերացած է իրեն մինչեւ գործիքին մօտ, եւ լսած է անոր կարճ պատասխանները: Դերասանուհիին մեզի ըրած յայտարարութիւնը, այստեղ եւս ճշմարտութիւնն է բոլորովին : Շատ զարմանալի է հեռաձայնի այդ կատակը, սակայն ...

— Իրապէս զարմանալի է: Ա՞յր մը թէ կին մըն էր հեռաձայնողը :

— Հաւանաբար կին մը՝ ըստ իր բացատրութեան :

— Կի՛ն մը... շատ տարօրինակ է ... ըսաւ Փուարօ մտածման մը մէջ խորասուզուած :

— Մէկ կողմ թողունք այս մանրամասնութիւնը, առաջարկեց Ժաբ : Անդրադառնանք աւելի կարեւոր կէտի մը վրայ: Երեկոյթը անցած է ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ ինք նկարագրեց: Ան ժամանած է հոն ժամը իննին քառորդ մնացած և մեկնած է դէպի իր բնակարանը կէս դիշերէն տասնեւհինգ վայրկեան պակաս : Այս բոլորին մասին ես հարցաքննեցի ինքնաշարժին վարիչը, որ Տէմլէր հաստատութեան պարկեշտ աշխատաւորներէն մէկն է, որուն վկայութիւնները հաստատուեցան նաեւ Սավուա պանդոկի պաշտօնէութեան կողմէ :

— Այդ ամէնքը եզրափակել են, անշուշտ :

— Արդ, ի՞նչ կարելի է խորհիլ անոնց մասին, որ տեսած են զինքը Բէճէնթ Գաթի մէջ: Ոչ միայն սպասաւորը, նաեւ Լորտ Էճվարի դրագրուհին կ'երդնուն իրենց ամենանուիրական բաներուն վրայ, որ ժամը տասին իրենց տիրոջ այցելութեան զացած է Լէյտի Էճվար :

— Այդ սպասաւորը որքա՞ն ժամանակէ ի վեր կը գտնուի Լորտ Էճվարի ծառայութեան մէջ :

— Վեց ամիսէ ի վեր :

— Բարեկամս, թէ այդ մարդը միմիայն վեց ամիսէ ի վեր կը գտնուի Լորտ Էճվարի մօտ, անկարելի է որ ճանչցած ըլլայ Լէյտի Էճվարը, քանի որ նախապէս զինքը տեսած ըլլալու առիթը չէ ունեցած երբեք :

— Մարդը ճանչցած է կինը, թերթերու մէջ հրատարակուած նկարներէն : Բայց, ամէն պարագայի մէջ, դրագրուհին ճանչցած էր զայն, որովհետեւ Լորտ Էճվարի մօտ կը պաշտօնավարէ հինգ-վեց տարիէ ի վեր, եւ միակ անձն է, որուն վկայութիւնը կարելի է ընդունիլ իբր բացարձակ ճշմարտութիւն :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Գնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիքները իրենց մօր եւ մեծ մօր, Եղիսաբէթ Գնեազեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ կը նուիրեն.— Հարիւր Ֆր. Մշակոյթի Տան, յիսուն Ֆր. «Յառաջ», յիսուն Ֆր. «Հայաստան» թերթերու :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Գ. Սարոյեանի մահուան առթիւ, ընտանեկան պարագաներուն եւ բոլոր ազգականներուն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իրենց աղջկան Իրմայի Ֆրանսայի սըղագրութեան ախոյենութիւնը շահելուն առթիւ, Պօրտոյէն Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Իչգալացեան երեսուն Ֆրանք կը նուիրեն Շ. Միսաքեան սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ յիսուն Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղաւնի Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Դաւիթեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԳԷՈՐԳ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մաջոյեանի, որոնք քսան Ֆրանք նուիրած են :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

«Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ աջակողմեան եւ ձախակողմեան պատերուն վրայ զետեղուեցան 1915 Ապրիլ 24, Մեծ Եղեռնի զոհերուն խորհուրդը ներկայացնող, եւ Ս. Աստուածածնի սրբազան նկարները : Առաջին նկարի իրականացման համար, Փոն տը Շէրիւէն Պ. Գ. Սօմունեան (Սթանոսցի) նուիրենց 2500 Ֆրանքի դումար մը : Իսկ ձախակողմեան պատի սրբազան նկարի իրականացման համար, իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Վ. Պաթսանեան 600 Ֆր., Տիկին Ա. Զաքարեան հինգ հարիւր, Տիկին Մ. Տէտէեան հինգ հարիւր, բարեպաշտ ոմն երկու հարիւր, Տիկին Ի. Մատանեան յիսուն, Փափազեան Կ. քսան :

«Լիոնէն Տիկին Ռամելա Համամճեան, եկեղեցւոյս նուիրեց հինգ հարիւր Ֆրանքի դումար մը եւ իր փափաքին համաձայն, Երուսաղէմի մէջ պատրաստուեցաւ բուրվառ մը արծաթեայ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ զործածելու համար :

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտնէ իր խորին շնորհակալութիւնները վերոյիշեալ նուիրատուներուն :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ոգեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22

ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները բաց են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72 :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին :

Հաւաքավայր, Շան գ'Էլիզէի պողոտային եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուագախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւններու ընկերակցութեամբ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
16
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
16 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10410

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.410

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՋԱՊԼԱՆՔԱՅԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Աբրահան Լիկայի անդամ պետու – թեան թաղաւորներու եւ նախագահնե – րու երբոր վեհաժողովը բացուեցաւ ամսոյս 13ին Քազապլանքայի մէջ : Վեհաժողովին կը մասնակցին Լիկայի տասնեակ անդամները բոլորն ալ նոր բացակայ Թունուզ, որուն նախա – գահ Հապիպ Պուրկիպա երկուշաբթի ա – ռաւօտ բռնած ճառ մը խօսեցաւ, բա – ցատրելու համար թէ ինչո՞ւ չի մասնակ – ցիլը ժողովին, որուն ներկայ են երեք ժողովները (Մարոքի, Յորդանանի եւ Ոտնի Արաբիոյ) եւ մէկ դահաժառանգ (Լիբիոյ) : Միւս ժողովականներն են՝ Ալ – ժերիոյ, Արաբ, Միաց· Հանրապետու – թեան, Սուտանի, Լիբանանի , Սուրիոյ , Իրաքի և Եմէնի Հանրապետութեանց նա – խագահները, ինչպէս նաեւ Քուէյթի է – միրը :

Ինչպէս նախորդ հանդիպումներուն, այս անգամ եւս օրակարգի հարցերուն մէջ ամէնէն կարեւորն ու նաեւ ամէնէն վէշ – ը Պաղեստինի հարցն է :

Միւս խնդիրները կը վերաբերին Աֆ – ռիկէ, Տարաշխարհ Արաբիոյ, Պարսից Ծոցի իշխանապետութեանց եւ արտասահմանի մէջ Լիկայի քարոզչական նպատակնե – րուն համար յատկացուածական ելմտայոյ – զի մը քննարկութեան :

Համաթարական միացեալ ճակատի մը կազմութիւնը վերադարձն ակնկալութեան է Լիկային: Վերջին օրերուն նախագահ Նասըր եւ Ֆէյսալ թագաւորի հանդի – պումները ձկտուտքի եւ Գահիրէի մէջ պատճառացուցին մթնոլորտը՝ հնարհաւ պիտի դարձնելով եւ եմէնի մասին կնքուած համաձայնութեանց :

Այժմ վերջ դրած են եգիպտական կռիւները եմէնի մէջ : Եգիպտական պին – դները հետզհետէ պիտի հեռանան եր – կրէն Արաբիայէն, ուր իրենց մէջտեղ – ութեամբ որոշ չափով ամրապնդեցին հանրապետական վարչաձեւն ու մարչէալ Պալէի դիրքը: Իսկ Ֆէյսալ թագաւոր նոտացած է չօժանդակել էմիր Պասրի եւ իր արքայական կուսակիցներուն : Քա – ղաքականութեան մը մարիէն հանրաքուէով պիտի ո – րոշուի երկրին վերջնական վարչաձեւը : Ներքին այս ցաւոտ խնդրի կարգա – դրութենէն վերջ Լիկայի միակ վիրաւոր կողը կը մնայ Թունուզը, որուն նա – խագահը անհաշտ դիրք բռնած է Պա – ղեստինի հարցին կապակցութեան հա – մար ընդունուած բանաձեւին դէմ :

Միւս կողմէ կը մեղադրէ եգիպտոսի պատասխանատու վարիչները, որ միջա – ռեն կ'ըլլան եղեր արաբական բոլոր եր – կիրներու ներքին գործերուն :

Երկուշաբթի օրուան իր ճառին մէջ Պուրկիպա կը չեշտէ, որ «եգիպտա ա – րաբական երկիրներու բարեկամութիւնն ու վստահութիւնները կրնայ չահիլ այն ա – նձին միայն, որը վերջ տայ իր դիրակա – ցութեան ձգտումին եւ վերադառնայ իր այն համոզումը թէ ինք ախոյեանն է արար պատկանութեան: Նախ պէտք է փո – խի իր անունը: Ի՞նչ կը նշանակէ Արար միացեալ Հանրապետութիւն, որ միայն եգիպտոսն բաղկացած է »:

Թունուզի նախագահը կը մեղադ – րէ Աբդէլ Նասըրը, որ անկախ Լիկային հետ, մինչեւ իսկ Լիկան չդարձնէ վերջին երկիրներու համաձայնութիւնը մը, ըստ իր Ուխտի դրութեանց :

Պաղեստինի հարցին շուրջ պժուար պիտի ըլլայ միացեալ ճակատ կազմել : Պաղեստինի ազատագրութեան կազմա – կերպութեան » նախագահ Ահմէտ Շու – կէյրի, որ երբեւ դիտող կը մասնակցի ժողովին, կը պահանջէ զործադրել իր առաջարկները, զրս ներկայացուցիչ էր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.ի ԲԱՑՈՒՄԸ

ՊԱՊԸ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

Վատիկան Բ· Տիեզերական ժողովին չորրորդ նիստը բացուեցաւ առջի օր : Իր բացման ճառին մէջ, Պապը յայտնեց թէ եպիսկոպոսական ժողով մը կը ստեղծէ , որ պիտի օժանդակէ Պապին, եկեղեցա – կան հարցերու ընդհանուր վերահսկու – թեան մէջ :

Պօղոս Զ· չէշտած է այն մեծ առաւե – լութիւնները զրս նման զործակցութիւն մը պիտի բերէ Ս· Աթոռին եւ բովանդակ եկեղեցւոյ, մանաւանդ ամէնօրեայ աշ – խատանքներուն մէջ :

Անդրադառնալով Նիւ Եորք կատարելիք իր ճամբորդութեան Ընդհանրական նկա – տելեցւոյ պետը յայտարարած է ·— «կարճ ժամանակի մը համար պիտի բացակա – լինք, որպէսզի Միացեալ Ազգերու կազ – մակերպութեան սիրոյ եւ խաղաղութեան պատգամ մը բերենք : Կը յուսանք թէ այդ պատգամին պիտի միանաք միաձայ – նութեամբ, վասնզի մեր նպատակն է որ մեր ձայնը ձեր բոլոր ձայներուն համա – նուագն ըլլայ »:

Պապին համար, Տիեզերական ժողովը սիրոյ արտայայտութիւն մըն է հանդէպ Աստուծոյ, եկեղեցւոյ եւ բովանդակ մարդկութեան : Պապը կը մաղթէ բոլոր քրիստոնեաներու միաձուլումը Քրիստո – սի ուսած միութեան մէջ : Ցիշած է «Լը – ռութեան եկեղեցին», չէշտելով «ծանր եւ ցաւալի ճնշումը, որ բազմաթիւ երկիր – ներու մէջ, կը կատարուի Կաթոլիկ ե – կեղեցւոյ վրայ»: Բայց հակառակ անկէ ծագած դառնութեան, եկեղեցին միայն ակռով պիտի հակադրէ «սիրեցէ՛ք ձեր թշնամիները եւ աղօթեցէ՛ք անոնց համար որոնք ձեզ կը հալածեն »:

ՓԻՆԷ ''ՈՉ,, Կ'ԸՍԷ

ՉՈՒԶԵՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԸԼԼԱԼ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ

Պատասխանատուները, որ առջի օր ներ – կայացան նախկին վարչապետ Անթուան Փինէի, չյաջողեցան համոգել Սէն – Շա – մոնի քաղաքապետը : Փինէ կ'ըսէ թէ իր տարբերին մարդ ուզէլ կը խորհի այս աշ – խարհէն հեռանալու մասին քան քաղա – քական ասպարէզ մը սկսելու : Տրուած ըլլալով սակայն, որ Փինէի յայտնած էր անցեալին թէ կրնայ խորհիլ թեկնածու – թեան մը մասին երկրին համար ծանրա – կչիռ պայմաններու մէջ, դեմոկրատնե – րու կոմիտէն կը պահէր թէ այդ ծանրա – կչիռ պայմանները ստեղծուած են որ կո – լի մամուլի վերջին ապուլիսով :

Դեմոկրատները սակայն յուսահատած չեն : Այս առնակցութեան առթիւ իրենց հրատարակած զեկոյցը կ'ըսէ թէ նոր խո – սակցութիւններ կրնան տեղի ունենալ : Կ'ըսուի թէ փինէ ներկայանալու համար կ'ուզէ փաստն ունենալ թէ կրնայ ստա – նալ ձայներու մէկ երրորդը՝ այսինքն 8 միլիոն : Նման առաջարկ մը կը նշանա – կէ թէ նախկին վարչապետը կրնայ ներ – կայանալ միայն այն պարագային երբ լայն համախմբումի մը ներկայացուցիչն ըլլայ, այսինքն Տէֆֆըի առաջարկած ձեւով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՏԵՀԼԻԻՆ հասած լուրերու համաձայն, Հնդկաստան իր համաձայնու – թիւնը տուած է Ու Թանի խաղաղութեան ծրագրին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ կրնայ տա – րին 70 հիւլէական ռումբ արտադրել , յայտարարած է նախկին լրտես Քլաուս Ֆուքս Նօյս – Տօյչլանտ արեւելեան Գեր – մանիոյ թերթին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, Բրեժնեւ յայտա – րարած է թէ Վարչաւայի Ուխտին ամ – րապնդումը անհրաժեշտ է : Համայնա – վար կուսակցութեան քարտուղարը բռած է նաեւ թէ Խորհ· Միութիւնը կ'ուզէ յա – րաբերութիւններ ստեղծել Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան հետ , պայմանաւ որ ան նկատի առնէ Բ· Աչ – խարհամարտի վաղորդայնին արդիւնքե – րը :

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ ՁԻՆԱՏԱՆ «Ժողո – վուրդին Օրաթերթին» բերնով ծանր յար – ձակում մը կը կատարէ ՄԱԿի դէմ, յի – շելով անոր «պարշէլի դերը» Քորէայի , Քոնկոյի , Տոմինիկեան Հանրապետու – թեան հարցերուն մէջ, միւս կողմէ փե – քին «կոմմնակալ» կը պահէ Կոսիկինը Քաշմիրի պատերազմին առթիւ բրած յայտարարութիւններուն մէջ :

ԼՈՆՏՈՆ եւ Լիզպոն ծանր տարակար – ծութիւններ ունին Ռոտեզիոյ առթիւ , մանաւանդ Ռոտեզիոյ «անկախ» պետ – նպետական ներկայացուցչի մը նշանա – կումէն ի վեր, Փորթուկալ : Անգլիա Ատ – լանտեան Ուխտի իր բոլոր ընկերներուն դիմած է տեղեկացնելու համար թէ իր եւ Փորթուկալի յարաբերութիւնները լար – ուած են :

ԿԻՊՐՈՍԷՆ կը հերքեն թէ որեւէ պե – տական հաբուածի պատրաստութիւն տեսնուած ըլլայ, տարպելու համար Մակարիոս Աբք·ը եւ հաստատելու պին – ուորական մենատիրութիւն մը :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ծայրայեղ – ձախ Փայէզէ Սեռա թերթին համաձայն Պապը վար – չաւ պիտի երթայ Մայիս ուխտին : Լա – տատեղեակ աղբիւրներու համաձայն , լուրը անհիմն է :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, Թիքսիէ – Վինեանքուռ յայտարարեց թէ պինուսրական ճակատի վրայ, Վիէթքոնկը արդէն իսկ պարտը – ուած է : Պէտք է աշխատիլ որ յաղթանակ չտանի բանակցութեան ճակատին վրայ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց բնիկ· Եդուարդ Պօյաճեան , որ Լիբանահայ ու – սուցիչներու խումբով մը այցելած է Հա – յաստան: Քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք կը վերադառնայ Պէյրութ :

Պ· Ժիրայր Ադդարեան, Պէյրութէն:

ԼՈՒՐԵՐ ՊՈԼՍԷՆ

Պոլսոյ թերթերէն կը էսդեմիւ·—

× Իգնատիոս Պետրոս Ժ·Զ· Պաթման – եան Պոլսոյ մէջ այցելեց Ղալաթիոյ նո – րակոչոյց Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցին: Այս առթիւ չնորհաւորեց եկեղեցիին հարաս – տատաւոր՝ Պ· Զօպեան եւ հազար ոսկիի նուիրատուութիւն մը ըրաւ :

× Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին ժրնեւ այցելութեան առթիւ, եկեղեցիներու մի – ութեան կեդրոնը հետաքրքրուած է Ս· Ծաչ զպրեվանքով : Ահա թէ ինչ կը զրեն այս մասին :

« Պատրիարքը պաշտօնական այցելու – թիւն մը տուաւ Համազգային եկեղե – ցիներու կեդրոնը, որ հոյակապ չէնք մըն է : Ունի 300 հոգինոց անձնակազմ՝ ձեռնհաս տնօրէնի մը գեկավարութեան տակ :

«Համազգային եկեղեցիներու կեդ – րոնը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ Ս· Ծաչ զպրեվանքին հանդէպ, անոր անզլերէն զրքոյկը աչքի անցընելէ ետք, տարեկան որոչ օժանդակութիւն մը բե – րելու տրամադրութիւն ցոյց տուաւ » :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

× Սեպտեմբեր 6 – 7ի չարադէպ գիշե – րուան տասնամեակին առթիւ հետեւ – եալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ռէֆիք Էրտուրման անունով թուրք մը՝ «Միլլի – եէթ»ի մէջ :

« Տասը տարի առաջ Սեպտեմբեր 6ի գիշերը հազարաւոր մարդիկ մարդու – թենէ ելան Պոլսոյ փոզոցներուն մէջ: Նախ անպաշտպան ուրիշ մարդիկ վախ – ցընելու համար ըմբռնեցին, յետոյ՝ քանդելու, հրկիզելու հնչտանքին անձ – նատուր եղան :

Մայր պողոտաները մեղի օրերով նոզ – կանք պատճառեցին, ինչպէս ջրուդիները, որոնք կոյուղիի մնացուկներով լեց – ուած էին :

Թէ ներսը, թէ դուրսը, սուղ արժեց ա – կէտը մեղի : Ասպարէզով թրքատեացները պոռչտացին· — Մենք միթէ ձեզի չէ՞նք ըսեր որ տասնը բարբարոս են :

× Մլլիէթ կուսակցութեան գեկավար – ներէն՝ Օսման Պէօլիւքպաչ Իւնէօնիւ յղուած նամակով մը հետեւեալ հինգ հարցումները ուղղեց ·—

Ա) Ռուսիոյ գեմ որքա՞ն պիչամ պիտի ընկլ :

Բ) Եթէ բնորութեան մէջ պարտուիք , ի՞նչ նոր կարզապրութիւններ պիտի ը – նէք :

Գ) Քաղաքական մթնոլորտը պղտորե – լու համար ի՞նչ նոր քայլեր պիտի առ – նէք :

Դ) Երեսփոխաններ «գլխէ հանելու» ի՞նչ նոր միջոցներ կը մտածէք :

Ե) Շահագործումի թողլատու ո՞ր հար – ցերը պիտի բնորէք :

ՏԽՐՈՒՆԻ·— ՄԱՆՈՒԷԼ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Շաբաթ օր, Փա – րիզի մէջ յանկարծամահ եղած է Մա – նուէլ Ոսկերիչեան, 75 տարեկանին: Վը – կայեալ Փարիզի իրաւաբանական համա – լսարանէն, ուրկացեալը նախկին առնոա – պետ եղած է Հ· Բ· Ը· Մ· Փարիզի մասնաճիւղին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ: Հաւաքուիլ իր բնակարա – նը՝ 58, Պուլվ· տ'Ինվէրման Նէօյի, ժամը 15·30ին :

Բնիկ Վանեցի, Մանուէլ Ոսկերիչեան ծանօթ դէմք մըն էր Փարիզի Հայ ապրա – նքին կեանքին մէջ, նախկին Դաշնակցա – կան :

Ողբացեալին բարեկամները կը յոյս – նան թէ որեւէ մահազդ ղրկուած չէ :

ՕՇԱԿԱՆԻ ՄԵԿԵՆԱՍԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երեւան էի մէջ , 1947ին , Օշական յայտնեց , թէ արդէն սկսած է գրել նոր վէպ մը՝ «Կեանքին պէս », որուն հերոսը նոյնն էր ինչ որ Մնացադրդացինը և որ պիտի բաղկանար 10 – 15 հատորէ , իւրա – քանչիւրը երեք հարիւր – երեքհարիւր – չափուն էջ :

Իմ հարցումներուս պատասխանելով՝ Օշական ըսաւ .

— « Կեանքին պէս »ը չարունակութիւնն է Մնացադրդացին : Հերոսը նոյն մարդն է , որ կ'անցնի յաջորդական ապրմոսֆէրներէ : Այս նոր վէպը փորձ մըն է աւելնելու մեր ժողովուրդին կեանքը 1880էն մինչեւ մեր օրերը այնպէս , ինչպէս տեսած ու ապրած եմ ես :

Եթէ չեմ սխալիր , 1945 – 46ին սկսած էր գրել այս վէպը , բայց թէ ուր հասած էր , ճշդիւ չեմ դիտեր : Հիմա կը դրջամ , որ մանրամասնութիւններ չուզեցի իրմէ , որովհետեւ մտքէս չէր անցներ , որ մահը չատ մօտէն կը հետեւէր իրեն : Անչուշտ այդ ձեռագիրն ալ պահուած է մխսնեբրուն հետ :

Վահէն կը գրէ , թէ արդէն եղիչէ Պատրիարքին դրկած է հօրը երկերուն հրատարակման համար պատրաստած ծրագիրը : Իր նախատեսութեամբ՝ իւրաքանչիւրը 250 էջնոց 40 – 41 հատորներու մէջ կարելի պիտի ըլլայ տալ Օշականի բոլոր երկերը , ապուած թէ անտիպ : Մտադիր է 13 մասերու բաժնել գործը .

Ա. Վէպեր
Բ. Գրականագիտութիւն
Գ. Պատմուածքներ
Դ. Խորհուրդներու մեհեանը
Ե. Գրական վերլուծումներ
Զ. Ուսումնասիրութիւններ
Է. Գրական քննադատութիւն
Ը. Մատենագրութիւն եւ բանասիրութիւն
Թ. Տպաւորապաշտ էջեր եւ պարագրական գրութիւններ
ԺԱ. Դասագիրքը (« Հայ Գրականութիւն»)
ԺԲ. Ինճճականեսագրութիւն
ԺԳ. Ծանօթագրութիւններ եւ ճամակներ :

Օշական ընդարձակ նամակագրութիւն ունէր : Իր նամակները պարզ բարեւ – պրեր չէին անշուշտ , այլ կը չօշափէին գրական հարցեր : Ինչ որ աւելի չահեկան կը դարձնէ զանոնք , իր խորհրդածութիւններն ու դատումներն են , գրուած՝ արագ , աչխոյժ ոճով : Թերեւս չատ աւելի հաճոյքով պիտի կարդացուին իր նամակները , քան , օրինակ , լայնածաւալ վէպերը :

Բարեբախտաբար պահած եմ ինծի գրած նամակներուն մէկ մասը : Իմ մօտ ի պահ կը մնան նաեւ Գուրգէն Մխիթարեանին ուղղուած նամակներէն մէկ քանին : Հաւատացած եմ , թէ իր ամբողջական երկերուն ամէնէն կենդանի , ամէնէն բարեխառն եւ ամէնէն հետաքրքրական բաժինը պիտի կազմէ նամականին , անշուշտ եթէ ձեռք բերուին եւ առանձին հատորի մը մէջ ամփոփուին առանց զրած նամակները : Աթիա Թոզ հրապարակային կոչ մը ըլլայ բոլոր անոնց , որոնց հետ թղթակցած է Օշական :

Մեր կեանքին ու գրականութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ մըն էր Օշական : Կանոն մը չէր , բացառութիւն մըն էր : Կանոնը պիտութիւն է , մինչ արուեստը բացառութիւն է : Կրնամ ըսել , թէ իր կոնոնը — կանոնազանցութիւնն էր : Աբովեանի հպատակ էր իր ուժական , նեղսրտյակ խառնուածքին , ինչպէս է պարապան բոլոր անոնց , որոնք մեզի կը ներկայանան մեծութեան առտրոգելիներով : Ինք առելցնէց իր դպրոցը , որ ծանօթ է Օշականութիւն անունով , եւ ինք ալ մնաց այդ դպրոցին պետը . միւսները պարզ հետեւակներ էին միայն : Կ'ընդունիմ , որ ապատորապաշտ դրող էր Օշական . բայց ասկից ոչ թէ կը նուազեցնէ , այլ թերեւս կը բարձրացնէ իր անձին ու գործին տեսակարար կչիռը :

Հիմա ատենն է հատատելու , թէ գործին հետ կը փրկուի նաեւ անձը : Փրկութեան նախաձեռնութիւնը կը պարտինք Բժ . Ռէքլիկեանի : Թող չափազանցութիւն չհամարուի , եթէ ըսեմ ու խոստովանիմ , թէ այս քայարի բժիչկը կը յիչեցնէ Հոմայեցի ասպետը՝ Մեկենաս , որ Օգոստոս կայսեր մօտ վայելած իր անհուն վարկը օգտագործեց՝ քայլերելու համար արուեստներն ու դեղեցիկ գպրութիւնները , մեզմէ չուրջ երիս հարար տարի առաջ :

Ու Թոզ ներէ գրագէտ – բժիչկը , եթէ ժամանակէն առաջ ուզեցի հրապարակել իր անունը , իբրեւ «Օշականի մեկենասը» : Իր յօժարակամ ու ինքնաբուխ յանձնառութիւնը՝ հրատարակելու հանդուցեալ գրագէտին ամբողջական երկերը , ոչ միայն լիապէս կ'ուրախացնէ զիս , այլեւ խորապէս կը յուզէ , որովհետեւ ի վեր – ջոյ Օշականի ժամանակակիցներուն եւ մօտիկ բարեկամներուն մէջ ես կը հա – մարուիմ վերջնանացներէն մէկը , չհաչ – ուելով իր բազմաթիւ աչակերտները , ո – րոնք այսօրուան միջին սերունդը կը ներկայացնեն :

Կը կարծեմ , թէ Օշականի գործերէն անոնք , որ արդէն լոյս տեսած են առանձին հատորով , կարելի է փրկուած նկատել «գերութեան իրենց ճակատագրէն » : Նախընտրութիւնը պէտք է տալ այն գործերուն , որոնք գրուած կը մնան մեր պարբերական մամուլին , յատկապէս « Հայրենիք » ամսագրին , «Միտն»ի , «Զուարթնոց»ի եւ այլ հանդէսներու մէջ :

« Օշականի մեկենասը» պիտի ապրի Օշականի անձին եւ գործին հետ :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Որքան ալ տարօրինակ թուի , իրողութիւնը այն է , որ Հայաստանի մէջ մայրենի լեզուին , եւ անոր կողքին՝ հայ գրականութեան եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան ուսուցումը գոհացուցիչ չէ : Աւելին՝ տակաւ հիմերու վրայ գետեղուած է : Եւ , այս իրողութենէն թելադրուած , վերջին չրջանին բաւական թիւով քրիստոնեական յօդուածներ լոյս տեսան խորհրդահայ մամուլին մէջ : Յօդուածներ , ուր , որոցայտ մտաւորականներ եւ մինչեւ իսկ անուանի գրագէտներ , սեւեռուած ճերմակի վրայ մատնանչեցին վէրքը եւ առաջարկեցին դարմանումի միջոցներ :

Համաձայն այդ մատնանչումներուն եւ քննադատութիւններուն , մինչեւ իսկ բարձրագոյն կարգերէ չրջանառարանները , ուրեք , իբրեւ դպրոց , կը հետեւին մեր ըսածները :

Երեւանի մէջ գոյութիւն ունի մանկավարժական հիմնարկութիւն մը , որ կը կրէ Ղ. Աբովեանի անունը : Ուսումնական այս տարեչրջանին , երկրին գոնա – գան կրթարաններէն 1297 չրջանառարտ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ մասնակցած են ընդունելութեան քննութիւն – ներուն : Եւ ահա արդիւնքը՝ համաձայն Բաց Նամակի հեղինակներուն .— Հայերէն գրաւոր քննութիւններուն մէջ յաջողած են միայն 250 հոգի եւ ասոնց մեծ մասը՝ «աւելի քան 95 տոկոսը» , գնաւ – հատականի նուազագոյն չափանիշով :

Եւ դեռ կան բանաւոր քննութիւնները , որոնց արդիւնքի մասին ոչ մէկ մեկնաբանութիւն կ'ընեն Բաց Նամակին հեղինակները :

Զմտահոգիչ որ մանկավարժութեան հետեւելու տրամադիր այս 1297 երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները ապագայ ուսուցիչներ եւ կրթական մշակներ կոչուած են դառնալու :

Ինչո՞ւ այս տխուր պատկերը : Ո՞վ է այս ցաւոտ վէրքին բուն պատրիարը :

Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութիւնը , որուն գլուխը ներկայիս կը գտնուի Շ. Սիմոնեան , անհեթեթ կարգադրութեամբ մը , Հայոց լեզուի դասաւանդութիւնները ջնջած է բարձրագոյն կարգերուն մէջ : Հայ երեխան ու պատանին իր մայրենի լեզուն պիտի սորվի մինչեւ 8րդ կարգ , այսինքն մինչեւ 14-15 տարեկանին , իսկ անկէ ետք , ուրիշ խօսքով 9 – 10 եւ 11րդ դասարաններուն մէջ պիտի հետեւի այլեւայլ նիւթերու , բայց ոչ հայերէնին : Սակայն , ինչպէս դիտել կուտան արտյատ քննադատներ , առաւելաբար բարձրագոյն կարգերուն մէջ է , որ հայ պատանին կամ երիտասարդը հետերուն եւ կարելիութիւնը ունի բուն արժանաւոր իւրացնելու եւ խորացնելու իր դիտելիքները :

« Մեր երեխաները հագիւ են փոխադրուում իններորդ դասարան , հագիւ են ուղ դնում հասունութեան սանդուխին , մենք դրօչակը բարձրացնում ենք. «բռատոպ» : Դուք արդէն հիանալի գիտէք մայրենի լեզուն : Եւ այսպէս , մայրենի լեզուն , որպէս առարկայ , 9-10-11րդ դասարաններից հանուած է : Այսինքն հանուել է ճիշդ այն ժամանակ , երբ նոր պէտք է սկսուեր իսկական , գիտական ուսուցումը » :

Բարձրագոյն դասարաններու մէջ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը կրճատելու որոշումը կը տատանայ , երբ նկատի առնենք նաեւ , որ , դժբախտաբար , Հայաստանի մէջ չատ տարածուած են բարբառները . իսկ բարբառներու տատութիւնը , գաղտնիք չէ , որ «բացատրել է անգրագէտներում գրական լեզուի ուսուցանելը վրայ» , ինչպէս կը գրեն բողոքողները :

Այս տեսիլ , ուրախալի է հաստատել , որ վերջապէս Հայաստանի մէջ եւս քրտնողներ կան , թէ ժամանակը եկած է փոխարինելու բարբառները՝ գրական մեքուր լեզուով մը :

Այս անհեթեթ կարգադրութիւնը նաեւ Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան նկատմամբ : Որքան ալ տարօրինակ թուի , Լուսաւորութեան Նախարարութիւնը միայն 49 ժամ տահմանած է Հայոց պատմութեան ուսուցումին համար : Իսկ որ պատմութիւնը կը սկսի հայ ժողովուրդի կազմաւորման չրջանէն մինչեւ 1917 թուականը :

Աւելի քան 2500 տարուան պատմութիւնը եւ միայն 49 ժամ տրամադրելի՝ գաղտնութեան համար :

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

Ինք գոհ էր սակայն իր վիճակէն : Ինչ կրնար ընել ուրիչ : Արհեստ չունէր , մասնագիտութիւն մը չունէր : Ինչքը միայն գպրոցն էր , ուսումն էր , ան ալ չեզաւ կէս ճամբան մնաց , ալ ի՞նչ կը մնար ընել : Ժամանակը իրեն չէր յարմարը , ինք պիտի յարմարէր ժամանակին , ատոր համոզուած էր չատոնց :

Իր նոր բարեբարները գոհ չէին սակայն իր այս վիճակէն : Մատ մը տալ , մատաչ տարիք , աղաղակ մարմին , սրնանդի պահաս , ծանր եւ ապտտա աչխատանք , չըլլալիք բան էր : Իրենց խղճին դէմ էր :

Երեկոները երբ գործէն տուն կը վերադառնար , ածուխի եւ փոչիի մէջ թաթխուած , Տիկին Սիրարփին կը մղկտար , հոգեպէս կը տառապէր : «Այս թիղ մը տղան , այդ ծանր գործին մէջ ...» : Բայց ինչ ընէր , ինչ ընէին : Կարողութեան տէր չէին , որ զայն դպրոց դրկէին կամ մասնագիտութեան մը վարժեցնէին : Իր ամուսինին օրավարձովը եւ պիչերգործով աչքի լոյս թափած իր աչխատանքով հազիւ կրնային ծայրը ծայրին բերել : Սիրտ ունէին , հոգի ունէին , կարմեցող էին , բայց միջոց չունէին , միջոց ունեցողը կամ դրամ ունեցողն ալ սիրտ չունէր :

Գործէն հանէին արհեստի մը դնէին , բայց ո՞ւր , ի՞նչպէս : Դերձակի մը քով ... Օ՛ , անխիղճ ու չահամոզ «վարպետ»ներ չատ կը ճանչնային : Աչիկերը , կամ իրենց բառով «չրախ»ը , տարիներով պէտք է աչխատէր ձրի , պէտք է դառնար խանութին ու տունին ոստտան – որը : Առանին գործերէն միչեւ դրսի աչխատանքները ինք պէտք է կատարէր անտրտունջ : Եւ եթէ այդ ժամանակամիջոցին քիչ մը կար կարել սորվէր , յաւիտենապէս երախտապարտ պէտք է մնար իր «վարպետ»ին :

Նոյնն էր պատկերն ու պատմութիւնը այլ արհեստներու մէջ :

Դպրո՞ց ... ի՞նչպէս , ինչո՞վ : Ախ սա դրամ բառածը , ամէն բան անով կը դառնար :

Ջարմանալի , հիմա , այր ու կին , իրենց զաւակներուն չատ մտահոգ էին այս տղեկին համար : «Մերինները ինչպէս բլլայ հայր մայր ունի , օր մը լաւ , օր մը վատ կ'անցնի , իսկ այս տղո՞ւկը ...» կը մտածէին :

Այժմ , ամիսներէ ի վեր իրենց մօտն էր , հիմա այլեւս լաւ կը ճանչնային զինք : Կենցաղավարութիւն մը ունէր , որ գպրոցէն չի տրուիր , այլ բնածին է , նկարագրով մաքուր , նիստ ու կացով զուարճալի , այլ մանաւանդ ուչիմ : Մեղք չէ՞ր այս տղան թողուլ բնանակիրութեան մէջ : Հնար մը , ելք մը կը փնտուէին , բայց չէին կրնար գտնել :

×

Ապրիլ ամիսն էր : Տունին մէջ մեծ հուզում կար : Առանց ատոր ալ Պ. Վարդանին տունը գրեթէ ամէն օր հիւր կար , յաճախ ինքն ալ կը բացակայէր տունէն՝ այս ու այն գործերով : Բայց այդ օրն արտակարգ կամ բացառիկ բան մը տեղի պիտի ունենար :

Այդ օրերուն պարպտան : Գլուխ ուսեցող մարդիկ կուգային Պ. Վարդանին , ու տուրճի դասերու չուրջ ժամերով կը խօսէին զանազան խնդիրներու չուրջ : Եւ դառ խօսակցութիւններէն հասկցաւ որ Ապրիլ ամսու վերջին չարաթը , կիրակի յարեկէն ետք , Ապրիհան Եդեռնի տօնա – կատարութիւնը տեղի պիտի ունենար Ա – թէնքի մեծատուն սրահներէն մէկուն մէջ , այդ առթիւ բոլորը աչխատանքի լծուած էին :

Բացի փոքրիկ Յակոբիկէն , միւսները բոլորն ալ ամէն երեկոյ ճաչէն ետք յատկապէս ակումբ կը վազէին՝ ու դիչերը տուն կը վերադառնային բաւականին ուչ : Իրեն ալ բազմաթիւ անգամներ առաջարկեցին , որ միասին երթար , երգչախումբին մաս կազմէր , կամ բանով մը օգտակար ըլլար , բայց միչտ ալ մերժած էր «Ոչ , հիմակուհիմա բազմութեան մտնելու միտք չունիմ »... պատասխանած էր :

Ամէն տեսակէտով սիրուած , յարգուած մարդ մըն այս կէտին մէջ էր որ ինքնավստահութիւն կը պատճառէր իրեն : Տունին մէջ այնքան լեզուներ , երբեմն դուրսը այնքան անհաղորդ էր : երբեմն նակ չունենալու : «Թողէք , կ'ըսէր տիկին Սիրարփի , իր ապրած չրջապատը տուեր է իրեն , ձգեցէք հանգիստ , կամաց – կամաց կը փոխուի » :

Իրիկուն մը , ուչ ատեն , ապաքէն նոյն ուրախ – զուարթ , մեծիկ թոռուիկին իրենց ճեռքերուն մէջ բռնած , հետ մը իրենց տունին , մնացածը պէտք էր պատմեր փակցնէին :

Աչտա , հետաքրքիր աչք մը պարտցած անոր վրայ , յետոյ չես պիտեր ինչո՞ւ կը պերը կախեց , աչքերը փոքրացուց եւ ըսաւ կրկին կարդալ թոռուիկը :

Կը նախապատճէ Պ. Վարդան ... եան : Կը խօսին՝ Մխրան Փափազեան եւ Գէորգ Կաուաբենց : Սեպուհ

Երգչախումբը կը դեկավարէ Եղիազարեան :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՔ

(6 Շար.)

Եւ զարմանա՞լ, որ Հայաստանի վարժարաններէն շրջանաւարտ երիտասարդներ կ՝ընեն սխալներ, զորս պիտի չընէին նոյնիսկ արտասահմանի հայկական նախակրթարաններու ուսանողները :

Կայ նաեւ դասագիրքերու պարագան :

Այս մարզին մէջ եւս անփութութիւնը ակներեւ է : Այլապէս պիտի չկրկնուէին այն քննադատութիւնները, որոնք, պարբերաբար, կ՝երեւին խորհրդահայ մամուլին մէջ: Դեռ վերջերս քննադատ մը վրդովում կը յայտնէր այն փաստին համար, որ ութերորդ դասարանի «Հայրենի գրականութեան» դասագիրքին մէջ Աւ. Իսահակեանի կողքին կը ներկայացուի Պ. Չեխովը, Դ. Վարուժանի եւ Վ. Տէրեանի նուիրուած էջերուն կը յաջորդեն Մ. Գորկիի եւ Տաբիձէի, Սամէդ Վուրգուի եւ Ճէք Լոնտոնի յատկացուած գլուխներ: «Եթէ այս հայ գրականութեան Քրեստոմատիա է, (Ծաղկաքաղ) ապա Չեխովը, Գորկին, Տաբիձէն, Վուրգունը եւ Ճէք Լոնտոնը, որքան մեղ յայտնի է, հայ գրողներ չեն», կ՝եզրակացնէր խորհրդահայ քնադատը, որ միաժամանակ, դիտել կուտար, թէ եթէ «հայրենի գրականութիւն ասելով հասկանում են ամբողջ խորհրդային ժողովուրդների գրականութիւնը, ապա իրենց ո՞ր մեղքի համար դասագրքերում նմոյշներ չունին Լատիշները, Էստոնացիները, Լիտվիացիները, Պելոռուսները, Ուկրայնացիները, Ուզբէկները եւայլն » :

Հարկ կա՞յ մեկնաբանելու այս պարբերութեան միտ – բանին :

Բովանդակութեան հետ միշտ քննադատութեան կ՝ենթարկուի նաեւ դասագիրքերուն լեզուն : Պահանջը յստակ է — Մաքուր հայերէնով պէտք է ներկայացուած ըլլան նիւթերը՝ գիտականէն մինչեւ գրականութիւն, այլապէս պատանիներն ու երիտասարդները ոչ միայն չեն կրնար իւրացնել ներկայացուած նիւթերը, այլեւ կը խաթարուի անոնց լեզուն : «Վերջին շրջանում, կը գրէ քննադատ մը, մեղ մօտ սովորութիւն է դարձել դասագիրք չգրել, այլ թարգմանել : Թարգմանում են, թող թարգմանեն, բայց այնպէս, որ այդ թարգմանութիւնները լինեն մաքուր, անթերի եւ օրինակելի հայերէն »:

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը յատկապէս եւ կրթական ու մշակութային հարցերով զբաղող պատասխանատու մարմինները ընդհանրապէս պէտք է անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնեն այս ցաւոտ խնդիրներուն եւ, կարճ, շատ կարճ ժամանակի մը ընթացքին դարմանեն թերիները, սրբագրեն բացերը :

Գիտութեան, ճարտարարուեստի, մշակոյթի եւ այլ մարզերու մէջ նուաճում ներ արձանագրող երկրի մը համար ներ ելի եւ թոյլատրելի չէ անփութութիւնն ու տհասութիւնը ուսումնական մարզին մէջ :

Յատկապէս մայրենի լեզուի, Հայոց պատմութեան եւ հայ գրականութեան ուսուցման ճիւղին մէջ :

Այս տարրական ճշմարտութիւնը պիտի ըմբռնե՞ն պատկան իշխանութիւնները :

Յամենայն դէպս ապագան եւ, մանաւանդ, գործերը ցոյց պիտի տան :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՐՁԱՐԵՒԱԴԱՐՁԱՅԻՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐ

Աւանդութիւնը կ՝ըսէ, թէ ջրհեղեղէն փրկած իր միակ վազը Նոյ Նահապետը տնկած է Արարատեան դաշտին մէջ: Կ՝երեւի այդ պատճառով ալ կ՝ըսեն, թէ հայը եւ խաղողին որթատունկը միասին աշխարհ եկած են :

Ամէն ժողովրդական բանահիւսութիւն կամ աւանդութիւն ունի իր պատմական ատաղձը : Իրողութիւն է, որ Հայաստանի մէջ խաղողագործութիւնն ու պտղագործութիւնը հին պատմութիւն ունին : Այդ մասին կը խօսին հնագոյն ժամանակներէն մնացած յուշարձանները, մինչեւ այսօր ալ պեղումներէն յայտնաբերուող հնձանները :

Ինչ կը վերաբերի մերձարեւադարձային պտղաբուծութեան, թէ հին եւ թէ նոր է: Օրինակ նուռը: Ծանօթ է, որ նռնենին Հայաստանի մէջ մշակուած է դարեր առաջ : Զուարթնոցի աւերակներուն մէջ գտնուած քանդակներու վրայ կան նաեւ նռնենիի ոստեր, իսկ զանազան վայրերու մէջ կատարուած պեղումներու ընթացքին գտնուած են նոյնպէս նռնենիի ածխացած ծաղիկներ եւ պտղատերեւի մնացորդներ:

Այժմ Հայաստանի մէջ նռնենին կ՝աճի հարաւ – արեւելեան եւ հիւսիս – արեւելեան շրջաններու՝ ծովու մակերեսէն մինչեւ հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Նռնենին հետզհետէ կը տարածուի նաեւ ուրիշ շրջաններու մէջ :

Մերձարեւադարձային պտղաբուծութիւնը դրուած է գիտական հիմքերու վրայ: Տասնեւհինգ տարիէ ի վեր Գիտութիւններու Ակադեմիայի այգեգործութեան եւ պտղաբուծութեան հիմնարկութիւնը կը զբաղի այդ պտուղներուն ընտրութեամբ եւ մշակութեամբ: Առ հասասարակ Հայաստանի պայմաններուն մէջ նռնենին համեմատաբար շուտ կը պտղաբերէ եւ բարձր ու կայուն բերք կուտայ նոյնիսկ քիչ խնամքի եւ մշակութեան պարագային:

Գիտական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան շրջաներու մէջ կլիմայական պայմանները թոյլ կուտան մշակելու նուշ, թուզ, ձիթապտուղ եւ մերձարեւադարձային ուրիշ մշակոյթներ: 1950էն ի վեր աշխատանքներ կը կատարուին այդ ուղղութեամբ :

Մերձարեւադարձային մշակոյթներէն նոր է նաեւ թուզը: Այդ համեղ պտուղը արդէն իր ուրոյն տեղը կը բռնէ հիւսիս – արեւելեան շրջաններու պտղաբուծութեան մէջ :

Հայաստանի պայմաններուն մէջ բաւական դժուար է ձիթապտուղի մշակութիւնը: Սակայն տարիներու գիտական հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ երկրին հիւսիս–արեւելեան շրջաններուն մէջ ձիթապտուղը կրնայ պատշաճ տեղ մը գրաւել :

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Ամենահին տապանագրերը կուգան Եգիպտոսէն: Կարդացուած են եւ ունին գրեթէ նոյն ձեւը: Կը սկսին աղօթքով մը՝ ուղղուած Օսիրեւին: Աղօթքը ընդհանրապէս բարեմաղթութիւն մըն է, ի նպաստ ննջեցեալին, որուն անունը, ծագումը, պաշտօնը մանրամասն կը յիշատակուին վիմափոր դագաղին վրայ :

Հին Յոյներու տապանագրերը եգիպտականին հակառակը ըլլալով՝ ունին գրական հակում մը, զգացման մէջ խոր եւ քնքոյշ, արտայայտութեան մէջ հարուստ եւ բազմագունի, իսկ ձեւին մէջ՝ քերթուածական : Սկիզբները անոնք եղերերգական ոտանաւորներ էին, սակայն յետոյ գրուած են նաեւ արձակով :

Նշանաւոր է Թերմոփիլէի պատերազմին մէջ ինկող հերոսներուն համար գրուած տապանագիրը, որ կը սկսի այսպէս.

Ո՛վ անցորդ, գնա ըսէ Սպարդացիներուն,
Որ օրինակ հնազանդելու համար ինկանք հոս :

Սպարտայի մէջ տապանագիրներ կը գրուէին միայն անոնց, որոնք պատերազմի մէջ քաջագործութիւն մը ընելով նահատակուած էին: Աթենացիները սակայն անխտիր կը գրէին բոլոր մարդոց, որոնք օգտակար հանդիսացած էին համայնքին եւ հայրենիքին :

Հռովմէական տապանագիրները չոր ու ցամաք դէպքերու արձանագրութիւն են, ինչպէս ննջեցեալին անունը, պաշտօնը, տարիքը եւն.: Անպայման կը սկսին Տ. Մ. կամ Տ. Մ. Ս. գրերով — որոնք աղօթքի մը սկզբնատառերն են — եւ յետոյ «կանգ առ, անցորդ» անխուսափելի մակագրութեամբ : Ընդհանրապէս ալ անոնք կը վերջանան անէծքով մը ուղղուած դերեզմանը պղծողներու հասցէին :

Նոյն ձեւ անէծք մը գրուած է աշխարհահռչակ թատերագիր Շէյքսփիրի դերեզմանին վրայ, որ կը գտնուի Սթրաթֆորտ Օն Էվընի մէջ .

Բարի ընկեր, Քրիստոսի սիրոյն զգուշացի՛ր ,
Փորելու հողը, որ կը գտնուի այստեղ :
Օրհնուի՛ մարդը, որ կը խնայէ քարերը ,
Անիծուի՛ ան, որ կը տեղափոխէ ոսկորները :

Անգլիոյ մէջ տապանագրերը մինչեւ ԺԲ. դար լատիներէն լեզուով կը գրէին: 1200էն 1400 երբ Ֆրանսերէնը արքունիքի մէջ ի պատուի էր, տապանագրերուն մեծ մասը գրուած են Ֆրանսերէն լեզուով :

Անգլիական տապանագրերը կը վերջանան խնդրանքով մը, որ անցորդը աղօթք մը ըսէ ննջեցեալի հոգւոյն համար :

Էլիզապէթ թագուհիին օրով անգլիական տապանագրերը գրական արժէք եւ նկարագիր ստացան: Հռովմի Պապերուն տապանագրերն ալ գրական բարձր արժէք ունին :

Ֆրանսական տապանագրերը յատկանշական են իրենց սրամտութեան եւ երգիծականութեան տեսակէտէն : Փիրոն՝ Ակադեմիայէն մերժուելէ ետք, այսպէս գրել տուած է իր տապանագիրը .

Աստ հանգչի Փիրոն, որ չեղաւ ոչ մէկ բան ,
Ոչ իսկ ակադեմական ...:

Փարիզի Փէռ Լաշէզ գերեզմանատան մէջ կայ տապանագիր մը, զոր ամուսին մը գրել տուած է իր ննջեցեալ կնոջ դերեզմանաքարին վրայ .

Աստ հանգչի կինս: Ո՛հ ինչ լաւ
Թէ՛ իր եւ թէ իմ հանգստութեան համար:

Վոլթէր թութակի մը համար գրած է հետեւեալ տապանագիրը .

Անցորդ, հոս կը պառկի թութակ մը,
Որ սքանչելի կը խօսէր ողջ եղած ատենը:
Երբ ան մեռաւ կտակ ըրաւ՝
Որ իր կզակը տիրուհին ժառանգէ :

Ռիշիլիէոյի տապանաքարին վրայ գրուած է.

Հոս կը հանգչի նշանաւոր կարտինալ մը
Որ աւելի չարիք ըրաւ քան բարիք
Բարիքը, զոր ընել ուզեց գեշ ըրաւ
Չարիքը, զոր ընել ուզեց, լաւ ըրաւ :

Մոլիէրի տապանագիրն է.

Աստ հանգչի Մոլիէր ,
Մեծ կատակերգակը ,
Որ իբրեւ երեւակայական հիւանդ
Եթէ մահը կը խաղայ, լաւ կը խաղայ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ա՛խ, ես շատ կը փափաքէի անդամ մը տեսնել այդ կինը :

— Լաւ ուրեմն, երթանք անմիջապէս :

— Շնորհակալ եմ, բարեկամս ... Հաս, տինկն ալ կրնայ ընկերանալ մեզի, չէ՞ : Ժաբ համաձայնեցաւ ու ըսաւ .

— Այս ոճիրը Էլիզապէթ Գաննինկի պատմութեան կը նմանցնեմ: Կը յիշէ՞ք. քսան վկաներ կը հաստատէին տեսած ըլլալ զնչուհի Մարի Սկիրը երկու տարբեր քաղաքներու մէջ: Պատուաւոր մարդիկ էին այդ վկաները, եւ Մարի Սկիրը այնքան տգեղ էր, որ կարելի չէր ուրիշի մը հետ շփոթել: Գաղտնիքը երբեք չլուծուեցաւ : Այս գործին մէջ, մեր առջեւ կան երկու խումբեր, որոնք, երկուքն ալ, պատրաստ են երդուելու որ միեւնոյն կինը, միեւնոյն պահուն կը գտնուէր երկու տարբեր վայրերու մէջ: Այս երկու խումբերէն ո՞րն է որ ճշմարիտը կը վրկայէ :

— Ատիկա երեւան հանելը շատ դիւրին է, կը խորհիմ :

— Ինչ կ՝ըսէք: Գրագրուհին՝ Միս Գարրօլ, շատ մօտէն կը ճանչնայ Լէյտի Էճվարը: Անոնք երկուքը միեւնոյն երդիկին տակ ապրած են միասին ամիսներ շարունակ : Իր կողմէ սխալ մը՝ ինծի համար անկարելի կը թուի :

— Կը պարզուի շուտով :

— Ո՞վ էր Լորտ Էճվարի ժառանգորդը, հարցուցի ես :

— Եղբօրորդի մը՝ գնդապետ Ռոնալտ Մարշ : Ըսուածին նայելով՝ շռայլ երիտասարդ մը :

— Ըստ բժիշկին՝ զոհը ժամը քանիի՞ն մեռած է, հարցուց Փուարօ :

— Ուղիղ ժամը պիտի ճշդուի բժշկական քննութիւններէն յետոյ : Ապարանքի մարդոց վկայութիւններուն պիտի համաձայնի, եթէ ճշդուած ժամը ըլլայ տասը: Ժամը իննին քառորդ մնացած Լորտ Էճվար ելած է սեղանէն եւ դացած իր հիւրասրահ – գրադարանը, ուր արարողապետը սպասարկած է իրեն ուխքի եւ սոտա : Ժամը տասնըմէկին, նախ քան իր ննջարանը ելլելը, այդ ծառայողը նկատած է որ գրադարանին լոյսերը մարած էին... Ուստի Լորտ Էճվար պէտք է մեռած ըլլայ այդ ժամանակ: Այլապէս՝ մութին մէջ նստած պիտի չըլլար :

Փուարօ մտածկոտ գլուխը շարժեց :

Քանի մը վայրկեան յետոյ, մենք կը մտնէինք ապարանքէն ներս, որուն փեղկերը փակուած էին արդէն :

Գեղեցիկ սպասաւորը մեր առջեւ բացաւ դուռը :

Առաջինը մտաւ ներս Ժաբ, որուն հետեւեցանք մենք՝ Փուարօն եւ ես: Արարողապետը, որ կանգնած էր ձախ կողմի դրան առջեւ, անմիջապէս չնկատեց ներկայութիւնը Փուարոյին, որ կը գտնուէր իմ աջակողմս եւ երկար հասակիս տակ չէր նշմարուեր : Սակայն, յանկարծ, երբ կը յառաջանայինք, զգացի սպասաւորին անանկնկալ շնչահեղձութիւնը : Աշխուժիւ դարձայ իր կողմը եւ նկատեցի որ սպասաւորը սարսափած էր Փուարօն տեսնելով :

Արձանագրեցի այս փոքրիկ դէպքը յիշողութեանս մէջ, առանց դիտնալու թէ ինչ նշանակութիւն կարելի էր վերագրել անոր :

Ժաբ մտաւ ճաշասենեակէն ներս :

— Տեսնենք, ըսաւ արարողապետին. կրկնեցէք մեղի ինչ որ տեղի ունեցաւ այստեղ: Ժամը տասին էր, այնպէս չէ՞, որ այդ կինը հոս եկաւ :

— Լէյտի Էճվա՞րը: Այո, պարոն :

— Ի՞նչպէս ճանչցաք զինքը, հարցուց Փուարօ :

— Ան իր անունը ըսաւ, պարոն: Եւ ես տեսած էի իր նկարը թերթերու մէջ: Տեսած էի զինքը նաեւ բեմերու վրայ :

— Ի՞նչպէս հագուած էր Լէյտի Էճվարը, հարցաքննեց դարձեալ Փուարօ :

— Սեւ, պարոն: Յետ միջօրէի սեւ հագուստ մը, ինչպէս նաեւ սեւ փոքրիկ գլխարկ մը՝ գլխուն: Զեռքերը կը կրէին գորշագոյն ձեռնոցներ, իսկ վզին կար մարգարտէ մանեակ մը :

Փուարօ հարցական հայեացքներ ուղղեց Ժաբի :

— Ճերմակ մետաքսեայ երեկոյթի հանդերձանք մը եւ նոյնպէս ճերմակ մուշտակ մը՝ ուսերուն, ըսաւ ոստիկանը կտրուկ շեշտով մը :

Արարողապետը շարունակեց իր նկարագրականը, որ կը համապատասխանէր ճշդութեամբ Ժաբի նախապէս մեզի ըրած խօսքերուն :

— Ուրիշ որեւէ մէկը չեկա՞ւ այստեղ ձեր տիրոջ այցելութեան, հարցուց Փուարօ :

— Ոչ, պարոն :

— Ի՞նչ կերպով փակուած էր մուտքի դուռը :

— « Եալ» փականք մը ունի դուռը. եւ, ընդհանրապէս, նախ քան ննջարան երթալս, այսինքն ժամը տասնըմէկին շուրջ, կը դնեմ նաեւ նիգը... բայց երէկ դիշեր, միս Ժերալտինը Օփերա զացած ըլլալով, ես նիգը չդրի :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Իմաստուհի Գավուքճեան, զաւակներն ու թոռները (Ֆրէզնօ), Այրի Տիկին Շուշանիկ Օհանեան (Լանսէ), Այրի Տիկին Գրուհի Ապլահարեան եւ զաւակները (Իէռ), Տէր եւ Տիկին Բարունակ Խաչմանուկեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յուսիկ Անտոյեան (Ֆրեզնօ), ինչպէս նաեւ ազգականներն ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, տաքրոջ, քրոջորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն եւ ազգականին՝

ՊԱՐԳԵՒ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 13ին, իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Սեպտ. 16), ժամը 14·30ին Լանսէի եկեղեցին :

Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչերիկեան եւ զաւակները՝ Ֆիլիփ եւ Սանտրա, Օր. Ալիէթ Խաչերիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (Սեպտ. 19) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր՝

ԻԶԱՊԷԼ ԽԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ Յակոբեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, հօր՝ ԽԱՉԵՐԻԿ ԽԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ մահուան 15րդ տարեդարձին եւ մօրեղբօր՝ ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ (Պուլկարիա) մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

×

Շաւիլէն Պ. Մկրտիչ Տոդրամաճեան իր զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց վաղամեռիկ սիրելիին ԱԼԻՍ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգողներէ ներկայ գտնուիլ յիշատակի այս արարողութեան :

×

Այս Կիրակի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տավուլճեանի փափաքին համաձայն հոգեհանգիստ կը կատարուի ՄԿՐՏԻՉ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ, ԿԱՐԻԱՆԷ եւ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ, ԿԱՐԱՊԵՏ և ԱՍԳԱՆՈՅՇ ՏԱՎՈՒԼՃԵԱՆԻ, ՊՕՂՈՍ, ԿԱՐԱՊԵՏ, ԶԱՊԷԼ, ԱՆԱԿԻԻԼ ՄԷՎՃԻԵԱՆԻ հոգւոց ի հանգիստ :

×

Պ. Ալեքսան Փանոսեան, Այրի Տիկին Յակոբ Փանոսեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Հայկանուշ Բարայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աքառ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին յետ պատարագի, իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

իրենց փեսային, քեռայրին, ամուսնոյն, հօր՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

իրենց կնոջ, կեսրոջ, մեծ – մօր եւ մօր՝ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մուրատ Ուսումնասիրացի Նահանգային միութեան վարչութիւնը կուզայ իր բոլոր անդամներով ցաւակցութիւն յայտնել Պ. ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻՔԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաներուն :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Պ. Քրիստիանեանէ (Պէյրութ) 25 Ֆր., հայրենակցէ մը հինգ, ընկ. Յ. Մարկոսեանէ (Պէյրութ) տասը, Տիկին Մ. Մովսէսեանէ (Լիոն) տասը, Տիկին Գ. Պետրոսեանէ տասը Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մենտուհի Ճինպաշեան (Վալանսէն) իր տաքրոջ՝ Հ. Յ. Վ. Մըսրբեանի կսկծալի վախճանման առթիւ 50 Ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Պայրամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պ. Մարկոսեանի (Լիբանան) :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ոդեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22

ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ

Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

Երգ՝ ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ, արտասանութիւն : Ընտանեկան խնջոյք :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն 140 թիւ օթոպիւսը, իջնել Փլաս Վոլթէր : Փորթ Շամփէռէէն եւ Փոն տը Լըվալուայէն 135 թիւը, իջնել Ավընիւ տը լա Մառն : Սէն Լազարէն իջնել՝ Անիէռի կայարանը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին :

Հաւաքավայր, Շան զ'Էլիզէի պողոտային եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուագախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւններու ընկերակցութեամբ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Կանանց քոնֆեքսիոնի մը համար որակեալ կտրող մը (այր կամ կին), ռեֆերանսով :

Անձամբ դիմել.—

Sté. LEATEX
76, Passage du Caire — Paris (2e)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիներու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Շար.ը նախորդ ժողովին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 Ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 Ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

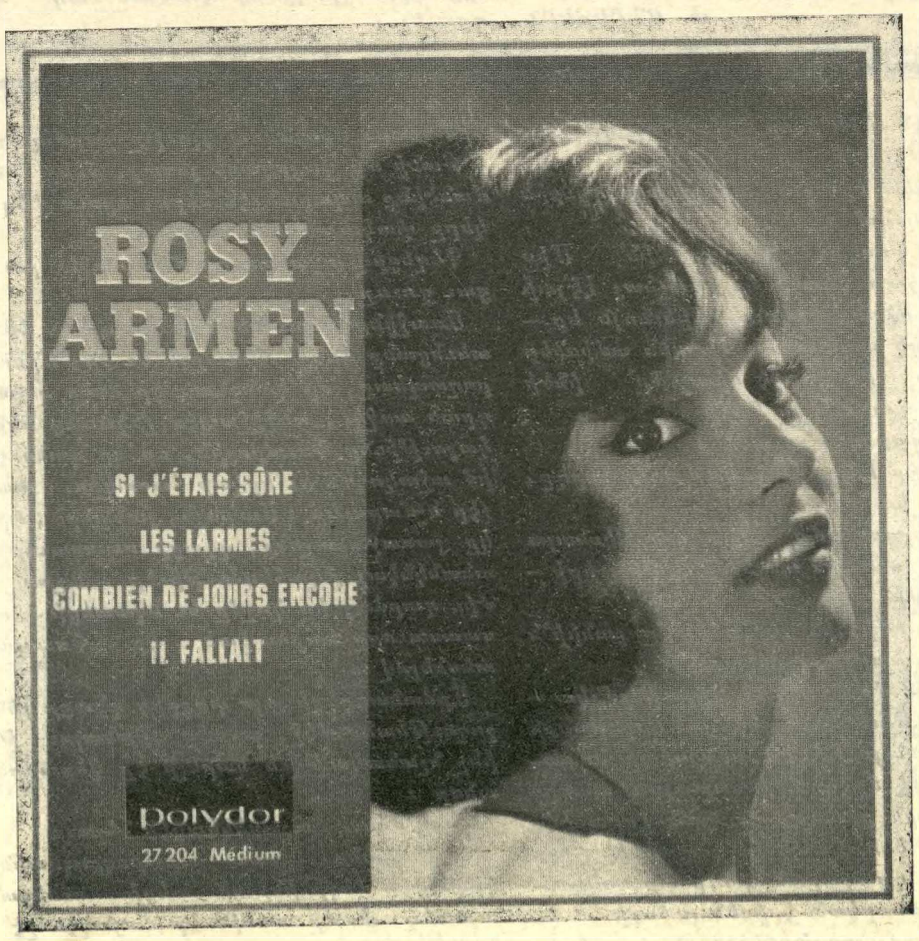

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)
ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ԱՐՁԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
17 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՄՍԱԹԵՐԹ — ԹԻՒ 10411

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.411

ԱՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երէկ առաւօտ Ս. Պետրոսի մայր եկեղեցին մէջ հանդիսաւոր արարողութեամբ կատարուեցաւ Վատիկանի երկրորդ տիեզերական ժողովի հոգեւոր աշխատանքներուն վերջին նստաշրջանին :

Շուրջ երեք ամիս պիտի տեւեն աշխատանքները, որոնք պիտի ուղղուին եւրոպական Քոնսիլէն առաջ, որպէսզի ժողովական եպիսկոպոսները ծօնական օրէնքներով լոյս սփռեն վաթիկանի տիեզերական երկրորդ ժողովի առաջին նստաշրջանը սկսած էր 1962 Հոկտեմբեր 11ին, մասնակցութեամբ 2.381 եպիսկոպոսներու : 1963ին 258 հոգի կը մասնակցէին երկրորդ նստաշրջանին : 1964ին մասնակցողներու թիւը էր 2170 : Այս անգամ 2500 եպիսկոպոսներ ներկայ եղան բացման արարողութեան, աշխարհի հինգ ցամաքամասերէն :

Հայ կաթոլիկ եկեղեցին կը ներկայացնէ իր Նախահայր Պետրոս Ժ.Զ. Պատրիարք Գաթողիկոս – պատրիարքը՝ պատուիրակութեամբ մը, որուն մաս կը կազմեն նաեւ մի եպիսկոպոսներ : Կարդինալ Ս. Գրիգորեան կը մասնակցի ժողովին :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ալ «դիտորդներ ղրկած է, ինչպէս նախորդ նստաշրջաններուն :

Քառասուն եպիսկոպոսներ Պապին հետ միասին ու միաժամանակ պատարագ մատուցած են, որմէ վերջ Պողոս Զ. խօսած է բացման ճառը, ընդգծելով տիեզերական ժողովի կատարած կարեւոր դերը :

«Տիեզերական ժողովը յատուկօրէն նպատակ մեզի թէ մեր եկեղեցին հաւատքի մեզի թէ մեր եկեղեցին հաւատքի միութեան եւ սիրոյ տիեզերական միութեան վրայ հիմնուած ընկերութիւն մըն է » :

Մարդկային պանդոկ դեկերու պատրաստող, տարբեր միջավայրերու մէջ ապրող եւ տարբեր մտայնութեանց տէր մարդիկ երբեմն միացած են եկեղեցիին հոգածութեան : Մարդկութեան հանդէպ սէրը անոնց ուժեղ կերպով պէտք է արտայայտուի, ըսած է :

Պողոս Զ. ըսած ու դառնութեամբ դիտել տուած է, որ երկրագիտ վարպետութիւնն անոնց եկեղեցին հալածանքի ենթակայ է եւ այսօր ժողովէն կը բացակային շատ մը, որոնք ներկայ պէտք է ըլլային :

Սակայն քննադատները չէ եւ կը յիշեցնէ անհարանի ծանօթ պատուէրները, «սիրելիք ձեր թշնամիները եւ աղօթեցէք անոնց համար, որ կը հալածեն եւ կը զրպարտեն ձեզ » :

Քրիստոնէական անյիշաչարութիւն :

Պողոս Զ.ի բացման ճառին մէջ ամէնէն յառնչական կէտն է եպիսկոպոսական Սինողի մը կազմութիւնը :

Նորութիւն մըն է այս կաթոլիկ եկեղեցին համար : Կը թուի թէ եպիսկոպոսներու չրջանակին մէջ որոշ խմորումներ կային, նոյնիսկ ընդվզում վաթիկանի վճռակամութեան դէմ :

Պապը կանխած է տիեզերական ժողովին մէջ Սինողի մը կազմութեան մասին «պետրոս» եպիսկոպոսներու կոմիտէ ըլլալ ինչ առաջարկները եւ ինչ նախաձեռնութիւն է առանձնած զայն առեղծելու եւ հանդիսաւորապէս յայտարարելու բաց աղարտութեան ընթացքին :

Սինողի անդամները պիտի նշանակուին եպիսկոպոսական ժողովներու կողմէ : Պողոս նիստի պիտի հրաւիրէ Սինողը ամէն անգամ որ եկեղեցին պէտք ունենայ եպիսկոպոսներու խորհուրդին, դիւրացնելու համար քահանայապետին եւ իր գործակիցներուն աշխատանքները :

Սինողի կազմութեան եւ պարտականութեանց մասին մանրամասնութիւններ պիտի տրուին յառաջիկային :

Վատիկանի մէջ արդիականացման չարժում մը սկսաւ Յովհաննէս ԻԳ. Պապի գահակալութենէն ի վեր : Նշանակելի դէպքերէ մը : Պապը Վատիկանի փոստ – կըրնայ աշտարակէն դուրս ելլելով, ուղղակի չփման մէջ մտաւ ժողովուրդին հետ, վայելելով անոր անմիջապահ համակրութիւնը :

Իր յաջորդը՝ Պօղոս Զ. քայլ մը աւելի առաջ երթալով, Իտալիոյ սահմաններէն դուրս ելաւ եւ այցելեց Սուրբ վայրերն ու Հնդկաստան : Շուտով պիտի մեկնի Նիւ Եորք՝ խաղաղութեան պահպանումը ջատագովող ճառ մը խօսելու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ :

Անհրաժեշտ եւեւոյթ էր Պապին հանդիսաւոր օրինաւոր եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարք Աթենագորասի հետ Երուսաղէմի մէջ, ուր Զիթենեաց լերան վրայ միասին աղօթեցին եւ խօսեցան եկեղեցիներու միութեան վրայ : Պօղոս Զ. տեսակցեցաւ նաեւ Հայոց պատրիարքին եւ Երուսաղէմի միւս քրիստոնեայ կրօնապետներուն հետ :

Վատիկանի երկրորդ տիեզերական ժողովը հանդիսաւոր մը պիտի ըլլայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ արդիականացման ճամբուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

ՔԱՇՄԻՐԻ ՀԱՐՑԸ ՉԻ ԿԱՐԳԱԴԱՐՈՒԻՐ

Ու Թանի խաղաղութիւն հաստատելու առաքելութիւնը ձախողեցաւ, փաքիս – ստան մեծաժ բլլալով ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարին չորս կէտերէ բաղկացած ծրագիրը :

Նիւ Եորք վերադառնալէ առաջ, Ու Թան հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած է մամուլի թղթակիցներուն .– « Պիտի չարունակեմ աշխատիլ դիւանագիտի եւ խաղաղ լուծումի մը համար ունեցած չահեկան եւ օգտակար խօսակցութիւններուս լոյսին տակ, բլլալ Փաքիստան, բլլալ Հնդկաստան : Կը խորհիմ թէ երկու կողմերու անցեալ չարաթ արուած յայտած փափաքը կռիւները դադրեցնելու եւ խաղաղ լուծում մը գտնելու, աւելի դրդապատ : Փաստը դատ երկու կառավարութիւններուն կոչես տուած պատասխաններուն մէջ, եւ այդ չափով, քայլերուած եմ : Կը յուսամ երկու կառավարութիւններուն զործակցութիւնը եւ օժանդակութիւնը ձեռք ձգել ինչպէս նաեւ հանրային կարծիքին այս ճիգերուս մէջ եւ կը փորձեմ հաւատքս արտայայտել լաւագոյն օրերու համար : Հիմա, Նիւ Եորք կը վերադառնամ զեկուցումս տալու համար Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ :

Անհրաժեշտ եւեւոյթ էր Պապին հանդիսաւոր օրինաւոր եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարք Աթենագորասի հետ Երուսաղէմի մէջ, ուր Զիթենեաց լերան վրայ միասին աղօթեցին եւ խօսեցան եկեղեցիներու միութեան վրայ : Պօղոս Զ. տեսակցեցաւ նաեւ Հայոց պատրիարքին եւ Երուսաղէմի միւս քրիստոնեայ կրօնապետներուն հետ :

Վատիկանի երկրորդ տիեզերական ժողովը հանդիսաւոր մը պիտի ըլլայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ արդիականացման ճամբուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱԿի ուժերու առաքում մը այդ պետութեան մէջ, կազմուած ափրոեւսիական զունդերէ, որոնք պիտի ապահովեն հանրաքուէին կանոնաւորութիւնը : Այդ հանրաքուէն պէտք է տեղի ունենայ երեք ամսուան ընթացքին : Միայն հանրաքուէ մը, այնպէս ինչպէս կը նախատեսէ ՄԱԿի Ուխտը, կրնայ առաջքն առնել յետագայ կռիւներու » :

Այսօր Իսանի համար պատերազմին ծագումը կը կայանայ Հնդկաստանի բռնանած պիւրքին մէջ, մահմետականներու հանդէպ, և այս առընչութեամբ կը յայտարարէ .– « Բաժանումէն առաջ , Հնդկները վերէն կը նայէին Փաքիստան – ցի երեսնց եղբայրներուն վրայ : Ի՞նչպէս կրնայինք չարունակել ապրիլ նման զրութեամբ մը, զործադրուած Հնդկաստանի մէջ ուր մահմետականները փաղիաներու ստիճանին իջած են : Բաժանումէն ետք, Հնդկաստանի ամբողջ արտաքին քաղաքականութիւնը կը ձգտէր վնասելու Փաքիստանի եւ զայն վերածելու Հնդկաստանի մէկ արբանեակին եւ յետագային, եթէ կարելի բլլար, զայն կլլելու » :

Արտաքին նախարարն ալ յայտնեց թէ եթէ ՄԱԿը ակը չմնայ այն յանձնառու – թեանց զոր ունի Փաքիստանի հանդէպ , այս վերջինը կրնայ վերաքննել իր վերքը ՄԱԿի նկատմամբ :

Նոր Տելհիի համար, Փաքիստան ձա – խողեցուցած է պինդուլի փորձերը : Արտաքին նախարարը չէ չտած է նաեւ թէ փաքիստանցի զեկավարները անընդունելի պայմաններ զրած են Հնդկաստանի համար :

Ռաւալփինտիի մէջ, Պարսիկ, Թուրք եւ Փաքիստանցի զեկավարներու խորհրդակցութիւնները վերջացած են : Պարսկաստան եւ Թուրքիա պաշտօնապէս յայտարարած են թէ զօրավիզ կը կենան Փաքիստանի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդի հերթական նիստին ընթացքին նախագահ ը Կոլ երկար խօսած է Հասարակաց Շուկայի մասին : Շեշտած է .— « Պիտի չարունակենք այնպէս զործել որ հոգածութիւնը անդարձ կերպով մաս կազմէ Հասարակաց Շուկային » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն կը հաղորդուի թէ վեց ամիսէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով , խորհրդային համամնասէր կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն չատ հատնարար Սեպտեմբեր 27ին լիակատար նիստ մը զումարէ , երկրին ճարտարար – ութեամբ վերակազմելու մտահոգութեամբ : Միեւնոյն լատաեղեակ ազբիւրներուն համաձայն, խորհրդային զեկավարները պիտի հրապարակեն ծրագիրներ՝ «որոնք կը ձգտին արդիականացնելու տնտեսութիւնը, որուն վրայ կ'աշխատին Խրուշչեւի անկումէն ի վեր» :

ՉԵՒՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ նախագահ Նովոթնեի Մարշ· Միութիւն այցելութեան առիթով զեկոյց մը հրապարակուեցաւ, ուր Դաշնակցային Գերմանիոյ մասին կ'ըսուի· «Եւրոպայի խաղաղութեան մեծագոյն վտանգը կը կազմէն Արեւմտեան Գերմանիոյ ռազմապաշտ եւ վրէժխնդիր ուժերը : Մարշ· Միութիւն եւ Չեխոսլովաքիա կը համարին թէ Դաշնակցային Գերմանիոյ սահմաններուն անփոփոխութիւնը մեծագոյն ապահովն է Եւրոպայի խաղաղութեան ամրապնդման : Եթէ երբեք Դաշնակցային Գերմանիա իրաւունք ունենայ հիւլէական զէնքեր զործածելու, Մարշ· Միութիւն, Չեխոսլովաքիա եւ բնակլիմայական միւս երկիրները հարկ է վտանգը դիմագրաւելու միջոցներ խոր – հին՝ վտանգ բլլալու համար իրենց ապահովութեան » :

ԻՏԱԼԻՈՅ նախագահը՝ Սաւակաթ , պաշտօնական այցելութեամբ Լեհաստան պիտի մեկնի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 14ին, կը զրէ «Քոռիէրէ Տէլլա Սեռա» օրթաթերթը : Սաւակաթին պիտի ընկերանայ նաեւ արտաքին նախարարը՝ Ֆանֆանի : Այս ուղղութեամբ Սեպտեմբեր 24ին Հռոմի եւ Վարչաւայի մէջ միաժամանակ պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հրապարակուի, կ'աւելցնէ օրթաթերթը : Սաւ, Սաւակաթ Արեւմտեան Եւրոպայի առաջին նախագահը պիտի բլլայ որ պաշտօնական հանդամանքով այցելէ Արեւելեան Եւրոպան :

«ՊՐԱՒԴԱ» Սեպտեմբեր 15ի իր թիւով գովքը կ'ընէ Զօր· տը Կոլի մամուլի ա – ռաւելութեան : Խորհրդային օրկանը կ'ընդգծէ Ֆրանսայի նախագահին առա – ջարկած «չինարար մերձեցումը»՝ հար – թելու համար «ազգերու հաւասնցած խըն – դիրները» Եւրոպայի մէջ.– մէջ – եւրոպական համագործակցութիւն, վերմա – նական խնդիր, Ֆրանքեւխորհրդային մերձեցում :

ՅՈՅՆ կառավարական տապնագին ճիշդ երկու ամիս ետք, տակաւին նոյն չփոթ կացութիւնը կ'ապրինք Ամերիկի մէջ : Կ'ԱՆ – թադրուի թէ երկիրը տակաւին երկար տաեն պիտի չկարենայ վերագտնել իր կայունութիւնը, եթէ նոյնիսկ նոր կառավարութիւն մը կազմելու թագաւորին ճիգերը յաջողութեամբ պսակուին :

ՖՐԱՆՔԻԼԵՀԱԿԱՆ խօսակցութիւն – ները վերջացան եւ այս առթիւ հրապա – րակուեցաւ երկար զեկոյց մը, որու մէջ ոչ մէկ խօսք կայ Օտէր – Նայս սահմանային հարցին մասին : Գերմանիա գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ այս կէտը :

ՔՈՋԱՊԼԱՆՔՈՅԻ ժողովին մէջ, Պա – պետինեան հարցը երկարօրէն քննուե – ցաւ : Ազատագրման կոմիտէի նախագա – հը կը վախնայ որ ի վերջոյ մարդիկ մարժուին Իսրայէլի գոյութեան : Կ'ուզէ որ պատերազմ բլլայ եւ վերադարձուի Իսրայէլի ձեռքը անցած ամբողջ հողա – մասը : Արաբ զեկավարները որոշած են նաեւ մասնակցանքու յանձնախումբ մը կազմել, որպէսզի վերաքննուի արաբա – կան լեհկայի ուխտը : Ցանձնախումբը աշխատանքները պիտի սկսի երբ ժողովը վերջնայ :

ՄԱՐՈՒԻ իշխանութիւնները զրաւած են Լիպերասիոն չարաթաթերթը, որ արձագանգ հանդիսացած էր Պումեդիէնի ուղղած բաց նամակի մը : Այդ զրա – թեամբ զիմում կ'ընլայ Ալժերիոյ զեկա – վարին որ արտօնէ Պէն Պելլայի անմի – ջական բժշկական զարմանումը : Ըստ նոյն ազբիւրին Պէն Պելլա «ծարաւիզի հիւանդութիւն » մը ունի որ մասնակի խուլութիւն ալ յառաջ բերած է :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը Վաշինկտըն կը հասնի այսօր : Երկար տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ իր պաշտօնակից՝ Ռասկայքի հետ : Այս այցելութեամբ Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ չեշտել իր քաղաքականութեան մէկ երեսը՝ բրիտանական ներկայութիւնը ապահովել Արեւելեան Եւրոպայի մէջ :

ՍԱՅԿՈՆԷն հասած լուրերու համա – ձայն, Ամերիկացիք կայան մը տեղծած են վիէթքոնկ չրջանի մէջ : Թիքսիէ – վինեանքուռ կրկին անգամ յայտարարած է թէ ամէն ինչ վերջացած կ'ըլլայ Մեհլոցին : (Նոյեմբեր 1) :

ՅՈՒԹՈՒԱՅի աշխարհի ախոյեանու – թեան զոտւմի մրցումներուն, Ֆրանսայի ապագային խումբը, Զորեքչաբթի, Օսլոյի մէջ, 0 – 1 արդիւնքով յաղթեց Նորվե – կիոյ : Եթէ երբեք Ֆրանսա կարենայ փարիզի մէջ յառաջիկայ Նոյեմբեր 7ին յաղթել Եուկոսլաւիոյ, աշխարհի ախոյեանութեան մասնակցելու կրնայ մեծ յոյսեր ունենալ :

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՈՐՊԷՍ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ

(ՄԱՀՈՒԱՆԻ 47ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ)

1910 թուականին Ա. Մանուկեան գա – ցած էր Օրաոս, տեղւոյն Մովսիսեան Սրբ. երկսեռ վարժարաններուն իբր տնօ– րէն – դասախօս :

« Վանի Արամ »ը մականիկ անունը վաստակած էր հոն՝ իր յեղափոխական պատանի գործունէութեան շրջանին :

Ցետագային՝ ցեղասպան թուրք կառա– վարութեան դէմ, քաջասիրտ Վանեցիին դիւցազնական ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն նոյնպէս եւ Հայաստանի հան– րապետութեան օրհասական պատերազ – մին էր, որ իրեն պիտի վաստահէր վէ – րին զեկավարութիւնը եւ լիովին պիտի արդարացնէր իր վրայ դրուած խիտ լուրջ պարտականութիւնը, հաստատելով իր վարչական եւ պետական անժխտելի կարողութիւնը ... :

« Մեր հայրենակից Աբրահամ Գ. Ճըղ– նաւորեան (Մ. Նահանգներ) «Հայկ. Պոնտոս» գրքին համար ինձ գրած իր յուշերուն մէջ ունի երկու գրուագներ ա– նոր անօրէնութեան կեանքէն առնուած , երբ ինքն ալ աշակերտ էր այն տեղն , որոնք կը յուսամ մի քիչ լոյս սփռեն եւ փոքր գաղափար մը տան անոր դաստիա– րակչական բնագաւառին մէջ նոյնպէս ունեցած կարողութեան, իր դիմացինին հոգեբանօրէն մօտեցման, համոզելու եւ ներգրաւելու առանձնայատուկ ընդու – նակութեան մասին: Թէեւ ի հարկէ մէկ տարին չատ կարճ ժամանակաշրջան մըն է՝ զայն այդ գործերովը լրիւ դնահատ – ման ենթարկելու եւ քննարկելու հա – մար, բայց այդքանն ալ բան մըն է, եւ առով պիտի դոհանանք ... :

×

— « Տնօրէն Արամ Մանուկեանի օրով դասարաններու երկսեռ ուսուցումի դրու– թիւնը ներմուծուեցաւ: Մենք ըմբոստա – ցանք այս կարգադրութեան դէմ միեւ – նոյն դասարանի մէջ աղջիկներու հետ միասին ուսանիլ, նկատելով անարդանք :

« Այդ օրերուն էր՝ երբ դպրոցի մօտ կը խաղայինք, անօրէն Պ. Արամ մօտեցաւ ինձ եւ մազերս շոյելով խօսիլ սկսաւ , որ հայրիկիս հետ տեսնուած է եւ իմ մասին գովեստով խօսած է թէ՝ լաւ կ'աշխատիմ ուսմանս մէջ», թէեւ փոքրիկներուս դաս չէր աւանդեր, կը մտածէի իւրովի, իմ ինքնասիրութեանս դոհացում տալու հա – մար կ'արտայայտուէր այդպէս: Ցետոյ աւելցուց՝ ըսելով թէ, ես ի հարկէ այլ – եւս դէմ չեմ ըլլար աղջիկներու հետ ու – սանելու կարգադրութեան ... : Ես ար – դէն ենթարկուած իր հմայքին՝ տուի իմ յօժարութիւնս : Թելադրեց, որ ընկերս – ներս ալ համոզեմ : Ակամայ խոստացայ :

Յաջորդ օրը Վահան Ճղնաւորեան , որ խառնուածքով ըմբոստ եւ այդ ըմբոստա– կան չարժումին դեկավարներէն մէկն էր, մտաւ դասարան եւ նստաւ իր տեղը , ա– ռանց սպասելու, իբր պահպանդուխին մօտ, որ աղջիկներու չթողու ներս մըտ– նել: Գայթ մօտը եւ տեղեկացայ, որ Պ. Արամ խօսած էր թէ անոր եւ թէ բոլորին հետ առանձին առանձին եւ համոզած :

Այնուհետեւ բոլոր դասարանները երկ– սեռ էին:

Նախորդ տարիներու չրջանին աշա – կերտներուս ընդդիմութիւնը անտարա – կոյս պիտի դիմաւորէր ծեծով – պա – տիժով , ինչ որ աւելի պիտի հրահրէր ըմբոստութիւնը, մինչդեռ Պ. Արամ , իր վարուելակերպովը, աշակերտներուս մօ– տեցումի ձեւովը եւ համոզելու ակը – յտնի ընդունակութիւնովը , բոլորս ալ միանպամայն դինաթափ ըրաւ :

Մենք ոչ միայն հանգարտեցանք, այլեւ մեր եւ աղջիկներու փոխյարաբերու – թիւնները մտերմական բնոյթ ստացան : Հաստատուր մի քանի տղաք ունեցան ի – րենց համակիրները, անշուշտ, բնակա – կան եւ անմեղ» (Ա. Ճղնաւորեան) :

×

« Երբեմն քաղաքիս հայ եւ յոյն աշա– կերտներու փոխ – յարաբերութիւնները թշնամական բնոյթի յանգելով, տեղի կուտային կարգ մը կռիւներու, դէպի չուկայ մեր երթեւեկի ճանապարհին , ինչպէս նաեւ թաղերի կողմը պատյտի դնալու պարապային (երկու պարագային ալ անցք Ցունաց թաղէն) :

Երբ հակառակութիւնը հասած էր ծայր աստիճանի, յոյն աշակերտներ իրենց դպրոցին բակը հաւաքուելով, չուկայի արհեստաւոր աշակերտներու հետ, եկեր մեր թաղին հին դերեզմանատան դպրո – ցին եռեւը դարանակալ դիրք բռնած կը սպասեն մեր դպրոցէն դուրս գալուն , յանկարծակի մեր վրայ յարձակելու դի– տումով, իրենց դպրոցի ուսուցիչներու դիտակցութեամբ եւ հաւանութեամբ :

Պ. Արամ կազալով (յօդացաւէ կը տա – ռապէր) դնաց Յոյներու մօտ եւ դերեզ – մանաքարի մը վրայ կանգնելով, թա – թար – թուրքերէնով խօսեցաւ անոնց հետ: Մենք հեռուէն կը դիտէինք : Մէկ մըն ալ զարմանքով տեսանք, որ Յոյնե– րը հլու հնազանդ ոչխարի հօտի պէս առ– ջեւը ձգած՝ առաջնորդեց մեր դպրոցի բակը: Ցետոյ մեզ ալ անոնց դէմ կանգ – նեցնելով՝ ինք մնաց կանդնած մեր երկու հակառակորդներուս մէջտեղը, եւ դեղե– ցիկ հաչտարար ճառ մը խօսելէ ետք՝ ճամբեց Յոյները իրենց տուները :

Իր այս ընթացքով Պ. Արամ բարոյա – կան կորովի ապտակ մը տուած եղաւ յոյն շավէն ուսուցիչներուն, որոնք եղած էին քաջալերողը յոյն աշակերտութեան այդ երախայական անիմաստ չարժումին (Հ. Արամ) :

×

Ցաւերժ փառք ու պատիւ իր անմոռա – նալի յիշատակին :

Բ. ՉԻԼԵԱՆ

ՇԷՅՔՍՓԻՐԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ

Շէյքսպիրեան ներկայացումներուն սկիզ– բը փրոֆէսիոնալ հայ բեմում մինչեւ այժմ համարում է 1866 թուականը : Այդ տարեսյ Մայիսի ութին Թիֆլիսում Գէորգ Զմշկեանի թարգմանութեամբ բե– մադրուել է «Վենետիկի վաճառականի» չորրորդ արարուածը : Բեմադրողն ու Շայլոկի դերակատարը ինքը Զմշկեանն էր :

Կան տուեալներ , որ հիմք են տալիս ասելու մեկ տարով տանելու չէյքսպիրեան առաջին ներկայացման թուականը :

« Հայկական աչխարհի կռունկ» հան – դէսի 1865 թ. 7րդ համարում հրապա – րակուած է « Մեր ներքին գործերը» վեր– նագրով թղթակցութիւնը, ուր ասուած է.

« Մայիսի սկզբներումը երեք անդամ թէատր կար էտեղ : Մենք ներկայ ենք դտնուել միայն առաջին երկու խաղար – կութիւնին: Մայիսի մեկին խաղացին Պ. Պատկանեանի թարգմ. Թուղթ խաղացո– ղի կեանքը եւ Մայիս եօթին՝ Լուկրեցիա Բորջիայի երկրորդ արարուածը, վենե – տիկին վաճառականի առաջին արարուա– ծի երրորդ տեսիլը եւ Թուղթ խաղացողի կեանքի երկրորդ եւ երրորդ արարուած– ները »:

« Ես բոլոր խաղարկութիւնների մէջ ,— չարունակում է յօդուածագիրը ,— տե – սանք Թիֆլիսումը առաջին անգամ պոլ – սեցի դերասան եւ դերասանուհի Պ. Թոմ– մաս Ֆաուլեաճեանին եւ տիկին Գայեան Ֆաուլեաճեանին » :

Յօդուածն ստորագրուած է՝ «Թիֆլի – սի հայ» :

Ուրեմն, արեւելահայ բեմում առաջին անգամ Շէյքսպիր ներկայացնելու պատի– ւը Զմշկեանը պէտք է դիջի Ֆաուլեա – ճեան ամուսիններին :

Եթէ Թոմմաս Ֆաուլեաճեանը Շայլոկ էր խաղում, ապա ովքե՞ր էին կատարում Բասանիոյի եւ Անտոնիոյի դերերը, այդ հարցին դժուար է պատասխանել ա – ժամ:

Բայց հաստատ է, որ «Վենետիկի վա – ճառականը» ներկայացնողների մէջ չկա– յին Թիֆլիսահայ թատրոնի առաջատար դէմքերը: Ցայտնի փաստ է, որ 1865 թուականի ամրանը Զմշկեանը, Ամբերիկ– եանը եւ Մանդինեանը թատերական շրջ– ագայութեան էին դուրս եկել : Որ Շէյք– քսպիր ներկայացնելու օրերին նրանք քաղաքում չէին, հաստատում է նաեւ « Հայկական աչխարհի կռունկ»ի թղթ – ակիցը :

« Լսել ենք ,— գրել է նա նոյն յօդ – ուածում ,— որ Զմշկեանը, Ամբերիկեանն ու Մանդինեանը գնացել են Շուշի եւ ա– լուր խաղալու »:

Դերակատարների մասին յօդուածի հե– ղինակը խօսել է խիստ ընդհանուր ձե – ւով : Ներան չատ է դուր եկել Գաբա– ֆաուլեաճեանը, յատկապէս դրամատիկ հատուածներում: Այնքան, որ տեղի դերասաններից բարձր է դասել պրոֆե– սիոնալը : Իսկ Թոմմաս Ֆաուլեաճեանի արժանիքները դնահատելիս՝ նրան ուղ– ղակի չի համարում, քան իր Թիֆլիսեցի կոլեկտիվը:

Հետաքրքրութիւնից դուրկ չէ «Թիֆ – լիսի հայ»ի միւս դիտողութիւնը, որ վե– րաբերում է բեմադրութիւնների բազ – մազրկութեանը : Նա դէմ էր պիէսները հա– ճախակի ներկայացնելու : Ինչու՞ դի– տաւորեալ պիէսներից աւելի չարժ ընտ– րելութիւն է դտել «Թուղթ խաղացող կեանքը»,— հարցնում է նա եւ պատաս– խանում .

— Ցաջողութիւն դուռ էդ պիէսն էն– դուր համար, որ ողջ պիէսէն խաղացին, բայց միւս պիէսքը բոլորովին անյա– կանալի մնացին ժողովրդի համար : Չո, եթէ մէկ քանի անդամ խաղացել էին էդ պիէսէն եւ յետոյ նրանցից ժողովրդի հետաքրքրած կտորները կրկնել էին, էլի մէկ բանի նման էր, թէ չէ, ինչ իմացաւ ժո– ղովուրդը Լուկրեցիայից, Շէյլոկից, Ռի– չարդից ոչինչ : Կ'ասեմ՝ արդեօք ժո– ղովուրդը հետաքրքրուած էդ բոլորովին անհեպի Լուկրեցիաների եւ Ռիչարդների թարգմանութիւններից »:

Թէ ինչու է այդպիսի հակակրանքով խո– սում նոյն յօդուածագիրը Հերկոյի պա– մանների (այն էլ լաւագոյնների) մասին, առանձին խօսակցութեան նիւթ է , որ քիչ է տոնչում այսօրուայ խնդրի հետ: Բայց պէտք է համաձայնուել, որ Ֆա– սուլեաճեանների ընտրած հատուածով քիչ – շատ գաղափար կազմել Շէյքսպիրի կատակերգութեան մասին՝ հնարաւոր չ: Ըստ երեւոյթին, այս դիտողութիւնը նկատի ունեցաւ Զմշկեանը, երբ ինքը ձեռնարկեց «Վենետիկի վաճառականի» սեփական բեմադրութեանը: Այդ մասին դեռ կը խօսուի ստորեւ :

Ամենակարեւորն այս դէպքում այն հաստատ եղրակացութիւնն է, որ «Վե– նետիկի վաճառականը» 1865 թուականին իրօք առաջին անգամ էր ներկայացում Թիֆլիսահայ հանդիսականին: Զմշկեանի բեմադրութիւնը թուով երկրորդն էր :

Հարց է ծագում՝ իսկ ի՞նչ թարգմա– նութեամբ են խաղացել Ֆաուլեաճեան– ները Շէյքսպիրի կատակերգութիւնը :

Հայ թատերագիտութեան մէջ հա– տատուած է եւս մի կարծիք, ըստ որի Զմշկեանը թարգմանել է «Վենետիկի վա– ճառականը», որպէսզի բեմ հանի Շէյ– քսպիրի ծնդեան 300ամեայ յոբելեանի օրերին : Պահպանուած է այդ թարգմանութեան օրինակը, որի վերջին էջին Զմշկեանը ստորագրել է Թիֆլի– 30 Հոկտեմբերի 1864 թուականի: Ա– հնարաւորութիւն է տալիս վերանայե– այդ տեսակէտը : Եթէ նոյնիսկ Զմշկե– նըն իր թարգմանութիւնն սկսել է 1864

Տարիներ առաջ, իրերու հարկադրան – քին տակ, բաժնուած էին իրարմէ : Ա – նոնք բախտաւորներէն էին, քանի որ մօտիկ ազգականներ ունէին հոս ու հոն, եւ անոնց չնորհիւ ապատեցան թէ որբա – նոցէն, եւ թէ մանաւանդ վաճառքէ: Սկզբնական շրջանին, տաք տաք, չուտ չուտ, թղթակցութիւններ պահած էին , յետոյ կամաց – կամաց անոնց թիւը նո– ւազած էր՝ եաքէն բոլորովին մոռացու – թեան տրուելու համար :

Ու հիմա, տարիներ եաք, կը գտնէր ղիրենք դիրքերու վրայ, գործի վրայ...

Ինք ի՞նչ էր հիմա անոնց բաղդատ – մամբ : Ինք որ որբանոցին մէջ անոնցմէ աւելի հեղինակութիւն էրը– կը կարծէր, — ինք որ անոնցմէ աւելի կը պատար , անոնց ուղղութիւն կուտար, անոնց միտ– քերը կը պատրաստէր, անպիտան, անար– ժէք. «վարժապետ»ներուն դէմ ըմբոս – տութիւն կը դեկավարէր ... ինքն էր որ համարձակեցաւ ամերիկացի քննիչներուն առջեւը ընդհանուր անօրէն Պ. Նիլէնտին երեսին պոռալ, ան ալ անդլիերէն ... Տիկիններ, պարոններ, մենք չատ անօթի ենք: Ձեր դրկած միսերը, կաթին տուփե– րը, չամիչին անտուկները մատանէն եւ խոհանոցէն դուրս չեն ելլեր ...» :

Ինքն էր որ փառաւոր «տուոց պատուա– կան» մը կազմակերպեց հայ անարժան անօրէնի մը, ու վերջապէս իր ձեռքէն կ'անցնէին որբանոցին պատերուն փակ – ցուած բոլոր ռատնաուորներն ու թու– ցիկները, ուղղուած պաշտօնէութեան :

Չէր մոռցած տակաւին այն ծանր մի– դէպը, զոր ունեցաւ «հեղինակաւոր » պատուելիի մը հետ, ժողովարանի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան Պատուելին, երբ խանդավառութեամբ խօսէր Աբրահամի եւ Սառայի, Իսա– եւ Ռեբեկայի, Մարիամ Մագդալինացի եւ Յիսուսի մասին, ու կանացի քնքուշ փափկասուն ակրը կը համեմատէր երիտա– սարդական էութեան մէջ ենթադրեալ սէրերու հետ, ինք, յանկարծ, պոռթկացած էր « ... Պատուելի , պատուելի ... որ՞ն հոդը թէ Սառան ինչպէս փաթթուած Աբրահամի վիզին, թէ Իսահակ ի՞նչպէս Ջուր խմած է Ռեբեկայի ափէն, թէ Մագ– դալինացին ինչ իւղով օծած է Յիսուսի ոտքերը՝ նախապէս իր վարսերով գամ – քեցնելէն եաք, մեկի բան, ի՞նչ էինք, թէ եղանք, ուրկէ՞ եկանք, եւ ուր կ'երթանք, կամ գոնէ առնուազն փոր մը կուշտ ուտելու ճամբան ցուցուցէք ...

Ափիսա երկկ էր: Այսօր ի՞նչ է ինք: Ո՞ւր էր այն օրերու իր առանձին, կամքը համարձակութիւնը, վազելու արամադր– բութիւնը :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋ

(7 Շար.)

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

Կ'երդեն Ցարութիւն Թէրզիպաչեան, Ցակոբ Կիմիչեան: Կ'արտասանեն Պետ– րոս Սարը Ասատուրենց, Ցարութիւն Ադ – ամեան: Կենդանի պատկեր ... եւն. :

Ընթերցումէն եաք, պահ մը, անհաս, դրեթէ չչմած մնաց: Դուրսը բանուկ, ե– ռուն կեանք կար, ինք փակուած ինքն իր մէջ անպէտ էակ մը դարձած էր:

Ջարմանալի, յայտագիրին վրայ դըր– ուած բոլոր անուններուն դրեթէ ծանօթ էր: Աւելին, ամանց հետ ամբիներով կողք կողքի ապրած էր: Մ'իրան Փափազեան, Գէորգ Կաւմարենց: Տեսած, լսած էր զանոնք Քորֆուի մէջ, ու կախարդուած էր անոնց խօսքերէն: Տակաւին մինչեւ այսօր ալ, իր ականջին մէջ յատակօրէն կը հնչէր մեծ հայորդի Մ'իրան Փափազ– եանի արտասանած մէկ ճառին վերջին բառերը .— « ... Որբեր, իմ սրտիս հա – տորներ, վայրէ-ճակատագիրը ինչ որ կա– մենայ ձեզի, հասնինք հոյակապ բարձ – րունքներու, իսկ եթէ այսօրուան վիճա– կին մէջ մնաք, մի մոռնաք ձեր առաւօ– եան եւ երեկոյեան արտասուէ աղօթքը որ պէտք է ըլայ վրէժ, վրէժ, դարձեալ վրէժ ...» :

Կը յիշէր Գէորգ Կաւմարենցը : Կլոր , լեցուն, մչտատես ժպիտը իր դէմքին վը– րայ :

Կը յիշէր.— Բոպիկ ոտքերով, տաք ա– րեւին տակ, փոչոտ պողոտաներէն խմբ– ւին անցած առեն՝ երբ համաչափ կը քա– լէին եւ մեծ ոգեւորութեամբ « Ցառաջ նահատակ» կը թնդացնէին, անկիա ճամ– բուն եղերքը կեցած կ'ըլլար, հրճուան – քով կը դիտէր ու յուզումէն աչքերը կ'արցունքոտէին : Կը յիշէն.— Օր մը , իրենց լսած էր, «Տղաք, «Ցառաջ նահա– տակին» բառերը ես գրած եմ, եղանակը Բարսեղ Կանանչեանը յօրինած է, բայց հոգին դուք կը դնէք անոր մէջ»:

Իսկ երգող — արտասանողները՝ դրե – թէ բոլորն ալ որբանոցի իր ընկերները , իր դասարանին տղաքը : «Հէյ, Աչոտ, ուր մնացեր ես...» կը մտածէր արտմօրէն:

— Այս յայտագիրին վրայ գրուած ա – նուններուն բոլոր անձերը կը ճանչնա՞ս, հարցուց Ռոստոմին :

— Այո, անշուշտ, անոնք բոլորն ալ մեր Պատանեկան Միութեան մաս կը կազմեն :

Աչոտ լինելու մտմտուքներու մէջ :

Անոնք, այդ անուններն, կամ այդ ա – նուններն կրող անձերը իր լաւ ընկերնե– րըն էին: Տարիներով «որբանոց» կոչ – ուած յարկին տակ ապրած էին, նոյն ճակատագիրը քաժնող դրժ – բախտներ էին ...

Տարիներ առաջ, իրերու հարկադրան – քին տակ, բաժնուած էին իրարմէ : Ա – նոնք բախտաւորներէն էին, քանի որ մօտիկ ազգականներ ունէին հոս ու հոն, եւ անոնց չնորհիւ ապատեցան թէ որբա – նոցէն, եւ թէ մանաւանդ վաճառքէ: Սկզբնական շրջանին, տաք տաք, չուտ չուտ, թղթակցութիւններ պահած էին , յետոյ կամաց – կամաց անոնց թիւը նո– ւազած էր՝ եաքէն բոլորովին մոռացու – թեան տրուելու համար :

Ու հիմա, տարիներ եաք, կը գտնէր ղիրենք դիրքերու վրայ, գործի վրայ...

Ինք ի՞նչ էր հիմա անոնց բաղդատ – մամբ : Ինք որ որբանոցին մէջ անոնցմէ աւելի հեղինակութիւն էրը– կը կարծէր, — ինք որ անոնցմէ աւելի կը պատար , անոնց ուղղութիւն կուտար, անոնց միտ– քերը կը պատրաստէր, անպիտան, անար– ժէք. «վարժապետ»ներուն դէմ ըմբոս – տութիւն կը դեկավարէր ... ինքն էր որ համարձակեցաւ ամերիկացի քննիչներուն առջեւը ընդհանուր անօրէն Պ. Նիլէնտին երեսին պոռալ, ան ալ անդլիերէն ... Տիկիններ, պարոններ, մենք չատ անօթի ենք: Ձեր դրկած միսերը, կաթին տուփե– րը, չամիչին անտուկները մատանէն եւ խոհանոցէն դուրս չեն ելլեր ...» :

Ինքն էր որ փառաւոր «տուոց պատուա– կան» մը կազմակերպեց հայ անարժան անօրէնի մը, ու վերջապէս իր ձեռքէն կ'անցնէին որբանոցին պատերուն փակ – ցուած բոլոր ռատնաուորներն ու թու– ցիկները, ուղղուած պաշտօնէութեան :

Չէր մոռցած տակաւին այն ծանր մի– դէպը, զոր ունեցաւ «հեղինակաւոր » պատուելիի մը հետ, ժողովարանի մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան Պատուելին, երբ խանդավառութեամբ խօսէր Աբրահամի եւ Սառայի, Իսա– եւ Ռեբեկայի, Մարիամ Մագդալինացի եւ Յիսուսի մասին, ու կանացի քնքուշ փափկասուն ակրը կը համեմատէր երիտա– սարդական էութեան մէջ ենթադրեալ սէրերու հետ, ինք, յանկարծ, պոռթկացած էր « ... Պատուելի , պատուելի ... որ՞ն հոդը թէ Սառան ինչպէս փաթթուած Աբրահամի վիզին, թէ Իսահակ ի՞նչպէս Ջուր խմած է Ռեբեկայի ափէն, թէ Մագ– դալինացին ինչ իւղով օծած է Յիսուսի ոտքերը՝ նախապէս իր վարսերով գամ – քեցնելէն եաք, մեկի բան, ի՞նչ էինք, թէ եղանք, ուրկէ՞ եկանք, եւ ուր կ'երթանք, կամ գոնէ առնուազն փոր մը կուշտ ուտելու ճամբան ցուցուցէք ...

Ափիսա երկկ էր: Այսօր ի՞նչ է ինք: Ո՞ւր էր այն օրերու իր առանձին, կամքը համարձակութիւնը, վազելու արամադր– բութիւնը :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋ

(7 Շար.)

Թ. Ապրիլից շատ առաջ, միեւնոյն է, դը-
բանով տօնական բեմադրութիւն պատ-
րաստել չէր կարող, քանի որ գործն ա-
ւարտել է, ինչպէս ցոյց է տալիս սեփա-
կան ստորագրութիւնը, յորելեանական
օրերից՝ աւելի քան կէս տարի անց :

Հաղիւ թէ Զմշկեանն իր թարգմանու-
թեան թէկուզ մի հատուածը տրամադրած
լինէր նորեկ դերասաններին : Հոկտեմբեր
1864 թուակիր թարգմանութիւնը սեւա-
գիր վիճակում է, շատ ջնջումներ եւ
ուղղումներ ունի, յաճախ հայերէն
տեքստի կողքին կան ամբողջ Փրանսերէն
նախադասութիւններ (Զմշկեանը թարգ-
մանում էր Փրանսերէնից, քանի որ անգ-
լերէն չգիտէր) : Ակնյայտ է, որ Զմշկեա-
նն իր թարգմանութիւնը աւարտած չէր
համարում եւ չէր կամենայ անկատար
ձեւով ներկայանալ Ֆասուլեաճեաններին,
որ Փրանսերէնի քաջ դիտակ էին :

Երեւանի գրականութեան եւ արուես-
տի թանգարանում կայ «Վենետիկի վա-
ճառականի» մի թարգմանութիւն եւս,
նոյնպէս Զմշկեանինը, արդէն մաքրա-
գիր, որը համապատասխանում է սեւա-
գիր տարբերակի՝ ուղղումներից յետոյ
մնացած տեքստին : Այս թարգմանութիւ-
նը լրիւ չէ, այլ պիէսի առաջին եւ չոր-
րորդ արարուածներից մի մոնտաժ է՝
կատարուած բաւական վարպետօրէն : Այս
ձեռագիրն անթուակիր է : Սակայն նրա
մասին ոչ մի կերպ չի կարելի ասել, թէ
ժողովուրդը «Վենետիկի վաճառականից»
գաղափար չի ստանայ : Ուրեմն՝ յօդ-
ուածագրի դիտողութիւնը, անյաջող
ընտրած հատուածների մասին, չէր կա-
րող վերաբերել Զմշկեանի թարգմանու-
թեան երկրորդ տարբերակին :

Հապա, ուրեմն, ի՞նչ տեքստով են խա-
ղացել Ֆասուլեաճեանները :

Այս հարցին, թւում է, երկու պատաս-
խան կարող է լինել :

Յայտնի է, որ Թովմաս Ֆասուլեաճեա-
նը թարգմանութիւնների հեղինակ էր :
Զարմանալի ոչինչ չի լինի, եթէ պար-
զուի, որ նա թարգմանել է պիէսը իրեն
դուր եկած դերը խաղալու համար : Այդ
բանն անցեալում անում էին շատ դե-
րասաններ՝ նշանաւորներ եւ ոչ նշանա-
ւորներ : Եթէ հաստատուի այս ենթա-
դրութիւնը, ապա հայ չէյքսպիրիանայի
պատմութիւնը կը հարստանայ «Վենետի-
կի վաճառականի» մի թարգմանութեամբ
եւս :

Բայց աւելի հաւանական է թւում հե-
տեւեալը .

1862 թուականին Զմիւռնիայի «Յաւեր-
ժահարս» շաբաթաթերթում լոյս տեսաւ
«Վենետիկի վաճառականի» ամբողջական
թարգմանութիւնը, որի հեղինակն է Ա.
Կ. Տէտէեանը : Ֆասուլեաճեանները չէին
կարող ծանօթ չլինել այդ թարգմանու-
թեանը : Ահա թէ ինչու :

Պայծառ Ֆասուլեաճեանը, ծնեալ օր-
իորդ Փափազեան, Զմիւռնիացի էր : Տեղի
Վասպուրական թատրոնում է նա կատա-
րել իր առաջին թատերական քայլերը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Պատմութեան թանգարանը Հայաստա-
նի մշակութային կարեւոր օճախներէն
մէկն է. իր հարուստ նիւթերով եւ լայն
ցուցադրութեամբ ամէնէն մեծն է Հա-
յաստանի մէջ :

Այժմ ազգագրական բաժինը ունի մօտ
քսան հազար առարկաներ, որոնցմէ ամէ-
նէն հինը նախշազարդ, հայերէն արձա-
նագրութեամբ պղինձէ մեծ սկուտեղ մըն
է՝ պատրաստուած 1477ին, ապա շուր-
ջառ մը՝ պատրաստուած 1601ին : Թան-
գարանին ունեցած պղինձէ իրերը՝ սկու-
տեղներ, ափսէներ, թասեր, սափորներ,
կաղամարներ եւայլն, պատրաստուած են
ընդհանրապէս ԺԸ. – ԺԹ. դարերուն չ
Երեւանի, Էջմիածնի, Թոքատի, Էրզրու-
մի, Վանի մէջ : Պղինձէ առարկաներուն
վրայ սովորաբար փորագրուած են բու-
սական՝ յատկապէս նշաձեւ եւ տերեւա-
ձեւ, կենդանական նախշեր, զարդարուած
երկրաչափական գծանախշերով : Պղինձէ
իրերուն հարուստ հաւաքածոները ցոյց
կուտան, որ այդ մետաղը շատ տարած-
ուած էր Հայաստանի գրեթէ բոլոր շրջ-
ջաններուն մէջ : Պղինձէ առարկաները
աղջկան օժիտին անհրաժեշտ մասը կազ-
մած են :

Ոսկերչութիւնը հայ ժողովուրդին մէջ
տարածուած հնագոյն արհեստներէն մէ-
կն է : Հին դամբարաններու եւ բնակա-
վայրերու մէջ գտնուած են ոսկիէ բար-
ձրարուեստ առարկաներ : Ոսկերչութեան
զարգացման համար Հայաստան ունէր
մեծ հնարաւորութիւններ, քանի որ ու-
նէր ոսկիի հանքեր : Այս արհեստը մեծ
զարգացման հասաւ Թ. – Զ. դարերուն
Ուրարտուի՝ յատկապէս Տոսպի (Վան)
մէջ, իսկ միջնադարուն կատարելութեան
հասաւ նախ Դուինի եւ Անիի՝ Թ. – ԺԳ.
դարերուն, իսկ յետոյ՝ Էրզրումի եւ
Վանի մէջ :

Թանգարանին մէջ ոսկիէ եւ արծաթէ
իրերը ցոյց կուտան, որ ԺԸ. – Ի. դա-
րերուն հայ ոսկերիչները, շարունակելով
աշխատիլ հին եղանակներով եւ գործա-
դրելով աւանդական զարդամոթիվները,
ստեղծած են, եւ դեռ կը շարունակեն ըս-
տեղծել սքանչելի գործեր :

Թանգարանը հարուստ է արհեստներու
տարբեր տեսակներու գործիքներով եւ
անոնցմով պատրաստուած իրերով : Հա-
յաստանի մէջ հին դարերուն իսկ զարգա-
ցած էր կաւագործութիւնը : Զարգացած
էին նաեւ զինագործութիւնը, դարբինու-
թիւնը, ոսկերչութիւնը, պղնձագործու-
թիւնը, ջուլհակութիւնը եւ ուրիշ բազ-
մաթիւ արհեստներ : Թանգարանին մէջ ի
պահ դրուած են զինագործի, ոսկերիչի,
պղնձագործի, դարբինի, բրուտի, շա-
լագործի, թամբագործի, ջուլհակի գոր-
ծիքներ, կտաւ գործելու, գորգագործա-
կան հորեր : Պահուած են նաեւ արհես-
տակցական միութիւններու (համքարու-
թիւններու) դրօշակներ, գրաւոր նիւ-
թեր :

Ընդհանուր առմամբ հայ ժողովուրդին
տարազը երկու հատուածի կը բաժնուի՝
արեւելահայ եւ արեւմտահայ, բայց իւ-
րաքանչիւր հատուածն ունի իր տարբեր
ազգագրական շրջանները, հետեւաբար
նաեւ տարազի տարբեր ձեւեր :

Թանգարանին ունեցած հին զգեստնե-
րուն մէջ կան նաեւ նուրբ մետաքսէ գլ-
խաշորեր եւ հաստ, ասեղնագործ չամ-
բարներ, գուլպայ, տրեխ եւայլն : Կա-
րեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն գորգերը,
խուրջինները, անկողնակալները, ձիու
թամբերու ծածկոցները : Գորգագործու-
թիւնը, իր կարգին, հին պատմութիւն
ունի : Միջին դարերուն մեծ հռչակ վա-
յելած են Դուինի գորգերը : Հայկական
ամէնէն հին գորգը (1202) ներկայիս կը
գտնուի Վիէննայի մէջ : Ասեղնագործու-
թեան եւ ժանեակագործութեան բաժին-
ներուն մէջ կան բարձի, վերմակի երես-
ներ, ծածկոցներ (եկեղեցական եւ աշ-
խարհիկ), սփռոցներ, անձեռոց – սրբիչ-
ներ, զոգնոց, շալվար եւայլն : Ասեղնա-
գործութեան համար օգտագործուած են
բուրդէ, մետաքսէ, բամպակէ դունաւոր
թելեր, զոյնզոյն ուլունքներ :

Փայտէ իրերու հաւաքածոն համեմա-
տաբար փոքր է : Այսուհանդերձ կան բա-
ւական թիւով լուսամուտի ցանցեր,
բաղկաթոռներ, օրօրոցներ, սխտործե-
ծիկներ, դդալ – շերեփներ, տուփեր եւ-
այլն, ինչպէս նաեւ երաժշտական գոր-
ծիքներու տեսակներ, պատրաստուած
կաղնիի, ընկուզենիի, ծիրանի եւ այլ
տեսակի փայտերէ : Ասոնց մեծ մասը փո-
րագրազարդ է, հայկական ճարտարապե-
տութեան յատուկ աշխարհիկ մոթիվնե-
րով :

Իր բազմազանութեամբ հարուստ է
դիւղատնտեսական գործիքներու հաւա-
քածոն (գութան, թի, բրիչներ, ման-
դաղներ եւայլն) : Զուարթնոցի տաճարի
պեղումներուն ժամանակ երեւան հան-
ուած խոփ մը, որ կը պատկանի Ժ. դա-
րուն :

Ազգագրական ճիւղը կը հարստացնեն
խեցեղէնն ու յախճապակիէ նուրբ անօթ-
ները : Ասոնց մէջ շատ հետաքրքրական են
ազամանները՝ կենդանիի կամ մարդու
կերպարանքներով : Ինչպէս յայտնի է,
ազամաններու ձեւերը աւելի հին շրջանին
կապուած էին կենդանապաշտութեան
հետ, իսկ վերջին դարաշրջաններուն նոր
կերպարանք ստացած են ու նոր իմաստ :
Ըստ ազգագրագէտ Վ. Բդոյեանի, հայ-
կական մարտակերպ եւ կենդանակերպ
ազամանները եղած են նախ կուռքեր, ա-
պա Անահիտ մայրաստուածութեան ար-
ձաններ : Աղը պաշտամունքի առարկայ
եղած է հինէն ի վեր, որով, նոյն հեղի-
նակին կարծիքով՝ զետեղուած է կուռք-
արձանիկներու մէջ : Ազամանները երբեմն
կը պատկերացնեն մայրը իր զաւակնե-
րուն հետ, որովհետեւ ազամանը մօր
խորհրդանշանն է, իսկ աղը՝ որդծնու-
թեան պաշտպան ոգին, այդ պատճառով
ալ դարեր շարունակ նորածինին վրայ աղ
ցանած են, որպէսզի երախան առողջ մը-
նայ :

Թանգարանը ունի նաեւ բազմաթիւ ազ-
գագրական քարտէսներ, լուսանկարներ
եւայլն :

Ն. ԱԻԱԳԵԱՆ

Նոյն տարին, երբ Տէտէեանը լոյս էր ընծայում իր թարգմանութիւնը, Պոլսից Զմիւռնիա էր տեղափոխուել Թովմաս Ֆասուլեաճեանը եւ նոյնպէս խաղում էր Վասպուրական թատրոնում : Այս տեղ էլ նա ծանօթանում ու ամուսնանում է օրիորդ Պայծառի հետ : Դերասանները չէին կարող մօտիկից չճանաչել Տէտէեանին, քանի որ նա տեղի ամենակուլտուրական մտաւորականներից էր եւ կանոնաւոր արձաղանգում էր թատերախմբի ներկայացումներին որպէս թատերախօս :

Երիտասարդ ամուսինները շուտով թողնում են Զմիւռնիան. անցնում Տրապիզոն, հասնում մինչեւ Թիֆլիս ամենուր հանդէս գալիս ներկայացումներով : Բնական է, որ հարուստ խաղացանկ ըստեղծելու հոգսը նրանց ուշադրութիւնը, հրաւիրէր ի թիւս այլ թարգմանականպիէսների, նաեւ Տէտէեանի աշխատանքի վրայ : Նշենք, որ Թիֆլիսում նրանց բեմադրած երեք պիէսն էլ Վասպուրականի թատրոնի խաղացանկում կային եւ բազմիցս ներկայացուել էին Զմիւռնիայում : Իսկ «Լուկրեցիա Բորջիայի» թարգմանութիւնը պատկանում էր Ա. Կ. Տէտէեանի ազգականին՝ Տիգրան Յարութիւն Տէտէեանին :

Մինչեւ այժմ յայտնի չէ Ա. Կ. Տէտէեանի թարգմանած «Վենետիկի վաճառականի» որեւէ բեմադրութիւնը : Եթէ պարզուի, որ Ֆասուլեաճեանների ներկայացրածը Տէտէեանի հայացրածն է ապա կարելի կը լինի խօսք բանալ այդ շատ արժէքաւոր թարգմանութեան բեմական պատմութեան մասին : Իսկ դա Շէյքսպիրի մինչեւ այժմ յայտնի առաջին ամբողջական հայերէն թարգմանութիւնն է :

Այս ենթադրութիւններից որ էլ հաստատուի, երկու դէպքում էլ հայ չէյքսպիրիանան կը հարստանայ նոր արժէքաւոր փաստերով :

Իսկ առայժմ միանգամայն որոշակի է, որ չէյքսպիրեան ներկայացումների պատմութեան սկիզբը հայ պրոֆեսիոնալ բեմում պէտք է ընդունել 1865 թուականի Մայիսի եօթը :

Լ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ի՞նչ վիճակի մէջ դտաք դուռը դուք այս առաւօտ :

— Նիզը դրուած էր, պարոն : Միս Ժերալտինը չէր մոռցած :

— Գիտէ՞ք թէ միս Ժերալտինը ժամը քանիի՞ն վերադարձաւ Օփերայէն :

— Կէս գիշերէն քառորդ ժամ առաջ :

— Ի՞նչէս ներս մտաւ :

— Դուրսէն դուռը բանալու համար անհրաժեշտ էր բանալի մը գործածել, իսկ ներսէն՝ կը բաւէր փականքը դարձնել :

— Քանի՞ բանալի ունիք :

— Հատ մը Լորտ Էճվարը ունէր. ուրիշ մը կը գտնուէր նախասենեակի կարասիին մէջ, որ միս Ժերալտինը առած էր իր հետ երէկ գիշեր :

Այսքան :

— Տան մէջ ուրիշ ոչ ոքի մօտ բանալի չկա՞յ :

— Ոչ, պարոն : Միս Գարրոլը միշտ կը զանգահարէ :

Այսքան միայն դիտնալ ուզելը յայտնեց Փուարօ եւ սկսանք գրագրուհին փընտրռել : Առաջին յարկին վրայ մենք զբաղանք զինքը մեծ գրասեղանի մը առջեւ, գրելով զբաղած :

Միս Գարրոլ քառասունեւհինգ տարեկանի շուրջ կին մըն էր, շնորհալի երեւոյթով եւ ուշիմ դէմքով : Իր չէկ մագերուն մէջ ճերմակ թելեր ինկած էին եւ կլոր ակնոցներուն ետեւ կը փայլէին կենսունակ կապոյտ աչքեր : Երբ խօսիլ սկըսաւ, անմիջապէս ստուդեցի այն ջինջ յստակ ձայնը, որ պատասխանած էր ինձ հեռաձայնին մէջէն :

— Ահ, պարոն Փուարօ, ըսաւ ան երբ ժաբ ներկայացուց իրեն իմ բարեկամս, ձե՞զ հետ էր որ ես ժամադրութիւն նօթագրեցի տիրոջս հետ՝ երէկ առաւօտեան համար :

— Այո, օրիորդ :

— Լաւ, պարոն, ի՞նչ կերպով կրնամ ձեզ ծառայել, ըսաւ գրագրուհին :

— Պատասխանելով, օրիորդ, սա պարզ հարցումիս — Միթէ բացարձակապէս վստա՞հ էք որ հոս եկած է երէկ գիշեր Լէյտի Էճվարը :

— Ահա, երրորդ անգամն է որ նոյն հարցումը կը տրուի ինծի : Բնականաբար, պարոն, վստահ եմ. ես զինքը տեսայ իմ աչքերովս :

— Ո՞ւր, օրիորդ :

— Նախասենեակին մէջ : Պահ մը խօսեցաւ ան արարողապետին հետ, եւ յետոյ մտաւ գրադարան-հիւրասենեակէն ներս :

— Դուք ո՞ւր կը գտնուէիք այդ պահուն :

— Առաջին յարկի սանդուխներուն վերեւը : Բաղրիկին յենած՝ կը դիտէի վարը :

— Թերեւս սխալ տեսած ըլլաք :

— Անկարելի է : Ես բացարձակապէս տեսայ անոր դէմքը :

— Գուցէ նմանողութենէ մը խաբուած ըլլաք :

— Ոչ : Ժանն Վիլքենսոնի դէմքը իր նմանը չունի : Վստահ եմ որ ինքն էր :

Ժաբ դէպի Փուարօն ուղղեց ակնարկ մը, որ կը նշանակէր — «ի՞նչպէս .. ասոր ի՞նչ կ՝ըսէք» :

— Լորտ Էճվար հակառակորդներ ունէ՞ր, հարցուց յանկարծ Փուարօ :

— Հակառակորդնե՞ր ...

— Չէ՞ որ սպաննուած է Լորտ Էճվար :

— Իր կնոջ կողմէ, եզրափակեց Միս Գարրոլ :

— Ըստ ձեզի՝ կին մը իր ամուսնոյն հակառակորդը չի՞ կրնար ըլլալ :

— Ամէն պարագայի, ես երբեք կարելի չէի կարծեր նման բան մը ... գէթ այն շրջանակին մէջ, ուր մենք կ՝ապրինք :

Ակներեւ էր թէ Միս Գարրոլ կ՝երեւակայէր, որ ոճիրներ կը գործուին միայն գինովներու եւ ստահակներու ձեռքով :

— Քանի՞ բանալիներ կան մուտքի դըրան համար :

— Երկու, պատասխանեց աշխուժիւ գրագրուհին : Լորտ Էճվար միշտ մէկ հատը իր քով կը պահէր. միւսը կը մնար նախասենեակին կարասիներէն միոյն մէջ, որպէսզի ծառայէր այն անձին, որ ուշ ատեն տուն պիտի մտնէր : Ժամանակին թէեւ զոյութիւն ունէր երրորդ մըն ալ, բայց գնդապետ Մարշը կորսնցուց զայն :

— Գնդապետ Մարշը յաճա՞խ կուգար այստեղ :

— Մինչեւ երեք տարի առաջ ան կը բընակէր այս տան մէջ :

— Ինչո՞ւ համար հեռացաւ այստեղէն :

— Պատճառը լաւ չեմ դիտեր : Անկասկած անոր համար, որ ինձ եւ իր հօրեղբայրը շատ հաշտ չէին իրարու հետ :

— Այնպէս կ՝ենթադրեմ, օրիորդ, դուք աւելի մանրամասնութիւններ դիտէք, բայց չէք ուզեր խօսիլ, մեկնաբանեց Փուարօ :

Գրագրուհին իր ակնոցները զետեղեց սեղանին վրայ, աւելի յստակ տեսնելու համար :

— Շատախօսել չեմ սիրեր, Պարոն Փուարօ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արմենակ Սարճեան եւ աղջիկը՝ Օտիլ, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Թիւֆէնքճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Առաքել Սարճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Էյնարտ եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կօշկակարեան եւ Կիւվէնկեան, Օսկիւրեան, Պետրոսեան, Գոլոյեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներհօր եւ աղգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 13ին, 42 տարեկանին :

Թաղումը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ (Սեպտ. 17) ժամը 11ին, Սիմբրիէս Էնթերքոմիւնալ տը Քլամարի մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Յառաջ»ի քառասնամեակին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 50 Ֆրանք կը նուիրեն թերթին բարգաւաճման :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ողբացեալ Պ. Թաղւոր Խաչիկեանի յուղարկաւորութեան, փոխան ծաղկեպսակի, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է իր հողեզաւկէն հարիւր Ֆրանք, Պ. Պ. Արծրունի Զրբաշեանէ երեսուն, Օննիկ Հայկազեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Սենեքերիմ Տէրտէրեանէ քսան, Յակոբ Պէրպէրեանէ 10, Բարսեղ Տէմիրճեանէ հինգ Ֆրանք :

×

Նշան Մաթիկեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյս պայծառութեան.— Պ. Պ. Գրիգոր Տուրնայեան քսան Ֆրանք, Մարտիրոս Կարապետեան 25, Նազար Գալայճեան քսան, Ալպէր Տէմիրճեան քսան, Յարութիւն Ավօյեան տասը, Տիկին Մարգրիտ Վարդեան տասը Ֆրանք :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ոգեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22 ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

Երգ՝ ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ, արտասանութիւն : Ընտանեկան խնջոյք :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն 140 թիւ օթոպիւսը, իջնել Փլաս Վոլթէր: Փորթ Շամփէռէէն եւ Փոն տը Լըվալուայէն 135 թիւը, իջնել Ավընիւ տը լա Մառն: Սէն Լազարէն իջնել՝ Անիէռի կայարանը :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայաստանի Սուր Պատուանշանի Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն որ, Ընկերակցութիւնը կոչուած է Անծանօթ Զինուորին Յիշատակի բոցը արծարծելու, Սեպտեմբեր 18ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 6ին:

Հաւաքավայր, Շան զ'Էլիզէի պողոտային եւ Պալզաք փողոցին անկիւնը, ուրկէ թափօրը կը մեկնի զինուորական նուագախումբով եւ քոյր կազմակերպութիւններու ընկերակցութեամբ :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիներու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Շար.ը նախորդ ժողովին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ դիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 13 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10412 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.412

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՊԱՆԾ ԱՐԱՐԱՆ

(47րդ տարեդարձին առթիւ)

Հայ վրիժառու բազուկը յաւէտ յիշատակելի դիւցազնամարտերու շնորհիւ փրկեց մեր պանծալի ժողովուրդի պատիւը՝ այնպիսի պահու մը, երբ դարաւոր թշնամին ծրագրած էր ի սպառ ընաջնջել մեզ :

Բարբարոս Թուրքը իր «քաջութիւն»ը ցոյց կուտար վայրագօրէն ջարդելով անդէն ու անպաշտպան Հայերը : Դէպի մահ կառաջնորդէր անմեղ կիներու եւ երախաներու կարաւանները, որոնք Միջագետքի ու Սուրիոյ կիզիչ անապատներուն մէջ պիտի նահատակուէին՝ մարտիրոսի լուսապսակը իրենց ճակտին :

Բախտորոշ այդ օրերուն հայ ժողովուրդի զաւակները մէկ կողմէ կովկասեան ճակատին վրայ մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէին, պարտութեան կը մատնէին անարդ թշնամին եւ անկախ Հայաստան կը ստեղծիէն, միւս կողմէ հեռաւոր Ամերիկայէն ու Եդիպտոսէն հայրենասէր երիտասարդներ կամաւոր արձանագրուելով կը փութային դէպի Կիպրոս, կազմելու համար Արեւելեան Լեգէոնը, որ յետագային պիտի կոչուէր Հայկական Լեգէոն: Մեծ թիւ մը կը կազմէին Մուսա Լերան հերոս զաւակները այս վերջինին մէջ :

Այս Լեգէոնն է, որ 1918 Սեպտեմբեր 19ին պիտի արձանագրէր փառապանծ էջ մը հայկական հերոսամարտերու պատուոյ գրքին մէջ :

Լեգէոնականները Կիպրոսի մէջ իրենց զինուորական մարդանքները կը կատարէին «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա» երգելով: Ու կը զրկուէին Պաղեստինի հակատը՝ Ֆրանսական դրօշին տակ մասնակցելու համար մարէշալ Ալէնպիի ընդհանուր յարձակողականին, որ պիտի բոլորէր Սեպտեմբեր 18ին :

Հայկական Լեգէոնին բաժին ինկած էր Թաֆաթ – Արաբայի ամրացեալ բարձունքը, պաշտպանուած դերման թնդանօթաձիգներու եւ թուրք հետեւակազօրքերու կողմէ: Իսկապէս անառիկ բերդ մը, ոչ զրաւումով պիտի բացուէր ճամբան դէպի հիւսիս, կտրելով թրքական բանակի նահանջի դիծը :

Կռիւները սկսան 1918 Սեպտեմբեր 18-ին 19 լուսնալիք դիշերը, առտուան ժամը 3ին եւ տեւեցին 24 ժամ : Հայ Լեգէոնականները կռուեցան առիւծի պէս, կուրծք տալով թշնամի թնդանօթի ռումբերուն եւ զնդացիրի զնդակներուն :

Ու յաջողեցան զրաւել Արաբայի անառիկ դիրքը, զոհ տալով 23 քաջարի երիտասարդներ եւ 70 վիրաւորներ: Այս վերջինները՝ անշարժութեան մատնուած՝ քաջալերական խօսքեր կ՝ուղղէին մարտիկներուն՝ լուծելու իրենց վրէժը :

Յաջորդ օրը, Սեպտեմբեր 20ին սրբատաւուշ արարողութեամբ հողին յանձնուեցան 23 քաջերը, որոնց հողակոյտին վրայ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Լեգէոնի հրամանատարը՝ դեր – զնդապետ Ռոմիէօ, որ, ի մէջ այլոց, ըսաւ.

«... Հայ հերոսները ինկան առաջին դիծին վրայ, թշնամիին դիմաց, օրինակելի քաջութեամբ: Բոլորն ալ արժանի են պատերազմական խաչի, բոլորն ալ պաշտպանները, սուրբերն են Լեգէոնին: Ինչեցէ՛ք փառքով: Դուք բացիք ճամբան արդարութեան եւ իրաւունքին, ոչ դարերէ ի վեր վտարուած էին այս շրջաններէն: Կ՝երդնում ձեր գերեզմանին վրայ, որ կատարեալ եւ տեւական պիտի ըլլայ հատուցումը »:

Մարէշալ Ալէնպի, Պաղեստինի դաշնակից բանակի ընդհանուր հրամանատարը 1918 Հոկտեմբեր 12ին Փարիզ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպարի կը հեռագրէր, պանծացնելով Հայկական Լեգէոնը.—

« Հպարտ եմ, որ հրամանիս տակ ունեցայ հայկական զօրագունդ մը: Քաջաբար կռուեցան անոնք եւ մեծ բաժին ունեցան յաղթանակին մէջ»:

Արաբայի յաղթանակէն վերջ ճամբան բացուած էր: Անդլիական հեծելազօրքը սրընթաց կ՝արշաւէր Միջերկրականի եզերքէն դէպի Հայֆա, անկէ դէպի Նազարէթ, յանկարծակիի բերելով Երլտրիմ Օրտուսուի ընդհ. հրամանատար Լիման Ֆոն Զանտէրս փաշան, որ մազապուրծ կրցաւ փախչիլ Տիբերիոյ ճամբով, «կայծակ»ի պէս:

Անդլիական ուրիշ զօրագունդեր, Աւըստրալիացի եւ Նոր Զելանտացի հեծելազօրքերու առջանորդութեամբ երկու օրէն կը զրաւէին Նապլուսը, փախուստի մատնելով եօթներորդ զօրաբանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ փաշան իր սպայակոյտով: Ասոնք ալ իրենց բախտին ձգելով խուճապահար նահանջող զինուորները, չունչերնին Հալէպ առին :

Լեգէոնականները շատ չանցած Լիբանանի ու Սուրիոյ ճամբով հասան ցանկալի Կիլիկիան, թնդացնելով ծանօթ երգը: Երկար պիտի չտեւէր խանդավառութիւնը :

47րդ տարեդարձին առթիւ ոգեկոչելով Արաբայի յաղթապանծ հերոսներու յիշատակը, կուզանք անդամ մը եւս ցաւով հաստատելու թէ յաղթական դաշնակիցները չուտով մոռցան իրենց «փոքր դաշնակից»ին կատարած հանդիսաւոր խոստումները: Ուրացան մեր զատը եւ ոչ « կատարեալ » եղաւ, ո՛չ ալ «տեւական՝ հատուցումը »:

Արաբայի 23 հերոսները այժմ կը հանդչին Երուսաղէմի իրենց դամբարանին մէջ, ուր փոխադրուեցան 1927 Ապրիլ 24ին հանդիսաւոր արարողութեամբ, հոգելոյս Եղիշէ պատրիարք Դուրեանի կարգադրութեամբ :

Հանդչեցէ՛ք խաղաղ, սիրելի հերոսներ, երախտապարտ Հայութիւնը պիտի չմոռնայ երբեք ձեր զոհողութիւնը, յանուն ազատ ու անկախ հայրենիքի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ

Մինչ ՄԱԿ, Միացեալ Նահանգներ, Խորհ. Միութիւն եւ աշխարհի զրեթէ բոլոր պետութիւնները կը ջանան խաղաղ բանակցութիւններու հնարաւորութիւններ ստեղծել Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի պատերազմին վերջ տալու մտահոգութեամբ, Չինաստան, որ արդէն Փաքիստանի կողքին դիրք ճշդած էր Հնդկաստանի դէմ, առջի օր ուղղակի վերջնագրով մը կը սպառնար Հնդկաստանի, պահանջելով որ «յառաջիկայ երեք օրերուն ընթացքին Հնդկաստան քանդէ Սիփփիմի եւ Չինաստանի սահմաններուն զինուորական իր բոլոր խարիսխները: Այլապէս, կը շեշտէ չինական վերջնագիրը, Հնդկաստան «պատասխանատու է ծանր հետեւանքներուն»: Վերջնագրին մէջ Չինաստան դատապարտելով բոլոր անոնք որոնք Հնդկաստանը նախայարձակ չեն համարիր, կ՝եզրակացնէ. «Այնքան ատեն որ Հնդկաստան պիտի շարունակէ Փաքիստանի դէմ իր նախայարձակումները, Չինաստան պիտի չդադրի թիկունք կենալէ Փաքիստանի, իր արդար պայքարին մէջ: Այս է Չինաստանի դիրքը եւ երբեք պիտի չփոխուի՝ ինչ ալ ըլլայ թիւը անոնց՝ որոնք ձեր (Հնդիկներուն) կողքին մնան, Ամերիկացիներ կամ նոր «վերաքննականներ» (Խրուշչեւի յաջորդները), եւ կամ ալ ՄԱԿը՝ զեկավարուած Միացեալ Նահանգներէն »:

Տակաւին առջի օր, Սպիտակ Տունը կը հաստատէր թէ Միացեալ Նահանգները մեծապէս մտահոգուած էին Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի պատերազմին մէջ Չինաստանի միջամտութեամբը : Նոր Տելհիի մէջ օրերէ ի վեր կը խօսուի արդէն Չինաստանի սահմաններուն վրայ երեք հարիւր հազար չինական ուժերու կեդրոնացումի մը մասին: Նաեւ հաւանական կը նկատէին չինական մասնակի միջամտութիւններ, Փաքիստանի դէմ կրուող հնդկական ուժերը նեղելու նպատակով: Տակաւին չինական վերջնագիրը չտրուած, Բրեժնեւէն եւ Կոսիդինէն ետք նաեւ Միկոյեան կը զգուշացնէ « անոնք որոնք կրակին վրայ իւղ կը թափեն» (իմա՛ Չինաստան): Քանի որ Չինաստանի տուած վերջնագիրը բացարձակապէս անընդունելու պահանջներ ունի, հաւանական է որ Խորհ. Միութիւն ստիպուած ըլլայ նոր յուշագիր մը զրկել, եւ այս անգամ ուղղակի Չինաստանի: Այս է արդէն Չինաստանի հետապնդած նպատակներէն մէկը, որպէսզի համայնավար աշխարհին առջեւ կարենայ աւելի փաստացի կերպով մատնանշել զազանի դաշնակցութիւնը « Խրուշչեւեան վերաքննականներուն »եւ ամերիկացի «աշխարհակալներուն »:

Չինական այս լուրջ սպառնալիքը ո՞ւր կրնայ տանիլ: Հնդկաստանի դէմ պատերազմի՞. այնքան ալ հաւանական չէ, քանի որ իր դէմ պիտի զտնէ ամերիկեան եւ ռուսական շահերը բացէ ի բաց միացած : Բայց այս վերջնագիրը պիտի ունենայ արդեօք փրկարար ազդեցութիւն մը պատերազմող կողմերուն վրայ : Ու Թան, որ Ապահովութեան Խորհուրդին պիտի ներկայացնէր կարեւոր տեղեկագիր մը, պիտի փորձէր նաեւ տեսակցութիւն մը յաջողցնել Փաքիստանի նախագահ Այուպ Խանի եւ Հնդկաստանի վարչապետ Շաստրիի միջեւ: Ռավալփինտի պիտի ըմբռնէ՞ արդեօք թէ Հնդկաստանի դէմ շղթայազերծուած չինական պատերազմ մը պիտի չուշանայ նաեւ սպառնալու Փաքիստանին, թէ անսահման է Չինաստանի «ախորժակը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ լաւատեղեակ ազբիւրներու համաձայն, թագաւորը նոր կառավարութիւն մը կազմելը կրնայ վստահիլ Սթեֆաէոփուլոսի: Նոր կառավարութիւնը պիտի կազմուի կեդրոնի համախմբումէն հրաժարած անձնաւորութիւններէ՝ Ազգ. Արմատական Միութեան եւ Յառաջդիմականներու (աջակողմեան) խորհրդանշական մասնակցութեամբը : Ստեֆանոփուլոս, որ նախապէս հրաժարած էր կառավարութիւն մը գլխաւորելու պաշտօնէն, այս անդամ շատ աւելի լաւատես է եւ կը յուսայ Փափանարէուի խմբակցութենէն կորզել տասնեակ մը նոր ձայներ: Վստահութիւն ապահովելու համար անհրաժեշտ են 151 ձայներ, Սթեֆանոփուլոս ապահոված է Ազգ. Արմատական կուսակցութեան 99 եւ յառաջդիմականներու ութ ձայները, ասոնց կ՝աւելնան կեդրոնի համախմբումէն բաժնուած 37 երեսփոխանները. ընդհ. դումար՝ 143: Անհրաժեշտ է ուրեմն որ Սթեֆանոփուլոս ութ ձայն եւս կորզէ Փափանարէուէն՝ ապահովելու համար մեծամասնութիւնը :

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ատընաուրը շեշտեց թէ համախոհ է Շթրաուսի : «Պիտի կառուցանենք Եւրոպան» աւելցուցած է Ատընաուրը :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, օդտուելով Արէֆի բացակայութենէն, որ Քազապլանքայի ժողովին կը մասնակցի, նասրական խումբ մը սպաներ փորձած են իշխանութիւնը ձեռք առնել: Յաջողած են միայն իրենց շունչը Գահիրէ առնել :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «դեմոկրատները» մանիֆեստ մը կը պատրաստեն ուր պիտի յայտնեն եւրոպական եւ ընկերային քաղաքականութեան իրենց ընդդիմութիւնը: Միւս կողմէ, Փօլ Անթիէ պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ Հանրապետութեան նախագահութեան : Ժողովրդական Շարժումի ազգային Բիւրօն յայտարարեց իր կարգին թէ «կեդրոնը այլեւս չի կրընար սպասել»: Մարսիլհասի յայտնեց թէ որեւէ պարագայի մէջ պիտի չքաշէ իր թեկնածութիւնը : Համոզուած է որ Փինէ թեկնածու պիտի չըլլայ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, յոյն – օրթոտոքս, օրթոտոքս, հայ, զպտի եւ սուրիական եկեղեցիները մահազանգ հնչեցուցած են, տասը վայրկեան : Այս մահազանգը բոզոք մըն էր Վատիկանի ժողովին Հրեաներու վրայ պատրաստուած յուշագրին դէմ: Քրիստոնեայ արեւելեան այն եկեղեցիները որոնք կապուած են Հռոմի չեն մասնակցած այս բողոքին :

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ մէջ, արաբական պետութիւնները « ոչ – միջամտութեան » դաշինք մը ստորագրեցին: Այս ձեւով վերջ պիտի դնեն ներքին կռիւներու : Մանրամասնութիւններ կը պակսին Պաղեստինի շուրջ տրուած որոշումներուն մասին: Կը կարծուի սակայն թէ Նասր շատ չափաւորական դիրք բռնած է :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարը Փարիզէն անցաւ դէպի Նիւ Եորք իր ճամբուն վրայ: Տեսնուեցաւ Քուվ տը Միւրվիլի հետ : Մեկնելէ առաջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ թագաւորը հրահանգած է ետ առնել այն դիւանագիտական անցագիրը զոր Յորդանան տուած էր Սայիտ Ռամատանի «Մահմետական Եղբայրներու» զեկավարներէն մէկը : Ռամատան կը մեղադրուի որ կը զաւէ եդիպտական կառավարութեան դէմ : Հաւանական է որ ետ առնուի նաեւ յորդանանեան հպատակութիւնը զոր կը վայելէ հակառակ իր եդիպտական ծագումին :

ՅԻՐԱՆԿԻԷՎԻՉ Վարշաւա վերադարձաւ: Վարչապետը յայտնեց թէ շատ զոհ է Փարիզի իր ճամբորդութենէն :

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐԻ վարչապետը, յայտարարեց «Նիւ Եորք Թայմզ»ի թէ կը խորհի Սինկափուրը Խորհ. Միութեան տրամադրել իրեւ խարիսխ եթէ Մալազիան փորձէ ամերիկեան ուժերու ներկայութիւնը ապահովել իր հողամասին վրայ :

ՓԱՐԻԶԻ համայնավար պաշտօնաթերթը կը զրէ թէ Փինէի թեկնածութիւնը պիտի նշանակէ վերադարձ մը դէպի անցեալ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ – ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ մահափորձ մը ձախողած է զրագէտ Կունթէր Կրասի դէմ: Գրագէտը պայքար կը տանէր Դաշնակցային հանրապետութեան սոցիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան համար :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Պ. Վահէ Սէթեան (Պէյրութէն) :

Ընկ. Կարօ Գէորգեան, Պէյրութէն :

Պ. Նազարէթ Սէֆէրեան, ուսուցիչ Պէյրութի Սոֆիա Յակոբեան վարժարանը եւ Պ. Խաչատուր Տօնապետեան, Պէյրութի Յովակիմեան – Մանուկեան երկրորդական վարժարանէն, որոնք Ֆրանսական կառավարութեան հրաւէրով եւ Կիլպէնկեան հիմնարկութեան օժանդակութեամբ կը հետեւին Սեւրի Մանկավարժական ուսումներու միջազգային կեդրոնին դասախօսութիւններուն :

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵԻԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՀՄԲ.— « Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի այս տարուան թիւ 2 թիւին մէջ Վ. Բարխուդարեան խիստ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը ունի՝ Նորնախիջեւանի հայկ. գաղութի մասին:

Կը ներկայացնենք հիմնական մասերը :

Նոր Նախիջեւանի հայ գաղութին հիմնադրութեան պարագան եւ այդ գաղութին լայն ինքնավարութիւն ստանալու հանգամանքը բացատրելու համար ան – հրաժեշտ է սեղմ դիծերով նկարագրել Ռուսական քաղաքականութիւնը Ժ. դարուն :

Եկատերինա Բ. կայսրուհին իր գահակալութեան չրջանին որդեգրեց պետ – րոսեան քաղաքականութեան սկզբունք – ները : Ռուսաստանի հարաւային լայնածաւալ տափաստանը դրեթէ անմարդաբնակ եւ ամայի երկրամաս մըն էր, որ Ռուսիան կը բաժնէր Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ գտնուող Սեւ եւ Ազովի ծովերուն հիւսիսային ափերէն եւ մեծ չափերով կը դժուարացնէր անոնց պրատումը :

Առաջին ռուս – թրքական պատերազմի յաղող ընթացքէն եաք, 1774ի Քիւչիւկ – Գայնարջիի հաշտութեան դաշնագրով Ռուսիա յաղթեցաւ մեծ տարածութիւն – ներ եւ քաղաքներ իրեն կցել : Միեւնոյն ատեն յաղթեցաւ Խրիմի խանութիւնը անջատել Թուրքիայէն եւ դարձնել ան – կախ: Այս ձեւով կը դիւրանար թերա – կըղզիին կցումը Ռուսիոյ :

Խրիմի կցումով Ռուսիա ելք կ'ունենար դէպի ծով եւ, միաժամանակ, կը զար – գացնէր իր ծովային առեւտուրը : Կը ստանձնէր նաեւ թաթարական յարձակում – ները :

Խրիմի խանութեան մէջ արհեստներն ու առեւտուրը, երկրագործութիւնն ու այգեգործութիւնը դրեթէ ամբողջու – թեամբ կը գտնուէր քրիստոնեաներու՝ Հայերու եւ Յոյներու ձեռքը: Խանին եւ – կամուտներուն գլխաւոր ապրիւրը անոնց – մէ գանձուող տուրքերն էին: Քրիստոն – եաներու արտագաղթը թերակղզիէն, ան – տարակոյս, պիտի տկարացնէր խանու – թիւնը : Միւս կողմէ՝ Ռուսիոյ հարաւա – յին անմարդաբնակ տափաստաններու վերաբնակեցումը՝ Հայերով եւ Յոյնե – րով, պիտի զարգացնէր այդ չրջանին տնտեսութիւնը, պիտի բարձրացնէր ա – նոր քաղաքական արժէքը :

Այս պատճառներով ալ 1778էն սկսեալ Խրիմի քրիստոնեաներուն գաղթը կը գառնայ Եկատերինա Բ. կայսրուհիին՝ հարաւային Ռուսիոյ քաղաքականութեան հիմնական հարցը :

1778 Օգոստոսին, 12600 Խրիմահայեր ճամբայ կ'ելլեն դէպի Տոն եւ, կը հաս – նին 1780 Յունուարին : Ռուսահայերու հոգեւոր առաջնորդ Յովհէփ Արք. Ար – զութեան կը կատարէ Նախիջեւան քա – ղաքի եւ ապա Զալդը, Թոխաթ, Մեծ Մա – լա, Սուլթան Սալա եւ Նեավխաա հայ – կական դիւղերու հիմնադրութեան արա – րողութիւնը :

Ժէ. դարու վերջերը, Ռուսիոյ հովա – հաւորութեան ներքեւ հայկական պետա – կանութիւնը վերականգնելու «դաչնա – դրութեան » նախապիծերուն մշակման չրջանին, Կովկասի նախագաւառներուն մէջ դուռ հայաբնակ քաղաքի մը եւ հինգ հա – յաբնակ դիւղերու հիմնադրութիւնը մեծ տպաւորութիւն կը գործէ Հայութեան վրայ :Նոր Նախիջեւանի մէջ հայկական ինքնուրոյն կեանքը վերակենդանացնե – լու, հայկական մշակոյթը զարգացնելու յոյսեր կը ծնին: Այս առումով պատմա – կան հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէն հնդկահայ գաղութին կողմէ Նախիջեւանի մէջ հայկական գպրոց բանալու մեծա – գումար նուիրատուութիւնները, Լազար – եան ճեմարանը Մոսկուայի վոխարէն Նոր Նախիջեւանի մէջ հիմնելու մտադրա – գումը, Խալդարեանի հայկական տպա – րանը 1780ին Պետերբուրգէն Նոր Նախի – ջեւանի Ս. Խաչ վանքը տեղափոխելու ի – րողութիւնը եւ ուրիշ խօսուն փաստեր :

Ռուսիա, Խրիմի Հայերուն առվորու – թիւններուն վրայ հաստատուած ինքնա – վարութիւն ապահովելով՝ կ'արձագան – գէր հայ ժողովուրդին ազատագրական բաղձանքներուն: Հարկաւ, առանց մի – տումի չէր, որ Նոր Նախիջեւանը եւ չըր – ջակայ հայկական գիւղերը պաշտօնական Թուղթերու մէջ կը կոչուէին «հայկական օկրուգ »:

Կարեւոր եղած է Նոր Նախիջեւանի ինքնավարութեան ազդեցութիւնը ռուսա – հայ կեանքին վրայ : Ատոր համար , Ղրղ – լար, Մողդոկ, Գրիգորիոպոլ եւ միւս գաղութները ձգտած են համամման իրա – ւունքներ եւ արտօնութիւններ ստանալ :

Առանձնաշնորհումներուն ընձեռած կա – րելիութիւններուն չրջանակին մէջ եւ ա – նոր հիման վրայ ձեւաւորուեցաւ նորա – հաստատ գաղութին ինքնավարութիւնը : 1780ին կը կազմուի հայկական քաղաքա – յին վարչութիւնը, որ իր մէջ կ'ամփո – փէր գաղութին դատական, ոստիկանա – կան եւ գործադիր իշխանութիւնները : Քաղաքային վարչութիւնը կը կառավար – ուէր երեք դատաւորներով, որոնցմէ մէ – կը կ'ըլլար նախագահ եւ կը կոչուէր «ա – ռաջին դատաւոր», միւս երկուքը կը կոչուէին «երկրորդ դատաւոր»ներ: Ոս – տիկանութեան ծառայութեան համար կ'ընտրուէին երկու հոգի :

Գաղութը կը կառավարուէր 1765ին կազմուած «հայկական դատաստանա – գիրք»ին հիման վրայ : Դատավարու – թիւնները տեղի կ'ունենային հայերէն լեզուով :

1785ին Ռուսիոյ մէջ կը հաստատուի նոր օրինակարգ մը՝ յատկապէս քաղաք – ներուն համար: Յովսէփ Արք. Արղու – թեան (Ռուսահայերու Առաջնորդը) կը յաջողի խափանել նոր օրէնքներուն ան – միջական գործադրութիւնը Նոր Նախի – ջեւանի մէջ: Սակայն անհրաժեշտ էր ըս – տեղծել պետութեան նոր օրէնքին համա – պատասխան եւ միաժամանակ Նոր Նա – խիջեւանի առանձնաշնորհումներուն ո – գին համերաշխ քաղաքային իշխանու – թեան նոր մարմին մը: Այդ նպատակով կը կազմէ 13 յոդուածներէ բաղկացած կանոնագրութիւն մը («Դաչնագրութեան միաբանութիւն ») , որուն հիման վրայ 1795 Մայիս 26ին կը կազմուի հոգաբար – ձութիւնը՝ քաղաքային դուման կամ խորհրդարանը :

Խորհրդարանը կը բաղկանար 24 հոգա – բարձուներէ :

ՏԻՐԱՆ ԶՐԱՔԵԱՆ
ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ստորեւ կուտանք հատուած մը այն նամակէն զոր Ինտրա (Տիրան Զրաքեան) դրկած է Միքայէլ Կիւրեղեանի, նկարա – գրելով իր հանդիպումը Եղիա Տեմիրճիպաշեանի հետ, Փրնեւի մէջ.—

.. Եղիան հոս է, Փրնեւ՝ փախչելով Լոզանէն ուր կարծած է թէ հալածելը են ինքը: Իր կեանքին մնացած օրերը այս առատպանքով պիտի ապրի խեղճ մեծ մարդը : Կը կարծէ թէ կը հալածուի. դիտես անշուշտ իր այս հիւանդութիւ – նը՝ իր փաթոլոժիք պաշտօնականու – թեամբն ալ, (մանի տը փերսեքիւսիոն). կարծած է թէ հոս ալ Հայերը հալածած են զինքը, եւ ասկէ է որ փախած է Լո – զան՝ ուրիկ կը փախչի հիմա նոյն համա – զումով : Իմ նամակիս պատասխանելու տեղ իրեն այցելել ուղեցի Լոզան երեք – լուսանկարով(*) մը, բայց ափսոս որ ճիշդ առջի օրը ալ մեկնած է եկեր ինքը քաղաքէն (Լոզանէն): Երբ Փրնեւ դար – ձայ ըսին որ հոս է եղիան : Ապուշին մէկը(Զուղասըղեան) լսելով որ ես նամա – կաղրութիւն մը ունեցած եմ եղիայի հետ, ինքն ալ դրեր է բան մը՝ որուն պատասխանին մէջ դոր եղիան հաճեր է նոյնպէս ղրկել իրեն՝ այդ ազուն համար ղրացած (վերջէն կ'իմանամ կոր ա – սանք), հակակրութենէն՝ ուրիշ բան չէ դրեր բայց եթէ իր հալածուած ըլլալը ու իր անէծքները, զայրոյթները՝ որոնք սա տողերով կը վերջանան. «Սիրաս ու հո – գիս բաց են յաւէտ երիտասարդութեան առջեւ, այլ դուռս փակ յաւիտեան»: Ատ գարշելին, գարչութեան հրաչակերտը , թերմեճիւսը, ափոժէճ, (եթէ կարելի է այս բառը՝ փոխանակ փերիժէին) կ'են – թադրենք որ պատճառ եղած է եղիային ծայրայեղութեան՝ նկատմամբ Փրնեւի Հայերուն: Ինչպէս իր նամակին (միւսին նամակին) ենթադրած դանելիք, դար – չանքի կերպարանքին յիշատակը կարող ըլլար եղիային մէջ առաջ չբերել հալա – ծանքի իր մանիկ, կամ չպատշաճիլ անոր մէկ տպղնապին, ու չղրդել եղիան այդ նամակը դրկելու, սա նամակը չնորհելու նեաելու անոր :

Անցեալ գիչեր ես եւ բարեկամ մը կը պտրաէինք կոր, երբ ընկերս իմ մտա – դրաղութիւնս ցնցեց, «Հոս նայէ.» — ե – պան էր, կծկատած, օձիքներուն ու ճոպէ – ին տատչամասին մէջ պահուրտած, որ կեցաւ ընկերոջս բարեւովը : եղիան է մմնջեցի եւ խոնարհեցայ ու ձեռքը սեղ – մեցի՝ մեղմ ձայնով հարցնելով, ծռելով դէպի ինքը՝ խոնարհի մը լոյսին մէջ. « Կը ճանչնա՞ք դիս...» — Ձճանչցաւ. «Զրաքեան» ըսաւ ընկերս. եղիան ժպտե – ցաւ, եւ յիշեց իրեն այցելող (Ռասպիւլ) « բանաստեղծ»ը ու «նկարիչ»ը որ փոէ – զիներ կարղացած ու նկար ալ խոստացեր էր իրեն ... : Այս բաներուն մասին բա – մը չըսաւ, քանի որ նամակին մէջ ըսեր էր արդէն, եւ քալ քալի քալել սկսանք Փրնեւի լայն փողոցներուն վրայ, մին – դեռ ինքը, չեմ գիտեր ուրիկ սկսելով , ինչպէ՛ս, ինչո՛ւ՝ իրեն եղած հալածանք – ները պատմել սկսաւ ... մչանչնապէս հատա, գառնացած, կարծր ձայնով մը, ժեսթերով, աչքերը կխոտորուի, քալ – ուածքը դիւտչին, (լաստիկ հագեր էր, թէեւ ցեխ չկար, ու ոտնաձայն չունէր , հատա թաւչեայ , պղտիկ քայլափոխ մը) եւ այսպէս գացինք բաւական տեղ: ձմ – եան փորձեր կ'ընէինք հանդարտեցնելու դինքը, պարապ տեղը, որովհետեւ իր հիւանդ մտքին խոովող յիշատակները, իր զայրոյթները, իր հայհոյութիւնները (անդամ մը պոլսեցի ու Պոլիս կամ չեմ դիտեր ուր գտնուող խէղ մարդոց հա – մար «բ... ու բ...» պոռաց, մեզ յիսոյ արագ ներում մըն ալ խնդրելով) անըս – պառ, խուռներամ, բայց անչփոթ՝ իր լորձունքտա, վաւաչտա չրթունքներէն կը ժայթքէին չարունակ, կարծես սպառելով ու ծերացնելով դինքը, իր նչանաւոր պ – ուռը գլուխը , Տեմիրճէի գլուխը որուն կարուած մազերը ալ ճերմկեր էին... վերջապէս անյաջող կերպով էնսինիւէ ընել վերջ քանի մը տակտ բառեր. «կ'ա – զահեմ, մի յուզուիք...» «մոռցէք վայր – կեան մը...» «բայց... եղիա...» երբ լաւտորփ անունով պրասրրիէ մը կ'տն – ցնէինք յաջողեցայ հրաւիրել դինքը հոն, «խոհուէ խմելու» եւ , ալ հանդարտած, եղիան մտաւ մեղի հետ զարկրատունը, ու յորդ լոյսին տակ իր կերպարանքը դի – տելու երկարատեւ տեսիլ մը ունեցայ, մինչեւ կէս գիչեր , իր՝ հալածանքներէն պատմել սկսաւ ... մչանչնապէս հատա, զառնացած, կարծր ձայնով մը, ժեսթերով, աչքերը կխոտորուի, քալ – ուածքը դիւտչին, (լաստիկ հագեր էր, թէեւ ցեխ չկար, ու ոտնաձայն չունէր , հատա թաւչեայ , պղտիկ քայլափոխ մը) եւ այսպէս գացինք բաւական տեղ: ձմեան փորձեր կ'ընէինք հանդարտեցնելու դինքը, պարապ տեղը, որովհետեւ իր հիւանդ մտքին խոովող յիշատակները, իր զայրոյթները, իր հայհոյութիւնները (անդամ մը պոլսեցի ու Պոլիս կամ չեմ դիտեր ուր գտնուող խէղ մարդոց հա – մար «բ... ու բ...» պոռաց, մեզ յիսոյ արագ ներում մըն ալ խնդրելով) անըս – պառ, խուռներամ, բայց անչփոթ՝ իր լորձունքտա, վաւաչտա չրթունքներէն կը ժայթքէին չարունակ, կարծես սպառելով ու ծերացնելով դինքը, իր նչանաւոր պ – ուռը գլուխը , Տեմիրճէի գլուխը որուն կարուած մազերը ալ ճերմկեր էին... վերջապէս անյաջող կերպով էնսինիւէ ընել վերջ քանի մը տակտ բառեր. «կ'ա – զահեմ, մի յուզուիք...» «մոռցէք վայր – կեան մը...» «բայց... եղիա...» երբ լաւտորփ անունով պրասրրիէ մը կ'տն – ցնէինք յաջողեցայ հրաւիրել դինքը հոն, «խոհուէ խմելու» եւ , ալ հանդարտած, եղիան մտաւ մեղի հետ զարկրատունը, ու յորդ լոյսին տակ իր կերպարանքը դի – տելու երկարատեւ տեսիլ մը ունեցայ, մինչեւ կէս գիչեր , իր՝ հալածանքներէն պատմել սկսաւ ... մչանչնապէս հատա, զառնացած, կարծր ձայնով մը, ժեսթերով, աչքերը կխոտորուի, քալ – ուածքը դիւտչին, (լաստիկ հագեր էր, թէեւ ցեխ չկար, ու ոտնաձայն չունէր , հատա թաւչեայ , պղտիկ քայլափոխ մը) եւ այսպէս գացինք բաւական տեղ: ձմեան փորձեր կ'ընէինք հանդարտեցնելու դինքը, պարապ տեղը, որովհետեւ իր հիւանդ մտքին խոովող յիշատակները, իր զայրոյթները, իր հայհոյութիւնները (անդամ մը պոլսեցի ու Պոլիս կամ չեմ դիտեր ուր գտնուող խէղ մարդոց հա – մար «բ... ու բ...» պոռաց, մեզ յիսոյ արագ ներում մըն ալ խնդրելով) անըս – պառ, խուռներամ, բայց անչփոթ՝ իր լորձունքտա, վաւաչտա չրթունքներէն կը ժայթքէին չարունակ, կարծես սպառելով ու ծերացնելով դինքը, իր նչանաւոր պ – ուռը գլուխը , Տեմիրճէի գլուխը որուն կարուած մազերը ալ ճերմկեր էին... վերջապէս անյաջող կերպով էնսինիւէ ընել վերջ քանի մը տակտ բառեր. «կ'ա – զահեմ, մի յուզուիք...» «մոռցէք վայր – կեան մը...» «բայց... եղիա...» երբ լաւտորփ անունով պրասրրիէ մը կ'տն – ցնէինք յաջողեցայ հրաւիրել դինքը հոն, «խոհուէ խմելու» եւ , ալ հանդարտած, եղիան մտաւ մեղի հետ զարկրատունը, ու յորդ լոյսին տակ իր կերպարանքը դի – տելու երկարատեւ տեսիլ մը ունեցայ, մինչեւ կէս գիչեր , իր՝ հալածանքներէն

Թեան (Ռուսահայերու Առաջնորդը) կը յաջողի խափանել նոր օրէնքներուն ան – միջական գործադրութիւնը Նոր Նախի – ջեւանի մէջ: Սակայն անհրաժեշտ էր ըս – տեղծել պետութեան նոր օրէնքին համա – պատասխան եւ միաժամանակ Նոր Նա – խիջեւանի առանձնաշնորհումներուն ո – գին համերաշխ քաղաքային իշխանու – թեան նոր մարմին մը: Այդ նպատակով կը կազմէ 13 յոդուածներէ բաղկացած կանոնագրութիւն մը («Դաչնագրութեան միաբանութիւն ») , որուն հիման վրայ 1795 Մայիս 26ին կը կազմուի հոգաբար – ձութիւնը՝ քաղաքային դուման կամ խորհրդարանը :

Խորհրդարանը կը բաղկանար 24 հոգա – բարձուներէ :

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

×

Կը նչանակէ թէ այդ մարդիկը հասած էին իրենց նպատակին, — կը մտածէր , — իսկ ի՞նչ էր իր այսօրուան վիճակը : Անխօս, անբան կենդանի մը՝ եկած ին – կած էր այս պատուական ընտանիքին մէջ, ու չռայլօրէն կը վատնէր անոնց բարեսիրութիւնը :

Շատ մեծ ցանկութիւն մը ծնաւ իր մէջ, — անդամ մը հանդիպիլ իր ընկերներուն, բայց ոչ բարմութեան մէջ, այլ առան – ձին, անոնց հետ մինակ, դլուխ – դլխի : Մտածեց Ռոստոմին միջոցաւ ժամադրու – թիւն մը խնդրել, տեսակցութիւն մը ու – նենալ : Մինակ անունը , — որքանոյն անունը ,— լսէին՝ բաւական էր : Որքա – նացը Աչոտներ չատ կային, բայց իր ա – նունը մկրտած էին «Աչոտ Երկաթ», «Ա – չոտ փորձանք»:

— Այս տղաքը լաւ կ'երդե՞ն, լաւ կ'ար – տասանե՞ն,— հարցուց Ռոստոմին :

— Շատ լաւ, հիանալի: Սպահանդէսին օրը կը տեսնես :

Աչոտ լռեց : Թէթեւ ժպիտ մը միայն ուրուագծուեցաւ դէմքին վրայ :

Օրը Կիրակի :

Առաւօտուն՝ հանդիսաւոր պատարագ – հոգեհանգիստ: Կէսօրէ եաք տեղի պիտի ունենար սպահանդէսը: Տունին մէջ, կա – նուխէն , ամէնքն ալ ոտքի վրայ էին: Ա – մէնքն ալ մաքրուեցան, հագան իրենց կիրակնօրեայ զգեստները: Ինքն ալ առա – ջին անգամ ըլլալով նոր հագուստ, նոր կօշիկ, ձերմակ չապիկ եւ փապիակ ու – նեցաւ : «Այսօր, իրաւն քաղքցի պար – ձայ», կը մտածէր :

Բոլորը միասին եկեղեցի պիտի երթա – յին, բացի Պ. Վարդանէն, որ սրահ պի – տի երթար կարգադրութիւններ ընելու : Աչոտ արդէն իր ծանօթներուն չհանդիպի – լու համար: Պ. Վարդան լաւ առիթը ար – տաւ իրեն :

— Աչոտ, տղաս, առ սա ժապաւէննե – րը, առ սա դնդասեղները քու մասնակ – ցութիւնդ ալ ասով թող ըլլայ, սա «ք – քարթ»ները պատրաստէ :

Երկինքին ինկած պատեհութիւն մը : Եւ Աչոտ խնամքով պատրաստեց գարգա – նիչները :

Տնեցիները եկեղեցին վերադարձան , խօսելան պատարագիչ եպիսկոպոսին քարոզին մասին , յետոյ սեղան նստան : Ճաշը եղաւ հապճեպ: Տղաքը կանուխէն սրահ պիտի երթային վերջին փորձը բե – մին վրայ կատարելու համար: Պ. Վար – դան երախաներուն հետ չուտով մեկնե – ցաւ: Տունը մնացին Տիկին Սիրարփի , ինք, եւ փոքրիկ Յակոբիկը :

Աչոտ չես գիտեր ինչո՞ւ չատ տրա – մադրութիւն չունէր հանդիսին երթալու: Սրտին մէջ տարօրինակ դող մը կար: Կարծես օտար, անծանօթ չրջանակի մը մէջ պիտի իյնար: Գիտակցէն վերադա – նալէն ատին, մարդու երես չէր ուզեր տեսնել: Գործէն առն, առնէն գործ, այս էր իր առօրեան :

Բայց այսօր հարիպրուած էր երթալ : Անկարելի էր խուսափիլ :

Յակոբիկին ձեռքէն բռնած՝ համբոյ և – լաւ: Սրահ հասան: Մուտքին՝ «Հայ Ա – րիւ»ներ պատուի կեցած. էին , մարքեր հագուած դեղեցիկ օրիորդներ զարդա – նիչներ կը դնէին նեբս մանուկներուն լամ – բաններուն վրայ :

Երկչոտ, ամչկոտ քայլերով սրահ մը – տաւ, Յակոբիկը յանձնեց Տիկին Սիրար – փիին եւ մութ անկիւն մը փնտռելու տեղա – տորուելու համար :

Մեծ, հոյակապ, լուսաւոր սրահ մըն էր: Բեմը դրօշներով ու վերտառութիւն – ներով պատչաճօրէն զարդարուած : Հայ արիներ հոն ալ պատուի կեցած էին : Սրահին մէջ, ծովածաւալ բարմութիւն , լուռ ու երկիւղած: Կայտառ, հուժկու պատանիներ, սեւ չղարչներ իրենց թեւե – րուն վրայ, նեբս խուժող բազմութեան ծանքի իր մանիկ, կամ չպատշաճիլ անոր մէկ տպղնապին, ու չղրդել եղիան այդ նամակը դրկելու, սա նամակը չնորհելու անոր :

Անցեալ գիչեր ես եւ բարեկամ մը կը պտրաէինք կոր, երբ ընկերս իմ մտա – դրաղութիւնս ցնցեց, «Հոս նայէ.» — ե – պան էր, կծկատած, օձիքներուն ու ճոպէ – ին տատչամասին մէջ պահուրտած, որ կեցաւ ընկերոջս բարեւովը : եղիան է մմնջեցի եւ խոնարհեցայ ու ձեռքը սեղ – մեցի՝ մեղմ ձայնով հարցնելով, ծռելով դէպի ինքը՝ խոնարհի մը լոյսին մէջ. « Կը ճանչնա՞ք դիս...» — Ձճանչցաւ. «Զրաքեան» ըսաւ ընկերս. եղիան ժպտե – ցաւ, եւ յիշեց իրեն այցելող (Ռասպիւլ) « բանաստեղծ»ը ու «նկարիչ»ը որ փոէ – զիներ կարղացած ու նկար ալ խոստացեր էր իրեն ... : Այս բաներուն մասին բա – մը չըսաւ, քանի որ նամակին մէջ ըսեր էր արդէն, եւ քալ քալի քալել սկսանք Փրնեւի լայն փողոցներուն վրայ, մին – դեռ ինքը, չեմ գիտեր ուրիկ սկսելով , ինչպէ՛ս, ինչո՛ւ՝ իրեն եղած հալածանք – ները պատմել սկսաւ ... մչանչնապէս հատա, զառնացած, կարծր ձայնով մը, ժեսթերով, աչքերը կխոտորուի, քալ – ուածքը դիւտչին, (լաստիկ հագեր էր, թէեւ ցեխ չկար, ու ոտնաձայն չունէր , հատա թաւչեայ , պղտիկ քայլափոխ մը) եւ այսպէս գացինք բաւական տեղ: ձմեան փորձեր կ'ընէինք հանդարտեցնելու դինքը, պարապ տեղը, որովհետեւ իր հիւանդ մտքին խոովող յիշատակները, իր զայրոյթները, իր հայհոյութիւնները (անդամ մը պոլսեցի ու Պոլիս կամ չեմ դիտեր ուր գտնուող խէղ մարդոց հա – մար «բ... ու բ...» պոռաց, մեզ յիսոյ արագ ներում մըն ալ խնդրելով) անըս – պառ, խուռներամ, բայց անչփոթ՝ իր լորձունքտա, վաւաչտա չրթունքներէն կը ժայթքէին չարունակ, կարծես սպառելով ու ծերացնելով դինքը, իր նչանաւոր պ – ուռը գլուխը , Տեմիրճէի գլուխը որուն կարուած մազերը ալ ճերմկեր էին... վերջապէս անյաջող կերպով էնսինիւէ ընել վերջ քանի մը տակտ բառեր. «կ'ա – զահեմ, մի յուզուիք...» «մոռցէք վայր – կեան մը...» «բայց... եղիա...» երբ լաւտորփ անունով պրասրրիէ մը կ'տն – ցնէինք յաջողեցայ հրաւիրել դինքը հոն, «խոհուէ խմելու» եւ , ալ հանդարտած, եղիան մտաւ մեղի հետ զարկրատունը, ու յորդ լոյսին տակ իր կերպարանքը դի – տելու երկարատեւ տեսիլ մը ունեցայ, մինչեւ կէս գիչեր , իր՝ հալածանքներէն

Կը տեսնեմ որ ալ չատ երկար եղայ պիտի ըլլայ ... : Արդէն նախորդ – աւելի հետաքրքրական պիտի չըլլար... : Զգելով ուրեմն թերթ մը հիմնելու հա – մար ? իր պարզած բարոյական կամ նիւ – թական որոչ բայց թերեւս անդորձագրելի դիտողութիւններէ զինքն ալ ներկայ բազմութեան բոլորին դէմքե – րը ետ դարձան՝ տեսնելու համար թէ ինչ կ'անցնէր, կը դառնար :

Ընկերներէն մէկը՝ «կեցէք ; հիմա կա – դամ», ըսելով վազեց, կորսուեցաւ բազ – մութեան մէջ :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԻ

(8 Շար.)

ակը բանաստեղծ վայրիվայրէն կամ ճանապարհ վայրկեան մը զարթած խօսքերուն ղօղանջ ուղղել նախ – ինչէ ծխախոտ, սիկառ եւն. ծախսը ապ – ջրեան մը որուն քամիանահան (Նափ – թի պատուին համար կ'ըսեմ), ու զեղ – ջակ հպատակ, ազգեան հայրենիքին հետ մեղի պարտէզ եւ որուն, եղիան, լուցկիի տուփ մը դնելէ առքը, սիրուն խօսքերու մէջ հարցուց թէ կը ճանչնա՞ր Կրացիէլեան, «Փրանսացի մեծ քերթող մը ներշնչող Խաչիացի ազգիկը» միեղեռ ազգիկը միամօրէն կ'օրրէր կոր գլուխը ... «Ա՛խ, չեմ ճանչնար» ու, սովրեցուց արտասանել «Հայ» բառը,— ձգելով այս ամէնը, ըսեմ միայն թէ ինչպէս ներկա – յացուցի իրեն, լուսանկարող ... — բայց կարդով :

Երբ ընտրակալութիւն յայտնեցի իրեն որ համար էր պատասխանել ինծի , տա – րիքնակ ու բարեացակամ յիշողութեան մը մէջ պահած ըլլալով իմ այցելութիւնս իրեն, Մասպիւլ, կարդացած Փռէզիխս նիթը, եւն. իր մենարանին մէջ կախ – ուած պզտիկ իւղանկարին մը համար բրած պիտոլութիւնս, օհ, թեթեւ, ուրիչ չէ – տեւեր էին քանի մը ճակատագրական լս – ուած խօսքեր, որոնք նկարիչ «ալ» ըլլալս յայտնեցին իրեն մինչեւ որ խոստացուած նկարին նիթը խոկ ըսաւ ,— մրրիկ մը , ծովային ,— երբ խօսեցայ իր նամակին վրայ որու մէջ յիշեր էր մէկ մասը այս յիշատակներուն զորս ամբողջացուց բե – րանացի՝ ինքն ալ իմ նամակիս վրայ խօսեցաւ, չատ փայփայիչ ու չուարեցնող բառերով ... :— « Որչափ Fոնտանսէ է, ըսաւ, ինչ հոծութիւն ... — յետոյ, մա – նաւանդ վերջաբանը, որ հիանալի էր , միանգամայն չատ փափուկ ...» եւ , ժպ – տելով, միշտ ժպտելով աւելցուց . — «Նոր բառ մըն ալ չիներ էիր «ալպավայ – րի ...» — ու մինչդեռ ես դինքը ընդմի – ջելով ու, ինքնիրեն խօսելու պէս ընկէ – րոյս կ'ըսէի թէ տարօրինակ յանդգնու – թիւը չինող ու արուեստագիտօրէն չա – պաղող մեծ գրագէտին նոր բառ մը գրկելու, եւ առաջին տողին սկիզբը ...— ինքը՝ բառին վրայ կը հիանար ,ու կ'ըսէր . «Ինչ գեղեցիկ բառ ատկան. ալպավայ – րի— ալպեանները ամբողջ կ'ներեւակայէ մարդ այս բառին մէջ ...» եւայլն :

Յօսակցութեան վերջերը, լուսանկարդ ներկայացուցի իրեն.— Տեսէք, ըսի, մէ – կը ներկայացնեմ ձեզի, եթէ կը հաճիք... : Առաւ ու բաւական դիտեց զայն : Ես , վր – ան ծռած քանի մը բացատրութիւններ տուի լուսանկարը ներկայացնող անձին վրայ. օհ, չատ քիչ ... բանի մը բառեր միայն ... : — Համոզուած , խորհելով ու ամբօրէն ըսաւ Եղիան. «Արտայայտիչ է դէմքը ... իմիճամփոփ , մտածող ...» եւայլն... :

(*) Գործի մը համար գացի Լոզան , ծանօթի մը հետ, գեղեցիկ նաւարկու – թեամբ մը Լեմանին վրայէն ... երկա – թուղիով դառնալու համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լիպարիտ Ներսիսեանի « Կամիտաս » Թատերախաղը , որ լոյս տեսաւ վերջերս Երեւանի մէջ, փոքր մըն է՝ պատկերա – գրելու Կամիտասի կեանքին այն չրջանը, որ ան անցուց Զօհրապի, Վարուժանի եւ Սիամանթոյի հետ :

Հեղինակը դրած է արեւմտահայերէ – նով՝ տեղական երանգը աւելի ցայտուն դարձնելու համար :

×

Օննիկ Փանիկեան «Մահից դէպի կեանք» վէպով կը պատկերացնէ Հայերուն տա – ժանելի կեանքը Թուրքիոյ մէջ. ականա – տեսի յուշերով կը նկարագրէ 1915ի ա – սորը դէպի Տէր Զօր եւ մեր ժողովուրդին կրած անլուր տառապանքները աքսորի ճամբաներուն վրայ, անոր նահատակու – թիւնը թուրք բարբարոսներուն ձեռքով : Երկրորդ գլուխով մը կը նկարագրէ իր անցուցած օրերը արտասահմանի մէջ :

×

« Նուիրում եմ առաջին համաշխարհա – յին պատերազմի տարիներին Թրքական եաթաղանից զոհուած բիւրաւոր հայ մարդկանց յիշատակին», գրած է ճ. կի – րակոսեան իր «Առաջին համաշխարհային պատերազմը եւ արեւմտահայութիւնը » խորագրեալ գրքին առաջին էջին վրայ :

« Երկու խօսք»ին մէջ հեղինակը կ'ըսէ. « Մենք չանացել ենք պատասխան տալ այս օրերին մեծ հետաքրքրութեան ա – ռարկայ դարձած այն հարցին, թէ ինչ – պէս պատահեց, որ յիսուն տարի առաջ , պետականութիւնից զուրկ, եւ, հետեւա – բար պատերազմին որպէս պատերազմող կողմ պաշտօնապէս չճանաչուած հայ ժո – ղովուրդը հանդիսացաւ իմպերիալիստա – կան գիշատիչների սանձազերծած համաշ – խարհային սպանդի առաւել տուժողը : Ի՞նչն է պատճառը, որ այդ պատերազմի տարիներին Թրքական սուլթանների ա – ւանդական ջարդարարական քաղաքակա – նութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին , որ իր հայրենի հողից տեղահանուեցին միլիոնաւոր հայ մարդիկ եւ նրանցից չա – տերը սրի քաշուեցին, զոհուեցին Միջա – գետքի անապատներում » :

Գիրքը ունի ուսումնասիրուած դիրքե – րու ընդարձակ ցուցակ եւ տեղանունն – րու եւ աճնանուններու ցանկեր :

×

« ... Մեծ բանաստեղծ Ալուղլասիմ Ֆիրտուսին քսանեւհինգ տարի աշխատե – ցաւ այս գիրքին վրայ, մինչեւ որ աւար – տեց զայն ...» :

Խօսքը «Շահնամէ»ի մասին է : Ժա. դարու բանաստէր պատմարան Նիզամի Ա – րուզի Սամարղանդ կը չարունակէ . «Բա – նաստեղծութեան պարզութեամբ Ֆիր – տուսի հասաւ հոսող ջուրին մաքրու – թեան : Արդեօք ուրիշ մէկը ունի՞ տա – ղանդին այն ուժը, որ կարողանայ խօս – քին արժէքը հասցնել այսպիսի բարձրու – թեան մը » :

« Հայստան » հրատարակչութիւնը Ս. Ումանեանի թարգմանութեամբ լոյս ըն – ծայած է պարսիկ դրագէտին «Զալ եւ Ռուդաբին», «Շահնամէ»էն :

×

«Երբ նա մանում էր արճարան, կանգ – նում ու ընթրում էր այն սեղանը, որտեղ արուեստի ու դրականութեան երիտա – սարդութիւնը կամ նրանց տարիքից ոչ հեռու անցած ընկերներն էին հաւաք – ուած : Սրանց չրջանակում նա առոյգա – նում էր, եւ ինքն էլ, ինչպէս ասում են, ցաւում : Ջահելութիւնը յիշեցնող եռան – դով ու կրքով խառնուում էր նրանց խօ – սակցութեանը :

Նա խուսափում էր ծերունիների չրը – ջապատից » :

« Մտերմական Երիվանդազէն» — այս – պէս խորագրած է իր յուշերուն դրքոյկը Թատերագէտ Սարգիս Մելիքսէթեան : Եւ իրօք, հեղինակը յաջողած է շատ մտերիմ էջեր վերակենդանացնել մեծ դրողին կեանքին վերջին տասնամեակէն :

×

Զապէլ Ասատուր՝ Սիպիլ, յետզուրեա – նական չրջանի տաղանդաւոր քնարեր – գուհիներէն է, արեւմտահայ առաջին բա – նաստեղծուհին :

Երիտասարդ դրականագիտուհի Լ. Գա – լըստեան կազմած եւ «Հայաստան» հրա – տարակչութեան միջոցով լոյս ընծայած է Սիպիլի դրական եւ մանկավարժական վաթսունամեայ գործունէութեան արդա – սիքը ամփոփող տասուր հատորածոն՝ «Երկեր» խորագրով : Հատորին մէջ տեղ գտած են Սիպիլի բանաստեղծութիւննե – րը, «Աղջկան մը սիրտը» վէպը եւ այլ գործեր :

×

Վերջին տարիներուն հայ մանկավարժ – ները բաւական աշխատանք կատարեցին հայ ժողովուրդին կարեւորագոյն բնա – գաւառներէն մէկը՝ կրթութիւնն ու դպր – րոցը ուսումնասիրելու եւ ամփոփելու ուղղութեամբ :

Այս կարգի վերջին նորութիւններէն է Փրոֆ. Մուշեղ Սանթրոսեանի «Արեւե – լահայ դպրոցը 19րդ տարի առաջին կէ – սին» աշխատութիւնը, որ հրատարակ հանած է «Լոյս» հրատարակչութիւնը : Այս աշխատութիւնը պատրաստելու հա – մար հեղինակը օգտագործած է օրեան պարբերական մամուլը, Երեւանի, Թիֆ – լիսի, Լենինգրատի պատմական դիւանա – տուներուն մէջ եղած նիւթերը :

×

Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմու – թիւնը « Հայ ժողովուրդին հին չրջանին վերաբերեալ տեղեկութիւններու անբա – ւան եւ իր տեսակին մէջ բացառիկ գան – ձարան մըն է : Սակայն այդ գանձերը մեծ մասամբ կը գտնուին պատմութեան ըն – դերքին մէջ : Հարկ է հետազօտել եւ երե – ւան հանել : Խորենացիի գործին ուսումնասիրութեամբ զբաղած են բազմաթիւ բանասէր — պատմաբաններ, այսուհան – դերձ այս բացառիկ սկզբնաղբիւրին ման – րամասն հետազօտութիւնը կը պահանջէ նորանոր ջանքեր : Այդ ջանքերուն մէկ նոր արտայայտութիւնն է Գ. Սարգսեանի լուրջ ուսումնասիրութիւնը, որ կը կրէ «Մովսէս Խորենացու «Հայոց պատմու – թեան» ժամանակագրական համակարգը » վերնագիրը : Աչխատութիւնը հրատարա – կած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ա. – կադեմիայի պատմութեան հիմնարկու – թիւնը :

×

« Եօթը տարի է անցել Իսահակեանի մահուան օրից, եթէ միայն նա մահ ու – նի, բայց այսօրուայ պէս յիշում եմ վարպետին : Ահ նա անցնում է փողոցով « երազային իր տարտամ քայլերով » « երազային իր տարտամ քայլերով » ինչպէս հատկիցքի ժամանակ ցորենի հասկն է լինում իր ծանրութեան տակ կքած : Վերջին մի քանի տարիներն ա – ւելի էր նկատւում այդ հակուածութիւ – նը : Կարծես նա արդէն աչք էր դցել ան – կուշտ հողին » :

Այս տողերը քաղուած են վերջերս լոյս տեսած յուշագրքի մը էջերէն : «Մտերիմ դէմքեր», այսպէս կը կոչուի այս յուշա – գիրքը, որուն հեղինակն է դրականագէտ Յովհաննէս Ղանալանեան :

Շատ բնորոշ եւ սրամիտ դրուագներ կան յուշերու այս գիրքին մէջ ոչ միայն Աւետիք Իսահակեանի, այլեւ երկու ու – րիշ անուանի Հայերու մասին (Զիվելեկով եւ Լեւոն Քալանթար) :

ԿԱՐԾԻՔ ԳԻՏՆԱԼ

Հարաւային Ամերիկայի անտառներուն մէջ կան թունաւոր մեծ սարդեր, որոնք մէկ հարուածով կը սպանեն գորտեր եւ թռչուններ : 25 սանթիմեթր մեծութիւն ունեցող այս կենդանին, իր կարգին, կը յօշոտուի ճանճի տեսակի մը կողմէ, որ իր խայթոցով նախ ուժասպառ կը դար – ձնէ զայն, ապա՝ կը թգկոտէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Սակայն դէթ կրնաք՝ Լորա Էճվարի եւ իր եղբօրորդւոյն միջեւ գոյութիւն ու – նեցող թիւրիմացութեան առթիւ չրջող չուկներուն ճշմարիտ երեսը ցոյց տալ մեզի :

— Օհ, լուրջ բան մը չէ : Լորա Էճվար չատ անհաճոյ նկարագիր մը ունէր :

— Զի՞ը անձնական տպաւորութիւնն է այդ :

— Հարցը իմ մասիս չէ : Ես երբեւիցէ տարակարծութիւն մը չեմ ունեցած Լոյա Էճվարի հետ : Եւ ինք մեծ վստահութիւն ունէր իմ վրաս :

— Իսկ ինչ որ կը վերաբերի գնդապետ Մարկին... ըսաւ Փուարօ :

— Շուտյո եւ չուայլ՝ ծածկուած էր պարտքերու տակ : Ամէն գատ՝ իր եւ իր օրիորդ միջեւ գոյութիւն ունէին ան – հասկացողութեան ուրիչ պատճառներ ... որոնց մասէն ծանօթ չեմ : Օր մը, վէճի մը ընթացքին, Լորա Էճվար արդիւնք ի – րեն մուտքը այս տունէն ներս : Ահա ինչ որ գիտեմ :

Գրագրուհին սեղմեց իր շրթները, ըսել ուզելով թէ աւելի երկար պիտի չխօսէր այլեւս :

Երբ վար կ'իջնէինք, Փուարօ բռնելով թեւէս, ըսաւ .

— Վայրկեան մը, Հաստինկ : Սպասե – ցէք այստեղ , ես վար իջնեմ Ժաքի հետ : Հսկեցէք նախասենեակին վրայ , մինչեւ որ մենք մտնենք դրագարան – հիւրասրա – հը, ուր, յետոյ, դուք կուզաք մեզ ըն – կերանալու :

Երկար ժամանակէ ի վեր կորնցուցած էի Փուարօյի հարցումները ընելու սովո – րութենէս : Ուստի, անխօս, դիրք բռնեցի կանգնած սանդուխներուն վերը՝ բպրիւ – քին առջեւ : Փուարօ եւ Ժաք նախ ուղ – ղուեցան դէպի մուտքի դուռը... Իմ տե – ղէս չէի կրնար տեսնել այլեւս պանդք : Ցետոյ վերադարձան, դանդաղօրէն յա – ռաջանալով նախասենեակին մէջ: Իմ հայեացքս հետեւեցաւ անոնց միջեւ ի – բենց դրագարանէն ներս մուտք գործելը : Գահ մը սպասեցի եւ սահեցայ սանդուխ – ներէն վար ու վազեցի դէպի դրագարան – հիւրասրահը :

Ջոհին դիակը վերցուցած էին արդէն : Վարագոյրները փակ էին եւ էլեկտրական ջահերը վառուած : Փուարօ եւ Ժաք, սեն – եակին մէջտեղը կանգնած, կը դիտէին իրենց չուրջը :

— Այստեղ, ոչ մէկ նշոյլ ... ըսաւ Ժաք :

Փուարօ, ժպիտը չրթունքին, պատաս – խանեց .

— Ափսոս... Ոչ դլանիկի մոխիրը... ոչ ոտքերու հետք ... ոչ ինծի մը ձեռնոց – ները ... ոչ իսկ անուշահոտութեան մը թողած նշոյլը ... Ոչինչ, որոնք կը դի – տացնեն ոստիկանական վկաներու հետա – զօտութիւնները ...

Ես յարմար դատեցի ինձ յանձնուած պարտականութեան արդիւնքը հաղորդել .

— Ամէն ինչ լաւ է, Փուարօ : Ես հրա – կեցի վերէն եւ ոչինչ տեսայ անրնական :

— Օհ, բարեկամս՝ Հաստինկի արծուն աչքերը ... դուշեց Փուարօ սիրալիր կա – տակելու եղանակով մը : Ըսէք, խնդրեմ, նկատեցի՞ք միթէ չրթներուս միջեւ վար – դը ...

— Ձեր չրթներուն միջեւ՝ վա՞րդը ... հարցուցի զարմացած :

Ժաք խնդուք մը արձակեց :

Ես կը հարցնէի ինքս ինձ թէ՝ արդեօք ընկերակիցներուս խելքին դպա՞ւ , եւ կամ թէ ես խելքս կորսնցուցի :

— Նշմարեցի՞ք վարդը, Հաստինկը կրկնեց Փուարօ, այս անգամ քիչ մը խիստ եղանակով :

— Ոչ, այն պատճառաւ որ ձեր դէմքը չէի տեսներ :

— Ինչ կարեւորութիւն ունի, պատաս – խանեց Փուարօ անտլյտլյ :

Ես զարմացած մնացի :

— Իմ հասկցայ , ըսաւ Ժաք, ես այս տեղեակին մէջ մնալէն օգուտ չուիմ : Ես կը նախընտրէի, եթէ կարելի ըլլար, կըր – կին տեսնել Լորա Էճվարի պզտիկը : Այս առաւօտ ոչինչ կրցայ քաղել երմէ, որով – հետեւ չատ յուզուած էր :

Եւ դանդահարեց , կանչելու համար ա – բարօղապետը :

— Հարցուցէք միս Փերալտինի, թէ կրնա՞յ ընդունիլ զիս :

Սպասուհին հեռացաւ : Քանի մը վայրկեան յետոյ, ոչ թէ ինքը, այլ Միս Գարրոլ յայտնուեցաւ :

— Փերալտին կը քնանայ, ըսաւ ան : Տեղ պզտիկը չափազանց ազդուած էր իր հօր եղերական մահուամբ : Երբ դուք մեկնեցաք , ես հանդարտեցուցիչ մը տը – ուի իրեն եւ հիմա խոր քունի մը մէջ թաղուած է : Մէկ կամ երկու ժամէն , թերեւս ...

Ժաք չարժուհուով մը համաձայնեցաւ դրագրուհիին :

— Ամէն պարագայի, աւելցուց Միս Գարրոլ, ինչ որ կրնայ Փերալտինը ըսել ձեզի, նոյնը կրնամ ըսել նաեւ ես :

ԱԿԱԹՈՒ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շեխիկեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի (Սեպտ. 19) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ

ՄԿՐՏԻՉ ՇԵԽԻԿԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Օր. Հերմինէ եւ Օր. Մայրինէ Զիլին – կիրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրելի հօր՝

ՊՕՂՈՍ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկ. Յակոբ Կօշկակարեանի եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց փեսային կսկծալի մահուան առթիւ (Փարիզ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆրանք, ողբացեալ Մէլէք Շմաւոնեանի գրացիներու եւ բարեկամներու կողմէ եղած ծաղկեպսակէն աւելցած գումարը :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Աննիկ Մինասեանէ տասը Ֆրանք իր թոռան երկրորդ զաւկին ծննդեան առթիւ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի տօնի առթիւ, աւանդական մատաղ – օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյս մէջ :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Դրպրաց Դասուս կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուպուեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնի :

Յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնուեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս բարեսիրաց ննջեցելոց յիշատակին :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի (Հայաստանէն) Յակոբեան Հրաչ – Սերոբի, ծնած 1918ին : Մօր անունը Սաթենիկ, ունի եղբայր մը Իսկեանդար. երեք քոյրեր, Հրանոյշ, Սոնիա, Աննիկ : Պատերազմի ընթացքին մեկնած է Դիլիջան քաղաքի Գ. փոզոցէն 1942ին : Զինքը տեսած են 1945ին Ֆրանսայի մէջ : Կը խնդրուի զինքը ճանչցողներէն կամ տեղեկութիւն ունեցողներէն, բարի ըլլալ եւ տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին, Լէյլի Դշխոյան, Բարեկամութեան փոզոց թիւ 47, Երեւան (Հայաստան) :

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱՐԱՄԻ (Մանուկեան)

Յիշատակը կ'ոգեկոչուի իր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Կիրակի (Սեպտ. 19) ժամը 15էն 22 ԱՆԻԷՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԸ Փլաս տը լ'Օթէլ տը Վիլ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Գեղարուեստական բաժին :

Երգ՝ ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ, արտասանութիւն Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ :

Ընտանեկան խնջոյք :

Հաղորդակց. միջոցներ.— Փորթ տը Քլիշիէն 140 թիւ օթոպիւսը, իջնել Փլաս Վոլթէր : Փորթ Շամփէռէէն եւ Փոն տը Լըվալուայէն 135 թիւը, իջնել Ավընիւ տը լա Մառն : Սէն Լազարէն իջնել՝ Անիէռի կայարանը :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիներու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Շար.ը նախորդ ժողովին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Սեպտեմբեր 19ին, Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին Ժերար Սթեֆանեսքօ կը ներկայացնէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը, մասնակցութեամբ տեսուչ – վարդապետին՝ Հայր Ն. Քէհեայեան, Ֆրետերիք Ֆէյտիի եւ աշակերտներուն ու իրենց ծնողաց :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75–ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

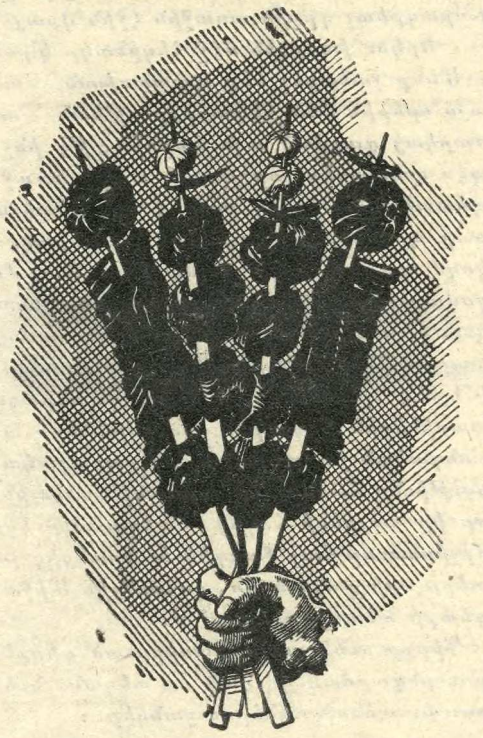

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE (coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

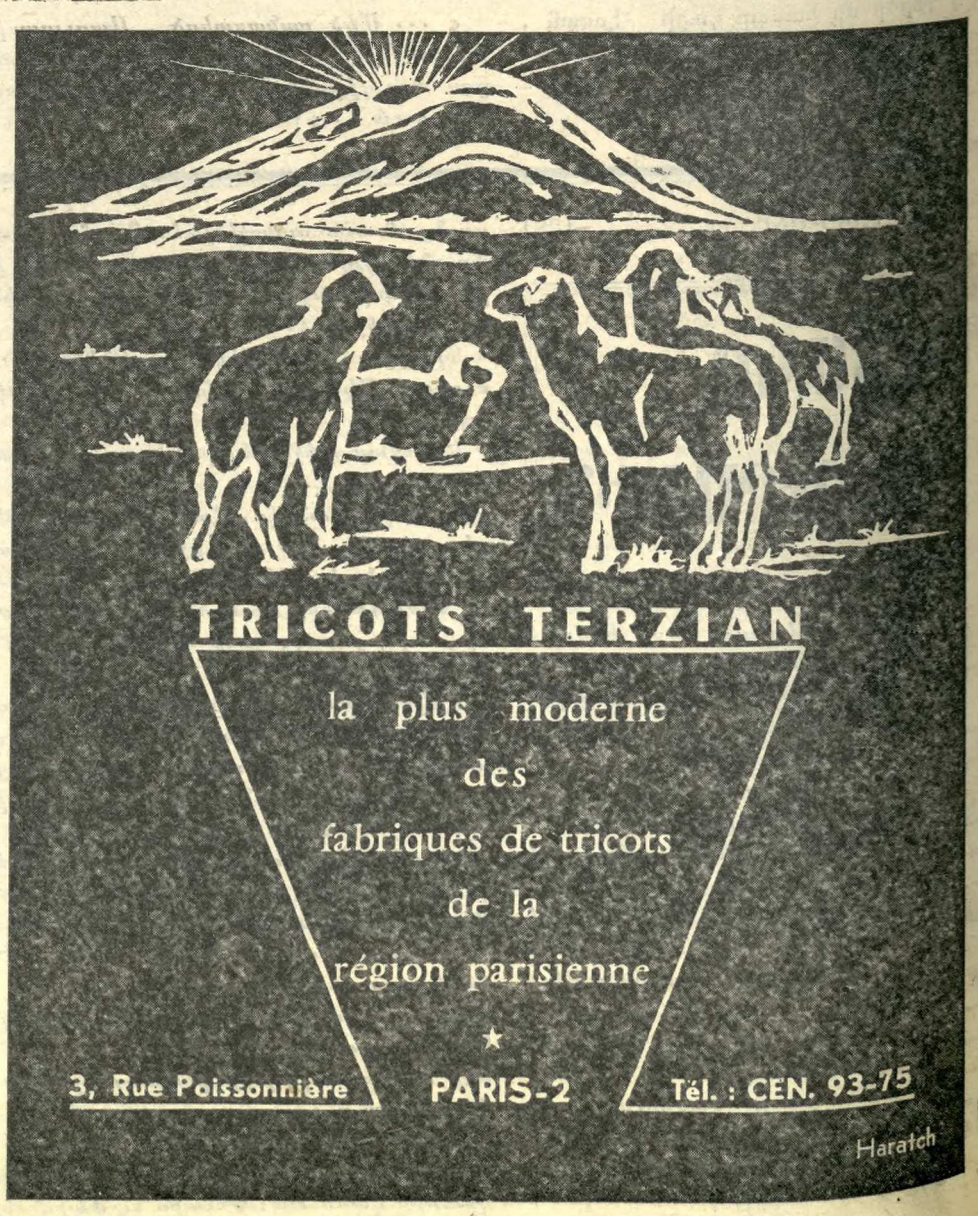
TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière
PARIS-2
Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՔԱՐԱՒԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ DIMANCHE 19 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10413 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.413

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՍՈՒԷՏԻԱՆ

(Մուսա Լերան հերոսամարտի 35ամեակին առթիւ)

Մէջքի տխուր եւ յուսահատական պիտի բլլար Հայոց պատմութիւնը առանց ան հերոսամարտներուն, առանց ազա – տագրութեան ճամբուն վրայ դէն ի ձեռին տարուր թշնամիին դէմ մղուած պա – տերազմական կռիւներուն, որոնք փրկեցին Հայութեան պատիւը :

1915ի Մեծ եղեռնի գարշելի օրե – րուն, երբ ոճրագործ Իթթիհատի կառա – վարութիւնը կանխամտածուած մտքո – վին ծրագրով կը բնաջնջէր իր տիրա – պետութեան ենթակայ Հայերը, դիմա – ծով մասնարականութիւնը, դիմադ – րութիւնը եւ դիմաթա – փով բնակչութիւնը , գոնէ ուրա – նցներ, որ չուզեին դլուխ ծռել բռնա – ցողին եւ ապահարութեան դրօշ պարզե – ցին :

Աւելի քան մէկ դարէ ի վեր օսմանեան կառավարութեան աչքի փուշն էր ար – ևելեան Զէյթունը : Հայաբնակ ծրագրի առջին հարուածը ուղղուելու անոր դէմ : Կաթոդիկոս եւ Հայ Եւաւելիները խորամանկ Թուրքերու առա – ջարկով խորհրդաժողով մը կազմեցին , յանձնախումբերէն Զէյթունի հերոսներուն լռելեայն վար իջնել եւ անձնատուր ըլլալ :

1915 Մարտ 26ին Թուրք դիմադրողները պատրաստ այրելէն Զէյթունի հան – դիպակաց բարձունքին վրայի Ս· Ասո – ւածածին վանքը, ուսկից հեռացեր էին ազգաբնակները : Ապրիլ 9ին խորտակու – մով դիմադրողները զոհուելէ վերջ վրան : Ու կը սկսին ինքնապաշտ – պանեան կռիւները, որ պիտի տեւէին մօտաւոր օր՝ Եւեք Հազարնոց Թուրք բանակին դէմ, դիմադ – րութեամբ եւ արդիական զէնքերով :

Մուսա Լերան հայկական կռիւ – ները 1915 Մարտ 28ին յանկարծ պաշար – ման կ'ենթարկուին : Յուլիս 16ին Անտոնքի քահանաներ, Յուլիս 17ին Մուհտիոյ պատուիրակներ կը հրաւիրէին բոլոր Հա – յերը, որ ոճրագործ պաշտօնական յայտարա – րութիւնով կը հրաւիրէին բոլոր Հա – յերը, որ եօթը օրուան ընթացքին կար – դալեն իրենց անձնական զործերը եւ հնազանդութեան մէջ ենթարկուին կառավարութեան յայտ – նած վայրերը :

«Տեղափոխութիւն» կը նշանակէր դի – մել մահ : Երկընտրանք չկար : Դիմադրողներն ու եւեւելինները՝ քահա – նաներ, մասնակցութեամբ ժողով դու – մարեցին, կ'որոշեն չենթարկուիլ կա – ռավարութեան հրամանին եւ լեռ բարձ – րանալ :

*Զօրաժողովը սկիզբը արդէն բոլոր դիմա – դրողները կենդանի ու առողջ – ական մխացին կ'ապահովեն Մուսա Լե – ռան բարձունքը զէնուորամատչելի դիր – քերու վրայ : Ու կը սկսին ինքնապաշտ – պանեան կռիւները, որ պիտի տեւէին մօտաւոր օր՝ եւեք Հազարնոց Թուրք բանակին դէմ, դիմադրողներու բանակին զէմ, դիմադրողներու բանակին զէմ, դիմադրողներու բանակին զ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Մեծ Եղեռնի ոդեկոչումը անբաժան է հայկական դիմադրութեան դրուագներու վերյիշումէն: Ասոնց կարգին եղական հանդամանք կը ներկայացնէ Մուսա Տաղցիներու պլուցազնեղուքիւնը :

1915ի գարնան Թուրք կառավարութիւնը կը ձեռնարկէ Թրքահայութեան բնաջնջումին: Փոքր Ասիոյ քաղաքներն ու գիւղերը, լեռներն ու ձորերը մարդկային երեւակայութիւնը անցնող սոսկալի տեսարաններու վայր դարձան: 5000 Հայեր, Մուսա – Տաղցիները, որոնք թառած էին Իսկէնտէրունի ծոցին լեռնական հօթը պիւղերու մէջ, կ'ապրէին կղզիացած, ազատագահ, աշխատասէր, անվեհեր: Երբ պղտին թէ սպանդանոց պրկուելու հեր – քը իրենց կուդայ, որոշեցին դիմադրել ու կռուիլ: Նախնական էին իրենց դէն – քերը, կռուելու ընդունակներուն թիւը 7 – 8 հարիւրի հազիւ կը հասնէր: կա – տեղուին սակայն թուրք զօրաբաժիններ – րու եւ անոնց օժանդակ զազանաբարոյ հրոսախումբերու յառաջխաղացումը : Պատմութեան անցած է արժանաւորապէս Մուսա – Տաղցիներու մղած պայքարը : Քառասուն օրեր անցան: կացութիւնը յուսահատական էր, զուրկն որեւէ օգնութեան յոյս չկար: Ցամաքի կողմը՝ թշնամին. միւս կողմը՝ ծովը: Եւ ծովէն եկաւ փրկութիւնը : Դէպքերը ծանօթ են: Ֆրանսական յածանաւ մը, «Կիւլէն», հսկողական չրջապտոյտ մը կատարելու ժամանակ՝ ցամաքէն օդնութիւն հայցող նշաններ կը նկատէ : Ցարաբերութեան մէջ կը մտնէ ցամաքին հետ եւ կացու – թեան տեղեկանալով կը հեռագրէ Փորթ – Սայիտ՝ ծովակալին: Այլ եւ այլ իրա – րարձութիւններէ եւ ֆրանսական նա – ւատորմը Մուսա – Տաղի հայ բնակչու – թիւնը կը փոխադրէ Փորթ – Սայիտ: Մուսա – Տաղցիք մահէն ազատած էին :

Ֆրանսական յածանաւին դալուստը Հայերուն համար անսպասելի էր, բանք նախախնամական : Աւելի դուռ բացած է երեւակայական բացատրութիւններու, որոնց մէկը վերջերս կարդացինք «Էջ – միածին» ամսաթերթէն արտատպուած յօդուածի մը մէջ (Յառաջ, 9, 10, 11 Յունիս): Յօդուածագիրը, Ալ. Փաշայեան, Մուսա – Տաղցի, իր յուշերը կու տայ իբր ականատես : Ականատես եւ ճշմարտախօս անպայման հոմանիշ չեն : Ըստ իրեն՝ Մուսա – Տաղցիք յաջողած էին իրենց սպառնացող վտանգի լուրը տալ տեղեկագրով Պէյրութ ամերիկացի դա – սախօս Մբատը Տաճին, որ հաղորդած էր ամերիկեան զրահաւորի հրամանատա – րին, իսկ սա ալ հեռագրած էր Եգիպտոսի եւ Կիպրոսի դաշնակից ուժերու հրա – մանատարութեան : Աւելորդ կը սեպենք ծանրանալ այդ յերիւրանքի մանկամտութեան վրայ: Նշենք սակայն որ Թարգման տպագ Տիրան Թէքէեան, հակառակ ականատեսի պատմուածքին, «Կիւլէն»ի վրայ չէր գտնուեր,— յօդուածագիրը Տիրան Թէքէեանի յուշերը չէ կարդացած :

Ճշմարտութիւնը շատ աւելի պարզ է եւ քնարական: Դաշնակիցները 1915 Օգոստոս 25ին Սուրիոյ ծովեզերքը ծովային պատ – շարման ենթարկած էին: Այդ որոշման համաձայն, Ֆրանսական նաւատորմը, որ անգլիական իշխանութիւններէն անկախ էր, շարք մը զործողութիւններ կատա – րեց, ինչպէս Հայֆայի եւ այլ քաղաքներու ռմբակոծումը, Ռուսա կղզիի պրա – ւումը (1 Սեպտեմբեր), եւայլն: «Կիւլէն»ի չրջապտոյտը դէպի Իսկէնտէրունի ծոցը այդ զործողութեանց չրջանակին մէջ կ'արձանագրուէր ապագայ ռմբակոծումներու թիրախներ ընտրելու պաչտօնով :

Այլեւս խօսքը տանք Ֆրանսական նաւատորմի հրամանատար ծովակալ Տատիէ տիւ Ֆուռնէին, Թարգմանելով իր յուշերուն այն հատուածը, որ կը վերաբերի Մուսա – Տաղին (էջ 43), որուն «էջմիածնի» Թղթակիցը միայն առաջին նախադասութիւնը տուած է :

Խորագիրն է՝ «Մովսէսի Լեռան Հայերուն Ազատագրումը »:

«Սեպտեմբերի առաջին օրերուն, կը պրէ ծովակալ Կիւլէն, յածանաւը Քափիթէն տը Ֆրէկաթ Պոխոնի հրամանատարութեամբ Անթոքիէի հիւսիսը ծովեզերքին երկայնքը կը չրջէր՝ երբ ցամաքի վրայ նշաններ նշմարեց: Նաւակ մը ղրկուեցաւ ծովեզերք եւ տեղեկացաւ, որ ձէպել – Մուսայի (Մովսէսի Լեռ) բարձրավայրերուն վրայ հաստատուած Հայերը Թուրքերու քերու կոմիտէ ջարդուելու սպառնալիքի առակ էին: Լուրն առացայ անթելով Սեպտեմբեր ութին, Հոդոսի նաւահանգիստին վրայ դացի: Փիէռ (Պետրոս) Տիմլաքեան, հայ պետերէն մին, նաւուն վրայ եկաւ: Կը խնդրէ որ ոչ–մարտիկներէն այլեւս փոխադրութիւնը յայտնելով որ կրնայ նորէն վեց ամիս դիմանալ Թուրք զօրքին՝ եթէ իրեն հայթայթուին ալիւր, ազ, վառօդ եւ կապար: Մովսէսի Լերան զիւղացիները իրենց հայրենակիցներուն սովորական կըրաւորականութիւնը չունին: Ինքնապաչտպանութեան կը դիմեն եւ նոյնիսկ ունին զործիքներ իրենց փամփուչտները « նորոգելու»ու համար: Բայց կացութիւնը ծանր է: Պաչի – պոզուքներու հրոսակ – խումբեր լեռը կը պաշարեն, երթալով կը յառաջանան, կ'ատեւանգեն երեխաները եւ կիները եւ կը տանին դէպի ներսերը: Անասնականութեան ահռելի տեսարաններ կը զրօսմուին այդ եղերական տեղատարածութեանց իւրաքանչիւր հանգրուանին : Շուտով կ'ըմբռնեմ , որ պէտք է այդ զժբախտներ այլեւս փոխադրել: Ժամակութիւնս կը մեկնիմ այնտեղէն կը հարցնեմ Կիպրոսի եւ Եգիպտոսի բարձր յանձնակատարներուն թէ արդեօք կրնա՞ն ապատան տալ Մովսէսի Լերան Հայերուն, որոնց կը սպառնայ կատարեալ բնաչնջում մը: Առաջինը կը պատասխանէ թէ չի գիտեր, ուր տեղաւորել զանոնք : Երկրորդը կը պատասխանէ թէ Լոնտոնէն հրահանգ կ'ուզէ :կը հեռագրեմ ծովային նախարարութեան՝ խնդրին տեղեակ ը – նելու համար: Պատասխան դեռ չատա – ցած՝ հրաման կը ստանամ Տարտանէլ մեկնիլ ստանձնելու համար փոխանոր – դութիւնը ծովակալ Նիքոլին, որ արձա – կուրդով Ֆրանսա վերադարձած է առողջական պատճառով : կը պատասխանեմ թէ կ'ընդունիմ, թէ Փորթ – Սայիտ կը վերադառնամ եւ այնտեղէն դէպի Մուսա պիտի մեկնիմ՝ ծովակալ Տատիէնին երբորդ ծովաբաժինին հրամանատարութիւնը փոխանցելուս պէս :

«Սեպտեմբեր 10ին Փորթ – Սայիտ ենք: 12ին ճամբայ կ'ելլենք դէպի Տարտանէլ: Ծովակալ Տատիէնէն բաժնուելէ առաջ՝ իրեն հետ որոշեցի Մովսէսի Լեռը պաշարելը : Բոլոր տրամադրելի նաւերը հոն ղրկուեցան եւ 13ին Հայերը նաւ ընդունուած էին: Գործողութիւնը կատարուեցաւ առանց մէջադէպի, եթէ ոչ առանց զժուարութեանց: կը վախցուէր թէ արդելք հանդիսանայ թշնամի ընդծովեայ մը որ, Սեպտեմբեր ութին, Հոդոսի նաւահանգիստին առջեւ, ընկղմած էր մեր փոքր օժանդակ յածանաւը «Էնտիէն»: Ընդծովեայ չերեւցաւ եւ 4080 հոգի նաւ ընդունուեցան :Անոնց մէջ կային խեղջ մանկիկներ, անձեռոցիներու մէջ փաթթուած, դոր ձեռքէ ձեռք կ'անցընէին , ալիքներու ընկրկումին մէջ, փոքրիկ Մովսէսներ լրացնէս՝ չուրերէն ազատած, որոնք միայն ի լրոյ պիտի իմանան երբեք թէ ինչ վտանգներէ անցած են : Աւդ, որ մինչեւ այդ ոչ մէկ հասատատուն պատասխան կուզար ոչ Լոնտոնէն, ոչ այլ աղէ, փրկարար նաւերը հրաման ստացան Փորթ –Սայիտ տանիլ այդ թշուառ ժողովուրդը: Հոն, դոնէ, ապահով էինք որ ետ չեն ճամբեր: Այս զործողութիւնը , դոր ծովակալ Տատիէն եւ իր նաւապետները այնչափ յաջողութեամբ գլուխ հանեցին եւ որուն համար Սուրիոյ ծովաբաժինը հպարտանալու իրաւունք ունի , մեզի սակայն թելադրեց քանի մը մտահոգութիւններ : Տարիներէ ի վեր փաթթուած էինք լսել ողբը Հայոց վրայ, ցաւիլ այդ զժբախտ ցեղին պարբերական ջարդերու վրայ, եւ բանիլ անոր դահիճները: Եւ ահա չորս հազար Հայեր, յոյժ չահադրգռական , քանի որ իրենց հայրենիքը կը պաշտպանէին՝ փոխանակ ենթարկուելու իրենց ճակատագրին կրաւորապէս, որչափ ի – րենց հայրենակիցներուն նման՝ ծայրագոյն վտանգի մը մէջ կը գտնուէին: Ան – հրաժեշտ էր գտնենք ապահով տեղ մը փոխադրել եւ ժամանակը սուղ էր: կարելի էր հաւատալ թէ ամէն ոք պիտի գտնէր ընդունելու պատիւը պահանջէր, թէ ամէն ոք բախտաւորութիւն պիտի համարէր այդ իրը մարզասէր, թէ ամէն ոք թանկագին առիթ մը պիտի գտնէր կարեկցելու այլապէս քան դրբքերու , օրագրերու, բանախօսութիւններու մէջ : Տեսնուեցաւ գործնական արդիւնքը : Հարկ եղաւ անոնց համար ապաստան մը գտնել՝ տեսակ մը բռնութիւն գործ դնել, ու չեմ յիշեր որ երբեք ունէ մէկէն այդ մասին չնորհակալութիւն ստացայ»:

Հետաքրքրական համարեցինք տալ ծովակալ Տատիէ տիւ Ֆուռնէի յուշերը՝ Մուսա –Տաղի պատմութեան իրը լրացում :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԵՒ ՀԱՅՆ ԷՐ ԲԱՆՆ

Եղեռնի յիսնամեակին համընթաց կայ նաեւ չքեղափայլ յիսնամեակը հայափերատ ու հայաչող Հերոսամարտին :

Զուլումի ու սարսափի, արեան եւ աւերի սպառնալէն էառ , ահա վրիժառու դէպքերու փառատօնը Հայկազնց :

Հայկական վարդակարմիր համանուագը չէ ան :

Համանուագը հրեղէն ու սիեղերացոյց, որուն ունկնդիր եւ ականատես Աստուածը իսկ չուարած ու չմորած, ամիրան – բան ու չնչահատ կ'անճրկի ու կը դողայ:

Կը սարսայ : կ'ապշի:

Կը հիանայ ի տես հերոսական խոյանքէն ճշմարտապէս աստուածատուր մեր ցեղին :

Երբեմնի մեղրահոս եւ քաղցրակարկաչ դետերը արիւն կը հոսին, Հայո՛ց արիւն կը հոսին: Բերքնառատ ու բերկրալից դաշտերը կը ոգան աւերի պատանքին տակ :

Երբեմնի չէնչող ճամբաները զարձեր են անանցանելի մեր հիւսամերկ ու տանջահար, սովահար ու կմախացած քոյրերուն կարաւաններէն :

Բայց ահա հայ Նեմեսիսը: Հայ Նեմեսիսը վրիժառու, որ կը զոռայ ահեղ – ձայն .

— Ոտքի՛ մեռելներ :

Հայու համքը կ'ընդվզի , կը փրփրի զայրագին: Վրէժը կը բրդռանայ աստղերէ վեր, կը մռնչէ դղրդռդին ու կրակ կը տեղայ ճիւաղային հորդանեռուն վրայ :

Լեռները կ'որոտան ու կը թնդան : Հրթիռները կը չառագուին ու կը բոցկիին ազատութեան բոցերէն :

Հերոսները առիւծասիրտ, վրիժով պըրտուած, կը զարնեն ցեղին կոտտացող վէրքերուն կչռոյթով :

Կը զարնեն մահը ապարօշ ըրած :

Կը զարնեն մինչեւ վերջին փամփուչտը: Կը զարնեն եւ իրենք եւս փամփուչտ դարձած, մէյմէկ հուր ու սուր, մէյմէկ թնդիւն ու պայթիւն , եւ կը խրուին թշնամիին սիրտը ու մարդկութեան խիղճը :

Ահա կ'անցնին անոնք: Դարբիններըը մարտականութեան : կ'անցնին հերոսավայրերը հայաչխարհին :

Ողջո՛յն անոնց փառահեղ չքերթին:

Անոնց օրն է այսօր: Օրը հերոսամարտին: Անոնք մեր պաչտամունքին յաւերժական առարկան: Անոնք անմահները հերոսական: կ'անցնին, — ահա Վասպուրականը : Շապին Գարահիսարը: Ուրֆան: Մուսա – Տաղը :

Աստուածապատակը Արարատի բնական չարունակութիւնն եղող Տաւրոսի եւ Ամանոսին չղթայուած , անբաժան, միա – կառոյց ու միասիրտ լեռնային օղակը :

Լեռ հայապանծ :

Բազմած Ամանոսի թեւերուն, աչքն ու ձախէն կարմիր ու Սեւ Լեռներուն անմիջական հսկողութեան տակ , Հայոց ծոցին վրայ խարսխած , Թորգոմեան վիշապ :

Ցեղին ծով ցաւերով ալեկոծ ու մրրկավար, յիսուն տարիներ առաջ, երբ անդին Հայկազեան ցեղը կը յօշոտուէր զանանաբար, կը բզկտուէր հրէշօրէն, ո՛վ դուն որ եղար անզուսպ ու հրաչունչ ոգի եւ զարկիր խիզախաբար: Զարկիր քառասուն օրեր անընդհատ :

Փո՛ռք քեզի :

Զարկիր Հայկեան պատիւին ու ազատութեան համար : Զարկիր արիւնաքամ ու բազմախոց ցեղին համար: Զարկիր աւերակոյտ հայրենիքին համար :

Ցարդո՛նք քեզի :

Բազում դարեր, Հայկ Դիւցազնի անառարտ հէքեաթին պէս, սերունդները պիտի կարդան չարունակ, պիտի կարդան հպարտութեամբ վէրքիէլի ղբչոյ ճանչցուած ու կոթողուած վահանեան իրա դիւցազնավէպը :

Ազատութեան ու վեհապոյն սիրոյնքներու յաղթանակին ծարաւի մարդ կայը պիտի կարդայ զայն մէկ չունչով, հեւ ի հեւ, հիացումով յորդուն ու բարեխոնդ:

Հայը պիտի կարդայ զայն իբր նեչքչումի եւ վարահիչ ոդեկանութեան անթօպատ ապրիւր, միշտ հայանալու, միշտ վերանորոգուելու եւ առկալու ցանկութեամբ :

Մուսա՛ լեռ, ոդջո՛յն քեզ:

Ողջոյն քեզ ծննդավայրն իմ պաչտելի: Ողջո՛յն քեզ լեռն իմ փառապանծ: Լեռ վեհափառ եւ արիաբանց : Լեռ նուիրական եւ ոդեկան: Ժամանակի յաւերնականութեան մէջ աչտարակուած , փո՛ռք ու յարդո՛նք քեզի:

Մուսա լեռ, հայապատակը Արարատին դուն կրասեբաղոյն, աննուաճ կորիւնը , դուն բարձրակատար արմենականութիւն, դուն ըմբոստութիւն խիղախապոյն : Դուն հայ աչխարհի ծովեզերեայ անհնանքի պահակը բոցաթաթակ,

Ցարդո՛նք քեզի :

Համրո՛յր քու բարձրազագաթ սարերուդ ու անդնախոր ձորերուդ: Համրո՛յր քու անանցանելի, վիթխարի երկիւղալոյդ անտառներուդ: Համրո՛յր քու ժայռերուդ ու արահետներուդ, ձերպերուդ ու թուխերուդ :

Մուսա լեռ, դուն անմահ մարմնացումը ոազմաչունչ Հայութեան :

Սեւ ու ահաւոր օր մը, անիծեալ օր մը, 1939 Թուականին, առնադեղ ու մարտաչունչ զաւակներդ, մչտատեւ պահակ ցեղին արեւագեղ առաքինութիւնները, զաւակներդ բռնութեան ու քծնանքի թշնամի, սարկութեան եւ անողնաչար կեանքի դէմ ծառացած, ափսո՛ս, տեղի տուին ահամայ, տեղի տուին, փառած մարդկութեան խոստումներուն, խաբուած ու խորտակուած, եւ փակ աչքերով ու չոր շրթներով համբուրելով իրենց պապենական հողը, քարն ու ծառը, տան դուռը բաց ձգած, ցաւատանջ ու լալահառաչ, հեռացա՛ն, հեռացա՛ն, հեռացա՛ն:

Հեռացան: Եւ այս անդամ իրենց վէնքը կատարօրէն պարպեցին անկարելիութիւններուն ու հեռացան :

Անկէ ի վեր, լեռն իմ վեհապանծ, ամայութեան մշուչին մէջ աքօղուած, կը սպասես սպասես: կը սպասես հեռացողներուն վերադարձին, ինչպէս Հայր Արարատը կը սպասէ :

Մենք ունինք արմենական հաւատքը, հաւատքը հրեղէն եւ անխախտ , հաւատքը դարերու մեր փառահեղ պատմութեան, թէ օր մը, վերջապէս օր մը, Հայուն Աստուածը պիտի չանթահարէ մեր բոլոր տեսակի թշնամիները : Պիտի յարութիւն առնէ յիսուսանման մեր նահատակները : Պիտի աչտարակուին մեր ռունակոս անթեղուած սրբութիւնները, պիտի փայլատակէ ու չողշողայ հայաչխարհը, եւ հայ դրօշը սրբազնագոյն ծխարհը, եւ հայ դրօշը սրբազնագոյն ծխարհը, եւ հայ դրօշը սրբազնագոյն ծ

ՆՈՒԴՈՒ

— Ինչո՞ւ ես այդպես խոժոռված նայում ինձ, ասա՛ ինչո՞ւ ես այդպես լուռ ու մունջ կանգնած ինձ առջև։ Ես քեզ ոչինչ չեմ արել, ոչ մի վատ բան չեմ ասել քեզ։ Ինչո՞ւ ես ինձ հետ այդպես վարվում։

Ես ոչինչ չեմ ասում, ոչինչ չեմ անում, միայն նայում եմ նրան, որ ինձ հետ այդպես է խոսում։ Ես ոչինչ չեմ ասում, որովհետև ինձ թվում է, թե ինչ-որ բան կա, որ ես պետք է ասեմ նրան, բայց չեմ կարողանում հիշել, թե ինչ է այդ բանը։ Ես ոչինչ չեմ անում, որովհետև ինձ թվում է, թե ինչ-որ բան կա, որ ես պետք է անեմ նրա համար, բայց չեմ կարողանում հասկանալ, թե ինչ է այդ բանը։ Ես նայում եմ նրան, որովհետև ինձ թվում է, թե ինչ-որ բան կա, որ ես պետք է հիշեմ նրա մասին, բայց չեմ կարողանում հիշել, թե ինչ է այդ բանը։

իրենց հողային ամբողջականութիւնը : Ամերիկացիներուն համար չին վերջնա-դիրը խաղ մըն է նախ որպէսզի Միացեալ Նահանգները Հնդկաստանի կողմը բռնեն եւ Փաքիստան Փեքինի դիրկն իյնայ :

ՈՒԼՊՐԻԽԹ Մոսկուա հասած է Արեւելեան Գերմանիոյ մէկ կարեւոր պատուիրակութեան գլուխը : Բրեժնեւ ընդունելով արեւելեան Գերմանիոյ դեկավարը յայտարարած է թէ իրենց խօսակցութիւնները պիտի վերաբերին գլխաւորաբար այն միջոցներուն զորս պէտք է ձեռք առնեն դէմ դնելու համար արեւմըտեան Գերմանիոյ սպառնալիքին :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդին առջեւ, Ու Թան ներկայացնելով իր տեղեկագիրը, առաջարկեց որ Խորհուրդը միջազգային պատիժներու սպառնալիք մը աւելցնէ զինադուլի իր հրահանգին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը Սթեֆանոփուլոսի յանձնեց կառավարութեան կազմութիւնը : Աջակողմեան երկու կուսակցութիւնները իրենց խորհրդանշական մասնակցութիւնը պիտի բերեն :

ՊԱՂՏԱՏԻ պետական հարուածին ձախողութենէն ետք, վարչապետը՝ Զօր. Ռազաք Գահիրէ ապաստանեցաւ :

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ արաբ պետութեանց վեհաժողովը վերջացաւ առջի օր : Իրենց վերջնական զեկոյցին մէջ, Արաբները կը յայտնեն թէ որոշած են սկսիլ աշխատանքները, որոնք պիտի փոխեն Յորդանանի ջուրերու ընթացքը համաձայն պատրաստուած ծրագիրներուն : Համախոհութեան դաշինք մը ստորագրած են, որով յանձնառու կ՝ըլլան իրարու ներքին գործերու չխառնուիլ, որոշած են նաեւ ամրապնդել միացեալ արաբ բարձր հրամանատարութիւնը եւ կը վերջացնեն կոչով մը Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ զինադուլի մը համար :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

—o—

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի տօնի առթիւ, աւանդական մատաղ-օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյս մէջ :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ

Հայրապետական պատուիրակ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Դրպրաց Դասուս կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պ. Գէորդ Հուպուեանի եւ ընկերակցութեամբ երդէոնի :

Յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնուեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս բարեսիրաց ննջեցելոց յիշատակին :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Վերամուտ 20 Սեպտ. 1965

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Այս Ուրբաթ օր ժամը 20·30ին ,
Cercle Commercial Suisse
10, Rue des Messageries. Paris (10e)
Métro Poissonnière

Կը խօսի Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար՝
ԵԴՈՒԱՐԴ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ներկայութեամբ «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի» նախագահ՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ
եւ տագանդաւոր դրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ
Կը նախագահէ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

BOUTONNIÈRE Singer 71-112 spéciale pour chemisiers, tailleur, et tricots. Valeur 7200 Frs., état neuf, cédé à 5000.

SURGETEUSE Singer 246 K 3 pour bonneterie, tricots, peut être réglée pour lingerie. Valeur 4000 Frs, état neuf, cédé à 3000.

Mme ARAKELIAN
25, Rue Gabriel Péri
LE PECQ (S. et O.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները բաց են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72 :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ՝ընդունուին բարեկիրթ և ուսումնասէր աշակերտներ 10 – 12 տարեկան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. 963.01.72

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Արծիւ » ակումբին

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 18էն մինչեւ լոյս

SALLE FRANCO-SUISSE
10, Rue des Messageries, PARIS (10e) Métro Poissonnière

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

BAR — —BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը Մանրամասնութիւնները յետաղային

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ դիշեր, Ազգային Տան սրահը :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԱՐՄԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
21 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10414

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.414

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Էրհարտի քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութիւնը բացարձակ մեծամասնութիւն մը չստանալով հանդերձ, տակաւին 88 ատ. հարիւրը, տակաւ ձայներու 48 ատ. հարիւրը, պատասխանատու յաղթանակ մը կը տանի: Յետոյ Սոցիալ-դեմոկրատները անմիջապէս կը յայտարարեն վիւռ Պրանտ ընկերային – դեմոկրատները մինչ զգալի պարտութիւն մը կը կրեն ազատականները :

Հակառակ նպաստաւոր օդի մը, Գեր – մանացիները, դիտակից իրենց քաղաքական պատասխանատուիեան, դիմած են ընտրատուփ, 88 ատ. հարիւր համեմատութեամբ : Վերջնարդիւնքները, Գերմանիա Ազգնատուրը, Լուտվիկ Էրհարտ, Շիքրատ եւ բոլոր ծանօթ անձնաւորութիւնները :

Ընտրական չրջանին մաս չի կազմեր ատենապետ Գեքինը, որ պրաւուած քաղաքն է եւ ոչ իբ մաս մը գաչնակցային Հանրապետութեան : Հակառակ վիւլի Պրանտի չանքերուն որպէսզի իր վարած քաղաքը քուէի իրաւունք ունենայ, արեւմտեան երեք պետութիւնները մերժած են: Արեւմտեան Պերլինի «ծերակոյտը» ազգային նշանակած է իր 22 ներկայացուցիչները Ֆորդրդարանին մէջ, որոնք կը մասնակցին իրրեւ դիտ եւ քուէի իրաւունք չունին :

Պրանտի կուսակցութիւնը աւելի տեղատուած է քան Էրհարտի քրիստոնեայ – դեմոկրատները, հակառակ ատոր յաղթանակ մը չեն տարած որպէսզի կարենային իշխանութիւնը ձեռք առնելու մասին մտածել :

ՔԱՇՄԻՐ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Նիւ Եորքի Ապահովութեան Խորհուրդը – որ երկուշաբթի առաւօտ ժամը 2ին վերացուց իր նիստը եւ մէկ ձեռնպահով – քան դէմ ատոր ձայնով քուէարկեց յանձնելու մը, որով պինդուլի հրահանգ կուտայ Զորեքշաբթի օրուան համար : Յանձնելը առաջարկած էր Հոլանտա, ձեռնպահ մնայ Յորդանան, իրրեւ մահուան երկիր :

Միւս կողմէ Փենթնի կառավարութիւն – նը Զորեքշաբթի օրուան յետաձգեց այն վերջնագիրը զոր տուած էր Հնդկաստա – նի: Հակառակ այս «դիմադրութեան Զի – նադան կը կրկնէ իր պահանջները եւ կը յայտարարէ թէ եթէ հնդիկ կառավարութիւնը նկատի չառնէ իր բանծնելը պէտք է առանձին անկէ ծագելիք բոլոր ծանր հետեւանքներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը :

Ընդդիմային վարչապետ՝ Կոսիկին նոր կոչ մը ըրաւ Շաստրիի եւ Այուպ Խանի, որ կոխնելը դադրեցնեն: Կ'ա – ռաջարկէ որ հնդիկ եւ փոքրամասնդի պէ – կառավարները տեսակցութիւն մը ունենան, ընդդիմային թաշկինակ քաղաքին մէջ, եւ բանակցին : Եթէ ուզեն Կոսիկին արա – ծադիր է նեղկայ պահուելու այդ հանդիպումին : Մոսկուայի արեւմտեան շրջանակները պարզանքով դիմաւորած են ընդդիմային դեկավարին այս նոր առա – ջարկը զոր ճարպիկ խաղ մը կը նկատեն : Անոնք կ'ըսէ. Միութեան նպատակին է առաւելագոյն չափով միջամտել պատերազմով երկիրներու միջեւ, որպէսզի խաղաղութեան յանկին եւ աշխարհ այն համոզումն ունենայ թէ Մոսկուայի կը պարտի այդ խաղաղութիւնը :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲԱՑՅ ՉՏԵՍՆԵԼ ՃՐԱԳԸ

Ամառուան ամիսներուն, մեր Ամերի – կահայ հայրենակիցները Եւրոպա կու գան՝ տղայ ցանելու եւ ... Եւրոպայի վրայ խնդալու համար :

Հարագատ կամ կէս – հարագատ Ամե – րիկացիներն ալ ունին այս բարի սովո – րութիւնը, բայց մերայնոց այցելութիւնը բիչ մը աւելի մեր աչքին կը զարնէ :

Որովհետեւ, Ամերիկահայերուն չա – ջախիչ մեծամասնութիւնը Եւրոպայի անցեալին ու ներկային մասին, գրեթէ, որեւէ բան չգիտնալով, ինքզինքը ծիծա – ղելի, կը դարձնէ մե՛ծ, մե՛ծ ջարդելով : Բանի չհաւնելով :

— Աս ալ ուտելիք բա՞ն է, աս ալ հագ – նելիք բա՞ն է... Աս ի՜նչ խեղճ պանդոկ է... Ա՞ս է եղեր ձեր գոված Փարիզը, ձեր հարուստ Լոնտոնը... Մա՛րդ, խլէ՛ ետ երթանք... Մենք ասանկ տեղեր չենք կրնար ապրիլ ...

Եւ էրիկ կնիկ, թեւ թեւի, շնչասպա՛ռ, ետ կ'երթան՝ ա՛լ ուրիշ անգամ այս կող – մերը ոտք չկոխելու ուխտով :

Ամերիկայէն Փարիզ ու Հռոմ կամ Լոն – տոն ու Վիէննա անցնիլ եւ Փարիզին, ու Հռոմին, Լոնտոնին ու Վիէննայի — եւ մնացեալներուն — չհաւնիլ կը նշա – նակէ թագաւորին պարտէզը մտնել ու չհաւնիլ անոր վարդերուն ու մեխակնե – րուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ 12րդ թաղամասի ընտրու – թիւնները կատարուելէն կիրակի օր : Հարիւրին չիստն ձեռնպահ կար : Ընտրուեցաւ Իվ Էն Էմ թեկնածուն՝ Ֆրէ, որ ըլլալով նախարար չի կրնար երեսփոխան ըլլալ եւ իր տեղը պիտի գրաւէ իր փոխանորդը՝ Ժան – Քլոտ Սեբման – Շրայպէր :

ՊԱՂՏԱՏ պաշտօնական դեկոյցով մը կ'ընդունի պետական հարուածի մը գո – յութիւնը : Առաջին անդամն է որ իրաք նման յայտարարութիւն մը կ'ընէ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւները սխալմամբ ռմբակոծած են հարաւային – վիէթնամ – եան ոստիկանական կայան մը : Մօտ 30 մեռեալ կայ :

ԱԹԷՆԵԻ մէջ յայտ կայ որ Սթէֆանո – փուլոս խորհրդարանի վաստհութիւնը առանայ, Զորեքշաբթի երբ նեղկայցնէ համախմբման իր կառավարութիւնը : Փափանարկու մեծ յաջողութիւն պատած է Սեյանիկի մէջ: Անդամ մը եւս չհաւնեց թէ թագաւորը բանտարարած է սահմանադրութիւնը : Ժողովուրդը, պատացած է իրեն.— « Տէ՛ր, փրկէ ժողովուրդը »: Իր կարգին, խօսքն ուղղելով հաւաքուած ամբոխին, Փափանարկու հարցուց :— « Ո՞վ կը ղեկավարէ, թագաւո՞րը թէ ժո – ղովուրդը »: Բազմութիւնը պատասխա – նեց « Ժողովո՛ւրդը»: Համակրանքի այս ցոյցը, սակայն բան չի կրնար փոխել ղեկավարու ընթացքին վրայ, բայց Սթե – ֆանոփուլոս պարտի նկատի առնել այս եղեւոյթը :

Նիւ ԵՈՐՔ միլիա պրկուած է թևրթէ, 17 հազար պաշտօնեաներ գործադուլի մէջ ըլլալով : Բանակցութիւնները կարծուա – ծէն աւելի բարդ են :

ՊԵՐԼԻՆԻ « Ամօթի պատ » անցած է երիտասարդ մը, օր – ցկէսկով անդունդի մը միջոցով : Ամբողջ դարձոդութիւնը այնքան արագ անցաւ, որ արեւելեան ոստիկանները չկրցան մի – ջամտել :

Կամ, Մոցարդ ու Պեթհովէն, Պախ ու Պրահմս, Շոփէն ու վակներ լսել եւ հա – ռաչել... բրխական *չիֆթէյ թէլլիին* հա – մար :

Եւ սակայն — ողբերգութի՛ւն — ճիշդ այս հառաչանքն է որ կը լսէի, երբեմն, Եւրոպայէն նոր Ամերիկա վերադարձած Ամերիկահայերու շրթունքներէն :

Եւ այս երեւոյթին մէջ, մտաւորականն ու ո՛չ – մտաւորականը իրարմէ աւելի չեն արժեր : Երբեմն, առաջինը աւելի խիստ ճնշադատ է եւ աւելի դժուարահաճ : Ու – րեմն, աւելի անտանելի : Աւելի ջղայ – նացնող :

Առտուն անօթի, կէսօրէն ետք կուշտ մարդու — եւ բազմութեան — մտայնու – թիւն : Կամ, տկար յիշողութիւն ունեցող մարդոց չտեսութիւն :

— Ի՜նչ էիմ, ի՜նչ եղաիմ ...

Այս տխուր երեւոյթը կարելի է միայն մէկ ձեւով բացատրել : Առասպելական են – թադրութեամբ մը :

Երեւի, ասկէ հօթանասուն, ութսուն տարի առաջ, հսկայ օդանաւ մը իջեր է Հայկական Բարձրաւանդակը... Ժողվեր է մեր հայրենակիցները եւ առեր բերեր է զանոնք Ամերիկա... կարծեմ, այս օդա – նաւը շատ վեր բարձրացեր է ու պատու – հանէն վար նայողները բա՛ն չեն տեսեր ... Չեն տեսեր Եւրոպան ... Ուրեմն, լուր անգամ չունին թէ Ամերիկայէն դէ – պի Արեւելեան կողմն աշխարհի կայ ու – րիշ աշխարհ մը՝ իր աշխարհ մը մշա – կոյթով, իր աշխարհ մը հաղարհակը – թութեամբ :

Ուրիշ բացատրութիւն կարելի՛ է տալ սա անհանդուրժելի արհամարհանքին, զոր բրտու Ամերիկահայը ցոյց կուտայ Եւրոպայի հանդէպ :

Երբեմն, այնպիսի չափազանցութեան մը տարած են այս արհամարհանքը որ կը ճաթիս, երբ ականջ տան իրենց խօսակ – ցութեան :

— Վա՜յ, դո՞ւք ալ *թէյ կֆան* ունիք, չէի գիտեր ... *Մո՞ւմ* ալ ունիք... ըսել կ'ուզես որ Փարի՞զ ալ *սրպուհյ* կայ... Դուն աչքովդ տեսա՞ր, խնամի ...

— Տեսա՛յ... Բանի չի գար... Մեր Նիւ Եորքի *սրպուհյ* ուր, ասո՛ղցր ուր... — Խնամի ճայէ ինչ կ'ըսէ — Փարիզին մէջն ալ ըսանկ շէնքեր կան եղեր ... Լոն – տոնի *սիւիթըր մարքէթ*ներն ալ ասանկ լե – ցուն ուտելիք ունին եղեր... Իտալացին ալ ըսանկ ժամ ունի եղեր ... Խելք ունե – նամ օր հատտամ ... Միսքըր Նուպար, եթէ որ դուք ատ բոլոր ըսածներդ ու – նիք, ալ ինչո՞ւ ձեռքերնիդ էրկնցուցեր էք որ մեր տալերները առնէք տանիք ... Կու ներես, ներողութիւն կու խնդրեմ, ատ ֆու ըսածներուդ իմ խելքս չի պատ – կիր ...

— Մի՛ հատտար, կնքահայր... Մեր Միսքըր Նուպարը աս էրկրին վրայօրը գաղափար չունի ... Նոր էկեր է, բանի մը տարիէն, ան ալ կը հասկնայ ...

— Իմացա՞ր ինչ ըսաւ, *սմուճա* — Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ, հիւզ, վեց տարուան *քար* կու նստին եղեր... Վա՜խ, վա՜խ... Աղբե՛ր, ես մեր *քարը* ամէն տարի օր չփոխեմ, նորը չառնեմ, կնիկս ընձիս կու ձգէ ...

— Դուն *քարը* կ'ըսես ... խնամի, ա – սանիկ տարին մէկ ձեռ հագուստ ալ չեն առներ եղեր... Մենք ըստեղ ամէն երեք ամիսը հագուստ կու փոխենք, Միսքըր Նուպար ...

— Այո, բայց մենք ալ Եւրոպայի մէջ բաներ ունինք, որոնք այստեղ չկան...

— Վա՜յ · Դուք ո՞վ էք օր մեզնից է – ւել բան ունեիմք ... Ատ բաժդ չեղաւ, Միսքըր Նուպար ... Իրար չբռնեց... Հարցուցի՝ պատասխան մի չտուեցիր — ինչո՞ւ մեր տալերները կ'առնէք կու տա – նէք... խնամի, *բա՞ֆթ* ...

— *Եա՛ր բայը*, կնքահայր... Պատաս – խան տուր, Միսքըր Նուպար ...

— Մեր ունեցածները տոլարով առնը – ւելիք բաներ չեն ... Մենք արուեստ ու – նինք, մշակոյթ ունինք ... Մեր Սուրբ Մարկոսը կամ մեր Պանթէոնը ձեր այս հաղաֆին հետ չեմ փոխեր...

— Խնդա՛մ օր չի լամ... Խնամի կու լսե՞ս ինչ կ'ըսէ մեր Նուպարը ... Հայ – րենակից, դուն մեր Մէյսին տեսե՞ր ես, մեր Մարշըլ Ֆիլտին պէս խանութ ու – նի՞ֆ, մեր Սթար Մարէթներէն, մեր Սթափ – էնտ – Շափերէն ներս գացե՞ր ես... Ֆորտին փաւիֆան մտե՞ր ես, մեր *հայուէյ*ներէն անցե՞ր ես... Դուք *այս – քրիմ* կրնա՞ֆ շինել... *Հաթ տոկ* ունի՞ֆ, *հայ պոլ*ին ինչ ըլլալը գիտէ՞ֆ... *Միկսըր* ունի՞ֆ... Ատ լուսը ինտոր կը բացուի, կը գոցուի, գիտե՞ս... Դուք *ֆանի՞* հատ *պլէնք* ունիֆ... Ձեր թագաւորին փէյը ո՞րչափ է ... Գիտե՞ս մեր Քենիտիին հարը ինչ դրամ ունի ... Իմ ըսածս է, խնամի, մեր Միսքըր Նուպարը աս բանե – րէն լուր չունի, ելեր մեզի Եւրոպան կը գովէ... Մենք չըլլայինք, դուք լմնցած էիք... Աստուած պահէ մեր Ամերիքան ..

— Եւրոպան ալ չըլլար, Ամերիկան ար – ուեստ ու գրականութիւն չէր ունենար՝ այս չափով ... Ամէն բան մեզմէ առած էք ...

— Արուեստ ըսածդ փոր կու կշտացնէ՞, հայրենակից... Մենք տալեր ունինք եւ ամէն բան ծախու կ'առնենք... Չէ՛, չէ՛, դուն մեր ըսածը մտիկ ըրէ — վերը Աստ – ուած, վարը Ամերիկան... Մնացածին ականջ մի՛ կախեր ...

×

Կարելի է ներողամիտ աչքով նայիլ այս միամիտ ու բարեմիտ հայրենակիցներուն վրայ :

Բայց, ի՞նչպէս կարելի է չճաթիլ, երբ Ամերիկապաշտութիւնը այս աստիճանին հասցուցած են նաեւ գրոց – բրոցները, որոնք Էմփայր Սթէյթ Պիլտինկի հարիւ – րերորդ յարկէն վար կը նային՝ Եւրոպա – յի արուեստն ու գրականութիւնը տեսնե – լու համար : Ու այդ երկու հսկաներն ալ իրենց աչքին կ'երեւան մէյ մէկ *քոքօ քո – լայի* շիշ: Կամ գոյգ մը հաթ տոկ: Հա – զարներով մղոն հեռու եմ — հեռու ենք— Ամերիկայի մշակոյթը, անոր սրարշաւ յառաջդիմութիւնը ստորագնահատելու փորձութենէն :

Երբ մօտէն ճանչնաք Ամերիկան ու աչք մը ետէր այն բարձունքին, որ հասեր է ան վերջին հարիւր, հարիւր յիսուն տար – ուան մէջ, ձեզի այնպէս կը թուի թէ հա – զարումէկ գիշերներու հէքեաթներէն մէ – կըն է որ կը կարդաք :

Անհաւատալի է այսպիսի արշաւասոյր յառաջդիմութիւն՝ այսպիսի կարճատեւ շրջանի մը մէջ: Եւ ամէն մարզի մէջ — արուեստ, գրականութիւն, գիտութիւն եւ տնտեսական կեանք :

Բայց, Ամերիկան ծափահարելու ան – պարանքին մէջ Եւրոպան ներառցնել կամ անտեսել այն իրողութիւնը թէ Ամերիկա – յի մշակոյթն ալ, վերջ ի վերջոյ, արգա – սիքն է Եւրոպայի հանճարին, կը նշանա – կէ երազին ափսած լոյսը տեսնել, բայց չտեսնել երազը :

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՆԵՐԳԱՂԹ ՍՈՒՐԻԱՑԷՆ

Ներպապթի լիազօր պատուիրակները՝ Պ. Պ. Գուրդէն Փէհլիվանեան եւ Աչոտ Նա – հապետեան, ներկայիս Սուրիա կը գրա – նուին: Երեք ամիս տեւող աշխատանքներէ հաք, այժմ կը պատրաստուին յանձնարա – կան կարտաններուն որոնք կը սկսին ճամ – բայ ելլել :

Ըստ ստացուած տեղեկութեանց, սու – րիական կառավարութեան պատճառու – թեամբ այս տարի չորս հազարէ աւելի Հայեր հայրենիք կը վերադառնան :

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳԾՈՎ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Անուրանալի ճշմարտութիւն է որ, այսօր, առաւել քան երբեք, առաջնակարգ դիրքի վրայ կը գտնուի մանուկներու դաստիարակութեան լուրջ հարցը, ապագայի համար, մասնաւորաբար, ազգապահպանման տեսակէտով :

Այս ուղղութեամբ, երկրիս հինգ ցամաքամասերուն մէջ ապրող մեծ ու պզտիկ բոլոր ազգերը հսկայ զոհողութիւններով եւ անձնուէր ջանադրութիւններով լծուած են աշխատանքի՝ ստանալու համար՝ օրէ օր աւելի բեղնաւոր արդիւնքներ, իրենց երկրին կորիզը կազմելիք ապագայի աւելի որակաւոր եւ շինարար սերունդներէն :

Չէ՞ որ երկրի մը կամ ազգի մը յարատեւման եւ բարօրութեան հիմնական եւ գլխաւոր ազդակը մտքի եւ սրտի մշակոյթները կը կազմեն մարմնականին հետ :

Եւ, արդէն, այս չէ՞ բուն իմաստը դպրոցներու կոչումին :

Մարդկութեան մեծ ընտանիքին մէջ ի՞նչ է այսօր մեր ազգին վիճակը՝ պահելու համար իր արժանի տեղը՝ ցոյց տալու համար դարերու ընդերքներէն ժառանգած իր նախնիքներու հզօր իմացականութիւնները եւ պանծալի արժանիքները :

Հայ ազգը, այսօր, իր գոյութիւնը կը պարտի բացարձակապէս, ամէնէն աւելի իր մշակոյթին եւ հաւատքի զօրութեան : Հակառակ չարազէտ բազմաթիւ դարերու խորշակներուն, յաջողած է պահել ան՝ իր գոյութիւնը՝ քանակէ աւելի որակով, աստանդականի ցուպը ձեռքին եւ մախաղը ուսին, զրկուած ըլլալով ազատ պետականութենէ :

Հայութիւնը այսօր, բաժնուած է երկու գլխաւոր մասերու, գրեթէ կիտուած է՝ Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ :

Հայրենիքը, Հայաստանը, Խորհրդային Հայաստանը որ մօտաւորապէս երկու միլիոն բնակչութիւն ունի արմատապէս հիմնուած է մշակութային տուեալներու վրայ, եւ՝ տարուէ տարի կը յառաջդիմէ հսկայաքայլ՝ ամբողջ աշխարհի հիացում ազդելու աստիճան :

Հոն, մեծ ու պզտիկ ուսումնարանները եւ մշակութային օրանները օրէ օր կ՝ընդարձակուին եւ կը զարգանան օրուան պահանջքին համաձայն : Երկկուան եղածը այսօր անբաւարար կը դառնայ : Եւ կառավարութիւնը ամէն ճիգ եւ ջանք կը թափէ որ լրանայ՝ իր կարգին եւ ժամանակին՝ ամէն պակասութիւն :

Ամէնաթարմ օրինակը տանք՝ ահաւասիկ :

Այս տարուան համար 2·793·000 ռուբլի յատկացուած է դպրոցներու շինարարութեան գործին համար միայն, ի փոխարէն անցեալ տարուան համար սահմանուած 1·793·000ի : 6700 նոր դպրոցներ կառուցուած են : Բոլոր հին դպրոցները, որոնք անբաւարար են եւ պակասաւոր, կ՝ընդարձակուին եւ պակասները կը լրացուին՝ արդիական պահանջներու համաձայն :

Ամէն դպրոց պարտաւորիչ կերպով պէտք է ունենայ իր գիտական լապորաթուարը, մարզարանը, խաղարանը, գրադարանը, ընթերցարանը, ժողովարահը եւայլն, պահանջուած բոլոր կատարելութիւններով :

Հայաստանի բնակչութիւնը տարուէ տարի կը բազմանայ արագօրէն ոչ միայն ներգաղթով եւ առհասարակ Ռուսաստանէն, Վրաստանէն, Ատրպէյճանէն եւ ուրիշ խորհրդային երկիրներէն գաղթող Հայերով այլեւ ծնունդներու յարաճուն աճումով :

Հոն, Հայաստան, պարտաւորիչ է ուսումն եւ դաստիարակութիւնը բացարձակապէս՝ մանկամսուրէն (մանկապարտէզ) սկսեալ :

Հայ համալսարանները ամէն մարզի մէջ հրաշքներ կը գործեն : Ամէն տարի հազարաւորներ իրենց որակաւոր վկայականներով կը ճոխացնեն երկրին վարկն ու փառքը :

Այս տարի միայն երեք միլիոն երեք հարիւր քսանը հինգ հազար տպաքանակով նոր դասագրքեր լոյս է ընծայուած «Լոյս» հրատարակչականի կողմէ, եւ այս դպրոցական ծրագրին միայն 50 առ հարիւրը կը կազմէ :

Մարդ կը հիանայ Հայաստանի մշակութային անհամար ուժերուն եւ ներկայացուցիչներուն հետ տեսնուելով, երկրէն ներս թէ դուրս : Անոնց ընդհանուր մը տապաշարին համար կը հպարտանայ :

Ամէնուն մէջ տիրապետողը Հայ լեզուն է, ազգային զգացումն է եւ յառաջդիմութեան ոգին է :

Հայրենասէր մը կ՝ոգեւորուի տեսնելով այս վերածնունդի երրորդ ոսկեդարը Հայաստանի Արարատեան բոցավառ ծոցին մէջ :

Հապա Սփի՞ւռքը... Հայութեան տըրուած կէսը, ձուլումի տափաստաններուն մէջ տապլակողները :

Ահա, հոս է հարցը, որ կը կազմէ մեր նիւթին էութիւնը գլխաւորաբար :

Պէտք է խոստովանիլ թէ հոն ուր Հայերը որ հոծ են եւ աւելի խիտ կ՝ապրին, նուազ վտանդի ենթակայ են ձուլումի ճամբուն վրայ՝ ունենալով ամէն տեղ՝ իրենց ազգային հաւաքական կազմակերպութիւնները, եկեղեցիներուն կողքին իրենց Ազգ. վարժարանները նոյն իսկ բարձրագոյն աստիճանի վրայ եւ մասնաւոր երկրորդական վարժարանները : Ինչպէս օրինակ Լիբանանի, Սուրիոյ, Պարսկաստանի, Կիպրոսի, Գահիրէի (Եգիպտոսի), Յունաստանի մէջ եւն. :

Այս ուղղութեամբ քիչ շատ ճիգեր չեն պակսիր նոյնպէս Արժանթինի, Պրազիլիոյ, Ուրուկուայի, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ :

Յորդանանի Հայերն ալ զերծ են ձուլումի մտահոգութենէ առ այժմ ինչպէս Իսրայէլի, Քուվէյթի եւ Իրաքի մէջ ապրող Հայերը :

Առ հասարակ արաբական երկիրներու եւ Կ. Պոլսոյ մէջ բնակող Հայերը ձուլումի ենթակայ չեն առ այժմ մասամբ :

Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ամէնէն շատ Ֆրանսայի մէջ են որ ապաստանած են Հայերը : Որոնց թիւը, ընդհանուր առմամբ, կարելի է հաշուել 200·000 :

Հակառակ անոր որ տեղ – տեղ հոծ են եւ ունին եկեղեցիներ ալ, բայց կը պակսին Ազգ. վարժարանները՝ առանց բացառութեան ամէն տեղ : Որոնք կը զոհանան միայն հինգշաբթիի օրերու հաստատուած հայերէնի դասընթացքներով՝ օգտուելով հինգշաբթի օրերուն Ֆրանսական վարժարաններուն զոց մնալէն :

Փարիզի արուարձաններէն Սեւրի եւ Ռէնսիի մէջ ունինք, բարեբախտաբար, մանչերու եւ աղջիկներու յատուկ մէյ մէկ երկրորդական վարժարաններ, որոնք մէյ մէկ լուսոյ օրօրաններ են՝ սակաւաթիւ հայ պատանիներու եւ պատանուհիներու համար : Առաջինը Մխիթարեան հայրերու անվերապահ հովանաւորութեամբ եւ երկրորդն ալ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ համազգային ժողովրդական աջակցութիւններով :

Հռոմի, Վենետիկի եւ Վիէննայի մէջ ալ կան Մխիթարեան երկրորդական մէյ մէկ վարժարաններ միմիայն արական սեռի յատուկ :

Միացեալ Նահանգներուն հետ Ֆրանսան է որ ամէնէն աւելի ենթակայ են ձուլումի : Ուր մեր թարմատի երկսեռ զաւակները կը նուաճուին՝ այս երկու առաջնակարգ երկիրներու ճոխ եւ հրապուրիչ ուսման եւ դաստիարակութեան հրապուրիչ քաշողութիւններէն :

Ճիշդ է, անոնք կը ստանան լաւագոյն ուսումը, բայց կը կորսնցնեն իրենց մայրենի լեզուն : Լեզուն որ ամէնէն աւելի հաստատուն հիմն է ազգապահպանման նուիրական գործին :

Այնպէս որ կուգայ ատեն մը որ, դիժբախտաբար, այս տղաքը կը պարտադրեն նոյնիսկ Ֆրանսերէնով կամ անգլիերէնով խօսք տալ իրենց ծնողքներն անգամ, իրենց հետ :

Հոս է գլխաւոր ցաւը ահաւասիկ :

Օրինակները ամէն օր կը տեսնենք :

Մէկը ինձմէ : Ահաւասիկ պզտիկ աղջիկս ունի երեք զաւակ, ինը, եօթը եւ հինգ տարեկան :

Առաջինը, Վերոնիկ լաւ հայերէն կը խօսի այժմ ալ, երկրորդը Ժենին, գրեթէ ոչ, իսկ երրորդը Անթուանը բնաւ :

Երեքն ալ դպրոց կ՝երթան եւ իրարու հետ բնականաբար Ֆրանսերէն կը խօսին, տան մէջ ալ, պարտադրելով իրենց ծնողքին ալ խօսիլ իրենց պէս :

Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացքներն ալ անզօր են ազդեցութիւն բանեցնել հիմնականօրէն այսպիսիներուն վրայ : Թէեւ ունին իրենց օգուտները մասամբ : Բնականաբար, այսպիսի երախաներն ալ ապագային բնաւ պիտի չխօսին հայերէն :

Մեր նոր երիտասարդութեան ուսումն առ հարիւրը չի խօսիր հայերէն, նոյնիսկ իրենց ծնողքներուն հետ :

Ի՞նչ ընել այս կացութեան հանդէպ :

Լաւ է անազան քան երբեք ըսուած է :

Պէտք է արթննանք, պէտք է լրջօրէն, հաւաքաբար գործենք :

Պէտք է թօթափենք մեր անտարբերութիւնները :

Պէ՛տք է միացնէ իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ իր ուժերը, ամէն մարզի մէջ, Ֆիզիքական, բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական՝ վերէն մինչեւ վար :

Հիմա Ֆրանսայի մէջ ունինք բարձրաստիճան մտաւորական եկեղեցականներ, մէկ Արքեպիսկոպոս եւ մէկ Եպիսկոպոս, յետոյ բաւական թիւով զարգացած եւ հայրենասէր վարդապետներ :

Հարց կուտամ, ի՞նչ է անոնց կոչումը, ո՞ր օրուան կը սպասեն : Չեն տեսներ վրտանգը որ պատած է իրենց շուրջը : Եթէ Հայութեան մէկ կարեւոր մասը վաղը ձուլուի, ո՞ւր պիտի մնայ իրենց կոչումը՝ հետեւելու համար մեր լուսապայծառ եւ պանծալի եկեղեցականներու գործին, շինարար աշխատանքին :

Խօսքէն եւ քարոզէն շատ բան դուրս չի գար. պէտք է գործել : Փնտռել գտնել օգտակար ուժերը եւ ազբիւրները եւ զանոնք գործակցութեան մղել :

Եկեղեցին առանց դպրոցի այսօր կայ վաղը չկայ, հայ եկեղեցին ալ ձուլման եւ նոյնիսկ չգոյութեան պիտի ենթարկուի վաղը, ապահովաբար, իր ժողովուրդին հետ միասին :

Հայ կղերականութիւնը, առ հասարակ, մեծ պատասխանատուութիւն ունի ներկայիս, ձուլման այս վտանգին հանդէպ :

Լքուած է հայ կրթական գործը, այսօր, Ֆրանսայի մէջ :

Վաղը արդէն շատ ուշ է : Ոտքի :

Թէ ի՞նչպէս պէտք է կազմակերպել այս ուղղութեամբ Ֆրանսահայ գաղութը եւ տիրանալ սեփական ազգային վարժարաներու :

Մեր կարծիքը յաջորդով :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԸՃԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Շուէտացի ազգագրագէտ Ստրանապիրկ վերջերս հրատարակեց իր հետազօտութիւններուն արդիւնքները : Ըստ անոր տուեալներուն, աշխարհի ամէնէն լոակեաց ազգը կը հանդիսանան Ֆինները, ապա՝ Քանատացիները, իսկ ամէնէն բարձրախօս ժողովուրդները, ըստ անոր, կը հանդիսանան Իտալացիները, Պրազիլացիները եւ Մեքսիկացիները :

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

Քիչ ետք վերադառնալով, Աշոտին ուսին փառաւոր բռունցք մը տեղաւորելով, ըսաւ .

— Խուսափում չկայ, այսօր «հիւնարդ» պիտի ցուցնես, անունդ յայտագիրին մէջ դրել տուի եւ ... պատուոյ տեղը :

— Տղաք... տղաք ... կ՝աղաչեմ ... հոս որբանոցը չէ... այս բազմութիւնը քանի մը կէս – պատուելիներէ, եւ քանի մը հատ ալ «աժան վարժապետներէ» չի բաղկանար, հոս ականջ ունեցող, հասկացողներ կան : Տեսէք, Պ. Լ. Խաճանեանը նստեր է առաջին կարգին վրայ :

Կ՝ուզէք որ նորէն ականջս քաշէ՞, կարմրցնէ՞ :

Աշոտին բոլոր «հընկ – վընկ»երը պարապ անցան : Առին տարին զինք սրահին առջեւի մասը նստեցուցին իրենց մէջ բեմին մօտ :

Ինչ ընէր, խուսափում չկար : Եթէ իր նախկին տեղը նստած ըլլար, անպայման միջոցը կը գտնէր, սրահէն կը փախէր : Բայց, հիմա, հոս անկարելի էր : Սիրտը կը տրոփէր ուժգին կերպով, կռնակէն վար քրտինքը կը վազէր կայլակ առ կայլակ :

Երգչախումբը, մելամաղձոտ եղանակով մը հանդէսին բացումը կատարեց : Նախագահը իր բացման խօսքը արտասանեց : Յետոյ, խօսնակը իրարու ետեւէ, կարգով բեմ հրաւիրեց երգող – արտասանողները : Բոլորն ալ, բոլորն ալ յաջող :

Բանախօսներէն առաջինն ալ իր ճառը խօսեցաւ : Յուզիչ, կրակոտ, խանդավառ :

Կարծես թէ այդ բոլորէն ետք՝ սիրտ առաւ : Քաջութիւն մը, տարօրինակ ցանկութիւն մը ծնաւ իր մէջ : Բանախօսներ կան, որ շատ աւելի լաւ կը խօսին, եթէ իրենցմէ առաջ ուրիշներ խօսին : Այս էր նաեւ հիմակուան իր վիճակը : Հիմա կարծես թէ պիտի կրնար արտասանել, ու թերեւս լաւ ալ արտասանէր :

Այժմ, իր գանկին մէջ վճլտուք մը կար, ինչ պիտի արտասանէր, ո՞ր հեղինակին ո՞ր կտորը, որ եթէ ոչ նորութիւն, դէտ շատ արտասանուած չըլլար :

Շնորհալի օրիորդ մը խոր յուզումով արտասանեց Սիամանթոյի «Պար»ը : Իր ընկերներէն մէկը, նոյն հեղինակէն, «Ափ մը մոխիր»ը : Մէկ ուրիշ մը Ա. Ահարոնեանի «Յարդանք քեզ»ը : Դեռ ուրիշ մը Յ. Թումանեանի «Հոգեհանդիստը» : Իսկ ինք ի՞նչ պիտի արտասանէր..

Ճիշդ այդ մտածկոտ պահուն, խօսնակը թաւ ու հնչող ձայնով իր անունը արտասանեց ու բեմ հրաւիրեց զինքը :

Մեծկակ սրահին մէկ ծայրէն միւսը թեթեւ շշուկ մը շրջան ըրաւ : Բոլորին հետաքրքիր նայուածքները ուղղուեցան բեմ : Ո՞վ էր այս անծանօթ պատանին, որ պիտի արտասանէր, ան ալ իրենց ծանօթ լաւագոյն ուժերէն ետքը :

Պ. Վարդան, Տիկին Սիրարփի, իրենց զաւակները, քիչ շատ ծանօթ շրջապատը չուզեցին հաւատալ ոչ իրենց ականջներուն, ոչ ալ իրենց աչքերուն :

— Մե՞ր Աշոտը ... Մե՞ր Աշոտը ... անկարելի է, անհաւատալի է... կը կրկնէր անդադար Պ. Վարդան՝ իր բաղկաթոռին վրայ անհանդիստ ...

Եւ Աշոտ յայտնուեցաւ բեմին վրայ : Այս, Աշոտն էր, իրենց Աշոտը, բեռնակիր Աշոտը :

Բեմին վրայ իր կեցուածքը տպաւորիչ էր, արձակ – համարձակ : Դէմքը մռայլ, նայուածքը մարմրուն : Թեթեւ ակնարկ մը սրահին մէկ ծայրէն միւսը, եւ իր կը պատրաստուէր սկսելու՝ վարէն, լանկարծ, իր ընկերները սկսան ձայնել .

« Դերենիկ»ը, «Դերենիկ»ը, Վարուժանի «Դերենիկը» :

« Դերենի՞կը», Վարուժանի՞... սրահին մէջ գտնուած բազմութեան գրեթէ անծանօթ էր Վարուժանի այս հոյակապ բանաստեղծութիւնը, օր մը օրանց այդ դրութեան արտասանուիլը չէին լսած : Վարուժան կարդացողներն անգամ շատ բան չէին յիշեր այդ դրութեան մասին, միայն բանաստեղծ Պ. Լեւոն Խաճանեանն էր, այլայլած՝ ոտքի կանգնեցաւ, իր յաղթակազմ մարմինը ցցեց բեմին առջեւ :

— Ծօ, ... սա մեր փոթորիկ Աշոտն է ... վայ անպիտան, ուրկէ ուր.... Այս, ես սորվեցուցած եմ իրեն՝ Վարուժանի այդ կտորը : Հիմա կը լսէք ... Վարուժանը յատկապէս իրեն համար գրած է կարծես այս բանաստեղծութիւնը :

Եւ հրճուանքէն թեթեւցած՝ մանուկի մը պէս իր տեղը նստեցաւ :

Աշոտ թեթեւ մը ժպտեցաւ, յետոյ աւելի լրջացած, դէմքը վեր բարձրացուց եւ սկսաւ :

Մեծ նահատակ Դ. Վարուժանի Դերենիկը
Դուռը կը բացուի Դերենիկն ահով,
Իբրեւ թէ այժեամ մ՝ըլլար նետար :
Մօրը թեւերուն մէջ կ՝իյնայ լալով :
. . . . . .
«Գլուխս պատռեց դրացի Ալին ...»
. . . . . .
. . . . . .
Քաջ մօրն հոգւոյն մէջ վիհեր կը բացուին,
Լեցուած ամօթով — գրգուել կը թիչէ՞
Սրտի վրայ՝ յաղթուած նակատն երկչոտին :
Դո՛ւրս ... դո՛ւրս : Մատնի՛չ խնամքներուս :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՉԷ

(9 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ՎԷՊԸ՝ LA CHAMADE (1)

Բացատրութեան չի կարօտիր թէ ի՛նչ պիտի կատարէ այսօր փիւլիխիբէճի, խաբեբայութեան ճաշակին հաճելու համար ժողովուրդին ճարպիկ ու գեղարուեստական ըմբռնումը : Այլ – ու կարեւոր չէ եւ ոչ մէկ ապրեցութիւն կրնայ դարձնել դէպ խօսիլը օրուէ դարձի մասին,— վրան, թատերական, նոր – կարգման : Կը բաւէ խօսիլը : Հեղինակ – ներն ալ այլեւս չեն ապրուիր քննադատութիւններէ, կը բաւէ որ օրուան յաջողութիւնները դարձածուին որ – ոսկի բոլոր միջոցները գործածուին որ ներկայ մէջտեղ նետուելու եւ պարապ – դրելու համար : Մամուլն ու հեռատեսիլը պէտք եղածէն աւելի օժանդակութիւն կը բերեն այդ ուղղութեամբ : Կը բաւէ որ հեղինակ մը հարկ եղած յարաբերու – թիւններն ունենայ, գրքի մը պարապա – յին՝ կարեւոր է նաեւ հրատարակչական ասպնի յարաբերութիւններն ու նիւթա – կան միջոցները : Մնացեալը երկրորդա – կան է :Ես, դժբախտաբար այդ մնացեա – լը կը վերաբերի հեղինակին ապան – դին, արուեստին, գաղափարին :

Այս երեւոյթին ամէնէն յատկանշական արտայայտիչն է Ֆրանսուազ Սական , Ֆրանսական արդի գրականութեան մէջ , ամէն գրականութիւն բառը կարելի է գործածել նման վէպիկու համար :

Աւելի քան տասը տարի առաջ, 18տի – ալ երիտասարդ կին մը հրատարակէ հինգերորդ մէկ եւ մեծ հետաքրքրութիւն կը առիթէ «Բարի լոյս, տխրութիւն» վէ – պով մը: Այն առեն, որոշ խոստում մը թուելի էր տեսնել ապագային համար , նկատի առնելով հեղինակին տարիքը եւ որոշ ներհակ գրական պատկերներ ներ – կայացնելու ձեւերն մէջ :

Ֆրանսուազ Սական չդարձաւ այդ խոս – տումը: երկու տարի ետք առաւ «Որոշ ժպիտ մը», 1957ին «Ամիսէ մը, տարիէ մը», անյաջող գործ մը, 1959ին «Կը սիրէ՞ք Պրահմսը», 1961ին «Հրաշալի ամ – պերը»: Եթէ բան մը կը նշանակէ գրքի մը ապագան, այդ մարդին մէջ ալ , հակառակ թափուած ճիգերուն, չոտյլ – ուած զումարներուն, հեղինակը ետ կը թողայ: Արդարեւ առաջին վէպին որ – պանակն է՝ 840 հազար, երկրորդինը՝ 550 հազար, երրորդինը՝ 400 հազար , չորրորդը՝ 280 հազար եւ նախաւերջինը՝ 160 հազար :

Այսօր, իր վերջին վէպէն չորս տարի ետք, Ֆրանսուազ Սական, մեծ ապմու – կով, կրկին գրական բեմ կ'իջնէ Լա Շա – մադա : Բառը կը նշանակէ պարտութեան թմրուկ զարնել : Գործութիւնը, այս անգամ, չատ պարզ է : Հեղինակը չի հրատարակը իր անպէտ հերոսներէն : Այլ կին, առանք կ'ապրին չրջանակի մը մէջ, որ կը կազմէ «Ամրոցի – Փարիզը », գրքերը երիկուն կ'ընեն ուիսկի խմելով , գիշեր սիրելով, կամ իրար խարելով , ամէն մարդ գիւրին գրամ կը չահի , հոգ չուներ , բայց կը սաեղծէ , բոլոր այն պա – րագայ մարդոց նման , որոնք իրաւ մտահո – գութիւններ չեն ունենար : Հերոսուհին՝ Լիւսիլ՝ երեսուն տարեկան է : Կ'ապրի լիանամեայ , հարուստ մարդու մը հետ՝ Շառլ , այնքան սիրահարած ապկին , որ ուրիշ նպատակ չունի կեանքին մէջ՝ եթէ ոչ գոհացում տալ անոր բոլոր քմահա – ճոյքներուն : Լիւսիլ կը սիրէ մարդը այն չափով, որ ան իրեն կ'ապահովէ հան – դիստ կեանք մը, վիզոններով, կատերով եւ սուղ վայելքներով : Օր մը, սակայն, կը հանդիպի իրեն տարեկից Անթուանին : Այս վերջինն ալ կ'ապրի հարուստ կնոջ մը հետ, իր ամուսնացած երկու հարիւր հազար, չնչին դումար մը ըլլալով ... : Երբ Լիւսիլ եւ Անթուան քանի մը անգամ դիտար կը տեսնուին, կը հասկնան թէ ուր է սէրը եւ ի վերջոյ, Շառլին հետ – ութեամբ Լիւսիլ կ'երթայ Անթուանին հետ ապրելու իր սէրը :

Ձախախոմեան դրպիտուհին , որ լը – բագրողի մը խոստովանած է թէ Լիւսիլը որոշ չափով ինքն իսկ է, կը նկարագրէ իր հերոսուհին «տատապանքը»: Աղետ – բեր ամուսինը չի բաւեր Տիրէրէն հա – դուստ դնելու համար եւ Անթուան գործ կը գտնէ Լիւսիլին, որ սակայն խոյս կու տայ աշխատանքէն, հաւատարիմ անբա – րոյական գտնելով աշխատանքով գրամ չահիլը, երբ այնքան դիւրին միջոցներ ունէր անցեալին՝ Շառլին հետ: Ու տա – ռապանքը գազաթնակէտին կը հասնի , երբ իրիկուն մը տուն վերադառնալու համար օթօպիւսի կը սպասէ, երկար ա – տեն: Ո՛ւր են այն օրերը երբ կառք ու – նէր, կամ կրնար թաքսի առնել: Ու Լիւ – սիլ օր մը, յուի կը մնայ եւ չուզելով «աժաննոց» եւ տեղական լուծումներ, ո – րոնք կրնան վտանգել իր կեանքը, կ'ե – թայ գրամ ուղելու Շառլէն, որպէսզի Ջուիցերիա երթայ եւ երեք հարիւր հա – զարնոց «ապահով լուծում » մը գտնէ : Անթուանն ալ ի վերջոյ կը համակերպի այդ ձեւին :

Վէպը կը վերջանայ «բնական» լուծու – մով մը: Լիւսիլ կը վերադառնայ Շառլին եւ օր մը կը գտնայ նոյնիսկ օրինաւոր կինը :

Իսկապէս հիանալի է Շառլին բնաւո – րութիւնը , բարեբախտաբար Լիւսիլին համար :Արդարեւ ահաւասիկ մարդ մը , որ այնքան կը սիրէ իր սիրուհին, որ նախ կը քաջալերէ անոր սիրաբանութիւնը Ան – թուանին հետ, ապա կը համակերպի ա – նոր մեկնումին , վանդի վատահ է որ պիտի վերադառնայ, ապահով պայման – ներ կը գտնէ , որպէսզի իր սիրած կինը վիժումի դիմէ ուրիշի «մեղքին» համար, եւ ի վերջոյ ուրախութեամբ կ'ողջունէ անոր վերադարձը :

Այս վէպը չունի անշուշտ որեւէ գրա – կան արժէք: Կը մնայ պիտանալ թէ ա՞ր մարդին մէջ արժէք մը ունի, ի վերջոյ : Լեզուն այնքան անհնամ է, կէտադրու – թիւնը այնքան թափթփած , որ ընթեր – ցումն իսկ անտանելի կը գառնայ յա – ճախ : Բայց անտարակոյս գիրքը կը ծախ – ուի : Ամէն բան կ'ըլլայ ամէն օր այդ ուղ – ղութեամբ : Ժիլլիէթ կրնքալի հիւանդու – թիւնն իսկ կը ծառայէ խօսելու օրուան վիպագրին մասին :

Թէ օր մը ,բան մը կրնայ չմնալ Ֆը – րանսուազ Սականէն Ֆրանսական գրա – կանութեան մէջ, չատ հաւանական է : « Օտտո»ի քրոնիկագիրը կը յիշէ թէ 19րդ դարու վերջերը Տիւքրէ–Տիւմինիլի «Քա – յէլիոն» վէպը մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար ապաքանակ ունեցած է, բայց ո՞վ կը կարդայ այսօր եւ նոյնիսկ ո՞վ պիտի հեղինակին անունը :

Սականի նկարագրած միջավայրը , իր միջավայրը, հրապուրիչ չէ: Եթէ իր նախորդ վէպերուն մէջ, գոնէ էինք եր – բեմն քիչ մը սինիզմ, պատ մը ժպիտ եւ գառնացած յուսահատութիւն մը, այսօր այդ ալ չէ մնացած եւ ի վերջոյ ի՞նչպէս ձախակողմեան հեղինակ մը մեզի պիտի համոզէ թէ օթօպուսի սպասելը հոգեկան տագնապ մը կրնայ ըլլալ, կամ վիզոն չունենալը յուսահատութեան մղող պա – րագայ մը: Կեանքը մարդոց, որոնց պա – րագայ աշխարհը միայն գիրենք կրնայ ըր – գաղեցնել, չի կրնար հաղորդակցութիւն մը ստեղծել, կեանքին հետ մարդոց , ո – րոնք այլ մտահոգութիւններ ունին : Ու երբ որ ալ մակերեսային գառնայ Փարի – զի ժամանակակից կեանքը , հաւանական չէ որ չատ Լիւսիլներ ըլլան, ոչ ալ մա – նաւանդ այդքան՝ համբերատար Շառ – լեր : Եւ լաւ որ ալ այդպէս է : Եւ եթէ այս յօդուածը գրուած ըլլար իգվեատիա – յի համար, կրնայինք աւելցնել թէ Ֆը – րանսուազ Սականի գիրքը ապահանած քաղքենիութեան մը յատկանշական խոր – հրդանչանն է :

Աւելցնենք բան մըն ալ: Մեր սրամիտ բարեկամներէն մէկը յաճախ կը յիշէ պատմութիւն մը, զոր ինք անշուշտ հա – մով – հոտով պատմելու արուեստն ունի: Այլ զազութէ մը, երիտասարդ ուսանող մը ապրումով կը պատմէր. «Ի՛նչ օրեր է – ին, օդին չիշը կը դնէինք եւ Մոպարթ մաիկ կ'ընէինք»: Ու մենք կը ժպտէինք միշտ: Այսօր, երբ կը կարդանք Լա Շա – մանտին մէջ թէ Լիւսիլ Մոպարթի Սրին – դի եւ Տաւիսի fոնչերրօն մաիկ կ'ընէ՝ երբարեւ եաեւէ ուիսկի պարպելով, եւ հե – դինակը կ'ըսէ — « Շատ խմեց այդպէս : Եւ չատ երաժչտութիւն եղաւ» , այժմ կը մտածենք թէ իրաւունք չունէինք ծաղրելու այդ միւսը, որ օդիով Մոպարթ կը լսէր : Ինչո՞ւ տղէն կարծեցինք այդ մարդը: Բայց եթէ Ֆրանսուազ Սական երբեք Մոպարթ լսած է, պէտք է պիտ – նար թէ այդպէս չի լսուիր: Ի վերջոյ տարբերութիւն մը կայ ժիլլիէթ Կրեքալի երգեցուն եւ Մոպարթի երաժչտու – թեան միջեւ: Եւ հաւանաբար Մոպարթ ուրիշներու համար գրած է իր անմահ երաժչտութիւնը :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՄԱՔԵԱՆ

1) « La Chamade », Françoise Sagan, Ed. Julliard, Paris 1965.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Ամէն ապրային գրականութիւն, գրա – կան զարգացումն առընթեր կ'ունենայ նաեւ իր համեմատ մշակները, որոնց ոչ չատ մեծ, բայց այսուհանդերձ կարեւոր ծառայութիւնները պէտք չէ մոռցուին : Հայ գրականութեան մէջ այդպիսի հեղի – նակներէն է Ալէքսանդր Ծատուրեան , ո – րուն կեանքին եւ ստեղծագործութեան մասին բաւական բան գրուած է : Վեր – ջերս, բանաստեղծին ծննդեան 100ամեա – կին առիթով, լոյս տեսաւ Յարութիւն Ֆելեքեանի «Ալէքսանդր Ծատուրեան » մենագրութիւնը :

« Ալէքսանդր Ծատուրեանը 90ական թուականներուն ամէնէն տարածուած , ժողովրդական բանաստեղծն էր, գրեթ – ցամ անգիր սովորում էինք նրան, եւ հանդէսներին ամէնէն չատ նրա բանաս – տեղծութիւններն էին արտասանւում» ,գր – ած է Աւ. Իսահակեան, տալով նաեւ այդ ժողովրդականութեան պատճառը , բացատրութիւնը, «Մեր պատանեկութիւ – նը՝ Ռուսաստանի մտալ իրականութեան մէջ՝ ծարաւ լոյսի եւ ազատագրնչ խօս – քի, ոգեւորւում էինք նրա երգած ժողո – վրդական զգացմունքներով, զգալիար – ներով » :

Դառն եղած են ապագայ բանաստեղծին մանկութեան եւ պատանեկութեան տա – րիները : Փոքր տարիքին կորանցուցած է իր ծնողքը եւ ապրուստի համար ստիպ – ուած է ծանր աշխատանքներու լծուիլ :

Նախնական ուսումը ստացած է իր ծննդավայրին ծխական գպրոցին մէջ : Երբ ապարդիւն անցան բարձրագոյն կըր – թութիւն ստանալու անոր ջանքերը , կը յաճախէ արհեստաւորներու գպրոցը , Թիֆլիսի մէջ :

Գրականութեան ասպարէզին մէջ իր ուժերը փորձեց թարգմանութիւններով եւ ինքնուրոյն բանաստեղծութիւններով : 1891ին ,1898ին և 1901ին հրատարակ հա – նեց երեք հատորներ՝ երկուքը՝ բանաս – տեղծութեան եւ մէկը՝ երգիծական : Ցետագային հրատարակ հանեց ուրա – կան բանաստեղծութիւններէ կատարած թարգմանութիւններու հատորը :

Մեռաւ 1917 Մարտ 31ին, Թիֆլիսի մէջ, թոքախտէ :

Հանրապետական վարչաձեւերու մէջ , ժողովուրդը այն իմքնախաբէութիւնն ու – նի, թէ գերիշխան է, մինչդեռ, իրական գերիշխանութիւնը կը պատկանի ուրիշ ուժերու, անպատասխանատու եւ գաղտ – նի :

ՊԵՆԻԹՕ ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ԾԱՌԱՋ»Ը

«ԾԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

– կախում ունի, Հաստինք :

– Ի՛նչ պատճառաւ Գաբրիէլա Ատամ պիտի սպաննէր լոբա էմմարը: Անոնք դի – մաց չէին ճանչնար իրար :

– Ինչո՞ւն պիտի որ անոնք դիտաւ չէին ճանչցած : Թերեւս անոնց մէջ կար կապ մը, որ անձամբօք չ մեզի : Ամէն պարա – գրող, իմ ենթադրութիւնս բոլորովին կը տարբերի ձերինէն :

– Ուրիմն ենթադրութիւն մը ունիք :

– Այո: Սկիզբէն ի վեր, Գաբրիէլա Ա – տամի գործին մէջ մատ մը ունենալու հաւանականութիւնը կը գրգռէր իմ ծածուկներս :

– Այսուհանդերձ , Փուարօ ...

– Համբերութիւն, Հաստինք : Թոյլ տուէք ինձ կարգ մը եղելութիւններ իրա – րու հետ կապել, ձեր մտածումները պայ – ծառեցնելու համար: Առանց որեւէ ընկ – կերումի, Լէյտի էմմաթ ամէնուն կը յայտնէ իր եւ իր ամուսնոյն միջեւ պո – յտութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը եւ նոյնիսկ կը խօսի զայն սպաննելու մա – սին: Մենք չենք միայն այս իրողութեան վկաները, այլ նաեւ իր սենեկապահու – հին եւ Պրիան Մարթէնը լսած են անոր այս ձեւի արտայայտութիւնները, որոնք լսած է Թերեւս, նաեւ Գաբրիէլա Ատամ – սը :

Կամ գուցէ ուրիշներ կրկնած են ա – նոր Լէյտի էմմաթի խօսքերը : Եւ նոյն երեկոն իսկ կը գտնուի Գաբրիէլայի գտմա – նահրաչ տպաւորը, որով կը կեղծէ Լէյտի Վիլքինսոն: Ո՞վ է որ պատճառ մը ունի ջնջելու Լոբյա էմմարը: Իր կինը :

« Ենթադրենք պահ մը, որ ուրիշ անձ մը կ'ուզէ սպաննել Լոբա էմմարը: Այդ անձը իր ձեռքին տակ ունի կատարելա – պէս յարմար կեղծ յանցաւոր մը: Եւ այն օրը, ուր Լէյտի Վիլքինսոն կը յայտարա – րէ, թէ պլիսու ցաւով մը յանկատանջ՝ ի – րիկունը պիտի անցընէ իր յարկաբաժնին մէջ, ծրագիրը արդէն գործադրութեան կը դրուի :

« Պէտք է որ անպայման Լէյտի Վիլքինսոն տես – նուած ըլլայ իր ամուսնոյն բնակարանը մուտք գործած պահուն : Իրապէս , կը տեսնուի ան եւ չի վստահիր իր ինքնու – թիւնը յայտնելու : Այսքանը քիչ մը չա – փազանցուած կը գտնեմ :

« Ուրիշ մանրամասնութիւն մը, թէեւ, կ'ընդունիմ , չատ չնչին , կինը, որ մտած է երկու դիւրը Բէյսնթ Գաթէն ներս, հագուստ էր սեւ հագուստ: Արդ , Լէյտի Վիլքինսոն, կ'ատէ սեւ գոյնը եւ իր վրայ երբեմ չի կրեր: Ինքն էր որ ըսաւ մեզի : Երեւակայենք այժմ որ այցելուհին Լէյտի Վիլքինսոնը չէր, այլ ուրիշ մը, որ իր տեղը կը ներկայանար. անպայման այդ ուրիշը մարդասպա՞նը պէտք է համարիլ:

« Մի գուցէ երրորդ անձ մը սպրդած ըլլայ բնակարանէն ներս, Լոբա էմմարը ենթադրութեան մէջ՝ պէտք է փնտռել թէ՝ այդ անձը ենթադրեալ Լէյտի էմմա – րի այցելութենէն առա՞ջ թէ վերջը եկած էր: Մեթէ դիակ մը չկա՞ր արդէն ան – եակին մէջ եւ լոբա էմմարը սպաննուած չէ՞ր արդեօք այդ կնոջ անեակ մտնելէն առաջ ...

– Կանգ առէք, Փուարօ, ուղեպ խը – ճողուեցաւ :

– Բարեկամս, հիմա մեր բրածը պար – զապէս կարելիութիւններ փնտռելն է : Ինչպէս պատրաստ հաղուստներէն վաճա – ռատան մը մէջ կը փորձենք գտնալան հա – դուստներ: Սա մէկը կը յարմարի՞ .— ոչ: Իսկ սա մի՞ւսը .— այս ալ չի յարմա – րիր ... եւ այսպէս յաջորդաբար կը փորձենք մինչեւ որ գտնենք կատարելա – պէս յարմարողը ... իսկ մեր պարագա – յին մէջ՝ կը փորձենք ճչմարտութիւնը գտնել :

— Ո՞վ կրնայ գործած ըլլալ ոճիրը :

— Դեռ չատ կանուխ է արտայայտուե – լու համար :Նախ փնտռենք թէ ով չահ մը կ'ակնկալէ լոբա էմմարի անհետացու – մով : Եզրօրորդին, որ ժառանգորդն է: Շատ դիւրին է այս եզրակացութեան գա – լը: Հակառակ միս Գաբրիէլի ընդդիմու – թեան, պէտք չէ թշնամութեան հարցը բոլորովին անտեսել : Լոբա էմմարի նման մարդ մը, ինձ կը թուի թէ կրնայ մեծ ո – խտակատութիւն սնուցանել :

— Ես ձեր կարծիքին բացարձակապէս համախոհ եմ :

– Ցամենայնդէպս այն մարդը կամ կինը որ գործած է ոճիրը, անպատիժ մնալու հաւատքը ունէր անպայման: Երեւակայե – ցէք, Հաստինք, որ Փանն Վիլքինսոն եթէ վերջին րոպէին չփոխէր իր որոշումը , այժմ ոչ մէկ նպաստաւոր ապացոյց պիտ – ի ունենար: Թերեւս անկարելի պիտի ըլլար իրեն փաստել, որ ամբողջ դիւերը փակուած էր Սավոյա պանդոկի իր յար – կարաժնին մէջ : Պիտի ձերբակալէին դինքը, դատավարութիւն պիտի ըլլար եւ պիտի դատապարտուէր հաւանաբար : Ե – րեւոյթ մը կայ, սակայն, որ գիս կը մտոլորէ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Զարուհի Աղնաւուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուէր Աղնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գապաքեան եւ աղջիկը՝ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Աղնաւուրեան եւ աղջիկը, Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները՝ Օննիկ եւ Ժիրայր խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր, փեսային եւ քեռայրին՝

Պ. ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 17ին, Սէն – Փիէրի գերեզմանատունը :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Մ. Մուրատեան ընտանիքը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեանի (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեանի (Վալանս) եւ բոլոր իրենց պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, փեսայի Արմենակ Սարճեանի կսկծալի ու վաղաժամ մահուան առթիւ :

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Մուրատեան ընտանիքը 30 Ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան Ֆօնտին, քսան Ֆրանք «Յառաջ»ի բարդաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյս զմբէթի նորոգութեան համար: Տէր եւ Տիկին Կարպիս Պապիկեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան, Ներսէս Քշիկեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Պ. Երուանդ Վէզիրեան (Պոլսարնակ) 164 Ֆրանք :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

—o—

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի տօնի առթիւ, աւանդական մատաղ-օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյս մէջ :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ

Հայրապետական պատուիրակ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Դըպրաց Դասուս կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուպուեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնի :

Յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնուեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս բարեսիրաց ննջեցելոց յիշատակին :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանի վարչութեան բոլոր ընդունիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Այս Ուրբաթ օր ժամը 20·30ին,
Cercle Commercial Suisse
10, Rue des Messageries, Paris (10e)
Métro Poissonnière

Կը խօսի Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար՝
ԵԴՈՒԱՐԴ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ներկայութեամբ «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի» նախագահ՝
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱՁԱՍՊԵԱՆԻ
եւ տազանդաւոր գրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆՉԱՏԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՀԲ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրերու հետեւեալ դասընթացքները պիտի վերաբացուին Սեպտեմբեր 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵԷՕ. ՔԱՇԱՆ, 24 Բիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՅԻ, 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ, 4 Բիւ Մարիլոր Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կենսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ուսուցչութիւնը :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Արծիւ » ակումբին

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 18էն մինչեւ լոյս

SALLE FRANCO-SUISSE

10, Rue des Messageries, PARIS (10e) Métro Poissonnière

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

BAR — —BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը Մանրամասնութիւնները յետագային

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc 15 F.
Ս. ՎՐԱՅԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱՒԹԻ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ MERCREDI 22 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԱ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10415 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.415

ՊՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸՆ ՎԵՐՋ

Լիբանան Լիկայի Քաղաքականքայի Վեհաժողովը վերջացուց իր աշխատանք – ները թաղ մթնոլորտի մէջ :

Նախագահ Պուրկիպայի բացակայու – թեան պատճառած կաւը այնքան ծանր եղաւ վեհապետներու եւ նախագահնե – րու ժողովին վրայ, որքան Իրաքի մէջ այդ օրերուն պատահած ապստա – մբական չարժումը՝ մարշէյալ Արէֆի առաջարկութիւնը տապալելու համար :

Հանրապետութեան նախագահին եղ – բայրը գօրավար Ապտէլրահման Արէֆ , անոնի սպայակոյտին պետը , յաջող – ած իր ապստին մէջ խեղդել չարժումը , որուն դլխաւոր դերձէրը կը նկատուի Ի – րաքի վարչապետ գօրավար Արէֆ Ապտէլ Ռահման , ճանչցուած իբրեւ կատակից նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասրի :

Պատճառը վարչապետը «պետական դաւադրութեան» ձախողութեան վերջ չունէր նախ առաջ էր , ինչ որ այն ապատ – ութիւն է ձգած , որ Պաղտատի դէպքին ետեւէն չէին Արաբ· Միացեալ Հանրա – պետութեան մայրաքաղաքին մէջ : Գօր· Արէֆ Ապտէլ Ռահման եւ անոնց մեղսակիցները Հակոզութեան առնուած են եւ մարշէյալ Արէֆ վե – րադրաձած է Պաղտատ, ուր կարդը վե – րահաստատած է :

Իրաքի ներքին գաւառ խնդիրներէն քըր – տական տակաւին չէ կարդադրուած : 14 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ի վեր տեղի ունեցած խոստումներ արուեցան հիւսե – այնի Իրաքի Քիւրտերուն՝ ներքին ինք – նավարութեան կամ առնուազն ապահով – ութեան համար : Սակայն գործնական – ի մէջ կարելի չեղաւ իրականացնել տրուած խոստումները եւ Մոլլա Մուս – թա Պարզանի 1961 Սեպտեմբերին ի – րենց կամաւորական գօրախումբերով ելան Իրաքի կանոնաւոր բանակին դէմ :

Քաղաքականքայի վեհաժողովին ամէնէն կարեւոր աշխատանքն եղաւ Սեպտեմբեր գնդապետ Նէսանի մէջ տեղի ունեցած Արաբական Հանրապետութեան Ուխտը» , յաջող – ած իր ապստին մէջ խեղդել չարժումը , որուն դլխաւոր դերձէրը կը նկատուի Ի – րաքի վարչապետ գօրավար Արէֆ Ապտէլ Ռահման , ճանչցուած իբրեւ կատակից նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասրի :

Վերջապէս վարչապետը «պետական դաւադրութեան» ձախողութենէն վերջ չունէր նախ առաջ էր , ինչ որ այն ապատութիւն է ձգած , որ Պաղտատի դէպքին ետեւէն չէին Արաբ· Միացեալ Հանրապետութեան մայրաքաղաքին մէջ : Գօր· Արէֆ Ապտէլ Ռահման եւ անոնց մեղսակիցները Հակոզութեան առնուած են եւ մարշէյալ Արէֆ վերադրաձած է Պաղտատ, ուր կարդը վերահաստատած է :

Իրաքի ներքին գաւառ խնդիրներէն քըրտական տակաւին չէ կարդադրուած : 14 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն ի վեր տրուած խոստումներ արուեցան հիւսէյնի Իրաքի Քիւրտերուն՝ ներքին ինքնավարութեան կամ առնուազն ապահովութեան համար : Սակայն գործնական – ի մէջ կարելի չեղաւ իրականացնել տրուած խոստումները եւ Մոլլա Մուսթա Պարզանի 1961 Սեպտեմբերին ի – րենց կամաւորական գօրախումբերով ելան Իրաքի կանոնաւոր բանակին դէմ :

Քաղաքականքայի վեհաժողովին ամէնէն կարեւոր աշխատանքն եղաւ Սեպտեմբեր գնդապետ Նէսանի մէջ տեղի ունեցած Արաբական Հանրապետութեան Ուխտը» , որուն նպատակն է ստեղծել ընդհանուր արաբական տնտեսական համերաշխութեան Ուխտ» եւ

ԼԵԶՈՒԻ ԿԱՃԱՌԸ

Քանեւէմէկ տարի առաջ հիմը դրուեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուի կաճառին :

Իր գործունէութեան առաջին չրջանին կաճառը հիմնականին մէջ զբաղեցաւ բառարանագրութեամբ : Այնուհետեւ աստիճանաբար ընդլայնեց իր գործունէութեան ոլորտները, զբաղելով մասնաւորապէս Հայոց լեզուի պատմութեան, հայ բարբառագիտութեան, ժամանակակից արեւելահայ գրական լեզուի կարեւոր հարցերու ուսումնասիրութեամբ :

Այս գիտական կեդրոնը ներկայիս ունի հինգ բաժին՝ բառարանագրութեան, ժամանակակից Հայոց լեզուի, Հայոց լեզուի պատմութեան, բարբառագիտութեան եւ ընդհանուր լեզուաբանութեան :

1962ին ի վեր կաճառի անօրէնն է լեզուաբան, Փրոֆ. Գէորգ Ջահուկեան :

Բառարանագրութեան բաժնի նպատակն է նախ եւ առաջ հաւաքել «Ոսկի – հայերէն քառահատոր բառարան », որ լոյս տեսաւ 1954 – 58ին : Այնուհետեւ կազմուեցաւ «Արդի հայերէնի բացատրական բառարան» : Այս քառահատոր բառարանը կ'ընդգրկէ հայ գրական լեզուին (արեւելահայ եւ արեւմտահայ ճիւղերով միասին) բառային հարստութիւնը՝ 19րդ դարու 70ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը : Մշակութային բառարանին համեմատութեամբ յիշեալ բառարանը կը պարունակէ մօտ երեսուն հազար նոր բառեր, որոնք կ'արտացոլեն վերջին քանի մը տասնամեակ – ներու ընթացքին հայերէն լեզուին մէջ տեղի ունեցած կարեւոր փոփոխութիւն – ները : Արդէն խմբագրուած եւ տպագրուելու վիճակին մէջ է բառարանին Ա. հատորը : Վերջին՝ Դ. հատորին խմբագրութիւնը պիտի վերջանայ 1967ին :

Արդէն տպագրուելու վրայ է Աչոտ Սուքիասեանի « Հայոց լեզուի հոմանիշների բառարանը », որ կ'ընդգրկէ արդի հայերէնի, ինչպէս նաեւ գրաբարի , միջին հայերէնի եւ մասամբ ալ բարբառներու չուրջ ութսուն հազար հոմանիշ բառեր ու արտայայտութիւններ :

Իր տեսակին մէջ առաջինն է Լ. Պետրոսեանի կազմած «Ցուվհաննէս Թումանեանի գեղարուեստական երկերի բառարանը » : Կը պարունակէ 8600 բառայօդուած, այսինքն բոլոր այն բառերն ու կայուն բառակապակցութիւնները, որոնք օգտագործուած են անուանի բանաստեղծին կոյտէ :

Գրեթէ աւարտած է Գ. Գասպարեանի « Հայ բառարանագրութեան պատմութիւն » ուսումնասիրութիւնը :

1963ին ի վեր կաճառը կը կազմէ լայնածաւալ քարթարան մը : Պիտի կազմուի նաեւ գաւառական երկհատոր բառարանը, ուր ի մի պիտի հաւաքուին միայն բարբառներուն յատուկ բոլոր գաւառական բառերը՝ բնագրային օրինակներով :

Վերջին տասնամեակին յատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի քերականութեան ուսումնասիրութեան : Արդէն հրատարակի վրայ են Փրոֆ. Ա. Աբրահամեանի « Հայերէնի դերբայները եւ նրանց ձեւաբանական նշանակութիւնը », «Բայը ժամանակակից հայերէնում » (հատոր Ա.), Վարդգ Առաքելեանի «Ժամանակակից հայերէնի հոլովների եւ հոլովական կապակցութիւնների իմաստային տուժումները», « Հայերէնի չարահիւսութիւն» (Ա. եւ Բ. հատորները), Արմենակ Մուրվալեանի «Հայոց լեզուի բառային կազմը», «Հայոց լեզուի դարձուածաբանութիւն եւ բայակազմութիւն», Ս. Աբրահամեանի «Արդի հայերէնի դերանունները», « Ժամանակակից հայերէնի չը թեքուող խօսքի մասերը», Ն. Պետոսեանի «Արդի հայերէնի բարդ տառարտասական նախադասութիւններում », Հ. Պետրոսեանի «Գոյականի տուժումները հայերէնում», Գրիգոր Գաբրիէլեանի «Շաղկապները ժամանակակից հայերէնում » աշխատութիւնները :

Վերջերս լոյս տեսաւ նաեւ Գ. Ղազարեանցի « Հայոց լեզուի պատմութիւն » (հին չրջան) աշխատութիւնը : Լեզուին կաճառը վերջին տարիներուն լոյս ընծայած է տպրացեալ Փրոֆ. Ս. Ղազարեանի « Հայոց գրական լեզուի պատմութիւն » (հատոր Ա.), «Միջին հայերէն» (Դերք Ա.) եւ Փրոֆ. Է. Ագայեանի «Գրաբարի դիտական քերականութիւն » ուսումնասիրութիւնները : Արդէն պատրաստ է տպագրութեան Փրոֆ. Գէորգ Ջահուկեանի «Ակնարկներ հայերէնի նախապատմական չրջանի պատմութեան» արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնը :

Ներկայիս հայ լեզուաբանները կ'աշխատին «Ակնարկներ հին գրական հայերէնի պատմութեան » ուսումնասիրութիւնների վրայ : Հրատարակելի գիրքերու չարքին են Վ. Աճէմեանի « Արեւմտահայ աշխարհաբարի պատմութիւնը մինչեւ 19րդ դարի 60ական թուականները» եւ Գևորսեանի «Արեւելահայ աշխարհաբարի պատմութիւնը մինչեւ 19րդ դարի կէսերը» աշխատութիւնները :

Անհետացող հայ բարբառներու ուսումնասիրութիւնը լեզուաբանութեան համար չատ կարեւոր է : Այս ուղղութեամբ առաջին մեծ քայլը կատարեց Հ. Աճառեան, որ չուրջ 13 բարբառներու ուսումնասիրութիւններու հեղինակ է :

Կաճառը վերջին տասնամեակին տրատարակեց մօտ տասը բարբառներու ուսումնասիրութիւններ : Ցառաջիկայ տարիներուն նախատեսուած է չարունակել այս աշխատանքը՝ չեչտը յատկապէս դնելով արեւմտահայ բարբառներու քննութեան վրայ :

Անցեալ տարի աշխատանքները կատարուեցան պատրաստելու համար Արարատեան բարբառին տուլատը :

Ընդհանուր լեզուաբանութեան բաժինը

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳԾՈՎ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Բ.

Մեր անցեալի ազգային պատմութիւնը յատակօրէն ցոյց կուտայ թէ՝ կրթականներէն դատ՝ հայ ուսուցչութիւնն ալ մեծ դարկ տուած է մշակութային եւ տնտեսական գործին : Ան, հերոսաբար եւ անձնուիրաբար փարած է գպրոցին եւ ակը եղած է իր կոչումին, մանաւանդ 19րդ դարու վերջին քառորդէն ի վեր, երբ հայաբնակ բոլոր վայրերուն մէջ՝ նիւթական չատ չնչին վարձատրութիւններով : Ան պիշե – րը ցերեկին խառնած զրպած է ուչ մի – ան աչակերտներուն պարտականութիւնները սրբագրելով այլեւ՝ ժողովուրդին ակը հրահրելով դէպի գպրոցը, կրթական գործը :

Մշակոյթի բեղնաւոր լոյսը ձեռքին , ան մտած է մութ անկիւններն ներս եւ գտած եւ դուրս բերած է իրեն աչկակից ուժեր եւ այսպէս չալկոտած է չատկապէս մտաւորականի պատուաւոր տեղը չահեցնել տալ հայ համայնքին՝ իր բնական վայրին մէջ՝ ուրիչ ազդերու կարգին , բարձր – րակ տաեւաններով :

Հոս, Եւրոպայի , մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ չկան գործնականապէս այդ տեսակ – ծագործ ուսուցիչները որ առաջնորդը ըլլար դարձեալ հայ գպրոցներու վերա – հաստատման : Հայ ժողովուրդին մէջ , ոչ մէկ տաեն զգացուած է ուսուցիչնե – րու անհրաժեչտութիւնը այնքան որքան այսօր, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ :

Հինէն, հոս ինկած , վաստակաւոր ուրկալները հետզհետէ անհետացած վրայ են : Նորերը ալ չեն հասնիր, որպէսզի հետեւ չկան Ապ. վարժարաններ եւ քոլէժ աւելի չատ կը չահին ուրիչ ապրելիքներու մէջ :

Ներկայիս սակայն, մարդկութիւնը լաւ հասկցած է ուսուցչին չարքը եւ ըստ որում նրմ ալ կը գնահատէ :

Մեր մէջ ուսուցիչը եթէ լաւ բառարաուէր նիւթապէս եւ հետեւաբար ունենայինք նուիրեալ երիտասարդ երիտասարդ ուսուցիչներ, այսօր, ապահովաբար, պիտի չունենայինք հատատուած կ'ըլլային ազգային մտաւոր հայ ուսումնարանները՝ գոնէ գաղութային կարեւոր վայրերու մէջ գոնէ :

Ուրեմն, պէտք է չտնալ պատրաստել ուսուցիչներ :

Գլխաւորապէս, որո՞ւն կ'ենթակայ այդ պարտականութիւնը, ներկայ պայմաններու մէջ :

Ահա՛, անյետաձգելի հարցը :

Առանց կազմակերպութեան լուրջ գործ մը չի հիմնուիր :

Նախ պէտք է կազմակերպել այդ ուղղութեամբ : Բայց որո՞ւ նախաձեռնութեամբ :

Բնականաբար, Ֆրանսայի երիտասարդանիստ քաղաքներու եկեղեցական իշխանութիւններու, Փարիզի եւ Մարսէյլի, որոնց տասչնորդներն ալ կրկին լուսամիտ եւ պատրաստուած, կրթական գործին լիուլի ծանօթ բարձրաստիճան կրօն. իշխանաւորներ են :

Առաջին անհետաձգելի գործը պիտի ըլլայ կազմութիւնը նոր – ուսումնական խորհուրդի մը երկու վայրերուն մէջ ալ, անջատաբար : Եւ եթէ , կարելի է լիակատար ներդաշնակութեամբ, ապա նոյնիսկ միացեալ ժողովի մը մէջ :

Այդ խորհուրդները պիտի կատարէն հետեւեալ գործերը :

Ա. Ուսումնասիրել ուսուցչական պահանջները, ինչպէս նաեւ ուսուցչական ներկայ պայմանները :

Բ. Կազմել ուսուցչական ցանկ մը, որ ընդգրկէ ոչ միայն ներկայ ուսուցիչները, այլ նաեւ ապագայ ուսուցիչները :

Գ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Դ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Զ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Է. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Թ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ժը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ի. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Իը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Լը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Խը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ծը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Կը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Հը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ղը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Մը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Յը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ն. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Նը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Շը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ո. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Ոը. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չա. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չբ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չգ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չդ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չե. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չզ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ըլլայ ուսուցչական պահանջներուն եւ ներկայ պայմաններուն :

Չէ. Կազմել ուսուցչական ցանկին համար ուսումնական ծրագիր մը, որ ներդաշնակ ը

ձէ՛ ալ իրեւ մէջին Ֆրանսայի կեդրոն :

Ուսումնական այս խորհուրդները կամ կրթական մարմինները պէտք է կազմել այնպիսի անձնաւորութիւններէ՝ որոնք ունենան նախ բուն հետ միասին հասկացողութիւն կրթական գործին եւ իւրեանց հպատակ՝ լրջօրէն պատրաստուած յատուկ ծրագրով եւ կանոնագրով մը :

Անհրաժեշտ է որ ունենան նաեւ մնայուն պահանակ եւ վճռաբուխ քարոզ, մանաւանդ երիտասարդ եւ զօրաւոր, նուիրեալ գործունեայ ընկերութիւն մը : Որովհետեւ այս մարմնին գործունէութեան շրջանակը աւելի ատրածուն եւ ազդեցիկ ընթացիկ պէտք է ըլլայ, քան համար եկեղեցական թաղ. եւ այլ խորհուրդներուն : Անոնք են որ պիտի ջանան հիմերը դնել կրթական օրրաններուն, համապատասխանութեան բնաբոյսին, համայնքներու բոլոր ուժերը, անխարիւ :

Բայց ի՞նչպէս եւ ուր սկսիլ պէտք է ճարել այս գումարները, որոնք միլիոններու կը կարօտին :

Դժուար չէ գրամ հայթայթելը. որով հետեւ այսօր ունինք .

Ա.— Գալուստ Կիւլպէնկեան մեծ հաստատութիւնը,

բ.— Հ. Բ. Ը. Միութիւնը,

գ.— Կ. Մելկոնեանի, Պ. Նուպարի, Փալանճեանի, Տիկին Սոֆիա Յակոբեանի եւ նման բարերար մեծահարուստներու, որոնք Ֆրանսայի մէջ ալ չեն պակսիր :

դ.— Ցեղայ եւ ամէնէն աւելի մեր բազմաթիւ ժողովուրդին կրթասիրական եւ ազգասիրական յորդ զգացումները՝ մասնաւոր ամենայն ազգապահպանման վսեմ գործին նուիրեալ : Եւայլն :

Մեր յառաջատես ժողովուրդը տուեր է չա՝ անցեալին, կուտայ այսօր ալ, վաղն ալ :

Ամէն Հայ իր կարողութեան չափով պէտք է տառապի՝ օր առաջ՝ սեփական հայ վարժարաններու մէջ մեր զաւակներու հայեցի կրթութեան հետ միասին համամարդկային պատրաստութիւն տալու սրբազան գործին :

Եւ կը տառապի անպայման : Ինչպէս տեսած ենք անցեալին մէջ եւ կը տեսնենք այսօր ալ : Անշուշտ եւ պիտի տեսնենք ապագային ալ :

Կազմուելիք կրթական նոր մարմիններուն աշխարհական երկտեւ ուժերու կարիքին պէտք է դանուին նաեւ եկեղեցական ներ : Ի հարկին, կաթոլիկ եւ բողոքական կրթասէր անհատներէն, գործունեայ, եւ անձնուէր, կարող ուժեր : Որովհետեւ համահայկական տառապութիւն ունի միայն՝ այս կենսական խնդիրը :

Մեր իսկան սեռը փառապանծ եւ հըպարծանքի գործունէութիւն ունեցած է ուսուցչական ասպարէզի եւ հասարակական այլազան գործերու մէջ :

Մեր ներկայի եւ ապագայի մայրերն են որ պիտի ըլլան առաջին հայերէն բառը սորվեցնողները իրենց զաւակներուն, եւ, անկասկած ,անոնք աւելի սիրասիրախնամ-բին ապագահպանման հմտական ազդակ եղող կրթական այս մեծ գործին :

Մինչեւ որ այդ կրթական հայ ուսումնարանները հիմնուին, եւ բացուին, կրթական մարմինները միանգամայն պէտք է ձեռք առնեն Հինդչարթի օրերու հայեցի դասընթացքներուն դէկտարութիւնը՝ ընդհանուր ծրագրով եւ կանոնագրութեամբ :

Փարիզի մէջ անդեալին կազմուած նմանօրինակ կրթական մարմինը, հիմա , կազմալուծուած է կարծեմ, որովհետեւ անոր մաս կազմող բազմաթիւ տատակաւոր նախկին բարձրորակ ուսուցիչներէն շատերը մեռած են :

Հակառակ անոր որ այս մարմնոյն մաս կը կազմէին արժէքաւոր փորձառու ուժեր, անհատներ, բայց իրականին մէջ , հակառակ բարեացակամ ուղղութեան չկրցան լուրջ եւ չօշափելի գործունէութիւն մը ցոյց տալ ,որովհետեւ ոչ միայն տարբերին յատաջացած էր եւ յոյնարեկ էին այլեւ՝ աւելին եւ կենսականը չունէին վերը մեր նկատած վճռակամ պատրաստութիւնը :

Չի բաւեր բարի կամեցողութիւնը, չի բաւեր ծրագիր եւ կանոնագիր կազմելը , չի բաւեր ժողովներ գումարելը եւ որոշումներ եւ հրահանգներ արձանագրելը անոնք գործնական եւ չօշափելի արդիւնք մը չեն կրնար տալ : Այլ պէտք է, անհրաժեշտօրէն հատատով եւ սիրով գործեն նուիրուած երիտասարդ շարժուն ուժ, լեզուն բերանը դարձող , ժողովուրդին հոգեբանութիւնը գիտցող եւ անհատին վիճակը հասկցող, որ ՊԻՏԻ Է ՎՃԱՐԵԼ եւ ապրուստով ապահով ըլլայ :

Որքան երանելի պիտի ըլլայ այդ հասարակական գործիչը որ իր կեանքին ընթացքին մէջ, գլխաւոր գերերէն մին կատարած պիտի ըլլար Ֆրանսահայ ազգապահպանման գործին, սատարելով հայ վարժարաններու բացման գերագնիւ գործին :

Մենք անհուն գանձեր ունինք ոգեկան՝ Ֆրանսահայ գաղութին գրեթէ բոլոր շրջանակներուն մէջ, պէտք է փրկել զանոնք աչնչացումէն : Պէտք է մանել ժողովուրդին մէջ եւ հասկնալ զայն, իր խոկ մէջ, եւ լսա այնմ գործել :

Բժիշկ մը մինչեւ որ հիւանդութիւնը չհասկնայ չի կրնար բժշկել զայն :

Կան նաեւ ուրիշ ցաւեր որոնց կարգին , ի մասնաւորի , մեր երկտեւ երիտասարդութեան այլասերումը : Որոնք մեծ մասամբ ձգտած են իրենց բախտին մաս չկամելով որեւէ ընկերութեան եւ որոնք կը սայթաքացնեն դիւրաւ ... :

Այս հարցին համար ուրիշ անգամ :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՃԵՒԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԴԱԳԱՂՆԵՐԸ՝ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Մարդոց համար նուազ մտահոգութիւն չէ եղած իրենց սիրեցեալներուն դիակ – ները անեղծ պահելու հարցը :

Հին Եգիպտացիք կը զմռսէին իրենց մեռելները, յետոյ զանոնք կը դնէին մամբակուռ դամբարաններու մէջ : Աւելի յետոյ, անոնք սկսան չնել միակուռ քարէ դադաղներ, որոնց մէջ կը դնէին մոմիաները : Անոնք դադաղի կափարիչին վրայ մեռեալներով կը զրէին ննջեցեալին պատմութիւնը : Շատ մարդոց անունները չէին յիշատակեր, որպէսզի անոնց անիծեալ անունը ջնջուէր մարդկային յիշո – ղութենէ :

Քաղդէացիներու դագաղները կաւէ հսկայ սափորներ էին : Անոնք դիակները երբեմն սափորին մէջ կը դնէին, երբեմն ալ կաւէ ցեխերով կը պատէին եւ միասին փուռին մէջ կ'եփէին : Երկու պարագային ալ բաց կը ձգէին սափորին բերանը, որպէսզի վերջին դատաստանին օրը, մեռելը դիւրութեամբ ելլէր իր ամիսարհային հանդստարանէն :

Հին Յոյները իրենց մեռելները նստած վիճակի մէջ կը թաղէին, հետեւաբար , անոնք կը չինէին եռանկիւնաձեւ դագաղներ : Առէն մը անոնց մէջ սովորութիւն եղած էր դիակը այրել եւ մոխիրը Թրծուած անօթներու մէջ դնել :

Հարուստ Հռոմայեցիները իրենց դագաղները չինել կուտային կրաքարէ՝ զոր մասնաւորապէս բերել կուտային Թրոա – էն : Նշանաւոր են Հռոմի գեռնադամբարանները, որոնք հսկի տակ կառուցուած հսկայ մեռելաքաղաքներ են :

Քրիստոնէական շրջանին, քարէ դագաղները ընդհանրացան, բայց որովհետեւ անոնք սուղ էին, ետրոպացիք իրենց մեռելները կը թաղէին քարաչէն գերեզմաններու մէջ : Այս նպատակաւ՝ անոնք փոսի մը յատակը կը դնէին խոշոր սալաքար մը, ուրիշ չորս սալաքարեր ալ անոր չուրջը, ապա կը դնէին դիակը եւ վեցերորդ սալաքարով մը կը փակէին գերեզմանը :

Նման գերեզմաններ չատ կը պատուին Անգլիոյ մէջ : Անգլիացիք իրենց մեռելները կը դնէին նաեւ մէկէն փորուած հատարան կոմգերու մէջ : Բոլորովին ազքանները առանց դագաղի կը թաղէին հողին տակ՝ դիակը փաթթելով լաթով մը, երբեմն ալ խոտով կամ տերեւով :

Ժէ. դարուն ետրոպայի մէջ սովորութիւն եղաւ ամէն դասակարգի մեռել թաղել փայտաչէն տուփի մը մէջ :

Ամերիկայի բնիկները դարեր առաջ իրենց մեռելները կը դնէին հսկայական կրխաներու պատեանները ն մէջ : Անոնք դագաղի տեղ կը գործածէին նաեւ բարակ ոսկէ հիւսուած կողովները, զորս կուպրով կը ծածկէին ու դիակին հետ կը յանձնէին դէպի ջուրերուն : Երբեմն ալ դիակը կը դնէին նաւակի մը մէջ ու նաւակը չորս ձողերու վրայ բարձրացնելով կը ձգէին լիճի մը եզերքը :

Ուտարալիայ վայրենիները դիակը կը դնեն ծառերու կիպեւներուն մէջ, երբեմն ալ ոտրահիւս գամբիւղներու մէջ :

Հնդկաստանի կարգ մը ցեղերը իրենց մեռելները կը դնեն «մառացման աշտարակ»ներու մէջ, որոնց տանիքներուն վրայ գիշակերը թռչուններ կը ճախրեն՝ արձակելով չարաշուք կռինչներ : Հընդկաստանցիք նաեւ կ'այրեն մեռելները եւ անոնց մոխիրը կուտան հովին :

Այժմ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ , դագաղներ կը չինուին պղինձէ, պողպատէ, արծաթէ, ոսկիէ, ապակիէ : Գեղեցկագործներու վրայ կը կառուցուին գերեզմանոցներ , յիշատակարաններ : Շատեր ստացագրերին վրայ կը գրեն ննջեցեալին պատմութիւնը, ուրիշներ անոր լուսանկարը կը դնեն ապակիէ չորքանկիւն մը մէջ : Ալ աւելի ուրիշներ կը գրեն ձօներ, մաղթանքներ եւ տօթք – ներ :

Իրենց գեղարուեստական եւ պատմական արժէքով նշանաւոր չերեմներ են Անգլիոյ Ուէսթմինսթըրը Աբբայարանին մէջ Հենրի Է-ի գերեզմանը, Թուրի , Ֆրանսա, Մայր եկեղեցիի մէջ կարոլոս Ը-ի գաւակներուն գերեզմանները, Սէն Տընիի, Ֆրանսա, արքայական գերեզ – մաններըը, Կրանատայի, Սպանիա, Ֆերտինանտի եւ Իզապելլայի գերեզմանները, Հռոմի Պապական գերեզմանները , Ակբայի, Հնդկաստան, Թաճ Մահալ Թագուհիին գերեզմանը, Թոքիոյի կայսերական գերեզմանները :

Իրենց կառուցուածքով յատկանշական են նաեւ Նափոլէոնի գերեզմանը՝ Փարիզ, Մեծն Ալեքսանդրի գերեզմանը՝ Պոլսոյ Թանզարանին մէջ, Թխմուրլենկի գերեզ – մանը, Հռոմի կայսր Հատրիանի գե – րեզմանը եւ Ֆլորանսի Ճուլիանիա Մեծիչիի գերեզմանը, որ կերտուած է Միքել Անճելոյի ձեռամբ :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Խոսուցը կրնայ իր մարմնին ծանրութեան 200 անգամ աւելի ծանրութեամբ իր մը տեղափոխել : Նոյնիսկ դանակով դժուար է կտրել խոսուցին մարմինը, որովհետեւ իր արտադրած տարօրինակ հիւթին պատճառով չափէն աւելի սահուն է :

×

Աշխարհի ամէնէն երկար պատերազմը տեղի ունեցած է Սպանացիներուն եւ Զիլիի Հնդիկներուն միջեւ : Պատերազմը բռնկած է 1535ին եւ վերջ գտած է 1722ին, ուրիշ խօսքով տեւած է 187 տարի :

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Իր ամուսնոյն սպանութիւնը իրեն վերագրելու նպատակը բացորոշ է , բայց ի՞նչպէս բացատրել ուրեմն հետաքննչի խնդիրը : Ինչո՞ւ համար անծանօթ անձ մը հետաքննէ իրեն Շիտուիք, եւ, սպահով ըլլալէ վերջ թէ ան ներկայ է պիր Մոնթահիւի հացկերոյթին, կը փակէ զրպիքը: Եւ այս ժամը իննուկէսին , վատահաբար սպանութենէն առաջ ... Ամէն ինչ կը մատնեն թէ ոճրագործը չէր հետաքննողը ... որովհետեւ ան ամէն ինչ կարզապրած էր որ փանն ամբաստանուի : Իմ կարծիքովս , մենք կը զբաղինք երկու շաբք տարբեր պարագաներու զիմաց :

— Թերեւս գուզադիպութիւն մը կայ :

– Ոչ, ոչ, կեանքի մէջ ամէն երեւոյթ զուգադիպութեան պէտք չէ վերագրել : Վէց ամիս առաջ նամակ մը անհետացած է. ինչո՞ւ : Շատ մը դէպքեր մնացած են առանց լուսաբանութեան : Այդ դէպքերուն մէջեւ որոշ կապակցութիւններ պէտք է ըլլան ... կայ նաեւ Պրիան Մարթէնի պատահած պատմութիւնը ...

— Կ'ապաչեմ, Փուարօ, տակիս որեւէ կապ չի կրնար ունենալ Լորա Էմվարի սպանութեան հետ :

– Հասկնամ, կայր էք դուք: Չէք ուզեր հասկնալ որ այդ բոլոր դէպքերը կը կազմեն ամբողջութիւն մը թէեւ դեռ ամբորոշ, բայց կամաց – կամաց լուսաբանելի :

Անյուսօրէն փորձեցի խորհիլ ...

— Անկարելի է, բացատրեցիր յանկարծ : Գարլոթթա Սատմս չատ համակրելի կին մըն է :

— Ես չեմ կարծեր որ յանցապարտը ինք ըլլայ, Հասթինկ : Նուրբ ազջիկ մըն է եւ բաւական ուշիմ այդ կարգի արարք մը ունենալու համար : Անկասկած չէր պիտեր թէ իր մեղսակցութեամբ ոճիր մը կը պատրաստուէր : Անմեղ աջակցութիւն մը պէտք է ընծայած ըլլայ : Սակայն ...

Փուարօ ընդհատեց իր խօսքը եւ կիտեց յօնքերը :

— ... Սակայն այսօր պիտի տեղեկանայ իրողութեան թերթերու միջոցաւ : Պիտի անդրադառնայ իր մեղսակցութեան վրայ ...

Ու յանկարծ սուր ազազակ մը բարձրացուց Փուարօ :

— Շուտ, Հասթինկ, շուտ ... ես ապուշ մըն եմ : Շուտ ինքնաշարժ մը ... ինքնաշարժ մը՝ անմիջապէս :

Ես չշմեցայ : Բարեկամս կանդնեցուց անցնող առաջին ինքնաշարժը եւ մտանք ներս :

— Գիտէ՞ք իր հասցէն :

— Գարլոթթայի հասցէն :

— Այո : Պատասխանեցի : Լսէք, Հաստինկ, լսէք իր հասցէն :

— Բայց ես չեմ դիտեր :

Փուարօ յիշոց մը արձակեց ակռանեբուն ընդմէջէն :

Հեռաձայնի դիրքը ... բայց, ոչ, հաւանաբար իր հասցէն չէ արձանագրուած : Ուրեմն, ուղղակի Թատրոն :

Թատրոնէն չատ տրամադրութիւն ցոյց չէին տար Գարլոթթայի հասցէն յայտնելու բայց Փուարօ այնքան պնդեց, որ տատնալ յաջողեցաւ : Երիտասարդ դերասանուհին կը բնակէր Սէօան Սքուարի մօտերը մեծ չէնքի մը մէկ յարկաբաժնին մէջ : Հասանք վերջապէս իր բնակարանը : Փուարօ կ'նեաց անհամբերութեամբ :

— Կը բաւէ որ ուշ չհասնիմ, Հաստինկ : Կը բաւէ որ ուշ չըլլա՛յ ...

— Ինչո՞ւ այս ամպագարանքը : Հաւատացէք, Փուարօ, ես այլեւս չեմ հասկընար ձեզ : Ինչ կը նշանակէ այս :

— Այս կը նշանակէ այն, որ չատ ժամանակ կորսնցուցի կարեւոր կէտին դիմելու համար ... երանի թէ ուշ հասած չըլլանք :

ԳԼՈՒԽ 9

ԵՐԿՐՈՐԴ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ես չէի կրցած տատնել Փուարոյի ամբաստանութիւնը պատճառը, բայց, չատ լաւ ճանչնալով զինքը, կը հետեւցնէի որ թեթեւսէն չէր չարժեր :

Փուարօ դուրս ցատկեց կառքէն, վարձեց հաչիւը մաքրեց արագ եւ նետուեցաւ չէնքէն ներս : Պատին փակցուած թուղթի մը վրայի արձանագրութենէն տեղեկացանք, թէ Միս Ատամս բնակարանը կը գտնուէր տատնէն յարկին վրայ :

Ատիճաններէն չորս ատ չորս վեր բարձրացաւ Փուարօ , առանց վերելակին սպասելու , որ կը գտնուէր վերեւի յարկերէն մէկուն վրայ : Ես հետեւեցայ իրեն : Բարեկամս գանգատարեց դուռը : Կարճ պահէ մը յետոյ դուռը բացուեցաւ, եւ մենք մեր դիմաց տեսանք միջին տարիքով կին մը, որուն կարմրած արտեւանունքները կը մատնէին թէ արտասուած էր :

— Միս Ատամս՞ ... հարցուց Փուարօ աչխուժիւ :

ԱԿԱԹ Ա. ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Սողոմոնեանց եւ զաւակները յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քրոջ որդւոյն եւ մօրաքրոջ որդւոյն ճարտարապետ Սիմոն Սարեանի արկածելի եւ վաղահաս մահը (կառքի արկած) որ պատահեցաւ Պարսկաստանի Մէչէթ քաղաքը, 38 տարեկանին: Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50-ական ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցւոյ դմբէթի նորոգութեան, Որբերու Օգն. Մարմնին, Կապ. Խաչի կայանին, Մշակոյթի Տան, «Հայ-Բոյժ»ին: (Տես նաեւ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկ. Գայանէ Գասապեան իր ողբացեալ ամուսնոյն Արմենակ Գասապեանի մահուան Դ. տարելոյցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի 50 ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օզափ. կայանին:

(Տեսնել «Յառաջ»էն):

×

Օր. Ն. Տիրատուրեան 30 ֆր. նուիրած է Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթամասխանէ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պարոն եւ Տիկին Լիւսի Կապրաեանի իրենց մօր մահուան առթիւ:

Ինչպէս նաեւ Պարոն եւ Տիկին Արուսեակ Տէր-Գէորգեանի, իրենց հօրեղբօր կնոջ ողբացեալ Աչխէն Սարաֆեանի կսկիծալի մահուան առթիւ: (Լոս Անճըլըս):

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը չբնորհակալութեամբ առացած է քսան ֆր. Տէր եւ Տիկին Հրանտ Երկանեանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ, ի նպաստ ղպրոցի:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ օր ժամը 20·30ին,

Cercle Commercial Suisse

10, Rue des Messageries. Paris (10e)

Métro Poissonnière

Կը խօսի Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար՝

ԵՒՈՒԱՐԴ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ներկայութեամբ «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի» նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱՋԱՍՊԵԱՆԻ

եւ տպագրատուր գրադէտ

ՍԵՐՕ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ

Կը նախագահէ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի ծոմի առթիւ, աւանդական մատուռ – օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երեկոյզութիւնը կը կատարուի Դրպրոյ Դասուս կոմմէ, առաջնորդութեամբ պղրատեա Պ. Գէորգ Հաւտուեանի եւ բնակերակցութեամբ երգչախումբ:

Յաւարտ պատարագի մատուցի օրհնութեան մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարեխիղճ նուիրեալ յիշատակին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐՈՆՈՊԼԻ.— Կապ. Խաչի կիրակնօր – *նայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Ռուսա – Ռուժի պղպոյի սրբարանին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան: Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր յորձանապրիլ իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, բնակարանի Մքաղքէնեանի բնակարանին մէջ:*

ՏԻՍԻՆ.— Կապ. Խաչի պղպոյի 1965–66 տարեշրջանի արձանապրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսնեանի Ռիւ Նանսէն: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Ծովինար Գարակէօզեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Փոն տը Շէրբուի Ազգ. Տան համար հետեւեալ նուէրները եղած են.— Տիկին Ն. Մակարեան հարիւր Ֆր. Լիոնէն, Ա. Տօնապետեան քսան (Փարիզ), Պ. Յովհ. Սահակեանեան երեսուն (Մարսէյլ), Վ. Քէչէճեան, Պ. Աւագեան, Տիկին Սաթենիկ Յիւրեզեան (Լիոնէն) տասնական, Պ. Պ. Մ. Մկրտիչեան տասը (Պանկօ), Պատրիկ Մանուկեան քսան (Լիոն), Ա. Գրիգորեան քսան (Փոն տը Շէրբու), Գ. Աւագեան քսան (Լիոն), Տ. Սարգիսեան տասը (Լիոն):

Տէր եւ Տիկին Յ. Խրլաքեան սրտին կը նուիրեն երեսուն Ֆր. իրենց ապրկան ամուսնութեան առթիւ, Լիոնի Համազգաչափ Հայր. միութիւնը, Տիկին Ազատանի Անլեանի մահուան առթիւ քսան Ֆր. կը նուիրէ Փոն տը Շէրբուի եկեղեցին փոխան ծաղկեպսակի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է, հետեւեալ զումարները Ազգ. Միութեան պատասխանատու Նախագահ, Պ. Ճ. Պահատուրեանի գումին Արթիւրի ամուսնութեան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 500 եկեղեցին: Հարիւրեակն Կրթականին, Ապահատմին, Կոմիտասեան Երգչախումբին եւ զոյգ Խաչերուն: Պ. Օգսէն Խարբուլեան 500 եկեղեցին:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի եւ կիրակի օրերու հետեւեալ դասընթացքները պիտի վերաբացուին Սեպտեմբեր 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ:

ՊԱՆԵԷՕ. ՔԱՇԱՆ, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՅԻ, 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, կիրակի ժամը 10 – 12:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻՒՆ, 4 Րիւ Մարիոն Պուա – Քոլոմպ:

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կենսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քայլերէն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ առաջխոթինը:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝

Շ. Տէր – Մելիոնեանի կողմէ

Գունաւոր կազք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ:

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքման ծախսերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN

11, Rue Gabriel Péri

CHATILLON s/BAGNEUX (Seine

C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անճամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 18էն մինչեւ լոյս

SALLE FRANCO-SUISSE

10, Rue des Messageries, PARIS (10e) Métro Poissonnière

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

BAR — —BUFFET

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մեջմասնաճիւղ – պային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Ա.Տարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանի վարչութեան բոլոր բուհինեերուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՄԱՅԱՐՔ. Միութեան Մարսէյլի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Ա) Զեկուցում պատգամ. ժողովի: Բ) Ընդունելութիւն նոր վարչութեան: Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս տարեշրջանի առաջին ժողովին:

Հ. Յ. Դ.

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր բնակիչները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին: Կարեւոր օրակարգ: Ընդհրնեու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Փոն տը Շէրբուի Ազգ. Միութիւնը Սեպտեմբեր 18էն ի վեր հանգստեան ձեռնարկած է Լիոնի շրջանը: Քայլքարութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան:

ԱՂՔԱՏԱՆՈՒՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	միջնեւ 1/4 սիւրտակ
ՀՈՓԵՀԱՆԴԻՍՏ	20 Ֆ.	միջնեւ 1/8 սիւրտակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ձշգրտակուած ծառայով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԼՈՑԸԼ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑԱ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑԱ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ՋԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
23
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
23 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10416 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.416

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ՁԸԼԼԱՅ

ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Նոր Տելհին կը հաղորդէն թէ Հընդ – ստանի պատրաստ է պինտուլը ընդու – նելու եթէ փաքիստան նոյնն ընէ : Միւս կողմէ փելքինի ամբասանութիւնները կը յայտա – րարէ թէ Հնդիկները կը քանդեն Սիքիմի սահմանային պինտուրական կայանները , որպէսզի պինտուրական կայանները չեն կրնար խաղաղութիւն բերել եւ ապահովութիւն աշխարհի այդ կողմը» :

Ներքաղաքական մակերեսին վրայ ՄԱԿի մէջ Չինաստա – նի բացակայութեան ու Թան յայտնած է թէ այն երկիրները որոնք չեն ներկայա – ցած ՄԱԿի մէջ պէտք է կարելիութիւնն ունենան չփոյթ պահելու մինչպատ – րաստութեան հետ, որպէսզի ատեն պզտիկ երկրով տեղեկութիւններ ունե – նան :

×

Փաքիստանի արտաքին նախարարը յա – յտարարած կը հանէր Նիւ Եորք եւ օգա – նեան նախ կը յայտնէր թէ ոչ մէկ լուր ունի իր կառավարութենէն Ադահովու – թեան Խորհուրդի պինտուլի հրահան – գին մասին : Ադահովութեան Խորհուրդը , ոչ պիչերին անմիջապէս արտակարգ նիստ մը կ'ունենար եւ փաքիստանցի ներկայացուցիչը բոլորին արտերը կը հանդարտացնէր երբ պրպտնէն կը հանէր հե – ռագիր մը ուր Փաքիստան կը յայտնէր թէ կրնդունի պինտուլը : Ժամը առա – ւտեան 2 է Նիւ Եորք (8՝ Փարիզ) : Փաքիստանի Արտաքին նախարարը կ'ա – ւելցնէր սակայն թէ եթէ ՄԱԿը որեւէ ձեռնարկ չընդունի հարցին , փա – քիստան կը սակարկէ քաշուիլ ՄԱԿէն , ինչպէս ըրաւ Ինտոնեզիա :

× Իպատախան փելքինի ձայնասփիւ – ռին յայտարարութեան լսած արուն Հնդկաստան պարպած է չին սահմանին վրայ հաստատած պինտուրական կայան – ները, նոր Տելհի կը պատասխանէ թէ չի հինար պարպել զոյութիւն չունեցող կա – յանները :

Ան կը պարզաբանէ մէջ , առժամապէս պարպած է քաշմիրի պատերազմը , երկու դրացիները ղրկան պատասխան տուած ըլլալով Ադահովութեան Խորհուրդին , հարցը չէ կարդադրը – ուած :

ՄԻՒՐԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Ֆրանսա Միթրան , Թեհրանի Հան – րապետութեան նախագահութեան , 400 դրացիներու առջեւ պարզեց իր ծրագի – րը: Կը թուի թէ Միթրան ոչ միայն կ'ըն – դունի Համայնավարներու ձայները այլ կը խնդրէ այդ ձայները եւ Օռոռ կը ղրկ ա յս առթիւ – Համայնավարները պատ ած են իրենց թեկնածուն՝ Ֆ· Միթրան :

Ասոլիսին վերջաւորութեան է միայն որ Միթրան կը յայտնէ թէ նամակ մը ստացած է համայնավար քարտուղար՝ Վալեէք Ռուչէ , որ կ'ուզէ դիանալ իր հիմնական տեսակէտները :

Միթրան դէմ է անհատական իշխանու – թեան : 1958ի Սահմանադրութիւնը մէկ դիչերուան պանդոկի սենեակ մը եղաւ որ կոյի համար : Ուրեմն Սահմանադրու – թիւնը պէտք է վերաքննուի , սրբագրուի :

Ազանաեան կամմակերպութեան նր – կատմամբ , թեկնածուն դիրք փոխելու միտք չունի եթէ ընտրուի : Ֆրանքիւկը – մանական դաշինքը աւելորդ կը նկատէ , բան չի նչանակեր : Միթրանի համար վերջապէս , ձախի բոլոր կուսակցու – թիւնները Հանրապետութեան հաւատա – րիմ ծառաներն են : կը սպասէ բոլորին ձայները :

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Վատիկանէն կը հաղորդէն թէ ութ կարդինալներ Պաղին պիտի ընկերանան Նիւ Եորք , Հոկտեմբեր 4ին : Ասոնք են · – կարդինալներ՝ Թիսրան , Զիքոնեիա – նի , Ագաճանեան , նախագահ Հաւատոյ Տարածման ժողովին , Թիլլրաա , Սիեր – ման , Քաճիոնօ , Թասթուօ Տօյ եւ Ռու – կամպիա :

Այս ճամբորդութեան առթիւ , յանուն ժողովական հայրերուն , կարդ· Ֆելիչի բարի ճամբորդութեան ուղերձ մը ղրը – կած է Պաղին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՀՈՄԷի նախագահը՝ Ափթիք Երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ աը Կոլի հետ : Երբ էլիզէէն դուրս կ'ել – լէր , յայտարարեց թէ շատ գոհ է տեսակ – ցութենէն , խօսած են գլխաւորաբար Ֆը – րանքեւատահոմէական եւ ափրիկեան հար – ցերու շուրջ :

ԻՐԱՔի նոր կառավարութիւնը կազմեց Ադահէլ Ռահման ալ Պաղդատ , որ Ամա – քին փոխ – նախարար էր : 1958ի յեղափո – խութենէն ի վեր առաջին անդամն է որ կառավարութիւնը կազմողը պինտուրա – կան չէ :

ՊՐԱԶԻԼԻԱՅի Համրադրական նչանակ – ուած է Զիմիանին , որ ցարդ Արտաքին նախարարին կցորդն էր : Կը փոխարինէ Ռումիանցեւը , որ վերջերս սրտի տագ – նապ ունեցած էր :

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԵՐԱԼՏ ԹՐԻԲիՒՆԻ համա – ձայն տը Կոլ կ'ուզէ որ Ֆրանսական հա – մաման վրայ պահուզ ամերիկեան կա – յանները Ֆրանսական հրամանատարու – թեան տակ դրուին :

Օր ը Օր ին

Ա՛Լ ԿԸ ԲԱՒԻ...

Եթէ մեր ժողովուրդը ազգային ար – ժանապատուութեան զգացում ունի — կը հաւատամ որ ունի — պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ , արմատական միջոցներ , որ – պէսզի մեր օտար բարեկամները ա՛լ չխօսին մեր մասին :. Մասնաւորաբար , մեր դժբախտութեանց մասին :

Որովհետեւ — այս տարի կրնաւիֆ խոս – տովանիլ — բանի կը խօսին , այնքան կը գլորին յիմարաբանութեանց անդունդը՝

ներ արժանապատուութիւնն ալ իրենց հետ միասին վար բաշելով :

Ծայրէ ի ծայր կարդացի — եւ բարգ – մանեցի — Ամերիկայի մէջ Ապրիլ Գսա – նըչորսի առթիւ արտասանուած «խօսք»ե – րը , Վերակոյտին մէջ , Քոնկրէսին մէջ եւ դուրսը , «անկախներ»ու ընթաց – քին :

Մե՛ր խնդրանքին , մե՛ր յանձնարա – րութեանց ու մե՛ր հայթայթած անվիճե – լի եւ անկասկածելի պատմական իրողու – թեանց վրայ հիմնուած ճառեր՝ անիմաստ ու անբովանդակ , որոնք ո՛չ մէկ նպատա – կի պիտի ծառայեն , ո՛չ այսօր , ո՛չ ալ վաղը :

Արդարեւ , ի՞նչ կ'ըսեն այս բարեկամ – ները : Ի՛նչ որ կ'ըսեն կարելի է ամփոփել բանի մը բառով :

— Ասկէ յիսուն տարի առաջ , Հայերը ջարդուեցան վայրագօրէն··· Այս տարի , կը յիշատակեն այդ «միջադէպ»ը (այս բառը կը գործածէ Ամերիկայի ծերա – կուտական մը) եւ կ'աղօթեն իրենց նա – հատակներուն հոգիին համար ··· Բազ – մաթիւ Հայեր կ'ապրին այս երկրին մէջ ··· Աշխատասէր ու շնորհիւով մարդիկ են··· Եւ հաւատարիմ ու օրինապահ Ա – մերիկացիներ··· Շատ կը ցաւիմ որ այդ դժբախտութեան հանդիպեր են ··· Մենք ազատութիւնը եւ արդարութիւնը սիրող ժողովուրդ ենք··· Պէտք է աշխատինք որ նման անիրաւութիւններ ուրիշ անգամ չպատահին եւ բոլոր ժողովուրդները ապ – րին եղբայրաբար···

Պոօսխումէ՛ ···

×

Հայց ո՞վ էր այս «միջադէպ»ին հեղի – նակը : Ո՞վ էր ջարդողը :

Հազիւ բանի մը հոգի կէս – բերան կ'արտասանեն դահիճին այսօրուան ա – նունը : Մնացեալները , կամացուկ մը պահուըտեր են «Օսմանեան կայսրու – թեան» կամ «Սուլթան»ին կռնակը եւ բա – ցուրթիւը չունին արձակ , համարձակ յայտարարելու թէ ջարդը կազմակերպո – ղը եւ գլուխ հանողը թուրք ժողովուրդն էր :

Ու կարծէք ըսել կ'ուզեն .

— Հայ ժողովո՛ւրդ , ատե՞ն գտար Թուրքը վարկաբեկելու , Թուրքին դիմա – կը վար առնելու ··· խեղճացա՞ր , ի՛նչ է ··· Գիտե՞ս ինչ հետեւանքներ առաջ կու – գան , եթէ ելլենք Թալէաթի յաջորդնե – րուն սիրտը կոտրենք··· Ա՛լ մեզմէ կը հեռանան , մեր երեսը չեն նայիր , մեզմէ ապրանք չեն առներ , մեր ժապաւէնները չեն ներկայացներ , մեր գիրքերն ու թեր – թերը չեն գներ , մեր *քաքօ քոյան* չեն խր – մեր , մեր *լաքսով* չեն լուացուիր , մեր *քլին – հքար* չեն գործածեր , մեր *ջհան – լըքով* չեն պտըտիր··· Դո՛ւն ըսէ , ի՛նչ – ժէ՞ որ հու սիրտդ զովացնելու համար , այս վնասներուն ենթարկուիք ··· Այո՛ , թրքական շուկան շատ ալ մեծ բան մը չէ , բայց , վերջապէս , բան մըն է ··· Ու – րիշ կէտ մըն ալ — կ'ելլեն ձեր «հօքար»ին կողմը կը դառնան , եթէ գիրեք վշտա – ցրնեք ···

×

Չուարճալիք չէ որ կը պատմենք : Այլ կուտանք իրական պատկերը ֆաղաֆա – կան – տնտեսական ռազմավարութեան մը , որ բացարձակօրէն կ'անտեսէ մեր ցա – ւը : Մեր դատը : Մեր իրաւունքները :

Որովհետեւ , մենք , մեր ցաւերով , մեր դատով ու մեր իրաւունքներով , շուկայ չենք : Ու Արեւմուտքը մեր երեսէն մէկ տոլար ալ շահելու ակնկալութիւնը չու – նի :

Ըսի թէ մեր կողմէ հայթայթուած անկասկածելի իրողութեանց վրայ հիմնուած էին այս ճառերը :

Բայց , մենք — Ամերիկայի մէջ թէ այ – լուր — հայթայթեցինք ո՛չ միայն զար – հուրելի եղեռնին առարկայական փաս – տերը , այլեւ ցուցակը մեր պահանջնե – րուն : Համբաւեր մեր զոհերուն , հաշիւը մեր վնասներուն եւ հասցէն ու տարա – ծութիւնը մեզմէ կողոպտուած , մեզմէ խլուած , հողերուն :

Յիշեցուցինք իրենց — ամէն տեղ , ուր մեր ձայնը կը հասնէր — բառասուն , յիսուն տարի առաջ մեզի շոայլուած մեղ – բածորան խոստումները : Ե՛ւ անգիր , Ե՛ւ գրաւոր : Ճառերու ճամբով , պետական դէմքերու բերնով եւ , ի վերջոյ , դաշնա – գրի մը յօդուածով :

Ո՛չ մէկ ակնարկութիւն , վերոյիշեալ աւուր պատշաճի ճառերուն մէջ , մեր այ – սօրուան պահանջներուն եւ մեր անկո – ղոպտելի իրաւունքներուն մասին :

Ո՛չ մէկ յանձնարարութիւն հորհրդա – րաններու մէջ , չարիքը դարմանելու այ – սօրուան ձեւերուն մասին եւ ո՛չ մէկ յանձնարարութիւն ուղէ պատասխանատու պաշտօնատարի կողմէ :

Ո՛չ մէկ հետաքրքրութիւն մեր կողմէ ներկայացուած «մուրհակ»ին մասին ու ո՛չ մէկ պատրաստակամութիւն , որեւէ ճակատի վրայ , մարդասպանը ստեղծագործութեան հրաւիրելու :

Այլ , ճա՛ռ եւ , բանի մը տեղեր ալ , աղօթք : Նոյնիսկ , խրատ , խորհուրդ , դաս : Աւելի շիտակը , շան – բարոյ , — Հայ ժողովուրդը պէտք չէ վրէժխնդ – րութեան մասին մտածէ , այլ պէտք է բարձրացնէ իր հոգին ներողամտու – թեամբ ···

×

Ա՛լ ձանձրացանք այս անբովանդակ ճա – ռերէն ալ , խմաստութեան այս դասերէն ալ :

Անգամ մը եւս կրկնենք որ մենք չենք ուզեր գութի եւ կարեկցութեան առար – կայ ըլլալ : Չենք ուզեր որ ըսեն մեզի համար :

— Մե՛ղք են , շա՛տ տառապեցան ··· ե – կէ՛ք , մեր ժամը , Տէ՛ր , Ողորմեա՛ մը ըսենք իրենց համար ···

«Տէ՛ր ողորմեա՛»ներու պէտք չունինք : Մեր ֆաղաֆական դատին հետապնդու – մը , արտասահմանի մէջ , չի կրնար այլ – եւս ապահովել այս կամ այն երեսփոխա – նին ու ծերակուտականին ճառին : Անոնց յորդորներուն :

Եթէ մենք կրնանք մեր ուժերով ու ար – ժէքներով հետաքրքրութիւն ստեղծել մեր դատին շուրջ , այն շրջանակներուն մէջ , որոնց տնօրինութիւններէն կախ – ուած է անոնց ժողովուրդներու ճակա – տագիրը , լա՛ւ :

Այլապէս , մեր միամտութեան յաւել – ուածական փաստը տուած կ'ըլլանք , ե – թէ շարունակենք՝ մեր իրաւունքներուն ճանչումը եւ մեր ֆաղաֆական դատին լուծումը սպասել այս կամ այն երեսփո – խանին , ֆաղաֆապետին կամ վարդապե – տին հոգեշահ — ու վերէն վար անսահմ – ռաներէն :

Այս ծանր բառերը խով խովի շարելու ապերախտ պարտականութենէն — այս ազդարարութենէն — խուսափած պիտի ըլլայինք , եթէ մէկ հատիկ երեսփոխան , մէկ հատիկ ծերակուտական կամ փոդո – ցէն անցնող մէկ հատիկ լրագրող ձայն բարձրացներ ու յանձնարարէր՝ առ որ անկ է :

— Դարման մը պէտք է փնտռենք , լու – ծում մը պէտք է գտնենք , հայ ժողովուր – դին պէտք է վերադարձնենք իր տունն ու տեղը ···

Ձլսեցինք այս ձայները : Եւ լսելիք ալ չունինք :

Ուրեմն , իրաւունք ունինք պոռալու · — ի սէր Աստուծոյ , ա՛լ ճառ մի խօսիք մեր մասին ··· Ալ կը բաւէ ···

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԺՇԿ· ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՍԵԽ

ԽՄԲ.— Մամուլի տակ է Հայ-Բոյժի աշնան հատորը: Այդ հատորէն կ'առնենք այս գրութիւնը՝ անգամ մը եւս ճաշակ մը տալու համար Նարդեան յոգնաշունչ Համայնագիտարանին մասին, որմէ քաղուածքներ կը տպուին երբեմն Հայ-Բոյժի մէջ :

Լատիներէն՝ փեփօ:

Ֆրանսերէն՝ մըլոն,— նոյն այս բառը (ուղղագրական եւ հնչաբանական փոքր տարբերութեամբ) անգլերէն, գերմաներէն, իտալերէն, սպաներէն, դանիերէն, շուէտերէն, լեհերէն լեզուներով : Իտալերէն կը գործածուի նաեւ փոփոնէ՝ իբրեւ հոմանիշ, ծագումը՝

Յունարէն՝ փեփոն:

Ռուսերէն՝ տինիա:

Պարսկերէն՝ կէրմէկ :

Արաբերէն՝ պաթթըխ :

Թուրքերէն՝ գավուն :

Հայերէն ունինք, ըստ տեսակին եւ բարբառներու, շալախ, դուդմայ (Ալիշան կը գրէ դուդմակ), ջարջառ, խրայ, շամամ, խարբիզակ (այս երկուքը՝ ծագումով պարսկերէն), պատեխ (գրուած է նաեւ պտեխ, պթեխ, փթեխ ու... պրեխ, այս բոլորը՝ ծագումով արաբերէն նոյն բառը):

Կը գործածուի նաեւ՝ կլոր, իբրեւ հոմանիշ :

Անգլերէն – հայերէն բառարանի մը մէջ կը գտնեմ ... փտուր, (սխա՛լ, շփոթութեան մը արդիւնք):

Վանեցիք լիփ կը կոչեն սեխին միջուկը (կուտերով լեցուած մասը), իսկ այլ տեղացիք՝ լափ:

Ֆրանսացիք սեխ կ'անուանեն մէկը, որ անմիտ է, տհաս կամ միտքով խակ: Ու «ծովու սեխ» կը կոչեն եքինոսը (տոմուզ քեսթանէսի): Ամերիկերէն լեզուով՝ «սեխ բաժնել» կը նշանակէ շահաբաժին տալ :

Գլխարկի ձեւ մը, գմբէթաւոր, զոր մըլոն կ'անուանեն Ֆրանսացիք: Իսկ գլուխի ձեւը, դէպի վեր երկար ու սուր, սեխ կ'անուանեն Սեբաստացիք :

Հայ լեզուի մէջ՝ սեխ կը կոչուի, նոյնպէս, «բլրունք, հոմանիշ՝ մալուխ կամ փլունկ, — մի ծայրը դանակով սրած, տափակ փայտ, որով արմատով հանում են բողկ ու բանջար»: Կամ «փայտէ խլթան իշու, նաեւ փայտ սրեալ, իբրու սեպ, զոր անցուցեալ ընդ բերան քրձի՝ բառնան ի վերայ դրաստու» : Կամ «մի ծայրը սրած, կլոր, բարակ, կարճ փայտ, որ հերունի տեղ են գործ ածում՝ տրեխ կարելու համար»:

Սեպ ու սեխ բառերու շփոթութի՞ւն արդեօք :

Ս. Մալխասեան կը գրէ. «Փտեխ՝ սեխի մի տեսակ, փոքրիկ ու կլորիկ, անուշ հոտով, վրան շերտ – շերտ գծերով » : Որու կուտայ երկրորդ նշանակութիւն մը. « Կանացի սեռական գործարան»:

Աճառեան Քղեցիներու բարբառէն կը քաղէ «կութայ» բառը, զոր Ս. Մալխասեան եւս կուտայ, իբրեւ «սեխի մի տեսակ»: Ճիշդ չէ,— ապահովաբար չէ նկատած որ գրած է նաեւ «կօդայ (արաբերէն), վարունդի եւ դդումի միջեւ մի անորոշ տեսակի բոյս, մի տեսակ խոշոր վարունդ, շնխիար»: Նոյն բառը կը գտնեմ « Վաստակոց Գրքին» կռնակը, Գէորդ դպիրի օգնութեամբ կազմուած բառացանկին մէջ. «Կօդայ, խոշոր վարունդ»: Իսկ Իպն – Էլ – Ավամի գործին մէջ (Բ. հատոր, էջ 266). «Ալ կութայ, Դամասկոսի մօտ արգաւանդ եւ մշակուած հովիտ մը, զոր Ապուլֆետա կը յիշատակէ՝ աւելցնելով թէ հովիտին բերանը, դէպի արեւմուտք, կը գտնուի քարայր մը, ուր կայ անկողին մը, որու վրայ հանգչած է Յիսուս՝ ժամանակին» :

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ

Նախ պէտք է դիտել տալ թէ սեխ, վարունդ ու ձմերուկ շփոթուած են հին մատենագրութեան մէջ: Կը բաւէ կարդալ Պլինիոսի նկարագրութիւնը (Բնապատմ. ԺԹ. 23), հաստատելու համար այդ շփոթութիւնը, որ կը շարունակուի մինչեւ մեր օրերը՝ դէթ բառագիտական տեսակէտով. «Կարգ մը վայրերու մէջ խարբիզէ եւ պաթթըխ հոմանիշ են սեխ նշանակութեամբ» (Լէհչէի Օսմանի),— ըսել կ'ուզէ թէ ձմերուկ եւ սեխ նոյն անունը կը կրեն : Ապտ – Էր – Բէզաք, արդարացման մը ճիգով կարծես, կը խոստովանի թէ սեխը, դեռ չկազմուած, կը նըմանի վարունդին (Քեաշէֆ – Էր – Բումուզ, էջ 73): Միւս կողմէ, Թուհֆաթ – Էլ – Ահպապի թարգմանիչը կը վկայէ. «Շատ բարդ է հիներու, ինչպէս Արաբներու բուսական անուանակոչութիւնը » (էջ 151):

Ահա թէ ինչո՛ւ նոյն շփոթութիւնը Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէն թարգմանութեան մէջ. «Զի յիշեցաք ... զսեխն եւ զմեղրապոպ» (Թու. ԺԱ. 5): Աշխարհաբարը կը գրէ «վարունդ եւ սեխ»: Նոյն բուսանունները եւ կարգը օտար թարգմանութեանց մէջ: Եբրայերէն բնագրին մէջ եւս գրուած է նախ վարունդ (քիշու), յետոյ սեխ (ապաթթիխիմ): Այս բաղդատութեամբ, ըստ մերոնց՝ քիշուն սեխն է, որ ճիշդ չէ, եւ ապաթթիխիմը մեղրապոպն է, որու մասին կարծիք յայտնելէ առաջ՝ կը հրաւիրեմ պարզ նայուածք մը նետել ապաթթիխիմ բառին (եբրայերէն) եւ պաթթըխ բառին (արաբերէն), հաստատելու համար թէ տարբեր բառեր չեն եբրայերէնը եւ արաբերէնը,— եբրայերէնը կը տարբերի իմ յոգնակերտ մասնիկին յաւելումով :

Վկայութեան յունարէն թարգմանութեան մէջ (Եօթանասնից), առաջին բառին տեղը դրուած է սիքիոս, երկրորդ բառին տեղը՝ փեփոն :

Հնգամատեանի նոյն գիրքին մէջ կայ այլ վկայութիւն մը, ուր դարձեալ կ'երեւի սեխ բառը. «Ոչ սեխենիք ....» (Թու. Ի. 5), բայց եբրայերէն բնագիրը կը դնէ... թզենիք (թըննահ,— եբրայերէն լեզուի մէջ՝ երբ դեռ խակ է թուզը, կը կոչուի ֆակ): Եւ սակայն յունական Աստուածաշունչ Մատեանն ալ «սեխենիք» չի դներ այստեղ: Աչքի շփոթութեա՞ն մը արդիւնք, չկարենալով զանազանել յունարէն երկու կիսանման բառեր, սիքիոս (վարունդ) եւ սիքոս (թուզ):

Սեխ բառին կը հանդիպինք անգամ մը եւս. «Իբրեւ զհովանի մրգապահաց ի մէջ սեխենեաց» (Ես. Ա. 8): Համաբարբառը չի տար սեխ կամ սեխենի՝ այստեղ, որովհետեւ եբրայերէն բնագրին մէջ չկայ ատանկ բառ,— այս վկայութեան մէջ եբրայերէնը կը գործածէ միքշէհ, այսինքն քիշու տնկուած վայր, վարունդի արտ: Յունարէնն է դարձեալ, որ պատճառած է նոյն շփոթութիւնը: Օտար բոլոր թարգմանութիւնները կուտան ... « վարունդի արտ» — բացառաբար Զատոկ Քահն կը գրէ «սեխի արտ»:

Հարկ կը համարիմ արձանագրել թէ Եսայիի այս նոյն վկայութիւնը կը գտնուի Կիւրեղ Երուսաղիմացիի գործին մէջ (Կոչ. Ընծ. տպ. Վիէննա, էջ 351), թարգմանութիւնը սակայն տարբեր գրիչի գործ, ապացոյց որ կը գրէ «սեղխեստան»:

Այսքանը բաւական է եզրակացնելու, առ այժմ, թէ հայերէն սեխ բառը հարկատու է յունարէն լեզուին: Առ այժմ, կ'ըսեմ, որովհետեւ կարելիութիւն չունեցայ ասորերէնը բաղդատելու: Համոզուած եմ որ Հայերը նախ ասորերէնէ թարգմանութիւն մը ունէին: Բայց Կիւրեղ Երուսաղիմացի՞ն ալ ճանչցան նախ ասորերէնով, պիտի հարցուի :

Ս. Մալխասեան հետեւելով Հ. Աճառեանի, իսկ Հ. Աճառեան հետեւելով Պուազաքի, սեխ բառը կը համարին թրակեւփռիւգական փոխառութիւն: Կեղտական ծագում տուողներ ալ կան: Արմատական նշանակութեան մէջ կը փրնտրեն «պառկիլ» իմաստը (վարունդը, սեխը, ձմերուկը կ'աճին գետնին վրայ պառկած), ուրիշներ՝ «պարապ, սնամէջ» իմաստը (դդումը, սեխը պարապութիւն մը կ'ունենան իրենց մէջ, ասկէ՝ գավուք, գավուն թուրքերէն բառերուն հետեւութիւնը):

Ինծի անհասկնալի կը մնայ, սակայն, ոչ թէ սեխ բառին ... սեռափոխութիւնը (սեխը վարունդ ճանչցուած է կամ ձմերուկ), այլ մեղրապոպ բառին ներկայութիւնը ոսկեդարու մէջ: Յունարէն մելոփեփօ բառը կրնա՞ր միթէ կրել այդ աստիճանի խաթարում, ու գրուիլ մեղրապոպ, որպէսզի առաջին վանկը, որ կը նշանակէ խնձոր, ստանար մեղր ձեւը, իսկ վերջին վանկը՝ պոպ ձեւը, փոխանակ պեպ ձեւին: Արդեօք բառ մը ինկած կորսուած չէ՞, ու սեխին տրուած յետին դարերու բացատրութիւն մը ներս մտնելով լուսանցքէն՝ փոխարինած չէ՞ կորուստը :

Իրողութիւնն այն է թէ յունական հին մատենագրութեան մէջ սեխը համարուած էր վարունդի տեսակ մը, զոր պէտք էր ուտել հասուն (փեփոն կը նշանակէ հասուն, մըլոն՝ խնձորաձեւ պտուղ, ու մելոփեփոն՝ խնձորաձեւ հասուն պտուղ), իսկ վարունդը ուտել խակ եւ կանանչ :

Դեռ աւելին, Ա. տը Քանտոլ կը գրէ թէ հին Եգիպտացիները ծանօթ չէին սեխի մշակութեան (Ծագումն մշակեալ տունկերու, էջ 208): Երկար է վէճը, որու մասնակցողները կը պնդեն թէ Հիպպոկրատի եւ Թէոփրաստի սիքիոսը, Դիոսկորիտէսի փեփոնը, Պլինիոսի մելոփեփոնը չեն կրնար սեխ ըլլալ: Հիներու բուսաճանաչութեան մասին այս վերապահութիւնը թող չզարմացնէ ձեզ, որովհետեւ ափ ի բերան կը մնաք՝ եթէ ձեզի կարդամ Կողումեղոսի Երկրագործութիւն գիրքէն գլուխ մը, ուր առաւել քաղցրութիւն տալու համար վարունդին (իմա՛ սեխ), կը յանձնարարուի ցանելիք հունտերը թաթխել կաթի կամ մեղրաջուրի մէջ, ու ցանելէ ետք՝ չթողուլ որ ... կիները ցանքին մօտենան, մանաւանդ դաշտանի շրջանին, — կնոջ պարզ աչքն իսկ, նայի՛լը, կը փճացնէ վարունդը կամ սեխը, կ'ըսէ լատին մատենագիրը (տպ. Փանքուք, Գ. հատոր, էջ 155): «Վաստակոց Գիրքը» եւս կուտայ այս վկայութիւնը, մասնաւոր գլուխի մը մէջ՝ որու խորագիրն է «վասն դդմի, կօդայի եւ պատեխի», ուր պատեխ բառը չի յիշուիր այլեւս, իսկ սեխ բառը կը յիշուի երկու անգամ :

Այս աւանդութիւնը կուգայ Նաբաթեան երկրագործութեան դասերէն, զորս կը կրկնէ Իպն – էլ – Ավամ, որու գիրքը (հազուագիւտ) ընդօրինակած եմ օգտագործելու համար ի պէտս պրպտումներուս,— այս գործին մէջ կը կարդամ. «վարունդի հունտ ցանելէ ետք, երբ կ'ոռոգէք հին գինիով եւ քրքումով, կը բուսնի սեխ, իսկ երբ սեխ կը ցանէք եւ ցանքը կ'ոռոգէք դդումի ջուրով, վարունդ կը բուսնի»:

Ահաւասիկ հիներուն մտերմութիւնը բուսաճանաչութեան կամ բուսաբանութեան :

Բայց պէտք չէ ուրանալ կէտ մը, — արտակարգ արգասաւորութեամբ օժտուած այս տունկը, որ սեխն է, դարերու ընթացքին ծնունդ տուած է բազմաթիւ ու բազմանուն տեսակներու, ի վերջոյ շփոթութիւն պատճառելու աստիճան այլազան, մինչեւ որ իջած հաստատուած է Միջերկրականեան աւազանին շուրջ, այնտեղ ընտանեցած եւ քաղաքակրթութեան բարիքները վայելած (պատուաստում):

Ատոր ապացոյց՝ Իրանի բարձրաւանդակին վրայ թողած է զարմանալի եւ անհաշուելի անուններ: Ահա ձեզի փունջ մը ըստ տեսակի եւ գաւառի, անուններ, զորս Պարսիկները կուտան սեխին, միշտ պահելով շփոթութիւնը սեխին, ձմերուկին ու վարունդին միջեւ.—

Կէրմէկ (վաղահաս սեխ), քումպոզէհ (խակ սեխ), ապզիւրիւֆթ, հինտուվանէ, քերպոզէհ, ապխասթ կամ ապխոսթ, քալէք, հուկույէք, սաֆչա, թարպուզ, խարպուզէ:

Այս վերջին բառն է որ տուած է քարփուզ (ձմերուկին թուրքերէնը), խրրպըզ (սեխին արաբերէնը,— Արաբացիք ունին նաեւ խաղաֆ, տոլյա բառերը, իսկ պիթթիխ բառէն Պարսիկները կերտած են թիպպիխ բառը) :

Վարունդին հետ շփոթութիւնը կամ ինքնութիւնը առանց խնդրոյ առարկայ դարձնելու՝ ֆաքուս, քէվէնտէ, դավէշ, պատիրէնկ (մեծ վարունդ), քոմուզը սէկի կամ քոմուզը քէվէլ (վայրի վարունդ), քէքրի, շարուր (փոքր վարունդ), հանտալ, էպուճէհլ, շէրէնկ, ալդամ, խարպիզէի թալխ, քասաունիամ (Ֆրանսերէն՝ քոլոքենթ, թարգմանի՝ դառն վարունդ, իշկոյ վարունդ, թէեւ չունի վարունդի ձեւ, — յիշուած է Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ, Դ. Թագ. Դ. 39):

Պարսիկները ունին նաեւ արան բառը, ապահովաբար հին եգիպտերէն (Ռոսիուս), որ կը նշանակէ անուշահոտութիւն, մասնաւորաբար սեխի հոտ : Խընձորի նման փոքրիկ սեխ մը եւս կայ, յոյժ բուրումնաւէտ, զոր Պարսիկները կը պահեն ափի մէջ՝ անուշահոտութիւն տալու համար իրենց ձեռքերուն, — կը կոչուի տէսթպու, նաեւ շամամ: Վերջին բառը փոխ առած են Հայերը : Նմանցնելով մատաղատի աղջիկներու ստինքներուն՝ շատ են երգած մեր աշուղները.

Մտեր ես էգին՝ խավող կը քաղես,
Շամամ ծըծերով շաքար կը մաղես,
Ալմաստ խանչալով սրտիկս կը դաղես,
Աչքով ունքերով դու ձիկ կը մաշես :

Կամ

Կանգնել ես բարձր հովին,
Փրոփրոում դոշիդ մովին,
Էրնէկ ծոցիդ քնողին,
Շամամ ծըծերդ բռնողին :

Շամամը ծիծերու նմանցնելը միայն Հայու շնորհք չէ, շատ աւելի առաջ՝ նոյն նմանութիւնը տուած է Թէոկրիտէս (ԻԷ. 48), նաեւ Արիստոփան (Կանանց ժողով, 903):

Սանսկրիտ լեզուն գլխու կը նմանցնէ սեխը ու կ'անուանէ «հրաշալի պտուղ» :

Արդարեւ անմահական պտուղ մըն է սեխը, — Տիբերիոս կայսր այնքան կը սիրէր սեխը, որ ամառ – ձմեռ սեխ ուտելու համար՝ հսկայ սնտուկներ հողով լեցուցած, սեխ ցանած, կառքերու վրայ բարձած, պտըտցնել կուտար արեւին տակ, սեխ հասցնելու համար իր սեղանին :

Բայց եւ այնպէս կայսրերու եւ պապերու այս սիրական պտուղը, իր կարգին, կերած է պապերու եւ կայսրերու գլուխը: Այդ մասին՝ սեխին պատմութեան մէջ :

Յաջորդով՝ սեխը պատմութեան եւ գրականութեան մէջ: Երրորդ յօդուածով՝ սեխը բժշկութեան մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀԻՒՐԵՐ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՏԷՍԻՆ.— Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակի Տէսինի յանձնախումբը ողեկոչման հանդիսութիւններէն ետք ստանձնած ըլլալով նաեւ տեղւոյս վրայ կառուցուելիք Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին նուիրուած յուշարձանի իրագործման պատասխանատուութիւնը, դիմած էր «Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Երեւանի Կոմիտէին», օգտուելու համար հայրենիքի արուեստագէտներու ստեղծագործութիւններէն :

Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը Երեւանէն Ֆրանսա եկան երեք պատասխանատու անձնաւորութիւններ, Հայ Գրողներու ընկերակցութեան քարտուղար Պ. Եդուարդ Թօփճեան, «Արտասահմանի Հայութեան հետ Մշակութային Կապի» Երեւանի Կեդր. Կոմիտէի նախագահ Պ. Վարդգէս Համազասպեան, եւ դրագէտ Պ. Սերօ Խանզատեան :

Այս պատեհ առիթը օգտագործելով, Յիսնամեակի յանձնախումբը գիրենք հրաւիրեց Տէսին, որպէսզի տեղւոյն վրայ ուսումնասիրուի Յուշարձանի հարցը :

Սեպտեմբեր 10ին, Ուրբաթ կէսօրէ ետք յարգելի հիւրերէն Պ. Պ. Վ. Համազասպեան եւ Սերօ Խանզատեան հասան Տէսին եւ իսկոյն առաջնորդուեցան Ազատագրութեան հրապարակը, ուր պիտի կանգնի առաջադրուած յուշարձանը : Կը բացակայէր Պ. Ե. Թօփճեան, որ տակար զգալով չէր կրցած միանալ իր ընկերներուն: Հրապարակին վրայ հաւաքուած էին յանձնախումբի անդամներէն զատ նաեւ այլ ազգայիններ եւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամները :

Նոյնպէս ներկայ էին տեղւոյս ոստիկանապետ Պ. Պուայէ, քաղաքապետի փոխանորդներ Պ. Պ. Վէյնեատիէ ու Ֆլանտրէն եւ «Փրոկրէ» թերթին թղթակիցը՝ Պ. Լուար :

Քաղաքապետարանի ներկայացուցիչները, յանուն Պ. քաղաքապետին, բարի գալուստ մաղթեցին մեր յարգելի հիւրերուն: Պատասխանեց Պ. Ս. Խանզատեան, պատշաճ արտայայտութիւններով իր համակրանքն ու շնորհակալութիւնը յայտնելով տեղական իշխանութեանց, որոնք պատեհութիւնը ընծայեցին Տէսինի եւ հանուր Հայութեան յուշարձան մը

կանդնելու Եղեռնի նահատակներու յիշատակին :

Ապա Հայաստանի ներկայացուցիչները այցելեցին ակադեմոս Մ. Աստուածատրեանի եւ եղեգնեցին :

Երեկոյեան՝ պատուոյ ընթրիք մը եւ ապա ունեցաւ հրապարակային հատուածը, որ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, պարձակ նախաձեռնութեամբ Յիսնամեակի Յանձնախումբին :

Հակառակ հապճեպով պատրաստուած բլլալուն, կակիկ բազմութիւն մը, բոլոր խաւերէն, եկած էր ունկնդրելու Հայաստանի աւետաբերները :

Օրուան նախագահ Պ. Մեսրոպ Պատլեհեան իր բացման խօսքով, ներկայացնել տալէ յետոյ հիւրերը, յանուն մեր գրութիւն ապրողներ դրկեց Հայաստանի ժողովուրդին, բանուորին թէ մտաւորականին, արուեստագէտին թէ մատուռա-կանին, որոնք նուիրումով ու գոհար-ութեամբ կը սատարեն հայրենիքի վերելքին ու բարգաւաճման :

Գիտարուեստական պատշաճ ու ամփոփ բաժին մը վարձապրուեցաւ : Ներբնչումով ու մաքուր առողանութեամբ արտասանեց մեր դպրոցին աշակերտուհիներէն Օր. Արսինէ Կարապետեան : Օր. Անժէլ Կարապետեան երգեց «Կռունկը» եւ Արտաշեսի նուիրուած Հայաստանեան երգը, ապա -ցոյցը տալով իր արուեստագէտի տա-ղանդին , որ միացած իր թրթռուն ու քաղցր ձայնին, ոչ միայն գովացուց մեր հայրենակցօջա հոգիները, այլ եւ ար-ժանացաւ Հայաստանեան հիւրերու յա-տուկ գնահատանքին : Յետոյ Արուսեակ Եանցեն զգայնութեամբ արտասանեց Օր. Բարբռն Տատպետեան :

Ըեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Վ. Համա-զասպեան, որ իրրեւ պատասխանատու անձնաւորութիւն, դիտցաւ իր դիրքին բարձրութեան լրջութեամբը ունկնդիրնե-րուն պարզել հայրենիքի արձանագրած յառաջդիմութիւնները բոլոր մարզերուն մէջ: Այդ վերելքը արդիւնքը նկատեց հայ ժողովուրդին չինարար ոգիին, կամքին ու ջանքերուն :

Յոյս յայտնեց թէ պիտի գայ օրը, երբ քրքական սիրաշահութեան տակ գլուխ նուող հայկական հոգերով պիտի ընդա-ծակուին ներկայ Հայաստանի սահման-ները: Այս սահմաններով իսկ, բան Պ. Համազասպեանի հաւաստումին, Հայաս-տան մինչեւ 1980 կարելիութիւն պիտի ունենայ ապրեցնելու 6 – 7 միլիոն ժողո-վուրդ, ընորհիւ իր ճարտարարուեստի եւ արդիւնաբերական այլ ձեռնարկներու ըն-լացքին ու ընդարձակման :

Այս մանրամասն գեկուցումով ներկա-ները ստոյգ տեղեկացան ապագային հպարտու-թեամբ եւ լուսաւոր ապագայի մը վառ յոյսերով :

Երկրորդ բանախօսը, դրագէտ Մեսրոպ Մանուկեան գուարթ դրոյցով մը սկսաւ եւ ընդհանուր դիծերով ջատագովեց լու-սաւորութեան եւ դրականութեան մար-դիու բարգաւաճ վիճակը : Հայկական համալսարաններու կարեւոր դերը երկրի վերելքին առնչութեամբ, ուր արտասահ-մանէն ալ հայ ուսանողներ կը ստանան բարձրագոյն կրթութիւն :

Ապահանդէսով վերջացաւ հայ մատենա-կանները կարեւոր Սթալինեան մենա-խորհրդեան ընթացքին : Այդ անդամա-նալի կորուստը հսկայական պարապ մը թողուց գրական հրապարակին վրայ : Կատակցութիւնը ձգտած է այդ անդին գոհերուն արժեւորու հեղինակին ա-րարքները :

« Մխիթար Սպարապետ»ի հեղինակը անդրադարձաւ նաեւ Մեծ Եղեռնի ցեղ-նամահին : Հաստատեց թէ հայրենիքն ալ մասնակցեցաւ յիշատակի ոգեկոչման յատուկ հանդիսութիւններով : Երկու մի-լիոն ծառեր անկուած են նահատակներու յիշատակին եւ պատկառազդու յուշար-ձան մը չուտով պիտի յաւերժացնէ անոնց յիշատակը :

Պ. Մանդատեան յոյսեր ներշնչեց ապա-գայի մասին, ասկայն հայկական հոգա-ւոր պահանջներու իրականացումը հնա-րաւոր նկատեց միայն Ռուսիոյ օժանդա-կութեամբ : Այս կէտին չուրջ համաձայն պիտի բլլայինք յարգելի զրագէտին՝ ե-թէ ցարդ հակառակը արձանագրած չբլ-լար պատմութիւնը : Հայ ժողովուրդը միշտ ալ մեծ յոյսեր տածած է «Աչա-պաչա քեռին» : Դժբախտաբար Աչատ-րակեցիէն սկսեալ մինչեւ բոլշեւիկեան արդի կարգերը՝ ռուսական քաղաքակա-նութիւնը ընթացած է հայկական չահե-րու եւ դատի հակառակ : Պ. Մանդատ-եան ունելի անկեղծ կ'ըլլար, եթէ յիշէր Զարենցի պատգամը թէ հայ ժողովուրդը իր փրկութիւնը միայն իր հաւաքական ուժով կարող է իրականացնել :

Այսուհանդերձ բանախօսը քանիցս ծա-փահարուեցաւ :

Պ. Մեսրոպ Պայրնարեան չնորհակա-լութիւն յայտնելով բանախօսներուն, փա-կեց երեկոյթը, որ տոիթ մը եղաւ մեր սրտերը ամրապնդելու ազգային փայլուն հեռանկարներով :

Անցողակի յիշենք թէ հայրենիքի ներ-կայացուցիչները, խոստացան Հայաս-տանի արձանագործներու ստեղծագոր-ծութիւններէն պատշաճ մաքէրներ դրր-կել՝ մեր յուշարձանին համար :

Իսկ յուշարձանի չինութեան ծախքերը առանձնած է Հ. Բ. Ը. Միութեան բա-րերար անդամ մը :

ԳԻՄ

ԿԱՐԾԷ ԳԻՏՆԱԼ

Մեծնայի (Փորթուկալ) բաղաբապետը զարմանալի ձեւ մը գտած է՝ բաղաբացի-ներուն ընթերցասիրութեան վարժեցնելու համար : Ամէն օր բաղաքին փողոցներէն կ'անցրնէ ուղտեր եւ էշեր, որոնց վիզ-բէն կախուած տախտակներուն վրայ գրուած է· «Միայն մեծ եւ, որ գիրք չեն կարդար »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԷՖՖՓԻՐԵԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆ

Փրոֆ. Ռուբէն Զարեանի նախաձեռ-նութեամբ եւ վեկավարութեամբ երեւա-նի մէջ հիմնուած է Շէյքսփիրեան դրա-դարան :

Այս դրադարանին նպատակն է հաւա-քել գանազան երկիրներու մէջ լոյս տե-սած չէյքսփիրեան դրականութիւնը : Զկայ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը, որ թարգմանած չբլլայ Շէյքսփիրի գործե-րը, եւ չկայ գարդացած ազգ մը, որ իր խօսքը լսած չբլլայ անպլիացի մեծ թա-տերագիրին մասին : Հարիւրամեակներու ընթացքին հազարաւոր գիրքեր գրուած են: Հաւաքել այս բոլորը՝ դժուար, թէ-բեւս չափազանց ծանր գործ է, որ, սա-կայն, պատուաբեր եւ օգտակար կրնայ բլլալ մեր ժողովուրդին համար :

Այդ ձեւի խիզախ քայլ մը առնելու ի-րաւունքը կը վերապահէ մեզի հայկական մշակոյթին պատմութիւնը : Ժողովուրդ մը, որ աշխարհին տուած է Պետրոս Ա-դամեան եւ Յովհաննէս Մաւեհեան՝ կըր-նայ եւ պէտք է այդպիսի գործ մը գլուխ հանէ : Նոյն հաստատամտութեամբ պէտք է չէյքսփիրեան դրադարանը ընդամէնը տարուան մը պատմութիւն ունի: Եւ, այսօր, ունի ռուսական, հայ-կական, վրացական, ուկրաինական, պե-լոռուսական, ֆրանսական, գերմանա-կան, հնդ, արաբ, ռումանական եւ հնդ-եւրական թարգմանական նմոյշներ եւ հաւաքածոներ :

Մեծ թիւ կը կազմեն Շէյքսփիրի հնանքին եւ ստեղծագործութեան նը-ւիրուած գիտական գրականութիւնը :

Քանի մը տարուան ընթացքին, ապա-հովաբար, դրադարանը պիտի դառնայ երեւանի մշակութային ինքնատիպ օ-ճախներէն մէկը :

ԸՆԴԵՐՔԻ ՀԵՏԱՔՈՔՉՆԵՐԸ

Զարմանալի է Հայաստան աշխարհը : Քանի մը բուռ հող, աչ ու ձախ լեռներ, խոր – խոր ձորակներ եւ քար··· եւ այդ քարերուն տակ, ձորակներուն կոզ-րուն, լեռներու ծոցին՝ անհամար դան-ձեր :

Հայոց լեռներուն մէջ պղինձ գտած են: Պղինձին հետ պղինձէ թասեր, սափոր-ներ, գէնքեր, գաւաթներ, կանթեղներ, զարդեր :

Հայոց լեռներուն մէջ ոսկի գտած են : Նոր հանքերու կողքին կան հին հանքեր, գարերու փոշին իրենց վրայ: Ոսկին օգ-տագործուած է անդադարպինձէն առաջ :

ԼՐԱՏՈՒ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ – ԿԱՌՎԱՐԵՆՅ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ դիշեր Փարիզի Ա. Յովհ. Մը – կըրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Ազատ Ազնաւուրի եւ Տիրան – Ժորժ Կառվարենցի պսակը, կնքահայրութեամբ Կարօ Գէորգեանի (Պէյրութէն) :

Ամուսնական արարողութենէն ետք, ըն-դունելութիւն մը կատարուած է Կրօ – Պուայի գպեակին մէջ, ուր ներկայ եղած են բազմաթիւ դերասաններ եւ երգիչներ :

Ազնաւուրի կերպարանքով ոսկեձոյլ արձաններ կերտուած են :

Եղած է նաեւ քարիւղ : Պատմագիրները կը վկայեն, ճանապարհորդներ կը գրեն : Եօթներորդ դարուն ապիտակ եւ սեւ քա-րիւղ արդիւնահանուած է Այծպոտունք , Սարակն լեռներու չրջականերէն : Հայերը քարիւղէ ճրագներու լոյսին տակ գրած են մագաղաթեայ մատեաններնին :

Անցեալին եղած է քարիւղ : Իսկ հիմա չկայ :

— Ո՞ւր է, տարիներ չարունակ հար-ցուցած են հայ երկրաբաններէն :

— Ո՞ւր է, կ'ապրկեն հորատող մեքե-նաները քանի մը տարիներէ ի վեր :

Եւ յանկարծ լուրը թնդաց Հայաստանի մէջ: Ապարատեան դաշտին մէջ յայտնա-բերուած է կազ, քարիւղի ծագում ունե-ցող կազ :

Հայաստանի մէջ քարիւղի փնտռտուք-ները սկսած են 1948ին: Սկզրնները գոր-ծածուած են փոքր տարողութեամբ , իսկ յետագային մեծ տարողութեամբ մեքե-նաներ: Ապաքսի ափերուն կազը երեւ-ցած է 715 մեթրէն, սկզրնները քիչ էր, յետոյ անսպասելի կերպով աւելցաւ :

Գտնուած կազին 98 տոկոսը ածխաջրը-ծածին է: Միայն մեթան կազի պարունա-կութիւնը կը կազմէ 96 տոկոս :

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դիլիջանի մէջ կազմակերպուեցաւ ծա-ղիկի ցուցահանդէս մը : Ներկայացուե-ցան հազարէ աւելի ծաղիկներ :

× Սեպտեմբեր 6ին Երեւանի մէջ բա-ցումը կատարուեցաւ վերլուծական ա-ռութեան նուիրուած միջազգային համա-գումարին, մասնակցութեամբ 250 դիտ-նականերու :

Բացման խօսքին մէջ, Գ. Հասրաթեան դիտել տուաւ, թէ այն իրողութիւնը, որ այս միջազգային հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երեւանի մէջ, կը փաստէ որ Հայաստան ուսումնագիտութեան մէջ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է եւ այդ նուաճումները ընդհանուր ճանաչում գը-տած են միջազգային չրջանակներուն մօտ :

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԹՐԱԿԻՆ

կինը, դինքը դիտելով, բսաւ·

– Մինչ տեղեակ չէք ···

— Ի՞նչ բանի··· ի՞նչ անցած – զարձած է որ ···

Փուարօ ամչնցեալ եւ ես նախազգա-ցի, որ իր կասկածածը կատարուած էր :

— Մեռած է խեղճը, բսաւ կինը· մե-ռած՝ քնացած պահուն :

— Ուչ մնացինք··· մրմնջեց Փուարօ, ննջելով դրան :

Իր յուզումը այնքան սաստիկ էր, որ կինը աւելի խոր ուշադրութեամբ հետա-քրքրուեցաւ իրմով :

— Ներեցէք , պարոն, արդեօք բարե-կա՞մ մըն էիք իրեն: Ես չեմ յիշեր երբ-եւիցէ տեսած ըլլալ ձեզ :

Առանց պատասխանելու կնոջ, Փուարօ հարցուց անհամբերութեամբ ·

— Բժիշկ մը կանչեցի՞ք··· ի՞նչ ը-սաւ :

— Մխ Աստմս մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ մը առած է : Սարսափելի է : Այդ թոյները խիստ վտանգաւոր են : Բը-ժիշկը կ'ըսէ թէ վերոնալ ընդունած է :

Փուարօ արիացաւ յանկարծ եւ տիրա-կան դիրք մը առացաւ :

— Պէտք է որ ներս մտնեմ, բսաւ :

Կինը կասկած մը ունեցաւ :

— Ես չեմ կարծեր որ ···

Փուարօ ստիպուեցաւ իր ձեռքին մէջ դանուող միակ միջոցը օգտագործել :

— Անհրաժեշտ է որ այցելեմ յարկա-բաժինը : Ես պաղտնի ոստիկան մըն եմ եւ պաշտօնս է՝ ձեր տիրուհին մահուան պատճառները ստուգել :

Զարմացած, կինը թողուց որ ներս մտնենք :

— Ինչ որ բսի ձեզի իմ պաշտօնիս կա-պակցութեամբ, բացարձակապէս գաղտնի պէտք է մնայ, յանձնարարուց կնոջ Փուա-րօն: Ոչ ոքի չկրկնէք :

Հարկ է որ բոլորը չարունակեն ենթա-դրել, թէ Մխ Աստմսը մեռած է ար-կածով: Հաճեցէք ինձ յայտնել իր բժիշ-կին անունն ու հասցէն :

— Տոքթէօր Հիւթ, 17, Գալիսթել Սթրիթ:

— Ձե՞ր անունը ···

— Պէնէթ··· Ալիս Պէնէթ :

— Կ'երեւի թէ չերմօրէն կապուած էիք Մխ Աստմսին :

— Ախ, այո, պարոն: Շատ ազնիւ էր եւ չատ բարի: Ես անցեալ տարի ալ, երբ Լոնտոն կը գտնուէի, իր ծառայութեան մէջ էի: Բնաւ ուրիշ արուեստագիտու-հիներու չէր նմանէր· իրապէս պաշտելի կին մըն էր :

— Անշուշտ խոր յուզում մը պատճա-ռած է ձեզ իր մահը, ըսի իրեն համակ-րութեամբ :

— Ա՛խ, այո՛, պարոն: Այս տեսակ , ըստ սովորութեան, ժամը իննուկէսին , իր նախաճաշը տարի: Քնացած կ'երեւէր: Ափսէն դետեղեցի սեղանին վրայ, բանա-լու համար վարպետները: Որոնց օգտա-գործելէն երկուքը իրար կառչած ըլլալով՝ ստիպուեցայ ուժով մը քաշել եւ, ենթա-դրելով որ կրնար ատմուկէն արձնցած ըլլալ, ետ նայեցայ: Ցանկարծ անսովոր չնչին երեւոյթ մը ուշադրութիւնս գրա-ւեց· իր անկողնոյն վրայ անթնական կերպով երկարած վիճակը : Մօտեցայ ի-րեն եւ իր ձեռքը բռնեցի: Ա՛խ, պարոն, ես հիչ մը արձակեցի, որովհետեւ այդ ձեռքը սառոյցի պէս պաղ էր :

Կանչ առաւ եւ արցունքները հոսեցան իմ այտերէն վար :

— Հասկնալի է ձեր սարսափը , բսաւ Փուարօ քաղցրութեամբ: Մխ Աստմս յաճա՞խ թմրեցուցիչներ կը գործածէր քնանալու համար :

— Շատ ցանցառ կերպով ··· երբ տա-ռապէր գլխու ցաւով՝ փոքրիկ դեղահա-բիկ մը կը կլլէր··· չատ փոքրիկ դեղա-հաւիկներ՝ սրուակի մը մէջ: Բայց , այս դիշեր ուրիշ տեսակի թմրեցուցիչ մը առած է, ըստ բժիշկին կարծիքին :

— Որեւէ այցելութիւն ընդունե՞ց երէկ երեկոյեան :

— Ոչ, պարոն, երէկ երեկոյեան դուրս ելած էր :

— Ըսա՞ծ էր ձեզի թէ ուր կ'երթար :

— Ոչ, պարոն: Առանց որեւէ բա-ցատրութիւն տալու, մեկնեցաւ ժամը եօ-թին չուրջ :

— Ի՞նչպէս հագուստ էր :

— Սեւ, պարոն: Սեւ հագուստ եւ սեւ գլխարկ :

— Զարդեղէններ ունէ՞ր իր վրան :

— Միմիայն մարգարտեայ մանեակ մը, պարոն ···

— Եւ գարշագոյն ձեռնոցնե՞ր···

— Այժմ, համեցէք ինձ ըսել թէ ինչ տրամադրութեան մէջ էր :

Զուա՞րթ էր: Մտածկո՞տ: Տխո՞ւր : Գրգռուա՞ծ ···

— Կարծես թէ դինքը զուարճացնող բան մը ունէր ··· Ան կը ժպտէր ինքնիրեն :

— Ժամը քանիի՞ն վերադարձաւ :

— Կէս դիշերէն քիչ յետոյ :

— Իսկ այդ պահո՞ւն ի՞նչ տրա-մադրութեան մէջ տեսաք դինքը: Նո՞յնը, ինչպէս մեկնած առեն :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մանուշակ Մելիքեան, Պ. Պ. Հրաչ Մելիքեան, Կի Մելիքեան եւ բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ԳԵՂԱՄ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Սէն Ժերոմի թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Կարպիս Փաստրմաճեանի մահուան առթիւ : Սարդիս Քէսմէճեան քսան ֆրանք, թաղիս աղքատներուն : Օննիկ Սարայտարեան եւ Օննիկ Քէօսէեան տասնական ֆր., Գրիգոր Գրիգորեան հինգ ֆր. եկեղեցւոյ : Ստեփան Մակարեանի մահուան առթիւ Պառ – Մօտէրն Պ. Բաքիթա 20, Պառ – Թապա Մ. Անթուան, Մանուկ Գասպարեան, Հայկ Զուքուրեան, Մուրատ Սանկալեան, Օննիկ Վարպետեան, Յակոբ Տէրտէրեան, Յարութիւն Մինասեան, Տիգրան Մինասեան, Փայլիկ Ժամկոչեան, Անտոնեան ընտանիք, Գրիգոր Դաւիթեան, Պետրոս Սահակեան, Կարպիս Կտաւճեան եւ Զալեան ընտանիք տասնական ֆր. դպրոցին : Թաղականունէս Մանկիեան եւ Մուրատ Սավաշեան տասանակն ֆր. դպրոցին : Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ նընջեցեալներու պարագաներուն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանի վարչութեան բոլոր ընդունիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Ա) Զեկուցում պատգմ. ժողովի : Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ընթացիկ հարցեր : Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս տարեշրջանի առաջին ժողովին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Ուրբաթ օր ժամը 20·30ին,
Cercle Commercial Suisse
10, Rue des Messageries, Paris (10e)
Métro Poissonnière

Կը խօսի Հայաստանի Գրողներու Միութեան առաջին քարտուղար՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ԹՈՓՉԵԱՆ

Ներկայութեամբ «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային կապի կոմիտէի» նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆԻ
եւ տաղանդաւոր գրագէտ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ
Կը նախագահէ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ
Եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի տօնի առթիւ, աւանդական մատաղ-օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյս մէջ :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Դրպրաց Դասուս կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուպուեանի եւ ընկերակցութեամբ երգէոնի :

Յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնուեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս բարեսիրաց ննջեցելոց յիշատակին :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրերու հետեւեալ դասընթացքները պիտի վերաբացուին Սեպտեմբեր 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵԷՕ. ՔԱՇԱՆ, 24 Բիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՅԻ, 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ, 4 Բիւ Մարիլոր Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կենսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ուսուցչութիւնը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քռուա – Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն : Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏԶԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գին 10 Ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Ստանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԱՋԻՆ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Արծիւ » ակումբին

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 18էն մինչեւ լոյս

SALLE FRANCO-SUISSE

10, Rue des Messageries, PARIS (10e) Métro Poissonnière

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

BAR — —BUFFET

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Զավուշ» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
24 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10417

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — Nº 10.417

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Մուսա Լեռան հերոսամարտի յիսնամեայ տարելիցը արժանավայել հանդիսաւորու-թեամբ տօնուած է 19 Սեպտեմբեր, կի-րակի օր, Լիբանանեան լեռնա-շխարհի այդ հայաւանին մէջ, որուն բնա-կիչները բացառապէս կը բաղկանան Սու-էյտացիներէ :

Այնտեղ պիտի ըլլայի ուրախ պիտի ըլլայի ներկայ գտնուելու համար այդ կիրակնային պաղպաղակային երկու կող-քի, երկրորդական պողոտային երկու կող-քի, երկրորդական պողոտային երկու կող-քի, երկրորդական պողոտ

ՄԵՆՔ ՀՈՍ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆՔ...

Յիսուն տարիներէ ի վեր կը տօնուի Մուսա – Տաղի ժողովուրդին ազատագրութեան տարեդարձը, արժանաւոր շուքով, իրական ու փոխաբերական գինովութեամբ, բայց մեզի կը թուի, թէ ոգեւորութիւնը կը բխի ազատագրութեան առաջին պատճառէն, հմայիչը կը մնայ այն ներշնչումը, որ կարելի դարձուց ազատագրութիւնը :

Մնաց որ ազատագրութիւնը առանձին որակ մը չի տար շարժումին: Արդիւնքը նոյնը պիտի ըլլար, եթէ իրողութիւնները շրջուած ձեւով մը ներկայանային պատմութեան: Այդ կը վկայեն 19րդ դարու վերջին տարիները եւ 20րդ դարու առաջին քառորդ դարը զարդարող մեր ազգային խոյանքները:

Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի եւ Ուրֆայի հերոսական դիմադրութիւնները տարբեր ելք մը ունեցան, բայց մարդկային էակը, հայ մարդը մասնաւորաբար, երեւոյթները գնահատող տարբեր չափանիշ ունի: Կը չափէ կեանքը իր տուած որոշումներուն սգեղէն տարողութեամբ :

Այս ըմբռնումով է, որ կը տօնենք ինքնապաշտպանութեան մեր միւս դըրուագները: Անոնց կարգին, Մուսա – Տաղը նոյնպէս պիտի ունենար իր ոգեշնչող տօնը, եթէ նոյնիսկ, ինչպէս ըսինք վերը, շրջուած ձեւով մը ներկայանար մեզի, եթէ տասնըութ հոգի միայն փրկուէին ու ժողովուրդը ենթարկուէր ուրիշ շրջաններու բնակչութեան արիւնոտ ճակատագրին :

Որովհետեւ եղածը զինուորական գործողութիւն մը չէր, որ շօշափելի արդիւնքով դատէինք երեւոյթը: Լեռ բարձրացողները լաւ կը ճանչնային իրենց թուական ու զինական ուժը: Աւելի լաւ կը ճանչնային թուրքին գերազանց ուժը, անդերազանցելի վայրագութիւնը, ու վայրագութիւնը վառ պահող անոր վերջին երազին թրքութիւնը : Գիտէին: Բայց կը գտնուէին լինել – չլինելու ճակատագրական հարցականի մը դիմաց ու տղամարդու իրենց արժանապատուութիւնը թոյլ չէր տար, որ թշնամին որոշէ իրենց բախտը :

Ամբողջ խնդիրը այս է: Հրաշալին ներքին այս պայծառութիւնն է: Այս որոշումին մէջ կը կայանայ հերոսամարտին բովանդակ հմայքը :

Կռուեցան, հազարներ հաշուող կանոնաւոր բանակին դէմ դիմացան քառասուն օր, քառասներորդ օրը ազատարար նաւեր եկան, բայց հասած ազատութիւնը անմիջապէս ու ամէնուն նոյն ոգեւորութիւնը չպարգեւեց : Նոյն պահուն նոր ներշնչում մը նոր լոյսով ողողած էր արդէն ապստամբներուն հոգիները :

Կը պատմեն, թէ ժողովուրդը նաւերուն մէջ տեղափոխելու գործողութեան հսկելէ ետք, Մուսա – Տաղի քառասուն օրերու առօրեային բովանդակութիւն ու դիւցազնական բնոյթ տուող կտրիճները շնորհակալութիւն կը յայտնեն հրամանատարութեան ու կը ներկայացնեն իրենց կամքը .

— Մենք հոս կ'ուզենք մնալ :

Իմանալի է անշուշտ « հոս » մնալու կիրքին թաքուն շարժառիթը: Անապատէն ճիչեր հասած էին արդէն. զինուոր տարուած երիտասարդներուն արիւնոտ լուրերը հասած էին մորթուող անմեղներու ճիչերէն առաջ: Խաղաղ ափերուն խաղաղութիւնը պիտի վիրաւորէր իրենց խղճմտանքը. տուեալ պահուն, թշնամիին տրուած որեւէ հարուած կշիռ ունէր.

— Մենք հոս կ'ուզենք մնալ :

Զմնացին: Զձգեցին որ մնան: Նաւատորմին հրամանատարութեան կողմէ խոստացուեցաւ, որ թուրքին դէմ կըռուելու առիթ պիտի տրուի իրենց : Մեկնեցան : «Հոն» մնալու տենդը բորբոք մնաց ու Փոր – Սայիտ խարիսխ նետելէ ետք՝ դարձաւ hnu չմնալու կրակ: Փոթորկայոյզ արարքներու ծարաւը, չյագեցած վրէժին աղաղակը ստիպեց, որ կազմուի հռչակաւոր Հայկական բանակին կորիզը, որ իր կարգին պատճառ դարձաւ, որ հանդիստ չմնան ու իրենց տեղը չմնան հարիւրաւոր ու հարիւրաւոր վրէժխնդիր երիտասարդներ: Եկան աշխարհի չորս ծագերէն, դարձան չորս հազարնոց բանակ, որ բախտորոշ օր մը խորտակեց թուրքին անառիկ դիրքերը ու Արարայի վրայ տեսաւ անոր ծնկաչոք պարտութիւնը :

— Մենք հոս կ'ուզենք մնալ :

Մուսա – Տաղէն ծնունդ չառներ ու Արարայի յաղթապանծ ճակատամարտին չի յանգիր այս խռովիչ տրամադրութիւնը: Կուգայ հինէն, մեր պատմութեան հեռուներէն ու կը շարունակէ արթուն պահել սրտերը: Թերեւս ինչ որ յարդանքի արժանի բան ունինք առաջ եկած է հայկական առողջ այս բնազդին թելաբած կեցուածքէն: Որ սեւին ու ճերմակին զանազանութիւնը կ'ընէ նախ, արդարին ու անարդարին սահմանները կը դծէ, կը փոխակերպուի ապա քաջութեան, կը դառնայ գեղեցկութիւններու ծնուցիչ ուժ, պաշտամունք ու յամառութիւն : Հայոց պատմութեան համարեա՛ բոլոր էջերը կազմուած են ապրումներու եւ շարժումներու այս յաջորդականութեամբ : Ատոնց շնորհիւ էր, որ ունեցանք հայրենիք , ապա կրօնք, երգ, ուրիշ մեծագործութիւններու հսկայ դումար մը ու պահեցինք հազարամեայ մեր արիւնին սեփական կարկաչը : Ստեղծեցինք: Պահեցինք, Տեւեցինք: Կը ստեղծենք տակաւին, կը պահենք, կը տեւենք, որովհետեւ՝

— Մենք հոս կ'ուզենք մնալ ...:

Պ. ՍՆԱՊԵԱՆ

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ՖԻՐԷՆՑԷԻ «ՈՒՖՖԻՉԻ»Ն

Ամբողջ իտալական թերակղզին ինքնին բացօթեայ թանգարան մըն է: Կարելի է որեւէ քաղաքի որեւէ փողոցին մէջ շրջիլ ժամերով, տնտնալ դարերու կնճիռներով խորշամած բայց միշտ լուսաւոր, տեսակ մը արեւելեան փոշիով ու երգով ոսկեզօծ հրապարակներուն վրայ և երբեք չձանձրանալ: Իտալիոյ մէջ դժուարը ընտրութիւնն է. ընտրել թանգարան մը՝ որ ամէն ինչ մեզի մոռցնելու արժանիքը ունենայ : Առանց անդրադառնալու Հռոմի կամ Միլանի մասին, որ շնորհիւ Պրէրայի Լուվրի կամ Փրատոյի արժանի պատկերասրահ մը ունի, գաւառներու ամէնէն աննշան քաղաքներն իսկ արուեստի այնպիսի հազուադիւտ նմոյշներ ունին՝ որոնք կը զարմացնեն արուեստի սիրահարները : Կարելի չէ տեսած ըլլալ ու կարօտով չվերյիշել Վենետիկը, Պէրկամօն, Արէձձօն, Ուրպինօն կամ Ֆերրարան: Ամիսներ պիտի չբաւէին վայելելու համար զանազան մեծ արուեստագէտներու ,ի մասնաւորի Ռաֆայէլի կամ Փիէթրոյի արուեստի գլուխ գործոցները՝ նետուած Իտալիոյ բոլոր անկիւններու այս կամ այն եկեղեցիին, այս կամ այն խալխլած պալատին մէջ: Կը բաւէ անգամ մը մուտք գործել Վենետիկի Աքատեմիա Տէլլէ Պէլլէ Արթէին կամ Փիրուճիայի Ազգային Պատկերասրահին մէջ, ըմբռնելու համար թէ Իտալիոյ գաւառական թանգարաններն իսկ կրնան համահաւասար ըլլալ թագաւորական որեւէ հաւաքածոյի :

Եթէ լաւը կայ, անպայման կայ նաեւ լաւագոյնը, եւ Ֆիրէնցիի Ուֆֆիչիա թանգարանը բոլոր միւսներուն մէջ եթէ ոչ լաւագոյնը, լաւագոյններէն մէկն է : Ֆիրէնցէ քաղաքը արդէն, բոլոր անոնց համար որոնք իրենց սրտերուն մէջ ունին գեղեցկութեան երազի մը անկիւնը, կը մնայ լուսաւոր ճարտարապետութեան նրբահիւս քերթուածը : Ընդունինք սակայն թէ Ուֆֆիչի թանգարանը, Ֆիրէնցէի ճիշդ սրտին, արտաքուստ չի ներկայանար Տոժական կամ Փիթթի պալատներուն հմայքով : Ուֆֆիչիին մէջ ամէն ինչ խիստ է, կարծր, երկրաչափական : Շէնքը կը նմանի աւելի զօրանոցի՝ քան պալատի. արդէն իսկ իշխանին բնակավայրը չէ եղած, այլ իր պաշտօնեաներուն եւ դատաւորներուն: Տակաւին պահած է Վաղարենի տուած խիստ դիմադիծը : Բայց երբ սրահներուն մէջն ենք , կարելի է մոռնալ հանդիսաւոր եւ ծանր աստիճանները, ապակեզարդ աղտոտ մեծ պատուհանները, կարելի է մոռնալ ամէն ինչ՝ դէմ յանդիման զգլխիչ գեղեցկութիւններու հետ :

Կարելի է արագ անցնիլ Ֆլաման մեծածաւալ գործերու սրահէն, կարելի է չուշանալ նոյնիսկ առաջին երեք սրահներուն մէջ — եթէ երբեք կարելի է պարզ ակնարկով մը միայն ողջունել Ճիոթթօն, Տուչչիօն եւ Զիմապուէն — եւ հասնիլ ու մնալ տաղաւարին մէջ՝ ուր կեցած են, կողք կողքի, Կիրլանտայօն, Լիփփին եւ Պոթթիչելլին՝ Հուկօ Վան տէր Կէօսի նշանաւոր նկարին շուրջ: Դարերու ընթացքին, փոքրիկ այս տաղաւարին մէջ, քանի՛ աչքեր չլացած, քանի սրտեր բաբախած են գեղեցկութեան լոյսով :

Հուկօ Վան տէր Կէօսի մոգերուն երկկրպագութիւնը ... Գիսակ գիսակ թափուող խարտիշահեր այս կոյսին հետ դէմ առ դէմ, շրջապատուած՝ ծնրադիր հրեշտակներով, հովիւներով՝ որոնց իրապաշտութիւնը սպանական բան մը ունի, սիւներու եւ գերաններու այս տէքորին մէջ որ կ'երկարի լեռն ի վեր, կ'ուրուագծէ միջնադարեան քաղաք մը՝ Մէօղի կամ Ռէնի բաց կապոյտին կամ անոյշ կամ անոյշ մոխրագոյնին մէջ թաթխուած, քանինե՛ր թօթափեցին իրենց անհանգիստ պատանութեան՝ մառախուղն ու բոլոր խռովայոյզ փոթորիկները: Քանինե՛ր դիտելով առաջին կարգին վրայ ծաղիկներու երկու փունջերը, Ս. Յովսէփի փայտէ ջրդեղուած մուճակը եւ ծնրադիր հրեշտակներուն ժանեկազարդ վերարկուները՝ առաջին անգամով զգացին նկարչութեան ուժն ու բանաստեղծութիւնը :

Հուկօ Վան տէր Կէօս... եւ յետոյ Կիրլանտոյօ Լիփփի, Պոթթիչելլի ...

Ինչ որ հիանալի, սքանչելի է Հուկօ Վան տէր Կէօսի Մոգերու Երկրպագութեան մէջ Փերսփեքթիւի այն զարմանալի վարպետութիւնն է որ բոլոր գիծերը կը տանի Կոյսին սրտին, որուն շուրջը կը կարգաւորէ զինուորներն ու մոգերը, ազնուականներն ու սպաները՝ նիզակներու եւ սիւնազարդ դռներու հրաշալի խառնակոյտի մը մէջ:

Այսօր Լիփփին կորսնցնելու վրայ է իր պատուանդանը: Շատեր կը նախընտրեն Պելլինին՝ աւելի տարածուն ու շատ աւելի խորունկ: Մատոնճան չափազանց քնքուշ է, մաքուր, բիւրեղային, թափանցիկ, գրկին մէջ մանուկը քիչ մը շատ թշեղ, բնանկարը շեշտուած վարպետութեամբ յօրինուած, հրեշտակը աչք կը թարթէ, այնքան որ, այս մենակեացին այսքան ազնուական, այսքան նրբահիւս նկարչութեան մէջ, լուրջ մօտեցումի մը պակասը մատնող արուեստականութիւն մը կայ : Որքա՛ն հմայիչ է այս Մատոնճան, այո՛, բայց եւ որքան աշխարհիկ՝ իրապէս կին ըլլալու համար :

Եւ ահա Պոթթիչելլին... Ո՞վ անցած է Ուֆֆիչիէն եւ չի յիշեր այն վայրկեանը՝ երբ առաջին անգամ դիտած է երիտասարդ այն աղջիկը որ կը ծնի ալիքէն, հրաշալի վայրկեան, երբ հրեշտակներու շունչով հոգին մուտք կը գործէ իր մէջ, զայն կը կենդանացնէ, կը կերպաւորէ եւ կը բարձրացնէ մեր աչքերուն առջեւ՝ տակաւին կատարեալ գեղեցկութեամբ,

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

Մեղք չէ՞ր այս տղուն կայարաններու մէջ բեռնակրութիւն ընելը, ան ալ այս մատղաշ տարիքին մէջ :

Իրենք կարողութեան տէր չէին, իրենց ապրուստը հազիւ կրնային հանել օրը օրին, բայց գիտէին թէ ամէն մեծ նպատակ մեծ զոհողութիւններու կը կարօտէր, եւ յանձնառու եղան այդ զոհողութիւններուն դիտակցաբար, մեծ նուիրումով :

Օրը չոր ու ցամաք անցընելով՝ եթէ կարելի էր մէկը տեղ մը հասցնել ինչո՞ւ չէ, անհրաժեշտ էր որ ըլլար ատիկա: Նեղութիւն , տառապանք շատ տեսած էին, այնքան շատ որ կարծես թէ ալ վարժուած էին անոր, ընտելացած անոր հետ: Կտոր մը սեւ հաց, քանի մը ձիթապտուղ, տաքուկ ապուր մը շատ հեղ իրենց կէսօրուան կամ երեկոյեան ճաշը եղած էր, ինչ կ'ըլլար, թող ատեն մըն ալ այդպէս շարունակուէր, հարկաւ օրերը այսպէս չէին մնար :

Անծանօթ կին մը իր մահուան գնով Աշոտը փրկած էր մեծ սպանդէն ,— այսպէս պատմած էր ինք,— ինչո՞ւ իրենք պիտի ընկրկէին: Իրենց փնտռածը հիմա, չար, անսպասելի անակնկալ մը չպատահէր, Աստուած ուժ ու կարողութիւն տար մնացեալը երկրորդական էր :

Բայց, ժամանակի ընթացքին, իրերը սկսան տարբեր ընթացք ստանալ: Երախաները քանի մեծցան աւելի պահանջկոտ դարձան : Անոնց առօրեայէն դուրս դպրոցական ծախքերը զրեթէ կրկնապատկուեցան, հարկ էր այդ բոլորին հասնիլ, դիմանալ :

Պ. Վարդան իր գործէն դուրս, տունին մէջ սկսաւ տարբեր գործերով ալ զբաղիլ քանի մը տրախմի աւելի շահելու համար: Տիկին Սիրարփիին «աշխատանքի ժամերը» շատ երկարեցան , ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէր յատկապէս Աշոտին: Իր ինչի՞ն, ի՞նչ բանի համար այսքան զոհողութիւն պէտք է ընէր այս առաքելատիպ ընտանիքը :

Պ. Վարդան, առանց մէկուն զգացնելու, գնաց քանի մը ունեւորներու դուռները բախեց. պարզեց խնդիրը, բայց ի՞զո՛ւր :

— Ես ինծի համար օր մը չեմ մտածած մէկէն լեփտա մը ուզել , այս աներեսութիւնս որբ տղու մը համար է, բաց էր բոլորին: Բայց անոնք, ամէնքն ալ, կարծես մէկ խօսք ըրած, պատասխանած էին իրեն նոյն անպէտ առարկութիւններով:

— Ի՞նչ պիտի ընէ դպրոց երթայ, դպրոցը փոր չի կշտացներ... Դպրոց պիտի երթայ վարժապե՞տ ըլլալու համար... վարժապետներուն վիճակը չի՞ տեսներ.. Դպրո՞ց, վաղը անօթի մնալու միտք ունի կ'երեւայ:

Ու հազար ու մէկ նման առարկութիւններ ...

Մինչ նեղութեան , զրկանքի, թշուառութեան օղակը երթալով կը սեղմուէր հէգ ընտանիքին շուրջ : «Ոչ, այս վիճակը այլեւս ատանելի էր, պէտք չէր աւելի երկարել», կը մտածէր Աշոտ, բայց ի՞նչ ընէր, ի՞նչպէս ըներ: Դպրո՞ցը... ուղղակի կը պաշտէր: Հիմա շրջապատ ունէր, հորիզոնը երթալով կը լայննար , միտքը տարածուն ծաղկալից դաշտի մը պէս օր – աւուր կը բացուէր: Բայց այս վիճա՞կը, այս բարի խեղճ ընտանիքին վիճա՞կը ...

Ինք ի՞նչ էր անոնց համար: Անոնք ի՞նչ էին իրեն համար: Ոչ իսկ հայրենակից , ոչ իսկ ծանօթ, բախտին մէկ անհասկնալի խաղը: Ու տանջանքը, խոր տանջանքը կը կրծոտէր Աշոտին սիրտը, օր – աւուր քիչ մը աւելի սաստկութեամբ :

Գիշերները անհանդիստ, յաճախ կը շտկուէր իր անկողինին մէջ, անձկութեամբ կը նայէր դէպի զիրենք բաժնող դուռը եւ անոր ճեղքերէն կը նշմարէր ճրագին լոյսը: Ուրեմն այդ խեղճ կինը տակաւին արթուն էր: Տակաւին կքած ասեղ կը քաշէր: Ժամը քանի՞ն էր հիմա : Մեղք չէ՞ր այդ ազնուական կնոջ :

Ոչ, պէտք չէր աւելի երկարել այս ողբերգութիւնը: Դպրոցը լաւ բան էր, այո,— մանաւանդ բարձրագոյնը,— բայց, կ'երեւի իրեն համար չէր, ինչո՞ւ պէտք էր նահատակուէին այս մարդիկը իրեն համար :

Եւ օր մը, գիշերանց կէս խենթի երեւոյթով, ելաւ անկողինէն ու գիշերանոցով կանգնեցաւ դեռ աշխատող տիկին Սիրարփիին առջեւ :

— Ոչ, ոչ, մայրիկ, այդ վիճակդ անտանելի է, այս վիճակին հետ երբեք չեմ կրնար հաշտուիլ: Հայրիկը այժմ տկար, ուժասպառ , դու գիշերուան մինչեւ ժամը երեք – չորսերը կ'աշխատիս, եւ ասիկա ամէն օր, ամէն երեկոյ, անկարելի է... վազուընէ սկսեալ ալ դպրոցը վերջացած կը համարիմ ինծի համար, գործիս կ'երթամ :

Այր ու կին իզուր փորձեցին տարհամոզել Աշոտը, որ բորբոքած , լալով կը խօսէր :

— Համբերէ, տղաս, շարունակէ դպրոցըդ , դեռ ոտքերնիս գերեզման հասած չէ, հարկաւ Աստուած բարի դուռ մը կը բանայ ...

Բայց, Աշոտ այդ բոլորը չէր ուզեր լսել :

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՉԷ

(11 Շար.)

կատարեալ մաքրութեամբ, բայց որ, շուտով, պիտի կորսնցնէ այդ ամէնը եւ ծածկուի ասասեղնագործուած այն վերարկուով՝ զոր օգնական ձեռք մը իրեն կ'երկարէ արդէն : Շատերուն համար այսօր ճապաղ այլաբանութիւն մըն է այլեւս ասիկա՝ այնքան կրկնուած արուեստի հրատարակութիւններուն մէջ. բայց ան որ առաջին անդամով կը դիտէ Վենիւսին ծնունդը՝ ուրիշ, նոր բան մըն է, աւելի քան կրօնական վերացում մը : Այս նկարով, արուեստագէտ դիտողը կը մտնէ Կարգի մը մէջ՝ զոր այլեւս չի կըրնար թողուլ. Գեղեցկութեան Կարգն է ատիկա, յաւիտենական Կարգը՝ որ կը ջնջէ միւս բոլոր դիտելիքները՝ Յառաջդիմութիւն, Գիտութիւն, Պատմութիւն թէ նոյնիսկ Ճշմարտութիւն : Եւ այն ատեն հասկնալի կը դառնան Տա Վինչիի խօսքերը, թէ «նկարչութիւնը կ'ընդգրկէ ու կը պարունակէ ամէն ինչ որ բնութիւնը կ'արտադրէ », թէ «նկարչութիւնը լուռ բանաստեղծութիւն մըն է» :

« Ով որ դէմք մը կը նկարէ, եթէ երբեք չկարենայ նոյնանալ իր հետ, չի կրնար զայն կատարել», կը շշնչէր Տա Վինչի տխրութեամբ, որուն սակայն ինքն իսկ չկրցաւ հասնիլ. իր հանճարը կը գլէ կ'անցնի արուեստը եւ կ'արհամարհէ դէմքերը : Պոթթիչելլին, իրապէս, միակն է որ դէմքերուն հետ զուգընթաց կ'ընթանայ : Եթէ երբեք գարնան այլաբանութիւնը մեզ այնքան կը յուզէ, իր ներկայացուցած անձնաւորութիւններուն աննիւթական շնորհքէն չի գար միայն, որոնք, ծանրութեան յայտնի օրէնքներէն անկախ, կ'ուրուագծեն մեր աչքերուն խորհրդաւոր ու լուռ շուրջպար մը՝ ծոպէրիտեան պարտէզի մը ոսկեխնձորներուն տակ : Պոթթիչելլի հասած է բարձրութեան մը, որ կը խլէ երաժշտութենէն իր արժանիքները, յօրինելով, բոլոր փերափեքթիւներէն ազատ ձեւերով ու գոյներով, կատարեալ եւ ազեկէզ մեղեդի մը, ժամանակին վրայ որ կը թռչի եւ գեղեցկութեան՝ որ կը փախչի :

«Պոթթիչելեան Կոյսերու խոր եւ հիւանդագին երազը, «նիհար եւ բիւրաթեկ դիծերու տեւական եւ տառապագին» գեղեցկութիւնը կը խրտչեցնէին Իփոլիթ Թէնը, սիրահար, ինչպէս իր դարը ամբողջ, աւելի դիւրին եւ փարթամ գեղեցկութիւններու : Քննադատութիւնը տակաւին երկար ատեն պիտի չարունակէ հեղնել, Պերէնսընի հետ, «քիչ անդամ ճշգրիտ» գծագրութիւնը, «հազուադէպօրէն հաճելի» երանգաւորումը, «ապերախտ տիպարները» Ֆիլիփփօ Լիփփիի նշանաւոր աշակերտին : Առանց անդրադառնալու Մըլոն հաւաքածոյին, Ուֆֆիչիին մէջ կան ուրիշ նկարներ եւս, որոնք կը հաստատեն Պոթթիչելիի հանճարը, սկսեալ Երեք շնորհքներէն :

Կարելի չէ նկարչութենէն քիչ շատ հասկնալ, լիանալ փոքրիկ այս տաղաւարին մեծ գեղեցկութիւններով եւ փափաք ունենալ տակաւին չարունակելու Ուֆֆիչիին այցելութիւնը : Դժուար է անցնիլ 18·000 նկարներու առջեւէն միեւնոյն լրջութեամբ ու ապրումով՝ հակառակ անոր որ ամէն ինչ, կամ գրեթէ, առաջնակարգ մեծութիւններ են : Մանթէնեան, Պէլլինին... (որուն լաւագոյն գործերը հոս չեն սակայն, կը գտնուին Միլանօ եւ Վենետիկ) : Ուֆֆիչիի մէջ կը մնան գլուխ գործոցները Փաօլօ Ուչելլոյի (օրինակ, Սիէննայի պատերազմը, ուր ձիերու դոփիւնը, աղեղներու եւ նիզակներու անտառները կը յօրինեն զարմանալի ներդաշնակութիւն մը) : Ուֆֆիչիի մէջ է նաեւ վստահօրէն Վենեձիանոյի վերագրելի միակ նկար մը : Եւ անդին, ինչ հրաշալի Ֆլամաններ ... Ռոժէ տը լա Փասթիւրէն կսկծալի, հիւծած ու աղեխարշ Թաղում մը, Մենլինկէն մտասոյզ Պէնէտէթթօ Փօրթինարին՝ քաղցրացած ու տեսակ մը մարդկայնացած Ֆիրէնցէի խնկարոյր օդէն : Ժէրար Տաւիտէն Մոգերու երկրցագութիւն մը : Ով տարրական զաղափարն իսկ չունի Ֆլաման նկարչութեան մասին, կրնայ զայն ճանչնալ Ուֆֆիչիին մէջ՝ սկսեալ Վան Տէր Կէօսէն, Վան տէր Վէյտէնէն եւ Տաւիտէն մինչեւ Ռիւպէնս եւ Ռամպրանթ : Նոյնն է պարագան նաեւ գերմանական նկարչութեան համար : Կարելի է հոս խմբուած տեսնել գերմանական նկարչութեան ընտրանին.— Տիւրէրի սքանչելի դիմանկարները եւ Մոգերու երկրպագութիւնը՝ ուր առաջին անդամ վերածընունդը կ'ազդուի գերմանական կոթականէն, Հոլպէյնի սքանչելի Սըր Ռիչըրտ Սաութվէլը, Կրանախները : Շատեր, իտալական նկարչութեան անգերազանցելի այս գլուխ գործոցներուն կողքին ուշադրութիւն չեն դարձներ գերմանական նըմոյշներուն, անարդար է սակայն չնկատել թէ ինչպէս Տիւրէր, ընդօրինակելով հանդերձ Մարթէնա մը կամ Պէլլինի մը, կը վերանորոգէ իր ոճն ու գունատախտակը՝ առանց երբեք դադրելու ինքզինքը ըլլալէ :

Տա Վինչիի եւ Վէրրոքիոյի գործակցութիւնը — այն չափով որ կարելի է զայն ճշդել ու ժամանակագրել — կը ներկայացնէ մեզի երկու հարազատ նըկարներ, Քրիստոսի մկրտութիւնը՝ ուր կը գտնենք Նախնականներուն քանդակային ուժն ու դնդերումը, եւ Աւետումը՝ որուն վրայ անկասկած բազմաթիւ ձեռքեր աշխատած են, բայց ուր հրեշտակը Տա Վինչիի դիմագիծերուն կատարեալ մաքրութիւնը պահած է տակաւին :

Ազատագրումին, Միքէլ Անճէլոյի Սուրբ Ընտանիքը փոխադրուած էր Փիթթի : Հիմա Ուֆֆիչի է կրկին, միակ արկած հանճարեղ ստեղծագործութեան մը մէջ, տժգոյն սխրագործութիւն քանդակագործի մը որ կ'ուզէ փաստել թէ կըրնայ, եթէ ուզէ, հաւասարիլ Տա Վինչիի եւ Ռաֆայէլի — Եկքանիկներու Կոյսին : Այս կոյսը ահաւասիկ որ Միքէլ Անճէլոյի արձանային ուժին կը հակադրէ իր մեղկ ու խորհրդաւոր շնորհքը, որմէ շատեր պիտի նախընտրէին անշուշտ Լեւոն Ժ.ի դիմանկարը :

Անկասկած Ուֆֆիչիին մէջ ալ անհանդուրժելի նկարներ կան, մանաւանդ երբ կը դիտենք Փարմիճիանոյի Կոյսերը : Այնքա՛ն մանրամասնուած են, այնքան ճոխ՝ որ աչքը չի դիտեր ուր հանդչի :

Բայց ահա Գարաւաճիօն, որուն համար ըսուած է թէ «եկած էր քանդելու նկարչութիւնը » : Գայթակղութիւններով եւ ոճիրներով փոթորկած կեանք մը մեղի կուտայ նկարչութիւն մը՝ որուն իրապաշտութիւնը կը հասնի երկդիմութեան եւ երբեմն նոյնիսկ ախտին : Սա Բագոսը ... երիտասարդ՝ բայց ճարպի մէջ խեղդուած, մեղկ կղակով, կնոջական շրթունքներով, տխուրաչուի, գանդրահեր, որթատունկի բարունակով պսակուած, լոյսը կը սողոսկի մարմնին վրայ, ձորձին վրայ՝ որմով ծածկուած է, պտուղներուն վրայ, բաժակին մէջ պղպջացող գինիին վրայ. բայց ախտաւոր այս մանուկը. մտած է արդէն մեռելներու թագաւորութեան մէջ : Քայլ մը եւս, եւ Ճիուղէփփէ Մարիա Քրեսփիին զարշելի Լուն է :

Ուֆֆիչիին մէջ լաւ չէ ներկայացուած Թինթորէթթօն, բայց Թիցիանօն բազմած է իր լման փառքով : Ուֆֆիչիին վէնիւսը պարպուած աչքերով գեղեցիկ շուայտուհի մըն է միայն, բայց ահաւասիկ Ուրպինոյի Վէնիւսը : Այս նկարը կը զուգադրէ, գոյներու եւ լոյսերու սքանչելի հակադրութեան մը մէջ, ամէն ինչ որ մեծ նկարիչը կրցած է իւրացնել վարպետներու օրինակէն : Երկնագոյն կապոյտով եզերուած այս սիւնը, դարակի մը առջեւ ծնրադիր այս մանկամարդ աղախինը, խարտիշահեր այս կինը, ամբողջ այս մտերմիկ շրջանակը Նախնականութիւն մը կը մատնեն : Բայց մարմարէ սալայատակը, անկողինը ծածկող վերմակի կարմիրին հետ վարագոյրի ծիրանիին հակադրութիւնը, սաւանին ծալքերը՝ ուր դեղինով կետաւորուած շնիկ մը կը քնանայ, եւ մերկութիւնը չափազանց երկարած, աւելի սատափափայլ քան ոսկեգոյն, տակաւին ամօթխած, քնքոյշ, յիշեցնելով նորերուն զգայնութեամբ հեշտական արուեստ մը : Մօտեցած ենք արդէն պոտլէրեան պերճանքին, Կոյայի ըզգայնութեան :

Կարելի է դուրս գալ այլեւս Ուֆֆիչիէն խաղաղ գեղեցկութեամբ այս վերջին պատկերին վրայ՝ որուն հոդին տակաւին չէ կրցած դուրս գալ մարմնական իր բանտէն : Խարտիշահիւսք, տխրաժպիտ այս ազնուականուհին, անակնկալի բերուած իր տան մտերմութեան մէջ, ծածկելիք չունի. ինքզինքը չի մատուցաներ. խաղաղ սրտով կը սպասէ տան գլխաւորին. կատարաե՛լ պատկեր երջանկութեան :

Այո՛, կարելի է այլեւս դուրս գալ Ուֆֆիչէին : Օր չէ, օրե՛ր բաւական չեն դիտելու ու ճաշակելու արուեստի այս անբաւ դէզերը : Տակաւին չխօսեցանք քանդակագործութեան մասին : Տաղաւարներ ամբողջ լեցուած են հին թէ նոր արձաններու բացառիկ նմոյշներով, սկսած Յոյներէն, Հռոմէացիներէն, մինչեւ Վէէրքիօ եւ Միքէլ Անճէլօ :

Կ'ըսեն, թէ այն գեղարուեստասէր զբօսաշրջիկները որոնք մէկ օրուան համար Ֆիրէնցէ եղած են՝ մնացած են մէկ շաբաթ : Իսկ կան որ ամիսներով եղած են Ուֆֆիչի, եւ կը ցաւին, որ տակաւին ամբողջութեամբ զայն չեն ճաշակած :

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Կարճ եւ անակընկալ հիւանդութենէ մը ետք իր մահկանացուն կնքեց դաղութիս հին անդամներէն ընկեր Գեղամ Սարոյեան :

Հաւատաւոր եւ գործունեայ դաշնակցական, ամէն առիթով իր մասնակցութիւնը բերած էր ազգային եւ կուսակցական ձեռնարկներուն :

Երկար տարիներ եղաւ «Յառաջ»ի Վալանսի թղթակիցը եւ իր այդ պաշտօնը կատարեց մեծ բարեխղճութեամբ :

Ողբացեալ ընկերոջ թաղումը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 13ին : Ներկայ էին ընկերներ, Նոր Սերնդականներ եւ բարեկամներ : Աւուր պատշաճի դամբանական մը խօսեցաւ ընկեր Ե. Գասեան՝ դրուատելով Գ. Սարոյեանի բարեմասնութիւնները :

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ եռագոյն ծաղիկներով զարդարուած ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ ողբացեալ ընկերոջ գերեզմանին վրայ :

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՄՈՌԱՑԿՈՏ ՏՂԱՆ

Հայրը կը հարցնէ տղուն.

— Ատ ի՞նչ հանգոյց է թաշկինակիդ ծայրը :

— Մայրիկը կապեց, որպէսզի ծրարը փոստարկղ ձգել չմոռնամ :

— Եւ դուն ձգեցի՞ր :

— Ոչ, որովհետեւ մայրիկը մոռցաւ ծրարը ինծի տալ :

×

ՍԽԱԼՈՂ ՀԱՅՐԻԿՆԵՐ

— Հայրիկ, — կ'ըսէ դպրոցական տըղան, — այն խնդիրը, որ դուն լուծեցիր, սխալ էր :

— Ի՞նչ կ'ըսես : Ի՛նչ անախորժ բան եղաւ ուրեմն :

— Հոգ չէ, հայրիկ, ուրիշ հայրիկներու ալ անախորժ բաներ պատահեցան այսօր թուաբանութեան պահուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Շատ յոգնած վիճակի մը մէջ գտայ զինքը, պարոն :

— Վրդովա՞ծ եւ անձկալի :

— Օ՛, ոչ, պարոն : Ընդհակառակն, աւելի զուարթ կ'երեւէր, բայց կը դանդատէր իր յոգնած ըլլալուն համար : Թէեւ հեռախօսել փորձեց, բայց ձախողելով, ըսաւ թէ՝ առաւօտուն կը հաղորդակցի :

— Ա՛հ ...

Փուարոյի աչքերը կը փայլէին կենդանութեամբ : Հարցումները շարունակեցան, փորձելով հանդարտ ձայնով մը խօսիլ :

— Դուք լսեցի՞ք անունը այն անձին, որուն հետ կ'ուզէր հաղորդակցիլ :

— Ոչ, պարոն : Պարզապէս թիւը պահանջեց եւ սպասեց վայրկեան մը : Հաւանաբար, հեռաձայնի պաշտօնեան ըսած ըլլայ իրեն— «կը փորձեմ ձեր ուզած թիւը բանալ » : Որովհետեւ Միս Ատամս պատասխանեց . « Շատ լաւ», յետոյ յօրանջեց եւ ըսաւ ինծի. «Կարեւորութիւն չունի, այլեւս չեմ սպասեր : Մեծ կարիք ունիմ քնանալու » : Իր տեղը զետեղեց ընկալուչը եւ յետոյ սկսաւ հանուիլ :

— Ի՞նչ թիւ պահանջեց : Կը յիշէ՞ք միթէ ...

— Ներեցէք ինծի, պարոն, բայց չեմ գիտեր : Միայն կը մտաբերեմ, հեռաձայնի կեդրոնին անունը՝ «Վիքթորիա » : Մասնաւոր ուշադրութեամբ չէի հետեւեր իրեն :

— Որեւէ բան կերա՞ւ կամ խմեց քնանալէ առաջ :

— Ըստ իր սովորութեան՝ գաւաթ մը տաք կաթ :

— Ո՞վ պատրաստեց զայն :

— Ես ինքս, պարոն :

— Եւ ո՞չ ոք եկաւ այստեղ երեկոյեան ընթացքին :

— Ոչ ոք, պարոն :

— Իսկ օրուան մէ՞ջ :

— Չեմ յիշեր մէկը տեսած ըլլալ այստեղ : Միս Ատամս ցերեկուան ճաշը քաղաքին մէջ ըրած եւ հոն առած էր իր թէյը : Ան վերադարձաւ ժամը վեցին :

— Կաթը ե՞րբ բերին .. Այն կաթը որ խմեց քնանալէ առաջ :

— Իր խմած կաթը բերած էին ցերեկէն յետոյ : Կաթնավաճառին աշկերտը շիշը կը զետեղէ դրան մօտ ժամը չորսին : Ես վստահ եմ, պարոն, որ վնասակար բան մը չկար այդ կաթին մէջ : Այս առաւօտ ես ինքս ալ նոյն կաթէն դրի իմ թէյիս մէջ : Իսկ բժիշկն ալ հաստատեց թէ Միս Ատամս պէտք է ընդունած ըլլայ զօրաւոր թմրեցուցիչ մը :

— Կրնամ սխալած ըլլալ, ըսաւ Փուարօ : Շատ հաւանական է որ սխալած ըլլամ : Բայց ինչ որ ալ ըլլայ՝ պէտք է որ տեսնեմ բժիշկը : Կը հասկնա՞ք, Միս Ատամս դաշտուկներ ունէր : Ամերիկայի մէջ կեանքը բոլորովին կը տարբերի մեր այստեղ վարած կեանքէն :

— Գիտեմ, պարոն : Շիքակոյի կանկըսթերներուն մասին բաւական կարդացած եմ : Այս երկիրը աւազակներով լեցուն է եւ ոստիկանութիւնը շատ մեծ բան մը չարժեր : Ան չի հաւասարիր մեր ունեցած ոստիկանութեան :

Ալիս Պենէթի ցեղապաշտութեան զգացումներուն արտայայտութիւնները կանխելով, Փուարօ ընդհատեց զայն : Իր հայեացքը պատահաբար հանդիպեցաւ աթոռի մը վրայ դրուած փոքրիկ պայուսակի մը :

— Միս Ատամս իր հե՞տը տարած էր սա պայուսակը երէկ երեկոյ դուրս ելած ատեն :

— Ոչ թէ երէկ երեկոյ, այլ երէկ առաւօտ տարած էր զայն : Երբ ժամը վեցին վերադարձաւ, պայուսակ չունէր : Բայց գիշերը՝ իր հետը բերաւ :

— Ա՛, կը թոյլատրէ՞ք որ բանամ զայն :

Ալիս Պենէթ ամէն ինչ կը թոյլատրէր այլեւս : Ինչպէս սովորաբար, անգամ մը հաւատք ներշնչելէ յետոյ, բոլոր զգոյշ եւ կասկածամիտ կիները, նոյնպէս եւ Ալիսը կարելի էր ամէն բանի հնազանդեցնել : Փուարօն կրնար այլեւս ազատօրէն շարժիլ՝ ըստ իր կամքին :

Պայուսակը կղպուած չըլլալով, խնոյն բացաւ :

— Կը տեսնէ՞ք, Հաստինկ, կը տեսնէ՞ք... մրմնջեց Փուարօ յուզումով :

Պայուսակին պարունակութիւնը մտածել տուաւ մեզի :

Դիմայարդարանքի տուփի մը մէջ կը գտնուէին երկու պզտիկ գործիքներ, որոնք կօշիկներու մէջ զետեղուելով՝ կըրնային մէկը մեծցնել քանի մը սանթիմեթրի չափ : Ուշադրութիւնս գրաւեց նաեւ զոյգ մը գորշագոյն ձեռնոց, եւ, մետաքսաթուղթի մէջ փաթթուած՝ ոսկեգոյն շքեղ կեղծում մը, ճիշդ Ժանն Վիլքենսոնի մազերուն գոյնով, եւ, ինչպէս անոր վարսայարդարումը՝ ճակատին վրայէն երկուքի բաժնուած եւ խոպոպուած ծոծրակին վրայ :

— Դեռ կը տարակուսի՞ք, հարցուց ինծի Փուարօ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաննիկ Սարգիսեան եւ Տաթեւեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԻՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԻՆ

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սարգիսեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք կապոյտ Խաչի Օգափ. կայանին, Գեղամ Մելիքեանի մահուան առթիւ :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մուշեղ եւ Մելքոն Պետրոսեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Նիւ Եորքարնակ իրենց քեռայրին՝ Նիհիթա Հարմանճեանի անկընկալ եւ զառնակսկիծ մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Ծերիկեանց եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գեղամ Ծերիկեանցի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ, յիսուն Ֆր. կը նուիրեն Սէն – Ռաֆայէլի հանդուանեան տան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան, շնորհակալութիւն կը յայտնեն Լիոնի Հայ Կրօն. դասուն, Եկեղեցական եւ Ազգային, Աղքատախնամի եւ Տիկնանց, Դպրաց եւ Երգչախումբի վարչութեանց եւ անդամներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք ղրաւոր կամ անձամբ չնորհաւորեցին ամուսնութիւնը իրենց անդրանիկ զաւկին Արքիւրի ընդ Օր. ՄԱՐԻՆԱ ՈՒՂՂՈՒՐԼԵԱՆԻ (Պէյրութէն), որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Քրիստին Գարագեան եւ Պ. Ժան Գարագեան կը նուիրեն 50 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարեսիրական ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Արմենուհի Տարօնեանի մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան կը նուիրեն երեսուն Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին, իրենց Թոռնիկին ամուսնութեան առթիւ :

Պ. Ամիրխանեան կը նուիրէ քսան Ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին :

ՀԱՆԴԻՍԱԻՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի տօնի առթիւ, աւանդական մատաղ – օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյ մէջ :

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնը կը կատարուի Դրպ – րաց Դասուս կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հատուեանի եւ ընկերակցութեամբ Երգէոնի :

Ցաւալու պատարագի մատաղի օրհնութեան մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ բարեսիրաց ննջեցեալց յիշատակին :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30 :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայոց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթի եւ կիրակի օրերու հետեւեալ դասընթացքները պիտի վերաբացուին Սեպտեմբեր 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆ, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան, Պաճէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻԵԻ, 22 Րիւ վիֆթոր Հիւկօ, Ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ, 4 Րիւ Մարիոր Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայբեկներուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կենսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ուսուցչութիւնը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

CONFECTION FEMININE
ENTREPRENEURS SPÉCIALISÉS
CORSAGES
tergal doubles, non coupés, grosses séries, travail assuré toute l'année.
Etabl. HALIOT
24, Boulevard Saint-Denis, Paris (10e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի կիրակնօր – եայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քոռւա – Ռուժի պլրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Րիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Մի – քայէլեանի բնակարանին մէջ :

ՏԻՄԻՆ.— Կապ. Խաչի պլրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Րիւ Նանսէն : Դասատւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐՓ. ՀԵՎՎԱՃԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե րունդի « Արծիւ » ակումբին

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 18էն մինչեւ լոյս

SALLE FRANCO-SUISSE
10, Rue des Messageries, PARIS (10e) Métro Poissonnière

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

BAR — —BUFFET

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Աղգային Տան սրահը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Ա.Հարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանի վարչութեան բոլոր ընդունելիները ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՄԱՅԱՐՔ. Միութեան Մարսէյլի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Օրակարգ.— Ա) Զեկուցում պատգ. ժողովի : Բ) Ընդունելիներուն նոր վարչութեան : Ընթացիկ հարցեր : Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս տարեշրջանի առաջին ժողովին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Զօլուչ» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական վայրը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի : Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման դրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — *Մանրամասնութիւնները յետագային*

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԲԱՄԲԱՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
25
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
25 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10418

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.418

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱԽՏ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Համաշխարհային առաջին պատերազմը փրկեմանափորը եղաւ օսմանեան կայսրութեան :

Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը ո՛չ մէկ չահ ունէր պատերազմին ներքաշուելու : Գերմանասէրները, մաս առանձին պատերազմական նախարար Ենվէրը,— որ չփացած էր Սահմանադրութեան հռչակման օրերուն իր վայելած ժողովրդականութենէն, իբրեւ «հերոս ազատութեան» եւ տարուած վոքքրիկ Նազիմ մը դառնալու մեծամտութենէն, կամքի մէջ ձգելին Թուրքիան :

Իթթիհատը կրեց իր պատիժը : Ան — աման տարածութեամբ հողամասեր անխտուելուցան օսմանեան կայսրութենէն եւ Թուրքիան ամփոփուեցաւ Անատոլուի սահմաններուն մէջ :

Ցաղթական դաշնակիցները իբրեւ «հատուցում» իրարու միջեւ բաժնեցին ազատ. Արաբական հողամասերը յետագային պատասխանատուութեան եւ կամեցին անկախ պետութիւններ :

Հայ ժողովուրդը, որ մեծագոյն զոհն էր եղած Թուրք ոճրագործ կառավարութեան եւ բոլորէն աւելի օժանդակած էր դաշնակիցներու յաղթանակին, բոլորովին լքուեցաւ իր չար բախտին :

1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուդրոսի զինադադարով Թուրք կառավարութիւնը ա — նոնց պայմանի անձնատուր կ'ըլլար դաշնակիցներուն :

Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, հաքէն նախկին Ցունաստան չահեր կ'ապահովէին իրենց համար : Սակայն Հայերը կ'անհանուէին :

Հայրնակ վեց նահանգները չէին պատուէր դաշնակիցներէն : Տեղացի Թուրքերը նոյնիսկ պինաթափ չէին ըլլար : Նոտ չանցած Մուդրոսի Զեմ դաշնագրելուն մը պիտի կապէր այդ շրջանին մէջ եւ պիտի թափանցէր դէպի Անատոլուի խորերը, մինչդեռ ընդ միշտ դադրեցնելու համար հայկական հարցը :

«Միլլի» շարժումը դլխաւորապէս ուղղուած էր Հայերու դէմ, Թուրքերը չէին կրնար մարսել անկախ Հայաստանի մը առկայութիւնը : Կորսնցուցեր էին կայսրութեան հարաւային սահմաններուն վրայ Միջագետքը, Սուրիան, Լիբանանը, Յորդանանը, Պաղեստինը, Եմէնը, Հիճազը, Լիբիան,— ամբողջ արաբական թերակղզին :

Այդ անդարմանելի կորուստին փոխարէնը կ'ուզէին լուծել վերէն՝ հայկական հողամասերէն, թոյլ չտալու համար որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը ընդարձակէ իր սահմանները դէպի հարաւ, կրնալով մեր պաղեստինական, պատմական հողերը :

Դիւանագիտորէն իրենց այս ձգտումին տրամիպ կը հանդիսանար Թուրքին հին «յաւիտենական թշնամի Մոսկոփ»ը, որ կարմիր պատմուճան հագած՝ նիզակ ու բանտյապէս կը քալալերէր Թուրքերը, սկսեալ ոճրագործ Իթթիհատական կառավարութենէն, որուն կը նուիրէր Թաքսը, Պոֆուսն ու Արտահանը 1918 Մարտ 3ի Պրեսթ — Լիթովսքի դաշնագրով : Այս երեք նահանգները ռուսաց տրուած էին 1878էն ի վեր :

Իթթիհատէն եաք Լենին անվերապահ ազատութիւն ընծայեց նաեւ Մուսթաֆա Քեմալին, որ իրրեւ թէ իրեն պէս ճակատագրակից էր մինչդպրային «կապիտալիստի եւ «իմպերիալիզմ»ի դէմ :

Առաջին «իմպերիալիզմ»ը Հայաստանն էր : Պէտք էր ճղմել զայն : Ինչպէս Իթթիհատի, նոյնպէս Քեմալականներու երազն էր «Տուրան» Հայաստանի վրայէն ձեռք Ազրբէյճանի եւ ապատ Միջին Ասիոյ բանալ դէպի Թուրան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԻՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ ՄԻԹՐԱՆ

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԲՈՒԿ ՊԻՏԻ ՏԱՆ

Տրանսիի քաղաքագետարանին մէջ, համալնավար կուսակցութեան Կ. Կոմմունէն երկար նիստէ մը եաք, վաւերացուց Վալտէք Ռոչէի տեղեկագիրը եւ որոշեց իր քուէները կեդրոնացնել, Հանրապետութեան նոր թեկնածու՝ Ֆրանսուա Միթերանի վրայ :

Վալտէք Ռոչէ չատ դոհ է անշուշտ իր ձեռք ձգած յաղթութենէն : «Ֆիկարօ» կը դրէ թէ այս ձեւով համալնավար կուսակցութիւնը կը խուսափի իր հարատած ձայներուն հաշիւը բռնելու վտանգէն : Այլապէս, եթէ կուսակցութիւնը իր թեկնածուն ներկայացնէր, քուէներու թիւը կրնար գոյց տալ թէ համալնավար կուսակցութիւնը բազմաթիւ անդամներ կորսնցուցած է : Բայց չնորհիւ Միթերանի, դուրս կ'ելլէ իր կզակացումէն : Չի խօսուիր «ժողովրդական ճակատի» մասին, թէեւ համալնավարները չեն վարանիր յայտարարել թէ ընկերվարականներու եւ համալնավարներու միասնարար տուած քուէները մեծ նշանակութիւն պիտի ունենան քաղաքական յետաչրջումին վրայ, քուէարկութենէն եաք :

Կ. Կոմմունէի բանաձեւը կը չեշտէ թէ ամբողջութեամբ կը վաւերացնէ քաղաքական Բիւրոյի տեղեկագիրը զոր ներ կայացուցած է Վալտէք Ռոչէ : Եօթը տարիէ ի վեր զրամատիրական մենատարիէ ի վեր զրամատիրական մենատարիէ ի վեր զրամատիրական մենատ

ԴԱՐԱԻՈՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔ

Ա.

Բիւզանդիոնի Եկեղեցին ամէնէն պերճախօս քարոզիչը՝ Յովհան Ոսկեբերան (347 – 407), կը գրէր. «Իսաւրացիները յարձակեցան Հայաստանի Թչուառ բնակիչներուն վրայ եւ լափեցին զանոնք: Ամէնուրեք խռովք եւ անկարգութիւն, հարիւրաւոր մարդ, կին, տղայ կոտորուեցան, դիւղ եւ դիւղաքաղաք ամայացած են, ամէն կողմ արիւն եւ աւեր, ամէն կողմ կը լսուի մահամերձներու հոնդիւնը, յաղթողներու ուրախութեան կանչը, յաղթուածներու հեծկլտուքն ու հառաչանքը»:

Ոսկեբերանի քանի մը տողերը կը խտացընեն Հայուն դարաւոր տառապանքը, տարադրութիւն, կոտորած: Հայ պատմաբաններու դրութիւնները երեմիականներ են: Դէպքերը կը յաջորդեն պարբերաբար՝ ընկերացած բնական աղէտներու, համաճարակի, երկրաշարժի, սովերու: Հինը կը մոռցուի՝ երբ նոր աղէտ մը կը պատահի, ամէն անգամ անէծք պիտի կարդացուի, բայց նոր յոյսեր պիտի արթընան լաւագոյն օրերու, նոր խաբհանքներու առջեւ գտնուելու համար: Շատեր պիտի լքեն բնագաւառ անդորրութիւն գտնելու համար, պիտի մաչին օտար հորիզոններու տակ, պիտի մոռնան լեզու եւ հայրենիք առանց լաւագոյն օրեր տեսնելու:

Առաջին տարադրութիւնը կը կատարուի Շապուհի ձեռքով, քառասուն հազար ընտանիքներ բռնի կը փոխադրուին Պարսկաստան, մեծ թիւ մը ժամանակին համար, դիւղերը կը դատարկուին, տասնեակներ կը ձուլուին եւ օր մը պիտի գտնեն Թշնամի հեռաւոր հայրենակիցներուն: Այդպէս պիտի պատահի համաւոր եւ ակամայ բիւզանդական սահմաններն անցնողներուն: Բիւզանդիոնի քաղաքականութիւնն էր, ուսս պատմաբան Վազիլիէֆի համաձայն, Սլաւները Փոքր Ասիա, Հայերը Թրակիա փոխադրել:

Մորիկ կայսր 578ին մեծ թիւով Հայեր կը փոխադրէ Կիպրոս՝ կանխելու համար ազատագրական չարժումները: Բիւզանդական բանակը 688ին կ'աւերէ 25 գաւառներ եւ ութ հազար ընտանիք Բիւզանդիոն փոխադրելով՝ կը վաճառէ: Ծառայութիւն մըն է Յալիֆին համար, որով – հետեւ Արաբներ կը դրաւեն լքուած վայրերը: Բնակչութեան Թիւը կը նուազի բնիկներէն, օտարներուն Թիւը կ'աւելնայ: Արաբը կ'առաջարկէ Յուստինիանոս Բ.ի Հայերը փոխադրել Թրակիա, Փոքր Ասիա: Հայագրի Վարդան Փիլիկ (711–13) կը գործադրէ արաբ բաղձանքը՝ մեծ Թիւով Հայեր փոխադրելով Պալքաններ:

Կոստանդին Ե. կը քանդէ Կարինը (751), որ արեւմտեան Հայաստանի ամէնէն մեծ քաղաքն էր, յաջորդ տարին Արաբները կուգան, կը վերաշինորոգեն քաղաքը եւ Արաբներ կը տեղաւորեն:

Թէոփիլոս կայսրն ալ կը տարադրէ բազմաթիւ ընտանիքներ, երկիրը կը դառնայ անապատ:

Բիւզանդական բանակը կը քաշուի դեպի արեւմտեան Հայաստան, արաբական կուտայ քանդելու համար:

Տիգրան ու Բիւզանդիոն, Պապատ ու Բիւզանդիոն իրարմէ կը լսեն Հայաստանը, միշտ մահ ու աւեր սփռելով, կոտորած եւ տարադրութիւն կատարելով, երկիրը դատարկելու նպատակով:

Յովհաննէս պատմաբան կաթողիկոսի դիրքը ողբերգութիւն մըն է արիւնով ու արցունքով խմբագրուած: «Արաբները պարան կը ձգէին վղին եւ ոտքերուն, կը քաշէին մինչեւ մարմնին բաժանումը: Կը կտրէին մատներ, ականջ, քիթ, կը ճնշէին ոտքերուն կոճղերը: Երեւելի այրեր եւ կիներ, մատաղ մանուկներ դառնուկի պէս կը մորթէին, ուրիշներ կը վաճառէին, մայրերէն կը խլէին տղոքի երախաները եւ կը նետէին դետին: Ոմանց լեարդը կը հանէին, որովայնը կը բանային: Կիներ թոյն կը խմէին անարգանքէ ազատելու համար: Հաւատարացութիւն կ'առաջարկէին, բայց կը հռչակէին թէ քրիստոնեայ ենք: (Էջեր 310–14):

Կոտորածին կ'ընկերանայ ահաւոր սովը: Անդիտակցաբար մոլեխինդ եւ այլ բոյսեր կ'ուտէին եւ կը մահանային, ոչինչ գնով կը վաճառէին իրենց սիրասուն զաւակները, կիներ մերկանգամ կը շրջէին մուրացիկ եւ ծուարած կ'անշնչանային: Եղան մայրեր ու հայրեր, որոնք կերան իրենց զաւակները: «Կերան շուն ու կատու, խորովեցին տղայ եւ աղջիկ եւ յետոյ ուտողներն ալ մեռան»:

Աղէտներու ատեն բարոյական մակարդակը կը ցածնայ: Անհատը ինքնապահպանման բնազդով անձը միայն կը մտածէ, հայրը կը մոռնայ որդիներուն դուքը, մայրը նորածին մանուկներուն սէրը:

Արաբ աւազակներ իրարու կը յաջորդեն, կը կողոպտեն, կը տանջեն, կը կոտորեն, կը մեկնին: Յովհաննէս հերոսական կռիւներով կը դիմադրեն բռնակալութեան, բայց չկայ հաւաքական միութիւն, ընդհակառակն իշխան իշխանի դէմ է միեւնոյն ատեն, սրտի խորունկ մորմոքումով պատմաբանը կը գրէ. «Հայեր Հայերու դէմ համագունդ ի կռիւ պայքարէին, Թշնամիէն աւելի իրարու արիւն կը հեղուին, իրարու տուներ կը քանդէին»:

Արաբներուն կը յաջորդեն Սելճուկնե – րը, կը քանդեն Կարինի մօտ մեծափարթամ Արծն քաղաքը կը փոխադրեն տասը հազար սայլ աւար: Քաղաքը սեփական զօրք ունէր, ինքնաւար էր, բայց անկարող կ'ըլլայ դիմադրելու վայրենի վհատ – մակին: Մատթէոս, յիշելով Տուղրիլ կողմէ քաղաքին գրաւումը, կ'աւելցնէ. «Լալով յիշելու եմ փառաւոր կիներու դերեվարութիւնը տղոց հետ ղէպի Պարսից աշխարհը: Կը տանէին զանոնք երամ երամ, որպէս բազմութիւն Թուչուններու»: Կուգայ Ալփասլան, զերի կը տանի «անհամար մանուկներ եւ աղջիկներ»:

Սենեքերիմ կը լքէ գաւառը, 72 բերդ, չորս հազար գիւղ, ութ քաղաք, կը մեկնի Սվազ: «Բիւզանդիոն վերցնելով Հայ ուժը, զրկուեցաւ պաշտպան ուժէն, ան – ոչ մնալով երկիրը՝ Սելճուքները ճամբայ դուան»: (Ուռհայեցի, էջ 135–136):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թէ անճաւօթ ես հայ ժողովրդիւ՝
Նայիր այս որթին ...
Նա բախտակիցն է իմ ժողովրդի,
Հասակակիցն է իմ ժողովրդի:

Դ. ԷՄԻՆ

Հետազօտութիւնները ցոյց կուտան, որ հայկական լեռնաշխարհը եղած է հողագործութեան համաչխարհային հին օճախներէն մէկը: Տարեդիրներուն եւ պատմաբաններուն վկայութեամբ առեն մը ամբողջ Արարատեան հարթավայրը ծածկուած էր խաղողի եւ պտուղներու այգիներով: Խաղողին բազմադարեան մշակումը երկրին մէջ հասած էր այնպիսի բարձր մակարդակի մը, որ չատ հեռաւոր տղոներ խաղողին նախահայրերնիքը կը համարէին Հայաստանը: Եւ այդ՝ զուրկ չէ ճշմարտութենէ: Կարմիր Բլուրի պեղումները կը վկայեն այն մասին, որ դեռ մեր թուականէն առաջ 10րդ դարուն Հայաստան ունեցած է զարգացած այգեգործութիւն եւ գինեգործութիւն: Այո, Հայաստանի այգեգործութիւնը զարերու խորքէն կուգայ, մերթ ծաղկած, մերթ ամբողջովին ոչնչացած:

Հայաստանի այգեգործութեան բարձր մշակումի մասին կը խօսին նաեւ ոռոգման բազմաթիւ կառոյցներուն՝ ջրամբարներուն, ջրանցքներուն, արուեստական լիճերուն եւ փապուղիներուն հետքերը, որոնք կառուցուած էին պատմական Հայաստանի, Արարատ, Տուրուբերան, Վասպուրական, Սիւնիք եւ այլ գաւառներու մէջ:

Ժ.Թ. դարու վերջերը Հայաստանի այգիներուն տարածութիւնը ընդամէնը կը կազմէր 7 – 7·5 հազար հեկտար, իսկ 1913ին՝ 9·2 հազար հեկտար: 1918–20 Թուրքերը երկու անգամ նորէն աւերեցին Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մարգարիտը՝ Արարատեան դաշտը:

Այգեգործութեան զարգացումը առաւել մեծ թափ ստացաւ վերջին տասնամեակի ընթացքին: Ներկայիս Հայաստանի այգիներու տարածութիւնը կը կազմէ մօտաւորապէս 36·5 հազար հեկտար:

Հայաստանը լեռնաշխարհ է, ձիւնապատ լեռներով, խոր ձորերով ու կիրճերով, ընդարձակ սարահարթերով ու հովիտներով, աչքի կը զարնէ իր հզաւկի մայրական պայմաններու եւ բուսական ծածկոյին խիտ բազմազանութեամբ: Բնական է, որ այս դանազանութիւնը իր հնիքն է դրած նաեւ այգեգործութեան վրայ:

Որթատունկը Հայաստանի մէջ կը մշակուի մակերեսէն 400 – 1500 մեթր բարձրութեան վրայ, երբեմն եւ աւելի բարձր վայրերու մէջ: Այգեգործութիւնը համեմատաբար աւելի զարգացած է երկրին հարաւային շրջաններուն, Արարատեան դաշտահովտին մէջ, ուր ֆիլոքսերայի չգոյութիւնը նպաստաւոր պայմանները կը ստեղծէ խաղողին մշակումին համար: Հոս կլիման չոր է, ցամաքային, իսկ անձրեւներու տարեկան քանակը՝ չուրջ երեք հարիւր մ.մ.: Ձմրան սառնամանիքները երբեմն կը հասնին –33 աստիճանի, իսկ առաւելագոյն ջերմութիւնը չուքի մէջ + 41 աստիճանի: Ձմերոր սառնամանիքներէն պաշտպանելու համար անհրաժեշտ է այգիները ծածկել:

Քանի մը խօսք Հայաստանի մէջ մշակուող խաղողի տեսակներուն մասին: Ժողովրդական ընտրութիւնը զարերու ընթացքին ստեղծած է տեղական պայմաններուն յարմարող բարձրարժէք քանի մը տեսակներ: Ոսկեհատը, որ ամէնէն աւելի տարածուածն է, կ'ածի Արտաբակի, Էջմիածնի, Արովեանի, Թալինի չրջաններու քարքարոտ կրային հողերու վրայ: Կուտայ բարձր եւ կայուն բերք:

Իր տարածութեամբ երկրորդ տեղը կը դրաւէ կախէթ տեսակը: Կը մշակուի Արտաշատի եւ Վեդիի չրջաններուն մէջ, կը նկատուի Հայաստանի ամէնէն բերքառու տեսակը: Կախէթէն կը պատրաստուին սեղանի կարմիր բարձրորակ գինիներ, ինչպէս նաեւ քաղցր գինիներ եւ քոնեակներ: Մոխազի տեսակը չատ չրջաններու մէջ տարածուած է, սակայն հիմնականին մէջ կը մշակուի Արտաշատի եւ Վեդիի մէջ: Կուտայ բարձր եւ կայուն բերք: Այս տեսակէն կը պատրաստուին սեղանի թեթեւ գինիներ եւ բարձր որակի քոնեակներ: Գառան գմակը Հոկտեմբերեանի չրջանի հիմնական տեսակն է: Կուտայ բարձր բերք: Յածրադիր վայրերուն մէջ այս տեսակէն կը ստացուի սեղանի քունդ գինիներ, իսկ նախալեռնային չրջաններուն մէջ սեղանի թեթեւ գինիներ:

Արենին Եղեգնաձորի չրջանի յատուկ տեսակն է: Հիւսիսային Արեւելեան չրջաններուն մէջ՝ Նոյեմբերեանի եւ Գուգարքի մէջ չատ տարածուած տեսակ է Լալկատինը, որմէ կը պատրաստուի սեղանի թեթեւ գինիներ:

Լուրջ յաջողութիւններ արձանագրուած է նաեւ այգեգործութեան պիտուեստական ասպարէզին մէջ: Հայ գիտնականներու տարած աշխատանքի շնորհիւ ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործադրուին ամերիկեան ստանդարտ պատուաստանիւթերու 5 տեսակներ, որոնք կը համապատասխանեն Հայաստանի տարբեր չրջաններու հողային պայմաններուն:

Հայաստանի այգեգործութեան զարգացման ներկայ մակարդակը ցոյց կուտայ, որ Հայաստանը կրնայ տարեկան 1 միլիոն տոննայէն աւելի խաղող արտադրել: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործադրուին ամերիկեան ստանդարտ պատուաստանիւթերու 5 տեսակներ, որոնք կը համապատասխանեն Հայաստանի տարբեր չրջաններու հողային պայմաններուն:

Հայաստանի այգեգործութեան զարգացման ներկայ մակարդակը ցոյց կուտայ, որ Հայաստանը կրնայ տարեկան 1 միլիոն տոննայէն աւելի խաղող արտադրել:

ՈՐԴԵԳԻՐՔ

Քիչ մը հանդարտած՝ վերադարձաւ անկողին: Այր ու կին նստան դէմ դիմաց: Ինչ ընէին, իրօք իրենց ընտանեկան, – նկատեց Նիւթական, — վիճակը հասած էր տեղ մը, անկէ անդին չատ դժուար էր քիւամարելը: Բայց այս տղան ուշիմ, յառաջադէմ տղայ էր, ապագայ խոստացող տղայ էր, մեղք չէ՞ր կէս ճամբան թողուլ:

Բայց ինչ ընէին, հինգ զպրոցական, հինգն ալ իրենց արդար իրաւունքով: Անդիտակ կեանքին եւ իրենց ծնողքին նկատմամբ Նիւթական դրութեան, չամաչ անմեղ արտունչներ, թեթեւ զանգատներ կ'ը – նէին այս կամ այն դրկանքներու չուրջ:

— Ուրիշները «սինեմա» կ'երթան, մենք անոր երեսը տեսած չունինք:

— Այս ինչ է, մայրիկ, ամիսը մէկ անգամ միսի երես չենք տեսներ:

— Կօշիկներս «Ապուհասան»ին կօշիկնեբը դարձեր են ...

Եւ այսպէս չարունակ անմեղ, հասկը – նալի արտունչներ ...

Այս անմեղ արտունչները, սակայն, ամէնէն չատ կ'ազդէին Աշոտին վրայ: Այո, այո, ինքն էր պատճառը այս բոլոր դժբախտութեանց ու զրկանքներուն: Ինք իր անբախտ վիճակովը այս տունին ալ դժբախտութիւն բերաւ, այսպէս կը տրտմաբանէր դառնօրէն:

Իրենց իրական վիճակին անտեղեակ մարդիկ, մանաւանդ անխուսափելի չարախօսները, դանազան մեկնութիւններով, երեւակայական ենթադրութիւններով հրապարակը կ'ալմկէին:

— Եթէ չունին, ի՞նչպէս հինգ հոգի կրնան դպրոց դրկել:

— Պ. Վարդա՞նը ... հոգ մի ընէք, անիկա «ծանր բեռ»ով եկած է ...

« ... Տիկին Սիրարփի՞ն ... Միսիս – նարները դալն տուարներու մէջ կը լողացընեն» ... « Անոնց ունեցածը այս քաղաքին մէջ ոեւէ հայ ընտանիք չունի» ...

Եւ այսպէս դեռ հազար ու մէկ չարախօսութիւններ այն անբասիր ընտանիքին չուրջ, զոր իրօք անտանելի վիճակի մը դատապարտած էին պարզ անոր համար որ չատ բարեկէր ընտանիք մըն էին:

Յաջորդ օրը, առաւօտուն կանուխ, Աշոտ ելաւ, զգեցաւ չտուկ հագուստները հագաւ եւ առանց նախաճաշ ընելու դրան դնաց: Իզուր անցան բոլոր թեւարդուքիւնները, ապաչանքները Նոյնիսկ Տիկին Սիրարփիին արցունքները:

Իրիկունը տուն վերադարձաւ քիչ մը կախ երեսով, բայց կարծես գոհունակ:

— Հոգ մի ընէք, պատասխանեց անոնց առարկութիւններուն, եթէ ապագային բան մը պիտի ըլլամ, անպայման կ'ըլլամ: Կամքին առջեւ երկաթն անգամ կը հալի ...

— Բայց տղաս, բայց մանչս ...

— Բայց – մայց չկայ, աս աս է: Հիմա օրհնեալ գեռնախնձոր բերած եմ, միս բերած եմ, դեհ չատոնց է միսի երես տեսած չունինք: Նա, նայէ՛ Յակոբիկ, տես քեզի ալ ինչ բերի: Ի՞նչ է, Սօսէ, կը նախանձի՞ս եղբօրդ, ահա քու բաժին ալ:

Ու մէկուն տուաւ նաշխուն, ապուրիկ դնդակ մը, միւսին ալ օրիորդներու յատուկ ձեռագործի տուփ մը:

Տնեցիները բոլորը պիչ – պիչ կը դիտէին այս բոլորը, եւ իրենց միտքին մէջ չէին կրնար հաշիւ տալ: Այսքան բան մէկ օրուան մէջ, այս ո՞ր տեսէն ... կը մտածէին կասկածոտ:

Բայց, տղաս մէկ օր աշխատեցար, օ – րավարձդ քառապատիկով բերիր, այս միանգա՞մը որտեղէն ... հարցուց Պ. Վարդան կասկածելի չեչտով մը:

— Հոգ մի ընէր, հայրիկ, որբին ձեռքը երկար է, կ'ըսեն, բայց հաւատա, անոնք լաւ բաներու համար երկար են: Ճաշէն եաք մանրամասն կը պատմեմ այսօրուան անակնկալները:

Տիկին Սիրարփին սկսաւ կերակուր պատրաստել: Սօսէն կ'օգնէր անոր: Աչոտ, որ անոնց մօտ կանգնած էր, մօտեցաւ ու բաներ մը փսփսաց Տիկին Սիրարփիին ականջին:

— Ռոստոմ, ձագս, դնա չիչ մը բեր, մոռցայ թող այսօր հայրիկին յարատեւ դէմքին վրայ քիչ մը ժպիտ դայ ...

Ռոստոմ վազեց, չուտով չիչ մը օպի բերաւ դրաւ հօրը առջեւը:

— Նա, հայրիկ, քեզի համար է:

Պ. Վարդան կարդացած դրքին վրայէն ակնոցին վեր բարձրացուց իր աչքերը, տակէն նայեցաւ:

— Ի՞նչ ... օպի՞ ..., չուզեց հաւատալ: ինչ է, հարսանի՞ք կայ թէ նշանառք ...

— Ոչ հարսանիք կայ, ոչ ալ նշանառք այսօր, այս ալ այսպիսի բան մըն է: Ամէն չոտ այսօր քանի մը տրամի վաստակած է, չի դիտեր ի՞նչպէս ծախսէ, ի՞նչ լաբան է եղեր աշխատանքը եւ արդար վաստակը:

Ճաշին վրայ տրամադրութիւնները կամաց – կամաց դէպի լաւ ընթացան: Ե – րախաները մանաւանդ չատ ուրախ էին: Միս, փիլաւ եւ դեռ ուրիչ բաներ, որ միսներով տեսած չունէին: Երկու ամսինններուն դէմքին վրայ կասկածանքի եւ իրիկներ կային: Կ'ուտէին, կը խմէին, բայց անոնց միտքը ուրիչ տեղ էր: Իրօք այս բոլորը Աշոտին մէկ օրուան արդար վաստա՞կն էր, թէ օ՛, անհաւատալի էր:

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՔ

(12 Շար.)

ԱՐԱՄԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անիէռ – Պուա – Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն դեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր հանդիսութեամբ մը ոգեկոչելու Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադիր, Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ դէմքերէն Արամ Մանուկեանի յիշատակը, անոր մահուան 47րդ տարեդարձին առթիւ :

Յիշատակի հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Սեպտեմբեր 19ին, Անիէռի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Բեմը զարդարուած էր զոյգ Եռագոյներով եւ Արամի մեծադիր նկարով :

Օրուան նախագահ ընկեր Յ. Հիսայեան իր բացման խօսքին մէջ նախ դիտել տուաւ, թէ բոլոր ազգերն ալ կը պանծացնեն իրենց հերոսները եւ մեծ դէմքերը: Արտասահմանի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ տասնամեակներէ ի վեր անչեղ հաւատքով եւ վճռականութեամբ կը պանծացնէ հայ ժողովուրդին ակնառու դէմքերն ու ոսկեղօծ թուականները : Որպէսզի անոնց յիշատակը միշտ վառ ու կենդանի մնայ տարագիր զանգուածներու հոգիներուն մէջ: «Պիտի գայ օրը, երբ հայրենիքն ալ, իր կարգին, ըստ արժանւոյն պիտի գնահատէ Արամներու դերն ու աշխատանքը՝ հայրենակերտումի ճիգին մէջ»:

Ապա, բանախօսը, սեղմ բայց յստակ գիծերով ըրաւ նկարագրականը Արամի կեանքին եւ գործին, եւ եզրակացուց . «Արամն ու Արամներու ինքնատիպ փաղանգը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հերոսակերտ դարբնոցին մէջ թրծուեցան, անոնք դարձան նոյն նուիրական դարբնոցին վարպետները, զոհաբերեցին իրենց կանաչ երիտասարդութիւնը հայրենիքի ազատագրութեան նուիրական գաղափարին համար»:

Օր. Նուարդ Տիրատուրեան զգայուն ձայնով մեներգեց «Տէր կեցո»ն, «Զայն տուր ով ծովակ»ը, իսկ երկրորդ բաժնով մը՝ «Դու էլ գլխէն»ը, «Մի լար»ը եւ «Անտունին» :

Արուեստագէտ Արտաշէս Գմբէթեան տպաւորիչ շեշտով եւ ապրումով արտասանեց Սիամանթոյի «Գաղափարին» եւ Չարենցի «Հայաստանին» քերթուածները:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան : Սիւնեաց աշխարհի զաւակ Սերգէյ Յովհաննիսեան , Անդրկովկասի հայաշատ եւ, յատկապէս , Վասպուրականի մէջ ունեցաւ բեղնաւոր գործունէութիւն մը, որու ընթացքին ի յայտ բերաւ կազմակերպիչ զեկավարի եւ արի կռուողի մը բոլոր արժանիքները : Այն ժողովրդականութիւնը որ Արամ շահած էր Վասպուրականի եւ Հայաստանի հանրապետութեան օրերուն պէտք է վերագրել այս անզուգական հայորդիին անվերապահ նուիրումին եւ բարոյական անվիճելի առաքինութեան :

Բանախօսը, ապա, անդրադարձաւ Արամներու սերունդին կատարած անվիճելի գործերուն եւ յայտարարեց , թէ , դժբախտաբար, այսօր, հայրենիքի մէջ անտեսուած են անոնք, անտեսուած են անոնց գործերը : Բայց թէ պիտի գայ օրը, երբ Երեւանի եւ այլ քաղաքներու կեդրոնական հրապարակներուն վրայ հայ ժողովուրդը ինք իր ձեռքով պիտի բարձրացնէ անոնց յուշարձանները :

« Արամ Մանուկեաններու յիշատակը յաւերժ անթառամ պիտի մնայ բոլոր հայրենասէր եւ ազատութեան գաղափարով հրդեհուած Հայերու արտին մէջ»:

Հանդէսի պաշտօնական բաժինէն ետք, ներկաները բոլորուեցան սեղաններու շուրջ : Յաջորդաբար եղան երգեր, արտասանութիւններ: Սեղանապետ Շիրվանեանի հրաւէրով խօսք առին ընկերներ Ժ. Միրիճեան, Ժ. Փալամուտեան :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒՐԻ» ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ իրիկուն « Հայաստանի Սուր» Ընկերակցութեան վիճակուած էր «Անծանօթ Զինուորին բոցի արծարծում »ը: Ներկայ եղած են զանազան անձնաւորութիւններ ինչպէս Զօր. Զելէրի կողմէ գնդ. Պորպօ, Նախկին Ռազմիկներու նախարարին կողմէ Պել – Ատա, հայր Ֆերան, Զօր. Միշուտէ (Բանակներու նախարարութիւն), Փիլով (Փափոնի կողմէ), Տիւլէն եւ Մըհոն (ամերիկեան լեգէոն), Զօր. Ֆիլիփփօ եւն. եւն.:

Կարգ մը անձնաւորութիւններ ինչպէս մառեշալ Ժուէն եւ Զօր. Քէօնիկ ցաւ յայտնած են իրենց ակամայ բացակայութեան համար «Անծանօթի»ն տրուած այս յարգանքին առթիւ եւ Զօր. Քէօնիկ նոյնիսկ շեշտած է «այդ անծանօթը, զուցէ Հայ է »:

« Պատուոյ գինի» մը տրուած է արարողութենէն ետք, որու ընթացքին շնորհակալութեան խօսք մը ըսած է ընկերակցութեան նախագահը :

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԱՊՐԻԼ ԱՌԱՆՑ ՔՆԱՆԱԼՈՒ

Կարելի՞ է երբեք չքնանալ: Ահա հարցում մը, որուն գիտութիւնը դեռ չէ գըտած պատասխանը, եւ սակայն ներկայիս գոյութիւն ունին մարդիկ, որոնք տասնեակ տարիներէ ի վեր աչքերնին չեն փակած :

Ահա, օրինակ, Մալմէօ քաղաքէն շուէտացի Օլաֆ Էրիքսոն, որ 77 տարեկան է 46 տարիէ ի վեր անքուն է: 1919ին կրիփէ հիւանդացած է եւ հաւանաբար իր ուղեղին մէջ քունի կեդրոնը վնասուած է : Բոլոր միջոցները ապարդիւն անցած են, ոչ մէկ կերպ կարելի եղած է զայն քնացընել եւ քանի մը տարի առաջ պէտք եղած է գործողութեան ենթարկել: Ծանօթ թմրեցուցիչները ոչ մէկ ազդեցութիւն ունեցած են եւ հաղիւ տեղական թմրեցուցիչներով կարելի եղած է դժուարութեամբ գործողութիւնը կատարել : Երբ կ'ուզէ հանգչիլ, կռնակի վրայ կը պառկի եւ առաստաղը կը դիտէ :

Նման վիճակի մէջ կը գտնուի Լոնտոնցի Էտուըրտ Սիտնի, որ 1941ին դժբախտութիւնը ունեցած է ականատես ըլլալու իր նշանածին սպանութեան դերման օդանաւերու արձակած ռումբի մը պայթումէն: Այդ օրէն ի վեր կորսնցուցած է իր քունը եւ ժամանակէն առաջ ծերացած: Սիտնի այսպէս կը ներկայացնէ իր կեանքը. «Գիշերուան եւ ցերեկուան միջեւ տարբերութիւն չեմ կրնար դնել. ինծի համար գոյութիւն ունի միայն իրարու յաջորդող ժամերու շղթայ մը: Այնքան ատեն որ ցերեկ է, տանելի է, քանի որ խանութը կը կենամ, բայց երբ լոյսերը կը մարին, ինծի համար կը սկսին չարչարանքի ժամերը : Ինքզինքս յուսահատօրէն մինակ կը զգամ , ինչպէս նաւաբեկեալ մը ծովին մէջտեղ»: Իր այս վիճակին լուծում մը տալու համար , Սիտնի սկսաւ խանութը կէս օրէ ետք ժամը 3ին բանալ եւ առաւօտեան 3ին գոցել: Գիշերը խանութը բաց մնալով, յաճախորդներու թիւը շատցաւ եւ մրցակիցները սկսան բողոքել: Թագուհիին ուղղուած աղերսագիր մը արդիւնք չունեցաւ :

Անքուն մարդոց շարքին է նաեւ սպանացի Վալենթին Մետինա Փովեր , Ալպասիթէ քաղաքէն 60ամեայ աշխատաւոր մը: Արկածի մը հետեւանքով ան իր քունը կորսնցուցած է 12 տարի առաջ :Այդ օրէն ի վեր, Մետինա Փովեր կ'աշխատի թէ գիշերը եւ թէ ցերեկը: Երբ կը յոգնի, պահ մը կը նստի եւ իր ընկերներուն աշխատանքը կը դիտէ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

« Թատերական հին դէմքեր» սիւնակին մէջ վերջերս գրած էի դերասանուհի Հայկուշ Զէյթաղեանի մասին :

Պոռտօ բնակող իմ վաղեմի բարեկամներէս, «Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող Պ. Մեսրոպ Մառանջեան կարդալէ ետք այդ յօդուածը, նամակով մը կը յայտնէ ինծի թէ Հայկուշ Զէյթաղեան ողջ է , այժմ մօտ 72 տարեկան եւ կ'ապրի Երեւան :

Ես Հայկուշը մեռած դիտէի, իր թաղումը կրնայ ըլլալ որ շփոթած ըլլամ դերասանուհի Գայուշի (Գայեանէի) թաղման հետ, որուն դերեզմանն ալ դժբախտաբար անյայտ է այսօր, եւ սակայն բացարձակապէս կ'անգիտանայի որ Հայկուշ Զէյթաղեան Փարիզի մէջ ամուսնանալէ ետք մեկնած է Երեւան եւ քառասուն տարիներէ ի վեր հոն կ'ապրի :

Պ. Մեսրոպ Մառանջեան իր նամակին մէջ կուտայ կարգ մը մանրամասնութիւններ, ըստ որոնց «Հայկուշ Զէյթաղեանի թոռնիկը կ'ուսանի Երեւանի երաժշտանոցին մէջ » թէ Հայկուշ Զէյթաղեան «ներկայ գտնուած է վերջերս Երեւանի մէջ Տիգրանեանի «Անուշ»ի ներկայացման յիսնամեակին առթիւ սարքուած հանդիսութեան, ուր հրաւիրուած է իբր Անուշի առաջին դերակատարուհի»:

Այս բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնց Պ. Մեսրոպ Մառանջեան տեղեկացած է իր եղբօրմէն, որ Հայաստանէն այցելած է Ֆրանսա իր եղբօր, կասկած չեն ձգեր որ Հայկուշ Զէյթաղեան ողջ է:

Այս բոլորը կը լեցնեն հոգիս անհուն բերկրանքով եւ ուրախ եմ որ... սխալած եմ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Չորս տարի Մոսկուայի մէջ ուսանելէ ետք, երիտասարդ ափրիկէցի մը կը վերադառնայ իր երկիրը , ուր կ'ընդունուի բարեկամներու խմբակի մը կողմէ :

— Քանի՞ տարի մնացիր Մոսկուա , կը հարցնեն բարեկամները :

— Չորս տարի, կը պատասխանէ ուսանողը :

— Անշուշտ, այդքան տարի հոն մնալով՝ Ռուսերու անաստուածեան համոզումներն ալ իւրացուցիր , կ'ըսեն ընկերները:

— Անտարակոյս, կը յարէ ուսանողը :

— Մեզի պիտի խօսի՞ս անոնց մասին :

— Սիրո՛վ: Կիրակի օր, պատարագէն ետք, կ'երթանք տեղ մը կը նստինք՝ ու կը խօսիմ ձեզի, կ'ըսէ ուսանողը :

ներու համատեղ ջանքերովը ստեղծուած են բարձրարժէք գինիներու, քոնեակներու տեսակներ :

Եուկոսլաւիոյ Լիւբլիանա քաղաքի 1957ի համաշխարհային համտեսին ժամանակ Հայաստանի գինիները եւ քոնեակները շահած են հինգ ոսկեայ եւ երեք արծաթեայ չքանշաններ, իսկ 1958ին Փեշտայի մէջ Արարատեան դաշտի գինիները եւ քոնեակները շահած են տասնեւմէկ ոսկեայ եւ մէկ արծաթեայ չքանշաններ :

Իսկ հեռանկարնե՞րը: Հայաստանի այդեգործութիւնը հիմնականին մէջ պիտի զարգանայ խամ ու խոպան հողերու իւրացման հաշուին: Նախատեսուած է այդիներուն տարածութիւնը հասցնել մինչեւ հարիւր հազար հեկտարի :

Ս. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Փակեց պայուսակը եւ դառնալով սպասուհին , ըսաւ .

— Դուք դիտէ՞ք թէ որու հետ ընթրեց երէկ երեկոյեան Միս Ատամս :

— Ոչ, պարոն :

— Իսկ որո՞ւ հետ ճաշեց երէկ ցերեկ եւ թէյը առաւ :

— Թէյը՝ չեմ դիտեր, բայց ճաշած էր Միս Տրիվերի հետ :

— Միս Տրիվերի՞ հետ :

— Այո, իր լաւագոյն բարեկամուհին, որ նորաձեւութեանց տուն մը կը վարէ Մոֆֆաթ Սթրիթի վրայ, Պոնտ Սթրիթէն անդին : Այդ հաստատութեան անունն է «Ժընըվիէվ»:

Փուարօ իր նօթատետրին մէջ արձանագրեց հասցէն, ճիշդ բժիշկին անունին տակ :

— Հարցում մը եւս, տիկին: Կը վերյիշէ՞ք Միս Ատամսի խօսքերը, երբ վերադարձաւ հոս ժամը վեցին ... Արդեօք մասնաւորաբար արտասովոր բան մը չըսա՞ւ ...

Սպասուհին խորհեցաւ :

— Չեմ յիշեր, պարոն: Ես հարցուցի իրեն թէ արդեօք թէյ կ'ուզէ՞ր, պատասխանեց որ խմած է արդէն :

— Ահ, այո: Արդէն խմա՞ծ էր թէյը... ընդհատեց Փուարօ: Ներեցէք, տիկին, շարունակեցէք :

— Յետոյ սկսաւ նամակագրութիւններ ընել, մինչեւ կրկին դուրս ելլելը :

— Չէ՞ք դիտեր թէ որու գրեց :

— Գիտեմ, պարոն: Գրեց մէկ նամակ՝ ուղղուած իր քրոջը, Ուոշինկթըն: Իր քրոջ շաբաթը երկու անդամ կը գրէր կանոնաւորաբար : Ինք տարաւ նամակը տուփը ձգելու համար, որպէսզի թղթատարին հասնի: Բայց մոռցած էր իր ձեռքի պայուսակին մէջ :

— Դեռ այնտե՞ղ է այդ նամակը :

— Ոչ, պարոն, օրիորդը յիշեց որ մոռցած էր երէկ դիշեր անկողին մտնելէ առաջ: Ես վազեցի նամակատուն, դրոշմաթուղթը փակցուցի պահարանին վրայ եւ նամակը սահեցուցի յատուկ տուփի մը մէջ, ուրկէ կրնար մեկնիլ առանց ժամանակ կորսնցնելու :

— Ա՛... իսկ նամակատունը հեռու կը գտնուի այստեղէն :

— Ոչ, պարոն, ճիշդ փողոցին անկիւնը :

— Երբ նամակը տարիք, միթէ բանալիով կղպեցի՞ք դուռը ձեր ետեւէն :

— Երբեք բանալին չեմ գործածեր , երբ բացակայիմ այդքան կարճ ժամանակ միայն :

Փուարօ պիտի խօսէր, բայց զսպեց ինքզինքը :

— Կ'ուզէի՞ք տիրուհիս տեսնել ... ըսաւ սպասուհին կրկին արտասուելով : շատ դեղեցիկ է...

Մենք հետեւեցանք Ալիս Պէնէթիին դէպի ննջարան :

Գարլսթան կը հանգչէր, խաղաղ երեւոյթով մը: Ան շատ աւելի երիտասարդ կը թուէր, քան Սավուայի երեկոյթին : Կարելի էր ըսել՝ մանուկ մը՝ յանձնուած մրափին :

Փուարօ, իր դէմքին վրայ տարօրինակ արտայայտութիւնով մը, դիտեց երկարօրէն :

— Հաստինկ, ըսաւ ինծի երբ կ'իջնէինք սանդուխներէն, ես երդում մը ըրի :

Ես չհարցուցի իրեն իր երդումին բնոյթը , որովհետեւ դիւրին էր գուշակել զայն :

Վայրկեան մը աւելի ետքը, աւելցուց .

— Ամէն պարագայի, խիղճս հանդարտած է հիմա մեծ հոգէ մը: Անկարելի էր որ յաջողէի փրկել խեղճը ... ան մեռած էր արդէն, երբ ինձ յայտնեցին Լորտ Էճվարի սպանութիւնը: Այս կէտը կը մըխիթարէ զիս ...

ԳԼՈՒԽ 10

ՃԷՆՆԻ ՏՐԻՎԵՐ

Երբ փողոց ելանք, սկսանք ուղղուիլ դէպի բժիշկին հասցէն, որ տուած էր մեզի միս Ատամսի սպասուհին :

Փոքրահասակ եւ յարաշարժ ծերունի մըն էր, որ ծանօթ ըլլալով Փուարոյի համբաւին, իր ուրախութիւնը յայտնեց զինքը անձնապէս տեսնելու հաճոյքին համար :

— Պատրաստ եմ, պարոն Փուարօ, ի՞նչ օգտակար ծառայութիւն կրնամ ունենալ ձեզի, հարցուց ան :

— Այս առաւօտ, պարոն բժիշկ, դուք կանչուած էիք կարծեմ Միս Գարլսթա Ատամսի սնարին մօտ :

— Այո... խեղճ աղջիկը... Առաջնակարգ արուեստագիտուհի մը... եւ ի՛նչ տխուր վախճան... Չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ այնքան տաղանդաւոր երիտասարդուհիներ մոլին կը դառնան թմրեցուցիչ թոյներու :

— Համոզուա՞ծ էք դուք, որ այդ աղջիկը թմրեցուցիչներ կը գործածէր :

— Բժշկական կոչումս թերեւս կ'արդիլէր ինձ այս բանը ըսելու ձեզի :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրարփի Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Էտուար Նէվշեհիրլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պերնար Փլիւշէ եւ զաւակը, Տէր ե Տիկին Յովհ. Մինէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(Ծնած Պոլիս, 1905ին)

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ իր բնակարանը, 47 Ռիւ տը լա Պառ, Անկէն, Սեպտեմբեր 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Շաբաթ (Սեպտ. 25) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս եւ Արմենուհի Յակոբեան եւ զաւակը՝ Սազօ իրենց քրոջորդւոյն եւ մօրաքրոջորդւոյն ճարտարագետ

ՍԻՄՈՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

արկածալի եւ վազահաս մահուան առթիւ (Պարսկաստանի Մէշէթ քաղաքը) հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն փոխան ծաղկեպսակի:

Հայ Մշակոյթի Տան 150 Ֆրանք:
Եկեղեցւոյ զմբէթի նորոգութեան 150:
Կապոյտ Խաչի կայանին 100:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

«Հայ – Բոյժ»ին եւ «Յառաջ»ին 50ական Ֆրանք:

×

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Լուսիկ Սապունճեան եւ զաւակները, իրենց մօրաքրոջորդւոյն Սիմոն Սարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հարիւր Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաննիկ Սարգիսեան եւ Տարօնեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (Սեպտ. 26) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Խրիմեան, զաւակները՝ Գրիգոր, Անահիտ, Այրի Տիկին Գայեանէ Պաղտասարեան, զաւակները՝ Ալիս, Բարունակ, Լիտիա կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 26 Սեպտեմբեր, Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին մէջ, իրենց սիրելի մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԱՐԱՊԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ԾԱՏՈՒՐՕՖԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տոքթ. և Տիկ. Գոհարիկ Ժօֆռէէ 300Ֆր. իրենց մօր Ա. Սէրայտարեանի մահուան քառասունքին առթիւ, նաեւ Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեանէ հարիւր Ֆր., իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օր. ՇԱՔԷ ՍՐԱՊԵԱՆ
եւ
Տոքթ. ՌԻՔԱՐՏՕ ՊՈՆԱՏԷՕ
Ամուսնացած
Միլանօ, Սեպտ. 18, 1965

Այս ուրախ առթիւ Լոնտոնէն Պ. Յովհ. Զալըքեան 10ական անգլ. ոսկի կը նուիրէ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին, «Յառաջ»ին եւ «Հայ–Բոյժ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Տողրամաճեան եւ ընտանեկան պարագաները իրենց ննջեցեալներու յիշատակին յիսունական Ֆրանք կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին, Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ Մօնմորանսիի հանդստեան տան:

(Այս վերջինը ստանալ «Յառաջէն»):

×

Ընկ. Թէպոյեան Նշան Փարիզ իր այցելութեան առիթով կը նուիրէ Մշակոյթի տան «Շ. Միսաքեան» սրահին տասը, «Ս. Թէհլիրեան» սրահին տասը, «Յառաջ»ի տասը, «Հայաստան»ի տասը Ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Խաչվերացի տօներու առթիւ Տոքթ. Մկրտիչ Քէչեան, ի յիշատակ իր ողբացեալ տիկնոջ՝ կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք, Մարսէյլի ազգային Առաջնորդարանին, յիսուն Ֆր. Մարսէյլի Փրատոյի մայր եկեղեցիին, յիսուն Ֆր. Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին, 30 Ֆրանք Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանի վարչութեան բոլոր ընրուհիներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Մարսէյլի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Ա) Զեկուցում պատգմ. ժողովի: Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս տարեշրջանի առաջին ժողովին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ
Եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի (26 Սեպտ.) Վարագայ Ս. Խաչի տօնի առթիւ, աւանդական մատաղօրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ համանուն եկեղեցւոյս մէջ:

Այս առթիւ կը պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երդեցողութիւնը կը կատարուի Դըպրաց Դասուս կողմէ, առաջնորդութեամբ դպրապետ Պ. Գէորգ Հուպուեանի եւ ընկերակցութեամբ երդէոնի:

Յաւարտ պատարագի մատաղի օրհնուեւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս բարեսիրաց ննջեցելոց յիշատակին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԱՋԻՆ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե բունդի «Արծիւ» ակումբին
Շաբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 18էն մինչեւ լոյս
SALLE FRANCO-SUISSE
10, Rue des Messageries, PARIS (10e) Métro Poissonnière
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
BAR — —BUFFET

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, Avenue George V, Paris
Եղանակին առաջին պարահանդէսը Մանրամասնութիւնները յետագային

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԻՍ.– Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Զավուշ» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Շարունակութիւն նախորդ ժողովի: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնը:

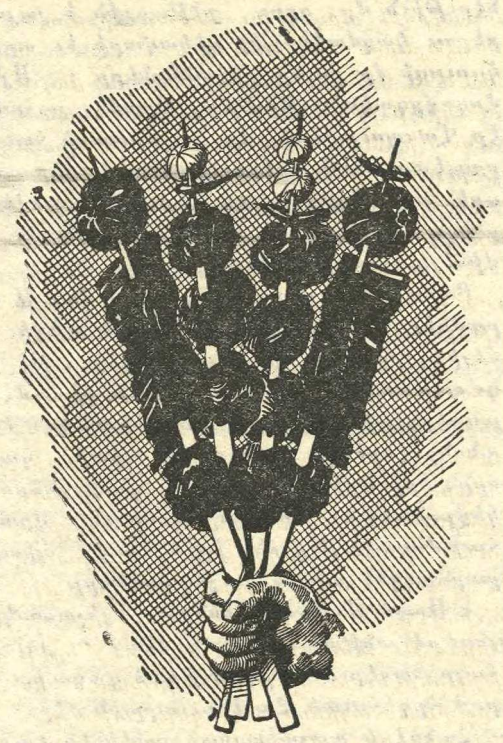

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 26 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԺԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10419 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.419

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՐԱԲԱՍՏԻԿ ԱՍՏՂԻ ՏԱԿ

Մուսթաֆա Քեմալի ստեղծած «միլլի» ազգայնամոլական շարժումը գլխաւորապէս ուղղուած էր Հայերու եւ Յոյներու դէմ :

Էրզրումի եւ Սեբաստիոյ կրկնակ համագումարներուն մէջ. բանաձեւուած «Ազգային Ուխտ»ը ամէն բանէ առաջ հանդիսաւոր երդումով կը շեշտէր թէ «արեւելեան նահանգներէն եւ միւս վիլայէթներէն ոչ մէ՛կ թիզ հող պիտի տան Հայերուն եւ Յոյներուն» :

Հաւատարիմ այդ Ուխտին, քեմալականները, առաջին օրերէն սկսեալ, չէթէական խումբերով ամէն կողմ յարձակումներ գործեցին տարագրութենէն վերապրող Հայերուն վրայ, որոնք հազիւ տուն դարձած՝ լծուած էին իրենց քանդուած բոյները վերաշինելու եւ նոր տընտեսութիւն ապահովելու աշխատանքներուն :

Միլլի շարժումը շուտով ծաւալեցաւ Սեւ Ծովի ափերէն դէպի Անատոլուի ներսերը, հասնելով մինչեւ Կիլիկիա ու Միջերկրական : Մարաշ, Այնթապ, Հաճըն, Ուրֆա եւ շրջանի դիւղերը թիրախ դարձան կազմակերպուած եւ սպառազինուած չէթէներու եւ պաշտպօղուքներու գրոհներուն :

Հելլէն բանակը Իզմիրէն ցամաք ելլելով կը յառաջանար Աֆիոն Գարահիսարի համբով դէպի Էսկիշէհիր եւ Անգարա : Կիլիկիան գրաւուած էր Ֆրանսական տըկար ուժերով :

Քեմալական կանոնաւոր բանակ մը 1920 Սեպտեմբերին, Մոսկուայի համաձայնութեամբ եւ Քեազիմ Քարապեքիրի հրամանատարութեամբ յարձակեցաւ Հայաստանի վրայ, որ տեղի տուաւ գերակշիռ ուժերու առջեւ : Քանդուեցաւ նորածին անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ մեր երկիրը բաժնուեցաւ Թուրքին ու Ռուսին միջեւ :

Թիկունքը ապահովելէ եւ 1921 Հոկտ. 20ին Պրիան– Ֆրանքլէն Պույեոնի կարգադրութեամբ Անգարայի տխրահռչակ համաձայնագիրը ստորագրելէ վերջ, Մ. Քեմալ ամբողջ ուժերը կեդրոնացուց հելլէն բանակին դէմ եւ 1922 Սեպտեմբերին Իզմիրի մէջ ծով թափեց զայն :

Երկկի թշնամի դաշնակիցները իրենց մեծ բաժինն ունէին քեմալականներու այս յաղթանակին մէջ :

Սեւրի մէջ գլխիկոր իրենց մահավճիռը ստորագրող Թուրքերը երեք տարի վերջ Լոզանի մէջ կը նստէին յաղթականի աթոռին վրայ :

Շփացած Մոսկուայի, Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի բարեացակամ ու բարեկամական վերաբերումներէն, նոր Թուրքիոյ վարիչները ամրապնդեցին իրենց դիրքերը ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ :

Խորհրդային Միութեան հետ 1921ին Մոսկուայի եւ Կարսի զոյգ դաշնագրերով ապահոված էին անկախ Հայաստանի անդամ մաս կազմող երկու նահանգները — Կարս եւ Արտահան :

Սակայն իրենց աչքին փուշ էին հարաւի հողամասերը, ուր մեծ թիւով Հայեր կը բնակէին :

Մուսթաֆա Քեմալ մեռած էր 1938ին՝ 57 տարեկանին : Իրեն յաջորդած էր Իսմէթ Ինէօնիւ, որ առաջին աշխարհամարտի եւ անկախութեան կռիւներու օրերուն իր գլխաւոր խորհրդականն ու գործակիցն էր եղած :

Հակառակ Ազգային Ուխտի (Սեբաստիա, 1 Սեպտ. 1919) 3րդ յօդուածին, որով Թուրքերը յօժար կամքով կը հրաժարէին Ալեքսանտրէթ – Մուսուլ գիծի հարաւակողմի հողամասերէն, 1938ին հանրապետութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ սկսաւ պահանջներ ներկայացնել Սանճաքը (Ալեքսանտրէթ – Անտիոք) Թուրքիոյ կցելու համար : Ու զինուոր համախմբեց Սուրիոյ սահմանին վրայ, ըսպառնալով զինու զօրութեամբ գրաւել այդ շրջանը, զոր մկրտեր էին «Հաթայ» անունով :

Իբրեւ թէ Թուրքերը կը սերին եղեր Հիթիթներէն (եւ ոչ թէ Մոնկոլներէն) եւ իրենց բուն հայրենիքն է եղեր Հաթայը :

Դժբախտաբար թրքական այս «շանթաժ»ին տեղի տուին Ֆրանսա եւ Անգլիա, ապագայի զուր յոյսերով : Մասնաւորաբար Անգլիա կը պնդէր Թուրքերուն զոհացում տալու մասին :

Ու հոգատար պետութիւնը, առանց սուրիական կառավարութեան եւ արաբ ու հայ բնակչութեան կամքը հարցնելու, Սանճաքը յանձնեց Թուրքիոյ 1939ին :

Սուրիա մինչեւ այսօր չէ հաշտուած այս կատարուած իրողութեան հետ եւ Սանճաքը կը նկատէ անբաժանելի մասը իր երկրին :

Հերոսական Սուէտիոյ քաջարի զաւակները զոհ դարձան միջազգային դիւանագիտութեան շահերուն ու խաղերուն եւ ապաստան փնտռեցին Սուրիոյ եւ Լիբանանի (Այնճար) հիւրընկալ հողերուն վրայ :

Անգլիա եւ Ֆրանսա 1939 Հոկտեմբեր 19ին համաձայնագիր կնքեցին Թուրքիոյ հետ, որ յանձնառու կ՝ըլլար դաշնակիցներու կողքին պատերազմին մասնակցելու՝ երբ կռիւները փոխադրուէին Միջերկրական :

1940ին Իտալիա յարձակեցաւ Յունաստանի վրայ եւ կռիւները փոխադրուեցան Միջերկրական, սակայն Թուրքիա մատը մատին չկպցուց : Կաթիլ մը արիւն իսկ չթափեց դաշնակիցներու դատին համար :

Սակայն 1945ին՝ Գերմանիոյ անձնատուութեան նախօրեակին՝ ձեւի համար պատերազմ յայտարարեց այս վերջինին դէմ, խորամանկութեամբ, որպէսզի աթոռ ունենայ յաղթական դաշնակիցներու կողքին :

Մուսա Լերան հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ ոգեկոչեցինք այս տխուր իրողութիւնները, անգամ մը եւս արձանագրելու համար այն ցաւալի ճշմարտութիւնը թէ չարաբաստիկ աստղի տակ ծընած է հայ ազգը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹԵՖԱՆՈՓՈՒԼՈՍ չորս ձայնի մեծամասնութիւն մը ստացաւ միայն : Արդարեւ յունական խորհրդարանը 148ի դէմ 152 ձայնով վստահութիւն յայտնեց Սթեֆանոփուլոսի դահլիճին : Փափանտրէու յայտարարեց սակայն թէ կեղծ մեծամասնութիւն մըն է եւ ժողովուրդը իր խօսքը պիտի ըսէ :

ՏԸ ԿՈԼ հաւանաբար, հոկտ. 15ին յայտնէ թէ թեկնածու է՞ Հանրապետութեան նախագահութեան :

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ Ազգաժողովին մէջ, Կրոմիքօ Ամերիկայի «անընդունելու միջամտութեանց» վերջը պահանջեց, ուրիշ ժողովուրդներու ներքին հարցերուն : Կրկին անգամ առաջարկեց որ դաշինք մը ստորագրուի արգիլելու համար հիւլէական զէնքերու տարածումը :

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 40 հազար «մեծ ընտրողներ» պիտի ընտրեն 85 ծերակուտական, Ֆրանսայի 30 նահանգներու մէջ : Ծերակոյտի այս մասնակի ընտրութեան վաղորդայնին, պիտի վերընտրուի նաեւ դիւանը : Կասթոն Մոներվիլ կրկին թեկնածու է, բայց ոմանք կրնան նախընտրել նուազ ընդդիմադիր նախագահի մը ընտրութիւնը : Կը խօսուի Լրքանիւէի մասին :

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

Օրը Օրին

ՋՈՒԹԱԿԸ ԼԱՐ ՉՈՒՆԻ

Պէտք է Նարդունիին երկու ականջներէն քաշել : Ուժով մը քաշել, մինչեւ որ «մեղա՛յ» պոռայ : Կարելի է, նոյնիսկ աջը քաշել, ձախը ոլորել :

— Ի՞նչ յանցանք գործեր է, խեղճը :

Յանցա՞նք... Յանցանքին ալ փառաւորը : Պատմեմ, մտիկ ըրէ՛ք .

Մեր Նարդունին շատ գէշ սովորութիւն մը ունի — կ՛ելլէ վերնատան տանիքը մէկ թել մազ չունեցողին կաղանդչէք կը ղրկէ... Մեծ ակռաներով սանտր մը :

Կամ, այբուբենին հազիւ կէս ճամբան կտրած մարդուն ձեռքը կուտայ Բագրատունիի «Ի պէտս զարգացելոց»ը եւ կը պատուիրէ .

— Ա՛ռ, կարդա՛, դդո՛ւմ, բան սորվէ, մա՛րդ եղիր... Ես այսօր կամ, վաղը չկամ... Օգտուէ՛ իմ դասերէս :

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, հոգո՛ւդ մատաղ, Նարդունի, աղբե՛ր, բայց եկու տես օր ես հօ, ձա, դատին ետեւէն եկողները չեմ ճանչնար, ասոնց մէջէն ինտո՞ր պիտի ելլեմ... Սպասէ՛, Աստծու օրերը չեն հատեր... Ամառ կայ, ձմեռ կայ, կամաց կամաց կը սորվիմ ...

— Չէ՛, չըլլար, հիմա պիտի սորվիս..

×

Այո,, մեր պատուական Նարդունին սիրտ-փոր կը հատցնէ՝ ստորակէտ մը իր տեղէն քշելու, հարցման նշան մը ծանօթ խօսքի մը պոչին կապելու կամ «ե»ին բազմոցը «է»ին տալու համար :

Յետոյ, այս արարողութիւնները ի կատար ածելու համար, կ՛ելլէ կ՛երթայ մինչեւ Ադամ – Եւա, մինչեւ Զրհեղեղ ու Նոյեան Տապանէն վկաներ ժողվելով ո՛չ-զարգացելոց երեսն ի վեր կը պոռայ .

— Հոս նայեցէ՛ք, ես *քռուասան* ուտելու համար Փարիզ չեկայ ... Ոչ ալ *Պուլվառներու* ծառերը համրելու համար ...

×

Նարդունին իրաւունք ունի : Նարդունին շիտակ բաներ կ՛ըսէ : Նարդունին օգտակար դասեր կուտայ՝ դաս առնելու տրամադիր մարդոց :

Բայց, Նարդունին պարապ տեղն է որ ինքզինքը կը յոգնեցնէ : Պարապ տեղն է որ շունչ կը հատցնէ : Պարապ տեղն է որ կը ջղայնանայ :

Որովհետեւ, իր մանրազնին ուսումնասիրութիւնները լեզուական խնդիրներու կալուածին մէջ, իրաւ շատ են այն աչքերուն համար, որոնք պիտի պտըտէին իր յօդուածներուն վրայ : Եթէ այս յայտարարութիւնս քիչ մը «գրաբար» է, աշխարհաբարի թարգմանեմ .

— Նարդունի, մեր գրոց – բրոցներէն շատ շատերը մինչեւ քու գիտական դասերէդ բան հասկնան — կամ անոնց կարեւորութիւն տան — շա՛տ հացու – պանիր ուտելու են ... Այս շատ շատերէն շատ շատերը լեզուական ամէնէն տարրական կանոններուն ալ անծանօթ են ... Ալ ինչպէ՛ս կը սպասես որ «բարակ բաներու» խելք հասցնեն... Եկո՛ւր, քու բարեկամներուդ խօսքը մտիկ ըրէ եւ Տարրական Առաջին դասարանի աշակերտներուն հասկնալիք դասերը տուր իրենց ... Պարզ, սովորական, նախնական դասեր, որոնց իրա՛ւ պէտք ունին ...

Չեմ գիտեր թէ Նարդունին խօսք մտիկ պիտի ընէ՞ թէ ոչ, բայց վերոյիշեալ ամբաստանութիւնս հիմնաւորելու եւ զինքը համոզելու համար, իրեն կը հրամցնեմ քանի մը հոգեշահ նմոյշներ՝ այբուբենին կէս ճամբան հասած — բայց մե՛ծ, մե՛ծ յաւակնութիւններ ունեցող մարդոց մշրկած հայերէնէն :

Ամերիկա հրատարկուող թերթ մը կը գրէ.–Նարդունին Ամերիկա *պիտի երթայ* :

Կը ճանչնամ Նիւ Եորք ծնած ու ծլած հայագէտ մանչուկ մը, որ պիտի գրէր.

— Նարդունին Ամերիկա *պիտի գայ*...

— Ատիկա իմ մեծ մայրիկս անգամ գիտէ, պիտի ըսէր մեր տնտես աղբարը :

Այո՛, բայց, դժբախտաբար, շատերը չեն սորված որ բայերու ժամանակին գործածութեան եղանակը խնամիական կապեր ունի, նոյնիսկ, աշխարհագրութեան հետ :

×

Ամերիկահայ գրողներէն շատերուն խելքով, ապագան պէտք է ցոյց տալ, *միշտ*, բային ապառնի ժամանակով : Սխա՛լ : Ներկայ ժամանակն ալ ապառնիի — ապագայի — իմաստ կուտայ, մանաւանդ երբ մատնանշուած ապագան «կամ դուռն է, կամ երդիքն է» : Այս կանոնը կայ անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի մէջ ալ :

— Նարդունին վաղը Նիւ Եորք *պիտի հասնի*...

— Ո՛չ... *կը հասնի* ...

Բային Ներկայ ժամանակով ցոյց կը տրուի նաեւ Անցեալ Կատարեալը .

— Շէյքսփիր *կ՛ըսէ*, ո՛չ թէ «*ըսաւ*» կամ «*կ՛ըսէր*» ...

×

Քանի՛ հոգի, քանի՛ անգամ, քանի՛ տեղ՝ Բագրատունիներու կամ Ղազիկեաններու դասերէն օգտուելով յանձնարարեցին չգրել *դժբաղդաբար* այլ գրել *դըժբախտաբար* :

Քանի՛ հոգի, քանի՛ անգամ, քանի՛ տեղ, միշտ նոյն աղբիւրներէն ջուր քաշելով, բացատրեցին թէ *գուցէ* եւ *թերեւըս*, *դեռ* ու *տակաւին*, *յետոյ* եւ *վերջ*, *բնաւ* ու *երբեք*, *նկատել* եւ *նշմարել*, *պահպանել* եւ *պաշտպանել*, *թելադրել* եւ *յանձնարարել*, *սպասել* եւ *ակնկալել*, *դոնէ* եւ *առնուազն* եւ հազարներով ուրիշներ իրարմէ տարբեր բաներ են :

Բայց մտիկ ընո՞ղը ով է :

Ամէն գրող իր հայերէնը ունի եւ իր մշակած հայերէնին փաստաբանը, որ, ընդհանրապէսք ինքն է : Կամ իր կնիկը :

Քանի մը գրոց – բրոցներ, տակաւին, քանի մը տարի առաջ էր որ, վերջապէ՛ս, հաւանեցան «*ընդհակառակն*, *առնուազն*, *առառաւելն* գրելու» :

×

Մեր թարգմանական գրականութեան մէջ սպրդած սխալներն ու սայթաքումները գլխու պտոյտ կուտան : Որովհետեւ, շատ մը «թարգմանիչ»ներ բառարանի մը օգնութեամբ է որ անգլերէնն ու ֆրանսերէնը հայերէնի կը վերածեն :

Բառարանը մինչեւ որոշ աստիճան մը կրնայ օգնութեան հասնիլ : Վա՛յ այն թարգմանիչին որ կիսկատար ծանօթութիւն ունի թարգմաիչի լեզուին եւ իր մայրենի լեզուին մասին :

Մեր բառարանները անվստահելի են, ընդհանրապէս : Որովհետեւ, պատրաստողը մշակած չէ բառը, ապրեցուցած չէ զայն եւ ջուր ու պարարտանիւթ տուած չէ անոր : Մնաց որ ո՛չ մէկ բառարան — ո՛չ իսկ Աքսֆըրտը — կատարեալ է եւ ամբողջական : Ամբողջական ու կատարեալ բառարան չկայ եւ չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ իւրաքանչիւր գրող այս կամ այն բառին կուտայ իր ուզած իմաստը, որ բառարանը կազմողին մտքէն անգամ անցած չէր :

×

Կա՛րն : Նարդունի, ազգէն քեզի խրատ ու խորհուրդ — նստէ՛ գրէ հայերէնի նոր դասագիրք մը եւ ազգին սորվեցուր իր մայրենի լեզուն : Սկսէ՛ այբէն ու բենէն ու գնա՛ մինչեւ Օ եւ Ֆ, բայց անկէ անդին մի՛ անցնիր, որովհետեւ այս մինուճար ազգը բանասիրութենէ բան չի հասկընար, դժբախտաբար :

Իսկ թանկագին ժամերուդ արգասիքը ամփոփէ հատորի մը մէջ, ի պէտս բուն հասկցողներուն :

Եւ վաստակդ յարգողներուն :

Ջութակնիս լար չունի, լար անցուր, փոխանակ անոր փայտին ջնարակ քսելու :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻՆԸ

—o—

ԺԲ.

323 տարւոյն մէջ, Յուլիս 3ին տեղի կ'ունենար կատաղի ճակատամարտ մը Ադրիանուպոլսոյ առջեւ (նախապէս Ո – բեստա, այժմ Խերինէ)։

Կայսերական երկու բանակները յառա – ջած՝ մէկը միւսին դիմաց։

Արեւմուտքի կայսրը, զոր եաքէն Մեծն Կոստանդիանոս պիտի կոչէին քրիստոն – էայ մատենագիրները, եւ Արեւելքի կայս – րը, Լիկինիոս անուամբ ծանօթ, ահա դէմ դին դէմ։

Տասը տարի առաջ, Ապրիլ ամսուան մէջ, Լիկինիոս պատերազմեր էր այս – տեղ, միշտ Ադրիանուպոլսոյ առջեւ, տարբեր մրցակիցի մը դէմ, եւ յաղթա – նակ տարեր։ Այս անգամ, սակայն, պարտուեցաւ Լիկինիոս, պարտուեցաւ չարաչար, ու խոյս տուաւ, դնաց ապաս – տանեցաւ Բիւզանդիոն։ Իսկ Կոստանդիա – նոս թոյլ չտուաւ որ չունչ առնէ, հասաւ եաեւէն ու պաշարեց Բիւզանդիոնը ցա – մաքէն։ Իր որդին, Կրիսպոս, նաւատոր – մով մտաւ Տարատանէլի նեղուցէն ներս եւ խարիսխ նետեց Բիւզանդիոնի առջեւ։ Յուսահատ, դարձեալ փախաւ Լիկինիոս, անցաւ Վոսփորիկոնը եւ Քրիսոպոլիսի բարձունքներուն վրայ (այժմ Սկիւտար) յարդարեց նոր ռազմաճակատ մը։ Երկ – րորդ պատերազմը տեղի ունեցաւ նոյն տարւոյն մէջ Սեպտեմբեր 18ին։ Բախտը երբեք չժպտեցաւ սակայն Լիկինիոսի, խորտակուեցաւ իր բանակը, ինք ալ դե – րի ինկաւ։

Լիկինիոս կնութեան առած էր Կոս – տանդիանոսի քոյրը, որ եղբօրը ծուն – կերն ինկաւ, լացաւ պաղատեցաւ որ խը – նայէ իր ամուսնոյն կեանքին։ Ու Լիկի – նիոս ղրկուեցաւ Թեսալոնիկէ, ուր կը մնար հսկողութեան տակ։ Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ խելօք չկեցաւ Լիկինիոս, դա – ւադրական աշխատանքներ կատարեց, այնքան որ բանակը պահանջեց Լիկինիոս – ի դլուխը, եւ Կոստանդիանոս ի վերջոյ բանակին չնորհեց Լիկինիոսի դլուխը։

Արեւմուտքի կայսրը, պատերազմէն եաք, յաղթական մուտք դործեց կայս – րութեան արեւելեան մայրաքաղաքը, Նի – կոմիդիա (այժմ Իզմիթ)։ Քրիսոստոմ – ները դինք ընդունեցան ծափերով ու ծա – ղիկներով։

Կոստանդիանոս, ահա Գերագոյն Տէր (սումմուս Տէուս), բարձրացած պատմու – թեան մեծագոյն կայսրութեան դլուխը։ Երբ արեւը կը ցաթէր իր արեւելեան սահմաններուն վրայ, դեռ դիշերուան դիսուհին մահիճին մէջ կ'ըլլար արեւ – մտեան սահմաններուն վրայ։

Նիկոմիդիոյ պալատին պատշդամին վր – բայ կանդնած՝ Կոստանդիանոս կը դիտէր հեռուն, մշուշին մէջ կորսուած Աստա – կոսը, երբեմն Ոլբիա եւս կոչուած (այժմ Օվաճըք կամ Եուվաճըք), փոքրիկ քա – ղաք մը, որ կը լողար ճախճախուտքին մէջ, — խորհեցա՞ւ արդեօք հակադրու – թեան մը մասին, զոր բնութիւնը կ'ըն – ծայէր իրեն՝ փարթամ մայրաքաղաքին ոտքերուն տակ փռելով տխուր քնակա – վայր մը։ Ցետոյ պահ մը աչքերը սեւե – ռեց Ծովուն կապոյտին, յետոյ նայուած – քը յառեց երկինքի կապոյտին, ու խայ – տաց նախապաշարումներով ու մեծ ցան – կութիւններով ողողուած իր հոդին՝ ան – հունէն դինով։

Քանի տարի առաջ, այս քաղաքին մէջ՝ պատանդ կը մնար ինք, երբեւ արծուիկ մը կապտուած։ Ցետոյ թռաւ դնաց մին – չեւ Երորակում (այժմ Եորք՝ Անգլիոյ մէջ)։ Եւ ահա դարձեալ Նիկոմիդիոյ մէջ,— այժմ արծիւ մը, որ կը սաւա – նի, կը բարձրանայ անհունն ի վեր։ Ան – հուն մը երկինքը, անհուն մը իր կայս – րութիւնը։

— Գերագոյն Տէր, քրիստոնեաները են որ կ'ըսէին այսպէս։

Դիոկղետիանոս, պարզ զօրական մը, որ յափշտակած էր կեսարներու թագն ու ծիրանին, եւ Յովիոս կոչած էր ինքզինք՝ պահ մը ուղելով բաժնեկից դառնալ Արա – մազդի փառքին, ներշնչուած չէ՞ր միթէ հեթանոս աստուածներու մտերմութե – նէն։

Կոստանդիանոս, ինքը կեսար՝ որդի կեսարի, Աֆրիկեան քրիստոնէութեան բերած նպաստով եւ Աղի եկեղեցական ժողովին մասնակցողներուն վէճերով՝ դարձած «քրիստոնէի նման մտածող» (խրիսթիանոփրոճ), ինչպէս կ'ըսէ Թէո – փանէս, կամ «թանձր քրիստոնեայ» (բրեթիէճ ա կռօ կռէճ), ինչպէս կ'ըսէ Լ. Տիւշէն, այժմ աղքատ աստուածաբա – նութիւն մը չէր որ պիտի խափանէր իր մէջ Գերագոյն Տէր կոչուելու տենչը, համարժէք երկնային կայսր տարաղին, աւելի դեղեցիկ քան Դիոկղետիանոսի տիտղոսը, Յովիոս։

Բայց մի՞թէ յաջողած չէր արդէն Գե – րագոյն Տէր դառնալ քաղաքական կեան – քի մէջ՝ տապալելով Դիոկղետիանոսի կայսերական դրութիւնը, — կեսարներու ողիմպոսը։

Ի՞նչ դրութիւն էր Դիոկղետիանոսի հիմնածը։

Հսկա՛յ, հսկա՛յ կայսրութիւն մը կա – րելի չէր պահպանել դահով մը, որ հե – ռու կը մնար կայսրութեան սահմաննե – րէն։ Կայսրութեան մեծագոյն թշնամին արագ տեղափոխութեանց պակաս է, — Նափոլէոն ատոր ցաւը պիտի յայտնէր դարեր եաքը։ Դիոկղետիանոս ուղեց դարմանել այդ պակասը՝ ստեղծելով քա – ռապետութիւնը, ինչպէս յետագային քը – րիստոնէութիւնը պիտի ստեղծէր Երրոր – դութիւնը, — մէկ կայսրութիւն չորս կայսերական դահերու վրայ հաստատ – ուած, ու դահերը դնելով կայսրութեան սահմաններուն վրայ։ Կեդրոնը՝ Միլան, արեւելքը՝ Նիկոմիդիա, արեւելեան հիւ – սիսը՝ Սիրմիան, արեւմտեան հիւսիսը՝ Տրեվերի։

Եւ կայսերական այս դահերուն վրայ՝ ինքը, Դիոկղետիանոս, որ ինքզինք ան – ուանեց Յովիոս (թարդմանենք՝ աստուա – ծահայր, պարզացնելու համար իմաս – ը), Մաքսիմիանոս, որու տուաւ Հեր – քուլիոս տիտղոսը։

Ողիմպեան այս երկու կայսր – աստ – ուածութիւնները առին նաեւ «ալդոսաս» տիտղոսը։ (Ովիդիոս լատագոյն ձեւով կը պարզէ այս բառին ծագումը եւ իմաս – ը՝ չորս տոդով, — տես Տօնացոյց = Ֆաստ, 609 – 612)։

Միւս երկու դահերուն համար՝ նշա – նակուեցան Կոստանդիոս (մականուան – եալն Տժդոյն՝ չես դիտեր ինչո՛ւ) եւ Գա – ղերիոս (երբեմն դինքի ընկեր Տրդատի), որոնց տրուեցաւ «կեսար» տիտղոսը։

Դիոկղետիանոս արհամարհեց Հռոմը, լքեց աղմկալից այս ջրամբարը, եւ իրեն դահանիստ քաղաք ընտրեց Նիկոմիդիան, — կայսրութեան դուռը որ կը բացուի խորհրդաւոր Արեւելքի վրայ։

Մաքսիմիանոսի տրուեցաւ Իտալիան եւ Ափրիկէն։ Կոստանդիոսի՝ Բրիտանիա, Գաղղիա և Սպանիա։ Գալերիոսի՝ յայն – կոյս Ալպեան լեռնաշղթային, մինչեւ Դանուբի բերանը։

Այս բաժանումէն եաք՝ Դիոկղետիանոս ձեռնարկեց վարչական տնօրինութեանց, կայսրութիւնը կոտորակեց թեմերու, դաւառներու, ստեղծելով կառավարական աստիճանակարդ մը, զոր չուտով պիտի իւրացնէին քրիստոնեաները՝ իրենց եկե – ղեցական աստիճանակարդերով,— այդ օրերէն կը մնայ եպիսկոպոսական աւան – դութիւնը, (եպիսկոպոս կը նշանակէ վե – րատեսուչ, որ կը համապատասխանէ կա – ռավարիչի պաշտօնին)։

Վարչական այս ոստայնը իր կատար – եալ ձեւը ստացած էր 293 տարւոյն մէջ։ Բայց արդէն ծանր հիւանդ էր Յովիոս, այնքան որ հրաժարեցաւ գահէն՝ Գաղե – րիոսի խորհուրդով։ Գաղերիոս քաղաքա – կիական պատերազմի սպառնալիքով՝ ճնշեց նաեւ Մաքսիմիանոսի վրայ, որ հրաժարեցաւ նոյնպէս։

Ու Գաղերիոս եւ Կոստանդիոս այս ան – դամ հռչակուեցան օդոստոս։ Իսկ կեսար՝ Սեւերիոս ու Դայա։

Առաջինը դինով մըն էր, քալ զօրական բայց վայրագ ու միտքով անմշակ։ Եր – կրորդը՝ մութ ցեղի մը դաւակ, բուն ան – ուամբ Դայա, հռոմէականացնելու հա – մար անունը՝ Գայիոս Մաքսիմիանոս կոչ – ուած, ողորմելի մը, բայց քալ կուռդ։ Աստնք Գաղերիոսի «արարածներն» էին, դործիքներ՝ որոնք պիտի ծառայէին ի – րեն։

Նոր կեսարներուն երեւումէն դժդոհ մնաց Մաքսենտիոս, որ ուղեց ակռ կանդ – նել իր հօր՝ Մաքսիմիանոսի ժառանդու – թեան։ Պետական հարուածով մը դրա – ւեց Հռոմը, սիրաշահեցաւ բանակը եւ Հռոմայեցիները։ Եւ երբ Սեւերիոս ե – կաւ ու փորձեց դէնքի ուժով վերստանալ իր իրաւունքները, Մաքսենտիոս ջախջ – խեց այս ողորմելին եւ այնպիսի ձախո – դութեան մը մատնեց, որ յուսահատած, անձնատուր եղաւ՝ խոստում առնելով յաղթականէն, որ պիտի խնայէ իր կեան – քին։ Մաքսենտիոս յարդեց իր խոստու – մը, պարտադրելով որ Սեւերիոս ինք վերջ տայ իր կեանքին։

Մաքսենտիոս կայսր հռչակեց ինքզինք։

Այս խաղերէն ու կռիւներէն հետու, Կոստանդիոս կը զործէր Գաղղիոյ մէջ։ Իր մօտ կանչեց որդին՝ Կոստանդիանոսը, որ պատանդ կը մնար Նիկոմիդիոյ մէջ։ 306 տարւոյն Յուլիս 25ին՝ բանակը կայսր կը հռչակէր զայն՝ հօրը մահէն եաք։

Այժմ 323 տարին է, որ կը վերջնայ։ Կոստանդիանոս կանդնած է Նիկոմիդիոյ պալատին պատշդամին վրայ, ու կարծես իր կենսագրութեան դերքն է որ կը կար – դայ։ Ի՞նչ արագ բարձրացում, — քը – ո՛ւչ։

Մեռած էր Գաղերիոս (311 թուակա – նին)։ Քալ եւ անխոնջ զօրական, որ կռո – ւերը էր եփրատի վրայ՝ Տրդատի հետ դի – նակից, կռուեր էր Հայոց լեռներուն վր – բայ՝ Հռոմի փառքն աւելցնելով, կռուեր էր Դիոկղետիանոսի ձեռքին տակ՝ տա – կուն զործքի մը դերը կատարելով, խո՛դ էր միտքով, չէր կրնար ծրագիր մշակել։ Կրցեր էր օգտուիլ Դիոկղետիա – նոսի ծերութենէն եւ Մաքսիմիանոսի տր – կարութենէն՝ հարկադրելով զանոնք որ հրաժարին իրենց գահերէն, բայց մին – կը զործելու անկարող եւ զործակից ընտրելու մէջ ապիկար, իր չորջ տաս – քեց Սեւերիոսներ ու Դայաներ, դինով – ներ ու բարբարոսներ, չէր դիտեր թէ ի՛նչ կ'ընէր, ահա թէ ինչո՛ւ չկրցաւ նաեւ կայսրութիւնը բռնել իր ձեռքին մէջ՝ ինչպէս դիտէր սուրը բռնել պատերազմի ժամանակ։

Դայա ժամանակը յարմար համարե –ցաւ՝ յարձակելու համար Լիկինիոսի վր – բայ։ Առաջին ընդհարումը տեղի ունե – ցաւ 313 տարւոյն մէջ, գարնան, Ապրիլ 30ին, Ադրիանուպոլսոյ առջեւ։ Բայց պարտուեցաւ, փախաւ, կայսերական ծի – րանին անդամ նետեց կռնակէն, տպաւո – ցաւ դիւդացիի պէս, անցաւ Վոսփորիկո – նը,— այստեղ կ'արժէ ասլ Եւսեբիոսի նկարադրութիւնը. «Կորոյս նախ զզօր սպառազինաց, յոյս յեդեալ ապաւինէր ի նոսա, եւ որ չուրջ պատեալ պահէին դնա ասպարակիրքն ընծայք՝ թողին դնա, եւ ձեռս եառն ի յաղթողն, յայնժամ մեր – կացեալ նորա վազվազակի ի զղոյուէ եւ ի ծերանեաց ինքնակալութեանն, որ եւ ոչ իսկ վայել էր նմա, ամօթալից կորո – նօք եւ անարի վատութեամբ թաքեաւ ի մէջ բազմութեան զօրացն, եւ փախչէր նա ի չինս եւ յադարակս», այսպէս կը հասնի Նիկոմիդիա, կը չարունակէ փա – խուստը առանց կանդ առնելու, վանդի Լիկինիոս հալածեց դինք մինչեւ կիլիկիոյ դռները։ Տարսոնի մէջ թոյն կ'առնէ ու կը սատկի այս տիէզը, որ չատ արիւն կորսնցուցած էր Թիւաւարիէին մէջ հետապնդէին։ Իրենք թիւավար – մեղ կը հետապնդէին։ Իրենք թիւավար – լով, մենք լողալով, անկարելի էր որ ա – պահինք անոնց ճիրաններէն։ Բաե – ղամ,— ըսաւ հայ երիտասարդը, զուք լաւ լողալ չէք դիտեր, հետոցէք մօտա – կայ նաւերուն ուղղութեամբ, ես կը կե – նամ հոս, զանոնք կը ղբաղեցնեմ։ Ինձ ...Աստուած հետդ, դնա, գոնէ մեզմէ մէկը ազատի։ Այդպէս ալ ըրինք։ Ես իմ բոլոր ուժովս դէպի նաւերը լողացի, կարծես երթալով կը հետապնդէին ինձմէ, բաբեկամս մնաց հոն ... երբեմն երբեմն վախով ետ կը նայէի տեսնելու համար թէ ինչ եղաւ հայ մեծհոդի բարեկամս։ Հետուէն տեսայ թէ ինչպէս անոնք մօտա – ցան իրեն, եւ թէ ան ինչ ճարպիկու – թեամբ մը կը սուզուէր ջուրին խո – րը, մէկ մը կ'ելլէր երեսը, քանի մը ան – դամ նաւակին տակէն անցաւ աջ ու ձախ, յայտնի էր որ կը փորձէր իր կեանքը սուզ ծախել։ Թուրքերուն վայրենի պո – չերը ահաւոր կը հասնէին։ Վեր – կարծես թէ ուժերս կը ջլատէին։ վեր – ջապէս հասայ անդլիական նաւ մը, վեր – քաշեցին, փութացայ տախտակամածին վրայ ուժասպառ, աչքերս միշտ յառած ազատարար բարեկամիս կողմը։

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՔ

(13 Շար.)

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

—o—

Մէկ օրուան մէջ, ան ալ 15 – 16 տա – րեկան տղեկ մը, այդքան վաստա՞կ... բան մը կար, անպայման հոս թաղնուած բան մը կար որու տակաւին անտեղեակ էին, ուստի մեծ հետաքրքրութեամբ կը ապասէին լսել իրենց սիրոյը եւ խիղճը հանդարտեցնելու համար։

Ձաչէն եաք, Աչոտ պատմեց այդ օր – ուան պատահարին մասին եւ ըսաւ թէ ուրիչ կուդային այդ ուտելիքներն ու խաղալիկները, նաեւ իր բարձր օրա – վարձքը։

— Աստուծոյն կանուխ տրտում, դըլ – խահակ, նախկին դործատեղիս դայլ դործ դտնելու յոյսով։ Հինը փոխուած՝ նոր վերակացու մը եկած էր որ դիս չէր ճանչնար։ «Այսօրմ դործ չունիմ» ըսաւ ու ճամբու դրաւ դիս։ Յուսահատ եմ դարձայ դլխիկոր, միայն լացս պակաս էր։ Գործատիրոջ մէկը, որ ճամբուն մէջ կեցած վիճակս կը դիտէր, մօտեցաւ ինծի եւ ըսաւ։ «Ծդայ, Հա՞յ ես, գո՞րծ կը փնտռես, դիմացի մեծ մթերանոցը գնա, շատ գործ ունի, շատ լաւ ալ կը վճարէ։ Հայերուդ հետ ալ... մեծ բարեկամ է։ Ես ալ հոն կ'աշխատէի, աւելցուց,— վի – ճակս այս տեղէն տասն անդամ լաւ էր, բայց... ափսոս, հազար մեղք, դողոջ – թիւն ըրի, բռնուեցայ, վռնտուեցայ»։

Երթամ ներկայանամ ըսի, ինչ կը կորսնցնեմ, կամ այո, կամ ոչ։ Գացի, ներկայացայ, դիս դրկեցին բուն գործա – տէրին դրասենեակը։ Զարմանալի, դիս ընդունեցաւ ժպիտով ու քաղաքավարու – թեամբ։ Ժամերով նստեցուց դէմը, կար – ծես գործի համար գացած չէի, այլ, խօսակցութեան։ Պնդելով պատմել տուաւ կեանքս ու ապառնիներս ծայրէ ծայր։ Զարդէն մինչեւ Թուրքին տունը, անկէ որբանոց, որբանոցէն Գալալա, Գալա – լայէն մինչեւ հոս։ Ըսի անոր թէ ինչ պայմաններու տակ, հարկադրուած, ձը – դեցի դպրոցս, եւ այսօր գործ կը փնտռէի քիչ մը օդտակար ըլլալու համար բարե – բարներուս, քանի որ այսօր անոնց ան – ձուկ վիճակին պատճառը ես եղած էի։ Պատմած պատմութիւնս կարծես շատ ազ – դեց իր վրայ։ Դէմքը յուզուեցաւ։ Աչ – քերը շատ հեղ կ'արցունքոտէին։ Թաչկի – նակով յաճախ դէմքը, քիթը, բերանը կը սրբէր։ Մինչ ես ակնդէտ նպաստաւոր պատասխանի մը կը սպասէի որ գործի ախտի եւ օրապահիկս չկորսուի, անիկա չէր աճապարեր ու կարծես դեռ տրամա – դիր էր խօսելու։ «Կեցիր, ըսաւ յան – կարծ, կեցիր, պատմութիւնը շատ հեղ պատմութիւնով կը վերջնայ։ Ես ալ պիտի պատմեմ իմ դլխուս եկածը չատ համառօտ կերպով։ Հարուստ վաճառա – կանի տղայ էի եւ գործով կը դտնուէի Իզմիր, ճիշդ այն օրերուն՝ երբ Քեմալի արիւնարբու վոհմակները քաղաք մտան։ Ուրիշներու նման, իմ ալ, առաջին մը – տասեւեռումս եղաւ ամէն դնով քարափ հասնիլ ու միջոցով մը երթալ նաւի մը վրայ բարձրանալ։ Փորձերս, ատ՛ը, ապարդիւն անցան... Այլ մարդոց առ – ջեւ բոլոր ճամբաները փակուած էին։

Երբ նեղլիկ փողոցներու մէջ ապաստա – րան մը դտնելու յոյսով աչ ու ձախ կը վազէի, յանկարծ, պատահմամբ դէմս ցցուեցաւ հայ երիտասարդ մը, որ ինքն ալ իմ դրութեանս մէջ կը դտնուէր։ Քա – ղաքին մէջ պահուըտիլը չատ վտանգաւոր է, ըսաւ ինծի, վերջ ի վերջոյ կը դտնեն, ծովն է միայն փրկութիւնը, լողալ դի – տե՞ս։ Քիչ մը միայն, պատասխանեցի։ Մեր ճակատագիրը միացուցած՝ արկա – ծալից ճամբան բռնեցինք։ Բարեդէպ մի – ջադէպով մը, որ հայ ընկերոջս հնարա – մտութեան արդիւնքն էր, ծով հասանք եւ մենք մեզ յանձնեցինք անոր ալիքնե – րուն։ Կը մնար պրկել ջիլերը, զօրացնել կամքը, լողալ ու լողալով ալ հասնիլ բա – ւական հեռուն խարիսխած նաւերէն մէ – կուն։ Մոլեդնդքն բաւական հեռացած էինք, երբ, սարսափով նշմարեցինք որ Թրքական դրօշով նաւակ մը, փաթթոցա – ւոր Զարդաբաներով լեցուն, դէպի մեր կողմը կը թիավարէին ... անտարակոյս մեզ կը հետապնդէին։ Իրենք թիավարե – լով, մենք լողալով, անկարելի էր որ ա – պահինք անոնց ճիրաններէն։ Բաե – ղամ,— ըսաւ հայ երիտասարդը, զուք լաւ լողալ չէք դիտեր, հետոցէք մօտա – կայ նաւերուն ուղղութեամբ, ես կը կե – նամ հոս, զանոնք կը ղբաղեցնեմ։ Ինձ ...Աստուած հետդ, դնա, գոնէ մեզմէ մէկը ազատի։ Այդպէս ալ ըրինք։ Ես իմ բոլոր ուժովս դէպի նաւերը լողացի, կարծես երթալով կը հետապնդէին ինձմէ, բաբեկամս մնաց հոն ... երբեմն երբեմն վախով ետ կը նայէի տեսնելու համար թէ ինչ եղաւ հայ մեծհոդի բարեկամս։ Հետուէն տեսայ թէ ինչպէս անոնք մօտա – ցան իրեն, եւ թէ ան ինչ ճարպիկու – թեամբ մը կը սուզուէր ջուրին խո – րը, մէկ մը կ'ելլէր երեսը, քանի մը ան – դամ նաւակին տակէն անցաւ աջ ու ձախ, յայտնի էր որ կը փորձէր իր կեանքը սուզ ծախել։ Թուրքերուն վայրենի պո – չերը ահաւոր կը հասնէին։ Վեր – կարծես թէ ուժերս կը ջլատէին։ վեր – ջապէս հասայ անդլիական նաւ մը, վեր – քաշեցին, փութացայ տախտակամածին վրայ ուժասպառ, աչքերս միշտ յառած ազատարար բարեկամիս կողմը։

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՔ

(13 Շար.)

թափել տուած էր նաեւ Հայոց : Լիկի-նիոս չի դոհանար այս մահով, կը սպան-նէ հրէշին կինն ալ, զաւակներն ալ, ով որ բանով մը կապուած էր Գայիոս Մաք-սիմինոս կոչուած այս դարշելի կայսեր :

Իսկ ի՞նչ կ՚ընէր Կոստանդիանոս, երբ կայսրութիւնը արիւն կը փսխէր Արեւել-քի մէջ :

Կեսարներուն մէջ ամէնէն իմաստունը, ամէնէն օժտեալը, անշշուք կ՚իջնէր Եբո-րակումն ի վար, հին Գաղղիոյ դաշտերն ու լեռներն ի վար, միշտ որոճալով, հաշ-ուելով, կշռելով, չափելով իր ոսկեղէն ծրագիրը,— խորտակել կեսարական ո-ղիմպոսը, ջախջախել քառապետութեան գլուխները, տէր դառնալ աշխարհի մե-ծագոյն կայսրութեան, մինակ, իբրեւ Գերագոյն Տէր, ինչպէս իրեն կը ներշն-չէին քրիստոնէութեան տարազները :

Եւ ահա դարձեալ Նիկոմիդիոյ մէջ, ուրկէ մեկներ էր, այս անգամ պալատին պատշգամին վրայ, ոսկեղէն ծրագիրը գրեթէ իրագործուած :

Միլվիուսի կամուրջին ճակատամար-տէն ետք, պատմութեան բախտորոշ եւ ամէնէն հռչակաւոր պատերազմէն ետք, երբ Նոր Ժամանակներու դռները կը բաց-ուէին իր առջեւ եւ մարդկութեան առ-ջեւ, յաղթական թափօրով մը Հռոմ մը-տած օրն իսկ, ճիշդ ինչպէս այսօր նոյն յաղթական թափօրով կը մտնէր Նիկոմի-դիա, դէմ յանդիման կուգար տարօրի-նակ կռիւի մը :

Հռոմի մէջ՝ տոնաթիսթներու անտա-նելի կռիւն էր, որու երբեք չկրցաւ վերջ տալ:— Գացէք, Առլի մէջ եկեղեցական ժողով մը գումարեցէք, իրարու հետ հաշտուեցէք, ըսած էր անոնց :

Նիկոմիդիոյ մէջ՝ արիոսականներու նոյնքան անտանելի կռիւն էր այս ան-գամ որ կը խանգարէր իր ծրագիրը, իր ուրախութիւնը, իր երազած խաղաղու-թիւնը :

Այս անգամ աւելի զօրաւոր, սակայն, և ինքնավստահ, վճռեց վերջ դնել այս կը-ռիւներուն ու վէճերուն, որոնք ծիծաղե-լի կը դտնէր : Բայց այս անգամ մտքին մէջ ծագեցաւ նոր դաղափար մը, — Նի-կիոյ մէջ հրաւիրել տիեզերական եկեղե-ցական առաջին ժողովը : Իրաւական տե-սակէտով՝ իրեն չէր վերաբերեր այդ պատմական աքթը : Եւ սակայն ատիկա հաշտ էր իր ոսկեղէն ծրագրին շարունա-կութեան հետ, — պիտի ներկայանար իբրեւ փոնթիֆէքս մաքսիմուս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ալասքայի եւ Զուկոտկայի դետերուն եւ լիճերուն մէ կ՚ապրի տարօրինակ ձուկ մը, որ կը կոչուի Տալիա : Երբ ջուրը կը սառի մինչեւ յատակը, ձուկն ալ, իր կարգին, սառած վիճակի մէջ կը մնայ մինչեւ ամառ, որմէ ետք, երբ սառոյցը կը հալի, ձուկն ալ կը սկսի պարապիլ իր սովորական կեանքով :

ԴԱՐԱՒՈՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔ

Բ.

Պատմաբանին համաձայն, Սելճուգնե-րը կոտորած են 150·000 հոգի, գերի տարած են հարիւր հազար հոգի :

Սելճուգեան արշաւանքին կը յաջորդէ մոնկոլական արշաւանքը : Մոնկոլները «մարախի նման թափեցան, քանդեցին, սպաննեցին, մանուկները քարերուն զար-կին, կիներ խայտառակեցին եւ գերի տա-րին : Շատեր թողլով տուն, ագարակ, կայք, փախան այլ եւ այլ տեղեր » :

Լաստիվերտացիի նկարագրութիւնը Ա-նիի կոտորածին կը կրկնուի յաջորդող պատմաբաններու կողմէ. « Անին դարձաւ ջարդի դաշտ մը, մայրերու գիրկերէն կը յափշտակէին երախաները, անխղճօրէն քարերուն կը զարնէին, հայր ու որդի միասին կը սպաննէին, ծեր ու երիտա-սարդ անխնայ կը կոտորուէին, արիւնով ներկուեցաւ դետը, կարմրեցան փողոց-ները » :

Պատմութիւնը կը շարունակուի թուրք-պարսիկ պատերազմներու ատեն, իւրա-քանչիւր թուրք յաղթութիւն պիտի դառ-նայ ողբերգութիւն մը Հայաստանի հա-մար՝ աւերածութիւն, սով եւ տարա-գրութիւն պատճառելով : Թուրքերը պի-տի հաստատեն մանկահաւաքում շուրջ 1519ին : Սկզբնաւորութիւնը կը վերա-գրուի Օրխանին (1324 – 1359) : Ակին-եան կ՚ընդունի 1531 թուականը : Կը հա-ւաքէին ուժեղ կազմով երախաներ, պա-տանիներ եւ խլամացնելով՝ կը պատ-րաստէին ենիչերի գունդերը : Մանկա-հաւաքը կաշառակեր է, ունեւորը կը փրկուի, աղքատն ու որբը գերի կը տարուին : Հաւաքումը կը կատարուէր սարսափով եւ բռնի :

Մանկահաւաքումը կը դադրի 1750ին, բայց թուրք կառավարութիւնը պարբե-րաբար հայ երիտասարդներ կը բերէր գործարաններու մէջ աշխատցնելու հա-մար : «1830ին հինգ հազարի մօտ հայ ե-րիտասարդներ Անատոլուէն Պոլիս բերել տուաւ թուրք կառավարութիւնը՝ իբրեւ զինուոր Իփլիկհանէի եւ Թերսհանէի մէջ աշխատցնելու համար հացի եւ հանդերձի փոխարէն» :

Սիւլէյման Գանունի 1551 – 54 կը յա-ռաջանայ Կովկաս, կ՚այրէ Երեւանը, կ՚ամայացնէ Նախիջեւանը, Զանգեզու-րը, Ղարաբաղը : Կրկին արշաւանք Երե-ւանի վրայ, թուրք խաժամուժը «դայլե-րու նման ագահօրէն կը յարձակէր Հա-յերու վրայ եւ կը յօշոտէր» : Կը ջարդեն 15000 այրեր, գերի կը տանին քսան հա-զար կիներ եւ երախաներ, որոնք կ՚իսլա-մանան կամ կը մահանան :

Յակոբ Կարնեցի, 17րդ դարու վերջե-րը ապրող մը, կը գրէ Բաբերդի գաւա-ռին համար. «Քաղցր եւ համեղ երկիր եւ Հայոց բնակարան, բնակիչները հիւրըն-կալ եւ մարդասէր : Սպեր գաւառին բը-նակիչները Հայեր էին միայն, ունէին բազում եկեղեցիներ, այժմ աւերեալ եւ ամայացեալ, Տաճիկները տիրացել են» : Բաբերդ կը վերածնի շուտով, բազմաթիւ դիւղերով կը մնայ հայաբնակ : Ասոր համար Թուրքերը կատաղօրէն ջարդած են 1915ին :

Բռնի խլամացած են Սեւ Գետացինե-րը 1708 – 10ին՝ մոլլայի մը բռնու-թեամբ, արդէն հովիւ չունէին : Նոյնպէս բռնի խլամացած է Համշէն գաւառը, ա-րիւնալի կռիւներէ ետք, պահած է հայ դիմագիծը :

1828 – 29ի ռուսեւթուրք պատերազմին ատեն թուրք հրամանատարը հազարաւոր Հայեր հեռացուցած է սահմաններէն : « Հայերը անվերապահ համակրութիւն ցոյց տուին Ռուսերուն կամաւորական վաշտեր կազմեցին, ռուս բանակը պարե-նաւորեցին : Թուրք բանակին հրամանա-տարութիւնը զինաթափ ըրաւ Հայերը, ռազմակեդրոններէն հեռացուց՝ աքսորե-լով հեռաւոր վայրեր : Երբ ռուս բանակը հայաբնակ վայրերը դրաւեց, աւերակներ միայն գտաւ : Զօր. Փասկեւիչ կը գրէր ցարին. « Այս երկիրը լեցուն էր Հայե-րով, իսկ այժմ կատարեալ անապատ է, որովհետեւ թուրք հրամանատարութիւ-նը բնակչութիւնը քշել է հեռաւոր վայ-րեր» : (Երիցեանց, Ամենայն Հայոց Կա-թողիկոսութիւնը, 1894, Տպղիս, էջեր 400 եւ 454) :

Պատմութիւնը պիտի կրկնուի աւելի բրտօրէն եւ աւելի լայն աստիճանով երեք քառորդ դար ետք :

Այդ թուականէն պիտի սկսի Օսման-եան Հայութեան տաղնապալի վիճակը, Ռուսիա պիտի հսկէ արեւելեան նահանգ-ներուն վրայ, պիտի ջանայ համակիր տարր մը գտնել հոն ենթակայ իր քաղա-քական ազդեցութեան դժգոհ՝ տիրող պե-տութենէն : Ճիշդ յիսուն տարի պիտի տե-ւէ քաղաքականութիւնը հասնելու հա-մար Ս. Սթեֆանօ : Միջերկրականեան պետութիւններն ալ կը հսկեն բարձրա-ւանդակին վրայ իւրաքանչիւրը կը ջանայ հակազդել միւսին :

Կարինի առաջնորդ Կարապետ եպիսկո-պոս որպէս նոր Մովսէս իննսուն հա-զար ծուխերը կը փոխադրէ աւետեաց եր-կիրը : Հայաստանի բնակչութիւնը կը նօսրանայ բազմաթիւ Հայեր ալ կը կո-տորուին հազարներ, զոհ կ՚երթան հա-մաճարակի եւ սովի : Աշխարհագէտ Էլի-զէ Բրքլիւ հարիւր հազարէ աւելի կը հաշ-ուէ զոհերու թիւը :

Հայեւքիւրտ յարաբերութիւնները հետ-զհետէ կը ցրտանան, հարստահարութիւն-ները աւելի կը շեշտուին, Պոլսոյ համայն-քը զբաղած է ժողովրդական-ամիրայա-կան պայքարներով : Պատրիարքը կը բո-զոքէ հարստահարութեանց դէմ, քիւրտ վաշկատուն ցեղախումբերու դէմ : Յե-ղապետներ կը բանտարկուին, կ՚աքսոր-ուին, կը վերադառնան եւ կը շարունա-կեն իրենց գործը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լիբանահայ ծանօթ պարիթօն Տիգրան Ժամկոչեան, Վենետիկի մէջ իբրեւ մե-ներգող երկու տարբեր առիթներով հանդէս եկաւ երաժշտասէր հոծ բազ-մութիւններու առջեւ : Առաջինը Սեպ-տեմբեր մէկին, Կրասի պալատի ընդար-ձակ սրահին մէջ Վիվալտիի նուիրուած երեկոյթին, կատարելով երկու արիաներ « Լա Նինֆա» օփերայէն :

Հայ երգիչը երկրորդ անգամ ներկա-յացաւ Պելլինիի նուիրուած հանդիսու-թեան մը ընթացքին, դարձեալ Կրասի պալատին մէջ, երեք մեներգներով : Այս հանդիսութիւնը կը կրէր միջազգային բնոյթ, մասնակցութեամբ զանազան ազ-գերու ներկայացուցիչներուն : Տիգրան Ժամկոչեան բեմ եկած է հայկական տոհ-միկ տարազով : Տեղական մամուլն ու երաժշտական քննադատները ջերմ տողե-րով անդրադարձած են հայ երգիչին մա-սին :

ԺՊԻՏ

Լաւ ընտանիքի պատկանող երիտասարդ մը կը սիրահարի դեռատի ու շատ լուրջ արուեստագիտուհիի մը, ու կ՚որոշէ ա-մուսնանալ անոր հետ : Օր մը, աղջիկը հօրը ներկայացնելէ ետք, կը հարցնէ ա-նոր կարծիքը աղջկան մասին :

— Տղա՛ս, ինչ ըսեմ, կը պատասխանէ հայրը : Այնպէս կ՚երեւի, որ իրմէ աւելի լաւ ընտրութիւն ընել գիտես դուն ... :

×

Շատ աշխատասէր բայց նաեւ շատ «քաշուած» պաշտօնեայ մը, օր մը տնօ-րէնին ներկայանալով կ՚ըսէ.

— Պարո՛ն տնօրէն, թոյլ կուտա՞ք որ կէսօրէ ետք գրասենեակ չգամ :

— Ի՞նչ պիտի ընես, կը հարցնէ տնօ-րէնը խոժոռադէմ :

— Ինքնասպան պիտի ըլլամ, պարո՛ն, կը յարէ պաշտօնեան :

« Անցեալին մէջ ամիրայից եւ ժողո-վուրդին միջեւ ծագած վէճերը ապագա-յին առջեւ վնասաբեր եղան, ազդին միա-բան ուժերը ջլատուեր, սպառեր էին ներքին երկպառակութեան պատճառով, զոր գոգցես աներեւոյթ ձեռք մը կը գրգռէր, վասնզի ապագայ պատրաստա-կանութեան համար ներքին ուժ, նպա-տակի միութիւն եւ խորախորհուրդ քա-ղաքականութիւն եւ ասոնց համար ալ զոհողութիւն հարկաւոր էր, զոհողու-թիւն ապագայի համար, զոհողութիւն հասարակաց բարւոյն եւ օգտին առջեւ» : (Մ. Գաբամաճեան, Պատմ. Հայոց, էջ 290) :

Ասոր համար անհրաժեշտ պիտի ըլլային բարոյապէս պատրաստուած անշահախն-դիր անձեր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Ամէն պարագայի թունաւոր ներար-կումներ չէր ընդունած անկասկած այդ արուեստագիտուհին. իր մորթին վրայ ասեղի ծակոցի որեւէ հետք չկար : Թե-րեւս ամէն դիշեր վերոնալ չէր ընդու-նէր, բայց բացայայտ է, որ քանի ժամա-նակէ ի վեր անձնատուր եղած էր անոր :

— Ի՞նչ բան այդպէս կարծել կուտայ ձեզի :

— Տուփ մը... տեսնեմ, թէ ո՞ւր դրի զայն :

Եւ սկսաւ փնտռել փոքրիկ պայուսակի մը մէջ :

— Ահաւասիկ ...

Ու մեղի ցոյց տուաւ ձեռքի կաշիէ պայուսակ մը :

— Անկասկած ոստիկանական հետաղօ-տութիւն մը պիտի կատարուի, հետեւ-ցուցի, ուստի յարմար դատեցի մօտս պահել սա տուփը, կասկածելով որ մի գուցէ ուրիշի մը ձեռքը անցնի :

Պայուսակէն դուրս քաշեց ոսկէ փոք-րիկ տուփիկ մը, որուն վրայ դրոշմուած էին Գ. Ա. յակինթէ տառերը : Բացաւ զայն. տուփը գրեթէ բերնէ – բերան լե-ցուն էր ճերմակ փոշիով մը :

— Վերոնալ է այս, բացատրեց բժիշկը : Տեսէք թէ ինչ գրուած է մէջը ...

Կափարիչին ներքին կողմը փորագրը-ուած էին հետեւեալ բառերը.

«Յիշատակ Տ.էն՝ Գ. Ա.ին : Փարիզ, 10 Նոյեմբեր : Քաղցր երազանք » :

— 10 Նոյեմբեր, մրմնջեց Փուարօ :

— Այո, 10 Նոյեմբեր, եւ մենք կը գտնուինք Յունիս ամսուան մէջ : Հետե-ւաբար սկսած է թմրեցուցիչ գործածել վեց ամիսէ ի վեր, եւ, քանի որ տարե-թիւը չէ նշանակուած, կարելի է հետեւ-ցընել նաեւ որ այդ սովորութիւնը ձեռք առած է մէկուկէս կամ երկուքուկէս տա-րիէ ի վեր ...

— « Փարիզ, Տ.» ... կը կրկնէր Փուա-րօ, մտածկոտ :

— Այո : Միթէ այս արձանագրութիւնը ձեզ որո՞շ ուղղութեան մը վրայ կը դնէ : Բայց, ներեցէք ինձ, ես մոռցայ հարցը-նելու թէ ինչ կոչումով դուք կը հետա-քրքրուիք այս խնդրով : Բնականաբար լուրջ պատճառներ ունիք : Արդեօք կը կասկածիք թէ անձնասպանութի՞ւն մը փորձած ըլլայ աղջիկը : Ես այդ մասին ոչինչ կրնամ հաստատել : Արդէն ոչ ոք կրնայ ապահով կարծիք մը յայտնել այդ ուղղութեամբ : Սպասուհիին յայտարա-րութեան համաձայն, միս Ատամս լաւա-գոյն տրամադրութեան մը մէջ է եղեր ե-րէկ : Ուստի ես աւելի շատ կը հաւատամ արկածի մը հաւանականութեան : Վերո-նալի ազդեցութիւնը բազմաթիւ ձեւերով կը կատարուի. երբեմն մեծ քանակու-թիւնով առնուածն անգամ ազդեցութիւն չի գործեր, երբեմն ալ՝ չնչին չափով մը յաւիտենական քուն կրնայ պատճառել :

Ես այս թմրեցուցիչը կը նկատեմ իր տեսակին ամենավտանգաւորը եւ տարա-կոյս չունիմ որ, օրիորդին մահուան շուրջ կատարուած հետաղօտութիւնն-երուն արդիւնքը արկածի պարագային պի-տի յանդի : Կը ցաւիմ, պարոն Փուարօ, որ աւելի ընդարձակ յայտնութիւններ չունիմ կատարելիք :

— Կը թոյլատրէ՞ք որ մօտէն քննեմ միս Ատամսի պայուսակին պարունակու-թիւնը :

— Ամենայն սիրով :

Փուարօ սեղանին վրայ պարպեց կաշիէ փոքրիկ պայուսակին պարունակութիւնը՝ սպիտակ թաշկինակ մը Գ. Մ. Ա. ասեղ-նագործուած սկզբնատառերով, բրնձա-փոշիի տուփ մը, շրթունքի կարմիր ներկ, անդլիական թղթադրամ մը եւ քանի մը մանրուք արծաթներ, եւ ոսկի շրջանա-կով ակնոցներ :

Փուարօ հետաքրքրութեամբ քննեց այս վերջին առարկան :

— Ի՞նչպէս... ըսաւ, ես չէի դիտեր որ միս Ատամս ակնոց կը գործածէր : Թե-րեւս կարդալու համար միայն պէտք ու-նէր անոր :

Բժիշկը վերցուց առարկան եւ քննեց իր կարգին :

— Ոչ, հաստատեց, ասիկա դուրսը գործածելի ակնոց է... խոշորացոյց ա-պակիներ՝ որով պէտք է ենթադրել թէ կարճատես մըն է տէրը :

— Այդ յատկանշականը ունէ՞ր միս Ա-տամս ...

— Չեմ դիտեր, բնաւ խնամած չեմ զինքը : Այցելած եմ այստեղ միայն մէկ անգամ, այն օրը, ուր իր սպասուհիին մատը վիրաւորուած էր : Միս Ատամսը տեսայ այդ առթիւ առաջին անգամ ըլլա-լով, ակնոց չունէր :

Փուարօ շնորհակալութիւն յայտնեց բժիշկին եւ հրաժեշտ առինք իրմէ :

Բարեկամս խիստ հետաքրքրուած ըլլալ կը թուէր :

— Անկասկած սխալանքի մը մէջ կը գտնուիմ, հետեւցուց Փուարօ :

— Երկու անձերու նմանողութեան հարցին մէ՞ջ ...

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆԻ մէջ դեմոկրատներու պատուիրակութիւն մը դիմած է քաղաքապետ Փինէյի որպէսզի հովանաւորէ ի – բենց մանիֆեստը :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ յօդուած մը տարածուած է «կարմիր Աստղի» մէջ, ուր կը զգուշացնէ ռուս սպաները որոնք չատ կը խմեն : Ժամանակը եկած է, կ'ըսէ Պաշտպանութեան խորհրդային նախարարը, հասկնալու որ խմելը կար – գապահութեան պակաս է եւ այն մարդը որ տկարութիւն ունի խմիչքին հանդէպ չի կրնար լաւ սպայ ըլլալ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, մինչ արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութեան կեդրոնը կը փորձէ բարելաւել Խորհ. Մի – ութեան եւ դաշնակցային Հանրապետութեան յարաբերութիւնները, Բրեժնեւ խիստ կերպով յարձակած է Պոնի «ռազմատաքաղ եւ ֆաշիստ» քաղաքականութեան դէմ, Ուլպրիխթի ի պատիւ տըր – ուած ճաշի մը ընթացքին :

ՔՈՆԿՈՑԻ Ներքին նախարարը կը հաստատէ թէ ոչ մէկ մահափորձ կատարուած է Զոմպիի դէմ :

ԹԻԹՕ կը յայտարարէ թէ Խորհ. Մի – ութիւնը պէտք է մասնակցի ափրեւասիական ժողովին :

ՇԱՍԹՐԻ յայտարարեց թէ Քաշմիրը ամբողջական մաս կը կազմէ Հնդկաստանի եւ թէ այս վէրջինը ոչ մէկ խօսք կ'ընդունի այդ մասին : Փէքին նոր յուշագիր մը ղրկած է Տէլհիի կառավարութեան : Կը պահանջէ որ Թիպէթի բոլոր գաղթականները Զինաստան վերադառնան եւ կը կրկնէ թէ Հնդկաստան 90 հազար քառակուսի քիլոմէթր չինական հողամաս ղրաւած է :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ֆ·	300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՏՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՏՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՏՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Ընկ. Յովհ. Զալըքեան քառնական փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ «Հայ-Բոյժ»ի, ընկերներ Վ. Նաւասարդեանի եւ Շ. Մի – սաքեանի յիշատակին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ 80ԱՄԵԱԿԸ

Ալֆորվիլի 80ամեակը կը յիշատակուի Սեպտեմբեր 25էն Հոկտեմբեր 3 : Այս ա – ռընչութեամբ, երկուշաբթի իրիկուն (Սեպտեմբեր 27) Ռիւ Վոլթէրի Թաղա – պետական սրահը, Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան երեկոյ մը տեղի կ'ու – նենայ :

Կը մասնակցին.—

Լիզ Սարեան, Հայրա – Պետեան, Սերժ Ռոպէր (Նահապետեան) եւ Կովկաս պարախումբը :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ Օրիորդ Ալ – ֆորվիլի ընտրութեան մրցումը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչա – կան կազմով եւ տեղական վերակազ – մուած կրթ. մարմիններով, Հայաստան – եայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շըր – ջակայից կրօն. Ընկերակցութեան հով – նաւորած հայերէնի Հինգշաբթի դասըն – թացքները վերաբացուին Սեպտ. 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵՒՕ. ՔԱՇԱՆ, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՑԻ, 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեց – ւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ. ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻՒՌ, 4 Րիւ Մա – րիւոր Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցն – րուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիա – րակութեան կենսական հարցով եւ ա – ռաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշ – եալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ու – սուցչութիւնը :

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՑՈՑՍԻ ԵՒ ԼՈՑՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երթուղարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուղարձ խումբով : Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, Հեռաձայն 20·63–43 :

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 28 SEPTEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10420 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.420

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԻՆԱԴՈՒԼԸ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒԱ՞Ծ

—o—

ՇԱՒԹԻՒ ԿԸ ԿՐԿՆԷ — ՓԱՇՄԻՐԸ ՀՆԴԻԿ Է

ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը՝ Ու Թան իր անգլիագրին մէջ կը յայտարարէ թէ Նկատան եւ Փաքիստան իրար կ'ամբաստանեն զինադուլի բռնաբառման համար :

Այս առթիւ երկու կառավարութիւններն – ալ բողոքագիրներ ներկայացուցած են ՄԱԿի քարտուղարին : Ու Թան ալ նշած է թէ իսկապէս ՄԱԿի դէտերը զինադուլի բռնաբարման երկու պարագա – ներ տեսած են : Սեպտեմբեր 24ին Լա – ոսի չրջանը, փաքիստանեան եւ հնդիկ ուժերը, մօտաւորապէս կէս ժամ հրա – ձանագրութիւն փոխանակած են : Միւս կողմէ հնդիկ բանակը մը կը յայտնէր թէ Ճամուի ծագած են Ֆարիլքայի չրջանը : Իսկ Փաքիստան իր կողմէ յայտնեց թէ Փաքիստանեան զօրքը եւս մղած է հնդիկ ագեսիւներու կարգ մը յարձակումները Պասանթանի չրջանը :

Մամուլի խորհրդային Թաս գործակալութիւնը, առջի օր հրապարակած էր Նաքրիի եւ Ալուզ Խանի պատասխան – ները կոսիկինի նամակին, ուր իր բարի կամեցողութիւնը կ'առաջարկէր խնդրին արդարացի լուծման համար, հանդիպում մը կազմակերպելով խորհրդային հողի վրայ: Կը թուի թէ խորհրդային առա – ջարկը առ այժմ նկատի չառնուիր : Եթէ Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի դեկավար – ները սկզբունքով համաձայն են նման հանդիպումի մը, երկուքն ալ դիտել կու – ան թէ պէտք է «աւելի հանդարտ» մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունենայ եւ չատ նուազ է նման հրաւէրի մը համար :

Նոր Տելհիի մէջ, նախագահ Քրիչնան Նաւասիւա ճառով մը յայտարարած է հանրքուէ մը Քաշմիրի մէջ բանի չի առաջիր : Իր կողմէ Շաստրի, ճառով մը արտասանած է տասը հատար հողի տալիս, ապառնացած է Պոյքոթի են – թարկել Ապահովութեան Խորհուրդի յա – ջորդ նիստը եթէ այս վերջինը չյայտնի տալ Փաքիստանի հետ դինադու – շեալքի կրկնած է թէ Քաշմիրը հնդ – կան է : Հրաւէր ուղղած է իր հայրենա – կիցներուն որ զոհողութիւններ յանձն առնեն եւ հաստատած նախապատուու – թիւն պիտի տրուի պաշտպանութեան ճի – գին: Աւելցուցած է թէ Հնդկաստան պատրաստ է համակերպելու այն իրողու – թեան թէ հաւանաբար աշխարհ իրեն չօդ – ի: Փաքիստանի Արտաքին Նախարարը յայտարարութիւն մը տուած է Ալժիրի մա – մուլի գործակալութեան եւ կրկնած թէ Փաքիստան միշտ ունի Քաշմիրի հարցը ներկայացնելու առջեւ տանելու եւ եթէ իր դիրքը զոհացում չտանայ մինչեւ երեք ամիս, կը քաշուի ՄԱԿէն :

ԾԵՐԱԿՈՑՔԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ

34 նահանգներու մէջ ընտրուեցան 89 հրաձգատականներ որոնք կը վերանո – գեն ծերակոյտի մէկ երրորդը : Քանի· ապաւորութիւնն այն է թէ հրաձգութիւնը ցոյց կուտայ որոշ կայու – նութիւն մը երկրին մէջ: Առանց չատ ըղ – լուելու կարելի է նկատել թէ իւ էն դիւրացի – անկախները թեթեւ նուազ մը արձանագրած են: Շահողնե – րէն են՝ էմ էն Փէն (ժողովրդական Քարձրագոյն) եւ ժողովրդավար ձախը : Ամենէն չրջանէն իսկ վերընտրուած են՝ Ուաշինկթոն Մոնթրվիլ, Իսկար Ֆօս, Անդրէ Պերթուէն, Կի Փրթի եւ ն· : Պարտուածներն որ ղոհողութիւններ յանձն առնելու կոչուած էին, կը պատկանին Տեմոքրատ կուսակցութեան, Ռեփուպլիքէն կուսակցութեան եւ Ֆրանսա Իրականութեան :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՆԱՆՁ, ԿԱՐՄԻՐ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ

—o—

Փողոցին անկիւնը, խանութէ մը ներս կը մտնես: Խանութպանը, որ անո՛ւշ ա – նո՛ւշ կը մրափէր, կ'արթննայ :

— Հրամեցէ՛ք, բարի եկաք ··· Ի՞նչ կրնայի ընել ձեզի համար ···

Այս անմեղունակ հարցումը , ընդհան – րապէս, կը նշանակէ — «Ի՞նչպէս կրնայի խաբել ձեզ»:

— Ճերմակ շապիկ մը կ'ուզեմ — սրա – ծայր օձիքով եւ թեւնոցով ··· Յետոյ , կ'ուզեմ նաեւ սեւ գլխարկ մը ···

Խանութպանը , որ սրածայր օձիքով ու թեւնոցով շապիկ ու սեւ գլխարկ չունի , կը զարմանայ՝ բնա՛ւ մեղմ չգործած գառնուկի մը պէս ·

— Բայց, պարոն, կը կատակէ՞ք··· Ի – րա՞ւ սրածայր օձիքով եւ··· Ձեզի պէս չէ՛ք մէկը ինչպէ՞ս կրնայ սրածայր օ – ձիքով շապիկ եւ սեւ գլխարկ գործածել ··· Չի վայլեր ··· Հիմա նորաձեւութիւն է կլոր օձիքով շապիկը ··· Թեւնոցն ալ գիւղացիներուն յատուկ է··· Ես ձեզի պիտի տամ ոչ թէ սեւ , այլ մոխրագոյն գլխարկ մը :

Մարդը վերէն վար սուտ է: Սրածայր օձիքով ու թեւնոցով եւ սեւ գլխարկ չու – նի եւ եզի պիտի էշէ իր ուենեցածը: Ու այնճան կը խօսի որ հոգիդ բերանդ կը բերէ : Կը ճանճրանաս ու կը գնես կլոր օձիքով եւ առանց թեւնոցի զոյգ մը շա – պիկ եւ մոխրագոյն գլխարկ մը :

Խաբուեցար, գիտցած եղիր :

×

Դեղարանն ես: Հականեխիչ հեղուկ մը պիտի առնես՝ ակռաներուդ համար : Կուտաս վաճառանիշին առնուը: Դեղա – գործը եզի կը յանձնէ խոշորկեկ տուփ մը, զարդանկար թուղթի մը մէջ փաթ – թուած : — Մէկ տոլար 98 սենթ··

Կը վճարես: «Աս ի՛նչ ածան է եղեր » կ'ըսես մտէդ :

Տուն վերադարձիդ, կը բանաս ծրարը: Վա՛յ անպիտան: Ծրարին մէջ աւելի շատ օդ կայ քան դեղ: Տուփին վարի չար – կը թուղթ :

Խաբուեցար, գիտցած եղիր :

×

Պտղավաճառին խանութն ես :

Աս ի՛նչ առատութիւն է, աս ի՛նչ գրա – ւիչ եւ — բանաստեղծ բարեկամիդ բա – ցատրութեամբ — ի՛նչ աստուածային , ի՛նչ երկնային պտուղներ — խնձոր, տանձ, խաղող, սալոր, դեղձ, թուզ, ծի – րան, ելակ, կեչաս, նարինջ : Ո՛ր մէկը ըսեմ :

Ուշադրութիւնդ կը գրաւէ որ առաջին շարքի *ֆօթէօյ*ները, բազմած տանձերն ու խնձորները, ետեւի «հաւնոց»ը շարուած – ներէն աւելի հրապուրիչ են, աւելի փա – ռաւոր :

— Խնդրեմ, վեց խնձոր, վեց տանձ , երկու ողկոյզ խաղող , տասը դեղձ ···

Խանութպաններու ռազմավարութեան անտեղեակ, յոյս ունիս որ տոպրակին մէջ պիտի մտնեն սա *ֆօթէօյ*ին հիւրերը: Խե՛լիդ սիրեմ : Դուն՝ խանութպանը ես – զի պէս անխե՞լք կը կարծես: Ո՛չ, բարե – կամ, ան իր գործը գիտէ: Ձեռքի արագ շարժումով մը, երբ դուն դրամապանակդ գրպանէդ հանելու արարողութեամբ զբ – աղած ես, տոպրակը կը նետէ, ետեւի « ադեատախնամ » տեսքով տանձերն ու խնձորները :

Լա՛ւ, աչէդ բա՛ց, բողոքէ՛: Ձես կըր – նար: Յաճախորդները պոչ բոներ են: Ա – մօթ կ'ըլլայ: Կը վճարես ու գլուխդ կախ՝ տուն կը վերադառնաս :

Նորէն խաբուեցար :

×

Եկածը Զատիկ է : Սիրտդ — աւելի ճիշդը, կնիկդ — կ'ուզէ որ երթաս եզի համար կաս – կարմիր փողկապ մը առ – նես :

Խանութէն ներս կը մտնես ու կը հար – ցընես :

— Կարմի՞ր փողկապ ունի՞ք ···

— Կարմի՞ր , ըսիէ ··· Մեղա՛յ Աստու – ծոյ, ամեռ ատեն կարմիր փողկա՞պը ինչ պիտի ընէէ ··· Հիմա աշխարհի բոլոր մեծերը կանանչ փողկապ կը դնեն··· Ա – հաւասիկ ձեզի հատ մը ··· Եւ ի՛նչ լաւ կը վայլէ ձեզի ···

Սուտ է: Մարդը կարմիր փողկապ չու – նի եւ եզի պիտի էշէ իր ուենեցածը — կանանչը : Եւ կը էշէ : Շատ ժամանակ չունիս : Կառքը պիտի փախցնես: Աճա – պարէ՛: Կը վճարես ու կարմիր փողկապին տեղ, կանանչը գրպանելով տուն կ'եր – թաս : Կնիկդ պիտի բարկանայ, բայց հոգ չէ :

Նորէն խաբուեցար :

×

Հեռանկարի գործիդ խանգարուեր է : Լուր կուտաս մասնագէտին որ իրիկուան հանդիպի: Կուգայ: Կը նայի: Դուն շատ լաւ գիտես որ գործիքիդ «հիւանդութի – նը» շատ ալ ծանր չէ: Բայց, մասնագէ – տը ուրիշ բան կ'ըսէ ·

— Օ՛, ասոր վրայ շատ գործ կայ ··· « հիւանդանոց » երթալիք վիճակ ունի : Հետս տանիմ, չորս օրէն կը բերեմ ···

Կ'առնէ կը տանի ···

Չորրորդ օրուան իրիկունը ետ կը բե – րէ — հետն ալ հաշուեցոյցը ·

— Քսանըչորս տոլար 95 սենթ ···

Հիմա, երկու բան կրնաս ընել — կամ մարդը ոտիդ տակ կ'առնես, կամ կը վճարես :

Կը վճարես, գիտնալով հանդերձ որ մարդը սուտ էր — գործիքը «հիւանդ » չէր եւ անոր դարմանումը չորս վայր – կեանի աշխատանք էր: Ձես հաւատար , վաղը աշկերտը խոստովանցուր, ան եզի կը պատմէ ճշմարտութիւնը ·

— Լոյսին մէկը մարեր էր, հանեց, տե – ղը նորը դրաւ··· Մէկ վայրկեան ալ չտե – ւեց ···

Նորէն խաբուեցար :

×

Ու այսպէս, մեր առօրեայ կեանքին մէջ , տարին տասներկու ամիս կը խաբուինք : Կը խաբուինք առտուն, կէսօրին, իրի – կունը, գիշերը :

Միայն վարպետորդի , խանութպանին գոհերը չենք: Ո՛չ: Ուրիշ ասպարէզներու մէջ ալ դիմացինէն, յաճախորդէն, կա – րելի եղածին չափ «բաշելու» ռազմավա – րութիւնը գլուխն առեր կ'երթայ: Ձես գիտեր ո՛ւր :

Ամէնէն ետ մնացածը , այս մարզան – քին մէջ, հայ մտաւորականն է :

Խեղճը, «շապիկ»ին սրածայր օձիքովն ալ չունի, կլոր օձիքովն ալ : «Փողկա – պ»ին ո՛չ կարմիրը ունի, ո՛չ ալ կանանչը որ դիմացինը խաբէր: Դիմացինին էշէր : Ունեցած «պտուղ»ներն ալ իրարու կը նմանին — առաջին շարքի *ֆօթէօյ*ներուն վրայ բազմին թէ ետեւի :

Մտաւորականը խաբելու միջոց չունի : Ընդհակառակն ինքն է որ կը խաբուի միշտ :

×

Բայց, խոստովանինք որ խանութպա – նէն, արհեստաւորէն կամ մնացեալներէն այս կամ այն ձեւով խաբուելու այս պատմութիւնը այնճան ալ կարեւոր չէ :

Բաղդատմամբ՝ խաբուելու սա միւս պատմութեան, որ կը պատահի բաղաքա – կան կեանքի մէջ :

Եւ այդ կալուածին մէջ, մենք իրա՛ւ, բազմած ենք առաջին կարգի *ֆօթէօյ*նե – րուն վրայ :

Հարիւր տարիէ ի վեր մեզի կը էշեն կլոր օձիքով շապիկ, երբ մեր ուզածն է սրածայր օձիքը: Հարիւր տարի է՝ մեզի կը ծախեն կանանչ փողկապը, երբ մենք իրենցմէ կը պահանջենք կարմիրը: Եւ հարիւր տարիէ ի վեր մեզի կուտան դեղ մը, որուն ծրարին տակի մասը յարդով լեցուած է :

— Բայց, աչէդ բանայիր ու չխաբուէ – իր, միուեար ժողովուրդ՝ կրնայ պոռալ մեր երեսին, մեր պատմութիւնը կարդա – ցողը :

Մենք ալ կրնանք պոռալ ի՛ր երեսին ·

— Աչէ՞ բանալու ատե՞ն տուաւ մեզի՝ ձեր սիրակցորդ բարեկամը ··· Կամ , դուն չէի՞ք որ մեր աչէերը փակեցիք՝ ձեր կանանչ, կարմիր, սրածայր կամ կլոր խոստումներով ···

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Իրերու բերումով դրեթէ անկարելի է ճշդրիտ պատկերացում մը ունենալ աշխարհի մէջ ցրուած Հայերու թիւի մասին: Բացառութիւն կը կազմէ միայն Հայաստանը, ուր ճշդրիտ վիճակագրութիւններով կարելի եղած է ճշդել բնակչութեան ընդհանուր թիւը եւ, այդ առթիւ նաեւ՝ Հայերու տոկոսը՝ ընդհանուր բնակչութեան համեմատութեամբ:

Զոյգ սփիւռքներն ալ դուրկ են այդ կարելիութիւններէն: Ցարդ ի՛նչ որ ներկայացուած է, մօտաւոր ենթադրութիւններ են, անշուշտ, հիմնուած՝ որոշ տուեալներու վրայ: Սակայն, նոյն այդ տուեալները, իրենք իրենց կարդին, կը մնան վիճելի, առնուազն տուղումի կարօտ:

«Հայրենիքի Ձայն» չաթաթաթերթի Սեպտեմբեր 12ի համարին մէջ յօդուածագիրը մը՝ Հ.Գրիգորեան հինդ միլիոն կը սահմանէ Հայերու թիւը աշխարհի մէջ: 67 տոկոսը, համաձայն յօդուածագրին, կը բնակի Խ. Միութեան (մէջէն ըլլալով Հայաստանը), իսկ 33 տոկոսը՝ արտասահմանի, ուրիշ խօսքով Խ. Միութեան ծիրէն դուրս:

Այս 33 տոկոսը կը ներկայացնէ մէկ միլիոն վեց հարիւր հազարի քանակ մը՝ ցրուած հին աշխարհէն մինչեւ նորը, ըրեթէ ամէն տեղ:

1959ի մարդահամարին տուեալներուն համաձայն Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ բնակող Հայերուն թիւը եղած է 2·787·000, իսկ ներկայ դնահատութեամբ 3·350·000:

Խորհրդային Հայերուն 44·3 տոկոսը հաստատուած է Հայաստանէն դուրս՝ «Միութենական հանրապետութիւններ – րում, ըստ որում՝ 31·8 տոկոսը հարեւանի Վրաստանում եւ Ադրբեջանում»:

Դժբախտաբար յօդուածագիրը դոհացած է միայն ներկայացնելով Վրաստանի եւ Ադրբեջանի Հայերուն տոկոսը՝ բոնակչութեան համեմատութեամբ եւ չըբջանէ չրջան:

Բարեբախտաբար աւելի բծախնդիր դտնուած է, երբ փորձած է ցոյց տալ Անդրկովկասէն դուրս ապրող Հայերուն թիւը: Այսպէս. Ռուսաստանի դաշնակցութեան մէջ՝ 256·000, Կրասնոտարի երկրամասին մէջ՝ 78·200, Ստաւրոպոլի երկրամասին մէջ՝ 25·600, Չեչէնո–Ինկուշական հանրապետութեան մէջ՝ 13 հազար երկու հարիւր, Հիւսիսային Օսեթիայի մէջ՝ 12 հազար, Տաղստանի մէջ՝ 6·500, Ռոստովի մարզին մէջ 49·300: Մոսկուայի մէջ կ'ապրին 18·800, իսկ Լենինկրատի մէջ՝ 4·500 Հայեր:

Խ. Միութեան եւրոպական մասին մէջ կը դտնուին 33·200 Հայեր, հետեւեալ բաժանումով՝ Ուկրանիա՝ 28 հազար, Մոլտաւիա՝ 1200, Պելոռուսիա՝ 1800, Մերձպալթեան հանրապետութիւններ՝ 2200:

Կեդրոնական Ասիոյ մէջ եւս կազմուած են Հայահոծ շրջաններ: Թուենք հիմնականները: Ուզպեկիստան՝ 27·400 (միայն մայրաքաղաքին Թաշկենտի մէջ 10·500), Սամարղանդ՝ 7700, Թուրքմենիստան 19·700 (մայրաքաղաքին՝ Աշխապատի մէջ 9·100), Մարիի մարզ՝ 5100, Ղազախստան՝ 9300, Տաճիկիստան՝ 2900, Կիրղիզիա՝ 1900:

Առաջին ակնթիռ նկատելի է, որ Կեդրոնական Ասիոյ եւ կարդ մը ուրիշ վայրերու մէջ վերջին տասնամեակներուն կազմուած են հայահոծ դաղութներ: Միայն Ուրալէն դէպի արեւելք տարած – ուած հոդերուն վրայ մնայուն կայք հաստատած են 74 հազարէ աւելի ազգակից – ներ, իսկ կան նաեւ շրջաններ, ուր Հայերու թիւը, բաղդատմամբ անցեալին, կրած է կարեւոր յաւելում:

Ուրեմն հարց կը ծագի, թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ պատճառներով կազմուեցան վերոյիշեալ դաղութները՝ հեռաւոր տափաստաններու մէջ: Եւ, մանաւանդ, անոնց – մէ ո՛րքանը Հայաստանցի է, այլ խօսքով արտագաղթը հայրենիքէն ի՛նչ համեմատութեամբ եղած է եւ կը չարունակէ ըլլալ:

Այս հարցումները ունին նաեւ իրենց «պոչերը»: Մեզի համար կենսական է դիտնալ, թէ վերոյիշեալ հայահոծ շրջաններուն մէջ դոյութիւն ունի՞ն ազգային կազմակերպուած կեանք՝ դպրոց, մամուլ, ակումբ եւայլն:

Ակնյայտ կը նչանակէ, թէ հարիւր հազարաւոր Հայեր ձգուած են իրենց բախտին եւ, ուշ կամ կանուխ, դատապարտուած են ձուլուելու տեղացի տարրին հետ:

Խորհրդահայ մամուլը տաղտկալի ըլլալու աստիճան երկար եւ չարունակա – բար կրկնուող ու միշտ նոյնը ըսող նկարագրական տողեր կը յատկացնէ նոյն – իսկ բնակելի չէնքի մը, արուեստական լիճի մը կամ պողոտայի մը չինուելուն առթիւ: Սակայն, զարմանալի կերպով կ'անտեսէ եւ լուռ կը մնայ՝ երբ կարդը կուդայ «ներքին»՝ խորհրդային Սփիւռքին:

Պատահական տողերը չեն, որ պիտի հերքեն մեր այս հաստատումը:

Տարիներէ ի վեր հրապարակի վրայ դտնուող «Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն», իր կարդին, կը թուի անտեսած ըլլալ այս խիստ կենսական հարցը: Մինչդեռ կը սպասուէր, որ իր աշխատանքի ծրագրին մէջ դտնուի նաեւ, օրինակ, Թաշկենտի կամ Սամարղանդի, Ուկրայինոյ կամ Չեչէն – Ինկուշական հանրապետութիւններուն մէջ ապրող Հայերուն հետ յարաբերելու դործը, անշուշտ, աղդապահպանման մտահոդութիւններով եւ մտասեւեռումներով:

Դեռ չենք խօսիր Հայաստանի կառավարութեան մասին, որ կը թուի մոռացութեան տուած ըլլալ խորհրդային Հայաստանի սահմաններէն դուրս ապրող Հայերուն գոյութեան հարցը:

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը, երբ գիտենք, որ Հայաստանի մէջ ապրող Հայերը ամէնէն աւելի կապուած են իրենց արմատներուն, ամէնէն աւելի ազգասէր են եւ ամէնէն աւելի ենթակայ են հայրենադարձութեան կոչերուն:

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը, երբ գիտենք, որ Հայաստանի մէջ ապրող Հայերը ամէնէն աւելի կապուած են իրենց արմատներուն, ամէնէն աւելի ազգասէր են եւ ամէնէն աւելի ենթակայ են հայրենադարձութեան կոչերուն:

Ինչո՞ւ այս անտարբերութիւնը, երբ գիտենք, որ Հայաստանի մէջ ապրող Հայերը ամէնէն աւելի կապուած են իրենց արմատներուն, ամէնէն աւելի ազգասէր են եւ ամէնէն աւելի ենթակայ են հայրենադարձութեան կոչերուն:

ԴԱՐԱՒՈՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Խրիմեան դաւառի տառապանքը կը նըկարադրէ իր հանդէսով եւ տեղեկադիր կը ներկայացնէ Կարինի կուսակալ Իսմայիլ փաշային: Հարստահարութիւն, հո – դային հարց, վաչխառութիւն կը քամեն անարիւն դիւդացին, որ, աւելին ըլլալով ամէն տեղ լքուած է իր ճակատադրին եւ ամէն դիւղ պատակուած է ինքն իր մէջ: Երիտասարդը կը լքէ դոյք եւ բնտանիք, կը պանդխտի: Ծերունի մայր մը դառնըբէն կը դանդատի, որ երիտասարդ տղան արտերը երեսի վրայ ձգելով, Պոլիս մեկներ է: Քիւրտը պիտի դայ, պիտի հաստատուի հոն, պիտի մշակէ եւ պիտի իւրացնէ:

Խրիմեան կառավարութենէն կը սպասէ հարստահարութեանց բարձումը, բայց իր առաջին դործը պիտի ըլլար երկպառակութեանց բարձումը, ընկերային համերաշխութեան պահպանումը: Րաֆֆի հարստահարութիւնները կը նկատէ հետեւանք «Հայերու ցածութեան»: Տարօնի ժողովուրդը ժամանակին հերոսներ կուտար, այժմ Պոլսոյ բեռնակիրները կը հայթայթէ, կը դրէ: Գիւղական համայնքը փուչացած է, քիւրտ դեղխուդը պետ ունի, կարդապահութիւն ունի, քաղաքին ունի եւ մանաւանդ կառավարութեան նպաստաւոր տրամադրութիւնն իրեն հետ, եթէ ընդարձակ տարածութեան վրայ պետութեան ներկայացուցիչ կայ:

Բողոքներն ու դանդատները կը ծանրացնեն տառապանքը: Կառավարութիւնը կը թոյլատրէ դանդատները, ինչպէս նաեւ հարստահարութիւնները: Ծերենց Թիֆլիսի մէջ ապագայ կոտորումի մը ատենը կը հնչեցնէ: Համիտ կը վարանի բարենորոգումներու դործադրութեան ձեռնարկելու: «Քամարիլան կը նախանձէր Հայերու դրաւած դիրքերուն, սիրօ – արաբ աշխարհը դէմ էր Անգլիոյ, որ իւրացուց Կիպրոսը, մահմետականները կ'ամբաստանէին Համիտը, որ կը նպաստաւորէր հայ բորոտութիւնը, որովհետեւ մայրը Հայ էր»:

Պատրիարքարանի իրաւասութիւնները կը սահմանափակուին, կարդիլ ազդային ոդի կրող ամէն դրութիւն, մինչդեռ Հայերը կը սպասեն որ բարեկարգութեան արեւը ծագի արեւելեան նահանգներու վրայ, երկինքը պայծառանայ: «Վստահ Պերլինի եւ Փարիզի բարեկամութեանց եւ Լոպանովի նպաստաւոր տրամադրութեանց՝ Համիտ կը տրամայէ ընդհանուր կոտորած»: Մորչակ մը կ'անդնի դաւառներու վրայէն եւ կը մահացնէ երեք հարիւր հազար այր մարդ, կ'այրիացնէ նոյնքան բնտանիք: Բնակչութեան համեմատութիւնը անդամ մըն ալ կը փոխուի:

Եւրոպա կը ցնցուի ժամանակի մը համար, մինչեւ որ կարդադրուին պետական հաշիւները, Քլեմանսօ, Կլասթըն, Ֆիլիպ Կոտէ, Իւրպէն ցնցող դրքոյկներ կը դրեն: Էմմիածնի պաշտօնաթերթը կոտորածներու երկար ցանկերը կը հրատարակէ եւ վերջապէս Խրիմեանի ցայտյղթը կը պոռթկայ.

«Հայերը մեղադրում են որ նրանք ապստամբներ են, որ նրանք յեղափոխական շարժումներ են գործում, որ նրանք գործիք են այլ ազգերի, բայց այդ ամէնըն ալ սխալ է: Հայկական խնդիրը յարուցել է ինքը, Տաճիկը, այժմ կատարում է խեղդել արեան մէջ Հային եւ նրա խնդիրը: Պատմական փաստ է որ 1878ին Տաճիկն ինքը ստեղծեց հայկական խնդիրը: Երբ Պերլինի Վեհաժողովին պիտի վճռուէր արեւելեան հրիստոնէից վիճակը, հայ եպիսկոպոսներ գացին եւրոպա, ամենուրեք հայցեցին ազատութիւն Հայերի համար եւ Տաճիկ կառավարութիւնը չարգիլեց այդ շարժումը, նա բայց տուաւ որ իր հպատակ եպիսկոպոսներ բողոքեն իր դէմ, Հայոց Պատրիարքը հարիւրաւոր բառերից բաղկացած բողոքներ հեռագրեց Պոլսից առ իր պատուիրակները: Ոչ, այս չափ մի՛այն, երբ բարակներն: Ոչ, այս չափ մի՛այն, երբ բողոքող պատուիրակները վերադարձան

Սփիւռքը:

Կայ նաեւ ուրիշ կենսական հարց մը. «Ներքին Սփիւռքի» ներդաղթի պարագան: Խ. Միութեան լայնքին ու տարածքին տարաղնուած հայ դանդուածները հայրենիք փոխադրելու աշխատանքը նոյնքան եւ, ապահովաբար, աւելի կարեւոր ու այժմէական է, որքան «մեր» Սփիւռքի զանդուածներուն տեղափոխութիւնը մայր հող: Որովհետեւ, ի վեր – ջոյ, հարկ է ճշդել, որ բաղդատմամբ խորհրդային Սփիւռքին, ոչ-խորհրդային աղդային դեհնի վրայ անհամեմատաբար աւելի լաւ կազմակերպուած է: Ո– րով՝ հայ մնալու իր կարելիութիւններն ալ աւելի չօչափելի են:

Կը թուի թէ մեր մտահոդութիւնները բաժնողներ կան նաեւ Հայաստանի մէջ: Արդարեւ խորհրդածութիւններու առիթ կը ստեղծեն Հ. Գրիգորեանի այս եղրակացութիւնները. «Չնայած Հայկական ՍՍՌում բնակուող Հայերի տեսակարար կշիռը ամբողջ ՍՍՍՌՄում եղած Հայերի ընդհանուր թուի նկատմամբ անընդհատ մեծանում է, այնուամենայնիւ, միութենական հանրապետութիւնների հիմնական ազգութիւններից ամէնից բիչ դեռեւս Հայեր են բնակւում իրենց հանրապետութիւնում ... Համեմատութեան համար նչենք, որ հարեւան ժողովուրդներից իրենց հանրապետութիւններում են ապրում Վրացիների 96·6 տոկոսը, Ադրբեջանցիների՝ 84·9 տոկոսը»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

Ճշմարիտ, ճշմարիտ, այս աչքերովս տեսայ, ի՛նչ ըրաւ, ի՛նչպէս ըրաւ, չեմ դիտեր, բայց յանդիմեցաւ չըլլել անոնց նաւակը: Վայրենի պոռչտուքները այժմ աւելի սուր կերպով կը հասնէին ականջիս: Ցայտնի էր թէ քանի մը հոգի կը խեղդուէին, միւսները յուսահատ կը լողային դէպի ցամաք:

Հայ երիտասարդը թէեւ դանդաղ, բայց այլեւս ապահով կը մօտենար մեր նաւուն: Ուրախութենէս չէի դիտեր ինչ ը – նելիքս: Նաւուն եղրին ցանկապատին կպած, խենթի մը երեւոյթով բոլոր ու – ժովս կը պոռայի ուժ, քաջութիւն ներ – չընկճելու համար բարեկամիս:

— Մօտս կանդնած նաւաստիներուն, հազար աղաչանք, հազար պաղատանք, հազար խոստումներ չռայլեցի, որպէսզի նաւակ մը ծով իջեցնեն եւ օդնութեան հասնին, բայց ... անօգուտ ... «Հրաման չունինք» ըսին ու կեցան ...

Քանի ապառաւարար եկաւ վերջապէս: հասաւ մեր նաւը: Պարան երկարեցին վեր քաշեցին, ափսո՛ս ... յայտնի էր, մնցած կ'երեւար ... Ծանրօրէն վիրաւորուած՝ չատ արիւն կորսնցուցած էր: Բժիշկը քննեց բազկերակը, «մնցած է» յարեց, մորթին մը ըրէք թող չուտ հանդչի ...

Երբ ասեղը ըրին, հէգ բարեկամս թէ – թեւ ցնցում մը ունեցաւ, յետոյ աչքերը խոշոր խոշոր բացած ինծի նայեցաւ ան – նկարագրելի նայուածքով մը, ապա չրթները սկսան չարժիլ ու բաներ մը մրմնջել: Ականջս բերնին մօտեցուցի հասկը – նալու համար իր խօսքերը: Մինչեւ այսօր ալ, հայ պատանի, դեռ ականջիս մէջ յստակօրէն կը հնչէ անոր վերջին խօսքերը: « ... Քիրիւ՛, քերիւ՛ ... մենք եղ – բայրներ ենք ... բախտակիցներ ենք ... մեր յաւիտենական թշնամին Թուրքն է ... Մեր երկու ժողովուրդները պէտք է դի – րար սիրեն, մի մոռնաք ... ասիկա պէտք չէ մոռնաք ...»:

Ասոնք եղան իր վերջին խօսքերը: Ես մատներովս փակեցի անոր բաց աչքերը: Կարճ արարողութենէ մը ետք, ոտքերուն երկաթէ դունտ մը կապեցին ու ծովը նետեցին, եւեւէն ալ փոքր ծովակեպակ մը: Ես դառնացած սրտով, արցունքոտ աչքերով ալօթքի փչրանքներ մրմնջացի իր եւեւէն ու երկարեցայ նաւուն տախտակամածին վրայ:

Կը մտածեմ, պատանի, չատ կը մտածեմ, չեմ կրնար բացատրել: Ի՞նչն էր որ այս դերապոյն զոհողութեան մը – զած էր այս երիտասարդը, ան ալ անծանօթի մը համար: Ուրկէ՞, որտեղէ՞ն ժառանգած էր այդ տղան այդքան առ – քինութիւն: Ինչ որ կրնար իր փրկութեան մասին մտածել եւ ապահովաբար փրկուէր իր տեղը ուրիշ մը փրկեց՝ ինք զոհ դառնալով:

Ահա կարճ պատմութիւնս, երիտա – սարդ: Հիմա ի՞նչ կրնայի ընել, որպէսզի բանով մը փոխարինած ըլլայի ինծի համար պիտակցօրէն զոհողս այս մեծ հո – գին: Տժանելի բան մըն է, սիրելի պատանի, տժանելի բան մըն է որ ազատարիս ոչ անունը, եւ ոչ ալ մականունը պիտեմ: Ոչ իսկ որտեղացի ըլլալը ... դիտեմ միայն Հայ ըլլալը, միայն այդքան:

Հիմա ինծի կը մնայ,— արդար չէ՞, — ընել Հայերուդ ինչ որ կրնամ ընել: Օդնել՝ որքանով որ հնարաւոր է, ասիկա իմ խղճիս պարտքն է:

Ուրեմն, քանի որ դպրոցը ձգած ես հարկադրանքի տակ, ծնողքիդ կամ բարերարներուդ օգտակար ըլլալումտադրութեամբ առաքինի մարդու դործ է եւ խելացի մտածում: Նախախնամութիւնը կամեցաւ որ հոս իյնաս, (ամէն բանի մէջ նախախնամութեան մատը կայ), նայէ, չատ քիչ բացառութեամբ բոլոր դործաւորներս Հայեր են, եւ չատ գոհ եմ իրենցմէ: Այժմ, քու հասակիդ, տարիքիդ նայելով՝ քեզի կը մնայ վերադառնալ դպրոց, ես չուտով բոլոր կարգադրութիւնները կ'ընեմ, համաձա՞յն ես»:

Ցետոյ դիս առաջնորդեց իր դործատիրոջ դիմաց բաժանումները, դործատիրոջ ծանօթացուց, եւ քէն վերադարձանք գործատեղիս:

Երեկոյեան, մեկնելէ առաջ՝ վար է – ջանք միասին, դնումներ ըրինք: Սիկիրը կը կարծէի թէ իրեն համար է, և եթէ պիտի հետը կը պատցնէ այդ բեռը: Չակկլու համար: Եւ քէն երբ պիտի բամնուէինք, այդ բոլորը չալակ դրաւ, այս դումարն ալ իր այցաքարտին հետ ինծի երկաթ – լով ըսաւ. « Ցարդանքներս ծնողքիդ: Հասցէս ունիք, կիրակի կէսօրէ եւք մը ճիշդ երեքին անպայման կը սպասեմ ձեզի ... »:

Աչքս, դործատիրոջ այցաքարտը եր – կարեց Պ. Վարդանին:

Պ. Վարդան, չակուեցաւ, ակնոցները տեղաւորեց աչքերուն ու կարդաց այս անծանօթ ու տարօրինակ մարդուն հայդն:

Փանայոթիս Կոզմոս
Վիլլա «Մէրսէտէս»
Ֆալերօ – Աթինա:

– Փանայոթի՞ս, փանայոթիս քանի մը մո՞ս ... կրկնեց Պ. Վարդան վինուել անդամ եւ սկսաւ մտքին կարծես իրեն ծանօթ այս անունը:

ՄԻՍԱԿ – ՄԻՐՈՂ

(14 Շար.)

Պալիս, նրանց հարցնող անգամ չեղաւ թէ ո՛ւր գնացել էին եւ ի՛նչ արել էին : Հասատաւ պատմական իրողութիւն է որ սուլթանը դժգոհ այդ գործից պատասխանատու Մեծ Վեզիրին հարցուց : Նա պատասխանեց . «Վեհ. Տէ՛ր, այն ատեն պէտք էր որ Հայերն ալ ազատութիւն ունենային, որպէսզի խանգարէիմ Պուլկարների ազատութիւնը, այժմ ո՞վ է մեզ բսիպողը բարեռորոգումներ մտցնելու, շատ դիւրին է խոստանալ եւ երբեմ չկատարել» : («Արարատ», 1896, էջ 417–18) :

«1878 Մարտին Վարժապետեան Պատրիարք Մեծ Վեզիրին ներկայացուց ծրար մը, որով Հայաստանի մէջ տեսակ մը ինքնօրէն վարչութեան կազմակերպութիւն կը խնդրէր : Մեծ Վեզիրը թեւ լարեց Պերլին դրկել» (Գաբամաճեան, յիշուած գիրքը, էջ 307) :

Գաբամաճեան կը հրատարակէ նաեւ ծրագրին բնագիրը : (Էջեր 307 – 313) : Մեծ Վեզիրը պատրիարքին տունը կ'այցելէ առաւօտուն եւ երկար տեսակցութիւն մը կ'ունենայ դլուխ – դլխի : Հեղինակին համաձայն, «Օսմ. լիազօր պատուիրակները ըսին թէ Հայաստանի ինք – նօրինութիւն տրուելու պարագային, Հայերը Ռուսիոյ քաղաքականութեան կը հակին» : (Էջ 313) :

Բարոյական թշուառութիւն մըն ալ կայ, վարչական անհոդութեան հետ, հաւաքական կեանքի հանդէպ անտարբերութիւն եւ եսասիրութիւն : Մամուրեան, որ հինգ տարի պատրիարքարանի դիւանագործ . «Վեհ. Տէ՛ր, այն ատեն պէտք էր որ Հայերն ալ ազատութիւն ունենային, որպէսզի խանգարէիմ Պուլկարների ազատութիւնը, այժմ ո՞վ է մեզ բսիպողը բարեռորոգումներ մտցնելու, շատ դիւրին է խոստանալ եւ երբեմ չկատարել» : («Արարատ», 1896, էջ 417–18) :

«1878 Մարտին Վարժապետեան Պատրիարք Մեծ Վեզիրին ներկայացուց ծրարիրք մեծ վեզիրին ներկայացուց ծրար մը, որով Հայաստանի մէջ տեսակ մը ինքնօրէն վարչութեան կազմակերպութիւն կը խնդրէր : Մեծ Վեզիրը թեւ լարեց Պերլին դրկել» (Գաբամաճեան, յիշուած գիրքը, էջ 307) :

Գաբամաճեան կը հրատարակէ նաեւ ծրագրին բնագիրը : (Էջեր 307 – 313) : Մեծ Վեզիրը պատրիարքին տունը կ'այցելէ առաւօտուն եւ երկար տեսակցութիւն մը կ'ունենայ դլուխ – դլխի : Հեղինակին համաձայն, «Օսմ. լիազօր պատուիրակները ըսին թէ Հայաստանի ինք – նօրինութիւն տրուելու պարագային, Հայերը Ռուսիոյ քաղաքականութեան կը հակին» : (Էջ 313) :

Բարոյական թշուառութիւն մըն ալ կայ, վարչական անհոդութեան հետ, հաւաքական կեանքի հանդէպ անտարբերութիւն եւ եսասիրութիւն : Մամուրեան, որ հինգ տարի պատրիարքարանի դիւանագործ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ »

Հանելուկները աւանդական բանահիւսութեան հնագոյն եւ յատկանշական ըստեղծագործութիւններէն են : Կը պատկերացնեն ժողովուրդին հոգեբանութիւնը, տեսակէտը՝ աշխարհի, կեանքի, բնութեան եւ այլ երեւոյթներու հանդէպ :

Պատմական տարբեր ժամանակներուն եւ յատկապէս 19րդ եւ 20րդ դարերուն, հանելուկներով հետաքրքրուած եւ զբաղած են բազմաթիւ գիտնականներ : Տասնեակներու կը հասնի զանազան լեզուներով լոյս տեսած ժողովրդական հանելուկներուն թէ գիտական եւ հանրամատչելի հաւաքածոներուն թիւը : Վերջերս հրապարակ եկաւ Սարգիս Ճարուխիւնեանի «Հայ ժողովրդական հանելուկներ» համահաւաք հաւաքածոն :

Վերոյիշեալ աշխատութեան հեղինակը տարիներու ընթացքին բանահիւսական, ազգագրական, տեղագրական, հնախօսական եւ այլ կարգի տպագիր աղբիւրներէ, պարբերական մամուլէ եւ դիւաններէ, ինչպէս նաեւ անձնական շրջագայութիւններու ժամանակ հաւաքած նիւթերուն հիման վրայ քանի մը տարի առաջ հրատարակեց մենագրութիւն մը՝ նուիրուած հայկական հանելուկներու բոլան – դակութեան ուսումնասիրութեան :

« ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ »

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Ցարութիւն Թուրշեանի « Սարտարապատի հերոսամարտը» գիրքը՝ տասը հազար տպաքանակով :

Հեղինակը կը ներկայացնէ 1918ի հայ ժողովուրդին մղած հերոսական ինքնապաշտպանութեան պատմութիւնը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Լենինականի թատրոնը այս օրերուն կը տօնէ իր հարիւրամեայ յոբելեանը :

1865ին Ալեքսանդրապոլի քաղաքային ակումբին մէջ կը տրուի ներկայացում մը : Թատերախումբին ներկայացումնե – րուն մասնակցած են դանազան առիթներ – բով Գէորգ Զմշկեան, Պետրոս Ադամեան, Սիրանոյշ, Ցովհաննէս Զարիֆեան, Ադնիւ Հրաչեան, Արամ Վրոյր, Ցովհաննէս Աբելեան, Վահրամ Փափազեան եւ ուրիշներ :

1912ին Արմէն Տիդրանեանի ղեկավարութեամբ բեմադրուեցաւ «Անուշ» օպերան : Նշանակալից է նոյնպէս Արմէն Աբմէնեանի կողմէ 1922ին ներկայացուած « Սասունցի Դաւիթը » :

1928ին կը վերածուի պետական թատրոնի :

ՕՏԱՐ ՀԻՒՐԵՐ

Հայաստան այցելեց Ատաթիւրքի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Ակադ. Էրիխ Շմիթ :

Երեւան այցելեց նոյնպէս Անգլիոյ մըշակոյթի նախարարը՝ Տիկին Ճէնի Լի :

Ճափոնցի դիտնականներ Սեպտեմբեր 17ին հասան Երեւան : Օդակայան հիւրերը դիմաւորելու գացին Վ. Համբարձումեան եւ Բունիաթեան :

ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Արտասահմանէն դանազան Հայեր կարդ մը արժէքաւոր եւ պատմական իրեր նուիրեցին Հայաստանի Թանգարաններուն :

Նուիրէներուն մաս կը կազմեն ԺԸ. Ի. դարերու Ֆրանսական մետալներ, Տիդրան Մեծի եւ Կիլիկեան դրամներ, 1769 Վենետիկի մէջ լոյս տեսած «Բառարդիրք Հայկազեան լեզուի»ն գիրքը, ԺԲ. դարուն Կեսարիոյ մէջ կարուած կիսամուշտակ մը, Ե. – Ը. դարերու բիւզանդական ոսկեղրամներ, վենետիկեան տուկատներ, ժամացոյցներ եւայլն :

Մ. ԱԲԵՂԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բազմավաստակ դիտնական Մանուկ Աբեղեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Մոսկուայի մէջ հրապարակ եկաւ դրոշմաթուղթ մը :

Մեծանուն հայագէտին դիմանկարին տակ գրուած է . «Գրականագէտ – լեզուաբան Մանուկ Աբեղեան : 1865 – 1944» : Դրոշմաթուղթին վրայ կայ նաեւ Արարատ լեռը : Արժէքն է՝ չորս կոպէկ :

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Վերջ գտաւ քննական տեսութեան նը – ւիրուած միջազդային համադումարը : Բազմաթիւ դիտնականներ այս առիթիւ խօսեցան Հայաստանի մասին : Փրոֆ. Ժօրժ տը Ռամ յայտարարեց . « Հոս դուք ունիք ուսուդական դիտութեան նուիրուած հայկական դպրոց մը : Այսքան փոքր երկրի մը համար ձեր ուսուդադէտներուն թիւը նոյնիսկ արտասովոր է » : Սորպոնի փրոֆէսէօր Փիէռ Լըլոն ըսաւ . «Բազմաթիւ հետաքրքիր զեկուցումներուն չարքին կ'ուզեմ թուել Շահինեանի, Զրբաչեանի, Մերզելեանի հաղորդումները » : Լոնտոնի համալսարանի փրոֆէսէօր Ուալթըր Հէյսըն, իր կարդին, դոկտ Զրբաչեանի զեկուցումը :

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

Ղարաբաղի Տումի գիւղին մօտերը գիւղացիներ պատահաբար յայտնաբերեցին հին դամբարանները, որոնց մէջ գտնուեցան 60 – 190 սմ. երկարութիւն եւ 40–120 սմ. խորութիւն ունեցող գերեզմաններ :

Գերեզմաններէն մէկը ունէր 2·50 մեթր երկարութիւն եւ կը պարունակէր կնոջ մը դիակը : Հոս գտնուեցան կաւէ սափորներ, ականջի օղեր, դրամներ, թանկարժէք եղջերաքարերէ մատանիներ եւ այլն :

Դրամներէն մէկը, համաձայն Հայաստանի պատմական թանգարանի դրամագէտ Ա. Մուշեղեանի, կը պատկանի Սասանեան հարստութեան թագաւորներէն Վարահրան Ե-ի (420 – 439) :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միջին Արեւելքի հայագաւտ դպրութենագէտներէն քառասուն պատանիներ մօտ մէկ ամիս մնացին Հայաստան : Սեպտեմբեր 7ին վերադարձան իրենց երկիրները :

ԿՐ ԲՈՂՈՔԵՆ

« Ալանպարդ» թերթին մէջ լոյս տեսած բաց նամակ մը յայտնի կը դառնայ, որ «Թեքնիք դիտելիքներ»ու ուսուցումը տըկար հիմերու վրայ դրուած է : Այս առթիւ դիտել կը տրուի նաեւ, թէ դիւղական դպրոցները չունին համապատասխան փորձասենեակներ եւ տարրալուծարաններ :

Ա. ՆՈՎՈՏՆԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Չեխոսլովաքիոյ նախագահ Ա. Նովոտնի Սեպտեմբեր 11ին ժամանեց Երեւան :

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՆԻՒԹԵՐ

Ռուբէն Սեւակի կինը Արմենակ Սալմասլեանի ձեռամբ Երեւան դրկեց իր ամուսնոյն եօթը նամակները՝ ուղղուած դանազաններու : Նամակներուն մէջ եղեր բարախտ դրագէտը կը չօշափէ դրական, աղդային եւ անձնական խնդիրներ :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Սեպտեմբեր ութին Երեւանի Օփերայի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ երաժշտական համերդ մը՝ Պուլկարիոյ Կոլարովկրատ քաղաքի հայկական երդչախումբի խումբի կողմէ :

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Սեպտեմբեր 10ին դումարուեցաւ Հայաստանի Արհեստակցական Միութիւններուն 12րդ համադումարը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԹՐԱԿԻՆ

— Ոչ, տատիկ անժխտելի է : Ակնար – կութիւնս կ'երթայ միս Ատամսի մահուան պարագային :

Որշ է, սակայն, որ իր ձեռքին տակ վերնալ ունէր ան, եւ երկկ դիշեր յոդնած եւ ջղայնացած դպալով ինքզինքը, ընդունած է բաւական մեծ քանակութիւն մը անկէ, հանդիստ կերդով քնանալու համար ...

Ցանկարծ կանդ առաւ բարեկամս, եւ, անցորդներու զարմանք պատճառելով, երկու ձեռքերը իրարու զարկաւ :

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ... եւ ո՛չ... դոչեց բարձրաձայն : Ի՞նչպէս հաւատալ արկածի մը, որ տեղի կ'ունենայ այդպիսի փափուկ պահու մը : Այդ մահը ոչ հետեւանք է արկածի, եւ ոչ ալ անձնասպանութեան փորձի : Ոչ : Ինդրոյն մէջ լրեն յանձլուս համար : Պերլինի վերմժողովէն եաք վաստակդի Քլացքոյ, հեղինակը երկու վարչապետները դործին, կը զրէր . « Պերլինի դաչնադիրը մոդական դաւադան մը չէ, որ կարենայ յարութիւն տալ հինդ դարէ ի վեր սորին կայսրութեան մէջ քնացող Ղազարոսին» :

Ղազարոսը քնած մնայ, արթնցնող ալ չեղաւ : Իւրաքանչիւր հիւանդ որոշ դարմանումի կարօտ է, բժիշկին կը մնայ ախտաղնութիւնէն յետոյ ախտաբանութիւնն ընել, դարմանում կատարելու համար :

ԽՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

հայեացք մը ուղղելով Փուարոյին :

— Միս Տրիվէ՞րը ... հարցուց Փուարօ :

— Չեմ դիտեր թէ Տիկինը կրնա՞յ ընդունիլ ձեզ : Ի՞նչ կը ցանկայիք :

— Հաճեցէք ըսել Միս Տրիվերի որ Միս Ատամսի մէկ բարեկամը կը փափաքի տեսնել դինքը :

Շէկ դեղեցկուհին ժամանակ իսկ չուներցաւ խնդրուածը կատարելու : Թաւշեայ վարագոյրը ուժգնօրէն չարժեցաւ եւ փոքրակազմ այլ կենսունակ կին մը մտնելով՝

— Ի՞նչ կայ ... հարցուց :

— Միթէ Միս Տրիվերի՞ հետ պատիւն ունիմ խօսելու :

— Այո : Ի՞նչ ունիք ըսելիք Գարլոթա – յի վերաբերմամբ :

— Ի՞նչպէս : Միթէ չէ՞ք լսած դէժ – բախտութիւնը :

— Ո՞ր դժբախտութիւնը :

— Միս Ատամս մեռած է այս դիշեր, անկասկած մեծ քանակութեամբ վերնալ ընդունած ըլլալուն պատճառաւ :

Երիտասարդ կինը աչքերը խոշոր բացաւ :

— Բայց, զարհուրելի է այդ ... խեղճ Գարլոթա : Անկարելի է հաւատալ : Դեռ երկկ այնքան առոդջ էր ան եւ կը խօսար ...

— Բայց եւ այնպէս, իրողութիւնն այս է, օրիորդ : Այժմ ժամը մկկն է : Եթէ հաճկիք պատուել մեզ, ինձ եւ բարեկամս, ընդունելով ճաշել մեզի հետ, երախտապարտ պիտի ըլլայինք ձեզի : Ես կը ցանկամ ղրոյց մը ունենալ ձեզի հետ :

Երիտասարդ կինը քննեց Փուարօն իր ոտքերէն մինչեւ դլուխը : Իր պատեհապատմողի դերքով՝ ինձ յիշեցուց պզտիկ չինկ մը, որ պատրաստ էր խածնելու :

— Նախ՝ ո՞վ էք դուք, հարցուց կըռտուարար չեչոտով մը :

— Ես կը կոչուիմ Հերքիւլ Փուարօ եւ կը ներկայացնեմ ձեզ բարեկամս՝ դըն – դապետ Հաստինկը :

Ես խոնարհեցայ :

— Ես լսած եմ ձեր մասին, ըսաւ կինը, ու կը հետեւիմ ձեզ :

Եւ ձայնեց շէկ դեղեցկուհիին .

— Տօրօթէի, Տիկին Լեսթերը պիտի դայ «Ռօզ – Տէքարթ» դլխարկը փորձելու, որ ապսպրած է : Սպասցուցէք դին – քը : Ես երկար չեմ բացակայիր, չուտով կը վերադառնամ :

Վերցուց փոքրիկ սեւ դլխարկ մը, դըրաւ դլուխը, քիչ մը րդնճախոչի դրաւ դէմքին եւ դառնալով Փուարոյի .

— Պատրաստ եմ, ըսաւ :

Հինդ վայրկեան վերջը մենք նստած էինք Տօվեր Սթրիթի պզտիկ ճաշարանի մը մէջ : Փուարօ յանձնարարեց սպասեակին, որ մեղի խմիչքներ բերէ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Էսմէրեան, Փուլճեան, Յակոբեան, Բաթրիմոնիօ ընտանիքները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները եւ բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՓՈՒԼՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Էսմէրեան)

կսկծալի մահը որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, զօրացած եկեղեցւոյ Ս. խորհուրդներով :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այսօր Երեքշաբթի (Սեպտ. 28) ժամը 14ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը : Ոչ ծաղիկ ; ոչ ծաղկեպսակ :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վահան Էսմէրեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Զարուհի Աղնաւուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուէր Աղնաւուրեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գապաքեան եւ աղջիկը՝ Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Աղնաւուրեան եւ աղջիկը, Տիկին Աճէմեան եւ զաւակները՝ Օննիկ եւ Ժիրայր խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, եղբօր, փեսային եւ քեռայրին՝

ՎԱԶԳԷՆ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, Սեպտ. 15ին, 52 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 17ին, Սէն – Փիէրի գերեզմանատունը :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)

Պ. Վ. Սէթեանէ (Պէյրութէն) հարիւր Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Իմաստուհի Գաւուքճեան եւ զաւակները (Ֆրէզնօ), Այրի Տիկին Շուշանկ Օհանեան (Լանսէ) եւ բոլոր ազգականները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՊԱՐԳԵՒ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :

Տիկին մը երկու հարիւր Ֆրանք, Օրիորդ մը հարիւր, Պ. Եր. Զարդարեան 166, Պ. Գէորգ Գալուստեան 150, Պ. Գըրիգոր Գէորգեան հարիւր, Տիկին Մաննոս Ղուկասեան հարիւր, Տիկին Հայկուհի Նալպանտեան հարիւր, Տիկին Մ. Ճնտոյեան տասը, Մշակոյթի տան :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մալճեանէ յիսուն Ֆրանք իրենց զաւկին ապաքինման առթիւ :

Ֆ. Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացաւ 77 Ֆր. ողբացեալ Տիկին Մարթա Մարգարեանի մահուան առթիւ դրացիներէն հաւաքուած ծաղկեպսակի դրամէն աւելցած :

Այս առթիւ մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ զաւակներուն եւ պարագաներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքները վերաբացուին Սեպտ. 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵԷՕ. ՔԱՇԱՆ, 24 Բիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՅԻ, 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Հինգշաբթիի վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ, 4 Բիւ Մարիլոր Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ : Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կենսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ուսուցչութիւնը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քռուա – Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն : Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն :

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չզրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն :

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ) : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանի սրահը :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման զրկել հին հասցէն եւ՝ երեք Ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբը (Նիս) այս Կիրակի, ժամը 16ին :

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս եկեղեցիին խորհրդարանը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի միասնաբար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի : Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte — 30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 — 9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches — 60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 — 15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie — 5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit — 22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc — 15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ. հատոր, 1965, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ — 15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ — 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
29 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10421 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.421

ԿԵՆՍԱՊԱՅՄԱՆԸ

Ավելի 75 տարիներ առաջ, հայ իրականութեան հաղարեւմտեան ցաւերը դարմանելու կիրքով համակուած յեղափոխական մարդիկ համախմբուեցան, խորհրդակցեցան եւ յեղափոխականներու մխիթարն հիմնեցին :

Վերջին դարու հայ ազգային պատմութեան այս պահը լի է բաղմապիսի ու բազէ խորհուրդներով, որոնց մէջ անգերազանցելին՝ բոլորի դիտակցութիւնն էր, թէ իսկական արդիւնքի հասնելու կենսապայմանը հայ ուժերու համախմբումն ու միութիւնը, անոնց համագործութիւնն ու զոհաբերութիւնն էր :

Այդ դիտակցութեան առաքելական արդիւնքը եղաւ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը :

Հայ աւելի եղերական ու չքեղ, իմացական ու ճակատագրական պայքար քան այն, զոր հազարամեակ առ հազարամեակ մղած են Հայ Հողն ու Հայ Հողին՝ իր վրայ իրենց ազգային, իմացական ու ոգեկան մկրտութեան :

Ինպզով, թէ համագործ իմաստու-թեամբ՝ հայ ժողովուրդը միշտ ալ դիտցաւ, որ իրեն համար իսկապէս մահաբեր՝ սեփական տարանջատումն է :

Հայ անցեալի անանցանելիօրէն պայծառ դէմքերը անո՛նք են, որոնք զմեզ համախմբած են ազգային մէկ հաւատքի, ազգային մէկ մշակոյթի, ազգային մէկ խոհալի դրօշին շուրջ :

Անջնջելի՛ մնաց Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնած Հայ Եկեղեցին, որովհետեւ հայ ժողովուրդի մէկութեան վրայ էր կանգնած :

Անվկա՛նգ պահպանուեցաւ Մաշտոցի գործածած Հայ Լեզուն, որով-հետեւ իր բոլոր արմատներով՝ հայ ժողովուրդի մէկութեան էր կապուած :

Աննկուն մնաց Մամիկոնեաններու կազմակերպած Աւարայրեան Ոգին, որովհետեւ յանուն հայ մէկութեան նահատակութիւնը՝ անմահութեան փոխակերպից :

Անցեալ դարու վերջին տասնամեակներուն՝ հզօրները բաժնած էին մեր ազգային հոգը, ցրեխ – ցրեխ ցրուած էին մեր ժողովուրդի ազգային մարմինը, եւ իր պատասուէին իջեցնելու բախտը, բոշ այն հարուածը, որ վախճանական պիտի ըլլար նաեւ Հայ Հոգիին համար : Ձիշդ հոս՝ պատահեցաւ անսպասելին : Հայ ժողովուրդի սեփական բազուկը զրկից անիւը :

Հայ մարդու պիտակից կամքն եւ ի-մացնալ կռիւը չարդուփշուր ըրին հայա-կան ասոխի նպատակը :

Հայ ուսերու եւ դաւսերու ճակա-տագրական դաշտերը պահուեցաւ աննա-խընթացօրէն չքեղ Ցաղթանակով :

Առաջին Աշխարհամարտի աւերակնե-րէն՝ պատառ մը Հայ Հոգ կորզեցինք :

Ազգովին անցանք սովէ՛ն ու սպանդէ՛ն, արցունքէ՛ն ու արհաւիրքէ՛ն՝ եւ սակայն, անհիմանալի վերջին կամք մը փրկեց Հայ Հարինքը – առհասարակ՝ Հայ Ցա-տաղութեան :

Այս հրաշքը արդասիքն էր հայ մէկու-թեան :

Ալբիւեան Ցիսնամեակի առթիւ Հա-յաստանի մէջ լոյս տեսած Թռուցիկներէն մէկը կը մեջբերենք .—

« Եթէ Հայ ես դու ամեռած չէ քո մէջ ոգին նախնեաց, Ցիշիր .— Երեք միլիոն հոգի ունես ու պարտք նրանց հան-դէպ : Ցիշիր՝ որ դերութեան մէջ է Սուրբ Լեռը քո Աբրահամ : Ցիշիր՝ որ անար-դուած ու ծախուած Մայր Հողդ է հե-ծեծում ու քեզ կանչում : Ցիշիր, որ պիտի ըլլար նաեւ Հայ Հոգիին համար : Ձիշդ հոս՝ պատահեցաւ անսպասելին : Հայ ժողովուրդի սեփական բազուկը զրկից անիւը :

Հայ մարդու պիտակից կամքն եւ ի-մացնալ կռիւը չարդուփշուր ըրին հայա-կան ասոխի նպատակը :

Հայ ուսերու եւ դաւսերու ճակա-տագրական դաշտերը պահուեցաւ աննա-խընթացօրէն չքեղ Ցաղթանակով :

Առաջին Աշխարհամարտի աւերակնե-րէն՝ պատառ մը Հայ Հոգ կորզեցինք :

Ազգովին անցանք սովէ՛ն ու սպանդէ՛ն, արցունքէ՛ն ու արհաւիրքէ՛ն՝ եւ սակայն, անհիմանալի վերջին կամք մը փրկեց Հայ Հարինքը – առհասարակ՝ Հայ Ցա-տաղութեան :

Այս հրաշքը արդասիքն էր հայ մէկու-թեան :

Ալբիւեան Ցիսնամեակի առթիւ Հա-յաստանի մէկ լոյս տեսած Թռուցիկներէն մէկը կը մեջբերենք .—

« Եթէ Հայ ես դու ամեռած չէ քո մէջ ոգին նախնեաց, Ցիշիր .— Երեք միլիոն հոգի ունես ու պարտք նրանց հան-դէպ : Ցիշիր՝ որ դերութեան մէջ է Սուրբ Լեռը քո Աբրահամ : Ցիշիր՝ որ անար-դուած ու ծախուած Մայր Հողդ է հե-ծեծում ու քեզ կանչում : Ցիշիր, որ պիտի ըլլար նաեւ Հայ Հոգիին համար : Ձիշդ հոս՝ պատահեցաւ անսպասելին : Հայ ժողովուրդի սեփական բազուկը զրկից անիւը :

Հայ մարդու պիտակից կամքն եւ ի-մացնալ կռիւը չարդուփշուր ըրին հայա-կան ասոխի նպատակը :

Հայ ուսերու եւ դաւսերու ճակա-տագրական դաշտերը պահուեցաւ աննա-խընթացօրէն չքեղ Ցաղթանակով :

Առաջին Աշխարհամարտի աւերակնե-րէն՝ պատառ մը Հայ Հոգ կորզեցինք :

Ազգովին անցանք սովէ՛ն ու սպանդէ՛ն, արցունքէ՛ն ու արհաւիրքէ՛ն՝ եւ սակայն, անհիմանալի վերջին կամք մը փրկեց Հայ Հարինքը – առհասարակ՝ Հայ Ցա-տաղութեան :

Այս հրաշքը արդասիքն էր հայ մէկու-թեան :

Ալբիւեան Ցիսնամեակի առթիւ Հա-յաստանի մէկ լոյս տեսած Թռուցիկներէն մէկը կը մեջբերենք .—

« Եթէ Հայ ես դու ամեռած չէ քո մէջ ոգին նախնեաց, Ցիշիր .— Երեք միլիոն հոգի ունես ու պարտք նրանց հան-դէպ : Ցիշիր՝ որ դերութեան մէջ է Սուրբ Լեռը քո Աբրահամ : Ցիշիր՝ որ անար-դուած ու ծախուած Մայր Հողդ է հե-ծեծում ու քեզ կանչում : Ցիշիր, որ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

—o—

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՁԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՏԻ ՄԷՋ

—o—

Կրեմլին դատարուած կուսակցութեան կեդրոնական Կոմիտէի լիակատար նիստին, կը մասնակցին նաեւ քանի մը հարիւր տնտեսագէտներ : Այս անգամ փոխանակ դիւղատնտեսութեան, օրակարգի պետաւոր հարցն է ճարտարարուեստի բարեփոխումը : Նիստը կը տեւէ միայն երկու օր, բայց հատնաբար երկարի, դռնիակ լուծելու համար կուսակցութեան կարգ մը կենսական հարցերը :

Տնտեսական դեռնի վրայ, Կոսիկինի տեղեկագրին վրայ, Կ· Կոմիտէն կ'որոշէ ջնջել Սովնարխոզները, որոնք տնտեսա-կան խորհուրդներ են, նշանակուած 1957ին Խրուշչեւի կողմէ երբ կը պայքարէր Մոլոթովի « հակակուսակցական » խմբակին հետ :

Կոսիկինի տեղեկագիրը կը ծանրանայ պետաւորաբար հետեւեալ կէտերուն վը-րայ .- Պէտք է բարելաւել ձարտարարուեստի դեկավարութիւնը : Ձարտարարուեստի մէջ տնտեսական մղիչ ազդակներու օգ-տագործումը պէտք է ընդլայնուի : Հարկ է նաեւ բարելաւել արտադրութեան ո-րակը եւ աշխատանքի արտադրութիւնը պէտք է ածի : « Շատ բան եղած է ժո-ղովուրդին կեանքը բարելաւելու համար բայց կուսակցութիւնն ու իր կեդրոնա-կան կոմիտէն դիտեն թէ չատ բան կը մնայ ընելիք ապրուստի մակարդակը բարձրացնելու համար» կը գրէ Պրաւդա, որ կ'աւելցնէ կուսակցութեան գործերն ալ պէտք է ենթակայ ըլլան այդ իրողու-թեան :

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը չեշտէ նաեւ թէ պէտք է վերջ դնել այն բարեացակամութեան որ կայ կուսակցու-թեան անդամներու նկատմամբ, որոնց գործունէութիւնը խոտոր կը համեմատի կուսակցականի հանդամանքին հետ :

Կարգ մը պարբերներու համաձայն, կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը պիտի չգրաւի զեկավար տարրերու փո-փոխութեամբ ինչպէս կը նախատեսէր ա-բեմտեան մամուլը, թէեւ չատ կը խօս-ուի Անաստաս Միկոյեանի քաշուելու փա-փաքին մասին : Հաւանական չի նկատուիր սակայն, որ կուսակցական կամ կառա-վարական զեկավարութեան մէջ, հիմնա-կան փոփոխութիւններ կատարուին կու-սակցութեան ԻԳ· համագումարէն առաջ, որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուարին, նոյնիսկ եթէ անոնք արդէն իսկ որոշուած են :

ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱՅՆՁԱՐԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 19ին, Այնճարի ծառաստաններուն մէջ, անանախընթաց բաղմութեամբ ու խանդավառութեամբ տօնակատարուեցաւ Մուսա Լեռան դիւ-ցազնական հերոսամարտի 50ամեակը :

Կիրակի, առաւօտ կանուխէն, Պէյրու-թի թէ զիւղաղնացութեան վայրերէն հե-տզհետէ եկող բաղմութիւնը չուռով լե-ցուց ընդարձակ ծառաստանը :

Ժամը 9·30ին, Հայրապետը, ընկերակ-ցութեամբ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբ – եանց վանքի լուսարարապետ Հայրիկ Աբգ·ի, կը հասնէր Շթորայի հա-յկեղեցւոն դիւղը : Շրջանի Հայութիւնը, դլխաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Ադբալեան խումբի եւ Լիբ· Օգն· Ալէի «Կազդուր-ման կայան»ի փոքրիկներուն, արժանա-վայել չուքով կը դիմաւորէ վեհափառը : Ցաղթական կամարի մուտքին, ազանի-ներ կ'արձակուին եւ ոչխար մը կը զոհ-ուի :

Ծառաստաններու մուտքին, վեհափա-ռը իր չքախումբով կը դիմաւորուի Այն-ճարի երեւելի ազգայիններու կողմէ, դլխաւորութեամբ ընկ· Մովսէս Տէր – Գալուստեանի :

Ամէն կողմէ, բարձրախօսներով լսելի կը դառնար քառաձայն երգեցողութեամբ հանդիսաւոր պատարագը եւ ժողովուրդը երկիւղած լրջութեամբ կը հետեւէր սըր-բազան արարողութիւններուն :

Պատարագիչն էր Լիբանահայոց առաջ-նորդ Տաճատ Աբգ· :

« Հայ Մեր»էն առաջ, Խորէն Կաթողի-կոս կը խօսի հոդեցունչ քարոզ մը :

Ապա կ'ըսէ · « Հաւաքուած ենք հոս տօ-նակատարելու համար Մուսա Լեռան հե-րոսամարտի 50րդ տարեդարձը եւ ոդեկո-չելու անմահ յիշատակը այն առիւծա-սիրտ հերոսներուն, որոնք յիսուն տարի առաջ, այս օրերուն արիաբար ինկան ինքնապաշտպանութեան պատնէչին վրայ եւ կերտեցին 40օրեայ դիւցազնամարտը :

« Ազգեր ու ժողովուրդներ կ'ապրին ու կը դոյատեւեն, կ'ըսէ վեհը, երբ ունին մեռնելու ու նահատակուելու խոր դի-տակցութիւնը » :

Իր քարոզի վերջաւորութեան օրհնեց յիշատակը նահատակներուն :

Ցաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ հոդեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն 17 նահատակներու հոդիներուն խաղաղու-թեան համար եւ աւանդական մատաղի օրհնութիւն :

Այնուհետեւ ազգայնաչունչ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Հրաչ Տատնապետեան :

Սկսաւ ճաշի եւ խրախճանքի բաժինը :

Դամատայութիւնը եւ յայտարերի դոր-ծադրութիւնը վարեց ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեան : Տեղի ունեցան հայկական եւ արաբական պարեր եւ խմբեր :

Առաջին խօսքը տրուեցաւ ընկեր Մով-սէս Տէր – Գալուստեանի :

Նախ յանուն Մուսա Լեռան Հայու-թեան, չնորհակալութիւն յայտնեց վեհա-փառ հօր եւ ներկաներուն, իրենց մաս-նակցութեան համար :

« Բաժակ չեմ առաջարկեր նահատակ-ներու յիշատակին, բսաւ ընկ· Մովսէս Տէր – Գալուստեան, որովհետեւ անոնք չեն մեռած, անոնք այսօր բոլորէն աւելի ողջ են, ներկայ են իրր ոգիներ, իրր սուրբերը մեր ժողովուրդին, ներկայ են իրր սուրբ մնալու յանիսենապէս» :

« Մեղի համար յիսնամեակը ապրումն է, օրինակը՝ երբեք չմեռնելու » :

Այնուհետեւ յաջորդաբար խօսք առին ընկերներ Տոքթ· Եղիկ Գոնիալեան եւ Պերճ Մըսըրլեան, Հայրիկ Սրբազան, ընկեր Տոքթ· Գ· Մաթոսեան եւ Փրոֆ· Մ· Հասրաթեան, որոնք իրենց ազգայնա-չունչ ճառերով խանդավառ ծափերու ար-ժանացան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ զրպդտ Արթըր Միլլըր մերժեց Սպիտակ Տան հրաւէրը, բողո-քելու համար Վիէթնամի ամերիկեան քաղաքականութեան դէմ· « կը խորհիմ թէ ոդբերգական, յուսահատական կա-ցութեան մէջ ենք Վիէթնամ : Ես ալ պա-տասխանատուութիւն մը ունիմ եւ չեմ կրնար անտարբեր ըլլալ : Վստահ եմ, որ Հանոյի առաջարկները չեն ինչ որ պէտք է ըլլան, բայց կ'ուղէի մեր պատասխանը

ՄԱՅՐ ՀՈՂԸ ԵՒ ՀՈՂԻՆ

Վերջին բառը մենք դլխադրեցինք :

Որովհետեւ, այդ մէկ հատիկ բառը խտացած իմաստութիւնն ու անդերա-զանցելի ճշմարտութիւնն է հայ հոգա-բանական մտածողութեան :

Որովհետեւ — ա՛ն է թագուհին բոլոր պատգամներու :

Որովհետեւ — ան, ու միա՛յն ան է՝ իսկական փրկութիւն :

Ողջ մարդկութիւնը կը գտնուի նոր դարաշրջան մը նախատեսին :

Նաեւ ա՛յս իրողութեան լոյսին տակ, հայ իրականութեան անդերազանցելի կենսապայմանը կը մնայ ազգային համա-խմբումը :

Հարկաւոր է համախմբել հայ սրտերը, մտքերն ու ոդիները :

Հարկաւո՛ր է համախմբել հայ կամք-բը, կիրքերն ու կարողականութիւնը :

Հարկաւոր է համախմբել հայ հոդի-ները՝ մանաւա՛նդ ու է՛ն աւելի :

Ո՛չ ոք պիտի ծառայէ, որովհետեւ ոչ ոքի պատկանութիւնն է ծառայել Հա-յաստանի յաւերժութեան իռէալին :

Միայն ու բացառաբար Հայ Մարդն է, որուն որքա՛ն անհատական, նոյնքա՛ն ալ հաւաքական կեանքի միակ նպատակը պիտի ըլլայ ասիկա :

Համամարդկային չքեղօրէն իմացեալ այս երթին մէջ՝ առաքելական իրենց բաժինն ունին Հայ Հոգն ու Հայ Հոգին :

Դեռ չտուղուած հանճարով օժտուած Փոքր Ասիան, ի՛ր խօսքն է բսեր անցեա-լին, ի՛ր խօսքը կ'ըսէ այսօր, ի՛ր խօսքը պիտի ըսէ առեղծուածներով ու խոր-հուրդներով լի ապագային :

Ազգային այս առաքելութեան կենսա-պայմանը՝ անցեալին, այսօր եւ վաղը, եղա՛ւ, է՛ ու պիտի ըլլա՛յ՝ Հայ մէկու-թիւնը՝ սրտերու, մտքերու, ոդիներու :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽ-ՆԱԽԱՊԱՀԸ ՄԱՀԱՑԱ

Հոկտեմբեր 14ին կը լրանայ Հայաստանի Հանրապետութեան փոխ-նախագահ Ամբ Փարիզ մահուան 25ամեակը : Ամբ Փարիզ ծնած է 1890ին Պոլիս, ուր ստացած է իր նախնական կրթութիւնը : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ֆրանսա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ամերիկա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ամերիկա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն :

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկեան հրատարակչատուն մը տարակարծութիւններ հրատարակած է Հայաստանի մասին : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ամերիկա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ ԿԸ ԿԱՐԿՆՈՒՆ

Ամբ Փարիզ մահուան 25ամեակը կը լրանայ Հոկտեմբեր 14ին : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ամերիկա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐԸՆԹԱՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Ամբ Փարիզ մահուան 25ամեակը կը լրանայ Հոկտեմբեր 14ին : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ամերիկա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն : Ան-կէ ետք ան մեկնած է Ռուսիա, ուր ստացած է բարձրագոյն կրթութիւն :

«ՅԱՌԱՋ»
... ԵՒ ՄԵՐ ՔՈՒԷՆ

«Յառաջ», իր հրատարակութեան քառասնամեակին առիթով, Օգոստոս 1ի թիւը ամբողջութեամբ նուիրած է... «Յառաջ»ին: Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ա. բեմա. Եւրոպայի կեդր. կոմիտէի ող. Ջոյնի խօսքով կը բացուի բացառիկը, ուր յօդուածներ ունին Շաւարշ Նարդունի, Շահան Շահնուր, Առլէն Փափազեան, Ենովք Լաչինեան, Կարօ Գէորգեան եւ Նուպար Նիկողոսեան: Ողջոյնի խօսքը, ինչպէս նաեւ յօդուածագիրները երախտագիտութեամբ կ'անդրադառնան թերթին կատարած դերին, որ բաւին իրականացուած առաքելական եղաւ Ֆրանսահայ գաղութին համար:

Մեծ Եղեռնի եղերական Ցխնամեակէն առք, եթէ հաչուենք մեր ժողովուրդին վերականգնելու բնազդն ու կենսունակութիւնը վկայող լուսաւոր գործերու 20, 30, 40ամեակները, պիտի հանդիպինք խանդավառող բազմաթիւ իրագործումներու, որոնց կարգին առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ Յառաջ:

Ապրիլեան Եղեռնէն վերապրած, Հայաստանի Հանրապետութեան անկումին հետեւանքով զարձեալ տարտղնուած ու երրորդ մեծ հարուածէն՝ Ա.Թաթուրքի թրքութենէն մաղապուրծ ազատած մեր ժողովուրդի արեւմտեան հատուածին մնացորդացը՝ երկրէ երկիր կը փոխադրուէր ամէն օր եւ նոր ապաստան կը փնտռէր Արեւելքի թէ Արեւմուտքի մէջ: Եւրոպական ցամաքամասին վրայ ինկողները ընդհանրապէս իրենց բախտը կը փորձէին ազատ Ֆրանսայի մէջ: Տաս – նեակ հազարաւոր Հայեր հաւաքուած էին հոն, աւելի ճիշդը ցրուած երկրին չորս ծագերուն, աւուր հացի համար, կը – սրբուած իրարմէ, հաւաքական կեանքէ, ազգային հեռանկարներէ: Մէկը պէտք էր ու միջոց մը պէտք էր, որ հաղոր – դակցութեան կապեր հաստատէր, ուժե – րը համադրէր, նոր ուժեր ստեղծէր, Այդ մէկը լրագրական ասպարէզին վարժ, դրական առողջ բնազդով օժտուած, ցե – ղին տառապանքը մորթին վրայ կրած եւ անոր երիտասարդ գաղափարախօսներէն հաչուուող Շ. Միխաքեանը եղաւ, ու մի – ջոցը՝ թերթը, հիմնադիր – խմբագրին ո – ղին, կամքը եւ ընթացքը խորհրդանշող յատկանշող անունով մը՝ Յառաջը:

Այս մտահոգութեամբ, 1925 Օգոստոս 2ին սկսաւ լոյս տեսնել Յառաջ եւ ստեղ – ծուած ծանօթ բացը լեցնելու հզօր ու սրբազան կիրքով մը առաջ տարաւ դոր – ծը: Շնորհիւ իր խմբագրին տաք խառ – նուածքին ու արթուն մտքին՝ երիտա – սարդ չունչ մը բերաւ ան մեր հրապա – րակագրութեան մէջ եւ ստեղծեց իր դպրոցը: Մեր հայրենիքին մէջ, Մեծա – պքանչին մէջ, դրականութեան ու հան – րային կեանքին մէջ օտարամուտ ու խորթ բաներուն դէմ տեւական պայքար մը բացաւ ու Հայրենիքին մէջ ու Հայ – բնիքէն դուրս ձեռք բերուած յաղթական դրծերով խանդավառել սորվեցուց տա – րագիր բազմութիւնները: Եղաւ անխոնջ քննադատութիւններու տուն, ինչպէս բուխ՝ մեծագործութիւններու դիմաց: Ունեցաւ խմաստութեամբ լեցուած ու ջերմութեամբ թաթաւուն կարուկ ոճ մը, ու ամէնէն կարեւորը» «Յառաջ» ստեղ – ծեց իր երիտասարդութիւնը: Մոնարխե – լով հանդերձ միւս բոլոր յատկութիւննե – րուն առջեւ՝ մենք քուէն կուտանք այս վերջին արժանիքին: Անոր անունին հետ առնուազն չորս սիրական դէմքեր կը ներկայանան մեր մտքին ու տասնըչորսէն աւելի թիւ մը կը ներկայացնեն այն ան – ձերը, որոնք դրիչ կը չարժեն այսօր չը – նորհիւ իր տուած սնունդին: Արտասահ – մանի իւրաքանչիւր թերթ կրնայ նուիրա – կան գործ մը ըրած ըլլալու գոհունակու – թիւնը ապրիլ, բայց ամէն թերթի տըր – ուած չէ սերունդ ստեղծած ըլլալու եւ – բախտաւորութիւնը վայելել: Այդ սա – կաւաթիւներէն եղաւ «Յառաջ»: Ցար – դանք անոր ստեղծած ոգիին, սերունդին, եւ ողջոյն՝ քառասնամեակին:

Պ. ՄՆԱՑԵԱՆ

«Բագին», Սեպտ. 1965

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՆԱՏԱՆ ԱՅՍՕՐ

Քանատան ներկայիս դուչ ամէնէն ա – ւելի արագ զարգացող երկիրն է, դառ – նալով տակաւ աչխարհի մեծագոյն ճար – տարարուեստական զօրութիւններէն մին: Իր բնակչութիւնը, որ մեր դարու սկզբ – նաւորութեան հազիւ հինգ միլիոնի կը հասնէր, վերջին վաթսուն տարիներու ընթացքին գրեթէ քառապատկուած է, հասնելով 19·600·000ի:

Մարդկային աճումին թէ արձանա – գրած տնտեսական վերելքին տեսակէ – տով, չատ հետաքրքրական պիտի ըլլար նչել բացառիկ այս զարգացումին պատ – ճառները, որոնք զարմանք կը պատճառեն ոչ միայն օտար դիտերուն, այլեւ Քանա – տացիներուն իսկ:

Ըմբռնելի են եւ յատակ այսքան երի – տասարդ երկրի մը տնտեսական վերելքը յատկանչող եղրերը: Քանատան օժտուած է բնական հարստութիւններու զանազան – եալ եւ անբաւ չտեմարաններով, անտա – ռային անսահման տարածութիւններով, մշակելի բացառիկ դաշտագետիններով եւ ամէն տեսակի հանքերով· իսկ ջրային իր հարստութեամբ այս երկիրը կը հանդի – տանայ ուժի անսպառ աղբիւր մը: Շնոր – հիւ փոխադրական իր լաւագոյն ճամբա – ներուն,— հաչուելով նաեւ Սէն Լորէնի ծովային ճամբան, որ տակաւին հինգ տարի առաջ դործածութեան դրուեցաւ եւ որ չորս հազար քմ. երկրէն ներս կը մտնէ — Քանատա կարող է փոխադրել իր արտադրութիւնները չատ դիւրու – թեամբ եւ բաղդատաբար նուազադոյն դի – ներով աչխարհի բոլոր չուկաներուն վը – րայ: Եթէ այս բոլոր առաւելութիւննե – րուն վրայ աւելցնենք նաեւ արձանա – գրած թեճնիճ նուաճումները, աւելի դիւրըմբռնելի կը դառնայ տնտեսական իր արագ վերելքն ու ծաւալումը:

Քանատայի ներկայ այս արմատական փոփոխութիւնը ոմանք կը բնորոչեն յե – ղաշրջումով, իսկ ուրիշներ՝ յեղափոխու – թեամբ: Իրապէս այս երկիրը երկար ա – տեն մենաչնորհը նկատուեցաւ արկածա – խնդիրներու, որսորդներու, առաքեալ – ներու, Հնդիկներու: Այնպէս որ բնակիչ – ները չանկարծ անդրադարձան թէ ժա – ռանգորդներն էին իրենց երկրի ջուրե – րուն, անտառներուն եւ հողի ընդերքին մէջ թաքնուած անհատնելի բարիքնե – րուն: Ամէն կողմերէն դուրս ցայտեցին անբաւ հարստութիւններ, քարիւղ՝ ժայ – ռոտ Լեռներէն եւ Հիւսիս – Արեւմուտ – քէն, երկաթի հանքեր՝ Լապրատորէն եւ Եօթը Կղզիներէն, ալումինիում՝ Սէն Ժան լիճէն եւ Քիթիմաթէն, եւայլն, եւն.: Քանատացիներուն կը մնար արժեւորել չշահագործուած այս անհատնում բնա – կան հարստութիւնները: Ու գործի լծե – ուեցան: Անցեալի քարակոփներուն յա – տուկ ժրաջանութեամբ Քանատայի այ – սօրուան բնակչութիւնը գործի լծուած է՝ երկրին ընդերքներէն դուրս բերելու հան – քային հարստութիւնները, արժէքի վե – րածելու անցեալի չօգտագործուած եւ անտեսուած բարիքները, ստեղծելու նոր ճարտարարուեստներ եւ մշակելու երկի – րը ծայրէ ի ծայր:

Քանատայի զարգացումը յատկանչա – կանօրէն տպաւորիչ է Քէպէքի նահան – գին մէջ, որ, մանաւանդ վերջին քսան եւ հինգ տարիներու ընթացքին արձանա – գրած է իրապէս անհաւատալի վերելք մը: Երկրին ամբողջ հարաւը իբրեւ թէ մեղուի փեթակի պէս խլրտէր ու եռար: Բազմաթիւ նոր քաղաքներ կառուցուած են եւ հինները վերանորոգուած: Գրեթէ ամէն տեղ հաստատուած են ջրաելեկտրա – կան կեդրոններ, դանուած եւ ու կը չա – հագործուին բազմաթիւ հանքեր՝ ոսկիի, արծաթի, պղինձի, նիքէլի, գինկի: Տա – կաւ, գիւղերու բնակչութեան մեծ մասը կը թողու դաչտային կեանքը եւ կը խըմ – բուի քաղաքներուն չուրջ: Այնպէս որ, մինչ մեր դարասկիզբին Քէպէքցիներու չուրջ վաթսուն առ հարիւրը հողագործ – ծութեամբ կը զբաղէր, այսօր ընդհակա – ռակն 75 առ հարիւր կը դնահատեն քա – ղաքներու բնակչութիւնը: Դեռ վերջերս կատարուած վիճակագրութեան մը հա – մաձայն, վերջին տասը տարիներուն 43 առ հարիւր համեմատութեամբ աւելցած են անհատներուն եկամուտները:

Զանազան չրջաններու մէջ արձանա – գրուած այս զարգացումը տակաւին եր – կար ատեն կրնայ չարունակուիլ ու ամէն ուրիչ բազմաթիւ մարզերու մէջ — չա – հագործում՝ երկաթի եւ ամիանթի հան – քերուն, գետմ՝ թիթանի եւ ալիւմինիու – մի, փոխադրական եւ հաղորդակցութեան միջոցներ, ջրաելեկտրական եւ ձեռային ճարտարարուեստ, եւայլն: Բայց որպէս – զի արագ այս զարգացումը չարունակուի նոյն թափով Քէպէքի թէ ամբողջ երկրին մէջ, Քանատան պէտք է հաչուէ ոչ մի – այն արտաքին, այլ նոյնքան, եւ աւելին դուչէ, իր ներքին առեւտուրին ամումին վրայ: Բացայայտ է որ այս վերջինը կապուած է երկրի բնակչութեան չաւե – լումին հետ· այնպէս որ, հակառակ իր բազդատաբար բարձր ծննդական ամու – մին, անսահման այս երկիրը ստիպուած է ինչպէս անցեալին, նոյնպէս նաեւ այ – սօր ու ապագային գաղթականներ ընդու – նել: Եւ, հակառակ անոր որ բազդատա – բար երիտասարդ երկիր մըն է, Քանա – տան բազմիցս ընդունած է գաղթական – ներ, որոնք անիմաստելի կերպով օգտակար կը հանդիսանան իր վերելքին: Եթէ երբեք Քանատան այսօր կը պարծենայ իր յա – ռաջդիմութեամբ ու բնակչութեան աչ – խատունակութեամբը, զայն կը պարտի առաւելաբար զանազան չրջաններու մէջ, ի մասնաւորի քսաներորդ դարուն իր հիւ – րընկալած բիւրերով գաղթականներուն: Միայն վերջին աչխարհամարտէն ետք 2 միլիոն չորս հարիւր հազար հոգի գաղ – թած են Քանատա:

Վերջին քսան տարիներուն Քանատա իրենց հայրենիք ընտրած այս երկու ու կէս միլիոն գաղթականները անչուչ դանազան պատճառներով մեկնեցան: Հազարներով անցան Ատլանտեանը՝ միա – նալու համար նախապէս գաղթած իրենց ծննդեքներուն կամ ազգականներուն: Ու – րիշներ գաղթեցին՝ որովհետեւ կը փո – փոքին ապագայով հարուստ երկրի մը զարգացումին իրենց մասնակցութիւնը բերել: Շատեր, մտահոգ ընկերային եւ տնտեսական սեղմումներէ (ինչպէս Մի – ջին Արեւելքի Հայերը), որոնց ենթակայ էին իրենց հայրենիքին կամ բնակած երկրին մէջ, յուսացին Քանատայի մէջ գտնել կայունութիւն եւ ապահովութիւն: Տա – կաւին չատեր գաղթեցին՝ վախնալով եւ – րոպայի մէջ երկրորդ պատերազմի մը, կամ յուսալով թէ Քանատա իրենց պա – ւանիներուն կրնար լաւագոյն ապագայ մը ապահովել: Բայց մեծ մասը Ատլանտեա – նը անցաւ՝ հմայուած նոր երկրի մը զար – մանալի յառաջդիմութենէն եւ այն տեն – չով՝ որ իրենց կարողութիւններն ու ար – ժանիքները կրնային չուտով եւ լաւա – գոյն վարձատրուիլ: Եւ Քանատա ամէ – նուն առջեւ իր դռները լայնօրէն բացաւ:

Բազմաթիւ ճարտարապետներ, երկրա – չափներ, մասնագէտներ, բանուորներ, արուեստագէտներ թէ արհեստաւորներ մեծապէս օգտուելով հանդերձ իր լայն յառաջդիմութիւնը ապրող երկրէ մը, անկասկած անոր վերելքին համար ի – րենց բաժինը բերին: Ինչ ալ ըլլայ գոր – ծի իրենց ասպարէզը կամ ազգային ծա – գումը, նորեկները միչտ ալ երկրին ի – սպաս դրին իրենց հանճարն ու բոլոր կա – րողութիւնները: Այսպէս է որ Օնթա – րիոյ եւ Քէպէքի երկրագործական բեր – րի չրջանները օգտուեցան մասնաւոր – բար հոլանտացի երկրագործներու ան – դուաձային գաղթերէն: Երկրին միւս չրջաններուն մէջ, բազմահազար իտալա – ցիներ գործի լծուած են իրենց նախընտ – րած ասպարէզին մէջ, — մոպայիք եւ կղմինտր, գծագրութիւն եւ ճարտարա – պետութիւն: Քանատան կը հանդիսանայ նաեւ քաղաքական ապաստանեալներ ըն – դունող մեծագոյն երկիրը· կը բաւ չի – չել թէ 1956ի յեղափոխութենէն ետք 36·000 Հունգարացիներ Քանատա ապաս – տանեցան:

Թ. Ա. Թ.

ԾԻԾԱՂ

ՎԻՊԱՍԱՆԸ ԲՆՆԱԴԱՏԻՆ

— Տես թէ ի՛նչ սարսափելի բան պա – տահեցաւ: Երեք տարեկան տղաս վառ – րան ինկաւ ջուր վէպիս չիտուն էջերը:

—Ի՞նչպէս, երեք տարեկանին արդէն կարդա՞լ գիտէ տղադ ...

ՈՐԴԵԳԻՐԸ

Փանայէոթիս, Վիլլա օմֆրսէս», Ֆալէր, Աթէնքի ունեւորներուն տեղը:

Բայց այս պատահարը այնքան անսպա – սելի, անակնկալը այնքան երազային էր իրենց համար, որ դժուար էր հաւատա – լը:

Այո, Աշոտ կոկիկ զուգարով մը եւ բեռ մը ուտելիքներով եկած էր, բայց մինչեւ որ ամէն բան իր լրումին չհասնէր՝ թե – րահաւատութիւնը իր դերը պիտի կատա – րէր իրենց հոգւոյն խորը:

×

Կիրակի, որչեալ ժամուն, Պ. Վար – դան, իր տիկինը եւ Աշոտը ներկայացան Փանայոթիս Կոզմոսին՝ իր չքեղ վիլլա – յին մէջ: Ընդունելութիւնը եղաւ չատ սի – րալիր: Պ. Փանայոթիսը անձամբ ընդու – նեցաւ դիրենք վիլլայի մուտքին:

Ծօսակցութիւնները եղան առանց քա – ղաքավարական չափազանցեալ ձեւակեր – պութիւններու: Պ. Փանայոթիս հա – մոզուեցաւ, որ Վարդանները ոչ միայն ներկայ էին իրենց հրաւէրին, այլեւ Պ. Վարդանին ընտանիքին համար առեղ – ծեց անհատնելի բարեփոխութիւն մը:

Աշոտ սիրտ չարունակէր դպրոցը, մտնէր համալսարան, հետեւէր իր նախա – սիրած ճիւղերուն: Բոլոր ծախքերը կը հոգար բարերարը:

Իր պայմանն էր, համալսարանը աւար – տելէ ետք, ծառայել հայ ժողովուրդին մասնաւորապէս, յոյն եւ հայ համագոր – ծակցութեան ընդհանրապէս:

Պ. Փանայոթիս տակաւին յանձն կ'առ – նէր լայնօրէն օգնել Պ. Վարդանին, իր զաւակներուն յետագայ կրթութեան ու քաղաքին մէջ կոկիկ բնակարան մը կը տրամադրէր:

Եւ իր դրասենեակին մէջ ալ թեթեւ աշ – խատանք մը կուտար Պ. Վարդանին, Հէքեա՞թ թէ իրականութիւն ...

×

Աշոտ, ժամանակի ընթացքին լրացուց դպրոց, փայլուն նիչերով աւարտեց հա – մալսարանը: Իր ընտրած ճիւղերն էին դիտութիւն, արուեստ եւ ազգերու պատ – մութիւն: Իր տոքթորայի թէզը ընտրած էր «Յոյն և Հայ ժողովուրդներու պատ – մութիւնը դարերու ընթացքին»: Աւարտ համար ոչ միայն ծափահարուեցաւ, այլ եւ մեծ դնահատանքի արժանացաւ:

Սխալած չէին իր բարերարները, ինչպ – ալ յուսախաբ չէրաւ դանոնք: Այսօր, որ Աշոտը խմբագիր է, հրապարակագիր է, համալսարանի դասախօս է, ճարտասան է, յոյն եւ հայ եղբայրութեան գործօն ան – դամներէն է: Աշոտ կը ծառայէ ...

Որը Աշոտ մը Գահալայէն, բախտն մէկ խաղով լաւ ձեռքերու մէջ ինկաւ եւ Աշոտ դարձաւ ...

Ո՛ւր մնացին այն հարիւրաւոր, հազա – րաւոր Աշոտները, որոնք ժամանակէն ա – ռաջ որբանոցներէն դուրս նետուեցան իրը «չափահասներ» ...

Ո՛ւր մնացին այն միւս Աշոտները, ո – րոնք կենդանիներու պէս վաճառուեցան Գահալայի, Տրամայի, Սէրէզի տափա – տաններուն վրայ:

Որքերու սերունդը մէկ Տէր Զօր չտե – սաւ, քանի՛ քանի՛ Տէր Զօրներ տեսաւ:

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԱ

(15 եւ վերջ)

ՀԻԻԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԸ՝ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Երբ աստղաբաշխները մեր ապագան կը նախատեսեն՝ հազարաւոր մարդիկ կը հաւատան անոնց դուշակութիւններուն ու կը կարծեն՝ թէ պիտի իրականանան ա-նոնք: Սակայն, երբ բժշկական գիտու-թիւնը մեր ապագային մասին նախատե-սութիւն մը կ՚ընէ՝ պարագան կը փոխ-ուի :

Նման նախատեսութիւն մը կ՚ընէ Նիւ Եորքի նահանգի Ալպընիի հիւանդանոցին տնօրէնը, որ գիտական տուեալներու վը-րայ հիմնուած՝ կը ճշդէ հիւանդանոցնե-րու վիճակը՝ հարիւր տարի ետք: Ահա-ւասիկ ամերիկեան մամուլին մէջ հրա-տարակուած իր մարգարէութիւնները :

— Վիրաբուժական գործողութիւնները պիտի ջնջուին ու գործողութեանց սրահ-ները աւելորդ պիտի ըլլան ապագայի հի-ւանդանոցներուն մէջ: Նոր գործելակեր-պը, լէյզերը, պիտի ստեղծէ ապշեցուցիչ կարելիութիւններ : Հետեւաբար, հազա-րաւոր մարդիկ, որ ցարդ կ՚ենթարկուէին վիրաբուժական գործողութեան մը փոր-ձութիւններուն, անոր հոգեբանական ցնցումին (շոք) ու զանազան բարդու-թիւններուն, հարիւր տարի ետք պիտի կրնան դարմանուիլ առանց վիրաբոյժի նշդրակին :

— Քաղցկեղը (քանսէր) եւ սրտի հի-ւանդութիւնները բոլորովին պարտուած պիտի ըլլան: Կարելի պիտի ըլլայ նոյն-իսկ լեարդը հանել եւ անոր տեղ ար-ուեստական մը դնել, նոյն այն դիւրու-թեամբ, որով այսօր կը կատարուին կարգ մը երկրորդական նշանակութիւն ունեցող վիրաբուժական գործողութիւններ :

— Մեր ջղային հիւանդութիւններն ալ գոյութիւն պիտի չունենան այլեւս : Ներ-կայիս արհամարհուած քնացումի մեթո-տը՝ պիտի տարածուի, բայց, պիտի գոր-ծադրուի ելեկտրոնական միջոցներով եւ արդիւնքները աւելի մեծ պիտի ըլլան : Մարդիկ անքնութենէ եւ անձկութենէ պիտի չտառապին այլեւս :

—Անշուշտ , հիւանդանոցներ գոյու-թիւն պիտի ունենան ապագային ալ, բայց հիմակուաններէն բոլորովին տար-բեր պիտի ըլլան : Հիւանդները իրենց մահճակալին մէջ պիտի պառկին եւ ինք-նագործ ելեկտրոնական մեքենաներ բը-ժիշկին տեղեկութիւններ պիտի տան ա-նոնց վիճակի մասին, — տաքութեան , սրտի գործունէութեան ու նոյնիսկ անոր պէտքերուն մասին : Այնպէս որ, բժիշկը պէտք պիտի չունենայ անոնց այցելելու: Պատկերասփիւռի գործիք մը իրեն կա-րելիութիւն պիտի տայ անմիջապէս իրա-դեկ դառնալու հիւանդներու առողջական վիճակին ու դարմանումի յառաջդիմու-թեան մասին: Որովհետեւ, վստահ պիտի ըլլայ՝ որ դարմանումը տեղի պիտի ու-նենայ անպայման : Մահուան ուրուակա-նը հեռացած պիտի ըլլայ հիւանդանոց-ներէն : Ընդհանուր առմամբ, մարդիկ ալ շատ հազուադէպօրէն պիտի հիւանդա-նան : Այսպիսով, մարդիկ պիտի կրնան նուիրուիլ իրենց գործին, զայն ամբողջա-ցընել, քանի որ հիւանդութիւնները զի-րենք պիտի չհեռացնեն անկէ (գործէն) :

— Լուծուելիք հիմնական հարցերէն մէ-կը պիտի ըլլայ սննդականոնի հարցը : Ելեկտրոնական ինքնագործ մեքենայ մը պիտի կրնայ ամէն մէկուն ըսել՝ թէ որ-քան ջեռոյթ գործածած է :

Հոս պէտք է ըսել՝ թէ բժիշկական քըն-նութեան մէջ պիտի տիրապետեն ինքնա-գործ մեքենաները եւ հիւանդները պէտք պիտի չունենան յաճախ հիւանդանոցնե-րը այցելելու, իրենց հիւանդութեան ախտաճանաչումին համար: Քննութիւն-ները պիտի կատարուին տեղւոյն վրայ , բացարձակ ճշգրտութեամբ :

— Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ մահ-ուան գլխաւոր պատճառները պիտի ան-հետանան՝ հրաշագործ դեղերու պատ-րաստութեամբ :

Ծանօթ է, թէ շնորհիւ անթիպիոթիկ-ներուն եւ ուրիշ դեղերու, թոքատապի ու թոքախտի հետեւանքով, մահերը հարիւ-րին երկուքի իջան : Ասկէ ետք , աւելի պիտի իջնեն ու պիտի չքանան : Մարդիկ քաղցկեղէ պիտի չմեռնին :

Լենթերլէ գործատան ամերիկացի բը-ժիշկները քաղցկեղի դէմ փորձեր կը կա-տարեն : Ցարդ պատրաստած են հակա-քաղցկեղային հինգ դեղեր, որոնցմէ Մեթրոթրիքսանիով՝ գլխու, ուղեղի, կո-կորդի, լեարդի եւայլն, քաղցկեղի որոշ տեսակներու վրայ շահեկան փորձեր ու դիտարկութիւններ կատարած է Պոսթընի Լահէն դարմանատան տնօրէն տոքթ. Ռո-պըրթ Սալլիվան, որ յաջողած է նաեւ սրտի հիւանդութիւններ դարմանել Ա-քուամէքս միզեցուցիչ եւ հակադերձըն-չումային դեղով :

— Ֆրանսայի մէջ, դիտնականները կը կարծեն՝ թէ այս բոլոր յառաջդիմու-թիւնները տեղի պիտի ունենան բժշկա-կան գիտութեան մէջ, 2065էն շատ առաջ:

Թարգմ. ՎԷՆ

ՇԻՐԱԿԱՑԻԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք Սեպտեմբեր 23ի մեր թիւով, Երեւանի մէջ, Սեպտեմ-բեր 6ին, բացումը կատարուեցաւ վեր-լուծական տեսութեան նուիրուած միջազ-գային համագումարին, մասնակցու-թեամբ 15 երկիրներէ ժամանած 250 գիտ-նականներու :

Այս առթիւ Ակադ. Ա. Շահինեան հե-տեւեալ ծանօթութիւնները կուտայ ընդ-հանրապէս այս գիտութեան եւ յատկա-պէս հայ գիտնականներուն աշխատանք-ներուն մասին:

×

Վերլուծական տեսութիւնը ուսողագի-տութեան մէջ նոր ուղղութիւն մը չէ , հիմնուած է 19րդ դարուն սկիզբները եւ հակառակ այն իրողութեան, որ 150 տա-րի անցած է, այսուհանդերձ միշտ կը պահէ իր այժմէականութիւնը, քանի որ սերտօրէն կապ ունի բազմաթիւ արդիա-կան եւ կիրառական հարցերու հետ :

Այս համագումարին կը մասնակցին օ-տար այնպիսի ուսողագէտներ, որոնք մե-ծարժէք գործեր կատարած են այս մար-զին մէջ: Թուենք անոնցմէ մէկ քանին. Ֆինն Փրօֆ. Նեվալինա, որ Ֆինլանտա հիմնած է վերլուծական տեսութեան աշխարհի լաւագոյն դպրոցներէն մէկը , ամերիկացի փրօֆէսէօրներ Ուոլդ, Զիկ-մունտ, Ֆոնքս, Պուլկարիայէն՝ Իլեւ , անգլիացի Հէյման, Շուէտէն Կորտինկ , Ֆրանսացի մեծ ուսողագէտներ Տանժու-ան, Տարտան, Քախան եւ ուրիշներ :

Իսկ Հայաստանէն ո՞րոնք կը մասնակ-ցին միջազգային այս համագումարին եւ ի՞նչ արժէք ներկայացնող գործերով :

Նախքան այս հարցերուն պատասխա-նելը, ըսենք, որ համագումարը Երեւանի մէջ գումարուեցաւ , նկատի առնելով հայ ուսողագէտներուն բերած նպաստը այս մարզին մէջ :

Շուրջ երեսուն տարի է, որ Հայաստա-նի գիտնականները կը զբաղին վերլու-ծական տեսութեան խնդիրներով : Սկըզ-բնական շրջանին աշխատանքները կը տարուէին միայն մէկ ուղղութեամբ՝ մօ-տաւորականութեան տեսութիւն : Ժամա-նակի ընթացքին քննութեան առնուեցան նաեւ ուրիշ հարցեր : Եւ այսօր, ի պա-տիւ հայ մտքին, հայ գիտնականները մի-ջազգային համագումարին ներկայացած են գիտական այս ճիւղին համակողմանի ուսումնասիրութեամբ : Հայ գիտնական-ներուն աշխատասիրութիւնները նոյնիսկ թարգմանուած են օտար լեզուներու եւ դտած են մեծ ընդունելութիւն :

Այսօր գոյութիւն ունի «Հայաստանի ուսողագիտական դպրոց » մը, որ անուն եւ վարկ ունի միջազգային շրջանակնե-րու մէջ :

Այս «դպրոց»ին վարկը բարձրացուցած են Ակադ. Ս. Մերգելեան, Փրօֆ. Մ. Զրբաշեան, Ա. Թալալեան, Ն. Առաքել-եան, Հ. Ներսիսեան, Էդ. Քէհեան եւ ու-րիշներ :

Հայ ժողովուրդը աշխարհին տուած է Շիրակացին: Բայց ճակատագիրը թոյլ չէ տուած, որ Հայաստանի մէջ մեծ չափե-րով զարգանան բնական գիտութիւնները: Հայը երբեք ժամանակ չէ ունեցած իր ամբողջ կարողութիւնները ի յայտ բերել, իր միտքը ազատ կերպով նուիրել գիտու-թեան եւ մշակոյթին: Այսօր հայ հանճա-րը վերստին կը ճառագայթի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔ

Աշխատանքներ կը տարուին թատրոնի նոր շէնքի մը շինութեան ուղղութեամբ :

Առաջին բեմադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1966 Յունուարին: Պիտի բե-մադրուի «Պեպօ»ն :

Թատրոնի նոր շէնքը պիտի ունենայ բո-լոր յարմարութիւնները: Փորձասրահնե-րու մէջ փորձեր կրնան կատարել երեք խումբեր, որոնցմէ երկուքը միաժամա-նակ ներկայացումներ կրնան տալ շէնքին երկու դահլիճներուն մէջ : Գլխաւոր թա-տերասրահը ունի 1·150 աթոռ, երկրոր-դը՝ 450 :

Ճեմասրահներու եւ հանդիսասրահի ճարտարապետական ձեւաւորումին մէջ օգտագործուած են հայկական գրեթէ բո-լոր լաւագոյն քարատեսակները՝ տուֆէն մինչեւ մարմար : Գլխաւոր ճեմասրահին պատին վրայ պիտի զետեղուի Մարտիրոս Սարեանի՝ Հայաստանի բնաշխարհը պատկերացնող մեծ պաստառը, որ յօրի-նած է յատկապէս թատրոնին համար :

Թատրոնը պիտի ունենայ յարմարա-ւէտ զարդասենեակներ, լոգարաններ , հանդիստի անկիւններ, ձմեռնային պար-տէզ՝ իր փոքրիկ սրճարանով :

Ներկայացումները, շնորհիւ հաստատ-ուած սարքերուն, կարելի է ունկնդրել եօթը օտար լեզուներով :

ԺՊԻՏ

Հրեան կը պարծենայ իր ընկերներուն թէ հայրիկ եղած է նոր մանչուկի մը :

Բարեկամները կը հարցնեն իրեն թէ ինչ պիտի ըլլայ մանչուկը, երբ մեծնայ — վաճառակա՞ն, բժի՞շկ, փաստաբա՞ն :

— Ատոնք ալ բա՞ն են... Իմ տղաս ա-ւելի մեծ բան մը պիտի ըլլայ ...

— Ի՞նչ, Նափոլէո՞ն...

— Նափոլէո՞նը ինչ է որ ...

— Խախամապե՞տ ...

— Խախամապե՞տը ինչ է ...

— Ամերիկայի նախագա՞հ ...

— Ատ ալ բա՞ն է որ ...

— Անգլիո՞յ թագաւոր ...

— Ա՞տ ինչ է որ ...

— Հապա ի՞նչ, ասոր չես հաւնիր , ա-նոր չես հաւնիր... Ի՛նչ, տղադ Քրիս-տո՞ս պիտի ըլլայ ...

— Ինչո՞ւ չէ, ինչո՞ւ կը զարմանաք ... Մեղմէ մէկը չեղա՞ւ ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այժմ, ըսաւ Ճէննի Տրիվէր, կ՚ուզէի թափանցել խնդրոյն խորքը : Ի՞նչպէս դացած է խեղճ Գարլոթան ծուղակը իյ-նալու :

— Կը կարծէք, օրիորդ, որ Գարլոթան կը գտնուէր վտանգաւո՞ր կացութեան մը մէջ :

— Ա՛, ո՞վ որու հարցումներ պիտի տայ, ե՞ս ձեզի, թէ դուք ինծի ...

— Ներեցէք, օրիորդ, իմ մտադրու-թիւնս է հարցնողը ըլլալ, պատասխանեց Փուարօ խնդալով: Ունեցած տեղեկու-թիւններուս համաձայն, Գարլոթան եւ դուք մտերիմ բարեկամուհիներ էիք :

— Այո՛ :

— Լաւ, օրիորդ ,ուրեմն հաւատացէք նախապէս որ իմ ջերմ փափաքս է պաշտ-պանել ձեր վախճանած բարեկամուհիին յիշատակը : Պատուոյ խօսք ձեզի :

Ճէննի Տրիվեր պահ մը մտածեց, եւ յետոյ թեթեւ գլխու շարժում մը ընելով պատասխանեց .

— Կը հաւատամ ձեզի: Սկսեցէք ու-րեմն : Ի՞նչ կ՚ուզէք դիտնալ :

—. Կը կարծուի թէ իր բարեկամուհին ճաշած է երէկ ձեզի հետ :

— Ճիշդ է :

— Միթէ՞ յայտնած է ձեզ երեկոյեան իր ընելիքներուն մասին :

— Որոշապէս՝ ոչ :

— Բայց դէթ տեղեակ պահա՞ծ է ձեզ կարգ մը բաներու :

— Ճիշդ է, որ ինձ խօսեցաւ զանազան ծրագիրներու մասին, որոնք, հաւանա-բար, կապակցութիւն մը ունենան ձեզ հետաքրքրող հարցերուն հետ : Բայց մի՛ մոռնաք որ այդ բոլորը իբր գաղտնիք յայտնած է ինծի :

— Եւ գաղտնիք կը մնայ, օրիորդ :

— Ուրեմն ... Աւելի լաւ է որ պատ-մեմ այդ բոլորը իմ հասկացողու-թեամբս :

— Ինչպէս որ հաճելի է ձեզ, օրիորդ:

— Ահաւասիկ: Երէկ Գարլոթան կը թը-ւէր ինձ բոլորովին վրդոված, հակառակ իր սովորութեան : Որոշ կերպով ոչինչ ըսաւ, պատճառաբանելով որ գաղտնա-պահութիւն խոստացած էր: Բայց բան մը ունէր, որ կարծես թէ իր գլուխը խը-ճողած էր: Ես կ՚ենթադրեմ որ ծանրօրէն խորհրդաւոր բան մը ըլլար այդ ...

— Խորհրդաւո՞ր ...

— Այդ այն բառն է, որ ինք գործա-ծեց: Թէեւ որեւէ մանրամասնութիւն չտուաւ ինծի...(Այստեղ, Ճէննի Տրիվեր կիտեց իր յօնքերը): Գարլոթան, լուրջ նկարագիր մը ունէր, ամբողջովին նուիր-ուած էր իր աշխատանքին եւ երբեք չէր ախորժեր կատակներէ: Իմ կարծիքովս , հարկ է որ մէկը մղած ըլլայ զինքը ... կը խորհիմ թէ... բայց լաւ նկատեցէք որ ինք որեւէ բան չէ ըսած ինծի ...

— Կը հասկնամ: Ի՞նչ է ձեր խորհա-ծը, օրիորդ :

— Կը խորհիմ թէ... աւելի ճիշդը՝ գրեթէ վստահ եմ, որ Գարլոթան նիւ-թականի վերաբերեալ խնդիր մը ունէր : Իրականին մէջ՝ շահադէտ աղջիկ մըն էր ան եւ գործնական որոշ ջիղ մը ունէր : Անկասկած երէկ կը յուսար մեծ գումար մը գանձել , որովհետեւ շատ քիչ ան-գամներ այնքան խանդավառ տեսած էի զինքը: Այն տպաւորութիւնը ունեցայ , թէ գրաւի մը բռնուած էր եւ գրեթէ ա-պահով էր զայն շահած ըլլալ: Այսուհան-դերձ կը զարմանայի, վասնզի Գարլոթան խաղամոլութիւն չունէր երբեք : Ինչ որ ալ ըլլայ, սակայն, ես վստահ եմ որ նիւ-թականի հարց մը ունէր :

— Ոչինչ չխոստովանեցա՞ւ ձեզի :

— Ոչ ... բայց խօսեցաւ իր ապագայի ծրագիրներուն մասին: Կ՚ըսէր թէ բերել պիտի տար իր քոյրը Ամերիկայէն եւ մի-ասին պիտի ապրէին Փարիզ: Ան կը պաշտէր իր երիտասարդ քոյրը, որ երա-ժիշտ մըն է փխրուն առողջութեամբ: Ա-հա թէ ինչ որ դիտեմ: Միթէ բաւակա՞ն է ձեզի :

Փուարօ գոհունակութեան նշան մը ը-րաւ գլուխով :

— Այո: Ձեր յայտնութիւնները իմ են-թադրութիւններս կը վաւերացնեն : Ես գրեթէ վստահ էի որ միս Ատամս գաղտ-նապահութիւն խոստացած ըլլար : Սա-կայն, կը խորհէի թէ մոռցած ըլլար իր խոստումը, կանացի շատախօսութիւնն-երու պահուն իր մտերիմ բարեկամուհի-ներէն միոյն հետ :

— Ես փորձեցի խօսեցնել զինքը, խոս-տովանեցաւ Ճէննի, բայց ինք կը խնդար, ըսելով թէ աւելի ուշ կրնար պատմել ին-ծի :

Փուարօ, պահ մը յետոյ, վերսկսաւ իր հարցումներուն .

— Դուք լսա՞ծ էք երբեւիցէ Լորտ Էճ-վարի մասին:

— Որ սպաննուեցա՞ւ :

— Այո: Միթէ՞ միս Ատամս կը ճանչ-նար զայն :

— Ես ... Ախ, հիմա կ՚անդրադառնամ: Սպասեցէք... Այո... Գարլոթան անգամ մը այդ անունը արտասանեց ... ատելու-թեան շեշտով մը :

— Ատելութեա՞ն:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հրաչ Սարգիսեանի մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ, իր այրին՝ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 50ական ֆրանք կը նուիրէ Եկեղեցւոյ Կրթ. մարմնին եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին :

(Առանձին «Յառաջ»էն) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Յակոբ Կօչիկարեանի (Վարանս) իր փեսային Արմենակ Սարգեսեանի վաղահաս մահուան առթիւ, եւ չնորհակալութիւն կոմիտէիս նուիրած 30 ֆրանքին համար :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերը – ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս Եկեղեցիին խորհրդարանը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՄԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք

Սէն Թերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes

ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝

ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵՎՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ երեք ֆրանք :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՌՈՒԲԷՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ - ՔՈՅՐՍ

(Քերթուածներ)

Գինն 10 ֆրանք

Սահմանափակ թիւով հատորներ հրատարակուած են ընտիր թուղթի վրայ :

Առանալու համար դիմել Յառաջի, Հայաստանի եւ Հ. Սամուէլ գրատան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ ղիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքները վերաբացուին Սեպտ. 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵՍՕ · ՔԱՇԱՆ, 24 Րիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՅԻ, 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Հինգշաբթիի վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ, 4 Րիւ Մարիւոր Պուա – Քոլոմպ – Անիէռ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցնեբուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կէնսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ուսուցչութիւնը :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կազ. Խաչի Կիրակնօր եայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քոռնա – Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իչխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխափ արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Րիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Մելքասէթեանի բնակարանին մէջ :

ՏԻՄԻՆ.— Կազ. Խաչի դպրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Րիւ Նանսէն : Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կազ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն :

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չյրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն :

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ տեղւոյս Կազ. Խաչի մասնաճիւղի միասնարար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի : Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԻՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 7ին :

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն որ իրենց փոքրիկները այժմէն արձանագրել տան եկեղեցւոյս խորհրդարանը քարտուղարութեան մօտ :

Այս տարուան ուսուցչուհին է Տիկին Աննիկ Թէքիրեան :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ ղրասենեակը առաջիկայ օր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահները մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, թատրոնի մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ) : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱԻԱՔՈՅԹԸ

Կիրակի, Նոյեմբեր 7ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի սրահը :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (1 Հոկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զաւուշ խումբը (նիս) այս Կիրակի, ժամը 16ին :

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՎԻԼԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի : Նկատի պիտի առնուին բացականները :

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը *Մանրամասնութիւնները յետագային*

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գինն 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
30
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
30 SEPTEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41e ANNÉE — Nº 10.422

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10422

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Վնգլիացիք կ'ուզէի՞ն յաղթել Տարտանէլի մէջ »։

Այս հարցը կրկին կը յուզուի Մոնտի Քասթիմբեր 25ի թիւին մէջ Ժան Վիլէրնի կողմէ, որ առաջին օրէն մինչեւ վերջինը հսկած է Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու կողմէ Տարտանէլի ցամաքա-յին ուժերու հրամանատարութեան եւ իրագէտ է գէպքերուն։

Յօդուածագիրը բացարձակապէս կը ջրէ վէճիպ փաշայի պաշտպանած այն տեսակէտը թէ Անգլիացիք դիտմամբ չդրաւեցին նեղուցները, որպէսզի չսոսկացնեն Թիւրքը տալ Ռուսիոյ։ Տեսակէտ՝ զոր զգի առած է մեր ողբացեալ ընկերը Ռուբէն Տէր Մինասեան իր «Ցուչէր»ուն մէջ եւ որ յոյս տեսաւ «Մոնտ»ի Օգոստոս 18ի թիւին մէջ, թարգմանութեամբ Անահիտ Տէր-Մինասեանի։

Ժան Վիլէրն կ'ըսէ թէ իրականութիւն չի համապատասխաներ վէճիպ փաշայի պաշտպանած թէզին։ 1915 Մարտ 18ի նաւային յարձակման առեն ամրոցները բաւական չէին մատնուած։ Անգլիական եւ ֆրանսական 18 մարտանաւերէն եօթը հանգամանաւոր կամ մնայուն կերպով անգործածելի էին դարձած։ Ծովակալ ամ Թագէք ուզէր կորուստի չենթարկելու համար նաւատորմը, քաշուեր էր Մուտրոս։ Զըրչիլ կատղած՝ հեռագրով կը պահանջէր, որ յաջորդ օրը չարունակէ յարձակումը, առանց կարեւորութիւն ընծայելու կորուստներուն, սակայն Լորտ Ֆիշըր հակառակած էր։

Գալով ցամաքէն կատարուած յարձակումին, ճիշդ է որ յարմար տեղ չէր ընտրուած, սակայն զաշնակիցներու տրամադրելի ուժերն ու միջոցները ուրիշ կարելիութիւններ չէին ընձայեր։ Սա-մոսի ծոցին կամ ասիական եղերքին վրայ յարձակում մը անկարելի էր, որովհետեւ թրքական ուժերը զաշնակից-ներէն առնուազն երեք անգամ աւելի էին։

Վերջացնելով, յօդուածագիրը կ'ըսէ, որ եթէ Անգլիացիները կարեւորութիւն չըլլային Տարտանէլի արշաւան-քին, ինչո՞ւ Օգոստոսին մեծաժախս ցա-մաքայնում կատարեցին Սուվլայի կող-քը։ Եւ ինչո՞ւ զօրավար Սարայի պաշ-տօնատար էր Տարտանէլի ասիական եղերքը պինուոր ցամաք հանելու պատ-րաստութիւն տեսնել, կազմակերպելով «Արեւելեան բանակ »ը, որ հաքէն Սե-նեգալի զրկուեցաւ, երբ Պուլկարիա պա-տերազմի մէջ մտաւ։

Վէճիպ փաշայի տեսակէտին սխալ ըլ-լալը հաստատեր էինք արդէն վաստերով տակաւ Յառաջ, Օգոստ. 31, Սեպտ. 1-4)։

Հնդինակաւորը ռազմագէտներ, որոնք ուսումնասիրած են Տարտանէլի արշա-ւանքի պատմութիւնը, մի-համամուտ կը թնդատեն Մեծն Բրիտանիոյ Պատերազ-մական Նորհուրդը, որ առանց լուրջ պատրաստութեան նետուած էր «արկա-նախնդրութեան » մէջ։ Շատ թեթեւօրէն յարձած էին ձեռնարկին պատասխանա-տուները։

Տարտանէլի վրայ յարձակումի գաղա-փարը յղացած էր Էնքուիթի գահլիճին նախկին նախարարը՝ երիտասարդ Ու-ինսթըն Չըրչիլը, որ կը կարծէր թէ ծո-վային բազուկի անկ. նաւատորմը դիւ-րութեամբ պիտի կրնար անցնիլ նեղուցը եւ գրաւել Պոլիսը։

Իր համոզումով, «ինկիլիզ»ին երեւու-թը Մարմարայի եւ Վոսփորի մէջ անձնա-տուութեան պիտի մղէր օսմանեան կա-յազորքին պիտի կրնային օգնել Ռուսիոյ՝ Կովկասեան ճակատով։

Գնդեցիկ էր մտածումը։ Ու եթէ յաջո-ղէր ձեռնարկը, Թուրքիոյ Հայութիւնն ալ չէր կարողանար եւ արմատախիլ չէր ըլ-լար։

Դիւրախտաբար ձախողեցաւ։

Պատճառն այն է, որ ո՛չ պինուորա-կան, ոչ ալ նաւային ուսումնասիրուած ծրագիրը կար։ Դաշնակիցները հաշուի չէ-լին առած թշնամիին կարելիութիւնները։

Նեղուցի մուտքի երկու կողմի ամրոց-ներուն վրայ անժամանակ եւ աննպատակ քանի մը ռումբեր արձակելով արթնցու-ցեր էին Թուրքերը եւ մղած զանոնք, որ պաշտպանողական միջոցները զօրացնեն։

Գերման մասնագէտ սպաներ մեծ աշ-խատանք տարած էին այդ ուղղութեամբ։ Շարք շարք ականներ գետեղած էին նե-ղուցին մէջ եւ թնդանօթներ տեղաւորած եւրոպական ու ասիական եղերքներուն վրայ։

1915 Մարտ 18ի նաւային մեծ յարձա-կողականը անակնկալ մը չեղաւ թշնա-միին համար։ Ականներն ու գերման թնդանօթաձիգներու արձակած ռումբերը մեծ կորուստ պատճառեցին զաշնակից նաւատորմին։ Այդ օրը Թուրքերու ռազ-մանիւթը հատած էր եւ ականները մեծ մասամբ մաքրուած էին։ Եթէ ծովակալ Ռոպէք Մարտ 19ին չարունակէր յարձա-կողականը, ինչպէս կը պահանջէր Զըր-չիլ, անպայման կը յաջողէր անցնիլ նե-ղուցը եւ ազատօրէն մտնել Մարմարա։

Նաւային ուժերու ընդհ. հրամանատար Լորտ Ֆիշըր արդիլեց յարձակողականը չարունակել՝ խնայելու համար նաւատոր-մը։

Եւ այս սխալը ճակատագրական դեր խաղաց պատերազմի ընթացքին ու ելքին վրայ։ Ի զուր զոհուեցան հազարաւոր պինուորներ յետագային՝ երբ որոշուե-ցաւ ցամաքէն զրաւել նեղուցը։ Զոհուե-ցաւ նաեւ հայ ժողովուրդը։

Ապարդիւն անցան բոլոր զոհողութիւն-ները։ Անփառունակ նահանջով վերջացաւ այդ հոյակապ ձեռնարկը, որ կրնար դափնեպսակով զարդարել զաշնակիցնե-րու ճակատը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐ Կ'ՈՒԶԷ ՔԱՇՄԻՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱԿի զլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնայ Քաշմիրի հարցը։ Ապահովութեան Խորհուրդը առջի օրուան իր արտակարգ նիստին, միաձայնութեամբ կ'որոշէր որ երկու պատերազմող կողմերը յարգեն զի-նադադարը։

Ապզաժողովին առջեւ ալ, Փաքիստանի Արտաքին Նախարարը՝ Պութօ կը պար-զէր իր երկրին տեսակէտը։ «Պայքարե-լով Հնդկաստանի դէմ, կ'ըսէ Նախարա-րը, մենք մեզ կը պաշտպանենք գինեալ յարձակումի մը դէմ։ Պիտի չարունա-կենք պաշտպանել մեր երկրին ամրողջա-կանութիւնը եւ Քաշմիրի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին ամբռնաբարե-լիութիւնը։ Այդ իրաւունքը մերժեց Հնդկաստան հակառակ 18 տարի է եղած խոստումներուն »։

Փաքիստանցին կ'առաջարկէ որ հնդկա-կան եւ փաքիստանեան ուժերը քաշուին Քաշմիրէն եւ փոխարինուին ՄԱԿի ուժե-րով, կազմուած Ափրոասիացիներէ, եւ կ'աւելցնէ ։— « ՄԱԿի ընտրած ճամբէն կախում ունի Փաքիստանի որոշումը։ Եթէ ՄԱԿը փորձէ կարդադրութիւն մը փնտռել համաձայն իր ուխտին, այն ա-տեն Փաքիստան չի սակարկեր իր զոր-ծակցութիւնը։ Բայց եթէ պատեհապաշ-տութեան եւ վերապահութեան քաղաքա-կանութիւնը ՄԱԿի մէջ նոր խաղեր ըս-տեղծէ, այն ատեն Փաքիստան սկզբունքը կը նախընտրէ պատեհապաշտութենէն եւ Փաքիստան կրնայ քաշուիլ ՄԱԿէն »։

Պութօ զուարեց Չինաստանն ու Ինտոնե-զիան «իրենց ամբողջական եւ անչահա-խնդիր օժանդակութեան համար » Փա-քիստանի որպէսզի այս վերջինը պայ-քարի հնդկական ագխարհակալութեան դէմ։ Պութօ կ'ըսէ նաեւ «մեր փորձառու-թիւնը ցոյց տուաւ, այս վերջին տարի-ներուն, վճռական ձեւով թէ առանց Չի-նաստանի, ՄԱԿը երկու կողմով եռան-կիւն մըն է »։

Հնդկաստան հասած է Զօր· Մաք – Տո-նալտ, որ նախագահն է հնդիկ – Փաքիս-տանեան պինադուլի յանձնախումբին։ Խոստովանած է որ պարտականութիւնը դժուար է։

× Վաթսուն հազար պաղթականներ Փաքիստան անցած են, ըստ Ռավալփին-տիի տուած տեղեկութեանց։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը թուի թէ խորհրդային համայնա-վար կուսակցութեան լիակատար նիստը յեղափոխական որոշումներ կուտայ տըն-տեսական դեռնի վրայ։ Պրաւդայի չորս էջերուն վրայ հրատարակուած է կոսի-պինի ծանօթ տեղեկագիրը, որմէ կը յայտնուի թէ վերջին տարիներուն, ան-չարժ զրամագլուխի արտադրութիւնը ի-ջած է Խորհ· Միութեան մէջ, «ուրեմն, կ'ըսէ Կոսիպին, զլխաւոր հարցն է ներ-կայիս, առաւելագոյն արդիւնքը ապա-հովել ծախսուած իւրաքանչիւր ռուբ-լիէ »։

Կոսիպին կ'ուզէ դանազան միջոցներ ձեռք առնել այս նպատակաւ։ Ոմանք կը ձգտին կեդրոնացնել ընդհա-նուր ծրագիրը, ճարտարարուեստական մեծ չրջաններով, ուրիշներ նոր ինքնա-վարութիւն մը պիտի տան ձեռնարկներու դեկավարութենէն։

Կոսիպին կը չեշտէ ժողովուրդին ապ-րուստի մակարդակը բարձրացնելու ան-հրաժեշտութիւնը։

Խորհրդային վարչապետը կը բողոքէ այն մեկնաբանութենէն դէմ դրու «Թըչ-նամիները կուտան կատարուած բարե-փոխումներուն առթիւ »։

« Քաղքենի դաղափարախօսները, կ'ըսէ Կոսիպին, տադնապի մասին կը խօսին, կամ կ'ըսեն թէ Խորհ· Միութիւնը կը վե-րադառնայ մատակարարութեան դրա-մատիրական ձեւերուն։ Ապելորդ յոյսեր, վասնզի տնտեսական դրութեան կենսա-կան հարցն է պինայ թէ որո՞ւ ձեռքն են պետութեան իշխանութիւնը, միջոցները եւ արտադրութեան գործիքները »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՊՊԵՄԱՆ կղզեխումբի մէջ Թաալ լերան հրաբուխը ժայթքեցաւ։ Լճին ջու-րերը երկու պիւղեր ողողուած են։ Թաալի հրաբուխը աշխարհի փոքրագոյնն է։ Այս ժայթքումին հետեւանքով երկու հազար մեռեալ կայ, 28 հազար հոգի ալ պարպած հրաբխային շրջանը, բայց ասոնց մէկ մասը փոխադրող երեք նաւեր ընկղմած են։

ԹԻԹՕ պելկրատ վերադարձած է առջի իրիկուն։ Պուլկարիա կատարած իր այ-ցելութեան առթիւ, հրապարակուած պե-տական յայտը կը յայտնէ որ երկու կառավարութեանց յարաբերու-թիւնները բարելաւուած են։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Նիուսուիք» պարբերա-կանը կը դրէ թէ Ֆրանսայի համայնա-վարները կը փափաքին որ տը Կոլ իշխա-նութեան պլուխ մնայ «արդարեւ, ո՛վ կրնան պոնել անկէ զատ իրրեւ Ֆրանսայի նախագահ, որ Վիէթնամի, Չինաստանի եւ արեւելեան Եւրոպայի վրայ, իրենց հաճելի տեսակէտներ ունենայ։ Համայ-նավար բացայայտ լուծումն է զօրավիգ կենալ թեկնածուի մը որ չհետեւի ոչ մէկ կարելիութիւն ունենայ »։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԷՆՓԼԱՍԻՈՆԻ ՄԸ ՄԷՋ ԵՒ ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԱՆԴԱԴԱՐ ԿԸ ՍՂԷ »

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն·—

ԱՆԳԱՐԱ·— Պետական վլանաւորման կազմակերպութիւնը իր տեղեկագիրը յանձնեց վարչապետ Իւրկիւպլիւի, որ սկսաւ ուսումնասիրել զայն, իր բազմա-կողմանի երեսներով ։ Տեղեկագիրը մը-տահոգիչ յայտնութիւններ կ'ընէ եւ կ'ըսէ թէ Թուրքիա ամբողջական «էնֆլասիոնի» մը մէջ է ներկայիս, եւ կարելի չէ այս երեւոյթին զարման մը գտնել, մինա կող-մէ ապրուստի սղութիւնը կ'աւելնայ ան-բնական համեմատութեամբ մը։ Պետա-կան վլանաւորման կազմակերպութիւնը կը վերլուծէ տնտեսական եւ ելմտական այս մտահոգիչ երեւոյթներուն զրդա-պատճառները, եւ կ'ըսէ թէ քաղաքական վերջին ազդակները պատճառ եղան տըն-տեսական այս վերիվայրումներուն, էն-ֆլասիոնի եւ սղութեան ։ Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ առեւտրական խնդրանքը եւ մատուցումը չեն համապատասխաներ ի-րարու , գիները կը բարձրանան եւ կը դլեն կ'անցնին հայբենակիցներու ապ-րուստի սահմանները, պատճառ դառնա-լով դրամական արժեզրկման։ Ապրուս-տի սղութիւնը սաստկանալ սկսաւ Մար-տէն ի վեր, Օգոստոսին հասնելով իր ա-ռաւելագոյն նշանակէտին ։

Պետական Փլանաւորման տեղեկագիրը կ'եզրակացնէ թէ այս կացութեան մէջ կարելի չէ այլեւս վերջ տալ էնֆլասիո-նին, միայն թէ պէտք է գայն կայունա-ցընել եւ պահել այսօրուան մակարդակին վրայ ։ Անհրաժեշտ է սահմանափակել ներածումները, եւ լոկ պէտք է ներածել հազուագիւտ եւ սուղ ապրանքները, հինգ հարիւր միլիոն ոսկին չանցնելու պայմա-նաւ ։ Պէտք է ուշադիր ըլլալ, որպէսզի վնաս չպատճառէ տեղական ճարտարար-ուեստին։ Պէտք չէ այլեւս աւելի զրամ չրջաբերութեան դնել եւ պէտք է չորս հարիւր միլիոնի ներքին փոխառութիւն մը կնքել ։ Պէտք չէ տուրքերու վճարու-մը յետաձգել, կեդրոնական Դրամատան մէջ պէտք է փակուին պետական դանձուն հաշուընթացները, անհրաժեշտ է նաեւ 250 միլիոնի պետական դանձատոմս հրա-պարակ հանել ։ Պետութեան ունեցած պարտքը՝ կեդրոնական Դրամատան , պէտք է կայանայ հինգ հարիւր միլիոն ոսկիի չուրջ ։ Պէտք է փութով ձեռք հանել Մենաչնորհի վարչութեան ունե-ցած մթերքները ։

Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ այսպիսի մի-ջոցներ պէտք է ձեռք առնել, որպէսզի խնդրանքի եւ մատուցման ներդաշնակու-թիւն մը հաստատուի հրապարակին վը-րայ, եւ այս կերպով կայունանայ էնֆ-լասիոնը, հետեւաբար նաեւ ապրուստի սղութիւնը ։

Փոխ վարչապետ եւ Փլանաւորման դի-ւանի տնօրէն Սիւլէյման Տէմիրէլ լրա-դրողի մը յայտարարած է թէ որեւէ տե-ղեկութիւն չունի էնֆլասիոնի մասին տրուած տեղեկագրէն եւ ներկայիս կը դրազի ընտրական գործերով ։

Կեդրոնական Դրամատան փորձագէտ-ներու տուած տեղեկագիրն ալ նոյն խոս-տը ունի, եւ կ'ըսէ թէ եթէ այս կացու-թիւնը այսպէս չարունակուի, գիները ա-ւելի պիտի բարձրանան, եւ պէտք է ճար մը խորհիլ այս վտանգին ։ Պոլսոյ մէջ ապրուստը Անգարայի բաղդատմամբ կրկնապատիկ աւելի սուղ է ։

«ԱՅԼԵԻՍ ՀԱՆԴՈՒՐԺԵԼ... ՉԻ ԿԱՐԵԼԻ»

(ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ՝ ՀՍՍՌ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՏԵՐՄԻՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԵՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՍՈՎԵՏԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԷԻՆ)

—o—

Յարգելի ընկերներ, այս «Բաց նամակի» փոխարէն կարող էինք գրել «Ցուցանակները եւ... Հայոց լեզուն» վերնագրով մի ընդարձակ յօդուած: Սակայն համոզուած լինելով, որ այդպիսի ԱՆՀԱՍՑԷ գրութիւնները մեծ մասամբ մնում են ապարդիւն, գերադասեցինք մեր ասելիքը հրապարակով ուղղել ձեզ՝ սպասելով արձագանգի:

Թւում է, թէ որեւէ առնչութիւն չկայ այդ երկու պատկառելի մարմինների միջեւ, այնքան տարբեր են նրանց բնոյթն ու գործունէութեան բնագաւառները: Այնուամենայնիւ, մեր յարուցած խնդիրը անմիջականօրէն կապ ունի երկուսի հետ էլ:

Ցուցանակները, իբրեւ քաղաքի ձեւաւորման տարրեր, ենթակայ են քաղաքային սովետի գործկոմի հսկողութեանը: Այդ, այսպէս ասած, դեղարուեստական կողմն է, ձեւը: Ցուցանակները ունեն նաեւ «բովանդակութիւն», իսկ այդ՝ ամէնից առաջ այն լեզուն է, որի բառերով կազմուած են դրանք: Այդ «բովանդակութեանն» արդէն հսկում է Տերմինաբանական կոմիտէն, եթէ մի կողմ թողնենք... Լեզուի ինստիտուտը: Ահա թէ ինչու մեր «Բաց նամակն» ուղղում ենք ձեզ:

Ուշադրութիւն դարձրե՞լ էք, թէ ինչ զարմանալի ցուցանակներ կան մեր մայրաքաղաքում, որոնց տէրերն ու հեղինակները շռայլօրէն... աղաւաղում են մեր մայրենի լեզուն:

Աւերածութիւնն սկսուել է, դժբախտաբար, տասնեակ տարիներ առաջ, այն օրերից, երբ... «ցեխն» սկսեց նոր ի մաստով խցկուել Հայոց լեզուի մէջ, երբ սելմագը, չգիտես ի՞նչ մոգական ուժով հայատառ բազմեց Հայաստանի բոլոր դիւղերի խանութների ճակատին եւ մինչեւ այսօր էլ մնում է կառչած այնտեղ: Այն ժամանակ (ինչպէս եւ հիմա) հնարաւոր էր ասել՝ «բարձր պահենք մեր ցեխի... պատիւը», «մեր կօշիկի ցեխը... հիանալի արտադրանք է տալիս սպառողներին» «ցեխ մտնելուց առաջ՝ մաքրիր կօշիկներիդ... ցեխը»: Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ գերմաներէն այդ բառի տեղ մենք ունենք արտադրամաս, բաժին, բաժանմունք եւ այլ հայերէն բառեր: Յայտնի է, որ ռուսերէն «սելմագ» բառը նորագոյն յապաւումն է «սելսկի մագազին», իսկ հայերէն ոչինչ չի նշանակում: Ուրեմն, ինչո՞ւ է շարունակւում այս անհեթեթութիւնը:

Մեր առեւտրական եւ տնտեսական մարմինները այսօր էլ պախարակելի ժըրաջանութեամբ շարունակում են «հարըստացնել» հայերէնը, եւ ոչ ոք չի բռնում նրանց ձեռքը:

Հայոց լեզուի մէջ «մի ժամանակ» ունէինք շատ հասկանալի եւ բարեհնչիւն երկու բառ՝ թէյարան եւ սրճարան: Եւ ահա, չգիտես ում զօրութեամբ, այդ երկու բառը... վտարուեցին գործածութիւնից եւ... քաղաքի ցուցանակների վրայ բազմեց «կաֆէն»: Ո՞ւր էր Տերմինաբանական կոմիտէն, ո՞ւր էր քաղաքային սովետի գործկոմը: Ո՞վ թոյլատրեց այդ: Վերջերս «սրճարանն» սկսեց պաշտպանել իր արդար իրաւունքը եւ արժանապատուութեամբ բազմեց «Արմենիա» հիւրանոցի նորաբաց սրճարանի ճակատին: Այդ տրուած է շատ մտածուած եւ ճիշդ: Երեւանի բոլոր «կաֆէները» պէտք է դառնան «սրճարան» եւ «թէյարան»:

Քաղաքի բազմաթիւ փողոցներում հանդիպում ենք այսպիսի ցուցանակների հայկական եւ ռուսական տառերով՝ «ատելյէ մոգ»: Ըստ երեւոյթին՝ արձագանգելով պարբերական մամուլի դիտողութիւններին՝ առեւտրական -մարմիններն սկսեցին կատարել որոշ «սրբագրումներ» եւ տեղ - տեղ երեւացին «մոգաների ատելյէ», «տաղաւար» եւն.: Ինչո՞ւ Տերմինաբանական կոմիտէն չի տալիս «ատելյէ մոգի» հասկացողութեան ճշգրիտ, կայուն հայերէն բառը (կամ՝ բառերը) եւ թոյլ է տալիս քմահաճ կամայականութիւններ: Մի՞թէ «ատելյէ մոգը», որը ոչ մի կերպ չի ներւում մեր լեզուին եւ չի ենթարկւում նրա օրէնքներին, աւելի լաւ է քան, ասենք, «նորաձեւութեան տաղաւար», «տարազների արհեստանոց» անունները եւայլն: Նոյնը եւ... «սալոնը»: Մի՞թէ դա որեւէ առաւելութիւն ունի մեր սրահ, դահլիճ եւ դրանց հոմանիշ այլ բառերից:

Կան «մաքուր» հայերէն գրուած ցուցանակներ, որոնք ՀԱՅԵՐԷՆ ՉԵՆ: Ի՞նչ է նշանակում «կենցաղ սպասարկման ատելյէ»: Այդ ամօթալի անգրագիտութեան մասին գրուել է մամուլում եւ խօսուել հրապարակով, սակայն մինչեւ այսօր էլ այդ ցուցանակները «զարդարում» են քաղաքի շէնքերի պատերը: Ո՞վ է դրագիտութեան ամենատարրական կանոնով սրբագրելու այդ սխալը, ինչպէս արւում է աշակերտական տետրակներում, կենցաղ բառի վերջում կարմիր թանաքով աւելացնելով «ի» տառը, «կենցաղի ըսպասարկման արհեստանոց»:

Մեր առեւտրական մարմինները զարմանալի տերմիններ են թխում եւ հարկադրում Տերմինաբանական կոմիտէին՝ օրինականացնելու դրանք: Տեսէք, թէ ինչ լեզուական հրաշագործութիւններ են կատարւում: Քաղաքի բոլոր հացի խանութների ցուցանակն է՝ «Հացաբուլկեղէն»: Հացը՝ գիտենք, հացն է, բուլկին էլ հայակական բլիթի ռուսերէնն է: Եւ, ահա, դրանց արհեստական բարդումից թխել են մի նոր բառ, «հացաբուլկեղէն»: Ինչո՞ւ չդրել պարզ ու մաքուր՝ «Հաց, բլիթ»: Ի միջի այլոց, այդ... «եղէն» ածանցը զարմանալի ձեւերով է գործածւում ցուցանակներում եւ երբեմն էլ... մամուլում: Կան՝ «կօշկեղէն», «գուլպեղէն» եւ այլ ուրիշ «եղէն»ներ: Ուրեմն, ի՞նչ հասկանանք, կօշիկից պատրաստուած իրե՞ր:

Տեսէք, թէ ինչ անուններ ունեն որոշ տնտեսական հիմնարկներ եւ արհեստանոցներ՝ «Սմիչկա», «Տրուդ», «Օրուվշչիկ», «Մեբելշչիկ», «Պրովօդնիկ», «Ռուլեւիկ», «Կրասնի շուէյնիկ» եւ այլն, եւայլն: Զարմանքից կարելի է քարանալ: Ո՞ւր է դրանց հայերէնը: Մի՞թէ «տրուդը» «աշխատանքը» չէ, կամ «մեբելշչիկը»՝ «կահագործը»: Այդպէս էլ միւս բառերը: Կարող են մեզ առարկել, թէ դրանք գործածուած են յատուկ անունների առումով եւ թարգմանել չի կարելի: Այդ դէպքում՝ դրանց հայերէնը գրեցէք յատուկ անունների առումով եւ մի թարգմանէք:

Կան հիմնարկների ռուսերէն կրճատ անուններ՝ տառադարձուած հայերէն, որոնք անհնար է ոչ միայն հասկանալ, այլեւ պարզապէս, արտասանել: Ահա, փորձեցէք արտաբերել, առանց շնչասպառուելու, այսպիսի բառեր. «Սոյուզպրովոդմեխանիզացիա», «Կաւէլեքտրոսետստրոյ», «Գլաւսովտոտրակտորսբիտ», «Գլաւմեասոռիբտորդ», «Արմխողտորդ». միջանկեալ յուշենք, թէ որպիսի գեղեցկութիւն է տալիս այդ բառին՝ ուղիղ մէջտեղն ընկած «խոզ» վանկը: Ահա եւ մի օրինակ «մաքուր» հայերէնի՝ «Հայարհկոոպտեխմատ»... Տասնեակներով կարելի է երկարացնել շարքը այդ զարմանալի բառերի, որոնք, թւում է, չեն պատկանում ոչ մի կենդանի լեզուի, այլ հանուած են ինչ որ կորած լեզուի նորագիւտ բեւեռագրերից եւ անհասկանալի են նոյնիսկ մասնագէտներին:

Անհնար է ոչ միայն մի «Բաց նամակ»ով, այլեւ աւելի ընդարձակ յօդուածով թուել այն բոլոր աղաւաղումներն ու կամայականութիւնները, որ «թոյլ են տրուել» եւ դեռ կատարւում են «առեւտրատնտեսաբառաշինարարութեան» բնագաւառում: Մենք բերեցինք միայն մի քանի արտասովոր օրինակներ, որոնք շատ... սովորական են:

Այլեւս հանդուրժել այդ բանը չի կարելի:

Քաղաքային սովետի գործկոմը, որ հսկայական ջանք է գործադրում գեղեցկացնելու մեր մայրաքաղաքը, պէտք չէ թոյլ տայ, որ այդ տգեղութիւնը, անկուլտուրականութիւնը եւ անգրագիտութիւնը օրինական ուժով ցուցադրուեն Երեանի փողոցներում ու հրապարակներում: Նոյնը վերաբերում է նաեւ միւս քաղաքներին եւ աւաններին:

Տերմինաբանական կոմիտէն այլեւս պէտք չէ հանդուրժի, որ առեւտրական, տնտեսական եւ շինարարական մարմինները զբաղուեն... լեզուաշինարարութեամբ:

Քանի որ կատարուած աւերածութիւններն ու աղաւաղումները արդէն շատ են եւ աւելանում են տարեբայնօրէն, առաջարկում ենք՝ Տերմինաբանական կոմիտէի, քաղաքային սովետի գործկոմի, Լեզուի ինստիտուտի եւ Գրողների Միութեան ներկայացուցիչներից կազմել մի յանձնաժողով, որ լրջօրէն զբաղուի այդ հարցով:

Վ. ՆՈՐԵՆՑ, Ս. ՏԱՐՕՆՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

Ա.

Թերթերը զուժեցին թէ՝ Լենինականի մէջ իր աչքերը փակած է հայ թատրոնի մեծագոյն դէմքերէն մին՝ դերասան Արմէն Արմէնեան, 84 տարեկան ալեհեր հասակին: Մեծանուն դերասանին աճիւնները, ազգային յուզարկաւորութեամբ, առաջնորդուած են քաղաքին Պանթէոնը:

Ծնած էր 1871 Սեպտեմբեր 10ին, Կ. Պոլիս: Բուն անունով կը կոչուէր Արմենակ Իփէկեան եւ թէ ի՞նչ պարագաներու տակ Իփէկեան ազգանունը վերածեց Արմէնեանի, պիտի անդրադառնանք քիչ անդին:

Արմէն Արմէնեան հայ թատրոնի պատմութեան մէջ կը դրաւէ բացառիկ ու ինքնայատուկ տեղ մը: Պարզ այն պատճառով, որ հանդուցեալ արուեստագէտը, ըլլալով հանդերձ կատարողական բացառիկ յատկութիւններով օժտուած դերասան մը, էր նաեւ խորահմուտ ու բազմակողմանի, խայտաբղէտ մտայղացումներով լեցուն դերուսոյց մը:

Անհանդարտ ու յարաշարժ մանուկ Արմենակը առաջին անգամ կը յաճախէ տնային մասնաւոր մանկապարտէզ մը՝ ծաղկանոց, ուրտեղ սակայն, իր «չար»ութիւններուն համար իր «տուտու»ներուն գլխուն փորձանք կը դառնայ:

Այս բոլորը կ՚անցնէին Թուրքիոյ Պուրսա քաղաքին մէջ, ուր տարուած էր փոքրիկ Արմենակը, յանձնուելու համար իր մեծ մօր խնամքին:

Տարի մը ետք, փոքրիկը կը փոխադրեն դարձեալ Պոլիս, Բերա թաղամասը, ուր կը սկսի յաճախել թաղային դպրոցը:

Հոս ալ, սակայն, փոքրիկ Արմենակը կը հանդիպի դժուարութիւններու: Դպրոցին խիստ վարչակարգը, ուրկէ պակաս չէր նաեւ գանակոծութիւնը, Արմենակը կը ստիպեն փախչիլ դրոցէն: Այն ատեն, հայրը, զինք կ՚առաջնորդէ Բերայի նորաբաց գերմանական դպրոցը:

Այստեղ դրութիւնը աւելի վատթար կը թուի մանուկին համար: Հսկիչները ան-

ՍՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—o—

Շաբաթ օր մը 1867ին, Օրթագեղի Աղքատախնամ Ընկերութեան տիկինները իրենց սովորական նիստը կ՚ընէին Հռիփսիմեանց վարժարանին մէջ: Դուրսը ըսպասող խեղճերը հետզհետէ կուգային յայտնել ուղած պէտքերնին: Իր կարգին կին մըն ալ ներս մտաւ, ինը տասը տարու աղջկան մը ձեռքէն բռնած: Ամէնքը կը ճանչնային զանիկա, լաթ լուացող Պարտիզակցի Հռիփսիմէն էր, քանի մը ամսէ ի վեր որբեւայրի մնացած: Եկած էր խնդրելու որ աղջիկը ձրի ընդունուի Հռիփսիմեանց վարժարանը:

— Ինչո՞ւ չես զրկեր մէկալ դպրոցը, հարցուցին:

«Մէկալ դպրոցը», ճանիկ ամիրային հաստատածը, ուր կ՚երթային աղքատ աղջիկները, շատ հեռու էր: Լուացարար կինը կը նստէր ասդիի կողմը, Ազնաւորին լեռը, խրճիթի մը մէջ. չէր կրնար ամէն օր պզտիկ աղջիկը մինակուկ զրկել մէկ լեռնէն միւսը: Եւ ասկէ զատ, հասկըցուց թէ կ՚ուզէր որ աղջիկը «քիպար»ի զաւակներու հետ նստի ելլէ, որպէսզի անոնցմէ բան սորվի, քիպար ըլլայ:

Այս յայտարարութեան վրայ տիկինները քիչ մը խնդացին: Իրենցմէ մէկը արդէն առաջուց շահուած էր լուացարարէն, ուստի շնորհեց իր պաշտպանութիւնը եւ Հայկանոյշ ընդունուեցաւ:

Հռիփսիմէ շնորհակալութիւն յայտնելէ եւ աղօթքներ ընելէ յետոյ կը վարանէր դուրս ելլելու. կ՚երեւար թէ ուրիշ առաջարկ մըն ալ ունէր. բայց կը քաշուէր. վերջապէս համարձակեցաւ բերանը բանալ:

Քանի մը տարի առաջ աղջիկը ծանրապէս հիւանդացած էր, եւ ինքնին ուխտ ըրած էր որ եթէ աղէկնայ, ամէն Հինդշաբթի Ղալաթիա Ս. Փրկչին տանի: Անկէ ի վեր ուխտը կը կատարէր. բաւական էր որ անձրեւ ու ձիւն չըլլար. ոսկի մըն ալ տային, նորէն լաթի չէր երթար, բոլոր գեղը դիտէր ասա: Առաջ դրկովը, եւ հիմա որ ալ մեծցած էր, ձեռքէն բռնած կը տանէր աղջիկը: Բերնին հացը կը կտրէր ու մոմ կը վառէր: Իր խնդիրքն էր որ հանըմները հրաման տան մինակ Հինդշաբթի օրերը մինչեւ կէս օր տանի բերէ աղջիկը. դասերուն կը հասցնէ:

Խեղճ Հռիփսիմէն կը կարծէր թէ պիտի հանդիպի մեծ դժուարութիւններու, դպրոցին կանոնները պիտի խանգարին: Բայց տիկինները ընդհակառակն ունեցան գոհութեան ժպիտ մը, որ քիչ մըն ալ հեղնութիւն էր լուացարարին միամտութեանը, որով կը կարծէր թէ իր աղջկանը քանի մը ժամուան բացակայութիւնը կրնար վնասել դպրոցին բարեկարգութեանը:

— Աֆէրիմ, աֆէրիմ, ապրիս, ատանկ աղէկ մեծցուր աղջիկդ, ըսին, ու հրամանը տուին:

×

Օրթագիւղի Բարեսէր Ընկերութեան թատրոնին մէջ 1875ի ամառը երբ կը կատարուէր այդ տարուան շրջանաւարտներու մրցանակաբաշխութիւնը, Հայկանոյշ առաջին հանդիսացաւ:

Երբ գնաց ընդունիլ նախագահ սրբազանին ձեռքէն իր փառաւոր մրցանակն ու հանդիսականներու որոտընդոստ ծափերը ողջունեցին զինքը, Հայկանոյշ պահ մը մոռցաւ իր ութ տարուան դառնութիւնները, եւ յաղթական ակնարկով մը նայեցաւ ընկերուհիներուն, որոնք միշտ բարի եղած էին իրեն համար, եւ անով զինքը ցաւցուցած էին:

Քանի մը տարի անոնց կերակուրին մասնակից եղած էր ցերեկները. մայրերը այնպէս պատուիրած էին. մեղք էր, աղքատի աղջիկ էր, ուտելիք չունէր, օգնելու էր: Բայց երեք չորս տարիէ ի վեր, յորմէ հետէ խելահաս էր, աւելի լաւ համարած էր բան չուտել քան թէ ուրիշէն ողորմութիւն ընդունիլ:

Մայրը երբեմն ուրախութեամբ կը բերէր ծրարներ. զգեստներ էին այս ինչ հանըմին տունէն տրուած: Հայկանոյշի ընկերներուն հիներն էին. յաջորդ օրը կը հագնէր զանոնք — իրենները շատ հինցած ըլլալով ու դպրոց կ՚երթար: Ոչ ոք երես կուգար, բայց իր վրայ նետուած դաղտագողի նայուածքներէն կը հասկընար որ ոչ մէկուն համար դաղտնիք մը չէր թէ այդ զգեստները առջի օր ուրիշ մըն էր հագած դպրոցին մէջ:

Չէր մոռցած այս ամէնը եւ դեռ ուրիշ բարերարութիւններ որք խոցոտած էին իր մանկական սիրտը: Եւ հիմա այդ բոպէին պահ մը ինքն ալ խրոխտ ակնարկ մը կուտար ամէնուն:

Անդին մայրն ալ հանդիսատես էր իր փառքին. «Սանկ» ընտանիք մը օթեակին մէջ իրեն ալ տեղ մը տուած էր, ու կը դիտէր աղջկանը փառքը: Աչքերէն ուրախութեան արցունքներ կը վազէին. շատ բան քաշած էր խեղճը աղջկանը ծընելէն մինչեւ այն օր. այժմ այդ ամէն նեղութիւնները պիտի մոռնար: Բոլոր մեծերուն, քիպարներուն աղջիկները եւ կը մնային իր Հայկանոյշէն:

Մայրական փառասիրութիւնը չէր կըրնար ասկէ աւելի գոհացում գտնել:

Բայց գո՞հ էր մայրական սիրտը:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(1 Շար.)

—o—

խընայ ճպոտի հարուածներ կ՚իջեցնեն աշակերտներու գլխուն, ընդ որս եւ Արմենակի, եւ այս վերջինը օր մը համբերութիւնը սպառած վճռականօրէն կը յայտարարէ իր հօրը թէ «ուր որ կ՚ուզես զրկէ զիս, բայց ոչ Գերմանացիներու դպրոցը ...»:

Ճարահատ հայրը, կ՚որոշէ իր զաւակը յանձնել Մխիթարեան Հայրերու հոգատարութեան եւ ճիշդ տասը տարեկանին, Արմենակ կը սկսի յաճախել Գատը Գիւղի Մխիթարեաններու վարժարանը : Այստեղ, այս հայեցի բազմարդիւն ուսումնարանին մէջ, կարճ ժամանակի մէջ պատանին կը յաջողի գրաւել համակրանքը ոչ միայն իր ուսուցիչնեուն այլեւ իր դասընկերներուն, որոնց մէջ իր ամենամօտիկը կ՚ըլլայ Էտկար Շահին, ապագայ մեծ նկարիչը :

Մխիթարեանի աշակերտութեան երկրորդ տարեշրջանին, Արմենակ արդէն տիրապետած ըլլալով Ֆրանսերէն լեզուին, փոքրիկ հանդէսի մը ընթացքին իրեն կուտան Լաֆոնթէնի «Ժանտախտով բռնուած անասունները» առակը, արտասանելու համար : Հակառակ անոր որ փոքրիկ աշակերտը իր այս առաջին արտասանութեան մէջ ձախող արդիւնքի մը կը հասնի իր տակաւին շատ երիտասարդ հանդամանքին պատճառով, սակայն, ընդհանուր կարծիքը կ՚ըլլայ այն թէ փոքրիկին մէջ կայ կայծ մը արուեստի բոցէն: Ու այնուհետեւ, չըլլար հանդէս մը կամ հաւաքոյթ մը, ուր Արմենակը չունենայ իր կարեւոր մասնակցութիւնը :

Հետզհետէ, փոքրիկ հաւաքոյթները կը վերածուին թատերական հանդէսներու եւ Արմենակ այդ թատերական ներկայացումներուն մէջ կը ստանձնէ դերեր : Ի վերջոյ, հայրը, որ այնքան ալ հաշտ աչքով չէր դիտեր իր զաւկին բեմական հակումները, չորս տարուան յաճախումէ մը ետք, «տղաս դերասան պիտի ընեն» առարկութեամբ կը հանէ զայն Մխիթարեաններու դպրոցէն ու կը զրկէ Օրթագիւղի գիշերօթիկ վարժարանը :

Եւ սակայն, ինչպէս կ՚ըսէ արեւելեան իմաստուն առածը, Արմենակի հայրը «անձրեւէն փախչելով՝ հեղեղի կը բրռնուի» :

Արդարեւ, այդ շրջանին, Օրթագիւղ արուարձանը պատմական մեծ նշանակութիւն ունէր նաեւ իր թատրոնով, որովհետեւ հոն էր որ ժամանակին իրենց թատերգութիւնները ներկայացուցած էին Մ. Պէշիկթաշլեան, Պետրոս Դուրեան, Սրապիոն Հէքիմեան, Խորէն Գալֆաեան, Թովմաս Թէրզեան, մասնակցութեամբ այդ օրերու անուանի դերասաններ Մընակեանի, Մաղաքեանի, Ադամեանի, Թրեանցի, Աստղիկի, Հրաչեայի եւ Սիրանոյշի :

Արմենակ երկու տարի կը յաճախէ Օրթագիւղի վարժարանը, ուր, բացարձակապէս տարուած ըլլալով բեմով, «բացի դրաբար արտասանութիւններից» ուրիշ բան չի կրնար սորվիլ :

Իրերու այս վիճակին մէջ, օր մըն ալ, ընտանիքը վերջնականապէս կ՚որոշէ թողուլ Պոլիսը, երթալ հաստատուելու համար Սամսոն : Եւ սակայն, ուսուցիչներու եւ ծանօթներու պնդումներուն անսալով, պատանի Արմենակը կը թողուն Պոլիս իր ուսումը շարունակելու գիշերօթիկ Կեդրոնական Վարժարանին մէջ :

Կեդրոնականի աշակերտութեան առաջին երկու տարիներուն, Արմենակ լրջօրէն կը պարապի իր դասերով, եւ իբրեւ թուաբանութեան դասատու կ՚ունենայ հայ դասական թատրոնի հիմնադիր մեծանուն Յակոբ Պարոնեանը :

Արմենակի «լուրջ» աշակերտութիւնը երկար չի տեւեր, ճակատագրական դէպքի մը հետեւանքով :

1889 – 90 թուականներուն Պոլսոյ թերթերը արձագանգ կ՚ըլլան զգայացունց լուրի մը՝ « Ռուսաստանէն ժամանած է նշանաւոր ողբերգակ Պետրոս Ադամեան»: Այս վերջնոյն ներկայացումները մեծ շարժում կ՚առաջացնեն Պոլսոյ բոլոր խաւերուն մէջ :

Բնականաբար երիտասարդութիւնը կը խանդավառուի իր հանճարեղ դերասանին ներկայութիւնով : Կեդրոնական վարժարանի աշակերտները բնականաբար չեն կրնար խուսափիլ «Վտանգ»էն ու կը վարակուին «ախտ»ով ...

Արմենակ ամէնէն շատ «վարակուող»ը կ՚ըլլայ: Այլեւս իրեն համար գոյութիւն ունենալէ կը դադրին վարժարան, դաս, ուսուցիչ եւ այլն : Ամբողջովին կը կլանուի Ադամեանով :

Իր սէրն ու հիացումը դէպի հաճարեղ դերասանը աւելի արմատ կը նետեն իր հոգիին խորը, երբ այս վերջինը ստէպ կը սկսի այցելել իրենց վարժարանը :

Ցոյց տալու համար պատանի աշակերտին սիրոյն ու խանդաղատանքին չափը, խօսքը տանք իրեն .—

« ... Ադամեանը մէկ մէկ այցելում էր մեր դպրոցը: Հէնց որ իմանում էի նրա գալը, իսկոյն թողնում էի դասարանը, կանգնում էի ուսուցչանոցի դրան առաջ եւ ամբողջ ժամանակ աչքերս չէի հեռացընում փականքի անցքից : Իսկ երբ մեկնում էր, վազում էի հանդերձարան, վերարկուս ու գլխարկս վերցնում ու, հայդա՛ փողոց, թողնելով դրքերս եւ նախաճաշը դպրոցում : Եւ գնում էի, գնում Ադամեանի ետեւից, որպէս նրա ստուերը, հետեւում էի նրան եւ զմայլում նրա քայլուածքով, որը ինչ որ անսովոր, էստեթիկ նազանք ունէր, նրա զանգուր մազերով, որոնք ալեծփուն ընկնում էին ծոծրակն ի վայր իր նկարչագեղ պրոֆիլով, նրա հասակով ,որը սակայն միջակից էլ զրեթէ ցածր էր, բայց որ բեմի վրայ դառնում էր հսկայական...»: (Արմէն Արմէնեանի Յուշերը՝ «60 տարի հայ բեմի վրայ»):

Եւ այլեւս, երիտասարդ Արմենակը, ամէն անգամ որ դպրոցէն տուն կը վերադառնայ, կը փակուի իր սենեակին մէջ, առած իր առջեւ հանճարեղ ողբերգակին լոսանկարները՝ կեանքի եւ զանազան դերերու մէջ, կը սկսի արտասանել «Համլէթ»էն եւ «Օթելլօ»էն մենախօսութիւնները, ջանալով իր ձայնն ու շարժուձեւերը կապկել, եւ սակայն «աւա՛ղ, բան դուրս չէր գալիս ... Ի՛նչ յիմարութիւն, կարելի՞ բան էր նմանցնել Ադամեանին, նրա ձայնը, նրա շեշտերը, որոնք ինչ որ գերբնական հնչիւններ ունէին ...»:

« Սիրահարուած » Արմենակը չի տոկար այլեւս : Կը վճռէ անպայման ծանօթանալ ու խօսիլ ուղղակի հանճարեղ արուեստագէտին հետ: Եւ երբ օր մը, կը տեղեկանայ թէ Պետրոս Ադամեան հրաւիրուած է բարեգործական ընկերութեան մը հանդէսին մէջ արտասանել Ֆրանսուա Քոփէի « Դարբիններու գործադուլը», որուն մէջ ինքզինք կը դերազանցէր, կը դիմէ ուղղակի հանդէսին վայրը :

Սակայն, այս դէպքը կը պատահի ճիշդ այն շրջանին, երբ արդէն հանճարեղ արուեստագէտին կոկորդին մէջ բոյն էր դրած անագորոյն հիւանդութիւնը եւ իր հրաշալուր ձայնը սկսած էր կորսընցընել իր բոցավառ հմայքը:

Եւ արդարեւ, այդ իրիկուն Ադամեան կուգայ սրահ, ձայնը մարած, ու ներողութիւն խնդրելով որ պիտի չկրնայ արտասանել, կը հեռանայ :

Մեր «սիրահարը» կը վազէ ետեւէն ու փողոցին մէջ կանգնելով անոր դիմաց, կը մրմնջէ .

— Պարոն Ադամեա՛ն ...

Սակայն այստեղ խօսքը տանք վերստին Արմէնեանին, որ հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ այդ խիստ սրտագրաւ հանդիպումը :

« — Պարոն Ադամեա՛ն ...

« — Ի՞նչ էք ցանկանում :

« Ես պապանձուեցի : Կարծես կրկին բեմի վրայից լսում էի այդ դիւթիչ ձայնը: Մոռացայ բոլոր ասելիքս: Բռնեցի միայն ձեռքը եւ թոթովեցի :

« — Պիտի համբուրեմ :

« — Ո՛չ, ի՞նչ էք անում ...

« — Պիտի համբուրեմ :

« Կրկնեցի, այս անգամ աւելի պահանջկոտ շեշտով, կամակոր երեխայի նման : Ադամեանը զիջեց: Եւ ... կռանալով ,ինքն էլ ձախ թուշս համբուրեց : Այդ անսպասելի էր ինձ համար եւ ճակատագրային: Բարձրացրի գլուխս, ուղիղ նայեցի աչքերին եւ բացագանչեցի.

— « Պարոն Ադամեան, այսօր դուք ինձ մկրտեցի՛ք ...

« Եւ փախայ վերեւ, առանց ետ նայելու ... » :

Ադամեանի հիւանդութիւնը օր օրի կը ծանրանայ, կը փոխադրուի ռուսական հիւանդանոցը : Հոն ժամանակ մը մնալէ ետք, ի վերջոյ կը փոխադրեն Պէօյիւք-Տէրէ, իր մօրեղբօր տունը, եւ ուր կ՚աւանդէ իր հոգին :

Վիշտէն խելացնոր Արմենակը, բազմահազար ժողովուրդին խառնուած, կը հետեւի հանճարեղ դերասանի դագաղին մինչեւ դերեզման, ու հոն, քահանաներու վերջին աղօթքէն ետք, երբ դագաղը կ՚իջեցնեն փոսին մէջ, կը յառաջանայ սեւ կլափի մը նման բացուած խոռոչի եզրին, կ՚երդնու «գնալ այն ճամբով, որով նա էր ընթացել ...» :

Ու ահա, այդ օրն է որ կը ծնի Հայ բեմերու ապագայ մեծանուն դերասան՝ Արմէն Արմէնեանը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՆՏԻՊՆԵՐ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԷ

—*—

Յովհ. Թումանեանի տուն – թանգարանին եւ գրականութեան ու արուեստի թանգարանին մէջ կը պահուին բանաստեղծին չափածոյ եւ արձակ երկերուն, յօդուածներուն եւ նամակներուն ձեռագիրները, որոնք մինչեւ այսօր մնացած են անտիպ :

Ստորեւ անտիպ մնացած քերթուած մը:

ՅՕՂԸ

Թարմ ցօղ էր արել ինչպէս ադամանդ
Խոտերի վրան .
Ո՞ւր են ցօղերն այդ շաղ տուած առատ ,
Ո՞ւր եւ ե՞րբ կորան :

Ծաղիկները նախ խմեցին ծարաւ
Բոլոր շաղն ու ցօղ .
Ինչ էլ որ մնաց՝ հաւաքեց տարաւ
Արեւը կիզող :

1890ական թուականներին

N–ԻՆ

Դու մի ճարպիկ մաքսանենգ ես ,
Լոկ ճամբորդ ես ձեւանում,
Ու չես ասում՝ մեզնից քեզ հետ
Ի՛նչ գանձեր ես դուրս տանում :
Ի՛նչ ոսկի սիրտ, մարգրիտ վշտեր ,
Ու ի՛նչ գոհար երազներ ...
Թէ իմանան՝ քեզ կը բռնեն
Մեր աշխարհքի սահմանում :

1920 Մայիս 16

×

Հէյ, Գրիշա, իմ լուսախպէր, ալեկոծուեց
կեանքն էսպէս ,
Ու նաւաբեկ, ու ցաւագին հեռուից իրար
բերաւ մեզ .
Ե՛կ վայելենք էս բախտն անկարծ
աղետալի մեր կեանքում ,
Քանի դեռ չենք պսկուել, բեկուել նոր
հեռաւոր յորձանքում...

1922 Օգոստոս 12

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այո: Ան կ՚ըսէր թէ այդ կարգի մարդիկ, իրենց վայրենաբարոյ եւ եսասէր խառնուածքով, կը թունաւորէին ուրիշներու կեանքը : Եւ թէ՝ եթէ այդպիսի մարդը մեռնէր՝ բարիք մը կ՚ըլլար ընկերութեան համար :

— Երբ ըսած է ձեզ ատիկա, օրիորդ :

— Ամիս մը կայ :

— Ի՞նչ առիթով :

Ճէննի Տրիվեր քանի մը բոպէ իր ուղեղը տանջեց , յետոյ գլուխը շարժելով, ըսաւ .

— Անկարելի է որ մտաբերեմ : Անպայման թերթերու մէջ Լորտ Էճվարի մասին կը խօսուէր: Ես կը յիշեմ , որ տարօրինակ թուեցաւ ինծի Հարլոթայի խիստ վճիռը մարդու մը հանդէպ, որ նոյնիսկ չէր ճանչնար :

— Իսկապէս, նկատեց Փուարօ :

Եւ յետոյ հարցուց .

— Միթէ գիտէ՞ք թէ միս Ատամս արդեօք սովորութիւն ունէր վերոնալ առնելու :

— Ճիշդն ըսելով՝ ոչ: Ես բնաւ նկատած չեմ որ բարեկամուհիս թմրեցուցիչներ կը գործածէր, եւ այդ կարգի բան մը չեմ լսած բնաւ :

— Երբեք չէ՞ք տեսած իր ձեռքի պայուսակին մէջ ոսկէ պզտիկ տուփ մը, Գ. Ա. յակինթէ սկզբնատառերով :

— Ոսկէ պզտիկ տո՞ւփ մը... Ոչ :

— Չէ՞ք գիտեր թէ ուր կը գտնուէր միս Ատամս վերջին Նոյեմբեր ամսուն :

— Թոյլ տուէք ինձ վերյիշել : Նոյեմբերին ան վերադարձաւ Ամերիկա... կարծեմ ամսու վերջաւորութեան : Ատկէ առաջ կը գտնուէր Փարիզ :

— Առանձի՞ն :

— Բնականաբար : Գարլոթա այն կիներէն չէր, որ արկածախնդրութիւններ կը փնտռեն :

— Օրիորդ, շատ կարեւոր հարցում մը պիտի ընեմ ձեզի: Կա՞յ արդեօք մէկը Միս Ատամսի կեանքին մէջ :

— Պատասխանս պիտի ըլլայ՝ ոչ : Զինքը ճանչնալէս ի վեր, ես միշտ տեսած եմ զինքը լծուած իր աշխատանքին եւ քրոջը պատճառած մտահոգութիւններուն մէջ: Գարլոթան իր ընտանիքին պետը կը համարէր ինքզինքը եւ իր պատասխանատուութիւնները սրտովին կը կատարէր : Ուրեմն երեւոյթներէն ճշմարտութիւնը հետեւցնելով , կը պատասխանեմ՝ ոչ :

— Իսկ եթէ քիչ մը նուազ համարէք երեւոյթներու ճշմարտութի՞ւնը... թելադրեց Փուարօ :

— Դարձեալ պիտի չզարմանամ, եթէ նոյնիսկ, վերջերս, Գարլոթան ունեցած ըլլայ սիրային բարդութիւն մը ...

— Ա՛հ :

— Լաւ նկատեցէք . ինչ որ կ՚ըսեմ զուտ ենթադրութիւն է : Քանի ժամանակէ ի վեր, զինքը փոխուած կը գտնէի ... մտագրաղ ... բայց պարզ անձնական տպաւորութիւն մըն է այս եւ շատ հաւանական է, որ սխալիմ :

— Շնորհակալութիւն, օրիորդ, ըսաւ Փուարօ : Վերջին հարցում մը եւս. միս Ատամս ունէ՞ր արդեօք բարեկամուհի մը, որուն անունը սկսէր «Տ.» տառով :

— « Տ.».... ըսաւ Ճէննի Տրիվեր մըտածկոտ, «Տ.»... Այդ սկզբնատառով մէկը չեմ յիշեր :

ԳԼՈՒԽ 11

ԵՍԱՍԷՐ ԳԵՂՈՒՀԻ ՄԸ

Փուարօն ուրիշ պատասխանի մը չէր սպասեր, կ՚ենթադրեմ: Սակայն, տխրօրէն շարժեց իր գլուխը եւ պահ մը մնաց մտածկոտ վիճակի մէջ: Ճէննի Տրիվեր հակեցաւ դէպի անոր, արմուկները սեղանին յենած :

— Իսկ հիմա, պարոն Փուարօ, պիտի չուզէ՞ք որեւէ յայտնութիւն ընել ինծի :

— Օրիորդ, նախ եւ առաջ թոյլ տուէք շնորհաւորել ձեզ: Ձեր պատասխանները պատուաբեր են ձեր ուշիմութեան համար: Դուք արժէքաւոր կին մըն էք : Առ այժմ կրնամ միմիայն չնչին յայտնութիւններ ընել ձեզի :

Պահ մը լռութենէ յետոյ, շարունակեց Փուարօ հանդարտ եղանակով մը .

— Այս գիշեր Լորտ Էճվար սպանուած է իր գրադարան – հիւրասենեակին մէջ : Երեկոյեան ժամը 10ին , կին մը, որ կը խորհիմ թէ ձեր բարեկամուհի Գարլոթա Ատամսը ըլլայ, ներկայացած է Բէճէնթ Գաթ Լէյտի Էճվար անուան տակ: Շէկ կեղծամ մը կը կրէր այդ կինը եւ ծըպտուած էր բացարձակ նմանութեամբ Լէյտի Էճվարի, որ, ինչպէս գիտէք անշուշտ, ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ Ժանն Վիլքենսոն նշանաւոր դերասանուհին : Միս Ատամս, եթէ իրապէս ինքն էր , մընացած է հոն միայն քանի մը վայրկեան: Հեռացած է Լորտ Էճվարի բնակարանէն ժամը տասին հինդ մնացած, բայց վերադարձած է իր տունը կէս գիշերը անց :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Արմենակ Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընըզեան եւ զաւակները՝ Քըրիստինէ եւ Սիլվի, Այրի Տիկին Սաթենիկ Մէճէլեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Այրի Տիկին Մարիամ Հալաճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Էֆտիկ Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Առաքել Թուֆայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քէշիշեան ընտանիքները, եւ պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն Պոլսահայ վարժարաններու նախկին ուսուցչուհի

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մէճէլեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ երկարատեւ եւ դժնդակ հիւանդութենէ մը յետոյ :

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբեր 30, ժամը 2ին, Հինգշաբթի օր, Մէզօն – Լաֆիթի Սէն Նիքոլա եկեղեցւոյն մէջ :

Խաղաղութիւն իր տանջահար հոգւոյն, եւ բոլոր տագնապելոց :

Այրի Տիկին Աղաւնի Սողոմոնեան, Սողոմոնեան, Գարաարթինեան, Պետրոսեան, Շիմշիրեան, Օպոզեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօրեղբօր, մօրեղբօր, տագրոջ եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 64 տարեկանին, Թառառ :

Թաղումը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Սեպտեմբեր 30), ժամը 10ին, Թառառի գերեզմանատունը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Երեցկին Մեհրուպէ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Հայրապետեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Հայրապետեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Գարեգին Հայրապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրարփի Մելքոնեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկին Տիգրան Շամոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Հայրապետեան եւ զաւակները (Արժանթին), Այրի Տիկին Ե. Հայրապետեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կարապետեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Սարգիսեան, Այրի Տիկին Նշանեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Հովմայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Շահինեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շահինեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մենտիկեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Վահրամեան եւ զաւակները (Հայաստան) սրտի ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՊՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 26ին, 79 տարեկանին, 16 Ալէ Փավիյօն :

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի ժամը 15ին, Պուլվար Օտտոյի եկեղեցին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Ազգ. բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին, Հաւուրտ Գարակէօղեան Հօմի Նախկին Սանուց Միութեան փափաքին համաձայն :

×

Պ. Միհրան Գավէզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան եւ զաւակները՝ Սոնիա եւ Քլօտին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ, նոր ուսուցչական կազմով եւ տեղական վերակազմուած կրթ. մարմիններով, Հայաստանեայց Առաք. եկեղեցւոյ Փարիզի եւ շրջակայից Կրօն. Ընկերակցութեան հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքները վերաբացուին Սեպտ. 30, Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ :

ՊԱՆԵԷՕ. ՔԱՇԱՆ, 24 Բիւ Հայկ Դպիրեան, Պանեէօ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տեղւոյն Ֆրանսական վարժարանի սրահին մէջ,

ԺԱՆԹԻՅԻ, 22 Բիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյի,

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, Հինգշաբթիի վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10 – 12 :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ, 4 Բիւ Մարիլոր Պուա – Քոլոմպ :

ՇԱՒԻԼ, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կոչ կ'ուղղուի բոլոր հայրենակիցներուն եւ ծնողքներուն որ հետաքրքրուին լրջօրէն իրենց հարազատներու դաստիարակութեան կենսական հարցով եւ առաջնորդեն իրենց զաւակները վերոյիշեալ վայրերը եւ քաջալերեն կրթական մարմիններու գործունէութիւնը եւ ուսուցչութիւնը :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քոուա – Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն : Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն :

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չզրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն :

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի միասնաբար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի : Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 7ին :

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն որ իրենց փոքրիկները այժմէն արձանագրել տան եկեղեցւոյս խորհրդարանը քարտուղարութեան մօտ :

Այս տարուան ուսուցչուհին է Տիկին Աննիկ Թէքիրեան :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէր օր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ) : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

Ա Զ Դ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն, եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ Միութիւններուն որ հաճին իրենց թըղթակցութիւնները ուղղել Միութեան քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy, MALAKOFF (Seine)

Իսկ դրամական վճարումները ու նուիրատուութիւնները զրկել հետեւեալ հասցէին.

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri-Barbusse CLAMART (S.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մըրմըրեան Յովսէփի մկրտութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Նաճարեան Յովհաննէսէ 50 Ֆրանք, եկեղեցիի պայծառութեան, Պ. Մըրմըրեան Սիսակէ երեսուն Ֆր., Ե. Պ. քսան, Աղքատախնամի, Պ. Անթանոսեան Ժիրայրէ տասը, Ե. Պ. տասը Աղքատախնամի :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն : «Յորդանանի Ս. Վայրերը» : Խօսակցութիւն ճարտարապետներ Է. Իւթիւճեանի եւ Տ. Ոսկերիչեանի հետ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (1 Հոկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.—

Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբը (Նիս) այս Կիրակի, ժամը 16ին :

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի : Նկատի պիտի առնուին բացակաները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս եկեղեցիին խորհրդարանը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լիոնի, Ս. Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի մէջ

Հայ Երիտասարդաց թատերախումբերու միացեալ կազմով :

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Թրագօշի, Ժիւտէքսի եւ Տիկին Ա. Աբրահամեանի :

Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(4 արար, բազմաթիւ երգերով ու պարերով) :

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Հայ Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ :

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի ցերեկ, ժամը 4ին, Փիէր Քիւրիի թատերասրահին մէջ :

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8·30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ :

Մուտք 4 եւ 5 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65